

ARCHEOLOGICKÉ
VÝSKUMY
A
NÁLEZY
NA SLOVENSKU
V ROKU 1995

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED V NITRE

**ARCHEOLOGICKÉ VÝSKUMY
A NÁLEZY
NA SLOVENSKU
V ROKU 1995**

NITRA 1997

Na obálke zlomok časti ucha bronzovej konvice v podobe hlavy menády zo Zohora, okr. Bratislava-vidiek. Imperium Romanum, 1. storočie n. l.

Auf dem Umschlag ist das Bruchstück eines Henkelteiles von einer Bronzekanne in Form eines Mänadenkopfes aus Zohor, Bez. Bratislava-Land. Imperium Romanum, 1. Jh. u. Z.

ISBN 80-88709-33-4

OBSAH - INHALT

Mapa lokalít - Karte der Fundorte	13
Prehľad lokalít - Übersicht der Fundorte	14
Róbert Bača - Vladimír Krupa (Balneologické múzeum, Piešťany)	
Z archeologickej činnosti Balneologického múzea v Piešťanoch	21
Aus der archäologischen Tätigkeit des Balneologischen Museums zu Piešťany	21
István B. Kovács (Železničiarska 1, Rimavská Sobota)	
Druhá sezóna výskumu stredovekého hrádku v Tornali	21
Zweite Grabungssaison auf dem mittelalterlichen Burghügel in Tornala	22
Juraj Bártá (Mostná 3, Nitra)	
Veľká Rothova jaskyňa či Veľká ružínska jaskyňa?	22
Veľká Rothova jaskyňa oder Veľká ružínska jaskyňa?	23
Juraj Bartík (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Výskum v Dvorníkoch-Posádke	23
Grabung in Dvorníky-Posádka	24
Juraj Bartík - Zdeněk Farkaš (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Nový sekeromlat s kotúčovitým tylom zo Slovenska	24
Nue Nackenscheibenaxt aus der Slowakei	25
Juraj Bartík (Archeologické múzeum SNM, Bratislava) - Ján Štrbík (Kaplňa, č. domu 2)	
Prieskum v povodí malokarpatských potokov	25
Begehung der kleinkarpatischen Bachtäler	26
Jozef Bátorá (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Hrobový (?) nález z Dvorov nad Žitavou	26
Grabfund (?) aus Dvory nad Žitavou	26
Jozef Bátorá (Archeologický ústav SAV, Nitra) - Marián Fabiš (Katedra fyziológie a anatómie hospodárskych zvierat PU, Nitra)	
Ďalšie nálezy zo sídliska z mladšej doby bronzovej v Ludaniciach, časť Mýtna Nová Ves	27
Weitere Funde aus einer jüngerbronzezeitlichen Siedlung in Ludanice, Teil Mýtna Nová Ves	28
Igor Bazovský (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Zisťovací výskum v Bratislave-Rusovciach	28
Feststellungsgrabung in Bratislava-Rusovce	29
Peter Bednár (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Výskum západného opevnenia hradného kopca v Nitre	29
Untersuchung der westlichen Befestigung des Burgberges in Nitra	30
Peter Bednár (Archeologický ústav SAV, Nitra) - Martin Bóna (Pamiatkový ústav - regionálne stredisko, Nitra)	
Výskum v suteréne Nitrianskej štátnej galérie	31
Erforschung des Souterrains der Nitraer staatlichen Galerie	32

Július B é r e š (Archeologický ústav SAV, Nitra)

Záchranný výskum neolitického a včasnostredovekého sídliska v Ždani	33
Rettungsgrabung einer neolithischen und frühmittelalterlichen Siedlung in Ždaňa	33

Martin B ó n a - Slavomír K a t k i n (Pamiatkový ústav-regionálne stredisko, Nitra) -
Renáta K o l l á r o v á (Pamiatkový ústav-regionálne stredisko, Topoľčany, pracovisko Bojnice)

Výskum kostola Narodenia Panny Márie v Zemianskych Kostolanoch-Dolných Lelovciach	33
Untersuchung der Kirche Maria Geburt in Zemianske Kostolany-Dolné Lelovce	36

Tomáš C s a t l ó s (Bartókova 32, Štúrovo) - Karel P r á š e k (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)

Zberové nálezy na dolnom Pohroní	36
Lesefunde im unteren Grantal	37

Viera D r a h o š o v á (Záhorské múzeum, Skalica)

Nálezy v Gbeloch	37
Funde in Gbely	37

Pokračovanie výskumu kaplnky Svätej Margity v Kopčanoch	38
Fortsetzung der Grabung in der St.-Margit-Kapelle in Kopčany	38

Zoltán D r e n k o (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)

Zaniknutý kostol vo Svodíne	38
Kirchenwüstung in Svodín	38

Marcela Ď u r i š o v á (Pamiatkový ústav-regionálne stredisko, Košice)

Výkopové práce v Košiciach	39
Grabungsarbeiten in Košice	39

Záchranný výskum v Buzici	39
Rettungsgrabung in Buzica	40

Kristián E l s c h e k (Archeologický ústav SAV, Nitra)

Archeologický výskum v Zohore v roku 1995	40
Archäologische Grabung in Zohor im Jahre 1995	42

Prieskum v Bratislave-Devínskej Novej Vsi v roku 1995	43
Prospektion in Bratislava-Devínska Nová Ves im Jahre 1995	44

Zdeněk F a r k a š (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)

Tretia sezóna výskumu Dračieho hrádka pri Borinke	45
Dritte Grabungssaison auf der Burg Dračí hrádek bei Borinka	45

Zdeněk F a r k a š - Karel P r á š e k (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)

Stredoveké osídlenie výšinej polohy pri Dolných Orešanoch	45
Mittelalterliche Besiedlung der Höhenlage bei Dolné Orešany	46

Zdeněk F a r k a š - Karel P r á š e k - Etela S t u d e n í k o v á (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)

Nádoby z doby halštatskej vo Veľkých Kostolanoch	46
Hallstattzeitliche Gefäße aus Velké Kostolany	46

Václav F u r m á n e k (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Ďalšie nálezy z Pohanského hradu nad Starou Baštou	47
Weitere Funde von Pohanský hrad oberhalb von Stará Bašta	47
Václav F u r m á n e k - Ondrej O ť ě á n i (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Nálezy keramiky z hradiska kyjatickej kultúry v Horných Plachtinciach	48
Keramikfunde vom Burgwall der Kyjatice-Kultur in Horné Plachtince	49
Sídľiskové nálezy zo pseudokrasových jaskýň v obci Belina	50
Siedlungsfunde aus Pseudokarsthöhlen in der Gemeinde Belina	53
Gabriel F u s e k (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Prieskumy v obciach Lukáčovce a Pastuchov	54
Begehungen in den Gemeinden Lukáčovce und Pastuchov	55
Záchranný výskum v Nitre v polohe Šindolka	56
Rettungsgrabung in Nitra in der Lage Šindolka	57
Eva H a j n a l o v á (Archeologický ústav SAV, Nitra) - Elena H u n k o v á (Ústav kra-	
jinnej ekológie SAV, Nitra) - Jana M i h á l y i o v á (Archeologický ústav SAV, Ni-	
tra)	
Archeobotanické poznatky z Nitry	57
Archäobotanische Erkenntnisse aus Nitra	60
Eva H a j n a l o v á - Jana M i h á l y i o v á (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Archeobotanické nálezy v roku 1995	62
Archäobotanische Funde im Jahre 1995	67
Mária H a j n a l o v á (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Archeobotanické nálezy z Liptovskej Sielnice-Liptovskej Mary	70
Archaeobotanical Finds from Liptovská Sielnica-Liptovská Mara	72
Milan H a n u l i a k (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Prvá etapa výskumu v Skalke nad Váhom	72
Erste Grabungsetappe in Skalka nad Váhom	74
Václav H a n u l i a k (Pamiatkový ústav-regionálne stredisko, Banská Bystrica)	
Záchranný prieskum vo Zvolene	75
Rettungsaktion in Zvolen	75
Václav H a n u l i a k - Michal Š i m k o v i c (Pamiatkový ústav-regionálne stredisko,	
Banská Bystrica)	
Záchranný a predstihový výskum Pustého hradu vo Zvolene	76
Rettungs- und Vorsprungsgrabung auf Pustý hrad in Zvolen	77
Elena H a n z e l y o v á - Ivan K u z m a - Ján R a j t á r (Archeologický ústav SAV,	
Nitra)	
Pokračovanie leteckej prospekcie na juhozápadnom Slovensku	77
Fortsetzung der Luftbildprospektion in der Südwestslowakei	80
Jozef H r o m a d a - Ladislav B á n e s z (Archeologický ústav SAV, Nitra) - Barbara	
K a z i o r - Janusz K. K o z ł o w s k i - Krzysztof S o b c z y k (Institut Archeo-	
logii UJ, Krakov, Poľsko)	
Tretia sezóna výskumu mladopaleolitickej stanice v Moravianoch nad Váhom	
Lopate II	82

Dritte Grabungssaison der jungpaläolithischen Station in Moravany nad Váhom - Lopata II	83
Ján Hunka - Eva Kolníková (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Prírastky mincí v Archeologickom ústave SAV v roku 1995	84
Münzzuwächse im Archäologischen Institut der SAW im Jahre 1995	88
Ivan Čeben (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Neolitické a mladorímske nálezy z Branova	88
Neolithische und jungromische Funde aus Branovo	88
Ludmila Illášová - Ladislav Veliačik (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Kamenná podložka z hradiska v Kostolnoch pod Tribečom	89
Steinunterlage vom Burgwall in Kostolany pod Tribečom	89
Pavol Ištók - Jozef Ižof (Vlastivedné múzeum, Galanta) - Rudolf Kujovský	
Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Výsledky prieskumu v povodí Váhu v úseku Sereď - Hlohovec	89
Erkundungsergebnisse im Waagtal im Abschnitt Sereď - Hlohovec	90
Július Jaka b (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Analýza ľudských kostrových zvyškov z eneolitických hrobov z Ivanka pri Nitre	90
Analyse menschlicher Skelettreste aus äneolithischen Gräbern in Ivanka pri Nitre	91
Analýza starobronzových kostier z Bešeňova	92
Analyse älterbronzezeitlicher Skelette aus Bešeňov	94
Antropologický rozbor troch kostier z avarského pohrebiska v Mužli-Jurskom Chlme	94
Anthropologische Analyse dreier Skelette vom awarischen Gräberfeld in Mužla-Jurský Chlm	96
Kostra ženy z doby sťahovania národov z Iže	97
Ein Frauenskelett aus der Völkerwanderungszeit in Iža	98
Zaujímavé antropologické nálezy zo 17. storočia z Nových Zámkov	99
Interessante anthropologische Funde aus dem 17. Jahrhundert in Nové Zámky	100
František Javorský (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Osídlená jaskyňa v polohe Tri skalky pri Smižanoch	100
Besiedlung der Höhle in der Lage Tri skalky bei Smižany	101
Výskum na akropole Hradiska I pri Smižanoch	101
Grabung auf der Akropolis des Burgwalls I bei Smižany	102
Mária Jenčová (Vlastivedné múzeum, Hanušovce nad Topľou)	
Šiesta sezóna v Sedliskách-Podčičve	103
Sechste Grabungssaison in Sedliská-Podčičva	103
Malgorzata Kaczanowska - Janusz K. Kozłowski - Marek Nowak - Stefan Skiba (Institut Archeologii UJ, Krakov, Poľsko) - Marián Vizdal (Katedra dejín a archívniectva FF UPJŠ, Prešov)	
Správa zo slovensko-poľských archeologických výskumov v Slavkovciach	104
Bericht über die slowakisch-polnischen archäologischen Grabungen in Slavkovce	105

Lubomíra K a m i n s k á (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Záverečná etapa výskumu v Hôrke-Ondreji	106
Abschliessende Grabungsetappe in Hôrka-Ondrej	107
Slavomír K a t k i n (Pamiatkový ústav-regionálne stredisko, Nitra)	
Príspevok k vývoju opevnenia Nitrianskeho hradu	107
Beitrag zur Entwicklung der Befestigung der Nitraer Burg	108
Záchranný výskum kostola sv. Andreja apoštola v Timoradzi	108
Rettungsgrabung der Kirche des Hl. Apostels Andreas in Timoradza	108
Slavomír K a t k i n (Pamiatkový ústav-regionálne stredisko, Nitra) - Gertrúda B ř e - z i n o v á (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Pokračovanie záchranného výskumu v Nitre na Štefánikovej triede	108
Fortsetzung der Rettungsgrabung in Nitra in der Gasse Štefániková trieda	109
Slavomír K a t k i n (Pamiatkový ústav-regionálne stredisko, Nitra) - Jana K a t k i n o - v á (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Nález z staršej doby bronzovej z Nitry na Štefánikovej triede	110
Funde aus der älteren Bronzezeit in Nitra in der Gasse Štefániková trieda	111
Marián K l ě o (Balneologické múzeum, Piešťany)	
Prieskum v katastri mesta Vrbové	111
Begehung im Stadtkataster von Vrbové	111
Marián K l ě o - Vladimír K r u p a (Balneologické múzeum, Piešťany)	
Archeologický výskum na nádvorí kúrie Mórica Beňovského vo Vrbovom	111
Archäologische Grabung im Hof der Kurie von Mörice Beňovský in Vrbové	112
Prieskum intravilánu Veselého	113
Begehung des Intravillans von Veselý	113
Žiarový hrob lužickej kultúry z Krakovian	113
Brandgrab der Lausitzer Kultur in Krakovany	114
Rudolf K u j o v s k ý (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Eneolitické nálezy z koryta rieky Nitry v meste Nitra	114
Äneolithische Funde aus dem Nitra-Flussbett in der Stadt Nitra	114
Zisťovací výskum v Trenčíne-Zlatovciach	114
Feststellungsgrabung in Trenčín-Zlatovce	114
Rudolf K u j o v s k ý - Eva P a v l o v i č o v á (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Sídliisko z mladšej doby bronzovej a z doby rímskej v Trenčíne-Istebníku	115
Siedlung aus der jüngeren Bronzezeit und aus der römischen Zeit in Trenčín-Istebník	115
Ivan K u z m a (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Pohrebisko v Štúrove-Obide	115
Gräberfeld in Štúrovo-Obid	116
Pohrebisko z obdobia avarského kaganátu a objekty badenskej kultúry v Mužli-Jurskom Chlme	117
Gräberfeld aus der Zeit des awarischen Kaganats und Objekte der Badener Kultur im Mužla-Jurský Chlm	118

Klára K u z m o v á - Ján R a j t á r (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Pokračovanie výskumu a pamiatkovej obnovy rímskeho kastela v Iži	119
Fortsetzung der Grabung und Denkmalertuierung des römischen Kastells in Iža	121
Jozef L a b u d a (Slovenské banské múzeum, Banská Štiavnica)	
Archeologicko-architektonický výskum v Iliji	122
Archäologisch-architektonische Grabung in Ilija	122
Trinásta výskumná sezóna v Banskej Štiavnici-Starom meste	122
Dreizehnte Grabungssaison in Banská Štiavnica-Staré mesto (Altstadt)	123
Zisťovací výskum v Baďane	123
Feststellungsgrabung in Baďan	123
Branislav L e s á k - Margaréta M u s i l o v á (Mestský ústav ochrany pamiatok, Bratislava) - Jozef H o š š o (Katedra archeológie FF UK, Bratislava)	
Archeologické výskumy v historickom jadre Bratislavy	124
Archäologische Grabungen im historischen Kern von Bratislava	127
Marta M á c e l o v á (Stredoslovenské múzeum, Banská Bystrica)	
Nové nálezy z Banskej Bystrice-Sásovej	128
Neufunde aus Banská Bystrica-Sásová	128
Výskumy v historickom jadre Banskej Bystrice	128
Grabungen im historischen Stadtkern von Banská Bystrica	130
Marta M á c e l o v á (Stredoslovenské múzeum, Banská Bystrica) - Peter M o s n ý (Pamiatkový ústav-regionálne stredisko, Banská Bystrica) - Karol P i e t a (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Zisťovací výskum na Hradisku v Nemeckej	130
Feststellungsgrabung auf dem Burgwall in Nemecká	131
Jan M a c h n i k (Instytut Archeologii i Etnologii PAN, Krakov) - Pavol M a č a l a (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Výskum eneolitickej mohyly v Hankovciach	131
Erforschung eines äneolithischen Hügelgrabes in Hankovce	132
Róbert M a l č e k (Vlastivedné múzeum, Zvolen)	
Archeologické nálezy v okrese Zvolen	132
Archäologische Funde im Bezirk Zvolen	133
Výskum výšinného sídliska v Lieskovci	133
Grabung in der Höhengsiedlung von Lieskovec	134
Klára M a r k o v á (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Nález z Levíc-Kalinčiakova	134
Fund aus Levice-Kalinčiakovo	135
Peter M o s n ý (Pamiatkový ústav-regionálne stredisko, Banská Bystrica)	
Nález bronzového hrotu oštepú vo Zvolene na Pustom hrade	135
Fund einer Bronzespeerspitze in Zvolen auf Pustý hrad	135
Tamara N e š p o r o v á (Trenčianske múzeum, Trenčín)	
Prieskum zaniknutej architektúry v Kálnici	135
Begehung einer Untergegangenen Architektur in Kálnica	136

Erratum

Prosíme čitateľov o pochopenie, že v obsahu na str. 9 nedopatrením sa nevytlačilo meno autora

Bohuslav Novotný

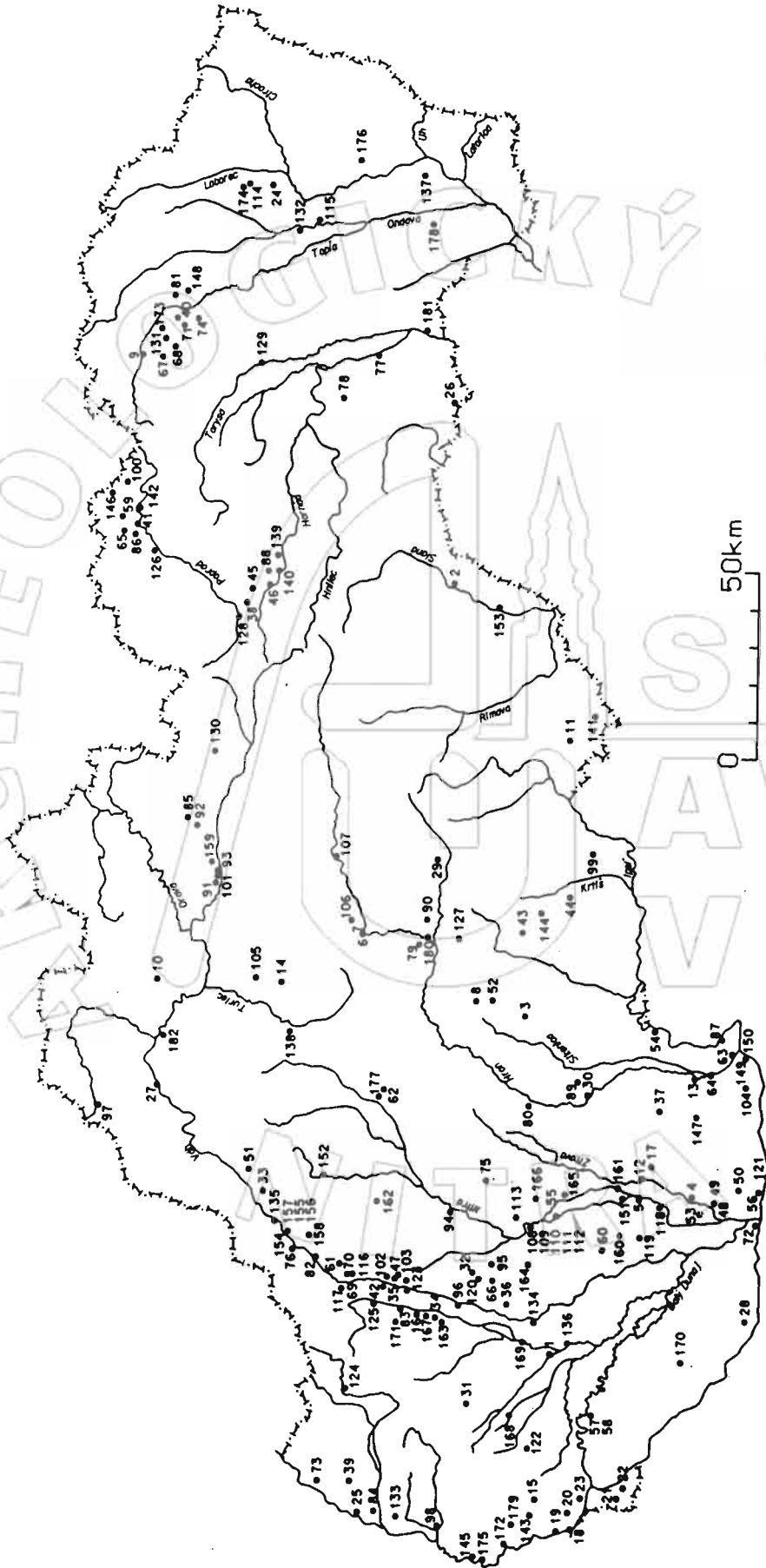
Redakcia

Záchrana nálezov v pamiatkovej zóne Trenčína	136
Rettung von Funden in der Denkmalzone Trenčíns	136
Gabriel Nevizánsky (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Druhé pohrebisko z 10. storočia v Hurbanove-Bohatej	136
Zweites Gräberfeld aus dem 10. Jh. in Hurbanovo-Bohatá	137
Jazdecký hrob z 10. storočia v Imeli	137
Reitergrab aus dem 10. Jh. in Imel	138
Ojedinelý nález železnej kopije z Ipelského Sokolca	138
Einzelfund einer Eisenlanzenspitze aus Ipelský Sokolec	138
Sídliisko z doby laténskej vo Veľkom Lapáši	138
Siedlung aus der Latènezeit in Velký Lapáš	139
Peter Novosedlík (Vlastivedné múzeum, Hlohovec)	
Bronzové dlátko z Maduníc	139
Fund eines Tüllenmeissels	139
Mária Novotná (Katedra archeológie FFUK, Bratislava) - Marián Soják (Podtatranské múzeum, Poprad)	
Výskum osady z doby bronzovej v Poprade-Matejovciach	139
Erforschung einer bronzezeitlichen Ansiedlung in Poprad-Matejovce	140
(Odbor klasickej archeológie Fakulty humanistiky TU, Trnava)	
Kopija prekovaná z meča	141
Aus einem Schwert umgeschmiedete Lanzenspitze	141
Ondrej Ožďáni - Václav Furmánek (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Sídliisko z neskorej doby bronzovej v Sucháni	141
Spätbronzezeitliche Siedlung in Suchaň	142
Stredoveké sídliskové nálezy z obce Malé Zlievce	143
Mittelalterliche Siedlungsfunde aus Malé Zlievce	144
Karol Pieta (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Neskoroláténske hradisko v Kvačanoch-Dlhej Lúke	144
Spätlatènezeitlicher Burgwall in Kvačany-Dlhá Lúka	145
Sídliisko púchovskej kultúry v Likavke	146
Siedlung der Púchov-Kultur in Likavka	147
Výskum v Liptovskej Sielnici-Liptovskej Mare v roku 1995	148
Grabung in Liptovská Sielnica-Liptovská Mara im Jahre 1995	149
Veronika Plachá (Mestské múzeum, Bratislava)	
Výsledky výskumu národnej kultúrnej pamiatky Devín v rokoch 1994-1995	150
Grabungsergebnisse im nationalen Kulturdenkmal Devín in den Jahren 1994-1995	151
Karel Prášek (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Pokračovanie výskumu v Bíni v roku 1995	151
Fortsetzung der Grabung in Bíňa im Jahre 1995	152

Ján R a j t á r (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Zisťovací výskum opevnenia v Jatove	152
Testgrabung der Grabenanlage in Jatov	153
Marta R e m i a š o v á (Hornonitrianske múzeum, Prievidza)	
Zisťovací výskum v Kamenci pod Vtáčnikom	153
Feststellungsgrabung in Kamenec pod Vtáčnikom	153
Peter R o t h (Vlastivedné múzeum, Stará Lubovňa)	
Prieskum v okrese Stará Lubovňa	154
Begehung im Bezirk Stará Lubovňa	155
Ukončenie výskumu západnej brány v Podolínci	155
Gra bungsabschluss im Westtor von Podolíne c	155
Peter R o t h (Vlastivedné múzeum, Stará Lubovňa) - Peter G l o s (Pamiatkový ústav -regionálne stredisko, Prešov)	
Prieskum údolia rieky Poprad	155
Begehung des Poprad-Flusstales	156
Peter R o t h (Vlastivedné múzeum, Stará Lubovňa) - Ján H u n k a (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Prieskum okolia Jarabiny	157
Begehung der Umgebung von Jarabina	157
Matej R u t t k a y (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Ukončenie záchranného výskumu v Nitre-Párovských Hájoch	158
Abschluss der Rettungsgrabung in Nitra-Párovské Háje	160
Jaroslava R u t t k a y o v á (Nitrianske múzeum, Nitra)	
Tretia sezóna výskumu germánskeho žiarového pohrebiska vo Veľkom Cetíne	161
Dritte Grabungssaison auf dem germanischen Brandgräberfeld in Velký Cetín	162
Záchranný výskum v Ivanke pri Nitre	162
Rettungsgrabung in Ivanka pri Nitre	163
M a r i á n S a m u e l (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Neolitické nálezy z Veľkého Cetína	163
Neolithische Funde aus Velký Cetín	163
Stredoveké nálezy z Veľkých Kostolian	164
Mittelalterliche Funde aus Velké Kostolany	164
Marián S o j á k (Podtatranské múzeum, Poprad)	
Prieskum severnej časti Slovenského raja	164
Begehung des Nordteiles von Slovenský raj (Slowakisches Paradies)	165
Sídľiskové nálezy z Gánoviec	165
Siedlungsfunde aus Gánovce	166
Ivan S t a n í k (Pamiatkový ústav, Bratislava) - Vladimír T u r č a n (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Výsledky výskumu rímskej stanice v Stupave za rok 1995	166
Grabungsergebnisse auf der römischen Station in Stupava im Jahre 1995	166

Danica Staššíková-Štukovská (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Deviata sezóna výskumu v Borovciach	166
Neunte Grabungssaison in Borovce	167
Nález železnej sekery z Veľkých Kostolian	168
Fund einer Eisenaxt aus Velké Kostolany	168
Prieskumy na diaľnici a ďalších stavbách v úseku Horná Streda - Nové Mesto nad Váhom - Chocholná	168
Begehungen auf der Fernstrasse und auf weiteren Bauten im Abschnitt Horná Streda - Nové Mesto nad Váhom - Chocholná	168
Prieskumy na trase výstavby diaľnice v úseku Chocholná - Skalka nad Váhom - Skalská Nová Ves	169
Begehungen auf der Trasse der Fernstrasse auf dem Bauabschnitt Chocholná - Skalka nad Váhom - Skalská Nová Ves	169
Záchraný výskum na trase výstavby diaľnice v Trenčíne-Záblatí	170
Rettungsgrabung auf der Trasse der Fernstrasse im Bauabschnitt Trenčín-Záblatie	170
Danica Staššíková-Štukovská (Archeologický ústav SAV, Nitra) - Rosalia Kustár (Katedra archeológie FFUK, Bratislava)	
Záchraný výskum v Dubovanoch	171
Rettungsgrabung in Dubovany	171
Etela Studeníková (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Predstihový výskum a prieskum v Janíkoch	171
Vorsprungsgrabung und Begehung in Janíky	172
Alena Šefčíková (Prírodovedné múzeum SNM, Bratislava)	
Kostry z 9. storočia z františkánskej záhrady v Bratislave	172
Skelette aus dem 9. Jahrhundert aus dem Franziskanergarten in Bratislava	173
Pozostatok lebky z neskorej doby bronzovej z Bratislavy	174
Schädelrest aus der Spätbronzezeit in Bratislava	174
Stanislav Šiška (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Výskum osady bukovoohorskej kultúry a ďalšie nálezy z Kochanoviec	174
Untersuchung einer Siedlung der Bükker Kultur und weitere Funde aus Kochanovce	175
Božena Tomášová (Vlastivedné múzeum, Prešov)	
Zisťovací výskum v Prešove	175
Feststellungsgrabung in Prešov	176
Krzysztof Tunia (Instytut Archeologii i Etnologii PAN, Krakov, Poľsko) - Pavol Mačala (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Poľsko-slovenský archeologický prieskum v Karpatoch	176
Polnisch-slowakische archäologische Erkundung in den Karpaten	177
Jozef Urminský (Kamenohorská 40, Hlohovec)	
Ďalšie nálezy z koryta rieky Váh v Dvorníkoch-Posádke	178
Weitere Funde aus dem Waagflussbett in Dvorníky-Posádka	178
Peter Ušiak (Gerlachovská 4, Banská Bystrica)	
Nové zálezky z Nemiec z jaskyne Kaplnka	179
Neufunde aus Nemce aus der Höhle Kaplnka	180

Paweł ValdeNowak (Instytut Archeologii i Etnologii PAN, Kraków, Polsko) - Ivana Strakošová (Vlastivedné múzeum, Humenné)	
Prieskumy a overovanie nálezísk v okolí Humenného	180
Begehungen und Beglaubigung von Fundstellen im Umkreis von Humenné	181
Správa o výskume eneolitickej osady v Brestove	181
Bericht über die Ausgrabung der äneolithischen Siedlung in Brestov	182
Vladimír Varsík (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Výsledky záchranného výskumu na trase diaľnice D2 v katastri Rusoviec	182
Ergebnisse der Rettungsgrabung auf der Trasse der Fernstrasse D2 im Kataster von Rusovce	184
Vladimír Varsík - Jana Kovačiková (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Prieskum v Abraháme	185
Geländeerkundung in Abrahám	186
Marián Vizdal (Katedra dejín a archívnictva FF UPJŠ, Prešov)	
Piata sezóna výskumu neolitického sídliska v Zalužiciach	186
Fünfte Grabungssaison der neolithischen Siedlung in Zalužice	187
Zisťovací výskum neolitických objektov v Slavkovciach	187
Feststellungsgrabung neolithischer Objekte in Slavkovce	188
Hana Vlašičová (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Prieskum v Dolnej Seči	188
Geländebegehung in Dolná Seč	188
Mária Vondráková (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Ďalšie ľudské kostry z pohrebiska z 10.-11. stor. v Nitre na Štefánikovej triede	188
Weitere menschliche Skelette vom Gräberfeld aus dem 10.-11. Jh. in Nitra auf der Gasse Štefániková trieda	189
Kostrové zvyšky štyroch jedincov z doby bronzovej v Nitre na Štefánikovej triede	189
Skelettreste von vier Individuen aus der Bronzezeit in Nitra auf der Gasse Štefániková trieda	189
Stredoveké kostry zo Skalky nad Váhom-Skaly	189
Mittelalterliche Skelette aus Skalka nad Váhom-Skala	191
Stredoveké kostry v Štúrove-Obide - Bánom I	191
Mittelalterliche Skelette in Štúrovo-Obid - Bánom I	192
Karol Vozár (Katedra archeológie, Univerzita Konštantína Filozofa, Nitra)	
Motykovitý sekeromlat z Kozároviec	192
Hackenartige Hammeraxt aus Kozárovce	193
Skratky časopisov a zborníkov	194
Abkürzungen der Zeitschriften und Sammelbände	194
Skratky názvov pracovísk	194
Abkürzungen der Namen der Arbeitsstellen	194
Obrázky 1-160 - Abbildungen 1-160	197
Text unter die Abbildungen	197

Mapa lokalít k prehľadu archeologických výskumov a nálezov na Slovensku v roku 1995 (číslovanie nálezísk zodpovedá poradovým číslam na tabuľke - s. 14-20)
 Karte der Fundorte zur Übersicht der archäologischen Grabungen und Funde in der Slowakei im J. 1995 (die Nummern der Fundstellen entsprechen den laufenden
 Zahlen in der Tabelle auf S. 14-20)

Poradové číslo	Obec (lokalita)	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov											Príspevok na strane	
			paleolit a mezolit	neolit	eneolit	bronzová	doba			stredovek					
							halštatská	laténska	rimska a sťahovania národov	6.-8. storočie	9. storočie	10.-12. storočie	13.-16. storočie		novovek
27	Bytča	Žilina	nedatované											78	
28	Čičov	Komárno	nedatované											78	
29	Detva	Zvolen				•									132
30	Dolná Seč	Levice		•	•				•			•			188
31	Dolné Orešany	Trnava											•		45
32	Dolné Trhovište	Trnava		•											78
33	Dubnica nad Váhom	Považská Bystrica	nedatované											78	
34	Dubovany	Trenčín		•	•		•		•	•	•		•	•	63, 78, 171
35	Ducové	Trnava									•		•		21
36	Dvorníky, časť Posádka	Trnava			•	•		•	•			•	•		23, 89, 178
37	Dvory nad Žitavou	Nové Zámky				•									26
38	Gánovce	Poprad			•	•									165
39	Gbely	Senica							•		•				37
40	Hankovce	Bardejov			•										131
41	Hniezdne	Stará Lubovňa	nedatované											154	
42	Horná Streda	Trenčín							•						168
43	Horné Mladonice	Zvolen				?									133
44	Horné Plachtince	Veľký Krtíš				•									48
45	Hôrka, časť Ondrej	Poprad	•												106
46	Hrabušice	Spišská Nová Ves			•	•			•				•	•	164
47	Hubina	Trnava		•											21
48	Hurbanovo	Komárno							•						85
49	Hurbanovo, časť Bohatá	Komárno										•			78, 136
50	Chotín	Komárno							•				•		78, 85
51	Ilava	Považská Bystrica	nedatované											78	
52	Ilja	Žiar nad Hronom											•	•	122
53	Imeľ	Komárno										•			137
54	Ipeľský Sokolec	Levice											•		138
55	Ivanka pri Nitre	Nitra		•	•		•	•	•			•	•	•	78, 90, 162
56	Iža	Komárno							•					•	85, 97, 119

Poradové číslo	Obec (lokalita)	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov											Príspevok na strane	
			paleolit a mezolit	neolit	eneolit	doba				stredovek					
						bronzová	halštatská	laténska	rímska a sťahovania národov	6.-8. storočie	9. storočie	10.-12. storočie	13.-16. storočie		novovek
57	Janíky, časť Dolné Janíky	Dunajská Streda				•							•	171	
58	Janíky, časť Horné Janíky	Dunajská Streda					•							172	
59	Jarabina	Stará Lubovňa	?	?	?								•	•	157
60	Jatov	Nové Zámky											•	78, 152	
61	Kálnica	Trenčín											•	135	
62	Kamenec pod Vtáčnikom	Prievidza					•				•			153	
63	Kamenica nad Hronom	Nové Zámky			•									36	
64	Kamenín	Nové Zámky			•		•							36	
65	Kamienka	Stará Lubovňa											•	•	154
66	Klačany	Trnava		•										78	
67	Kľušov	Bardejov		•	•									176	
68	Kobyly	Bardejov			?									176	
69	Kočovce	Trenčín	nedatované											168	
70	Kočovce, časť Rakofuby	Trenčín	nedatované											168	
71	Kochanovce	Bardejov		•										•	174
72	Komárno	Komárno												•	78
73	Kopčany	Senica										?	•	•	38, 78
74	Koprivnica	Bardejov	?		•									•	177
75	Kostoľany pod Tribečom	Nitra				•									89
76	Kostolná-Zárečie	Trenčín												•	169
77	Košice	Košice-mesto											•	•	39
78	Košická Belá, časť Ružín	Košice-vidiek	•												22
79	Kováčová	Zvolen	nedatované											133	
80	Kozárovce	Levice		•	•										192
81	Kožany	Bardejov			•									•	177
82	Krivosúd-Bodovka	Trenčín							?						169
83	Krakovany	Trnava				•									113
84	Kúty	Senica												•	79, 86
85	Kvačany, časť Dlhá Lúka	Liptovský Mikuláš					•								144

[illegible]

[illegible]

Poradové číslo	Obec (lokalita)	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov											Príspevok na strane	
			paleolit a mezolit	neolit	eneolit	doba				stredovek					
						bronzová	halštatská	laténska	rímska a sťahovania národov	6.-8. storočie	9. storočie	10.-12. storočie	13.-16. storočie		
															novovek
145	Suchohrad	Senica							●						80
146	Šulín	Stará Ľubovňa	?	?	?									●	156
147	Svodín	Nové Zámky											●	●	38
148	Šapinec	Švidník	?		?										177
149	Štúrovo	Nové Zámky								●					64
150	Štúrovo, časť Obid	Nové Zámky									●	●			115, 191
151	Šurany	Nové Zámky	nedatované											80	
152	Timoradza	Topoľčany										●	●		108
153	Tornaľa	Rimavská Sobota		●		●							●		21
154	Trenčín	Trenčín										●	●		80, 136
155	Trenčín, časť Istebník	Trenčín		●	●	●			●					●	86, 115, 169
156	Trenčín, časť Záblatie	Trenčín												●	78, 169, 170
157	Trenčín, časť Zlatovce	Trenčín				●			●					●	114, 169
158	Trenčianska Turná	Trenčín	nedatované											80	
159	Turík	Liptovský Mikuláš	nedatované											80	
160	Tvrdošovce	Nové Zámky	nedatované											80	
161	Úľany nad Žitavou	Nové Zámky	nedatované											80	
162	Veľké Hoste	Topoľčany	nedatované											80	
163	Veľké Kostoľany	Trnava				●	●	●				●	●		46, 164, 168
164	Veľké Zálužie	Nitra				●									64
165	Veľký Cetín	Nitra		●			●	●	●		●	●			64, 161, 163
166	Veľký Lapáš	Nitra					●								138
167	Veselé	Trnava				●							●	●	80, 113
168	Vištuk	Bratislava-vidiek						●	●						26
169	Vlčkovce	Trnava	?pravek?											89	
170	Vrakúň	Dunajská Streda	nedatované											80	
171	Vrbové	Trnava		●	●							●	●	●	64, 111
172	Vysoká pri Morave	Bratislava-vidiek	nedatované											80	
173	Vyšná Voľa	Bardejov			●										177
174	Vyšné Ladičkovce	Humenné			●								●		180
175	Záhorská Ves	Bratislava-vidiek	nedatované											80	

Poradové číslo	Obec (lokalita)	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov											Príspevok na strane	
			paleolit a mezolit	neolit	eneolit	doba				stredovek					
						bronzová	halštatská	laténska	rímska a sťahovania národov	6.-8. storočie	9. storočie	10.-12. storočie	13.-16. storočie		
															novovek
176	Zalužice, časť Malé Zalužice	Michalovce		•											186
177	Zemianske Kostolany, časť Dolné Lelovce	Prievidza				•							•	•	33
178	Zemplínske Hradište	Trebišov													65
179	Zohor	Bratislava-vidiek				•		•	•	•		•	•	•	40, 80, 86
180	Zvolen	Zvolen			•	•					•	•	•		75, 76, 133, 135
181	Ždaňa	Košice-vidiek		•						•					33
182	Žilina	Žilina											•	•	65
183	Neznáma lokalita					•							•		141

Z ARCHEOLOGICKEJ ČINNOSTI BALNEOLOGICKÉHO MÚZEA V PIEŠŤANOCH

Róbert Bača - Vladimír Krupa

Pracovníci Balneologického múzea v Piešťanoch zdokumentovali súkromnú zbierku a dve nové lokality v okrese Trnava.

1. **Ducové** (okr. Trnava), Kostolec? (35-32-09, 1 : 10 000, 438 : 291 mm), stredovek, ojedinelý nález, uloženie materiálu v súkromnej zbierke M. Žemlu v Piešťanoch.

Dva železné artefakty. Jeden predmet predstavuje strelku s krídelkami a dlhou tuľajkou. Rozmery: dĺ. 8, 5 cm, max. š. krídeliek 3, 2 cm, Ø tuľajky 0, 8 cm. Rámcove ju možno datovať do 9.-10. stor. (obr. 1: 1). Druhým nálezom je hrot šípu do kuše, ktorý sa na drevenú násadu upevňoval tuľajkou. Ostrie má štvorcový prierez. Rozmery: dĺ. 9, 6 cm, max. š. 1, 2 cm, Ø tuľajky 1, 5 cm. Dátovanie: 15 stor. (obr. 1: 2).

2. **Hubina** (okr. Trnava), pod Prostredným vrchom (35-32-09, 1 : 10 000, 435 : 340 mm), pravek (eneolit?), zber, uloženie nálezov BM v Piešťanoch.

V zalesnenom priestore v polohe pod Prostredným vrchom sa nachádza zemitý útvar v tvare rovnostranného trojuholníka, ktorého strany sú dlhé 16, 8 m. Zberom sa získali zlomky pravekej (eneolitickej ?) keramiky, ktorá je nekvalitne vypálená. Podľa ústnej tradície samotný útvar slúžil ako plocha na pristávanie vážskych plŕí.

3. **Moravany nad Váhom** (okr. Trnava), pozemok J. Cibulku, dom č. 481 (35-32-14, 1 : 10 000, 482 : 202 mm), zber, uloženie nálezu BM v Piešťanoch.

Na pozemku J. Cibulku, č. domu 481 sa pri kopaní základov pivnice narazilo na 20 novovekých pieskovcových gúl s priemerom 30 cm. Gule sa nachádzali v hĺ. 70 cm pod povrchom terénu. Jeden exemplár sa dostal do Balneologického múzea v Piešťanoch.

Literatúra

RUTTKAY, A. 1990: Súčasť výzbroje, jazdeckého výstroja a konského postroja z 15. stor. z Kostolca pri Ducovom (obec Moravany nad Váhom). In: Balneologický spravodajca 1989. Bratislava 1990, s. 145-156.

AUS DER ARCHÄOLOGISCHEN TÄTIGKEIT DES BALNEOLOGISCHEN MUSEUMS ZU PIEŠŤANY. Die Mitarbeiter des Museums dokumentierten eine weitere Privatsammlung und zwei neue Fundorte im Bezirk Trnava. 1. In Ducové fand man zwei rahmenhaft in das 9.-10. und 15. Jh. datierbare Eisenpfeilspitzen (Abb. 1: 1, 2). 2. In Hubina wurde ein Erdgebilde in Form eines gleichseitigen Dreiecks von 16,80 m Seitenlänge vermessen. Als Lesefunde wurde urzeitliche, wahrscheinlich äneolithische Keramik gewonnen. 3. In Moravany nad Váhom wurden auf einer Privatparzelle J. Cibulka in 70 cm T. 20 neuzeitliche Sandsteinkugeln gefunden.

DRUHÁ SEZÓNA VÝSKUMU STREDOVEKÉHO HRÁDKU V TORNALI

István B. Kovács

Tornala (okr. Rimavská Sobota), poloha Csonka-vár (37-33-15, 1 : 10 000, 72 : 168 mm), systematický výskum, hrádk, vrcholný stredovek (13.-14. stor.), sporadické črepy z neolitu (bukovohorská kultúra) a mladšej doby bronzovej (kyjatická kultúra), uloženie nálezov dočasne MsÚ v Tornali, po spracovaní MM v Tornali.

Výskum bol zameraný na zistenie základnej situácie v západnej časti hrádku. V sektore C/1-2 sa objavili zvyšky podzemnej časti vežovitej stavby (vnútorná svetlosť 100 x 140 cm). V sektoroch B-C/4-6 sa narazilo na deštrukciu zatiaľ neurčenej stavby so zuhoľnatými zvyškami drevenej konštrukcie. Na západnom svahu lokality sa zistila skupina kolových jám rôznych rozmerov, ktoré svedčia o existencii drevenej konštrukcie obranného systému v tejto časti hrádku. Bližšia interpretácia objavenej situácie bude možná až po odkrytí väčšej plochy. To isté sa týka aj formy a spôsobu

napojenia tejto konštrukcie na ostatnú časť obranného systému, ktorý pozostával z kombinácie valu a priekopy a hrádok chránil z ostatných svetových strán.

Sezóna bola pomerne chudobná na nálezy, čo však vzhľadom na charakter skúmanej časti hrádok vôbec nie je prekvapujúce. Väčšia koncentrácia črepového materiálu sa zistila iba v sektoroch A/2-3, kde bol nájdený i menší depot železných predmetov - kosákov. Z ostatného kovového inventára sú povšimnutiahodné podkovy, kľúč, gotická strelka, ostroha z 13.-14. stor.

Dokumentácia zo sezóny sa nachádza na Mestskom úrade v Tornali. Vo výskume sa má pokračovať.

ZWEITE GRABUNGSSAISON AUF DEM MITTELALTERLICHEN BURGHÜGEL IN TORNAŁA. Im Verlauf der zweiten Saison in Tornała (Bez. Rimavská Sobota) in der Lage Csonka-vár richtete sich die Grabung auf die Feststellung der grundlegenden Situation im Westteil der Kleinburg. Untersucht wurde das Verteidigungssystem, bestehend aus einer Holzkonstruktion (davon zeugt eine Gruppe von Pfostengruben). Seine nähere Spezifizierung ist heute nicht mehr möglich. Im Innern des Areals entdeckte man Reste des unterirdischen Teiles eines turmartigen Baues (lichte Weite 100 x 140 cm). Es wurden auch Reste eines Objektes mit verkohlter Holzkonstruktion identifiziert. Das gefundene Material (Scherben, Metallinventar) fügt sich in das 13.-14. Jh.

VELKÁ ROTHOVA JASKYŇA ČI VELKÁ RUŽÍNSKA JASKYŇA?

Juraj B á r t a

Súčasný stav slovenskej archeológie dosiahol takú kvalitatívnu úroveň, ktorá je prinajmenšom porovnateľná s úrovňou európskej archeológie. Týka sa to viac-menej všetkých aspektov archeologickej vednej disciplíny, i keď sebakriticky treba priznať, že v jednotlivostiach existujú určité rezervy, nevynímajúc ani oblasť vedeckej terminológie alebo používania kodifikovaného názvoslovnia. V tejto súvislosti je všeobecne potrebné zdôrazniť aktuálnosť rešpektovania pravidiel dokumentácie. Narážame na tú skutočnosť, že po predchádzajúcich diskusiách (Bárta 1953), ako aj vďaka činnosti bývalej Názvoslovnej komisie Speleologického poradného zboru pri bývalom Ministerstve kultúry SSR vznikol Zoznam jaskýň a priepastí na Slovensku, ktorý nakoniec aj vyšiel v edícii Kartografických informácií Slovenskej kartografie v Bratislave r. 1979. V uvedenom zozname je zdôraznené, že publikované názvy sú záväzné pre všetkých užívateľov, a teda najmä pre všetky inštitúcie participujúce na výskume jaskýň.

Východiskovou filozofiou pri realizácii zoznamu bolo uprednostnenie pôvodných ľudových názvov jaskýň v danom krasovom regióne a zároveň i kritické prehodnotenie názvov vychádzajúcich z priezvisk mecénov, ktorí sa podieľali na financovaní archeologických, resp. speleoarcheologických výskumov. Táto názvoslovná prax sa uplatnila najmä v uhorskej prírodovednej literatúre ako napr. v prípade jaskyne Deravej (prv Dzeravej) skaly pri Plávečskom Mikuláši, ktorá do literatúry vstúpila v r. 1913 pod menom Pálffy barlang a podobne v r. 1917 Velká jasovská jaskyňa ako Takács Menyhert barlang (Skutil 1938).

Napriek úcte k Samuelovi Rothovi, nestorovi speleoarcheológie na Slovensku, spomenutý kartografický zoznam sa v prípade Velkej Rothovej jaskyne vrátil k názvu, ktoré používalo miestne obyvateľstvo, t. j. Velká ružínska jaskyňa, hoci sa uvažovalo aj o kompromisnom názve Rothova-Velká ružínska jaskyňa (Bárta 1969). Jazykovedci (M. Majtán) a ďalší členovia spomenutej názvoslovnej komisie uprednostnili však ľudový názov, čím sa vlastne aj symbolicky na S. Rothovi dovŕšila krivda, ktorého už počas jeho bádateľských aktivít na Spiši a v okolí odborne atakovali súveké uhorské geologické kapacity. Spomenutí prírodovedci odmietli uznať S. Rothom presadzované paleolitické datovanie nálezu ohniska s kamenným podlažím a opálenými medvedími kosťami, ktoré sa našli v mladopleistocéennej vrstve vo Velkej ružínskej jaskyni.

Aj preto sa v povedomí prírodovedcov a historikov nezafixoval názov jaskyne s Rothovým menom napriek tomu, že uhorská, a neskôr aj maďarská speleoarcheológia celkom v duchu pestovania kultu osobnosti bežne pomenovávala jaskyne menami známych osôb ako napr. Hermann Ottó barlang, Hillebrand Jenő barlang, Lambrecht Kalman alebo Jankovich barlang (Vértes 1965). Dokonca v prípade maďarskej speleoarcheológie premenovanie jaskyne Subalyuk barlang v r. 1938 na

Mussolini barlang treba označiť za čistý prejav politického kultu osobnosti, pretože B. Mussolini ako predstaviteľ talianskeho fašizmu uvedenú jaskyňu nikdy ani len nenavštívil.

Na tomto mieste pripomínáme, že Ľ. Kaminská sa na stránkach zborníka AVANS v r. 1993 (Nitra 1995) v článku Prieskum Veľkej Rothovej jaskyne (1995, s. 77) napriek existencii uvedených názvoslovných pravidiel vrátila k staršiemu názvu ružínskej jaskyne vo forme užívanej pred názvoslovnou kodifikáciou, a tak si kladieme otázku, prečo sa to stalo? Ide o zámerné nerešpektovanie úradných pravidiel alebo o neznalosť ich existencie? Druhá alternatíva je pravdepodobnejšia, pretože používanie spomenutých názvoslovných pravidiel sa ani od študentov archeológie, ani od mladých odborných pracovníkov v praxi už nevyžadovalo, vychádzajúc zo všeobecne rozšíreného názoru, že to je záležitosť len špecializovaných speleoarcheológov.

Záverom konštatujeme, že Ľ. Kaminská, autorka informácie o náleze pravdepodobne mladopaleolitického štiepaného kamenného artefaktu z Veľkej ružínskej jaskyne, tým že vo svojom príspevku použila dnes už nepoužívané pomenovanie ružínskej jaskyne, vlastne nechtiac S. Rotha aj rehabilitovala. S. Roth sa totiž nedožil všeobecného uznania svojho názoru, že Veľká ružínska jaskyňa bola osídlená už v mladom paleolite, čo sa neskôr aj oprávnene predpokladalo na základe analógií (podľa wümskej stratigrafickej polohy) v neďalekej Medvedej jaskyni taktiež v údolí Ružínky (Bárta 1990).

Literatúra

- BÁRTA, J. 1953: Príspevok k názvosloviu slovenských jaskýň. Krásy Slovenska 30, č. 8., 1953, s. 187-190.
 BÁRTA, J. 1969: Osídlenie slovenských jaskýň v staršej dobe kamennej. In: Nové obzory, 11. Prešov 1969, str. 201-224.
 BÁRTA, J. 1990: Mezolitickí lovci v Medvedej jaskyni pri Ružíne. SIA, 38, 1990, s. 5-30.
 KAMINSKÁ, Ľ. 1995: Prieskum Veľkej Rothovej jaskyne. In: AVANS v r. 1993. Nitra 1995, s. 77.
 SKUTIL, J. 1938: Paleolitum Slovenska a Podkarpatskej Rusi. Turčiansky Sv. Martin 1938.
 VÉRTES, L. 1965: Az őskőkor és az átmeneti kőkor emlékei Magyarországon. Budapest 1965.

VELKÁ ROTHOVA JASKYŇA ODER VELKÁ RUŽÍNSKA JASKYŇA? Im Beitrag verweist der Autor auf die Aktualität der Benützung des offiziellen Verzeichnisses der Höhlen und Schluchten in der Slowakei (Zoznam jaskýň a priepastí na Slovensku), das in der Edition der kartographischen Informationen der Slowakischen Kartographie in Bratislava im J. 1979 erschien (Kartografické informácie Slovenskej kartografie). Dieses Verzeichnis müsste verbindlich auch für Autoren sein, welche archäologische Funde aus slowakischen Höhlen beschreiben. Auf diese Tatsache verweist der Autor im Beitrag im Zusammenhang mit der Publizierung wahrscheinlich einer jungpaläolithischen Klingenlamelle aus der Höhle Veľká ružínska jaskyňa, die sich im Gemeindekataster von Košická Belá, Teil Ružín, befindet (Bez. Košice-Land), welche Ľ. Kaminská 1995, s. 77) mit dem älteren, heute nicht mehr benützen Namen Veľká Rothova jaskyňa bezeichnet hat.

VÝSKUM V DVORNÍKCH-POSÁDKKE

Juraj Bartík

Dvorníky, časť Posádka (okr. Trnava), ostroh (M-33-132-D-c, 1 : 25 000, 205 : 303 mm), neolit (lengyelská kultúra), hrob; doba bronzová staršia (maďarovská kultúra), opevnené sídlisko; doba bronzová mladšia (kultúra popolnicových polí), doba laténska, sídlisko, výskum systematický, uloženie nálezov AM SNM v Bratislave.

V rámci záchranných akcií pri budovaní V. vetvy diaľkového plynovodu uskutočnilo Archeologické múzeum SNM v Bratislave v spolupráci s Archeologickým ústavom SAV v Nitre prieskum trasy v katastroch obcí Rumanová (okr. Nitra) a Dvorníky (okr. Trnava). Predstihový záchranný výskum sa uskutočnil na exponovanej ostrožnej polohe s dodnes pozorovateľným priebehom valu na okraji vážskej terasy. Na preskúmanej ploche v dĺžke 85 m (cca 450 m²) sa odkryli pozostatky z doby kamennej, doby bronzovej a doby laténskej.

Nositeľom mladšieho stupňa lengyelskej kultúry patrí hrob dvoch jedincov, odkrytý pod opevnením, ako aj nepočetná skupina keramiky a silexových nástrojov z druhotných polôh.

Maďarovská kultúra predstavuje ťažiskové obdobie osídlenia. Jej nositeľom pripisujeme výstavbu opevnenia, pozostávajúceho z priekopy v skúmanom úseku širokej 14 m a hlbkej 4, 5 m. Za priekopou bol v šírke 10 m zistený útvar, interpretovaný ako zvyšok valu. Pozostáva z troch rovnobežne prebiehajúcich palisádových žliabkov. V štvrtom žliabku sa len v minimálnej miere zachytil rad kolov. Koly ohraňovali výplň pozostávajúcu zo striedajúcich sa násypových vrstvičiek. Celé teleso vybudovali na pôvodnej úrovni terénu. Pochovaná vrstva humusu sa nachádza v hl. až 0, 6 m. Farba časti nasypanej hliny dovoľuje predpokladať, že bola vytlačená z väčšej hĺbky, zrejme pri hĺbení priekopy. Tri "súčasťi" valu postavili jednorázovo alebo len v malom časovom odstupe. Zvyšky intenzívneho osídlenia maďarovskej kultúry z vnútornej strany opevnenia, ktoré sa prejavujú sivou sídliskovou vrstvou s množstvom keramiky a osteologického materiálu, nezasiahli pod žiadnu časť valu. V preskúmanej časti vnútorného areálu maďarovskej kultúry patrí rozmerný zahĺbený objekt a niekoľko sídliskových jám.

Poloha bola opätovne obývaná v počiatočnom stupni obdobia kultúry popoľnicových polí. K poznaniu súvekej architektúry prispievajú pozostatky kolovej stavby so zachytenými rozmermi 8 x 4 m.

Skromné laténske osídlenie dokladajú črepy charakteristickej tuhovanej keramiky a jedna kultúrna jama, ktorá bola zapustená do zásypu priekopy.

GRABUNG IN DVORNÍKY-POSÁDKA. Im Rahmen der Rettungsaktionen beim Bau der Transitgasleitung erfolgte eine Vorsprungs-Rettungsgrabung in einer Spornlage mit bis heute erkennbarem Wallverlauf am Rand der Waagterrasse im Gemeindekataster von Dvorníky, Teil Posádka (Bez. Trnava). Trägern der jüngeren Stufe der Lengyel-Kultur gehört ein Doppelgrab wie auch eine kleine Gruppe von Keramik und Silexwerkzeugen aus sekundären Lagen. Zur Maďarovce-Kultur verweisen wir eine Befestigungsanlage, bestehend aus einem Graben, der im untersuchten Abschnitt 14 m breit und 4,5 m tief war. Hinter dem Graben wurde in einer Breite von 10 m ein Gebilde festgestellt, das als Wallrest interpretiert wurde. Es bestand aus drei parallel verlaufenden Palisadenrinnen. In einer vierten Rinne wurde nur in minimalem Ausmaß eine Pfostenreihe erfaßt. Die Pfosten umgrenzten eine Verfüllung, die aus abwechselnden aufgeschütteten Schichten bestand. Der ganze Wallkörper war auf dem ursprünglichen Geländeniveau erbaut. Eine begrabene Humusschicht befand sich in sogar 0,6 m T. Drei "Bestandteile" des Walles wurden auf einmal oder nur nach kleinem Zeitabstand errichtet. Reste einer intensiven Besiedlung mit Trägern der Maďarovce-Kultur an der Innenseite der Befestigung, die sich als graue Siedlungsschicht mit einer Menge von Keramik und osteologischem Material äußerten, reichten unter keinen Teil des Walles. Im untersuchten Teil des Innenareals gehören ein großes eingetieftes Objekt und einige Siedlungsgruben zur Maďarovce-Kultur. Die Lage wurde wiederholt in der beginnenden Stufe der Urnenfelderkulturen bewohnt. Zum Kennen der zeitgleichen Architektur tragen Reste eines Pfostenbaues mit den erfaßten Ausmaßen von 8 x 4 m bei. Bescheidene latènezeitliche Besiedlung belegen Scherben von charakteristischer Graphittonkeramik und eine Kulturgrube, die in die Grabenverfüllung eingetieft war.

NOVÝ SEKEROMLAT S KOTUČOVITÝM TYLOM ZO SLOVENSKA

Juraj Bartík - Zdeněk Farkaš

Makov (okr. Čadca), osada Greguši (?) (M-34-85-D-d, 1 : 25 000, 124 : 364 mm), hromadný nález (?), uloženie (?).

V roku 1995 sa dostala do Archeologického múzea SNM v Bratislave na posúdenie fotografia sekeromlatu, ktorý podľa sprievodných informácií pochádza z pozostalosti jedného z oravských drotárov. Ten ho údajne získal pri svojich cestách spolu s ďalším dlátovitým nástrojom v osade Greguši pri Makove.

Predmet prekreslený z fotografie (obr. 2) je sekeromlat s kotúčovitým tylom. V minulosti bádatelia venovali značnú pozornosť honosným zbraniam, ktorá sa prejavila aj v rozsiahlej literatúre

a terminológii. Podľa typologického delenia A. Mozsolicovej exemplár z "Makova" patrí k najpočetnejšej variante označenej Bb, ktorá je charakteristickým zástupcom bronzovej industrie kosziderského horizontu (Mozsolics 1967, s. 41). Okrem Karpatskej kotliny sa sekeromlaty s kotúčovitým tylom uvedeného typu vyskytli na Morave, v Sasku, Sliezsku i Pomoransku. Na území ich rozšírenia S. Stuchlík v 1987 zozbieral exempláre z 36 nálezísk (Stuchlík 1988, s. 303).

Zdobené sekeromlaty typu Bb spája so zbraňami horizontu Hajdusámson charakteristický ornament v podobe špirálovitých úponiek, často však v chudobnejšej, štylizovanejšej forme (Mozsolics 1967, s. 43). Charakteristické šrafované trojuholníky v krčku tylovej časti, ako aj vlnovitý ornament kombinovaný s hrotitými výbežkami v oblasti ostria sekeromlatu z "Makova" v plnej miere zodpovedajú najčastejšej schéme výzdoby sekeromlatov typu B. To isté platí aj o ornamente v strednej časti čepele, ale motív rozpadnutej špirály sa odlišuje od vrcholných, naturalisticky zdobených výrobkov. Najbližšie analógie pre uvedenú výzdobu, na ktorej problémovo identifikujeme pôvodnú vysokú špirálu, nachádzame na exemplári zo saského Meissenu (Gedl 1975, tab. IV: 9).

Lokalizáciu náleziska do horskej oblasti Kysúc autori nepokladajú za presvedčivú. V prípade jej pravdivosti by sme reprezentatívnu zbraň mohli spojiť s temer neznámym osídlením oblasti nositeľmi predlužickej kultúry, ktorej sú pripisované aj dve kosákovité ihlice z bývalej liptovskej župy (Benkovská 1984, s. 33).

Literatúra

- BENKOVSKÁ, Z. 1984: K otázke datovania a kultúrneho postavenia kosákovitých ihlíc zo Slovenska. In: Zborník prác Ludmily Kraskovskej. Bratislava 1984, s. 30-38.
- GEDL, M. 1975: Kultura Przedluzicka. Wrocław - Warszawa - Kraków - Gdańsk 1975.
- MOZSOLICS, A. 1967: Bronzefunde des Karpatenbeckens. Budapest 1967.
- STUCHLÍK, S. 1988: Bronzové sekeromlaty na Moravě. PA, 79, 1998, s. 269-341.

NEUE NACKENSCHNEIBENAXT AUS DER SLOWAKEI. Aus dem Nachlaß eines Drahtbinders aus Orava stammt ein Knaufbeil, das angeblich zusammen mit einem maßelartigen Werkzeug bei der Gemeinde Makov (Bez. Čadca) gefunden wurde. Nach der typologischen Gliederung von A. Mozsolics gehört das Exemplar aus "Makov" zu der frequentiertesten Variante der Knaufbeile mit der Bezeichnung Bb, die der charakteristischste Vertreter der Bronzeindustrie des Koszider-Horizontes ist (Mozsolics 1967, S. 41). Außer dem Karpatenbecken erschienen Hammeräxte des angeführten Typs in Mähren, Sachsen, Schlesien und Pommern (Stuchlík 1988, S. 303). Die verzierten Hammeräxte des Typs Bb verbindet mit den Waffen des Hajdusámson-Horizontes das charakteristische Ornament in Form spiralförmiger Ranken, häufig jedoch in ärmlichere, stilisierterer Form (Mozsolics 1967, S. 43). Die charakteristischen schraffierten Dreiecke am Hals des Nackenteiles wie auch das Wellenornament kombiniert mit spitzen Ausläufern in der Schneidengegend des Exemplars aus "Makov", entsprechen vollauf dem häufigsten Verzierungsschema der Hammeräxte des Typs B. Dasselbe gilt auch vom Ornament im Mittelteil der Klinge, nur das Motiv der aufgelösten Spirale unterscheidet sich von den naturalistisch verzierten Gipsfelerzeugnissen. Die nahestehendsten Analogien für die angeführte Verzierung, in welcher wir mit Problemen eine ursprünglich hohe Spirale identifizieren, finden wir auf einem Exemplar aus dem sächsischen Meissen (Gedl 1975, Taf. IV: 9). Die Lokalisierung der Fundstelle in die gebirgige Kysuce-Region halten die Autoren nicht für überzeugend.

PRIESKUM V POVODÍ MALOKARPATSKÝCH POTOKOV

Juraj Bartík - Ján Štrbík

Regionálny prieskum, zber v povodí potokov prameniach v Malých Karpatoch. Uloženie náleзов AM SNM v Bratislave.

1. Sládkovičovo, časť Malá Mača (okr. Galanta)

Pracovníci Archeologického múzea SNM získali od p. Katonu menší súbor nálezov. Údajne v polohe Druhá trieda (M-33-144-A-d, 1 : 25 000, 102 : 288 mm) sa v minulosti našiel džbánok (obr. 3:

3) a dva fragmenty nádob, ktoré možno zaradiť do staršieho stupňa mohylovej kultúry. Nálezisko sa nepotvrdilo ani opakovanými zbermi.

2. Vištuk (okr. Bratislava-vidiek)

a) Na sídlisku z mladšej doby rímskej na svahu nad pravým brehom Vištuckej vodnej nádrže (M-45-11-01, 1 : 10 000, 203 : 70 mm) sa našla bronzová pracka s obdĺžnikovou záchytnou platničkou (obr. 3: 1). Z tej istej polohy pochádza profilovaná bronzová spona s uzlíkom so širokým zachycovačom. Nôžku ukončenú useknutím zdobí rytá výzdoba (obr. 3: 2).

b) Neznáma poloha. J. Štrbík našiel v čerstvo navezenej hline poškodenú šálku modelovanú v ruke (obr. 3: 4). Neúplná nádoba sa tvarom hlási k pamiatkam staršej doby laténskej. Pôvod navážky sa nepodarilo zistiť, nemáme však dôvod pochybovať o tom, že pochádza z blízkeho okolia obce Vištuk.

BEGEHUNG DER KLEINKARPATISCHEN BACHTÄLER. Regionale Begehung, Lesefunde in den Tälern der in den Kleinen Karpaten entspringenden Bäche. Unterbringung der Funde im AM des SNM in Bratislava. 1. Sládkovičovo, Teil Malá Mača (Bez. Galanta). Aus dem Gemeindekataster stammen aus der Lage Druhá trieda Funde aus der älteren Stufe der Hügelgräberkultur (Abb. 3: 3). 2. Vištuk (Bez. Bratislava-Land). a) Siedlungsfunde aus römischer Zeit (Abb. 3: 1, 2); b) aus unbekannter Lage stammt eine beschädigte Tasse aus der älteren Latènezeit (Abb. 3: 4).

HROBOVÝ (?) NÁLEZ Z DVOROV NAD ŽITAVOU

Jozef B á t o r a

Dvory nad Žitavou (okr. Nové Zámky), dom č. 124, doba bronzová staršia, hrob, ojedinelý nález, uloženie nálezu AÚ SAV v Nitre.

Ešte v r. 1972 odovzdal do Archeologického ústavu SAV v Nitre jeho externý spolupracovník, Alexander Kečkéš, torzo hlinenej nádoby. Nádobu získal od Alexandra Gallu z Dvorov nad Žitavou č. 124 (okr. Nové Zámky). A. Galla nádobu našiel pri kopaní odpadovej šachty neďaleko rodinného domu v intraviláne obce.

Popis nádoby

Torzo hrncovitej nádoby s chýbajúcou hornou časťou (obr. 4). Baňaté telo má na najväčšom vydutí dve pásikové uchá ležiace oproti sebe. Horná časť nádoby bola pravdepodobne mierne prehnutá, dno je prehnuté do vnútra. Zhotovená je z jemne plaveného materiálu, povrch má hladký, farbu bledohnedú so šedými flakmi (zach. v. 87 mm, Ø dna 64 mm).

Nádoba je celkovým vyhotovením veľmi podobná hrncovitej nádobe z hr. 12 vo Veľkom Grobe, patriacom únětickej kultúre (Chropovský 1960, tab. IX: 1). Uvedený hrob obsahoval nádoby i čelenku z medeného plechu a sedem záušníc z dvojitého drôtu so spätnou slučkou. V rámci slovenskej vetvy únětickej kultúry ho možno datovať do jej staroúnětickej fázy (nitriansko-únětická fáza). Do toho istého časového horizontu v rámci hurbanovského typu možno vzhľadom na geografickú polohu zaradiť i nádobu z Dvorov nad Žitavou. Nakoľko nádoba bola nájdená celá, možno predpokladať, že pochádza z hrobu.

Literatúra

CHROPOVSKÝ, B. 1960: Pohrebisko zo staršej doby bronzovej vo Veľkom Grobe. In: Gräberfelder aus der älteren Bronzezeit in der Slowakei I. Bratislava 1960, s. 12-136.

GRABFUND (?) AUS DVORY NAD ŽITAVOU. Im J. 1972 gewann das Archäologische Institut der SAW zu Nitra den Torso eines Tongefäßes (Abb. 4), der bei Erdarbeiten im Gemeindeintravilan von Dvory nad Žitavou (Bez. Nové Zámky) gefunden wurde. Das Gefäß ähnelt mit seiner gesamten Anfertigung stark einem topfförmigen Gefäß aus Grab 12 in Velký Grob, das im Rahmen des slowakischen Zweiges der Aunjetitzer Kultur in die Frühaunjetitzer Phase (Nitra-Aunjetitzer Phase) datierbar ist. In denselben Zeithorizont im Rahmen des Hurbanovo-Typs kann in Anbetracht der geographischen Lage auch das Gefäß aus Dvory nad Žitavou eingestuft werden. Da das Gefäß ganz gefunden wurde, ist anzunehmen, daß es aus einem Grab stammt.

ĎALŠIE NÁLEZY ZO SÍDLISKA Z MLADŠEJ DOBY BRONZOVEJ V LUDANICIACH, ČASŤ MÝTNA NOVÁ VES

Jozef Bátor a - Marián Fabiš

Ludanice, časť Mýtna Nová Ves (okr. Topoľčany), poloha Kačacá patka (M-34-121-C-a, 1 : 25 000, 60 : 100 mm), počiatok mladšej doby bronzovej, zber, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

Lokalita sa nachádza v intraviláne obce, v časti Domovina, na pravej najnižšej terase rieky Nitry.

Pri výkope šachty pre vodovod s rozmermi 150 x 120 x 130 cm bol v záhrade, nachádzajúcej sa pred domom č. 36 (p. Páleníková), rozrušený sídliskový objekt. Miestny obyvateľ G. Valent vo vyhodenej zemine pozbieral nálezy a priniesol ich do Archeologického ústavu SAV v Nitre. Podľa jeho informácie sa nálezy nachádzali v hl. 90 cm.

Vzhľadom na blízkosť spomínanej šachty k vykopanej ryhe pre plyn a vodovod z r. 1994, ktorou bol narušený rozsiahly sídliskový objekt (Bátor a - Fabiš 1996, s. 26, 27), možno novozískaný materiál priradiť k tomuto objektu. V črepovom materiáli sú popri črepoch z hrubostenných zásobníkových a hmcovitých nádob (obr. 5: 6; 2: 3, 5, 6, 8, 9) najpočetnejšie zastúpené torzá a črepy z ostro (obr. 5: 1, 2, 4, 7, 8) a esovite profilovaných šálok a džbáňkov (obr. 5: 3, 5, 7; 6: 1). V menšom množstve vystupujú zlomky amfor s pásikovými uchami, umiestnenými na rozhraní hrdla a tela (obr. 6: 4, 7). Popri hladkých pásikových uchách sa v dvoch prípadoch vyskytli i uchá vertikálne rebrované (obr. 6: 2, 4).

Jednotlivé keramické tvary spolu s povrchovou úpravou črepového materiálu umožňujú objekt datovať do obdobia včasnej fázy čakanskej kultúry.

Osteologická analýza zvieracích zvyškov

Súbor nájdených, resp. analyzovaných zvieracích zvyškov zastúpených výlučne skeletovými elementami bol veľmi malý. Celkové množstvo elementov alebo ich častí bolo 33 kusov. Prevažná väčšina (75, 8 %) bola z domácich zvierat. Len 24, 2 % kostí pochádzalo z divo žijúcej, resp. lovnéj zveri. V skupine domácich zvierat výrazne dominuje hovädzí dobytok (45, 5 % skeletových zvyškov). Na druhom mieste je ošípaná (27, 3 %). Na poslednom mieste sa nachádza skupina ovca-koza (3, 0 %). Hmotnostné vyjadrenie skeletových zvyškov ukazuje podobnú situáciu. Prvé miesto s celkovou hmotnosťou identifikovaných elementov skeletu 1246 g patrí opäť hovädzemu dobytku (57, 2 %). Na druhom mieste je ošípaná (14, 9 %). Tretiu pozíciu zaujala skupina ovca-koza (0, 7 %). Takmer všetky kosti pochádzali z jedincov zaraďovaných do skupiny sub-adultus až adultus.

Lovná zver je zastúpená prakticky len jediným druhom, a to jelenom. Identifikovalo sa sedem elementov skeletu (21, 2 %) s celkovou hmotnosťou 590 g (27, 1 %). Skupinu kostí z divo žijúcej zveri kompletizuje časť diafýzy vtácej kosti. Jej druhovú príslušnosť sa nám nepodarilo určiť vzhľadom na absenciu charakteristických anatomických modelácií.

Výsledky analýzy sú podrobne uvedené v tabuľke, kde k príslušnému zvieraťu, resp. skupine zvierat sú uvedené príslušné hodnoty. Prvý stĺpec číselných hodnôt udáva množstvo skeletových elementov, druhý stĺpec ukazuje aká bola ich hmotnosť. V oboch prípadoch je uvedené aj ich percentuálne vyjadrenie.

Z hľadiska zachovanosti skúmaného materiálu možno povedať, že bol v dobrej kondícii. To svedčí o dobrých podmienkach mikroprostredia, v ktorom bol uložený. Celistvosť kostí však nebola zachovaná - to je výsledok aktivít človeka, resp. zvierat, ktoré na materiál pôsobili. Zistili sa intencionálne zásahy robené človekom (rozbíjanie, záseky, rezné stopy). V jednom prípade išlo dokonca o artefakt - o distálnu časť pravej vretennej kosti jelená, kde v smere latero-mediálnom boli naprieč kompaktnou prevrtané otvory kruhového tvaru s priemerom 4 mm. Dorzálna plocha kosti smerom proximálnym bola umele zbrúsená. Proximálne ukončenie kosti nie je rovnomerné - v tejto časti je kosť odlomená. Lom nie je čerstvý. V prípade distálnej časti ľavej vretennej kosti hovädzieho dobytku sme zistili stopy ohňa. Približne u jednej tretiny analyzovaného materiálu boli identifikované aj stopy hryzenia mäsožravcami.

Vzhľadom na malé množstvo skúmaného materiálu nemožno robiť vyhodnotenie, preto sme sa v tomto príspevku obmedzili len na uvedenie niekoľkých základných charakteristík skúmaného archeozoologického súboru, resp. zaujímavostí zistených v priebehu analýzy.

Tabuľka druhovej skladby archeofaunálnych zvyškov (Mýtina Nová Ves)

Druh	n	%	g	%
Hov. dobytok, BOS	15	= 45,5 %	- 1246,0 g	= 57,2 %
Ovca-koza, CAPRA/OVIS	1	= 3,0 %	- 16,0 g	= 7 %
Ošipaná, SUS	9	= 27,3 %	- 324,0 g	= 14,9 %
Domáce spolu	25	= 75,8 %	- 1586,0 g	= 72,8 %
Jeleň, Cervus elaphus	7	= 21,2 %	- 590,0 g	= 27,1 %
Aves indet.	1	= 3,0 %	- 2,0 g	= 1 %
Divo žijúce spolu	8	= 24,2 %	- 592,0 g	= 27,2 %
Určiteľné spolu	33	= 100,0 %	- 2178,0 g	= 100,0 %
Podiel určiteľných	33	= 100,0 %	- 2178,0 g	= 100,0 %
Podiel neurčiteľných	0	= 0 %	- 0 g	= 0 %
Nálezy spolu	33	= 100,0 %	- 2178,0 g	= 100,0 %

Literatúra

BÁTORA, J. - FABIŠ, M. 1996: Sídliisko z mladšej doby bronzovej v Ludaniciach, časť Mýtina Nová Ves. In: AVANS v r. 1994. Nitra 1996, s. 26-27.

WEITERE FUNDE AUS EINER JÜNGERBRONZEZEITLICHEN SIEDLUNG IN LUDANICE, TEIL MÝTINA NOVÁ VES. In Ludanice, Teil Mýtina Nová Ves (Bez. Topoľčany) wurden Scherbenmaterial und Tierknochen aus einem Siedlungsobjekt gerettet, das bei der Ausschachtung einer Grube für die Wasserleitung gestört wurde. In Anbetracht der Nähe des Schachtes zur ausgehobenen Gas- und Wasserleitungsrinne aus dem J. 1994, durch welche ein großes Siedlungsobjekt gestört wurde (Bátora - Fabiš 1996, S. 26, 27), kann das neugewonnene Material diesem Objekt zugeschrieben werden. Die einzelnen Keramikformen, zusammen mit der Oberflächengestaltung des Scherbenmaterials, ermöglichen die Datierung des Objektes in die Frühphase der Čaka-Kultur (Abb. 5; 6). Die Kollektion der analysierten Tierknochenreste war klein. Der Großteil (75,8 %) stammte von Haustieren. Nur 24,2 % der Knochen gehörten wildlebenden, bzw. Jagdtieren an. In der Gruppe der Haustiere dominiert das Rind (45,5 % der Knochenreste). An zweiter Stelle steht das Schwein (27,3 %) und die letzte Gruppe bilden Schaf-Ziege (3,0 %). Die artmäßige Zusammensetzung der Tiere ist in der Tabelle angeführt.

ZISŤOVACÍ VÝSKUM V BRATISLAVE-RUSOVCIACH

Igor Bazovský

Bratislava, časť Rusovce, Irkutská ul., pozemkové č. 123 (44-24-18, 1 : 10 000, 374 : 126 mm), doba laténska, doba rímska, 15. stor., zisťovací výskum, uloženie nálezov AM SNM v Bratislave.

V dvoch sondách (45 m²), umiestnených juhovýchodne od preskúmaných kamenných architektur z 2. stor. (Pichlerová 1986, s. 194-197) sa nezistili obytné objekty z doby rímskej. Osídlenie z neskorej doby rímskej reprezentuje sídlisková jama, v ktorej sa našiel fragment glazovaného mortária spolu s črepom robeným v ruke. Jama bola zahĺbená do planírkových vrstiev z 2.-1. pol. 3. stor., v ktorých sa okrem keramiky a skla vyskytovalo aj väčšie množstvo omietky a úlomkov tehál. Pod planírkou sa zistilo ohnisko datované nálezom bronzového pántového kovania zo segmentového panciera typu Corbridge do poslednej tretiny 1.-1. pol. 2. stor. Ohnisko bolo zahĺbené do ílovitej vrstvy obsahujúcej sporadicky sa vyskytujúce laténske črepy. V zistenom úseku v dĺž. 23 m sa vrstva nachádzala vodorovne a nasadala na sprašové podlažie. Okrem objektov z doby rímskej sa preskúmala odpadová jama z 15. stor.

Literatúra

PICHLEROVÁ, M 1986: Výskum rímskej Gerulaty. In: AVANS v r. 1985. Nitra 1986, s. 194-197.

FESTSTELLUNGSGRABUNG IN BRATISLAVA-RUSOVCE. Bei der Grabung auf der Parzelle Nr. 123 in der Gasse Irkutská ul. in Rusovce, Teil Bratislavas, wurden im Raum südöstlich der untersuchten Steinarchitekturen aus dem 2. Jh. keine römische Wohnobjekte festgestellt. Zwei Siedlungsgruben stammen aus spätrömischer Zeit und aus dem 15. Jh. Eine spätrömische Grube war in Planierschichten aus dem 2.-ersten Hälfte des 3. Jh. eingetieft. Unter ihnen erfaßte man eine Feuerstelle, die durch den Fund eines bronzenen Laschenbeschlages von einem segmentierten Panzer des Typs Corbridge in das letzte Drittel des 1.-ersten Hälfte des 2. Jh. datiert ist. Die Feuerstelle war in eine leetige Schicht eingetieft, die sporadische latènezeitliche Scherben enthielt.

VÝSKUM ZÁPADNÉHO OPEVNENIA HRADNÉHO KOPCA V NITRE

Peter Bednár

Nitra, časť Staré Mesto (okr. Nitra), západný svah hradného kopca (45-21-02, 1 : 10 000, 331 : 262 mm), ťažisko stredovek, zisťovací výskum, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

Tromi sondami situovanými pri vonkajšom líci novovekého opevnenia Horného mesta (obr. 7) sme overili stavebný vývoj a priebeh opevnenia západnej strany hradného kopca. V sonde 1/95 sme overili stratigrafickú situáciu až po skalné podložie. Výskum v sonde 2/95 sme museli z technických dôvodov prerušiť na úrovni vrstvy tvorenej veľkými lomovými kameňmi a zvyškami dreva, ktorú na základe stratigrafickej polohy a štruktúry interpretujeme ako teleso dvojplášťového valu s roštovou konštrukciou (val I). V sonde 3/95 sme vypreparovali povrch telesa dvojplášťového valu (val I) a čiastočne sme preskúmali terén pred jeho vonkajším lícom (obr. 9).

Najstaršie zachované sídliskové vrstvy a časti objektov zachytené v sonde 1/95 datujeme do obdobia maďarovskej kultúry (obr. 9: 33-38). Nad nimi sme preskúmali vrstvy a časti objektov z neskoršej doby laténskej (obr. 9: 24-30). Pravdepodobne do tohto obdobia môžeme datovať aj estrich pece odkrytý na rozhraní vrstiev z neskoršej doby laténskej a včasnostredovekej vrstvy, ktorá bola v sonde 1/95 porušená zahĺbeným objektom, vbíhajúcim pod vonkajšiu plentu dvojplášťového valu I (obr. 9: 20). Hornú časť objektu porušil kostrový hrob. Hrob a objekt datujeme na základe sporadických črepov zo zásypu do včasného stredoveku. Opierajúc sa o stratigrafiu konštatujeme, že pochádzajú z obdobia pred výstavbou dvojplášťového valu I. V sonde 3/95 sme nad vrstvou s výrazným obsahom mazanice preskúmali včasnostredovekú vrstvu, ležiacu v subpozícii pod vonkajšou plentou dvojplášťového valu I (obr. 8: 31).

Do ďalšej fázy včasnostredovekého osídlenia hradného kopca patrí dvojplášťový val I s roštovou konštrukciou, datovaný v predchádzajúcich sezónach do 2. pol. 9. až 10. stor. (obr. 8: 27; 9: 11). Jeho vonkajšie líce a časť plenty sme preskúmali v sonde 1/95. V sonde 3/95 sme zachytili aj časť jadra valu. Ako teleso valu I interpretujeme aj vrstvu veľkých lomových kameňov a zvyškov dreva, ktorú sme čiastočne preskúmali v sonde 2/95. Súčasné s valom I sú aj tri kostrové hroby odkryté pred jeho vonkajším lícom v sonde 1/95 (obr. 9: 13, 14) a 3/95 (obr. 8: 30). Hroby boli orientované približne v smere S-J, resp. J-S. Vo všetkých troch hroboch boli pochovaní uložení bez milodarov v drevených rakvách. Kolové jamy pred čelom valu a kultúrna vrstva v sonde 3/95 (obr. 8: 28) naznačujú existenciu sídliskových objektov v predpolí opevnenia.

Výskumom v r. 1995 sme v sonde 2/95 a 3/95 identifikovali ďalšiu fázu opevnenia, vybudovaného po zániku valu I na jeho suťovom kuželi. V oboch skúmaných úsekoch sme odkryli vonkajšiu časť telesa valu a jeho vonkajšiu plentu (ďalej val II). Plenta valu II bola postavená z menších lomových kameňov. Kamene na vonkajšej strane boli lícované a ukladané do nerovnomerných riadkov. Vrstvy kamenia, hrubé približne 20-40 cm, sa striedali s vrstvami drevenej roštovej konštrukcie, ktorú tvorili brvná kladené husto vedľa seba, orientované priečne na priebeh valu. Šírka vonkajšej plenty bola nerovnomerná. V južnejšej sonde 2/95 tvorila celú odkrytú časť telesa širokú 180 cm. V sonde 3/95 bola široká 30-80 cm (obr. 8: 25, 25a-d). Absencia zvyškov tejto fázy včasnostredovekého opevnenia v severnej časti hradného kopca naznačuje, že val nebol vybudovaný po celom obvode

kopca, ale ohraničoval iba južnú časť kopca približne po areál veľkoprepoštstva. Val na základe stratigrafie datujeme do obdobia po zániku staršieho dvojplášťového valu (valu I) a pred výstavbou širokého komorového valu, t. j. do 10.- 1. pol. 11. stor. Výskyt kvádkov z vápenatého pieskovca v telese tohto opevnenia svedčí o existencii kvádkovej stavby na hradnom kopci už v čase jeho výstavby. Zachovaná výška valu (100 cm v sonde 2/95; 180-200 cm v sonde 3/95), absencia sute na vonkajšej strane i skutočnosť, že teleso valu II bolo zakomponované do valu s komorovou konštrukciou (val III) naznačuje, že svoju funkciu aspoň čiastočne plnil až do jeho výstavby. Výstavbu valu III datujeme na základe nálezov na východnom nádvorí hradu do polovice 11. stor., do obdobia panovania Ondreja I. Priebeh tohto valu sme zachytili vo všetkých troch sondách (obr. 8: 14-19; 9: 6, 6a). Na základe poznatkov získaných výskumom na západnom a južnom (výskum S. Katkina; pozri príspevok v tomto zväzku) svahu hradného kopca možno konštatovať, že prebiehal po obvode celého kopca. Teleso valu III tvorila drevená komorová konštrukcia. Vonkajšie komory boli vyplnené šedým ílom, vnútorné rady komôr nehomogénnou výplňou z hliny a kamenia.

V sonde 1/95 bol nad valom III v priamej superpozícii kamenný múr, ktorý sme preskúmali v šírke 160-180 cm (obr. 9: 2, 2a). Jeho vnútorné líce sme zachytili v r. 1992 pod stojacou novovekou hradbou v záhrade veľkoprepoštstva. Celková šírka tohto múru bola minimálne 3 m. Murivo interpretujeme ako stredovekú hradbu. V sonde 3/95 sme murivo nezachytili. Veľké množstvo stavebnej sute vo vrstvách mladších ako val III a starších ako novoveká hradba však naznačuje existenciu murovanej architektúry v blízkosti sondy. Fragment muriva staršieho ako novoveká hradba sa zachytil pri zakladaní stĺpu pre osvetlenie v úseku medzi sondou 2/95 a 3/95. V najjužnejšie položenej sonde 2/95 sme zachytili výkop porušujúci korunu valu III, vyplnený blokmi muriva a stavebnou deštrukciou. Opierajúc sa o šírku výkopu, zvyšky kompaktného muriva na jeho dne a stratigrafickú polohu ho interpretujeme ako negatív základu tejto hradby. Predpokladáme, že súčasťou tohto opevnenia bola aj murovaná architektúra čiastočne preskúmaná v suteréne západného krídla Nitrianskej štátnej galérie. Pri datovaní sa môžeme opierať iba o stratigrafickú situáciu a rámcovo hradbu datujeme do 12.-15. stor.

Ako zvyšky palisádového opevnenia zachyteného na vedute a pôdoryse hradu a Horného mesta z r. 1562 interpretujeme palisádové žlaby zachytené vo všetkých troch sondách. V sonde 1/95 bol palisádový žlab zapustený do stredovekej vrstvy (obr. 9: 3, 3b) a v sonde 2/95 bola dvojica súčasných žlabov vyhlbená do negatívu základového muriva. V sonde 3/95 sme zachytili fragment nárožia staršieho palisádového objektu, pravdepodobne bašty, ktoré bolo porušené nárožím mladšieho objektu s rovnakou konštrukciou (obr. 8: 12). Stratigrafická poloha i nálezy z výplne oboch žlabov ich umožňujú datovať do 15.-16. stor. Situácia v sonde 3/95 dokladá, že palisádové opevnenie bolo minimálne raz prestavované.

Poslednou veľkou prestavbou opevnenia na západnom svahu hradného kopca bola výstavba novovekej hradby v 2. pol. 16. až 1. pol. 17. stor. Datovanie tejto stavebnej fázy sa opiera o pôdorys hradu z obdobia okolo r. 1644.

Výskum na západnom svahu hradného kopca viac-menej potvrdil predpoklady o priebehu včasnostredovekého opevnenia po obvode celého kopca. Zároveň sa podarilo získať poznatky o hlavných etapách stavebného vývoja fortifikácie v stredoveku a novoveku. Význam pre poznanie vývoja včasnostredovekého osídlenia Nitrianskeho hradu má aj zachytenie dosiaľ neznámej fázy opevnenia - valu II, ktorý je ďalším z náznakov kontinuálneho vývoja hradu od 9. stor.

UNTERSUCHUNG DER WESTLICHEN BEFESTIGUNG DES BURGBERGES IN NITRA. Durch drei Schnitte bei der Außenfront der neuzeitlichen Befestigung der Oberen Stadt (Abb. 7) beglaubigten wir die Bauentwicklung und den Verlauf der Befestigung an der Westseite des Burgberges im Nitra (Bez. Nitra). Die ältesten erhaltenen Siedlungsschichten und Teile der im Schnitt 1/95 erfaßten Objekte werden in die Maďarovce-Kultur datiert (Abb. 9: 33-38). Über ihnen befanden sich Schichten und Objektteile aus der Spätlatènezeit (Abb. 9: 24-30). In das Frühmittelalter, in die Zeit vor der Errichtung des Doppelmantelwalles (Wall I), wurde der Teil eines eingetieften Objektes und ein Körpergrab datiert (Abb. 9: 20). Eine weitere frühmittelalterliche Besiedlungsphase des Burgberges ist durch den Doppelmantelwall I mit Rostkonstruktion repräsentiert, der in den vorangehenden Seasons in die 2. Hälfte des 9. bis ins 10. Jh. datiert wurde (Abb. 8: 27; 9: 11). Zeitgleich mit dem Wall I sind auch drei vor seiner Außenfront freigelegten Körpergräber (Abb. 8: 30; 9: 13, 14). In allen drei Gräbern lagen Bestattungen in Holzsärgen ohne Beigaben. In den südlicher

situovaných Schnitten wurde eine weitere Befestigungsphase erfaßt, die nach dem Untergang des Walles I auf seinem Schuttkegel angelegt wurde. Es handelt sich um den Wall II. Die Blende des Walles II bestand aus kleineren Bruchsteinen. Die Steine an der Außenseite waren frontiert und zu ungleichmäßigen Reihen gefügt. Schichten der ungefähr 20-40 cm großen Steine wechselten mit Schichten einer Holzrostkonstruktion ab, die aus dicht nebeneinander gelegten Balken bestand, welche quer zum Wallverlauf orientiert waren (Abb. 8: 25, 25a-d). Das Fehlen von Resten dieser frühmittelalterlichen Befestigungsphase im Nordteil des Burgberges deutet an, daß der Wall nicht auf dem ganzen Umfang des Hügels errichtet war, sondern nur den Südteil des Hügels beiläufig bis zum Areal der Großprobstei umgrenzte. An Hand der Stratigraphie datieren wir ihn in das 10.-11. Hälfte des 11. Jh. Der Wallkörper II war in den Wall mit Holzkastenkonstruktion eingefügt (Wall III; Abb. 8: 14-19; 9: 6, 6a). Den Aufbau des Walles III datieren wir an Hand der Funde aus dem östlichen Burghof bis zur Mitte des 11. Jh., in die Regierungszeit Andreas I. Der Verlauf dieses Walles wurde in allen drei Schnitten erfaßt, wonach konstatiert werden kann, daß er längs des ganzen Hügelumfanges verlief. Im Schnitt 1/95 lag über dem Wall eine 3 m breite Steinmauer in Superposition, die wir als mittelalterliche Befestigungsmauer interpretieren (Abb. 9: 2, 2a). Das Fehlen dieser Befestigungsmauer erfaßten wir wahrscheinlich noch im Schnitt 2/95 im Südteil des Hügels. Wir setzen voraus, daß einen Bestandteil dieser Befestigung auch eine gemauerte Architektur gebildet hat, die teilweise im Souterrain des Westflügels der Nitraer Staatlichen Galerie untersucht wurde. Bei der Datierung können wir uns nur auf den stratigraphischen Befund stützen und die Befestigungsmauer rahmenhaft in das 12.-15. Jh. datieren. Eine weitere Befestigungsphase des Burgberges repräsentieren Reste von Palisadenrinnen, die in allen drei Schichten erfaßt wurden (Abb. 8: 12; 9: 3, 3b). Die Rinnen sind an Hand der Stratigraphie und Funde aus der Verfüllung in das 15.-16. Jh. datierbar. Den letzten großen Umbau der Befestigung auf dem Westhang des Burgberges repräsentierte der Aufbau der neuzeitlichen Befestigungsmauer in der 2. Hälfte des 16. - 1. Hälfte des 17. Jh.

VÝSKUM V SUTERÉNE NITRIANSKEJ ŠTÁTNEJ GALÉRIE

Peter Bednár - Martin Bóna

Nitra, časť Staré Mesto (okr. Nitra), Nitrianska štátna galéria - bývalý Župný dom (45-21-02, 1 : 10 000, 342 : 283 mm), 13.-19. stor., sídlisko, systematický výskum, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

V súvislosti s pripravovanou obnovou budovy Nitrianskej štátnej galérie (bývalý Župný dom) bol v r. 1995 obnovený výskum v suteréne severného a západného krídla budovy (Bednár - Brezinová 1992, s. 19-20). Po odstránení zásypu sond a kontrolného bloku pri severnej stene suterénu sme v severozápadnom rohu suterénu overili chronologický vzťah obvodového muriva suterénu a muriva objektu I/91, interpretovaného v r. 1991 ako základové murivo mestskej brány zo 16.-18. stor. Odkrytím priestoru v dotyku murív sa ukázalo, že obvodové murivo Župného domu a spomenuté základové murivo sú súčasné. Zvyšky ďalších súčasných základových murív sme odkryli aj v južnej časti suterénu a v bývalej kotolni (obj. VII/95, X/95 a XI/95; obr. 10). Archívnym výskumom Z. Vrabelová (Pamiatkový ústav, regionálne stredisko Nitra) zistila, že uvedené murivá boli súčasťou západného krídla vystavaného v 19. stor. a ich nadzemné časti asanovali pri secesnej prestavbe budovy v r. 1907.

V priestore medzi objektom II/91 a objektom V/91 (studňou) sme odkryli fragmentárne zachované pokračovanie muriva objektu IIa/91. Bolo postavené na zlome skalného podlažia. Prebiehalo v smere V-Z a zachovalo sa do výšky max. 70 cm. Nepodarilo sa ho odkryť v celej šírke. V západnej časti suterénu bolo porušené stavebnou jamou studne a východná časť muriva vbíhala pod novoveké základové murivo (objekt VII/95; obr. 10). Datovanie výstavby objektu IIa nie je zatiaľ možné. Jeho asanáciu na základe keramiky zo zásypových vrstiev v tomto priestore datujeme pred polovicu 15. stor.

S objektom II/91 pravdepodobne aspoň sčasti súvisia aj dve stredoveké murivá odkryté v bývalej kotolni (obj. VIII/95 a IX/95; obr. 10). Ich koruna bola porušená pri výstabe kotolne. Zaberali takmer celú plochu kotolne s výnimkou približne 100-150 cm širokého pásu pri južnej stene. Obe

murivá boli orientované približne v smere V-Z. Južnejšie ležiace murivo (obj. VIII/95) malo šírku 200-250 cm. Na jeho severnej strane sme zistili náznaky lícovania. K tomuto murivu bolo napojené 200-350 cm široké murivo objektu IX/95. Časť jeho severného líca zošikmeného smerom nadol sme odkryli v mieste priečky medzi južnou a severnou časťou suterénu. Priestor medzi severným lícom objektu IX/95 a murivom objektu IIa vyplňali vrstvy stavebnej suty a hlíny. Na základe sklonu vrstiev, zlomu skalného podložia v línii objektu IIa a úrovne skaly v juhovýchodnej časti bývalej kotolne predpokladáme v tomto priestore depresiu v skalnom podloží.

Pri južnej stene suterénu, v páse širokom približne 100-150 cm, vystupovalo vo východnej časti v dl. 450 cm skalné podložie. V juhozápadnej časti sme preskúmali vrstvu šedého flu so zvyškami drev, dosahujúcu pri západnej obvodovej stene mocnosť minimálne 170 cm. Na základe podobnosti v zložení ju interpretujeme ako výplň, prípadne deštrukciu komorového valu z polovice 11. stor. Pod ňou sme odkryli vrstvu lomového kamienia, premiešanú humusovitou hlinou, ktorej povrch prudko klesal smerom západným. Nevylučujeme, že táto vrstva súvisí s niektorou z predchádzajúcich fáz včasnostredovekého opevnenia hradného kopca (val I, val II; pozri článok P. Bednára v tejto ročenke).

Overenie niektorých názorov týkajúcich sa interpretácie a datovania nálezov predpokladáme po dokončení výskumu v roku 1996.

Literatúra

BEDNÁR, P. - BŘEZINOVÁ, G. 1992: Výskum stredovekej fortifikačnej architektúry Horného mesta v Nitre. In.: AVANS v r. 1991. Nitra 1992, s. 19-20.

ERFORSCHUNG DES SOUTERRAINS DER NITRAER STAATLICHEN GALERIE. Erneuerte Untersuchung im Souterrain des Nord - und Westflügels der Nitraer Staatlichen Galerie in Nitra (Bez. Nitra). In der Nordwestecke des Souterrains beglaubigten wir die Beziehung der Umfassungsmauer des Souterrains und des Mauerwerks des Objektes I/91, das als Fundamentgemäuer eines Tores aus dem 16.-18. Jh. interpretiert wurde. Nach der Freilegung des Raumes in der Kontaktzone des Gemäuers zeigte es sich, daß sie zeitgleich waren. Reste weiterer zeitgleicher Fundamentmauern wurden auch im Südteil des Souterrains und im ehemaligen Kesselraum freigelegt (Abb. 1: VII/95, X/95, XI/95). Eine archivalische Untersuchung ergab, daß diese Fundamentmauern einen Bestandteil des Souterrains des Westflügels bildeten. Sie stammen aus dem 19. Jh. und ihre oberirdischen Teile wurden im J. 1907 assaniert (Abb. 10). Im Raum zwischen den Objekten II/91 und V/91 wurde eine fragmentarisch erhaltene Fortsetzung der Mauern des Objektes IIa/91 freigelegt. Das Mauerwerk stand auf dem Knick der Felsunterlage. Seine Assanierung datieren wir nach Keramik aus den Verfüllungsschichten in diesem Raum vor die Mitte des 15. Jh. Mit dem Objekt II/91 hängen wahrscheinlich zumindest teilweise auch zwei mittelalterliche Mauern zusammen, die im ehemaligen Kesselraum freigelegt wurden (Obj. VIII/95, IX/95). Der Raum zwischen der Nordfront des Objektes IX/95 und dem Mauerwerk des Objektes IIa war mit Schichten von Bauschutt und Lehm ausgefüllt. Auf Grundlage der Neigung der Schichten, des Knickes der Felsunterlage in der Linie des Objektes IIa und dem Niveau des Felsens im Südostteil des ehemaligen Kesselraumes setzen wir in diesem Raum eine Depression in der Felsunterlage voraus. Bei der Südwand des Souterrains im Ostteil trat die Felsunterlage hervor. Im Südwestteil untersuchten wir eine Schicht grauen Lehms mit Holzresten, die als Verfüllung, evtl. als Destruktion des Holzkastenwalles von der Mitte des 11. Jh. interpretiert wurde. Darunter lag eine Schicht von Bruchsteinen, vermengt mit humosem Lehm, deren Oberfläche sich jäh westwärts senkte. Es ist nicht auszuschließen, daß diese Schicht mit irgendeiner der vorangehenden frühmittelalterlichen Befestigungsphasen des Brgberges zusammenhing (Wall I, Wall II). Eine Präzisierung der Interpretationsdatierung des Objektes ist nach der endgültigen Erforschung des Raumes im J. 1996 zu erwarten.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM NEOLITICKÉHO A VČASNOSTREDOVEKÉHO SÍDLISKA V ŽDANI

Július B é r e š

Ždaňa (okr. Košice-vidiek), Vyšné pole (M-34-127-B-a, 1 : 25 000, 37-44 : 310-314 mm), neolit, stredovek včasný, sídlisko, prieskum a záchranný výskum, uloženie nálezov VPS AÚ SAV v Košiciach.

V októbri 1995 oznámil L. Gožorek zo Slovenského plynárenského priemyslu a. s., závod Košice, že pri výkope plynovodnej ryhy asi 700 m od konca obce smerom do Skároša boli vyhodene na povrch črepy, prepálená hlina a väčšie kamene. D. Bomba a autor príspevku vykonali prieskum lokality a zistili, že boli narušené dva sídliskové objekty v ryhe vzdialenej 12 m severne od paralelnej štátnej cesty zo Ždane do Skároša.

Z objektu 2, ktorý mal v profile ryhy šírku asi 3 m, sa získal nezdobený keramický materiál, ale aj čierno maľované črepy, zdobené líniami, ktoré ho radia ku kultúre so staršou lineárnou keramikou (skupina Barca III).

Zo zahĺbeného objektu 1 narušeného výkopom ryhy bola preskúmaná južná časť. Mala oválny tvar s max. zachovanými rozmermi 260 x 94 cm. V západnej prehĺbenej časti sa zistili kamene z vykurovacieho zariadenia, ktorého väčšia časť bola rozrušená výkopom. Pri ňom sa zistila hrubšia vrstva prepálenej mazanice, ktorá sa nachádzala aj v najjužnejšej časti objektu. Vo východnom rohu objektu sa nachádzala kolová jamka. V objekte sa našlo množstvo keramického materiálu z okrajov, vyduť a hrubších dien nádob vyhotovených výlučne v ruke. Okrem nich sa našli zlomky brúsikov, zvieracie kosti a väčšie kusy mazanice. Na základe keramického materiálu objekt predbežne datujeme do 6. stor. Nateraz je v Košickej kotline najstarším včasnოსlovenským objektom.

Obidva objekty boli od seba vzdialené asi 85 m. Z ďalších dvoch zahĺbených objektov, rysujúcich sa v profile ryhy vo vzdialenosti asi 155 a 177 m od objektu 1, sa nezískal žiadny materiál. Z toho dôvodu sa nedali bližšie datovať.

RETTUNGSGRABUNG EINER NEOLITHISCHEN UND FRÜHMITTELALTERLICHEN SIEDLUNG IN ŽDAŇA. Bei der Ausschachtung einer Gasleitungsrinne aus der Gemeinde Ždaňa (Bez. Košice-Land) nach Skároš wurden Siedlungsobjekte gestört. Objekt 2 ergab Keramik der Kultur mit älterer Linearkeramik (Gruppe Barca III). Im untersuchten gestörten Teil des Objektes 1 erfaßte man den Teil einer Heizvorrichtung, gebrannten Lehmverputz und eine Pfostengrube. Keramikmaterial datiert das Objekt in das 6. Jh. Weitere zwei im Profil der Rinne festgestellten Objekte enthielten keine Funde und waren nicht näher datierbar.

VÝSKUM KOSTOLA NARODENIA PANNY MÁRIE V ZEMIANSKYCH KOSTOLANOCH-DOLNÝCH LELOVCIACH

Martin B ó n a - Slavomír Katkin - Renáta Kollárová

Zemianske Kostolany, časť Dolné Lelovce (okr. Prievidza), r. k. kostol Narodenia Panny Márie (35-24-23, 1 : 10 000, 321 : 127 mm), uloženie nálezov PÚ-RS v Nitre a AÚ SAV v Nitre.

V mesiacoch september - október 1994 uskutočnil Pamiatkový ústav, pracovisko Topoľčany (M. Bóna, R. Kollárová) stavebno-historický výskum a následne v r. 1995 Pamiatkový ústav - regionálne stredisko v Nitre (S. Katkin) archeologický výskum r. k. kostola Narodenia P. Márie v Dolných Lelovciach, realizovaný za účelom získania podkladov pre návrh na vyhlásenie kostola za kultúrnu pamiatku. Na stredoveký pôvod objektu pred výskumom poukazovala len jeho poloha na návrší a príslušné mariánske patrocinium.

Dnes zväčša zaniknutá obec s pôvodnou ulicovou zástavbou bola situovaná okolo stredovekej komunikácie na pravom brehu rieky Nitry tak, že kostol svojou výšinnou polohou dominoval na južnom okraji obce (zástavbu obce zachytávajú katastrálne mapy z r. 1841 a 1914).

Posledné historické štúdie pripúšťajú vznik obce v priebehu 2. pol. 12.-1. štvrtiny 13. stor. ako pôvodne šľachtický majetok. V roku 1232 ho už kráľ ako majetok nitrianskeho biskupa udeľuje taverníkovi Maradichovi, pričom v priebehu 1. pol. 14. stor. sa z neho vyčlenili dve samostatné sídelné jednotky, spomínané v metácii Leloviec v r. 1331. Práve v tejto metácii sa spomína aj vrch "Koztolissce" na západnom okraji dolnej časti Leloviec, ktorý je pravdepodobne najstaršou písomnou zmienkou, pripomínajúcou existenciu kostola v obci (Sedlák - Melníková - Ďurina 1976, s. 89-91), keďže v súpise pápežských decimátorov (1332-1337) sa nenachádza ani kostol v Dolných Lelovciach, ani v neďalekom Kamenci, ktorého filiálkou neskôr boli samotné Dolné Lelovce (Mišík 1965, s. 37). Niekedy na prelome 15.-16. stor. obec nadobudla rodina Tarnóczyovcov, pričom do r. 1608 bola filiálkou farnosti Kamenec (Paulíny 1894, s. 233). Od r. 1667 je známa evidencia tunajších katolíckych kňazov, ktorí pravdepodobne pôsobia na novovzniknutej fare, oživenej v r. 1725 (Kmeťko 1925, s. 96-97). V r. 1965 po pretrhnutí blízkej hrádze s elektrárenským popolčekom kostol prestal slúžiť svojmu účelu.

Jednolodová stavba orientovaná v smere východ-západ, s polygonálnym päťbokým presbytériom, sakristiou a predstavanou vežou je prístupná z podvežia na západe, ako aj vstupom na severnej fasáde. Loď prekrývajú tri polia pruskej klenby a presbytérium polkopula s päticou lunet so zalomeným záklenkom (obr. 11).

Nerovný priebeh a zalamovanie severného múru lode kostola už pred výskumom napovedali prítomnosť stavebných konštrukcií z viacerých časových období. V jeho východnej časti sa sondážou podarilo vymedziť rovný blok kamenného muriva hrubého 0,7 m a dlhého 7 m, ktorý tvoril severný múr lode najstaršej identifikovanej sakrálnej stavby. Dokazuje to nález primárnej, silne zvlnenej interiérovej omietky so zvyškami dvoch vrstiev nástenných malieb a jazva vo východnom okraji steny, ktorá určovala predpoklad odtrhnutého ústupku napojenia uzáveru kostola. Tento, ako aj ďalší predpoklad románskeho, resp. ranogotického pôvodu stavby, vychádzajúci z charakteru povrchovej úpravy omietky a z fragmentov stavieb, potvrdil aj archeologický výskum. Zistovacie sondy I-III/95 v interiéru kostola obnažili časti základových murív jednolodového kostolíka s apsidou polkruhového, mierne predĺženého pôdorysu, v strede so základom pre oltárnu podnož. Nájdené zvyšky murív dovoľujú rekonštruovať loď štvoruholníkového pôdorysu s rozmermi 4,8 x 4,8 m a s apsidou širokou 3,1 m. Podľa rovnomerného spodného ukončenia interiérovej omietky v severnom murive a na oltárnej podnoži je zistiteľná niveleta pôvodnej podlahy, ktorá sa nachádzala 60 cm nad úrovňou súdobého vonkajšieho terénu. Základy apsidy boli zapustené po skalnaté podložie do hĺbky 77 cm. Takýto pôdorysný typ románskeho kostola nachádza v samotnom regióne stredného a horného Ponitria bohaté uplatnenie (napr. Chalmová, Otrhánky, Kšinná, Timoradza, Krásno, Klížske Hradište, Sokolníky, Dražovce), pričom väčšina podľa doterajších poznatkov vznikla v priebehu 12. až 1. pol. 13. stor. (Habovštiak 1985, s. 157-160; Mencl 1937, s. 129, 135, 138). Presné datovanie nájdených zvyškov kostola v Dolných Lelovciach na základe nálezového materiálu z archeologického výskumu nie je možné. K vyriešeniu tohto problému môže prispieť pokračovanie výskumu v r. 1996. Z doterajších poznatkov však možno usudzovať, že ide o kostol súvisiaci s počiatkami tejto obce.

V ďalšej stavebnej etape bola loď kostola rozšírená smerom na západ. Nadzemnou sondážou sa z prístavby zachytil opäť len severný kamenný múr (hr. 0,8 m a dl. 5 m) so zachovaným západným armovaným nárožím. Zistovacia archeologická sonda IV/95 v mieste predpokladaného ukončenia prístavby na západe obnažila torzo deštruovaného základu západnej steny a schodiskové stupne z opracovaného pieskovca, na ktoré sa napájala vyhladená maltová dlážka. Tieto schodiskové stupne, ako aj zistená vyššia úroveň skalného podložia tu preukazujú pôvodný svahovitý terén, klesajúci v smere Z-V a pôvodný vstup do lode v západnej stene. Z tohto dôvodu bola prístavba založená veľmi plytko, do hĺbky len niekoľkých centimetrov. Absencia primárnych datovateľných architektonických prvkov a nálezový materiál nedovoľujú presnejšie časové zaradenie tejto prístavby. Zvlnená, vyhladená interiérová a exteriérová omietka určuje ešte jej stredoveký pôvod a vzhľadom na malý počet fasádnych náterov, zachovaných v nároží pod murivom následnej ranorenesančnej prístavby, možno predpokladať malý časový interval medzi týmito stavebnými etapami. Do druhej stavebnej etapy však možno priradiť kamenný portál s polkruhovým nadpražím a skoseným ostením spolu so zvyškami ďalších profilovaných ostiení, sekundárne použitých v neskorších prestavbách. Fragmentárnosť použitých ostiení, ako aj hojné využívanie takéhoto tvaru portálu zväčša v priebehu celej vrcholnej a neskej gotiky neposkytuje možnosti pre bližšie časové zaradenie druhej stavebnej

etapy. Najstarší známy prípad využitia takéhoto portálu v regióne hornej Nitry nachádzame už na sklonku 13. stor. v r. k. kostole v Ráztočne (Smoláková - Oriško 1988).

Nasledujúca stavebná etapa, skladajúca sa pravdepodobne z dvoch krátko po sebe nasledujúcich fáz, rozšírila loď západným i južným smerom. V prvej fáze bol interiér novej lode (13 x 7, 5 m) sprístupnený z juhu druhotne použitým kamenným portálom a ukončený asymetricky situovanou románskou apsidou, ako to dokladajú jazvy neskôr odbúranej východnej steny lode v podkroví a obnažený základ v juhovýchodnom rohu lode. V druhej fáze, po asanácii románskej apsidy a časti rovného uzáveru lode, vzniklo zaklenuté päťboké presbytérium s opornými piliermi, oddelené od lode novým polkruhovým víťazným oblúkom. Presvetlenie interiéru zabezpečovali tri okná južnej fasády, jedno malé okno na severnej fasáde a štyri okná svätyne. K výtvarným prvkom fasád patrila výzdoba nároží svätyne vo forme ôsmich radov štvoruholníkov, zvýraznených maľbou a rytou linkou, ako aj výzdoba okenných paspart svätyne s rytým pílovým ornamentom, vymedzujúcim trojuholníkové polia s farebným odlíšením (biela - tmavobordová). Loď, prekrytá dreveným trámovým stropom, obsahovala aj novú asymetricky situovanú jednopriestorovú kryptu s valenou klenbou. Do svätyne s polkopulovou klenbou s lunetami umiestnili oltárnu podnož s profilovanou menzou.

Podľa použitých výtvarných a architektonických prvkov v oboch fázach tejto stavebnej etapy ich slohovo radíme do obdobia doznievajúcej gotiky a nastupujúcej renesancie v priebehu 1. po. 16. stor. a odrážajú pravdepodobne zmenu majiteľa obce.

K mladším, zrejme ešte k renesančným prístavbám, patrí jednopriestorová sakristia s valenou klenbou, ktorú zo severu napojili na svätyňu kostola.

V ďalšej rozsiahlejšej barokovej prestavbe po r. 1755 (Némethy 1894, s. 236) loď preklenuli tromi poliami prúskej klenby a spolu so svätyňou zvýšili o nadstavbu vysokú 1, 2 m, zakončenú bohato profilovanou podstrešnou rímou. Rozsiahle statické poruchy boli zabezpečené viacerými kovovými tiahkami a dvoma operákmi na južnej fasáde. Po zamurovaní pôvodného vstupu bol vchod premiestnený na severnú fasádu, orientovanú k farskej budove. Celý interiér nanovo zariadili barokovým inventárom, ktorý je zachytený ešte na fotografiách z r. 1954.

V poslednej identifikovanej stavebnej etape v 19. stor. k lodi zo západu pristavali hranolovú vežu, ktorej otvorené priechodné podvezie tvorilo nový hlavný vstup do kostola (obr. 11) a interiér lode doplnili murovanou emporou, nesenou stlačeným klenbovým pásom. Podľa pôvodného nerealizovaného projektu mala byť veža šesťuholníkového pôdorysu od východu pristavaná na os presbytéria, loď zabezpečená ďalšími operákmi, pričom v jej interiéri sa plánovalo zriadenie rozsiahlej krypty. O niečo neskôr, na sklonku 19. stor. si rodina Tarnóczyovcov na svaahu juhovýchodne od kostola vybudovala inú, dodnes zachovanú monumentálnu rodinnú hrobku v klasicizujúcom slohu.

Z uvedených zistení vyplýva, že doterajšie výskumy priniesli nové závažné poznatky o dlhodobom vývoji sakrálného objektu. Archeologickým výskumom v interiéri kostola sa zachránilo niekoľko zaujímavých predmetov hmotnej kultúry (cínová ampulka, rovnoramenný kovový krížik). Okrem iného sa potvrdilo osídlenie tejto polohy už v dobe bronzovej (keramika, bronzová ihlica). Časové zaradenie jednotlivých stavebných etáp môže spresniť archeologický výskum v okolí kostola v r. 1996. Získané poznatky budú môcť byť prezentované pri zamýšľanej obnove a znovuoživení kostola, čím by sa táto cenná pamiatka naplno zapojila do života obce a zachránila pred ďalším chátraním.

Literatúra

- HABOVŠTIK, A. 1985: Stredoveká dedina na Slovensku. Bratislava 1985.
 KMEŤKO, K. 1925: Schematismus cleri dioecesis Nitriensis pro anno a Christo nato MCMXXVI. Nitra 1925.
 MENCL, V. 1937: Stredoveká architektúra na Slovensku. Praha-Prešov 1937.
 MIŠÍK, M. 1965: Osídlenie hornej Nitry. In: Historický zborník kraja II. Banská Bystrica 1965.
 NÉMETHY, L. 1894: Series parochiarum et parochorum Archi - dioecesis Strigoniensis. Strigonii 1894. (Preklad F. Mojtu v knižnici AÚ SAV v Nitre).
 PAULÍNÝ, L. 1894: Dejepis superintendencie nitrianskej IV. Jasenová 1894.
 SEDLÁK, F. - MELNÍKOVÁ, M. - ĎURINA, A. 1976: Nováky kedysi a dnes. Martin 1976.
 SMOLÁKOVÁ, M. - ORIŠKO, Š. 1988: Ráztočno, r. k. kostol Panny Márie. Pamiatkový výskum FFUK. Bratislava 1988.

UNTERSUCHUNG DER KIRCHE MARIA GEBURT IN ZEMIANSKE KOSTOLANY-DOLNÉ LELOVCE. In der röm.-kath. Kirche Maria Geburt in Zemianske Kostolany, Teil Dolné Lelovce (Bez. Prievidza), die im J. 1965 aufgelassen wurde, erfolgte im J. 1994 eine baugeschichtliche und im J. 1995 auch eine archäologische Erforschung im Interieur der Kirche. Ihr Ergebnis war eine Menge neuer Erkenntnisse über die langfristige Entwicklung des sakralen Baues, dessen seit längerem vorausgesetzter mittelalterlicher Ursprung bisher nicht nachgewiesen wurde. Die Kirche ist ein einschiffiger Bau mit polygonalem fünfseitigem Presbyterium, einer Sakristei und einem vorgeschobenen Turm (Abb. 11). Die Grabungen bestätigten die vorausgesetzte Existenz und auch den Nachweis der Gestaltung des ältesten mittelalterlichen Sakralbaues, der aus einem Schiff mit halbkreisförmiger Apsis bestand. Dieser Bau hängt mit der Gründung der eigentlichen Gemeinde Lelovce zusammen, deren Entstehung nach Schriftquellen im Verlauf der zweiten Hälfte des 12. ersten Viertel des 13. Jh. vorausgesetzt wird. Der festgestellte Typ der einschiffigen Dorfkirche mit verlängerter halbkreisförmiger Apsis ist im Gebiet der Slowakei vor allem für den jüngeren Zeitabschnitt der romanischen sakralen Architektur in der Zeitspanne von der zweiten Hälfte des 12. und besonders der ersten Hälfte des 13. Jh. charakteristisch. Das Fundmaterial der archäologischen Grabung ermöglicht keine genaue Datierung der Entstehung des Baues. In der nachfolgenden gotischen Bauetappe wurde das Schiff in Richtung nach Westen verbreitert. In der dritten Frührenaissanceetappe entstand ein größeres Schiff mit der Ausnützung der romanischen Apsis, die bald danach assaniert und vom fünfseitigen Presbyterium ersetzt wurde. Zu Renaissancearchitekturen gehört auch der Anbau der einräumigen Sakristei. Beim umfangreichen barocken Umbau nach Mitte des 18. Jh. wurde das Schiff überwölbt und die Kirche mit neuem Inventar eingerichtet. In der letzten Bauetappe Ende des 19. Jh. wurde an der Westseite zum Schiff ein viergeschossiger würfelförmiger Turm angebaut. Die archäologische Grabung wird im J. 1996 fortgesetzt werden.

ZBEROVÉ NÁLEZY NA DOLNOM POHRONÍ

Tomáš Csatlós - Karel Prášek

1. Kamenica nad Hronom (okr. Nové Zámky), severne od kóty 149, 4 n. m. (L-34-2-A-d, 1 : 25 000, 130 : 362 mm), eneolit, sídlisko, povrchový prieskum, uloženie nálezov AM SNM v Bratislave.

Na severnom svahu prírodného ostrohu západne od obce, približne 40 m od kóty 149, 4 m sa našli úlomky hlinených nádob, praslen, koliesko a cievka badenskej kultúry. Množstvo a rozsah zberového materiálu potvrdzuje intenzívne eneolitické osídlenie polohy.

2. Kamenín (okr. Nové Zámky)

a) Ľavý breh Hrona (L-34-2-A-d, 1 : 25 000, 274 : 124 mm), doba laténska, sídlisko, povrchový prieskum, uloženie nálezov AM SNM v Bratislave.

V meandri Hrona na východ od obce v pravotočivej zákrute porušil tok rieky v hl. 60 cm pod úrovňou terénu sídliskový objekt z doby laténskej, ktorý bol vyplnený popolovitou sivo-čiernou hlinou. Zistená dĺžka objektu bola 3, 3 m a jeho hĺbka 0, 42 m. Výplň objektu (obydlia) obsahovala úlomky okrajov (obr. 12: 1) a tiel hlinených nádob, torzo miniatúrnej nádoby a hlinené antropomorfné uško (obr. 12: 2). Ďalej úlomky kostí zvierat, fragment rohu kozy a drobné uhlíky. V severnej časti príbytku sa na tvrdom dne nachádzalo ohnisko. Okrem keramiky vyrábanej na hrnčiarskom kruhu sa v objekte objavila aj hrubá kuchynská keramika robená v ruke. Obydlie zaniklo pravdepodobne požiarom. Asi 20 m južnejšie sa nachádzal ďalší väčší sídliskový objekt s dlážkou vyloženou štrkovými kameňmi. V jeho obsahu sa našlo torzo sapropelitového náramku a úlomky aj tuhovej keramiky. Výplň bola premiešaná s popolom.

Podľa získaných nálezov možno oba objekty predbežne datovať na záver staršej doby laténskej, antropomorfné uško možno zaradiť do stupňa LB₂, príp. LC₁.

b) Okolie kóty 145, 9 n. m. (L-34-2-A-d, 1 : 25 000, 271 : 131 mm), eneolit, sídlisko, povrchový prieskum, uloženie nálezov AM SNM v Bratislave.

Na svahu Ipelskej pahorkatiny pri hradskej do Pavlovej, 20 km východne od kóty 145,9 m sa na oráčine našli zvyšky keramiky z eneolitu spolu s torzom hlinenej šálky badenskej kultúry.

LESEFUNDE IM UNTEREN GRANTAL. Die Autoren des Beitrags realisierten im J. 1995 eine Begehung des unteren Grantals, wobei sie drei Fundstellen entdeckten. 1. Kamenica nad Hronom (Bez. Nové Zámky). In der Lage ca. 40 m nördlich der Kote 149, 4 m befindet sich auf dem Hang westlich der Gemeinde eine Siedlung der Badener Kultur. Als Lesefunde gewann man eine Spule, ein Rädchen, einen Spinnwirtel und eine große Menge von Keramikscherben. 2. Kamenín (Bez. Nové Zámky). a) Östlich der Gemeinde konstatierte man im Profil des Gran-Mäanders zwei Siedlungsobjekte aus der ausklingenden Latènezeit. Die Funde von Keramik, auch von graphitierter, scheibengedrehter, aber auch handgefertigter, das Bruchstück eines Sapropelitarmbandes und ein tönerner anthropomorpher Henkel (Abb. 12: 1, 2) datieren beide Wohnhütten in die Stufe LB₂ bzw. LC₂; b) 20 m östlich der Kote 145, 9 m fand man auf dem Hang bei der Straße in die Gemeinde Pavlová äneolithische Keramik mit dem Torso einer Tasse der Badener Kultur.

NÁLEZY V GBELOCH

Viera Drahošová

Gbely (okr. Senica)

a) Hlinisko tehelne (34-24-22, 1 : 10 000, 103 : 82 mm), obdobie veľkomoravské (?), pohrebisko, záchranný výskum, uloženie nálezov ZM v Skalici.

Na južnom okraji obce Gbely pri ceste na Smolinské pod Ostrým vrchom sa nachádza hlinisko miestnej tehelne. Na základe hlásenia M. Vičana zo Skalice bolo na západnom okraji vyťaženého hliniska zistené kostrové pohrebisko, ktoré porušili ťažobné mechanizmy. Preskúmali sme zvyšky piatich hrobov. Situované boli v rade vedľa seba, kostry boli uložené vo vystretej polohe na chrbte, orientované v smere SZ-JV. Výplň hrobových jám zahĺbených do spráse sa farebne neodlišovala od okolia. V dvoch hrobdoch boli zistené hrobové prídatky. V jednom prípade ležal pri pravom lýtku pochovaného železný nôž (dĺ. 14, 8 cm, š. čepele 1, 8 cm; obr. 13: 6) a v ďalšom hrobe bola vo výplni lebky zosunutá bronzová krúžková náušnica s dvoma prstencovitými vývalkami a s priemerom 1, 6 cm (obr. 13: 4). Pohrebisko možno datovať do veľkomoravského (?) obdobia.

b) Poloha Konopníská (M-34-17, 1 : 25 000, 280 : 156 mm), doba rímska, sídlisko, uloženie nálezov ZM v Skalici.

Na severnom okraji obce v záhrade súkromného domu, ktorá patrí k polohe Konopníská s lokalitou z doby rímskej, rozprestierajúcej sa na západnom brehu Barinského potoka, našiel majiteľ Š. Plaštiak pri práci v záhrade kostenú ihlicu, črepy a praslen (obr. 13: 1-3, 5).

Kostená ihlica dlhá 11, 6 cm, okrúhleho prierezu s priemerom 0, 4 cm je zachovaná v neporušenom stave. Profilovanú hlavicu s dĺ. 1, 8 cm tvoria dve časti s trom prstencovitými článkami, medzi ktorými je oválna hlavica. Vrchol je tvarovaný štyrmi šikmo zbrúsenými ploškami. Na základe nálezov (črepový materiál z lokality máme i z ďalších zberov) možno ťažisko osídlenia datovať do mladšej doby rímskej.

FUNDE IN GBELY. Gbely (Bez. Senica). a) Lehmgrube der Ziegelei. In der ausgebeuteten Lehmgrube am Südrand der Gemeinde wurden fünf Gräber von einem gestörten Körpergräberfeld aus großmährischer (?) Zeit festgestellt. Funde aus zwei Gräbern: ein Bronzeohrring (Abb. 13: 4) und ein Eisenmesser (Abb. 13: 6). b) Lage Konopníská. Bei Gartenarbeiten wurden Scherben, ein Spinnwirtel und eine Knochennadel gefunden (Abb. 13: 1-3, 5). Die Knochennadel (L. 11, 6 cm) mit profiliertem Kopf ist unbeschädigt erhalten. Datierung: jüngere römische Zeit.

POKRAČOVANIE VÝSKUMU KAPLNKY SVÄTEJ MARGITY V KOPČANOCH

Viera D r a h o š o v á

Kopčany (okr. Senica), kaplnka sv. Margity (34-24-07, 1 : 10 000, 255 : 168 mm), románske obdobie až novovek, uloženie nálezov ZM v Skalici.

Kaplnka sv. Margity sa nachádza v chotári obce Kopčany na vyvýšenej piesočnej dune asi 900 m východne od súčasného koryta rieky Moravy a 50 m od potoka Struha.

V sonde pred kaplnkou bol pri základovom murive vstupného portálu zistený na úrovni podlažia kamenný murovaný objekt pravouhlého pôdorysu s vnútornými rozmermi 220 x 76 cm a hrúbkou muriva cca 20 cm. Bol dláždený a ide pravdepodobne o hrobku, ktorá siahala až po prah-rozhranie základového a nadzemného muriva. Vo výplni sa našli sekundárne uložené kosti z narušených hrobov prikostolného cintorína. Zo severnej strany sa viedla sonda na nárožie lode. Zameraná bola na zistenie ukončenia a previazanosti základového muriva lode a apsidy. Zároveň jej výkopom sa prerezal pahorok, na ktorom stojí kaplnka.

FORTSETZUNG DER GRABUNG IN DER ST.-MARGIT-KAPELLE IN KOPČANY. In Kopčany (Bez. Senica) wurde die Grabung in der St.-Margit-Kapelle fortgesetzt. Dabei erfaßte man vor dem Eingang in das Objekt ein gemauertes Steinobjekt mit rechteckigem Grundriß, wahrscheinlich eine Gruft. Bei den Grabungsarbeiten legte man einen quer geführten Schnitt durch den Hügel und eine Sonde zur Feststellung der Eckverbindung der Fundamentmauern an.

ZANIKNUTÝ KOSTOL VO SVODÍNE

Zoltán D r e n k o

Svodín (okr. Nové Zámky), poloha Kistemplom (L-34-2-A-c, 1 : 25 000, 380 : 38 mm), stredovek a novovek, zaniknutý kostol, výskum na žiadosť Obecného úradu, uloženie nálezov AM SNM v Bratislave.

Prvá písomná správa o fare pri kostole sv. Michala vo Svodíne pochádza z r. 1921. V roku 1945 nemeckí vojaci vyhodili do povetria obidve veže a obyvateľstvo potom rozobralo zvyšky kostola.

Výskumom boli odkryté základy kostola orientovaného na severovýchod a dlhého 25 m. Pod polygonálnou svätyňou sa nachádzala krypta a na severozápadnej strane lode stála sakristia. Kostol postavili na staršom cintoríne.

Našli sa aj kamenné architektonické články, úlomky nástennej maľby a zvona, mince z 15. a 16. stor., krížik a prsteň.

Vo výskume sa bude pokračovať.

KIRCHENWÜSTUNG IN SVODÍN. Das Archäologische Museum zu Bratislava realisierte auf Ersuchen des Gemeindeamtes in Svodín eine Untersuchung der Kirchenwüstung St. Michael in Svodín (Bez. Nové Zámky). Der erste schriftliche Bericht über die Pfarrei stammt aus dem J. 1291. Im J. 1945 sprengten deutsche Soldaten beide Türme und die Bevölkerung nahm dann die Reste der Kirche auseinander. Bei der Grabung wurden die Fundamente der nach Nordost orientierten und 25 m langen Kirche abgedeckt. Unter dem freigelegten Heiligtum befand sich eine Krypta und an der Nordwestseite Teil des Schiffes die Sakristei. Die Kirche wurde auf einem älteren Friedhof erbaut. Es fanden sich architektonische Glieder aus Stein, Bruchstücke der Wandmalerei und der Glocke, ferner Münzen aus dem 15. und 16. Jh., ein kleines Kreuzchen und ein Ring. Die Untersuchung wird fortgesetzt.

VÝKOPOVÉ PRÁCE V KOŠICIACH

Marcela Ďurišová

Košice (okr. Košice-mesto), intravilán mesta, sledovanie výkopových prác v mestskej pamiatkovej rezervácii Košice, uloženie nálezov PÚ - RS v Košiciach.

1. Hlavná ul. č. 87, pred fasádou. V hĺbke 102-122 cm pod súčasnou úrovňou bola zachytená dlažba tvorená jednou vrstvou okruhliakov. Na dlažbe ležali tri stredoveké črepy (14.-1. pol. 15. stor.).

2. Hlavná ul. č. 91, pred fasádou. V hĺbke 102-120 cm pod dnešným povrchom bol zachytený fragment dlažby tvorenej dvoma vrstvami okruhliakov.

3. Hlavná ul. č. 9, pred fasádou. V hĺbke 50 cm pod dnešným povrchom bolo narušené juhovýchodné nárožie stavby (š. múru 80 cm). Murivo tvorili prevažne fylity, menej vápence, výnimočne tehla. Keramika pochádzajúca z muriva je novoveká (17. stor.). Stavba súvisela pravdepodobne s fortifikačným systémom mesta.

4. Hlavná ul. č. 48

a) Nádvorie Barkóczyho paláca. Zachytený kanál prešiel dvor po uhlopriečke. Kanál bol klenutý, vrchol klenby sa nachádza tesne pod súčasnou úrovňou; dno kanála bolo vyspádované do žliabku; v. kanála 185 cm, vnútorná v. 150 cm, vonkajšia š. 70 cm; murivo miešané. Datovanie: teleso kanála bolo zahĺbené do deštrukcie predchádzajúcej zástavby parcely, ku ktorej došlo pred vybudovaním paláca v r. 1745.

b) Zachytená predbaroková zástavba parcely. Odkryl sa suterénny (?) priestor so svetlosťou 190 x 100 cm, orientovaný dlhšou osou paralelne s dvorom. Jeho severná stena bola tvorená klenbou, lícovanou z vnútornej strany a sekundárne zamurovanou, v západnej stene bol umiestnený vstup do susedného priestoru, dnes už zasýpaného. Úroveň prahu vstupu je v hl. 250 cm pod dnešným povrchom. Južný kamenný múr bol sekundárne pristavaný k východnej a západnej stene. Zo zásypu pochádza stredoveký a novoveký črepový materiál. Horná časť tejto zástavby bola zdeštruovaná pri už spomínanej planírke pred r. 1745.

5. Parčík na rohu Mäsiarskej a Zbrojničnej ulice. Zachytené bolo juhovýchodné nárožie a južný múr stavby v dl. 8, 5 m. Múr z piesčitého vápence bol široký minimálne 2, 3 m. Črepy pochádzajúce z muriva sú datované do 16. stor. Predpokladá sa súvis s fortifikačným systémom.

GRABUNGSARBEITEN IN KOŠICE. Košice (Bez. Košice-Stadt). Durch Verfolgung von Grabungsarbeiten in der Städtischen Denkmalreservation Košice wurde an zwei Stellen (1. Hlavná ul. Nr. 87 und 2. Hlavná ul. Nr. 91) eine ältere (mittelalterliche?) Steinpflasterung erfaßt. Mit einem neuzeitlichen Fortifikationssystem der Stadt hängen Fragmente zweier Bauten zusammen (3. Hlavná ul. Nr. 9; 5. Park an der Ecke der Gassen Mäsiarská und Zbrojničná ul.). Im Stadtzentrum konstatierte man eine neuzeitliche Kanalisation und eine vorbarocke Bebauung einer Parzelle (4. Hlavná ul. Nr. 48).

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V BUZICI

Marcela Ďurišová

Buzica (okr. Košice-vidiek), cintorín (37-42-22, 1 : 10 000, 474 : 104 mm), stredovek, novovek (15.-18. stor.), sakrálna stavba, cintorín, záchranný výskum, dočasné uloženie nálezov PÚ-RS v Košiciach.

Nálezisko leží na kraji Bodvianskej pahorkatiny na južnom výbežku Kráľovho vrchu, nadm. v. 268 m. Preskúmaná plocha s rozmermi 8 x 20 m.

Odkrytá časť pôdorysu sakrálnej stavby v negatíve (obr. 14). Zachytený negatív časti západnej steny, južnej steny lode s opornými piliermi a časti južnej steny svätyne s oporným pilierom. Negatív narušený novovekým pochovávaním a "zlatokopeckými" výkopmi, časovo paralelnými s vyberaním základového muriva.

Rozmery a datovanie sakrálnej stavby umožnené profilmi pozdĺžneho rezu svätyňou a sondou 2 na predpokladanom mieste zúženia lode do presbytéria a styku so sakristiou. Rozmery: 18,55 m (dĺ. lode a svätyne) x 9,05 m (š. lode). Základová ryha bola vyhlbená do kultúrnych vrstiev, podložila sa dotýkala len dnom. Šírka negatívu je jeden m. Zásyp negatívu obsahoval veľké množstvo úlomkov tehál, hrudy malty a vápna. V negatíve nebol zistený pôvodný stavebný materiál. V sekundárnej polohe sa našiel blok tehlového muriva. Na rozhraní negatívu lode a oporného piliera, na styku lode a svätyne bolo pod dnom piliera zachytené kamenné murivo spájané maltou (rôzne veľké kamene, lomové kamene aj okruhlíky).

Negatív svätyne bol vyhlbený do vrstvy s keramikou zo 14.-1. pol. 15. stor. Vrstva vytvorená v období existencie sakrálnej stavby je datovaná do 16.-17. stor. Vznik sakrálnej stavby datujeme do 2. pol. 15., jej zánik do 18. stor. Na základe rozdielnej úrovne dna negatívu lode a oporných pilierov sme rozlíšili dve stavebné fázy. Prvú predstavuje vybudovanie sakrálnej stavby s oporným pilierom pri západnej stene, druhú dostavanie dvoch oporných pilierov na lodi a jedného na svätyni. Druhá fáza je datovaná superpozíciou oporného piliera lode a hrobu č. 3, najneskôr do záveru 17. stor.

Úlomky stavebného materiálu (drobné kusky tehly a vápna), ktoré obsahovali vrstvy z 13., 14. a 15. stor. spolu so spomínaným kamenným murivom sú dokladom staršej stavebnej činnosti.

Z novovekého cintorína boli preskúmané štyri hroby. Najstarší z nich (č. 3) súvisí s existenciou zachyteného kostola. Je datovaný pečatným prsteňom zdobeným zlatom a emailom s vročením 1577 a filigránovou ihlicou zdobenou rubínmi na koniec 16., prípadne do 17. stor. Zvyšné tri hroby boli vyhlbené do negatívu sakrálnej stavby, datované sú medailónom (hrob č. 4) a superpozíciou do 18. stor.

RETTUNGSGRABUNG IN BUZICA. Buzica (Bez. Košice-Land). Bei der Grabung wurde der Teil des Grundrisses eines Sakralbaues freigelegt (Abb. 14). Erfaßt wurden das Negativ der Südwand mit Stützpfeilern, ein Teil der Westwand und Südwand des Heiligtums mit einem Stützpfeiler. Das Negativ war von neuzeitlichen Gräbern gestört. Die Ausmaße des Sakralbaues betragen 18,55 x 9,5 m. Das Negativ war in Kulturschichten mit Keramik aus dem 14. bis erste Hälfte des 15. Jh. eingetieft. Der Sakralbau wird in die zweite Hälfte des 15.-17. Jh. datiert. Vom neuzeitlichen Friedhof erfaßte man vier Gräber. Das älteste hängt mit dem freigelegten Sakralbau zusammen und ist durch Beigaben an das Ende des 16., evtl. in das 17. Jh. datiert. Die restlichen drei Gräber hatte man in das Negativ eingetieft und sind in das 18. Jh. verwiesen.

ARCHEOLOGICKÝ VÝSKUM V ZOHORE V ROKU 1995

Kristián E l s c h e k

Zohor (okr. Bratislava-vidiek), CEANS č. karty 66/94 v dokumentácii AÚ SAV v Nitre, doba bronzová, doba laténska, doba rímska, doba sťahovania národov, 8. stor., sídliská, záchranný výskum polykultúrnej lokality, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

Záchranný predstiňový výskum sa uskutočnil od marca do augusta r. 1995 v dvoch etapách. V prvej etape sa pomocou 25 zisťovacích sond širokých 2,5 m a s celkovou dĺžkou 900 m na ploche s rozlohou 16 ha preverila terénna situácia s cieľom vytipovania najmenej porušených častí, na ktorých sa mala realizovať plošná odkrývka. Výskum bol zrealizovaný na ploche takmer jedného hektára. Doteraz ide o najrozsiahlejšiu plošnú odkrývku na archeologickej lokalite Záhoria, ak nerátame lokalitu v Dúbravke na úplnom okraji Záhoria.

Doba bronzová

Výskumom sa zistilo osídlenie z doby bronzovej. Predbežne možno skúmané objekty zaradiť do strednej (stredodunajská mohylová kultúra) a mladšej doby bronzovej (velatická kultúra). Do doby bronzovej patrí niekoľko drobných bronzových predmetov (obr. 15: 1, 2) a bronzový nôž typu Velem-szentvid z mladšej doby bronzovej (obr. 15: 3).

Doba laténska

K preskúmaným sídliskovým objektom z tohto obdobia patria viaceré zahlbené zemnice s dvoj- kolovou konštrukciou, resp. bez kolov. V nich sa nachádzali predovšetkým fragmenty keramiky, menej zastúpené sú zvieracie kosti, mazanica a drobné predmety (obr. 15: 4-7). Medzi drobnými

nálezmi vynikajú železné spony stredolaténskej konštrukcie (obr. 15: 4), fragmenty sklenených náramkov modrej (obr. 15: 6) a žltej farby, fragmenty bronzových náramkov (obr. 15: 5) a iné. Predbežne môžeme preskúmané objekty zaradiť do strednej doby laténskej, resp. na počiatok neskorolaténskeho obdobia. Z kultúrnej vrstvy sa podarilo získať aj niektoré nálezy svedčiace o trvaní sídliska najmenej do konca stupňa D₁, resp. o jeho jestvovaní ešte aj v stupni D₂. Túto skutočnosť dokladajú i dve laténske mince. Ide o drobnú striebornú mincu typu Roseldorf z 1. stor. pred Kr. a väčšiu striebornú mincu typu Gjurjevac datovanú k polovici 1. stor. pred Kr. (analýza E. Kolníkovéj). Mimoriadnym nálezom je nález opierky pre palec, resp. hornej časti uška bronzového cedidla v tvare lastovičieho chvosta (obr. 15: 7). Výrobné centrá týchto nádob patriacich do neskorolaténskeho obdobia sa zväčša hľadajú v Kampánii, resp. v severnej Itálii (Svobodová 1983, s. 664-668, 674, obr. 3-5). Importované bronzové nádoby italskej proveniencie v Čechách a na Slovensku pochádzajú takmer výlučne z oppíd. Na tomto území sa fragmenty cedidiel našli na oppidách v Stradoniciach, na Starom Hradisku, v Trisove a v Bratislave (Svobodová 1983, s. 664-666, obr. 3-5; Pieta - Zachar 1993, s. 178, obr. 103: 1, 2). Jediný nález z nížinného sídliska pochádza z Bořitova na Morave (Čížmář 1993, s. 410). Spomenutý nález i ďalšie predmety z tunajšieho sídliska svedčia o mimoriadnom postavení lokality a o obchodných stykoch, ktoré sa prv predpokladali len pre oppidá.

Doba rímska a doba sťahovania národov

Prevažná väčšina objektov preskúmaných počas výskumu patrí dobe rímskej. Chronologicky citlivejšie nálezy, najmä spony, mince, terra sigillata a iné dokladajú osídlenie lokality od 1. tretiny 1. stor. až do 5. stor. po Kr. (obr. 16: 4; 19: 1, 2). Najstaršou sponou je exemplár spony s očkami Almgren 45 (Elschek 1995, obr. 1: 3), o niečo mladšie sú viaceré spony typu Almgren 68 (obr. 16: 1). Medzi germánskymi spínadlami z 2.-4. stor. sú zastúpené nasledovné typy spôn: trubkovité (obr. 16: 2), kolienkovité, s vysokým zachycovačom (obr. 16: 3), s hrotitou nôžkou, s podviazanou nôžkou a iné. K provinciálnym exemplárom patria kolienkovité a emailové spony. Medzi ďalšie provinciálne výrobky patrí prelamované kovanie z opaska (obr. 16: 8), noricko-panónske nákončie opaska (obr. 16: 9), emailom zdobený vrchnák pečatidla (obr. 16: 12), železný kľúč (obr. 17: 8), mechanizmus zámku (obr. 17: 7) a ďalšie.

K nálezom z doby sťahovania národov patrí bronzová polyedrická záušnica a nákončie opaska, zdobené koncentrickými krúžkami. Zo Slovenska pochádza podobné nákončie z Lže z 5. stor. (za informáciu ďakujem J. Rajtárovi).

K najstarším sídliskovým objektom patrí objekt 65, ktorý sa predbežne dá zaradiť do flaviovského obdobia. Najviac objektov patrí do 2.-3. stor. Pri objekte 30 išlo o polozemnicu šesťkolovej schémy, ktorá rámcovo patrí do antonínovského obdobia. Podobné časové zaradenie sa predpokladá pri dvanástich objektoch výrobného charakteru ktoré boli 30-60 cm zahĺbené do podlažia. Rozmery ich pôdorysu sa pohybovali okolo 80-100 x 150-200 cm. Vo výplni jám sa nachádzali silne prepálené lomové kamene, popol a ojedinele črepy nádob, zvieracie kosti i drobné nálezy. V objekte 27, ktorý bol relatívne bohatý na keramický materiál sa našlo masívne bronzové ucho misy (obr. 17: 1). Medzi sídliskové objekty, ktoré je možné datovať do 3. stor. (severovské a poseverovské obdobie) patrí niekoľko polozemníc. Objekt č. 32 mal šesťkolovú dispozíciu, vzhľadom na štrkovité podlažie však koly neboli zahĺbené do dna objektu, ale sú doložené len vyhlbeninami do jeho stien. Vo výplni sa okrem iného našlo vyše 30 fragmentov rímskej strešnej krytiny (teguly a imbrexy), fragmenty germánskej keramiky (obr. 18: 1, 3) a početne zastúpená provinciálna keramika (obr. 18: 6, 7) včítane terry sigillaty a drobné nálezy. Z nich medzi najzaujímavejšie patrí emailová spona (obr. 18: 2), bronzový nábytkový gombík (obr. 18: 4) a strieborný sekerovitý prívesok (obr. 18: 5). Medzi terrou sigillatou sú zastúpené výrobky stredogalskej dielne Lezoux z 2. pol. 2. stor. a dielne Rheinzabern zo severovského obdobia (určenie K. Kuzmovej). Objekt zanikol približne v 2. tretine 3. stor. Aj v sídliskových objektoch 75 a 76 sa popri iných nálezoch početne vyskytoval rímsky stavebný materiál (tehly a strešná krytina), mince, spona s vysokým zachycovačom a fragmenty terry sigillaty. Počas výskumu bolo získaných 38 rímskych mincí (analýza E. Kolníkovéj). Najstaršou je razba VESPASIANUS (69-79) a najmladšou je minca PROBUS (276-282). Prevažná väčšina mincí patrí do 2. tretiny 3. stor. a súvisí pravdepodobne s rímskou aktivitou na lokalite.

Počas výskumu sa podarilo vyzdvihnúť depot bronzov z 2. stor. po Kr. Skladal sa z vyše 120 fragmentov bronzových nádob, pričom predbežne sa dá rozpoznať vyše 15 typov nádob (obr. 17: 2-6). Patria sem napr. panvice, cedidlo, vedro, konvice, misy a iné. Nádoby boli úmyselne rozsekané, roztavené a postláčané do seba a mali byť pravdepodobne určené ako surovina pre ďalšie

spracovanie. Nálezy sú v súčasnosti v štádiu konzervácie. Mnohé z fragmentov majú blízke analógie k bronzovým nádobám z kniežacích hrobov, ktoré boli publikované v 50- rokoch. Medzi najkrajšie nálezy patrí fragment ucha konvice s hlavičkou menády. Celý exemplár podobnej konvice s hlavičkou menády pochádza z kniežacieho hrobu č. 5. Konvica z hrobu č. 5 patrí do 1. stor. po Kr. L. Kraskovská sa prikláňa k datovaniu do 1. pol. 1. stor. po Kr. (Kraskovská 1959, s. 120-121, obr. 38-41). J. Tejral kladie nálezy z bohatých hrobov zo Zohora a Vysokej pri Morave do 3. fázy rímskeho importu, ktorá začína už v desaťročiach po pol. 1. stor. (Tejral 1967, s. 125-127).

Slovansko-avarské obdobie

Jediný sídliskový objekt č. 77 patrí na základe keramiky (obr. 19: 4-9) rámcovo do 8. stor. Bol zahľbený do objektu č. 75 z 3. stor. išlo o plytké ohnisko vyplnené črepami, kameňmi a popolom. Datovanie sídliskových objektov z tejto lokality podporujú fragmenty bronzových opaskových kovaní a nakončia opaska (obr. 19: 10-12) z kultúrnej vrstvy, ktoré na základe analógií je možné rámcovo datovať do 8. stor.

Záver

Výskum v Zohore nadviazal na zrealizovanú systematickú prospekciu v roku 1994 (Elschek - Mihál - Kubíny 1996, s. 44-48). Medzi dôležité výsledky nepatrí len odhalenie niekoľkých objektov z doby bronzovej, ale taktiež preskúmanie viacerých objektov z rozsiahleho laténskeho sídliska. Mimo-riadny význam malo preskúmanie uzavretých sídliskových objektov z doby rímskej s početnými nálezmi rímskeho stavebného materiálu, ktoré sa po záruku predpokladaných stavieb budovaných rímskou technikou dostali do výplní objektov ako stavebný odpad. Hoci takúto stavbu sa v priebehu výskumu nepodarilo preskúmať, sú uvedené nálezy rímskeho stavebného materiálu z objektov spolu s ostatnými výsledkami výskumu potvrdením našich predpokladov z r. 1994.

Literatúra

- ČÍŽMÁŘ, M. 1993: Keltská okupace Moravy. In: V. Podborský (Ed.) Praveké dějiny Čech. Brno 1993.
- ELSCHKE, K. 1995: Die germanische Besiedlung von Bratislava-Dúbravka während der älteren römischen Kaiserzeit. Brno-Nitra 1995.
- ELSCHKE, K.- MIHÁL, J.- KUBÍNY, J. 1996: Rímsko-germánske vidiecke usadlosti (?) a germánske sídliská v Bratislave-Devínskej Novej Vsi a Zohore. In: AVANS v r. 1994. Nitra 1996, s. 44-48.
- KRASKOVSKÁ, L. 1959: Hroby z doby rímskej v Zohore. SLA., 7. 1959, s. 99-143.
- PIETA, K.- ZACHAR, L. 1993: Mladšia doba železná (laténska). In: Najstaršie dejiny Bratislavy. Bratislava 1993, s. 143-209.
- SVOBODOVÁ, H. 1983: Bronzové nádoby z keltských oppid v Čechách a na Morave. AR, 35, 1983, s. 656-677.
- TEJRAL, J. 1967: K otázce importů bronzových nádob na Moravu ve starší době římské. PA, 58, 1967, s. 81-134.

ARCHÄOLOGISCHE GRABUNG IN ZOHOR IM JAHRE 1995. Die Rettungsgrabung in Zohor (Bez. Bratislava-Land) wurde seit März bis August auf einer Fläche von fast 1 ha realisiert. Während der Grabung wurde Besiedlung aus der mittleren und jüngeren Bronzezeit (Abb. 15: 1-3) festgestellt. Zu Funden aus der jüngeren Bronzezeit gehört u. a. ein Bronzemesser des Typs Velemszentvid (Abb. 15: 3) und ein Tongefäß mit fehlendem Henkel. Zu latènezeitlichen Objekten gehörten mehrere Grubenhäuser mit Zweipfostenkonstruktion, bzw. ohne Pfosten. Neben zahlreichen Keramikfragmenten wurden u. a. Eisenfibeln vom Mittellatèneschema, Bronzearmringe und Glasarmringe gefunden (Abb. 15: 4-6). Vorläufig ist es möglich, die Objekte in die mittlere Latènezeit (LC) bis Anfang der Spätlatènezeit (LD₁) zu datieren. Aus der Kulturschicht stammen zwei keltische Silberprägungen. Es handelt sich um eine Kleinmünze des Typs Roseldorf und eine Tetradrachme des Typs Gjurjevac, beide gehören ins 1. Jh v. Chr. (Analyse von E. Kolníková). Der überraschender Fund einer Daumenplatte eines Siebgefäßes (Abb. 15: 7) ist für ländliche Siedlungen nicht üblich. Die Herstellungszentren der Bronzesiebe werden in Kampanien und Norditalien gesucht, wobei importierte Bronzegefäße in Böhmen und in der Slowakei fast ausschließlich von Oppida stammen (Svobodová 1983). Die Mehrzahl der untersuchten Objekte gehört der römischen Kaiserzeit an. Die Kleinfunde aus den Objekten und der Kulturschicht (Fibeln, Münzen, Terra Sigillata u. a.) belegen die Besiedlung der Fundstelle ab dem 1. Drittel des 1. Jh. bis ins 5. Jh. (Abb. 16; 19: 1, 2). Die älteste Fibel ist eine Augenfibel des Typs A 45 (Elschek

1995, Abb. 1: 3), es folgen kraftig profilierte Exemplare des Typs A 68 (Abb. 16: 1), Trompetenfibeln (Abb. 16: 2), Kniefibeln, Exemplare mit hohem Nadelhalter (Abb. 16: 3), Fibeln mit spitz auslaufendem Fuß u. a. Zu provinzialrömischen Erzeugnissen gehören u. a. Emailfibeln (Abb. 16: 11; 18: 2) und provinzialrömische Kniefibeln. Aus der Völkerwanderungszeit stammt ein polyedrischer Ohrring und eine Riemenzunge mit konzentrischen Kreisen (Abb. 19: 1). Zu den ältesten Siedlungsobjekten gehört das Objekt 65, das in die flavische Zeit entfällt. Die meisten Objekte gehören dem 2. bis 3. Jh. an. Beim Objekt 30 aus antoninischer Zeit handelte es sich um ein Grubenhaus von Sechspfostenschema. Eine ähnliche Zeitstellung haben auch 12 Objekte von den Ausmaßen ca. 80-100 x 150-200 cm, welche 30-60 cm eingetieft waren. In den Einfüllungen der Objekte von Produktionscharakter wurden stark gebrannte Bruchsteine, Asche, Keramikbruchstücke, Tierknochen und einige Kleinfunde gefunden. Beim Objekt 32 von Sechspfostenschema wurden die Pfosten nur in die Wände eingetieft. In der Einfüllung erfaßte man über 30 Dachziegelfragmente (Imbrices und Tegulae), Tierknochen, germanische (Abb. 18: 1, 3) und zahlreiche provinzialrömische Keramikbruchstücke (Abb. 18: 6, 7), Fragmente von mittelländischer und severischer Terra Sigillata (Analyse von K. Kuzmová) und Kleinfunde. Zu den Kleinfunden gehören: eine rautenförmige Emailfibel (Abb. 18: 2), ein bronzener Möbelknopf (Abb. 18: 4) und ein silberner Axtförmiger Anhänger (Abb. 18: 5). Auch in anderen Siedlungsobjekten wurde zahlreiches römisches Baumaterial gefunden (Dachziegel und Ziegel). Während der Grabung wurden 38 römische Münzen gefunden (Analyse E. Kolníková). Die älteste gehört VESPASIANUS (69-79) und die späteste PROBUS (276-282). Die überwiegende Anzahl der Münzen gehört dem mittleren Drittel des 3. Jh. an und hängt mit den angenommenen römischen Aktivitäten zusammen. Während der Grabung wurde ein Depotfund des 2. Jh. gefunden. Er bestand aus über 120 Bruchstücken von Bronzegefäßen (Abb. 17: 2-6). Zu erwähnen sind: Kasserollen, ein Sieb, eine größere und kleinere Kanne, ein Eimer, Schüsseln usw. Die Gefäße waren zerhackt, zusammengedrückt und zusammengeschmolzen und sollten als Rohstoff zur Weiterverarbeitung dienen. Slawisch-awarische Periode. Ein einziges Objekt (Nr. 77) gehörte Anhand von Keramikbruchstücken (Abb. 19: 4-9) dem 8. Jh. an. Von der Kulturschicht stammen weitere drei Fragmente von Gürtelgarnituren des 8. Jh. (Abb. 19: 10-12). Schlußbetrachtungen. Die Grabung in Zohor knüpfte an die im J. 1994 begonnene systematische Prospektion an (Elschek - Mihál - Kubiny 1996, S. 44-48). Zu den wichtigsten Ergebnissen gehört die Untersuchung von geschlossenen Siedlungsobjekten des 2. und besonders des 3. Jh. In den Ausfüllungen der Objekte des 3. Jh. befanden sich zahlreiche Bruchstücke von Dachziegeln. Diese Funde lassen die Existenz von mit römischer Bautechnik erbauten Bauten innerhalb der Fundstelle zu erwarten. Auch wenn bisher kein solcher Bau untersucht wurde, stützen die Ergebnisse der Grabung im J. 1995 unsere Voraussetzungen von 1994.

PRIESKUM V BRATISLAVE-DEVÍNSKEJ NOVEJ VSI V ROKU 1995

Kristián E l s c h e k

Bratislava, časť Devínska Nová Ves, Ceans karta č. 67/94 v dokumentácii AÚ SAV v Nitre, ťažisko doba rímska, systematický prieskum polykultúrnej lokality, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

V roku 1995 pokračoval prieskum na archeologickej lokalite započatý v r. 1994 (Elschek - Mihál - Kubiny 1996, s. 44-48). Na prieskume sa zúčastnili externí spolupracovníci Jaroslav Kubiny a Edgar Elschek. Popri ďalších početných fragmentoch rímskej strešnej krytiny a germánskej i provinciálno-rímskej keramiky boli získané viaceré chronologicky citlivé kovové nálezy, ktoré dovoľujú stanoviť približnú dobu osídlenia lokality. Popri dvoch rímskych sponách typu Aucissa (Elschek 1995, obr. 1: 4, 7) z 1. pol. 1. stor., najvčasnejšou germánskou sponou je exemplár spony s očkami Almgren 45 (obr. 20: 1), ktorá patrí tiež do 1. pol. 1. stor. (Kolník 1977, s. 147, obr. 2; Motyková-Šneidrová 1965, s. 112-116, tab. 40). Do 2. pol. 1. stor. patria výrazne profilované spony (obr. 20: 3) a provinciálno-rímska doštičkovitá terčovitá spona (obr. 20: 2) typu Ríha 7. 2 (Ríha 1979, s. 180, tab. 57). Medzi sponami z 2.-4. stor. sú zastúpené nasledovné typy: germánske doštičkovité, s vysokým zachycovačom, s hrotitou nôžkou, s podviazanou nôžkou a iné. Doštičkovité spony trojlístkového tvaru (obr. 20: 5)

T. Kolník datuje do poslednej štvrtiny 2. až po začiatok 3. stor. (1965, s. 189). Osídlenie z 2.-4. stor. dokladá aj 29 rímskych mincí, ktoré tvoria takmer súvislý rad od vlády Antonia Pia až po Arcadia. Takmer polovica mincí pochádza z druhej tretiny 3. stor. Spolu s ďalšími importmi severovského a poseverovského obdobia (početné nálezy rímskej strešnej krytiny, terra sigillata, spony a iné.) podporujú už skôr vyslovený predpoklad (Elschek - Mihál - Kubíny 1996), že v tomto období dochádzalo k vzniku vidieckych usadlostí podľa vzoru rímskych víl typu "villa rustica".

Na lokalite nechýbajú ani ojedinelé nálezy z obdobia sťahovania národov a slovansko-avarského obdobia. Do obdobia sťahovania národov patrí polcentenionalis Arcadia (393-408) a pracka z opaska (obr. 20: 7). Slovansko-avarskému obdobiu patrí neskoravarské kovanie z bieleho kovu (obr. 20: 8) a kovanie opaska západného pôvodu (obr. 20: 9). Podobné kovania sú známe napr. z opaskových garnitúr z Devína (Zábojník 1996, obr. 2: 1, 2) a z franského pohrebiska Kleinlangheim v Bavorsku zo stupňa Pescheck AM III (Pescheck 1995, s. 52, tab. 71: 7-9), ktorý uvedený autor kladie medzi roky 560/570-660.

Literatúra

- ELSCHEK, K. 1995: Die germanische Besiedlung von Bratislava-Dúbravka während der älteren römischen Kaiserzeit. Brno-Nitra 1995.
- ELSCHEK, K.- MIHÁL, J.- KUBÍNY, J. 1996: Rímsko-germánske vidiecke usadlosti (?) a germánske sídliská v Bratislave-Devínskej Novej Vsi a Zohore. In: AVANS v r. 1994. Nitra 1996, s. 44-48.
- KOLNÍK, T. 1965: K typológii a chronológii niektorých spôn z mladšej doby rímskej na juhozápadnom Slovensku. SIA, 13, 1965, s. 183-236.
- KOLNÍK, T. 1977: Anfänge der germanischen Besiedlung in der Südwestslowakei und das Regnum Vannianum. In: Symposium Ausklang der Latène-Zivilisation und Anfänge der germanischen Besiedlung im mittleren Donaugebiet. Bratislava 1977, s. 143-171.
- MOTYKOVÁ-SNEIDROVÁ, K. 1965: Zur Chronologie der älteren römischen Kaiserzeit in Böhmen. Berliner Jahrbuch für Vor- u. Frühgeschichte 5. Berlin 1965, s. 103-174.
- PESCHECK, CH. 1995: Das fränkische Reihengräberfeld von Kleinlangheim, Lkr. Kitzingen/ Nordbayern. Mainz am Rhein 1995.
- RÍHA, E. 1979: Die römischen Fibeln aus Augst und Kaiseraugst. Augst 1979.
- ZÁBOJNÍK, J. 1996: Westliches Fremdmaterial und germanische Motivik in mittelawarenzeitlichen Material. In: Reitervölker aus dem Osten. Hunnen + Awaren. Eisenstadt 1996, s. 282-286.

PROSPEKTION IN BRATISLAVA-DEVÍNSKA NOVÁ VES IM JAHRE 1995. Im J. 1995 wurde die Prospektion auf der Fundstelle in Bratislava-Devínska Nová Ves fortgesetzt (Elschek - Mihál - Kubíny 1996, S. 44-48). Es wurden u.a. weitere römische Dachziegel, germanische und provinzialrömische Keramik aufgesammelt. Die Kleinfunde belegen die Besiedlung der Fundstelle ab der 1. Hälfte des 1. Jh. bis in die slawisch-awarische Periode. Zu den frühesten Funden gehören zwei römische Fibeln des Typs Aucissa (Elschek 1995, obr. 1: 4, 7) aus der 1. Hälfte des 1. Jh., die älteste germanische Fibel ist eine Augenfibel Almgren 45 (Abb. 20: 1). Ins 1. Jh. gehören noch kräftig profilierte Fibeln (Abb. 20: 3) und eine provinzialrömische Scheibenfibel (Abb. 20: 2) des Typs Ríha 7.2 (Ríha 1979, S. 180, Taf. 57). Zu den Fibeln des 2.-4. Jh. gehören u. a: germanische Scheibenfibeln (Abb. 20: 5), Fibeln mit hohem Nadelhalter (Abb. 20: 6), Fibeln mit spitz auslaufenden Fuß und eingliedrige Fibeln mit rechteckigen Fuß (Abb. 20: 4). Die Besiedlung der Fundstelle belegen auch 29 römische Münzen. Die bisher älteste Münze ist eine Prägung aus der Regierungszeit des Antoninus Pius (138-161), die jüngste ist eine Prägung des Arcadius (393-408). Die meisten Münzen gehören dem mittleren Drittel des 3. Jh. an. Die Ergebnisse der Prospektion im J. 1995 bestätigen die Annahme vom J. 1994, daß auf der besprochenen Fundstelle und Zohor mit Bauten unter Verwendung von römischer Bautechnik zu rechnen ist. Von der Fundstelle sind auch einige Funde aus der Völkerwanderungszeit bekannt, u. a., ein Halbcentenionalis des Arcadius (393-408) und eine bronzene Gürtelschnalle. Die slawisch-awarische Besiedlung ist neben einzelnen Keramikbruchstücken mit Wellenbändern auch mit einem spätawarischen Gürtelbeschlag aus Weißmetall (Abb. 20: 8) und einem Gürtelbeschlag westlichen Ursprungs nachgewiesen (Abb. 20: 9). Ähnliche Beschläge stammen u. a. von Gürtelgarnituren aus Bratislava-Devín (Zábojník 1996, Abb. 2: 1, 2) und vom fränkischen Gräberfeld Kleinlangheim in Bayern. Ch. Pescheck (1995, S. 52, Taf. 71: 7-9) datiert diese Garnitur aus Grab 293 zwischen die J. 560/570-660.

TRETIA SEZÓNA VÝSKUMU DRAČIEHO HRÁDKU PRI BORINKE

Zdeněk Farkaš

Borinka (okr. Bratislava-vidiek), Dračí hrádk (M-33-143-A-a, 1 : 25 000, 36 : 247-350 mm), eneolit (?), 9.-10. stor., 13.-14. stor., 17. stor., zrúcanina stredovekého hrádku, uloženie nálezov AM SNM v Bratislave.

Práce v teréne v r. 1995 nadviazali na výsledky predchádzajúcich výskumných sezón a kombináciou plošnej odkrývky so systémom sond sa v areáli ohraničenom priekopou na juh od zvyškov obytnej veže podarilo odkryť plochu 262 m². K najvýznamnejším objavom patrí zachytenie pozostatkov liatej maltovej dlážky s rozmermi 14 x 11 m, výrazne sa skláňajúcej smerom na západ (výškový rozdiel až 1,69 m), kde sa nad krajom opevnenej plochy opierala o múr široký 0,8 m, postavený z drobných lomových kameňov spájaných kvalitnou maltou. Múr bol zakotvený priamo na skalné podložie.

Východný okraj plošiny pôvodne lemovala drevená zástavba s hlinenými omietkami, ktorá podľahla požiaru. S výnimkou jedného objektu, čiastočne zahĺbeného do podložja, základové trámy nadzemných objektov sa opierali o kamenný múrik spájaný nekvalitnou maltou (zachytený už v predchádzajúcich sezónach). Z nadzemných stavieb sa zachovali iba pásy klinčov, sčasti kamene na podloženie stien a dvojica kolových jám. Pánt, ktorý sa našiel v ich blízkosti pochádza azda z konštrukcie dverí.

Početný, ale pomerne fragmentárny črepový materiál pochádza predovšetkým z hrncovitých nádob a niekoľkých kotlíkov, ktoré možno rámcovo datovať do 2. pol. 13. až začiatku 14. stor. Na násilný zánik osídlenia Dračieho hrádku okrem požiaru poukazujú azda aj početné militáriá, predovšetkým hroty šípov, často s poškodeným hrotom po dopade a niektoré so stopami po pripevnení zápalných látok pomocou drôtu (obr. 21).

Staršie osídlenie polohy dokladá zatiaľ ojedinelý črep azda z eneolitického šálky, a predovšetkým dnes už početné fragmenty nádob rámcovo datovateľných do 9.-10. stor., s ktorými môže súvisieť aj zlomok železnej sekery s ostňami pri otvore. Oproti predchádzajúcim sezónam sa nenašiel materiál z 15. stor., ale zato menšia kruhová jama s nepočítanými črepmi, kúskom skla a nožíkom zo 17. stor.

DRITTE GRABUNGSSAISON AUF DER BURG DRAČÍ HRÁDK BEI BORINKA. In Borinka (Bez. Bratislava-Land) wurden im Areal von Dračí hrádk auf einer Fläche von 262 m² im J. 1995 Reste der ursprünglich hölzernen Burgbebauung und wahrscheinlich im Exterieur ein Mörtelfußboden von 14 x 11 m Ausmaß erfaßt. Scherbenmaterial und Militariafragmente ermöglichen, die Bestehungszeit der Befestigung in die 2. Hälfte des 13. bis in den Beginn des 14. Jh. zu datieren. Auf ältere Besiedlung verweist vorderhand eine Einzelscherbe, etwa einer äneolithischen Tasse, und Keramikfragmente aus dem 9.-10. Jh. (Abb. 21). Die Burg fiel einer Feuersbrunst zum Opfer.

STREDOVEKÉ OSÍDLLENIE VÝŠINNEJ POLOHY PRI DOLNÝCH OREŠANOCH

Zdeněk Farkaš - Karel Prášek

Dolné Orešany (okr. Trnava), Železník (pozri kartu CEANS v dokumentácii AÚ SAV v Nitre), vrcholný stredovek, osídlená výšinná poloha, zisťovací výskum, uloženie nálezov SNM v Bratislave.

Krátkodobý výskum sa sústredil na vrcholovú zalesnenú terasu kopca v masíve Malých Karpát, ktorý už pri predchádzajúcich prieskumoch vydal viacero povrchových nálezov. V siedmich odkrytých sondách, plných koreňov stromov a kameňov sa dosiahlo sterilné vápencové podložie v hĺbke 20 až 50 cm. Zaujímavá nálezová situácia bola v sonde IV/95 s koncentráciou fragmentárneho keramického materiálu, nálezov opracovaných kostí a parohu, železnej ihly a väčším počtom kovového odpadu, polotovarov, ako aj finálnych produktov mincovnej falšovateľskej činnosti. Západný zásek a severný sektor sondy sa ukázali ako najvýdatnejšie plochy, na ktorých sa v hĺbke maximálne 20 cm našli štvorrazby, polotovary v rôznej fáze výroby (pásiky, štvorce a osemuholníky

bronzového, príp. amalgámovaného plechu) a zvyšky strihaného plechu. Získaný črepový materiál z hlinených nádob korešponduje s nálezmi napodobenín rakúskych fenigov. Nálezová situácia naznačila pravdepodobnú existenciu drevenej stavby s vnútorným členením (dve kolové jamky v interiéri) bez možnosti ju rekonštruovať, pretože jej pôdorys je zachytený len v náznakoch. Išlo zrejme o príležitostnú ľahkú zrubovú stavbu obloženú po obvode balvanmi a väčšími kameňmi, ktoré vyčnievajú nad povrch terénu. Keďže sa nepodarilo zistiť presné rozmery nadzemného objektu, odhadujeme jeho veľkosť podľa plošnej hustoty nálezov a kamenného obloženia na minimálne 8 x 7 m. Zo zberu po okolí a z ostatných sond pochádzajú ojedinelé železné predmety: ostroha, hroty šípov, pracka, klince, podkováky, ihla a iné.

Doterajšie archeologické zistenia potvrdili predpoklad krátkodobej existencie dielne na falšovanie stredovekých mincí na mieste staršej, v pravku opevnenej polohy, podľa predbežného vyhodnotenia keramického materiálu pravdepodobne z 1. pol. 14. stor.

MITTELALTERLICHE BESIEDLUNG DER HÖHENLAGE BEI DOLNÉ OREŠANY. Eine kurzfristige Feststellungsgrabung auf dem bewaldeten Terrassengipfel im Massiv der Kleinen Karpaten im Gemeindegkataster von Dolné Orešany (Bez. Trnava), in der Lage Železník, ergab Funde von fragmentarischem Keramikmaterial, bearbeiteten Knochen und Geweih, Eisennadeln, Sporen, Pfeilspitzen, einer Schnalle, von Nägeln, Hufeisennägeln, einer größeren Anzahl von Metallabfall, Halbfabrikaten wie auch Finalerzeugnissen von Münzfälschungstätigkeit. Im Schnitt IV/95 umgrenzten eine flächenmäßige Fundkonzentration und eine Steinumrahmung das Ausmaß eines Holzbaues mit innerer Gliederung. Die bisherigen archäologischen Feststellungen bestätigten die Annahme einer kurzfristigen Existenz einer Werkstätte zur Herstellung von Nachahmungen österreichischer Pfennige an der Stelle einer älteren, in der Urzeit befestigten Lage. Nach dem Keramikmaterial ist die Werkstätte wahrscheinlich in die 1. Hälfte des 14. Jh. datierbar.

NÁDOBY Z DOBY HALŠTATSKEJ VO VEĽKÝCH KOSTOLANOCH

Zdeněk Farkaš - Karel Prášek - Etela Studeníková

Veľké Kostolany (okr. Trnava), stred obce (M-33-132-A-d, 1 : 25 000, 70 : 753 mm), doba halštatská, hrob (?), uloženie nálezov v súkromnej zbierke.

V súkromnej zbierke v Trnave sú uložené dve hlinené nádoby, ktoré sa údajne našli na súkromnom pozemku v strede obce, blízko kostola pri zavádzaní plynovej prípojky k prístavbe rodinného domu. Miesto nálezu sa zatiaľ nedá bližšie určiť z obáv miestnych obyvateľov z prípadného archeologického výskumu.

Opis nálezov

1. Amforovitá nádoba s tuhovanou geometrickou výzdobou hrdla a tela a s horizontálnymi žliabkami pod okrajom ústia (obr. 22: 1) má klasické členenie tela, zodpovedajúce starohalštatským tvarom.

2. Misovitá nádoba (obr. 22: 2) so súvislým šikmým žliabkovaním hornej časti vydutia profiláciou tela a ani výzdobou sa nevymyká bežným tvarom stupňa HC.

Osídlenie v dobe halštatskej je v obci doložené na dvoch miestach: v bývalej tehelni, kde sa porušovali sídliskové objekty z rôznych období a v okolí vysielacky (výskum J. Paulíka v r. 1961). Materiál z obidvoch polôh je časovo porovnateľný s obidvoma keramickými výrobkami. Vzhľadom na zachovalosť nádob nie je vylúčené, že pochádzajú z hrobu.

HALLSTATTZEITLICHE GEFÄSSE AUS VEĽKÉ KOSTOLANY. In einer Privatsammlung in Trnava befindet sich ein amphorenförmiges Gefäß (1) mit graphitierter geometrischer Verzierung und ebenfalls eine Schüssel (2) mit zusammenhängender Schrägkannelierung (Abb. 22). Beide entfallen in die Stufe HC der Hallstattzeit. Angeblich fand man sie in Gemeindemitte von Veľké Kostolany (Bez. Trnava). In Betracht ihres Erhaltungszustandes stammen sie möglicherweise aus einem gestörten Grab.

ĎALŠIE NÁLEZY Z POHANSKÉHO HRADU NAD STAROU BAŠTOU

Václav F u r m á n e k

Stará Bašta (okr. Rimavská Sobota), Pohanský hrad - Pogány vár (M-34-136-B-d, 1 : 25 000, 228 : 237 mm), kultúra Vekerzug, vrcholný stredovek, osídlenie pseudokrasových jaskýň, amatérsky zber, uloženie nálezov GM v Rimavskej Sobote.

História skúmania Pohanského hradu nad Starou Baštou bola v ostatnom čase podrobne prezentovaná tak na stránkach zborníka AVANS (Furmánek 1996), ako aj na iných miestach (Furmánek 1995). Pri príležitosti konania medzinárodného sympózia o problematike pseudokrasových jaskýň som Pohanský hrad znova navštívil v lete r. 1995. V tom čase som mal možnosť kontaktovať sa s miestnym amatérskym speleológom J. Szókisom zo Šuríc. Ten mi odovzdal bohatú kolekciu keramiky z Črepovej jaskyne.

Črepová jaskyňa je jednou z početných pseudokrasových jaskýň, ktorých výskyt sa prevažne koncentruje v južnej časti Pohanského hradu (obr. 23). V tejto extrémne ťažko prístupnej jaskyni sa objavil keramický materiál z tých istých období, aké sa konštatovali už počas komplexného prieskumu lokality v r. 1994 (Furmánek 1996). Dominantnými však boli celé keramické tvary a výrazné fragmenty nádob kultúry Vekerzug, hlinený praslen pravdepodobne toho istého datovania a stredoveký pohár.

Opis nálezov

1. Hrnčovitá nádoba vakovitého tvaru s odlomeným ústím a nevýrazne stupienkovite odsadeným dnom. Zach. v. 200 mm, Ø max. vydutia 192 mm. Materiál piesčitohlinitý, sivohnedej farby (obr. 24: 3).

2. Dvojkónická miska so stupienkovite odsadeným dnom. Výška 81 mm, max. Ø 177 mm. Materiál hlinitiesčistý, zvonka hnedočierny, zvnútra čierny (obr. 24: 1).

3. Fragment masívnej amforovitej vazy s výrazne prehnutým okrajom. Pod okrajom sú dva výrazné obvodové žliabky. Hrdlo bolo zdobené vleštovaným M-motívom. Materiál piesčitohlinitý s kamienkami, zvonka čierny, zvnútra sivohnedý (obr. 24: 5).

4. Asymetrický dvojkónický praslen, v. 21 mm, max. Ø 38 mm. Materiál jemný, piesčitohlinitý, hnedej farby (obr. 24: 4).

5. Nízky pohár na rozšírenej nôžke, v. 80 mm, max. Ø 102 mm. Hrdlo nádoby bolo od tela oddelené nevýraznou obvodovou lištou. Na tele bolo päť nepravidelných obvodových rýh. Značku na dne tvoril obvodový kruh s vpísaným nepravidelným rovnoramenným krížom. Nádoba bola zhotovená z dobre vypálenej hlíny bielosivej farby (obr. 24: 2).

Novozískané nálezy z Pohanského hradu nad Starou Baštou potvrdzujú už skôr nadobudnuté poznatky, že pseudokrasové jaskyne pod vrcholom tohto kopca obsahujú doklady osídlenia ľudom kultúry Vekerzug (obr. 24: 1, 3-5) a osídlenie z obdobia vrcholného stredoveku (14. stor.; obr. 24: 2). V súčasnosti je stále ešte nemožné objasniť, prečo sa v týchto extrémne ťažko prístupných jaskyniach objavujú archeologické pamiatky.

Literatúra

FURMÁNEK, V. 1995: Komplexe archäologische Erkundung von Pohanský hrad oberhalb von Stará Bašta. In: Proceedings of International Working Meeting Preserving of Pseudokarst Caves. Rimavská Sobota - Salgótarján 1995, s. 33-45.

FURMÁNEK, V. 1996: Komplexný archeologický prieskum Pohanského hradu nad Starou Baštou. In: AVANS v r. 1994. Nitra 1996, s. 51-54.

WEITERE FUNDE VON POHANSKÝ HRAD OBERHALB VON STARÁ BAŠTA. Dank der Aktivität eines örtlichen Speläologen gewann man im Areal von Pohanský hrad im Gemeindekataster von Stará Bašta (Bez. Rimavská Sobota) aus der Höhle Črepová jaskyňa (Abb. 23) neues Keramikmaterial (Abb. 24). Die neugewonnenen Funde bestätigen, daß die Pseudokarsthöhle unter dem Gipfel dieses Hügels Besiedlungsbelege mit Trägern der Vekerzug-Kultur (Abb. 24: 1, 3-5) und aus der Zeit des Hochmittelalters aufweist (Abb. 24: 2). Zur Zeit ist es stets noch unmöglich zu klären, warum in diesen schwer zugänglichen Höhlen archäologische Denkmäler auftauchen.

NÁLEZY KERAMIKY Z HRADISKA KYJATICKEJ KULTÚRY V HORNÝCH PLACHTINCIACH

Václav Furmánek - Ondrej Ožďáni

Horné Plachtince (okr. Veľký Krtíš), Pohanský vrch (46-12-14, 1 : 10 000, 6 : 142 mm - kóta 501 m n. m. a 9 : 128 mm - priestor narušenia severného valu), doba bronzová mladšia a neskorá, hradisko, fortifikácia, prieskum, uloženie nálezov SM v Modrom Kameni.

Autori príspevku vykonali dňa 19. apríla 1995 opätovne obhliadku hradiska kyjatickej kultúry v polohe Pohanský vrch v súvislosti s riešením náhrady škôd a uvedením terénu, resp. fortifikácie do pôvodného stavu v tej časti areálu, ktorý bol intencionalne a nelegálne porušený doteraz neznámym páchatelom ešte v lete r. 1993.

Hradisko Pohanský vrch leží v Krupinskej vrchovine v katastri obce Horné Plachtince, od ktorej severného okraja je vzdialené približne 2,5 km severozápadným smerom. Rozprestiera sa v južnej časti ostroha, vychádzajúceho z dlhého horského hrebeňa, ktorý sa tiahne od severu a z tohto smeru je preto relatívne dobre prístupný. Celý hrebeň s vrcholom v max. nadm. v. 501 m, orientovaný v smere S-J je značne úzky a od západu zovretý Suchánskym a od východu Plachtinským potokom. Vzdialenosť medzi obidvoma potokmi, ktoré sa zlievajú na južnom úpätí Pohanského vrchu v nadm. v. 255 m, je v priemere 1 km (obr. 25).

Z konfigurácie terénu vychádza aj fortifikačný systém hradiska. Jeho plocha vymedzená vnútornými valmi má tvar nepravidelného deltoidu s rozmermi cca 350-400 m x 180-200 m. Valy, ktoré sledujú túto konfiguráciu, resp. líniu vrstevnice, sú obzvlášť zreteľné na severnej a južnej strane hradiska, kde sú zrejme aj pôvodné vstupy. Severný val je mohutný a oprávnené ho možno považovať za jeden z najväčších súvekých fortifikačných prvkov na Slovensku (Furmánek 1983, s. 30). Zo severnej strany, v predpolí hradiska sa nachádzajú ešte v severozápadnej časti dva podporné valy, ktoré možno priamo súvisia s hlavným opevnením areálu hradiska.

Výšinné hradisko v polohe Pohanský vrch je významnou kultúrnou pamiatkou, ktorá je zapísaná v Ústrednom zozname KP SR pod č. Ss/2234 ako chránená archeologická lokalita. Odbornej verejnosti je hradisko už dávnejšie známe. Zmieňuje sa o ňom aj J. Eisner, ktorý uvádza aj staršiu literatúru (1933, s. 139, 141, 159). Približne v auguste v r. 1993 pri údajnej úprave a rozširovaní zväznice mimo komunikáciu došlo k porušeniu areálu na štyroch miestach:

1. Pri južnej bráne, z vonkajšej strany opevnenia v rozsahu 10 x 15 m do hĺbky 0,3 až 1,5 m.
2. Buldozénom sa vytrhol geodetický kameň kóty 501 a v blízkom okolí sa rozryli kultúrne vrstvy na ploche asi 10 x 5 m.
3. Nad severnou bránou v severozápadnom ohybe valu sa zistilo poškodenie objektu v najväčšom rozsahu, pretože zásah sa uskutočnil na ploche s rozmermi 20 x 5 m do hĺbky až 2 m a obnažil sa profil valu do hĺbky až takmer 3 m.

4. Pôvodný severný vstup sa rozšíril buldozénom na ploche 8 x 4 m až do hĺbky 80 cm.

V dobe obhliadky terén hradiska obnažený buldozénom bol už prirodzene ulahnutý a zatravný. Usúdili sme, že pokus o rekonštrukciu valu prerazeného strojom, ako aj o rekultiváciu poškodených sídliskových vrstiev a objektov by bol v tejto fáze už úplne bezpredmetný a navyš z hľadiska ochrany pamiatky neefektívny, ak nie samoučelný. Navrhli sme preto príslušným orgánom štátnej správy vo Veľkom Krtíši, aby sa v spolupráci s Odštepým lesným závodom Modrý Kameň dohodla garantovaná a dlhodobá ochrana lokality s vylúčením ťažby dreva v areáli hradiska. Zároveň, aby sa zabezpečilo trvalé vyňatie lokality z Lesného hospodárskeho plánu a súčasne uskutočnilo geodetické zameranie celého záujmového územia na náklady Lesnej správy Čebovská Bukovina so sídlom v Modrom Kameni.

Počas prieskumu sa získala aj menšia kolekcia črepov, ktoré sa našli najmä v profile zničenej časti valu nad severnou bránou.

Opis nálezov

1. Zlomok z veľkej šálky s lievikovite prehnutým hrdlom, ktoré ostrým lomom prechádza do baňatého tela. Povrch tmavohnedý až čierny, zvnútornej strany leštený, zvonka len v dolnej časti hrdla, ktoré zdobia málo výrazné horizontálne a paralelné ryté línie. Hranu zalomenia hrdla a tela zdobia rad plytkých jamiek. Hr. črepu 0,6 cm (obr. 26: 1). Mladšia doba bronzová.

2. Črep z tela nádoby. Na čiernom leštenom povrchu je horizontálne hranenie. Hr. črepu 0, 6 cm (obr. 26: 2). Mladšia doba bronzová.
3. Črep z misy s dovnútra zalomeným okrajom ústia a kónickým telom. Tmavohnedý až šedý povrch hladený. Hr. črepu 0, 8 cm (obr. 26: 3). Mladšia doba bronzová.
4. Črep z vydutia šálky alebo džbánu. Kovovolesklý povrch čierny. Hr. črepu 0, 6 cm (obr. 26: 4). Mladšia doba bronzová.

Opísané črepy priraďujeme už kyjatickej kultúre, k jej staršiemu stupňu, ak tak možno usudzovať na základe zlomku šálky (obr. 26: 1), ktorú rámcovo treba datovať na prelom stupňov HA₁/HA₂, prípadne už do stupňa HA₂. Toto konštatovanie plne korešponduje so starším názorom, že hradisko na Pohanskom vrchu patrí kyjatickej kultúre, ktorého vznik možno predpokladať už v mladopilinskom prostredí.

Literatúra

EISNER, J. 1933: Slovensko v pravěku. Bratislava 1933.

FURMÁNEK, V. 1983: Hradiská pilinskej a kyjatickej kultúry na Slovensku. AR, 35, 1983, s. 24-32.

KERAMIKFUNDE VOM BURGWALL DER KYJATICE-KULTUR IN HORNÉ PLACHTINCE. Der Beitrag bringt Ergebnisse der wiederholten Begehung des Burgwalls der Kyjatice-Kultur in der Lage Pohanský vrch im Gemeindekataster von Horné Plachtince (Bez. Veľký Krtíš). Die Begehung verwirklichte man im Zusammenhang mit der Störung der Fundstelle durch einen unbekannten Täter noch im Sommer des J. 1993. Die Aktion bezweckte eine Beurteilung des Standes der devastierten Teile des Areals und der Fortifikation im Abstand der Zeit und einen Vorschlag über die Höhe des Schadenersatzes wie auch die Art der Rekultivation der beschädigten Partien der angeführten geschützten archäologischen Fundstelle, die als bedeutsames Kulturdenkmal im "Zentralen Verzeichnis der Kulturdenkmal der Slowakischen Republik (Kulturdenkmal der Slowakischen Republik)" unter der Nr. Ss/2234 eingetragen ist. Der Höhenburgwall liegt im Bergland Krupinská vrchovina im Südteil des Sporns, der vom Gebirgskamm mit der Kote 501 m ü. d. M. hervorragt. Die Fundstelle umspült von Westen der Bach Suchánsky potok und vom Osten der Bach Plachtinský potok (Abb. 25). Der Burgwall hat die Form eines unregelmäßigen Deltoids mit den Innenausmaßen von ca. 350-400 x 180-200 m. Die Wälle, die die Geländekonfiguration kopieren; bzw. die Schichtenlinie verfolgen, sind auf der Nord- und Südseite des Burgwalls besonders deutlich, wo sich auch die ursprünglichen Eingänge befinden. Auf der Nordseite, wo der Wall am mächtigsten ist, wurden im Nordwestteil des Vorfeldes noch zwei Wallkonstruktionen festgestellt, die vielleicht direkt, wie auch zeitlich mit der Hauptbefestigung des Burgwallareals zusammenhängen. Der Burgwall wurde an vier exponierten Stellen von Bulldozer beschädigt: 1. beim Südtor; 2. im Umkreis der Kote 501, wo auch der geodätische Triangulierungsstein herausgerissen wurde; 3. oberhalb des Nordtores schuf sich infolge der Durchstoßung des Walles ein "wildes" Profil; 4. verbreitert wurde die ursprüngliche Breite des Nordtores durch das Wegdrücken eines Teiles der Wallkonstruktion. Das vom Bulldozer gestörte Gelände war zur Zeit der Begehung natürlich bereits festgelagert und mit Gras bewachsen. Aus diesem Grunde bestand man nicht mehr auf einer Rekultivation, die sowieso mehr oder weniger ein Selbstzweck wäre, doch umgekehrt, es wurde den Organen der Staatsverwaltung in Veľký Krtíš eine andere Lösung vorgeschlagen. Die Autoren des Beitrages trachteten einen langfristigen und garantierten globalen Schutz der Fundstelle durchzusetzen, mit dem Ausschluß von Holzanbau im Areal des Burgwalls wie auch einen nachfolgenden Ausschluß des ganzen Kulturdenkmals aus dem Fortwirtschaftsplan und seine geometrische Vermessung auf Kosten der zugehörigen Forstverwaltung. Während der Begehung gewann man vor allem aus dem Profil des vernichteten nördlichen Wallteiles eine kleinere Scherbenkollektion der Kyjatice-Kultur (Abb. 26: 1-4), die eher in ihre ältere Stufe gehört, wie namentlich auf Grundlage einer Tassenscherbe geurteilt wird (Abb. 26: 1). Rahmenhaft handelt es sich also um die Wende der Stufen HA₁/HA₂, evtl. bereits in die Stufe HA₂. Diese Datierung korrespondiert vollauf mit der schon älteren Ansicht, daß der Burgwall vom Pohanský vrch in Horné Plachtince zur Kyjatice-Kultur gehört, dessen Entstehung jedoch schon im Jungpilinyer Milieu vorausgesetzt werden kann.

SÍDLISKOVÉ NÁLEZY ZO PSEUDOKRASOVÝCH JASKÝŇ V OBCI BELINA

Václav Furmánek - Ondrej Ožďáni

Belina (okr. Lučenec), Belinská hora, kóta 499 (46-22-18, 1 : 10 000, 12 : 163 mm), eneolit mladý, doba bronzová mladšia a neskorá, doba rímska mladšia (?), stredovek vrcholný, sídlisko (?), jaskyňa, prieskum, uloženie nálezov NvM v Lučenci.

Autori príspevku spolu s RNDr. L. Illášovou a RNDr. L. Gaálom, pracovníkom CHKO Cerová vrchovina v Rimavskej Sobote, uskutočnili v obci Belina dňa 18. mája 1995 obhliadku vrcholovej plošiny Belinskej hory a jej severného a severozápadného svahu. Popudom na prieskum bola už dávnejšie známa informácia o nálezoch črepov z mladšej a neskej doby bronzovej, ktoré sa našli medzi zvetranými čadičovými blokmi Belinskej hory. Uvedená poloha nazývaná aj ako "Belina" alebo maďarsky "Póša kő" sa rozkladá na rozhraní katastrov obcí Radzovce a Belina, okr. Lučenec (obr. 30). Leží v Cerovej vrchovine s max. nadm. v. 499 m v priestore Filakovskej brázdy. Masív výšiny predstavuje z geologického hľadiska pôvodne dolinovú výplň pliocénnych čadičových efuzív, ktorá sa práve inverziou reliéfu v dôsledku odnosu mäkkých neogénnych hornín stala úzkym skalným reliéfom (Michal 1985, s. 27, 28, 36). Hoci výšina svojou väčšou, severnou časťou vrcholovej plošiny patrí do katastra obce Belina, napriek tomu obec Radzovce leží bližšie, ktorej pomyselný stred s Obecným úradom je od vrcholu Beliny vzdialený vzdušnou čiarou cca 2600 m smerom západným. Smerom na juhojuhozápad vo vzdialenosti asi 1200 m sa nachádza v polohe Monosa areál pohrebiska pilinskej a kyjatickej kultúry, ktoré sa naposledy skúmalo v rokoch 1969-1974 (Furmánek 1975; 1990).

Prvú správu o náleze keramiky pochádzajúcej z priestoru Belinskej hory V. Furmánek získal ešte počas systematického výskumu spomenutého pohrebiska a zmienil sa o nej v príspevku z r. 1983 (Furmánek 1983, s. 27). Informátorom bol Július Kovács, bytom Radzovce, č. d. 166, ktorý nás na lokalitu doviedol aj v spomenutý deň prieskumu. Na výšinu sme postupovali z priestoru pustatiny Cerovo (od juhu). Na severnom a severozápadnom svahu masívu tesne pod vrcholovou plošinou sa nachádza skalné more čadičových blokov, v ktorom nám náš sprievodca ukázal úzky otvor do skalnej pukliny, resp. pseudokrasovej jaskyne (obr. 27: 1). Pred jaskynným otvorom sa nachádzal zosypový kužel zeminy, ktorú z ústia jaskyne muselo vyhrabať zviera, najpravdepodobnejšie jazvec alebo liška. Jej podrobným prieskumom a aj čiastočným prekopávaním sme objavili v kuželi črepy z obdobia mladého eneolitu a z mladšej a neskej doby bronzovej. Uvedenú jaskyňu nazval neskôr L. Gaál podľa návrhu autorov článku Jaskyňou kanelovaných črepov, pretože z jej priestoru sa získalo najviac pravekých črepov najmä z obdobia mladého eneolitu. Predbežnou obhliadkou vnútorných priestorov jaskyne sa zistilo, že na dne sa nachádza uľahnutá hlina, ktorú sem zrejme naplavila dažďová voda z vrcholovej plošiny Beliny. Výška jaskyne dosahovala max. hodnotu cca 1, 5 m, pretože v jaskyni sa mohlo postupovať v zohnutej polohe, v krajnom prípade len kolenačky. Dĺžka jaskyne sa predbežne odhadla na 10 až 14 m. Vzhľadom na skutočnosť, že v priebehu obhliadky blízkeho okolia Jaskyne kanelovaných črepov sme objavili vchody do troch ďalších samostatných pseudokrasových jaskýň, dohodli sme sa s L. Gaálom, že tieto novoobjavené jaskynné priestory so skupinou jaskyniarov podrobne preskúma a aj geodeticky zameria, čo skutočne aj uskutočnil v jeseni r. 1995 (obr. 27).

V spomenutých ďalších pseudokrasových jaskyniach sa črepy a ani žiadne iné nálezy zatiaľ nezistili. Autori príspevku navštívili lokalitu aj 23. augusta 1995 a V. Furmánek spolu s L. Gaálom ešte aj v septembri toho istého roka. V priebehu oboch prieskumov sa získali ďalšie črepy, ktoré sa našli buď v blízkosti Jaskyne kanelovaných črepov alebo priamo v nej. Z tohto dôvodu pri opise nálezov sa črepy z jednotlivých prieskumov uvádzajú osobitne.

Po obhliadke pseudokrasových jaskýň v čadičovom mori sme sa dňa 18. mája 1995, ale aj 23. augusta 1995 zamerali na prieskum vrcholovej plošiny, pretože pôvodne sme predpokladali, že keramika sa do jaskyne dostala splachom dažďovej vody, resp. zosuvom pôdy v dôsledku erózie povrchu vrcholovej plošiny. Na vrcholovom plateau v súčasnosti rastie riedky listnatý les, ktorý je presvetlený sporadickými krovinatými lúčkami. Povrch teda nie je veľmi vhodný na zber prípadného materiálu. Celý areál plošiny má približnú rozlohu cca 1, 25 ha. V areáli a ani po jeho obvode sme prieskumom nezistili žiadne stopy po fortifikácii alebo inej ľudskej činnosti. Poloha je z juhu narušená recentným, dnes už opusteným kameňolom. Ani podrobným prieskumom hliny v krtincoch a vo vývratových jamách po stromoch sa však nezistil žiaden črep alebo iný archeologický nález. Preto

možno predpokladať, že vrcholová plošina Beliny nebola nikdy súvisle osídlená, resp. vôbec nebola osídlená. Vychádzajúc zatiaľ z tohto predpokladu môžeme sa potom oprávnenne domnievať, že črepy v Jaskyni kanelovaných črepov mali pôvodnú lokalizáciu a nachádzali sa zrejme v primárnej polohe. Ide teda o analogickú situáciu, aká sa pred časom zistila v pseudokrasových jaskyniach pod Pohanským hradom v blízkosti obce Stará Bašta (Furmánek 1983, s. 28; 1995; 1996, s. 51-54).

O p i s n á l e z o v (zber 18. mája 1995):

1. Črep z tela vydutia menšej nádoby. Svetlohnedý, hladný povrch je zdobený tromi vertikálnymi radmi vpichov v tvare trojuholníkov a jedným (zachovaným) horizontálnym radom vpichov v podobe hlbších, výrazných rýh. Črep je z vnútornej strany poškodený. Zach. hr. 0, 79 cm (obr. 28: 1). Mladý eneolit.

2. Atypický črep z vydutia nádoby. Povrch s poškodenou engobou tehlovočervenej farby. Zach. hr. 0, 88 cm. Mladšia doba bronzová?

3. Atypický hrubostenný črep z vydutia nádoby. Tehlovočervený povrch hladný. Hr. črepu 0, 98 cm. Mladšia doba bronzová?

4. Zlomok nádoby z dolnej časti hrdla a pliec tela. Hladný povrch tehlovočervený. Na pleciah slabovo viditeľný náznak snád šikmého kanelovania tela. Hr. črepu 0, 74 cm. Eneolit mladý?

5. Zlomok hlineného predmetu obdĺžnikového tvaru v priereze v podobe oválu, resp. obdĺžnika so zaoblenými hranami. Na jednom konci predmet mierne zúžený a zaoblený, na druhom konci je starý lom. Obvod konca na lome sa na jednom mieste mierne vykleňuje smerom von, čo je náznak, že predmet bol na tomto konci širší ako v strede (viď obr. 29: 3). Hladný povrch tmavohnedý, zväčša však šedý. Hlina na lome tmavošedá až čierna. Je možné, že predmet bol súčasťou väčšej plastiky. Rozmery: zach. dl. 6, 5 cm, max. hr. 2, 14 cm, max. š. 3, 0 cm. Eneolit mladý?

6. Zlomok z dolnej časti väčšej nádoby s časťou dna. Hladný povrch tehlovočervenej farby, zvnútra hnedej. Hr. črepu 0, 7 cm. Pravek.

7. Zlomok dna nádoby. Svetlohnedý povrch hladný. Hr. črepu 0, 9 cm. Pravek.

8. Zlomok okraja s veľkou časťou tela misy s kónickými nasadenými stenami a mierne dovnútra zahnutým okrajom ústia. Hladný povrch červenohnedej, miestami sivej farby. Hr. črepu 0, 9 cm (obr. 29: 4). Kultúra kyjatická.

9. Hrubostenný črep z tela veľkej nádoby, asi z dolnej, kónickej časti. Hladný povrch šedohnedej farby. Hr. črepu 1, 1 cm. Mladý eneolit alebo mladšia doba bronzová?

10. Väčší zlomok z vydutia hrncovitej alebo zásobnicovej nádoby. Hladný povrch tehlovočervenej farby. Na povrchu slabovo viditeľné stopy kanelovania (?) alebo stopy vzniknuté pri formovaní (?) nádoby. Hr. črepu 1, 0 cm. Asi eneolit mladý.

Zber 23. augusta 1995:

11. Črep z tela nádoby. Na hladnom povrchu tehlovočervenej farby výzdoba vyhotovená vkoľkovaním. Ide o paralelné vertikálne línie, do ktorých sú zakomponované hlboké, akoby nechtovité vrypky. Hr. črepu 0, 64 cm (obr. 28: 4). Eneolit mladý.

12. Atypický črep. Silne poškodený povrch tmavohnedý až šedý. Hr. črepu 1, 0 cm. Eneolit mladý?

13. Atypický črep. Šedožltkastý povrch hladný. Na povrchu slabovo viditeľné stopy po vertikálnych ryhách, resp. úzkych žliabkoch. Hr. črepu 0, 86 cm. Eneolit mladý?

14. Črep z vydutia džbánka alebo inej nádoby. Svetlohnedý povrch so šedým pruhom dokonale hladný. Hr. črepu 0, 62 cm. Eneolit mladý.

15. Pásikové ucho zrejme zo šálky alebo džbánka, ktoré prečnievalo nad okraj ústia. Šedý povrch dokonale hladný. Rozmery: š. ucha 2, 24 cm, hr. ucha 0, 5 cm (obr. 29: 1). Eneolit mladý.

16. Črep z dolnej časti tela asi hrncovitej alebo amforovitej nádoby. Svetlohnedý povrch zdobí slamovanie, ktoré končilo tesne nad dnom. Hr. črepu 0, 94 cm (obr. 29: 5). Eneolit mladý alebo doba bronzová?

17. Okrajový črep pravdepodobne z hrnca. Červenkastohnedý povrch nedokonale hladný. Tesne pod okrajom vo vzdialenosti 1, 2 cm je horizontálny rad hlbokých nechtovitých vrypov-jamiiek. Hr. črepu 0, 8 cm (obr. 28: 7). Eneolit mladý.

18. Zlomok džbánka alebo šálky s mierne kónickým hrdlom a baňatým telom. Časť okraja na ľavej strane črepu je nepatrne zvýšená, čo vzbudzuje dojem, že ide o stopu po nasadení ucha. Hladný povrch šedohnedej farby. Telo zdobia zvislé kanelúry, ktoré boli zrejme symetricky prerušované zvislými troma paralelnými radmi horizontálnych vtlačených žliabkov, vytvorených technikou

vruborezu. Na pravej strane črepu sú zachované kompletne, na ľavej sú viditeľné len nepatrné stopy tejto výzdoby. Rozmery: zach. v. črepu 5, 4 cm, hr. črepu 0, 6 cm, zach. š. 5, 04 cm (obr. 28: 5). Eneolit mladý.

Zber v septembri roku 1995:

19. Črep z tela hrncovitej nádoby s časťou kónicky nasadeného hrdla. Hladený povrch špinavobielej farby zdobia paralelné horizontálne plytké obvodové línie. Vzdialenosť medzi rytými líniami je cca 1, 3 cm. Hr. črepu 0, 5 cm (obr. 28: 9). Vrcholný stredovek (13.-14. stor.).

20. Črep z hrnca so široko kónicky roztvoreným hrdlom a vertikálne vyhnutým okrajom ústia. Špinavobiely hladný povrch zdobia paralelné horizontálne obvodové línie, ktoré začínajú na rozhraní hrdla a tela. Vzdialenosť medzi líniami je cca 1, 14 cm. Hr. črepu 0, 64 cm (obr. 28: 6). Vrcholný stredovek, (13.-14. stor.).

21. Črep z vydutia hrnca. Špinavobiely hladný povrch zdobia paralelné horizontálne obvodové ryté línie. Hr. črepu 0, 5 cm (obr. 29: 7). Vrcholný stredovek (13.-14. stor.).

22. Zlomok z vydutia hrncovitej nádoby s časťou lievikovitého hrdla. Špinavobiely hladný povrch zdobia obvodové horizontálne ryté línie, ktoré sú nerovnako od seba vzdialené. Hr. črepu 0, 5 cm (obr. 28: 8). Vrcholný stredovek (13.-14. stor.).

23. Črep z dolnej časti nádoby so zvyškom prstenca na dne. Nádoba bola vyrobená na kruhu. Zvnútornej strany črep veľmi poškodený, vnútorná engoba odlúpnutá. Hladený povrch šedej farby. Hr. poškodeného črepu 0, 5 cm (obr. 29: 2). Neskorá doba rímska?

24. Okrajový črep z hrncovitej (?) nádoby. Tresne pod okrajom je dvojica paralelných rýh, orientovaných zvisle, ktoré boli pravdepodobne vytvorené kolkom. Hladený povrch šedej farby. Hr. črepu 0, 67 cm (obr. 28: 3). Mladý eneolit.

25. Črep z vydutia menšej nádoby. Hladený šedý povrch zdobia vertikálne ryté línie, ktoré sú prerušované nepravidelným kolkovaným vzorom. Hr. črepu 0, 8 cm (obr. 28: 2). Mladý eneolit.

26. Hrubostenný fragment z okraja veľkej nádoby (zásobnica, hrniec?). Tmavohnedý až svetlošedý povrch hladný. Hr. črepu 1, 14 cm (obr. 29: 6). Kultúra kyjatická.

27. Hrubostenný črep zo spodnej časti vydutia veľkej nádoby, pravdepodobne amfory. Svetlohnedý povrch hladný. Na časti povrchu črepu, ktorý smeruje k max. vydutiu, sa nachádzajú plytké a široké žliabky, resp. kanelúry. Hr. črepu 1, 0 cm. S najväčšou pravdepodobnosťou ide o črep kyjatickej kultúry.

Z á v e r

Oprávnene možno konštatovať, že z Jaskyne kanelovaných črepov a z jej blízkeho okolia pochádzajú zlomky keramiky z obdobia mladého eneolitu (horizont nálezov bošackej a kostolackej skupiny), z mladšej a neskej doby bronzovej (kyjatická kultúra) a z obdobia vrcholného stredoveku (13.-14. stor.). Jeden črep (obr. 29: 2) treba datovať do mladšej doby rímskej, resp. do doby sťahovania národov. V tejto súvislosti je zaujímavé uviesť, že v pseudokrasových jaskyniach, ktoré sa nachádzajú pod vrcholom Pohanského hradu v katastri obce Stará Bašta, okr. Rimavská Sobota sa tiež zistila keramika neskoroneolitickej kostolackej skupiny, ako aj keramika kyjatickej kultúry (Furmánek 1995, s. 39-41, 44; 1996, s. 53). Pritom Pohanský hrad je od Beliny vzdušnou čiarou vzdialený len cca 5, 5 km smerom na juhovýchod.

Zložitejším problémom je vysvetliť prítomnosť keramiky v jaskyni kanelovaných črepov v polohe Belina. Je zrejmé, že jaskynný priestor nemohol slúžiť ako normálne sídlisko, najmä vzhľadom na obmedzený areál pseudokrasovej jaskyne. Skôr možno uvažovať o jeho využití na rituálne obrady (kult, náboženstvo) alebo ako dočasný úkryt pred nepriateľom. Na ďalšie úvahy by však bolo potrebné získať podrobnejšie informácie, ktoré môže priniesť iba archeologický výskum vnútrajška spomínaných pseudokrasových jaskýň.

L i t e r a t ú r a

- FURMÁNEK, V. 1975: Výzkum žárového pohřebiště z doby bronzové v Radzovcích. In: AVANS v r. 1974. Nitra 1975, s. 50-52.
- FURMÁNEK, V. 1983: Hradiská pilinskej a kyjatickej kultúry na Slovensku. AR, 35, 1983, s. 24-32.
- FURMÁNEK, V. 1990: Radzovce. Osada ľudu popolnicových polí. Bratislava 1990.
- FURMÁNEK, V. 1995: Komplexe archäologische Erkundung von Pohanský hrad oberhalb von Stará Bašta. In: Proceedings of International Working Meeting. Preserving of Pseudokarst Caves. Rimavská Sobota - Salgótarján 1995, s. 33-45.

- FURMÁNEK, V. 1996: Komplexný archeologický prieskum Pohanského hradu nad Starou Baštou. In: AVANS v r. 1994. Nitra 1996, s. 51-54.
- MICHAL, P. 1985: Přírodní pomery. In: Novohrad. Regionálna vlastivedná monografia. Príroda. 1. Martin 1985, s. 15-134.

SIEDLUNGSFUNDE AUS PSEUDOKARSTHÖHLEN IN DER GEMEINDE BELINA. Aufgrund einer älteren Information über jung- und spätbronzezeitliche Scherbenfunde im Gemeindekataster von Belina (Bez. Lučenec) in der Lage Belinská hora (Furmánek 1983, S. 27) realisierten die Autoren des Beitrags gemeinsam mit RNDR. Illášová und RNDR. Gaál am 18. Mai 1995 eine Begehung der angeführten Anhöhe mit der Kote 499 m ü. d. M. Die Lage wird auch Belina, bzw. ungarisch Pósa kő genannt. Obzwar das Massiv in seinem größeren, dem nördlichen Teil des Gipfelplateaus in dem Gemeindekataster von Belina gehört, liegt es trotzdem näher der Gemeinde Radzovce, deren gedachte Mitte in der Luftlinie von ca. 2600 m westlicher liegt (Abb. 30). In Richtung nach SSW, in etwa 1200 m Entfernung, befindet sich in der Lage Monosa das heute bereits allgemein bekannte Gräberfeld der Pilinyer und Kyjatice-Kultur, das zuletzt in den J. 1969-1974 untersucht wurde (Furmánek 1975; 1990). Im Verlauf der Begehung stieß man auf dem Nord- und Nordwest hang unmittelbar unter dem Gipfelplateau auf ein ausgeprägtes Felsmeer aus Basaltblöcken, in welchem vier Pseudokarsthöhlen festgestellt wurden (Abb. 27). Später untersuchte L. Gaál, Mitarbeiter des Chránená krajinná oblasť (CHKO) Cerová vrchovina mit dem Sitz in Rimavská Sobota, eingehend sämtliche Höhlenräume mit einer Gruppe von Höhlenforschern und vermaß sie geodetisch. Vor der größten Höhle, die als "Höhle der kannelierten Scherben" benannt wurde (Abb. 27: 1) befand sich ein aufgehäufter Erdkegel, den aus der Höhlenmündung ein Tier herausgescharrt hatte. In ihm entdeckte man Scherben aus dem Jungäneolithikum und aus der Jung- und Spätbronzezeit. Bei einer vorläufigen Besichtigung des Höhleninneren wurde festgestellt, daß sich auf seiner Sohle festgelagerter Lehm befand. Die Höhe der Höhle erlangte den maximalen Wert von ca. 1, 5 m. Die Länge der Höhle wurde vorläufig auf 10-15 m geschätzt. Die Autoren des Beitrags besuchten die Fundstelle auch am 23. August 1995, und V. Furmánek zusammen mit L. Gaál auch noch im September desselben Jahres. Im Verlauf beider Begehungen gewannen sie weitere Scherben entweder in der Nähe der "Höhle der kannelierten Scherben" oder direkt in ihrem Innern (Abb. 28 und 29). In den erwähnten weiteren Höhlen wurden weder Scherben noch andere Funde vorderhand festgestellt. Nach der Besichtigung der Höhle richtete sich die Begehung auf das Gipfelplateau, weil angenommen wurde, daß die Keramik in die Höhle durch eingeschwemmtes Regenwasser, bzw. einen Erdbeben infolge der Erosion der Oberfläche gelangt war. Das ganze Areal des Plateaus wies ca. das Ausmaß von 1, 25 ha auf. Weder im Areal noch an seinem Umfang wurden Spuren einer Fortifikation oder anderer menschlichen Tätigkeit festgestellt. Von Süden war die Lage ausgeprägt von einem rezenten, heute bereits aufgegebenen Steinbruch gestört. Da auf dem Gipfelplateau keinerlei archäologische Funde erfaßt wurden, ist anzunehmen, daß dieser Raum niemals zusammenhängend besiedelt, bzw. überhaupt nicht besiedelt war. Von dieser Voraussetzung ausgehend, kann konstatiert werden, daß demnach die Keramik in der "Höhle der kannelierten Scherben" ursprünglich lokalisiert war und offenbar primäre Lage hatte. Nach dem Waschen und der Auswertung der Keramik wurde festgestellt, daß aus der Höhle der kannelierten Scherben und aus ihrer unmittelbaren Umgebung Scherben stammen, die in das Jungäneolithikum (Abb. 28: 1-5, 7; 29: 1, 3), in die Jung- und Spätbronzezeit zu datieren und kulturell zur Kyjatice-Kultur und in das Hochmittelalter zu verweisen sind (13.-14. Jh.; Abb. 28: 6, 8, 9; 29: 7). Eine Scherbe (Abb. 29: 2) ist in die jüngere römische Zeit, bzw. Völkerwanderungszeit zu datieren. In diesem Zusammenhang ist es interessant anzuführen, daß in den Pseudokarsthöhlen unter dem Gipfel von Pohanský hrad im Gemeindekataster von Stará Bašta (Bez. Rimavská Sobota), ebenfalls Keramik aus dem Jungäneolithikum wie auch aus der Kyjatice-Kultur festgestellt wurde (Furmánek 1983, S. 28; 1995, S. 39-41, 44; 1996, S. 53). Dabei ist Pohanský hrad von Belina in Luftlinie nur etwa 5,5 km südostwärts entfernt. Komplizierter zu erklären ist das Vorhandensein der Keramik in der "Höhle der kannelierten Scherben" in der Lage Belina. Es ist klar, daß der Höhlenraum nicht als normale Siedlung gedient haben konnte, vor allem in Anbetracht seines beschränkten Ausmaßes. Eher kann über seine Ausnützung zu rituellen Praktiken (Kult, Religion) oder als vorübergehendes Versteck vor einem Feind erwogen werden.

PRIESKUMY V OBCIACH LUKÁČOVCE A PASTUCHOV

Gabriel Fusek

Pokračovanie systematického prieskumu v povodí Blatiny, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

Nadviazalo sa na číslovanie nálezísk z predchádzajúcej sezóny. V prípade získania nových nálezov z lokalít už evidovaných a publikovaných neuvádzame opis polohy (Fusek 1996, s. 58-60). Ak nie je uvedené inak, lokality sú datované prostredníctvom črepov. Náleziská so zatiaľ nedatovaným osídlením neuvádzame.

1. L u k á č o v c e (okr. Nitra)

Poloha Jutrá, lokalita 2

Lokalita evidovaná od r. 1994 (35-34-19, 1 : 10 000, 5 : 170 mm). Ako nový fenomén sa zistilo osídlenie z obdobia maďarovskej kultúry, a to najmä na juhozápadnom okraji náleziska, ktoré je rozsiahlejšie než sa pôvodne predpokladalo. Nemožno vylúčiť, že ide o transfer artefaktov napr. orbou z temena polohy Jutrá (lokalita 1), kde je výrazné osídlenie nositeľmi maďarovskej kultúry. Stredoveké osídlenie datujeme rámcovo do 9.-12. stor.

Poloha Farské, lokalita 3

Lokalita známa od r. 1994, vtedy bez možnosti bližšieho datovania. Nachádza sa na severovýchodnom svahu nad koncom horného rybníka, t. j. nad bývalým pravým brehom Blatiny (35-34-19, 1 : 10 000, 75 : 92 mm). Charakteristický nález ucha z nádoby čakanskej kultúry (obr. 32: 4) azda dovoľuje kultúrne zaradiť i ostatné črepy z mladšej doby bronzovej (obr. 32: 5-7). Ďalšiu fázu osídlenia predstavuje vrcholnostredoveká keramika (13.-14. stor.).

Poloha Farské, lokalita 4

Lokalita evidovaná od r. 1994, kedy boli odtiaľ známe len rámcovo datované stredoveké nálezy (35-34-19, 1 : 10 000, 114 : 60 mm). Ojedinelé črepy kultúry s mladou lineárnou keramikou alebo železovskej skupiny a maďarovskej kultúry. Pre mladšiu dobu rímsku (4. stor.) je typický fragment mortária s olivovozeleňou glazúrou (obr. 32: 3) a črep z dna nádoby vytočenej na kruhu z veľmi jemného, ostrého materiálu. Včasno a vrcholnostredoveké osídlenie je zastúpené väčším počtom nálezov, ktoré bude možné rozčleniť do niekoľkých časových fáz.

Poloha Farské, lokalita 19

Mierny svah klesajúci východným smerom, nad pravým močaristým brehom Blatiny, asi v strede vzdialenosti medzi lokalitami 3 a 4 (35-34-19, 1 : 10 000, 92 : 70 mm). Okrem nedatovateľných pravekých črepov sa získali nálezy z dvoch období. Zo strednej doby laténskej a z neskorého stredoveku (14.-15. stor.).

Poloha Farské, lokalita 20

Terénna vlna klesajúca po spádnici na východnom svahu pahorkatinnej vyvýšeniny nad pravým brehom horného rybníka, asi v strede vzdialenosti medzi lokalitami 3 a 21 (35-34-19, 1 : 10 000, 70 : 101 mm). Nálezy zo strednej doby laténskej i vrcholného stredoveku (12.-13. stor.) a bližšie neurčený neolit.

Poloha Farské, lokalita 21

Terénna vlna klesajúca po spádnici na východnom svahu pahorkatinnej vyvýšeniny nad pravým brehom horného rybníka, zhruba nad jeho stredom (35-34-19, 1 : 10 000, 65 : 114 mm). Okrem bližšie nedatovaných pravekých nálezov je tu zreteľne zastúpené osídlenie z mladšej doby rímskej alebo z doby sťahovania národov (4.-5. stor.; obr. 32: 1, 2).

2. P a s t u c h o v (okr. Trnava)

Poloha Blatina, lokalita 5

Lokalita známa od r. 1994. Obhliadnutý bol terén nielen na cípe nad sútokom potokov, ale i celý juhozápadný svah nad ľavým brehom potoka Blatina až po poľnú cestu so stromoradiť (35-34-14, 1 : 10 000, 187 : 360 mm). V úseku dlhom cca 500 m a širokom asi 100 m sa na poli ojedinele vyskytovali črepy, netvorili súvislejšie zhľuky. Datovateľné sú len nálezy z dvoch období: z neolitu (železovská skupina) a z neskorého stredoveku (14.-1. pol. 15. stor.).

Poloha Sedlišťa, lokalita 6

Južný svah v uzávere doliny, v ktorej vyviera Blatina, na poli v západnej časti intravilánu, tesne pod evanjelickým cintorínom, do ktorého asi pokračuje (35-34-14, 1 : 10 000, 441 : 207 mm). Ojedinele črepy kultúry s mladou lineárnou keramikou alebo železovskej skupiny. Výrazné stopy po

stredovekom osídlení - horizonty datované do 2. pol. 12.-13. stor. (obr. 32: 8-13) a do 14.-1. pol. 15. stor. (obr. 32: 14, 15).

Poloha Sedlištia, lokalita 7

Blízko západného okraja obce, od lokality 6 ju oddeľuje asi 100 m široká plytká dolinka. Situovaná je na terénnu vlnu klesajúcu juhovýchodným smerom, na dne v uzávere doliny, v ktorej viera Blatina (35-34-14, 1 : 10 000, 454 : 223 mm). Nálezy z vrcholnostredovekého obdobia (2. pol. 12.-13. stor.; obr. 32: 16-18).

Poloha Pasienky, lokalita 8

V lukáčovskom chotári v r. 1994 objavená lokalita na temene pahorkatinného kopca (Lukáčovce, poloha Chrenové, lokalita 13; 35-34-19, 1 : 10 000, 156 : 44 mm). Zámerom prieskumu bolo zistiť jej pokračovanie v katastrálnom území Pastuchova. Nálezy sa tu nachádzali asi v 40 m širokom páse. Doložilo sa osídlenie kultúry s mladou lineárnou keramikou alebo železovskej skupiny a ojedinele i lengyelskej kultúry. Prevalu v nálezoch však predstavujú črepy z doby bronzovej, zatiaľ bližšie nedatované. V tejto súvislosti je významný nález bronzovej suroviny - štvoruholníkového fragmentu (105 x 82 mm, hr. 24 mm), tzv. "koláča". Na jednej strane je jeho povrch hladký, nerovný, na druhej bublinový, drsný (obr. 32: 19).

Poloha Pasienky, lokalita 10

Pán F. Tatarko odovzdal bronzovú sekeru, ktorú našiel na poli v r. 1994. Polohu nálezu určil na mape nálezca. Ide o mierny severovýchodný svah klesajúci od temena širokého chrbta pahorkatiny k pravému brehu Blatiny, tesne východne od poľnej cesty oddeľujúcej polohy Pasienky a Chrašť, asi 400 m od potoka (35-34-19, 1 : 10 000, 227 : 10 mm). Pri obhliadke uvedeného miesta sa nenašli žiadne stopy po osídlení.

Opis predmetu

Plochá bronzová seker s postrannými lištami, dochovaná dl. 151 mm. Bazálna časť je poškodená, nálezca ju obrúsil. Šírka pri tyle 20 mm, š. vejárovitého ostria 76 mm. Na jednej strane tela je na patine stopa korózie po predmete, ktorý sa o sekeru pôvodne opieral (obr. 31: 1).

Pretože tylová časť je poškodená, seker sa nedá presne typologicky zaradiť. Svojim celkovým tvarom zodpovedá nálezom zo Slovenska, ktoré sú datované do staršej doby bronzovej (Novotná 1970, s. 36, 37). Stopa korózie po ďalšom predmete upozorňuje, že seker môže pochádzať z depotu.

Poloha Tatre, lokalita 12

Pán Ing. J. Haršány odovzdal náramok, ktorý našiel na oráči v r. 1988. Miesto nálezu nevedel presne lokalizovať. Uvedol len jeho približnú polohu v rozdvajujúcej sa plytkej doline medzi širokými chrbtami pahorkatiny. Uvedený priestor je v severnom ramene doliny, na svahu klesajúcom južným smerom (35-34-19, 1 : 10 000, 310 : 94 mm - stred udanej polohy). Pri jeho obhliadke sa žiadne ďalšie nálezy nezískali.

Opis predmetu

Bronzový tyčinkový náramok s dvojicou symetrických špirálových pravotočivých ružíc. Najväčší Ø 77 mm, prierez tyčinky na tele okrúhly až mierne oválny (Ø 5-5, 5 mm), v mieste ružíc štvorcový, zužujúci sa, Ø ružíc zhodný po 24, 5 mm (obr. 31: 2).

Výskyt tohto typu náramkov v závere staršej doby bronzovej dokumentuje nález zo žiarového pohrebiska severopanónskej kultúry v Chotíne (Dušek 1957, s. 771, 772, obr. 315: 5). Vo väčšej miere sa však nachádzajú v počiatkovej fáze strednej doby bronzovej: napr. dva náramky z pohrebiska karpatскеj mohylovej kultúry v Dolnom Petri (Dušek 1961, s. 59, obr. 7: 7, 9) a náramok z depotu Hodejov II (Furmánek 1980, s. 32, 33, tab. 36: A:42).

Literatúra

- DUŠEK, M. 1957: Žiarové pohrebisko severopanónskej kultúry v Chotíne. AR, 9, 1957, s. 772-775.
 DUŠEK, M. 1961: Bronzezeitliche Gräberfelder in der Südwestslowakei. Bratislava 1961.
 FURMÁNEK, V. 1980: Die Anhänger in der Slowakei. PBF XI, 3. München 1980.
 FUSEK, G. 1996: Začiatok systematického prieskumu povodia Blatiny. In: AVANS v r. 1994. Nitra 1996, s. 58-60.
 NOVOTNÁ, M. 1970: Die Äxte und Beile in der Slowakei. PBF IX, 3. München 1970.

BEGEHUNGEN IN DEN GEMEINDEN LUKÁČOVCE UND PASTUCHOV. Fortsetzung der systematischen Begehung des Blatina-Bachtales (Fusek 1996, S. 58-60). In den Gemeindegemarkungen

von Lukáčovce (Bez. Nitra) und Pastuchov (Bez. Trnava) wurde die Datierung mancher bereits bekannter Fundstellen präzisiert und weitere entdeckt. Festgestellt wurde Besiedlung aus dem Neolithikum (Kultur mit jüngerer Linearkeramik und der Želiezovce-Gruppe), der Bronzezeit (Maďarovce- und Čaka-Kultur), aus dem Mittelaltère, aus jüngerer römischer Zeit, der Völkerwanderungszeit und aus mehreren Abschnitten des Mittelalters (Abb. 32). Vereinzelter Amateurfund eines bronzernen Randleistenbeiles, wahrscheinlich aus einem Hortfund (Abb. 31: 1) aus der älteren Bronzezeit, und eines Bronzearmreifs mit Endspiralen (Abb. 31: 2) vom Ende der älteren oder beginnenden mittleren Bronzezeit aus dem Gemeindekataster von Pastuchov.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V NITRE V POLOHE ŠINDOLKA

Gabriel Fusek

Nitra (okr. Nitra), časť Zobor, poloha Šindolka (45-21-01, 1 : 10 000, 391 : 172 mm), ťažisko stredná doba laténska a 11.-13. stor., sídlisko, záchranný výskum, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

Lavobrežná terasa rieky Nitry pod masívom Zobora, medzi Dražovskou cestou a potokom Dobrotka. Pozdĺžne ju pretína severný cestný obchvat Nitry. Lokalita je známa z terénnych aktivít vo viacerých výskumných sezónach. V roku 1968 tu robil zisťovací výskum A. Točík (Točík - Sedlák 1993). V rokoch 1974-1977 B. Chropovský viedol plošný výskum na zistenom polykultúrnom sídlisku (Chropovský 1976). V súvislosti so stavbou cestného obchvatu tu v r. 1985 viedol záchranný výskum sídliska G. Fusek (Chropovský - Fusek 1986). V roku 1986 sídlisko skúmala J. Hečková a G. Fusek skúmal pohrebisko (Chropovský - Hečková - Fusek 1987).

V južnej časti terasy Šindolky je priečna bažinatá depresia, v minulosti ňou pretekal nepomenovaný potok. V jej hornej časti sa nachádza silný prameň, z ktorého v minulosti vyvierať, v súčasnosti je odvedený do kanalizácie. Všetky vyššie uvedené výskumy sa robili medzi potokom Dobrotka a pravým brehom spomenutej depresie. V jej dolnej časti v miestach, kde ju pretína teleso cesty severného obchvatu, sa sídliskové objekty nevyskytovali, pretože tu zasahovala až do inundačnej oblasti rieky Nitry.

Ľavý svah nepomenovaného bývalého potoka je po Dražovskú cestu pomerne mierny, nad ňou sa už prudšie dvíha do predhoria Zobora. V cípe trojuholníkového tvaru, medzi severným cestným obchvatom a Dražovskou cestou, začali budovať čerpaciu stanicu pohonných hmôt. Plocha skúmaná v r. 1995 bola v poradí už siedma, kvôli prehľadnosti v dokumentácii označená písmenom G. Pri číslovaní objektov sa nadviazalo na výskumy z osemdesiatych rokov.

Preskúmalo sa dvadsaťšesť sídliskových objektov (obr. 33). Z nich jedno obydlie (objekt 245) a tri jamy (objekty 246, 247, 261) patria do stredolaténskeho obdobia. Stredovekých objektov bolo osemnásť, z toho desať rôznych sídliskových jám (objekty 255-257, 259, 262-264, 267, 269, 270), sedem žlabov rozličnej dĺžky (objekty 249-251, 253, 254, 260, 268) a jedna pec (objekt 252). V dnešnom štádiu spracovania nálezov možno stredoveké osídlenie predbežne rámcovo datovať do 11.-13. stor. Štyri skúmané objekty neobsahovali žiadne predmety. Ide o tri jamy (objekty 258, 265, 266) a zvyšky jednej pece (objekt 248), ktoré preto nedatujeme. Zo zberu je jeden črep Terry sigillaty (obr. 33: a), ktorý podrobne vyhodnotila K. Kuzmová. Pochádza z misky typu Drag. 37, dielňa Rheinzabern, vyrobená v 2. pol. 2. stor. Výzdobu tvorí vajecovec (Ri-Fi E 40) a fragment Minervy so štítom (Ri-Fi M 29). Viac stôp po osídlení z doby rímskej sa nezistilo.

Literatúra

- CHROPOVSKÝ, B. 1976: Výskum laténskej, veľkomoravskej a včasnostredovekej osady v Nitre na Šindolke. In: AVANS v r. 1975. Nitra 1976, s. 113-117.
- CHROPOVSKÝ, B. - FUSEK, G. 1986: Ďalšia etapa výskumu v Nitre na Šindolke. In: AVANS v r. 1985. Nitra 1986, s. 104, 105.
- CHROPOVSKÝ, B. - HEČKOVÁ, J. - FUSEK, G. 1987: Ukončenie záchranného výskumu v Nitre na Šindolke. In: AVANS v r. 1986. Nitra 1987, s. 52, 53.
- TOČÍK, A. - SEDLÁK, K. 1993: Výskum na Šindolke v Nitre v roku 1968. Osídlenie v dobe laténskej a vo včasnom stredoveku. In: ŠtZ, 29. Nitra 1993, s. 47-82.

RETTUNGSGRABUNG IN NITRA IN DER LAGE ŠINDOLKA. Rettungsgrabung einer Siedlung in der Lage Šindolka in Nitra (Bez. Nitra), Teil Zobor. Die Fundstelle ist aus Geländeaktivitäten in mehreren Grabungssaisons bekannt. Die im J. 1995 untersuchte Fläche knüpfte nicht an ältere Grabungen an und war in der Reihenfolge bereits die siebente (Abb. 33). Es wurden 26 Siedlungsobjekte untersucht. Von ihnen fügen sich eine Behausung und drei Gruben in die Mittellatènezeit. Von mittelalterlichen Objekten wurden 18 erforscht (10 Siedlungsgruben, 7 Rinnen verschiedener Länge, 1 Ofen). Nach dem heutigen Bearbeitungsstand der Funde kann die mittelalterliche Besiedlung vorläufig rahmenhaft in das 11.-13. Jh. verwiesen werden. Vier untersuchte Objekte enthielten keinerlei Gegenstände (3 Gruben und Reste eines Ofens), deswegen wurden sie nicht datiert. In den Lesefunden befindet sich eine Terra sigillata-Scherbe (Abb. 33: a), eine Scherbe des Typs Drag. 37, Werkstätte Rheinzabern aus der 2. Hälfte des 2. Jh. Weitere Spuren von römischer Besiedlung wurden nicht festgestellt.

ARCHEOBOTANICKÉ POZNATKY Z NITRY

Eva Hajnalová - Elena Hunková - Jana Mihályiová

Nitra (okr. Nitra), hrad, Hradné námestie, doba laténska, stredovek, novovek, výskum systematický, analýza archeobotanická, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

Dlhoročný systematický výskum hradného areálu, pod vedením P. Bednára, poskytol viacero archeobotanických nálezov. V tomto priestore sa počas ôsmich archeologických sezón získali zuhoľnaté aj nezuhoľnaté dreva z konštrukcií rôznych opevnení, zo zásypov sídliskových aj výrobných objektov, ale aj z hrobov. Vyzdvihli sa tiež nálezy zuhoľnatých semien pestovaných rastlín, roztrúsené v rôznej koncentrácii v kultúrnych vrstvách. Spolu s nimi sa našli aj zuhoľnaté semená poľných burín, prípadne semená rastlín z úvrte.

V objektoch alebo v kultúrnych vrstvách sa nachádzali aj nezuhoľnaté semená, príležitostne i iné rastlinné úlomky. Rastliny, z ktorých pochádzajú, mohli byť prítomné vo vegetácii okolia archeologických objektov v čase ich používania, a vtedy ich označujeme ako fosílné nálezy, prípadne sa semená mohli rôznymi pochodmi v pôde dostať do hlinitých zásypov archeologických objektov po ich zániku. Potom môžu pochádzať z rôznych mladších archeologických období v porovnaní s objektom, kde sa nachádzajú. Môžu byť teda recentné, prípadne až moderné - súčasné. Rozlíšenie týchto dvoch skupín (recentné a moderné) je v mnohých prípadoch veľmi ťažké a veľakrát zaujímavé nálezy možno interpretovať iba veľmi opatrne. Datovanie kultúrnej vrstvy, z ktorej sa rastlinné zvyšky vyzdvihli, nemusí byť pomôckou pri určení ich veku.

Archeobotanické nálezy sú zaradené do rôznych storočí doby laténskej, stredoveku, aj novoveku. Z výskumných sezón 1988-1991 už boli analyzované v predchádzajúcich rokoch (výskumné správy č. 13 142/93, 13 143/93, 13 312/94, 13 313/94) a doposiaľ neboli publikované. Nálezy zvyškov drev z r. 1992-1995 analyzovala v r. 1995 E. Hunková, nálezy zuhoľnatých semien pestovaných rastlín J. Mihályiová a plano rastúce semená E. Hajnalová. V predloženom príspevku sa predkladá stručný výpočet zistených poznatkov uvedených autoriek z analýz r. 1995. Zistené údaje sú usporiadané podľa jednotlivých polôh a časových kritérií. Neuvádzajú sa počty zistených botanických jednotiek a nerozoberajú sa ani rôzne súvislosti. Príspevok si kladie za úlohu inšpirovať archeológov pracujúcich na podobných archeologických pamiatkach k sledovaniu archeobotanických nálezov. Súborná hodnotiace štúdia zaoberajúca sa analýzou 275 nálezových komplexov zo všetkých doterajších archeologických sezón sa pripravuje.

Kazematy juhovýchodného bastiónu, (1), výskum r. 1992.

Dvanásť nálezových komplexov. Konštrukcia valu č. 1. z 9.-10. stor. dokumentovaná nezuhoľnatým práchnivým drevom z listnatej dreviny. Zvyšok palisádového opevnenia z 15.-16. stor. zachovaný v nezuhoľnatom dreve z listnatej dreviny a v drobných uhlíkoch v kolovej jamke z duba (*Quercus* sp.). Drevená pošva železného nožika z hrabu (*Carpinus betulus*) nájdená v hrobe z 10.-11. stor. Dva nálezové komplexy zuhoľnatých semien pestovaných rastlín z 9.-10. stor. získané preplavením hliny.

Nález 1. Prevládajúca pestovaná rastlina: raž siata (*Secale cereale*). Prímеси: pšenica siata (*Triticum aestivum*), pšenica pravdepodobne špaldová (*Triticum* cf. *spelta*), pšenica dvojzrnová

(*Triticum dicoccon*), jačmeň siaty (*Hordeum vulgare*). Buriny: loboda rozprestretá (*Atriplex prostrata*), mrlík biely (*Chenopodium album*), prerastlík (*Bupleurum* sp.) a iné.

Nález 2. Prevládajúca pestovaná rastlina: jačmeň siaty nahý (*Hordeum vulgare* var. *coeleste*). Prímеси: raž siata (*Secale cereale*), pšenica siata (*Triticum aestivum*), proso siate (*Panicum miliaceum*), ovos (*Avena* sp.). Buriny: pohánkovec ovíjavý (*Fallopia convolvulus*), mrlík biely (*Chenopodium album*), pýr plazivý (*Elytrigia repens*), mrlík (*Chenopodium* sp.), ďatelina (*Trifolium* sp.), ostrica (*Carex* sp.), pravdepodobne hrachor (cf. *Lathyrus* sp.) a iné. V prvom náleze sa okrem uhlíkov z duba (*Quercus* sp.) a jedle bielej (*Abies alba*) našli aj zlomky železných klincov a v druhom náleze okrem uhlíkov z duba (*Quercus* sp.), jedle bielej (*Abies alba*), pravdepodobne vŕby (*Salix* sp.) aj útržok obhorenej tkaniny.

Ďalšie nálezy pozostávajú z uhlíkov. Z neskorej doby laténskej/včasného stredoveku a z 9.-10. stor. sú z tejto polohy uhlíky z duba (*Quercus* sp.) a jedle bielej (*Abies alba*). Zo stredoveku (11.-15. stor.) sa v dvoch kultúrnych vrstvách našli uhlíky z duba (*Quercus* sp.). V kultúrnej vrstve zo 16.-19. stor. sa našli uhlíky zo smreka obyčajného (*Picea abies*). Výskumná správa č. 13 641/96.

Prepoštská záhrada, (2), výskum r. 1992.

Získaných sedem archeobotanických nálezov zo stredoveku a novoveku. V interiére stavby z 13.-15. stor. sa našlo spráchnivené drevo z javora/topola (*Acer* sp./*Populus* sp.), uhlíky z hrabu obyčajného (*Carpinus betulus*), brešta (*Ulmus* sp.), topola (*Populus* sp.), slivky trnkovej (*Prunus spinosa*); preplavením hliny sa zistili zuhoľnatené semená pšenice siatej (*Triticum aestivum*), ovsa (*Avena* sp.) a kôstka broskyne obyčajnej (*Persica vulgaris*). Našli sa tiež semená planorastúceho voškovníka (*Xanthium* sp.), mrlíka (*Chenopodium* sp.) a pravdepodobne lobody (cf. *Atriplex* sp.).

Kultúrne vrstvy exteriéru stredovekej, hore uvedenej stavby, boli zadatované do 15.-17. stor. Pochádzajú z nich zuhoľnatené semená jačmeňa siateho (*Hordeum vulgare*), spráchnivené drevo jaseňa (*Fraxinus* sp.), uhlíky z duba (*Quercus* sp.) a bližšie neanalyzovateľnej ihličiny. Výskumná správa č. 13 642/96.

Východné nádvorie (Parkán, Vazilova veža), (3), výskum r. 1992.

Získaných 72 nálezových komplexov. Najväčší počet (43 nálezových komplexov) pochádza z mazanícových a uhlíkových kultúrnych vrstiev z neskorej doby laténskej. Nachádzali sa v hĺbkach od 510-570 cm. Vo všetkých sa vyskytovalo zuhoľnatené drevo z duba (*Quercus* sp.). V dvoch kolových jamkách z tohto obdobia boli okrem duba prítomné aj jaseň (*Fraxinus* sp.), brest (*Ulmus* sp.) a drobné uhlíčky listnatej, bližšie neanalyzovateľnej dreviny.

V zásype dvoch chát, datovaných do 9. stor., boli nájdené uhlíky z duba (*Quercus* sp.) a v jednej z nich aj úlomok zuhoľnatej kysnutej potraviny. V kolovej jamke patriacej objektu z 9. stor. sa našli popri uhlíčkoch z duba (*Quercus* sp.) a kaľiny (*Viburnum* sp.) tiež semená pestovanej pšenice (*Triticum* sp.), jačmeňa siateho (*Hordeum vulgare*), prosa siateho (*Panicum miliaceum*) a planorastúceho stoklasu roľného (*Bromus arvensis*).

Do 9.-10. stor. je zadatovaných deväť nálezových komplexov zvyškov valu č. 1. Z jeho konštrukcie, a to čelných trámov aj viacúrovňových roštov, pochádza spráchnivené aj zuhoľnatené drevo. V každom nálezovom komplexe sa našlo drevo dubové (*Quercus* sp.) a zo zvyškov roštu je známe aj drevo z jelše (*Alnus* sp.). Z tejto fázy osídlenia pochádzajú aj zuhoľnatené semená kultúrnych rastlín v dvoch nálezoch. Našli sa v kultúrnej vrstve spolu s uhlíkmi duba (*Quercus* sp.), brešta (*Ulmus* sp.), jedle bielej (*Abies alba*), ale tiež so zvyškami zuhoľnateho lyka z duba, čo je v našej doterajšej praxi ojedinelý nález. Z lyka mohol byť prípadne upletený košík na uskladňovanie alebo prenášanie zrna.

Nález 1. Hlavná pestovaná rastlina: raž siata (*Secale cereale*). Prímеси: jačmeň siaty nahý (*Hordeum vulgare* var. *coeleste*), proso siate (*Panicum miliaceum*), ovos (*Avena* sp.), pšenica siata (*Triticum aestivum*), hrach siaty (*Pisum sativum*), bôb obyčajný (*Faba vulgaris*). Buriny: kúkoľ poľný (*Agrostemma githago*), baza chabzdová (*Sambucus ebulus*), pýr plazivý (*Elytrigia repens*), stoklas roľný (*Bromus arvensis*), pravdepodobne modrica chochlatá (cf. *Muscari comosum*) a iné.

Nález 2. Hlavná pestovaná rastlina: raž siata (*Secale cereale*). Prímеси: jačmeň siaty nahý (*Hordeum vulgare* var. *coeleste*), ovos (*Avena* sp.), proso siate (*Panicum miliaceum*), pšenica siata (*Triticum aestivum*), šošovica kuchynská (*Lens esculenta*), bôb obyčajný (*Faba vulgaris*), hrach siaty (*Pisum sativum*). Buriny: rezeda žltá (*Reseda lutea*), skorocel kopijovitý (*Plantago lanceolata*), stoklas roľný (*Bromus arvensis*), mrlík (*Chenopodium* sp.), stavikrv vtáčí (*Polygonum aviculare*), hviezdica prostredná (*Stellaria media*), lipkavec obyčajný (*Galium aparine*), lipkavec trojrohý (*Galium*

tricornutum), pýr plazivý (*Elytrigia repens*). V tomto nálezovom komplexe sme našli aj nezuhoľnatené semená lastovičníka väčšieho (*Chelidonium majus*), bazy (*Sambucus* sp.) a veľmi poškodené semeno z čelade hluchavkovitých (*Lamiaceae*). Nezuhoľnatené semená pochádzajú z hĺbky 539-571 cm. Môžu byť fosilne alebo recentné.

K zaujímavým archeobotanickým nálezom patrí zuhoľnatená hmota pripomínajúca rastlinné časti hnoja. Okrem zvyškov krmiva, ktoré prešlo cez zažívaci trakt, prípadne zvyškov podstielky sú v hmote prítomné aj iné vyhodnené zvyšky, a to vajecné škrupiny, rybíe šupiny, zuhoľnatený útržok tkaniny, malé úlomky škrupín liesky obyčajnej (*Corylus avellana*), pravdepodobne orecha vlašského (cf. *Juglans regia*) a slivky trnkovej (*Prunus spinosa*). Našli sme zuhoľnatenú ihlicu borovice lesnej (*Pinus sylvestris*), ale aj kovovú ozdobu. Nálezy pochádzajú zo zásypu kamennej stavby datovanej do 13.-15. stor. a vyzdvihli sa v dvoch nálezových komplexoch z hĺbky 427 a 441 cm. Hmota z rastlinných zvyškov krmiva a podstielky obsahovala úlomky listov tráv, ich stebiel s kolienkami, ďalej sa tu nachádzali klasové vretená raže siatej (*Secale cereale*), pšenice siatej (*Triticum aestivum*), jačmeňa dvojradového (*Hordeum distichon*), jačmeňa siateho (*Hordeum vulgare*), ale aj pšenice, pravdepodobne tvrdej (*Triticum* cf. *durum*). Okrem klasových vretien sme v hmote identifikovali zrná tých istých zrnovín, ako aj semeno hrachu siateho (*Pisum sativum*), viniča hroznorodého (*Vitis vinifera*) a semená plano rastúcich rastlín. Ide o mrlík hybridný (*Chenopodium hybridum*), čistec ročný (*Stachys annua*), pohánkovec ovijavý (*Fallopia convolvulus*), kúkol poľný (*Agrostemma githago*), pupenec roľný (*Convolvulus arvensis*), marinku roľnú (*Asperula arvensis*), lipkavec trojrohý (*Galium tricornutum*) a iné, určené iba po rody a čelade - rezeda (*Reseda* sp.), pravdepodobne nátržník (cf. *Potentilla* sp.) a marenovité (*Rubiaceae*).

Sortiment drevín, ktoré pochádzajú z novoveku, sa zistili v štyroch kultúrnych vrstvách bohatých na uhlíky. Dokladajú používanie dreva z duba (*Quercus* sp.), buka lesného (*Fagus sylvatica*), javora (*Acer* sp.), hrabu obyčajného (*Carpinus betulus*), čerešne vtácej (*Cerasus avium*), ale aj z kríkov bršlena (*Euonymus* sp.), liesky obyčajnej (*Corylus avellana*) a kaliny (*Viburnum* sp.). Výskumná správa č. 13 637/96.

Južné nádvorie, (4), výskum r. 1993.

V laboratóriu sa analyzovalo 16 nálezových komplexov z uvedenej polohy. V kultúrnej vrstve datovanej do neskorkej doby laténskej sa našli uhlíky z bresta (*Ulmus* sp.). Z ďalšej vrstvy z neskorkej doby laténskej / včasného stredoveku pochádzajú uhlíky z duba (*Quercus* sp.).

Zo slovanského sídliska z 9.-10. stor. sa získali dva nálezy z valu a z priestoru dotýkajúceho sa vnútornej pleny valu. Okrem uhlíkov z duba (*Quercus* sp.), javora (*Acer* sp.) a jedle bielej (*Abies alba*), zuhoľnatej kvasenej hmoty s nálezmi semien prosa siateho (*Panicum miliaceum*), boli preplavením hlíny získané semená pestovaných a planých rastlín. Medzi nimi rovnaký podiel v množstve semien mali proso siate (*Panicum miliaceum*) a pšenica siata (*Triticum aestivum*). Prítomné boli aj ovos (*Avena* sp.), hrach siaty (*Pisum sativum*), šošovica kuchynská (*Lens esculenta*) a niekoľko semien burín ako kúkol poľný (*Agrostemma githago*), mrlík (*Chenopodium* sp.), čistec (*Stachys* sp.) a ježohlav (*Sparganium* sp.).

Z dvoch kultúrnych vrstiev patriacich do 15. stor. sú známe uhlíky z duba (*Quercus* sp.).

Na rozhranie stredoveku a novoveku (15./16. stor.) patria tri nálezy. V dvoch bola nezuhoľnatená hmota bohatá na semená z ruderálnych stanovišť. Tvarom a zložením pripomínala v teréne trus (?) zvierat. Našla sa vo vrstvách v hl. 415-470 cm a 670-710 cm. Medzi nimi sa nachádzala vrstva bohatšia na uhlíky v hl. 688-715 cm. Nálezové okolnosti umožňujú nezuhoľnatené rastlinné zvyšky považovať za fosilne; datované sú archeologickými artefaktami. V nálezoch sme zistili tento sortiment drevín: dub (*Quercus* sp.), hrab obyčajný (*Carpinus betulus*), buk lesný (*Fagus sylvatica*) a baza (*Sambucus* sp.). Ďalej nezuhoľnatené semená.

Nález 1.: múrovník lekársky (*Parietaria officinalis*), baza (*Sambucus* sp.), kamienka roľná (*Buglosoides arvensis*), ostrica (*Carex* sp.), prhľava (*Urtica* sp.), rezeda žltá (*Reseda lutea*), čistec (*Stachys* sp.), mrlík biely (*Chenopodium album*), úlomok z plevy moháru (*Setaria* sp.).

Nález 2.: mrlík biely (*Chenopodium album*), čistec ročný (*Stachys annua*), rezeda žltá (*Reseda lutea*), nátržník (*Potentilla* sp.).

Z novovekej kultúrnej vrstvy z 18.-19. stor. pochádza zvyšok nezuhoľnateného dreva z duba (*Quercus* sp.). Výskumná správa č. 13 636/96.

Svah pod juhozápadným bastiónom (5), výskum r. 1994.

Archeobotanické nálezy sa získali v dvoch nálezových komplexoch. Do neskej doby laténskej je zaradená vrstva zuhoľnatého zrna, nájdená pod valom. Najväčší počet zŕn patril jačmeňu dvojradovému nahému (*Hordeum distichon* var. *nudum*). Ďalej sa tu nachádzali pšenica jednozrnová (*Triticum monococcum*), pšenica siata (*Triticum aestivum*), raž siata (*Secale cereale*), ovos (*Avena* sp.), ako aj semená burín - lipkavec trojrohý (*Galium tricornutum*), lipkavec obyčajný (*Galium aparine*), mrlík hybridný (*Chenopodium hybridum*), stoklas roľný (*Bromus arvensis*), stoklas obilný (*Bromus secalinus*), pýr plazivý (*Elytrigia repens*) a nezuhoľnaté semeno kamienky roľnej (*Buglosoides arvensis*).

Z včasného stredoveku sa v laboratóriu analyzoval zvyšok rakve z hrobu. Spráchnivené drevo nám umožnilo odborne klasifikovať iba kategóriu listnatej, bližšie neanalyzovateľnej dreviny. Výskumná správa č. 13 639/96.

Budova pri bráne (6), výskum r. 1994.

Desať nálezových archeobotanických komplexov. Nálezy z 11. stor. pochádzajú z kultúrnej vrstvy, ktorá obsahovala uhlíky z duba (*Quercus* sp.). Ďalej sa analyzovalo osem nálezov vyzdvihnutých z konštrukcie včasnohorského komorového valu. Archeológom sa podarilo vybrať vzorky z pozdĺžnych brviem aj trámov. Vo väčšine prípadov bolo možné s určitostou určiť drevo z duba (*Quercus* sp.).

Do 15.-17. stor. je zadatovaná zuhoľnatá vrstva ihličia, dosahujúca v donesených vzorkách vrstvu hrubú 1-2 cm. Pozostávala z ihličia jedle bielej (*Abies alba*) a zo smrek a obyčajného (*Picea abies*), ktorého ihlice výrazne prevládali. Na vrstve ihličia sa nachádzala ďalšia vrstva hliny, hrubá 0,5 cm a na nej nezuhoľnaté semená tekvice obyčajnej (*Cucurbita pepo*). Výskumná správa č. 13 638/96.

Západný svah hradného kopca (7), výskum r. 1995.

Analyzované nálezy z 12 komplexov. Z 9.-10. stor. pochádzajú zvyšky rakiev z jedle bielej (*Abies alba*) v hrobách č. 2 a 4. V troch polohách sa vyzdvihli z tohto obdobia aj uhlíky z roštu valu č. 1. Vo všetkých prípadoch sme analyzovali drevo z duba (*Quercus* sp.).

Do 10.-11. stor. sú zadatované zvyšky valu č. 2. Nezuhoľnaté drevo z duba (*Quercus* sp.) a pravdepodobne z duba (cf. *Quercus* sp.) sa vyzdvihlo z roštu v troch polohách.

Z včasnohorského valu, datovaného do 11. stor., pochádza zuhoľnatý zvyšok pozdĺžneho brvna z duba (*Quercus* sp.).

Pri stavbe palisády (15.-16. stor.) sa použilo drevo z duba (*Quercus* sp.) a bližšie neurčiteľnej ihličnatej dreviny. Dokladom toho sú nezuhoľnaté úlomky z troch polôh v žlabi, aj v kolovej jamke. Výskumná správa č. 13 640/96.

Ryha pod morovým stĺpom (8), výskum r. 1994.

Získané štyri nálezové komplexy. Zo zásobnicovej jamy maďarovskej kultúry sa v hline donesej spolu s mazanicou našli zuhoľnaté semená planorastúcich rastlín lobody (*Atriplex* sp.), mrlíka (*Chenopodium* sp.), mrlíka hybridného (*Chenopodium hybridum*) a bôbových (*Fabacea*). Medzi semenami bylín boli zuhoľnaté aj semená stromu, pravdepodobne jaseňa štíhleho (cf. *Fraxinus excelsior*).

Z hrobu č. 2 (9. stor.) sa priniesli železné nožiky (č. 1, 2) so stopami drevených pošiev na čepeľoch. Drevo, ktoré bolo veľmi korodované, patrilo v oboch prípadoch listnatým drevinám.

Z jamy zo 16.-17. stor. pochádzajú uhlíky z duba (*Quercus* sp.). Výskumná správa č. 13 635/96.

ARCHÄOBOTANISCHE ERKENNTNISSE AUS NITRA. Im Beitrag werden kurz 135 Fundkomplexe von Pflanzenresten beschrieben, die während der systematischen archäologischen Grabung im Areal der Nitraer Burg (Bez. Nitra) in den J. 1992-1995 gewonnen wurden. Die territorial ausgedehnte archäologische Fundstelle wurde auch in den J. 1988-1991 verfolgt. Mit den archäobotanischen Resten aus diesem Zeithorizont befasen sich im vorgelegten Beitrag nicht die Autorinnen, sie beschreiben nur Funde, die sie im J. 1995 analysiert haben. Eine komplexe archäobotanische Studie mit der Auswertung von 275 Fundverbänden wird zum Druck vorbereitet. Die Fundstelle ist in einzelne Lagen aufgeteilt, die im Text mit 1 bis 8 bezeichnet sind. Die archäobotanischen Funde bestanden aus Holzkohlenstückchen und verkohltem, vermodertem Holz von verschiedenen Befestigungsstrukturen (Wall Nr. 1. - 9.-10. Jh., Wall Nr. 2. - 10.-11. Jh., frühungarischer Wall - 11. Jh., Palisade - 15.-16. Jh.), aus der Verfüllung von Siedlungsobjekten (9. Jh., 9.-10. Jh.) wie auch aus Gräbern (9. Jh., 9.-10. Jh.). Eine große Anzahl von

Holzkohlenstückchen gewann man aus Kulturschichten der Spätlatènezeit, aus dem Frühmittelalter, Hochmittelalter und aus der Neuzeit. Die Holzkohlenstückchen wie auch die vermoderten Stückchen belegen, daß die Befestigungen in sämtlichen Phasen bevorzugt aus Eichenholz (*Quercus* sp.) konstruiert waren. Aus spätlatènezeitlichen Kulturschichten ist in den Holzkohlenstückchen Holz der Eiche (*Quercus* sp.), Esche (*Fraxinus* sp.), Ulme (*Ulmus* sp.) bekannt. Aus der Verfüllung von Siedlungsobjekten ist in verkohlten Körnern wie auch in Kulturschichten aus dem 9. und 9.-10. Jh. ein ähnliches Holzsortiment erfaßt worden. Außer Eiche (*Quercus* sp.) fanden wir auch Reste von Ahorn (*Acer* sp.), Ulme (*Ulmus* sp.), Weißtanne (*Abies alba*), der Weide (*Salix* sp.), Schneeball (*Viburnum* sp.) und Pappel (*Populus* sp.). Im 13.-15. Jh. befanden sich auf dem besiedelten Berg Gegenstände und Bauten aus Eiche (*Quercus* sp.), Rotbuche (*Fagus sylvatica*), Linde (*Tilia* sp.), Ulme (*Ulmus* sp.), Hainbuche (*Carpinus betulus*), Pappel (*Populus* sp.) und Schlehe (*Prunus* sp.). Von der Wende des Mittelalters zur Neuzeit kennen wir Holz von Eiche (*Quercus* sp.), Hainbuche (*Carpinus betulus*), der Rotbuche (*Fagus sylvatica*), Linde (*Tilia* sp.), Ahorn (*Acer* sp.), Vogelkirsche (*Cerasus avium*), Esche (*Fraxinus* sp.), Kiefer (*Pinus* sp.), Fichte (*Picea abies*) und Sträucher Hollunder (*Sambucus* sp.), der Hasel (*Corylus avellana*), Pfaffenhütchen (*Euonymus* sp.) und Schneeball (*Viburnum* sp.). Durch Schlämmung lehmiger Verfüllungen archäologischer Objekte und Kulturschichten wurden Funde von Samen angebauter Pflanzen und Unkräuter gewonnen. In der Spätlatènezeit wurde als Hauptanbaupflanze Zweizeilgerste festgestellt (*Hordeum distichon* var. *nudum*), als Beimischung Saatgerste (*Hordeum vulgare*), Saatweizen (*Triticum aestivum*), Einkorn (*Triticum monococcum*), Saatroggen (*Secale cereale*) und Hafer (*Avena* sp.). Im 9. Jh. und im 9.-10. Jh. konstatierte man als Hauptanbaupflanzen Saatroggen (*Secale cereale*), nackte Saatgerste (*Hordeum vulgare* var. *coeleste*), Saatweizen (*Triticum aestivum*) und echte Hirse (*Panicum miliaceum*). Als Beimischung erfaßte man in den angeführten Getreidearten weiteres Anbaugetreide, und zwar Emmer (*Triticum dicoccon*), wahrscheinlich Speltweizen (*Triticum* sf. *spelta*), aber auch Hülsenfrüchte wie Saaterbse (*Pisum sativum*), Küchenlinse (*Lens esculenta*) und Pferdebohne (*Faba vulgaris*). Aus dem 13.-15. Jh. fand man in der Verfüllung eines Gebäudeinterieurs und in einer an Dung erinnernden Masse in Form von Samen und Bruchstücken von Ährchenspindeln ein Sortiment folgender Anbaupflanzen: Saatgerste (*Hordeum vulgare*), Zweizeilgerste (*Hordeum distichon*), Saatroggen (*Secale cereale*), Saatweizen (*Triticum aestivum*), wahrscheinlich Hartweizen (*Triticum* cf. *durum*), Hafer (*Avena* sp.), Saaterbse (*Pisum sativum*), Weinrebe (*Vitis vinifera*) und gemeiner Pfirsich (*Persica vulgaris*). Aus der Neuzeit analysierten wir unverkohlte Kürbissamen (*Cucurbita pepo*). Neue Erkenntnisse ergaben auch die Analysen verkohlter Samen wildwachsender Pflanzen, vor allem Feld- und Feildrainunkräuter. Aus der Bronzezeit fand man in einem kleinen Lehmklümpchen bei Lehmverputz Melde (*Atriplex* sp.), Gänsefuß (*Chenopodium* sp.), unechten Gänsefuß (*Chenopodium hybridum*) und Pferdebohnenartige Samen (*Fabaceae*). Aus der Spätlatènezeit befanden sich in den Funden Kletten-Labkraut (*Galium aparine*), Labkraut (*Galium tricornutum*), unechter Gänsefuß (*Chenopodium hybridum*), kriechende Quecke (*Elytrigia repens*), Ackertrespe (*Bromus arvensis*) und Roggen-Trespe (*Bromus secalinus*). Aus dem 9. und dem 9.-10. Jh. war das Sortiment reich. Gefunden wurden Melde (*Atriplex prostrata*), Kornrade (*Agrostemma githago*), Ackertrespe (*Bromus arvensis*), Hasenohr (*Bupleurum* sp.), unechter Gänsefuß (*Chenopodium* sp.), weißer Gänsefuß (*Chenopodium album*), Sauergräserarten (*Carex* sp.), kriechende Quecke (*Elytrigia repens*), windender Knöterich (*Fallopia convolvulus*), Klettenlabkraut (*Galium aparine*), Labkraut (*Galium tricornutum*), wahrscheinlich Platterbse (cf. *Lathyrus* sp.), wahrscheinlich Schopfige (cf. *Muscari comosum*), schmalblättriger Wegerich (*Plantago lanceolata*), Vogelknöterich (*Polygonum aviculare*), gelbe Reseda (*Reseda lutea*), Vogelmiere (*Stellaria media*), Sternmiere (*Stellaria* sp.), Ziest (*Stachys* sp.), wahrscheinlich Igelkolben (cf. *Sparganium* sp.), Hollunder (*Sambucus* sp.) At-tich (*Sambucus ebulus*), Klee (*Trifolium* sp.) und Veilchen (*Viola* sp.). Von mehreren Samen wurde nur die Familie bestimmt, es sind Taubnesselarten (*Lamiaceae*), Mohrrübenarten (*Apiaceae*), Kohlarten (*Brassicaceae*), Beerenarten (*Rubiaceae*) und Nelkenarten (*Silenaceae*). In der an Dung erinnernden Masse mit der Datierung in das 13.-15. Jh. fand man Unkräuter, wie Kornrade (*Agrostemma githago*), der blaue Meier (*Asperula arvensis*), duftende Ackerwinde (*Convolvulus arvensis*), unechter Gänsefuß (*Chenopodium hybridum*), windender Knöterich (*Fallopia convolvulus*), Labkraut (*Galium tricornutum*), wahrscheinlich Potentillaarten (cf. *Potentilla* sp.), Resedaarten (*Reseda* sp.) und Beerenarten (*Rubiaceae*). Unverkohlte Samen von

Ruderalpflanzen fand man in der an Mist erinnernden Masse. Die Schichten, aus denen die Masse stammt, sind in das 15.-16. Jh. datiert. Festgestellt wurden Aufrechtes (*Parietaria officinalis*), Acker (*Buglosoides arvensis*), zweihäusige Brennessel (*Urtica dioica*), gelbe Reseda (*Reseda lutea*), weißer Gänsefuß (*Chenopodium album*), einjährigen Ziest (*Stachys annua*), Hollunder (*Sambucus sp.*), Sauergräserarten (*Carex sp.*), Ziest (*Stachys sp.*), Fuchshirsearten (*Setaria sp.*) und *Potentilla* (*Potentilla sp.*). Die Bergung und Datierung der archäobotanischen Reste in einer derart komplizierten archäologischen Geländesituation, wie sie P. Bednár und seine Geländemitarbeiter auf der Fundstelle Nitra-Burg angetroffen haben, war nicht leicht. Es gebührt ihnen von Seiten der Archäobotaniker Dank. Wir hoffen, daß die fachliche Auswertung des ganzen Fundkomplexes aus tausenden Holzkohlenstückchen, zehntausenden Samen von Anbaupflanzen und tausenden Samen wildwachsender Pflanzen auch in den synthetischen archäologischen Schlußfolgerungen und Erkenntnissen Geltung finden wird.

ARCHEOBOTANICKÉ NÁLEZY V ROKU 1995

Eva Hajnalová - Jana Mihályiová

1. Ardovo (okr. Rožňava), jaskyňa

Z väčšieho nálezového komplexu zuhoľnatých semien, nájdených výskumom v tridsiatych rokoch a analyzovaných viacerými odborníkmi (Hajnalová 1989), priniesol J. Bárta v r. 1995 z depozitára Múzea slovenského krasu v Liptovskom Mikuláši ďalšiu časť. Nález je datovaný do obdobia neolit/doba halštatská zhodne s ostatnými známymi a odborne posúdenými časťami nálezového komplexu. Analyzované zuhoľnaté semená pochádzajú z dvoch spečených hrudiek. V jednej sa našla pšenica dvojzrnová (*Triticum dicoccon*) a druhá obsahovala plevy a zrná prosa siateho (*Panicum miliaceum*). Výskumná správa č. 13 589/95.

2. Bajč (okr. Komárno), Medzi kanálmi

I. Cheben venoval tradične veľkú pozornosť získavaniu archeobotanických nálezov počas systematického archeologického výskumu neolitického sídliska železovskej skupiny v r. 1987-1990. Vďaka jemu sa v archeobotanickom laboratóriu sústredili nálezy uhlíkov z 38 sídliskových jám a zo 185 sídliskových polôh (jamy, kultúrne vrstvy) sa získali vzorky mazanice. V roku 1987 sa venovala pozornosť aj preplavovaniu hlinitých zásypov šiestich sídliskových jám so snahou nájsť zuhoľnaté semená pestovaných a planých rastlín. Vynaložené úsilie nebolo na lokalite úspešné, a preto sa nepokračovalo v systematickom preplavovaní. Zuhoľnaté semená sa našli iba v porušenej peci (obj. 185/1988).

Analýza 810 kusov uhlíkov ukázala, že dub (*Quercus sp.*) sa z 38 objektov našiel v 16 objektoch, jaseň (*Fraxinus sp.*) v 22 objektoch, brest (*Ulmus sp.*) v 20 objektoch a jablňokveté (*Pomoideae*) v 8 objektoch. Ďalej sa našli jednotlivé uhlíky z javora (*Acer sp.*) a jelše (*Alnus sp.*). Väčšie množstvo veľmi drobných uhlíkov bolo možné zaradiť iba do kategórie bližšie nedefinovateľných listnatých drevín.

Z obrovskej kolekcie úlomkov mazanice sa pre analýzu vybrala iba malá, reprezentatívna časť pochádzajúca z desiatich objektov a dvoch výrazných kultúrnych vrstiev. Rôzne veľké úlomky (223 ks) ani v jednom prípade neobsahovali odlačky po organickej prímеси. V každom nálezovom komplexe bolo možné nájsť úlomky s hladou plochou, iba v jednom prípade sa našiel doklad o novom nátere inej farby. V 40 % kolekcie mazanice sme sa stretli s odlačkami po prútoch, konároch, prípadne mladých kmeňoch s priemerom 0,7-3,5 cm. Doklady o použití hrubších kmeňov, napr. s Ø 11 cm, boli ojedinelé v nami analyzovanej kolekcii úlomkov mazanice. Za zmienku stojí skutočnosť, že odlačky po prútoch sa zistili iba v jednej konštrukčnej rovine.

V rozrušenej peci, v ktorej sa zrno mohlo pôvodne sušiť prípadne pražiť, sa počas archeologického výskumu zistilo viac ako 80 litrov hliny, zuhoľnatých kláskov a zrn zrnovín. Z tohto objemu sa preplavilo 55 litrov zo siedmich stratigraficky rôzne definovaných polôh. Na jeden liter hliny sa našlo od 6 ks po 150 ks zuhoľnatých semien. Semená pestovaných rastlín boli žiarom veľmi deformované, ktorý sa vytvoril pri vysokej teplote a pravdepodobne pri veľmi obmedzenom prístupe vzduchu. V každej kolekcii sa 40 až 50 % semien nemohlo botanicky druhovo definovať v dôsledku

deformácie zrn. Vzhľadom k tejto skutočnosti je problematické stanoviť pôvodný vzájomný pomer jednotlivých druhov zrnovín.

Analyzovalo sa 34 765 kusov zrn a 205 dobre identifikovateľných úlomkov kláskov bez zrn, tzv. vidličiek. Najväčší podiel z dobre určiteľných zrn patril pšenici jednozrnovej (*Triticum monococcum*). Výrazne menší podiel mala pšenica dvojrznová (*Triticum dicoccon*). Nezvykle veľký podiel v analyzovanom náleze patril zrnám z dvojrznových kláskov pšenice jednozrnovej. Pšenice jednozrnová a dvojrznová boli hlavnými pestovanými rastlinami na poli, z ktorého nález pochádzal. Pšenica špaldová (*Triticum spelta*) a pšenica siata (*Triticum aestivum*), ktorých zrná sa tiež nachádzali v kolekcii, tvorili nepatrnú prímes. Úplne ojedinelých bolo pár zrn jačmeňa siateho nahého (*Hordeum vulgare* var. *coeleste*). Medzi desiatkami zuhoľnatených semien zrnovín bolo prítomných aj 66 semien burín, ktoré patrili týmto druhom: pohánkovec ovjávový (*Fallopia convolvulus*), mrlík biely (*Chenopodium album*), mrlík (*Chenopodium* sp.), ježatka kuria (*Echinochloa crus-galli*), trávy (*Poaceae*), pravdepodobne mnohoštet (cf. *Aegilops* sp.). Unikátny nález zuhoľnateného zrna v peci bude v spolupráci s I. Chebenom detailne archeobotanicky a archeologicky vyhodnotený. Výskumná správa č. 13 492/95.

3. Banská Bystrica (okr. Banská Bystrica), Nám. SNP č. 3.

M. Mácelová v r. 1995 získala počas záchranného výskumu kamenných konštrukcií uhlíky z piatich polôh, definovaných ako kultúrne vrstvy, a z jednej polohy, interpretovanej ako ohnisko z 15. stor. V ohnisku sa nachádzalo desať uhlíkov z liesky obyčajnej (*Corylus avellana*), buka lesného (*Fagus sylvatica*), jablňokvetých (*Pomoideae*) a ihličnatej, bližšie neurčiteľnej dreviny. V kultúrnych vrstvách sa nachádzali medzi 15 uhlíkmi zvyšky jedle bielej (*Abies alba*), smreka obyčajného (*Picea abies*) a buka lesného (*Fagus sylvatica*). Mazanícová hmota z južnej steny objektu (jeden nálezo- vý komplex, 11 kusov mazanice) mala dôkazy po hladení a obsahovala odtlačky stebiel a listov bližšie neurčiteľných tráv. Výskumná správa č. 13 586/95.

4. Bratislava, časť Devín (okr. Bratislava-mesto), hrad

V. Plachá vybrala uhlíky z troch polôh počas archeologického výskumu v r. 1993 a 1995. Nálezo- vými okolnosťami sú datované do doby halštatskej, doby slovanskej a pravdepodobne do 18. stor.

Z doby halštatskej je zvyšok zuhoľnateného roštu na sušenie keramiky. Našlo sa na ňom osem uhlíkov z duba (*Quercus* sp.), bresta (*Ulmus* sp.), javora (*Acer* sp.) a buka lesného (*Fagus sylvatica*).

Z výplne slovanskej chaty pochádza 24 uhlíkov z brezy (*Betula* sp.).

Prekrytie cesty drevenou konštrukciou pravdepodobne v 18. stor. bolo zhotovené z dreva bresta (*Ulmus* sp.), topola (*Populus* sp.), drieňa (*Cornus* sp.) a rešetliaka, prípadne krušiny jelšovej (*Rhamnus* sp. / *Frangula alnus*). Spolu sa analyzovalo 67 uhlíkov. Výskumná správa č. 13 632/96.

5. Dubovany (okr. Trenčín), Žažo

Záchranný výskum D. Stašíkovej na pohrebisku zo včasného stredoveku priniesol nález ďalšieho zvyšku drevenej súčasti kovového predmetu. Z hrobu 11/1994 pochádza úlomok rúčky sekery. Drevo z tulajky, dobre konzervované kovanom, bolo z javora (*Acer* sp.), u ďalšieho neidentifikovateľného predmetu sa nachádzal zvyšok rúčky z listnatej dreviny. Výskumná správa č. 14 497/95.

6. Letanovce (okr. Spišská Nová Ves), Kláštorisko a Čertová Sihaľ

E. Mirošayová získala v r. 1990 a 1991 uhlíky z konštrukcie valových opevnení. Z halštatského opevnenia (val I.) pochádzajú uhlíky zo 17 polôh z vonkajšej i vnútornej časti komôr aj zo zásypu komôr. Z tohto obdobia sú známe aj uhlíky z troch polôh mimo valu. Z opevnenia mladšej doby bronzovej (val III.) sme analyzovali uhlíky z troch polôh vo vale a z jednej polohy v priestore hradska.

Na základe analýzy 148 uhlíkov z valu I. sa dá uvažovať, že pre vonkajšiu stranu konštrukcie sa použilo prednostne drevo zo smreka obyčajného (*Picea abies*), zistené v piatich polohách štyrikrát. Vnútorňa strana valu (zistená v dvoch polohách) bola konštruovaná z borovice (*Pinus* sp.), prípadne iných ihličnatých drevín. Pri spevňovaní zásypu komôr valu drevom, pravdepodobne konármi a odrezkami kmeňov (zistené v desiatich polohách), sa použil širší sortiment drevín, a to smrek obyčajný (*Picea abies*), tis obyčajný (*Taxus baccata*), borovica (*Pinus* sp.), buk lesný (*Fagus sylvatica*) a bližšie nerozlíšiteľné ihličnaté dreviny. Pätnásť uhlíkov z mladšej doby bronzovej vo vale III. nedokladá v dôsledku malého počtu nálezov zámerný výber určitého stavebného dreva. Našlo sa drevo smreka obyčajného (*Picea abies*) a borovice (*Pinus* sp.). Buk lesný (*Fagus sylvatica*) a borovica (*Pinus*

sp.) sa nachádzali medzi 44 uhlíkmi vybratými z kultúrnych vrstiev mladšej doby bronzovej a doby halštatskej v areáli hradísk. Výskumné správy č. 13 564/95, 13 565/95.

7. Mužla, časť Jurský Chlm (okr. Nové Zámky), Pod kopcom sv. Juraja

Počas záchranného výskumu germánskej chaty z doby rímskej v r. 1994 vybral J. Rajtár 17 uhlíkov z dvoch polôh. V hornej časti sa nachádzali uhlíky z duba (*Quercus* sp.) a jaseňa (*Fraxinus* sp.), v spodnej časti z duba, jaseňa, bresta (*Ulmus* sp.) pravdepodobne z kaliny (cf. *Viburnum* sp.) a pravdepodobne zo smreka obyčajného (cf. *Picea abies*). Nálezové okolnosti neumožnili predstavu o funkčnosti drier v chate. Výskumná správa č. 13 544/95.

8. Nové Zámky (okr. Nové Zámky), Ragoňa

M. Dušek získal v r. 1958 uhlíky z výplní hrobových jam na žiarovom pohrebisku. Pri spracovávaní nálezových súborov z hrobov č. 11, 25, 26, 34, 35 archeobotanickú analýzu dala urobiť Z. Rajtárová. Uhlíky (74 ks) patrilo dubu (*Quercus* sp.). Pravdepodobne sú zvyškom po hraniciach z kremačného aktu v dobe halštatskej. Výskumná správa č. 13 543/95.

9. Piešťany (okr. Trnava), Starý kláštor, Detvianska ul. 9.

M. Klčo zistil zvyšky drier v štyroch stredovekých hroboch (1/94, 10/94, 20/94, 25/94) skúmaných v r. 1994. Nachádzali sa pod kostrami pochovaných ľudí. Analýza 14 úlomkov ukázala, že to bolo drevo borovice (*Pinus* sp.). Výskumná správa č. 13 587/95.

10. Štúrovo (okr. Nové Zámky), Obidská pustatina

I. Kuzma priniesol zo záchranného výskumu hrobu 1/1994 datovaného do 8. stor. zvyšky dreveného vedra z duba (*Quercus* sp.). Výskumná správa č. 13 499/95.

11. Vrbové (okr. Trnava), kúria M. Beňovského

Zo záchranného výskumu v r. 1995 z kultúrnych vrstiev a archeologických objektov z neolitu/eneolitu a zo stredoveku M. Klčo priniesol uhlíky. Z praveku pochádza 53 ks uhlíkov z kolovej jamky. Patria dubu (*Quercus* sp.). Zo stredoveku je dvanásť uhlíkov z dvoch objektov a jednej kultúrnej vrstvy. Pochádzali z duba (*Quercus* sp.), buka lesného (*Fagus sylvatica*) a topola (*Populus* sp.). Výskumná správa č. 13 588/95.

12. Veľké Zálužie (okr. Nitra), Čerešnická

Záchranný výskum na trase plynovodu v r. 1992, ktorý porušil sídlisko maďarovskej kultúry. Z neho M. Ruttkay získal hlinitý zásyp nádoby s objemom 1, 5 l. Po preplavení sme našli 173 zuhoľnatých pestovaných semien a plano rastúcich rastlín. Trinásť úlomkov kláskových vretien a pliev zrnovín, ale aj úlomky mazanice, kostičky malých živočíchov, slimáky a uhlíky. Je možné sa domnievať, že zásyp nádoby tvorila predovšetkým kultúrna vrstva sídliska. Okrem kultúrnej vrstvy nie je vylúčená aj prítomnosť pôvodnej hmoty, v ktorej mohli mať prevahu bobule bazy chabzdovej a semená mrlíkov, ktoré sa tiež našli ako zásoba potravy na lokalitách z doby bronzovej (Zemplínske Kopčany, Hajnalová 1989; Šurany, časť Nitriansky Hrádok, Tempír 1969). Použitie takejto rastlinnej hmoty je nejasné. Prenikavý zápach plodov bazy chabzdovej vylučuje pravdepodobne priamy konzum. Súpis nálezov zuhoľnatých semien: pšenica (*Triticum* sp.) (3 ks), baza chabzdová (*Sambucus ebulus*) (97 ks), mrlík mnohoplodý (*Chenopodium polyspermum*) (58 ks), mrlík, pravdepodobne mnohoplodý (*Chenopodium* cf. *polyspermum*) (5 ks), mrlík biely (*Chenopodium album*) (3 ks), stavikrv vtáčí (*Polygonum aviculare*) (2 ks). Súpis nálezov úlomkov kláskov: pšenica jednozrnová (*Triticum monococcum*) (8 ks), pšenica pravdepodobne špaldová (*Triticum* cf. *spelta*) (2 ks), pšenica (*Triticum* sp.) (3 ks). Uhlíky: dub (*Quercus* sp.) (5 ks). Výskumná správa č. 13 500/95.

13. Veľký Cetín (okr. Nitra), Pilišské

Archeobotanické nálezy pochádzajú z doby halštatskej (vekerzugská kultúra), doby laténskej (3. a 2. stor. pred n. l.) a z včasného a vrcholného stredoveku (9.-12. stor. n. l.). Získali sa počas záchranného výskumu na trase plynovodu v r. 1991 (Ruttkay 1995).

Mazanica a uhlíky, vyskytujúce sa v 22 nálezových komplexoch z doby halštatskej sa zistili celkovo v troch sídliskových a dvoch zásobných jamách (obj. č. 1, 3A, 8a, 12, 9a), v troch zahĺbených obydliach (5, 7, 9) a vo veľkom hlinisku (14a, 14c, 14e, 14f). Podstatnú časť archeobotanických poznatkov bolo možné získať analýzou 45 ks uhlíkov; menšiu vypovedaciu hodnotu mali malé úlomky 91 ks mazanice. Uhlíky dokladajú v zázemí sídliska prítomnosť duba (*Quercus* sp.), bresta (*Ulmus* sp.), bazy (*Sambucus* sp.), liesky obyčajnej (*Corylus avellana*) a jablonoňokvetých (*Pomoideae*). Podstatná časť uhlíkov pochádza z hliniska, iba dva nálezy sú zo zásypu obydli. K architektúre stavieb v dobe halštatskej sa uhlíky nemôžu vyjadriť. Mazanica má odtlačené prútie a kmene (obj. č. 5, obydlie). V hmote mazanice z troch obydli sa nachádzajú odtlačky pliev, stebiel, osín a listov

zrnovín. Zo semien sa našli odtlačky jačmeňa siateho (*Hordeum vulgare*) a pšenice (*Triticum* sp.). Mnoho úlomkov mazanice neobsahuje žiadne organické prímеси. Veľká väčšina úlomkov mazanice nesie stopy po vyhladení plochy. Rôznofarebné nátery, prípadne viacnásobné nanášanie hmoty na mazanícové steny v dobe halštatskej sme nezistili.

Z doby laténskej sa prinieslo do laboratória 53 kusov malých úlomkov mazanice zo zemnice (obj. 21). Vybrali sa z piatich rôznych polôh. Organická hmota primiešaná do hliny sa našla iba v úlomkoch mazanice z východnej časti zemnice. Niekoľko úlomkov malo odtlačené prúty a malý počet mal aj vyhladenú plochu. Dvadsaťtri uhlíkov roztrúsených v zásype chaty pochádzalo z duba (*Quercus* sp.) a jabloňokvetých (*Pomoideae*).

Zo stredovekého obdobia sme analyzovali nálezy z pece (obj. 22), zásobnej jamy (obj. 23), chaty (obj. 24). Medzi piatimi uhlíkmi sa zistil javor (*Acer* sp.), dub (*Quercus* sp.) a listnatá, bližšie neanalyzovateľná drevina. Šesť kusov mazanice pochádzajúcej z konštrukcie pece nieslo výrazné odtlačky po konároch alebo prútoch hrubých 1, 5 cm. Výskumná správa č. 13 498/95.

14. Zemplínske Hradište (okr. Trebišov), Konopianky

Z neolitického sídliska bukovohorskej kultúry pochádzajú zuhoľnatené semená z nádoby. V roku 1987 ich získal J. Chovanec. Časť nálezů zaslaná do laboratória obsahovala 36 semien lanu (*Linum* sp.) a semeno šošovice kuchynskej (*Lens esculenta*). Výskumná správa č. 13 573/95.

15. Žilina (okr. Žilina), Mariánske námestie

Zo záchranného výskumu v priestoroch stredovekého a novovekého trhoviska J. Moravčík získal vzorky na archeobotanickú analýzu. Pozostávali z hliny vybratej v šiestich polohách a z piatich nálezů samostatne ležiacich drevených zvyškov predmetů a architektúry.

V 48 litroch hliny, ktorú sme preplavili, sa našlo 132 uhlíkov a 222 nezuhoľnatých semien rôznych botanických jednotiek (tab. 1.). Aj keď je na danej lokalite problematické zadatovať rôzne kultúrne vrstvy, a teda aj zistiť pôvod artefaktů v nich obsiahnutých, predsa len botanický sortiment poukazuje na určité dobové súvislosti a zdá sa, že je odrazom aj hospodárskych činností. Medzi uhlíkmi sa najčastejšie nachádzali úlomky z buka lesného a jedle bielej. Ostatné dreviny, vŕba, javor, lieska obyčajná a dub sa vyskytli v menšom počte nálezů. Uhlíky sú pravdepodobne zvyškom po ohníkoch, a to či už z popola pecí v okolitých domoch alebo z pahrieb na trhovisku. V stredovekom zázemí mesta bukové a jedľové drevo bolo určite najdostupnejšie palivové drevo. Podľa rekonštrukčných máp prirodzenej vegetácie v tomto regióne dominujú bukové a bukovo-jedľové lesy rôzneho zloženia (Michalko a kol. 1986). Dubové zmiešané lesy, ktoré v tomto regióne podľa rekonštrukčných máp majú tiež podmienky na existenciu, aj keď nie veľkou rozlohou, boli v stredoveku, podľa nášho názoru, už dávno premenené na polia alebo pasienky.

Odpadové vrstvy stredovekého trhoviska, kde sa obchodovalo aj so zbieranými plodmi lesov a ich okrajů, dokumentujú aj nezuhoľnaté semená v nálezoch 3 až 6. Našli sme maliny, ostružiny, jahody lesné, kôstku čerešne a trnky, ale tiež dve semená viniča hroznorodého, ktorý určite nevyrástol v okolí Žiliny a na trhovisko sa dostal z juhozápadného alebo južného Slovenska.

Na ušľapávanom stredovekom trhovisku nebolo veľa možností pre rast rastlín, čo dokumentuje malý výskyt synantropných rastlín ako mrlík, loboda, lipkavec, pŕhlava, baza chabzdová. Oveľa početnejšie sú tieto synantropné rastliny v zásype objektu z 15. stor., v ktorom sa našli aj ďalšie druhy ako baza čierna, ďatelina alebo lucerna, čistec a ostrica. Odlišnejší charakter má sortiment rastlín pochádzajúci zo štrkovej vrstvy vysypanej na podlahe objektu 1/95. Dá sa predpokladať, že semená týchto rastlín môžu mať pôvod nielen v okolí domu pravdepodobne po jeho zániku, ale aj na okrajoch vodného toku odkiaľ pochádzajú kamene na podlahu.

Drevo zo širokej dosky v žliabku pri objekte 1/93 bolo pravdepodobne z borovice (cf. *Pinus* sp.). Z borovice boli aj drevá z jamy pod žliabkom smerujúcom k juhozápadnému nárožiu stavby, ďalej drevo z dosky v objekte porušenom juhozápadným nárožím stavby č. II., ako aj drevo z trámu v hlavnom žliabku v západnej časti výskumu. Trám pod prvou dlažbou stavby č. II. pri západnom nároží bol dubový (*Quercus* sp.). Výskumná správa č. 13 634/96.

Tab. 1. Žilina (Mariánske námestie). Archeobotanické nálezy zistené preplavením hliny.

Názov	Nález+						Názov
	1	2	3	4	5	6	
<i>Fagus sylvatica</i>		+	+	+	+	+	dreviny:
<i>Quercus</i> sp.	+					+	buk lesný
<i>Acer</i> sp.			+				dub
<i>Salix</i> sp.			+	+		+	javor
<i>Corylus avellana</i>			+	+			vŕba
<i>Frangula alnus</i>				+			lieska obyčajná
<i>Abies alba</i>		+	+	+	+		krušina jeľšová
<i>Pinus</i> sp.		o					jedľa biela
ihličnaté					o		borovica
							ihličnaté
<i>Vitis vinifera</i>			+				ovocie:
<i>Prunus spinosa</i>			+				viníč hroznorodý
<i>Cerasus avium</i>					+		slivka trnková
<i>Fragaria vesca</i>				+	+		čerešňa vtáčia
<i>Rubus idaeus</i>	+	+	+	+	+	+	jahoda obyčajná
<i>Rubus caesius</i>				+			ostruž. malinová
<i>Rubus</i> sp.			+		+	+	ostruž. ožinová
<i>Sambucus racemosa</i>			+				ostružina
							baza červená
<i>Chenopodium</i> sp.	+	+	+			+	Plano rastúce:
<i>Galium aparine</i>	+				+		mrľák
<i>Galium tricornutum</i>	+						lipkavec obyčajný
<i>Urtica</i> sp.		+	+				lipkavec trojrohý
<i>Amaranthus</i> sp.	+		+				pŕhlava
<i>Sambucus</i> sp.	+		+				loboda
<i>Sambucus ebulus</i>				+			baza
<i>Solanaceae</i>		+					baza chabzdová
<i>Potentilla</i> sp.		+					ľuľkovité
<i>Cyperaceae</i>		+					nátržník
<i>Papaver</i> sp.		+					šachorovité
<i>Sambucus nigra</i>	+						mak
<i>Trifolium/Medicago</i>	+						baza čierna
<i>Scirpus</i> sp.	+						ďatelina/lucerna
<i>Carex</i> sp.	+						škripina
<i>Stachys</i> sp.	+						ostrica
							čistec

Poznámky: 1 - zásyp objektu z 15. stor.; 2 - podlaha objektu 1/95 vysypaná riečnym kamením; 3 - výplň objektu s doskou nad obj. 1/93; 4 - výplň nad objektom 1/93; 5 - obsah kolovej jamy nad obj. 1/93; 6 - výplň z objektu pod doskou, nad obj. 1/93. Nálezy 3-6 sú z hl. 160-180 cm pod úrovňou terénu; o - prítomné nezuhoľnatené drevo.

Literatúra

HAJNALOVÁ, E. 1989: Katalóg zvyškov semien a plodov v archeologických nálezoch na Slovensku.

In: Súčasné poznatky z archeobotaniky na Slovensku. Nitra 1989.

MICHALKO a kol. 1986: Geobotanická mapa ČSSR. Bratislava 1986.

RUTTKAY, M. 1995: Archeológia a ropa. Nitra 1995.

TEMPÍR, Z. 1969: Archeologické nálezy zemédělských rostlin a plevelu na Slovensku In: Agrikultúra 8. Bratislava 1969, s. 7-66.

ARCHÄOBOTANISCHE FUNDE IM JAHRE 1995. Im Beitrag sind 96 archäobotanische Fundkomplexe angeführt, und zwar von Siedlungen, 11 aus Gräberfeldern, 17 von Bugwällen, einer aus einer Burg und 24 von mittelalterlichen Stellen. Zusammen sind dies 146 Fundkomplexe, in denen Hozkohlenstückchen dominieren. Einen kleineren Anteil bilden analysierte Kollektionen von Lehmverputz, verkohlte Samen von angebauten wie auch wildwachsenden Pflanzen und durch Metall petrifizierte Pflanzenreste. Nur 1,3 % der Fundkomplexe wurden in diesem Verband durch Schlammung lehmiger Verfüllungen archäologischer Objekte gewonnen. Die übrigen Pflanzenreste bargen die Geländearbeiter als einzelne Kollektionen. Die Funde stammen aus 15 archäologischen Lokalitäten, auf denen die Fundverbände in die Zeitabschnitte Neolithikum, Neolithikum/Äneolithikum, Neolithikum/Hallstattzeit, ältere Bronzezeit, jüngere Bronzezeit, Hallstattzeit, Latènezeit, römische Zeit und slawo-awarische Epoche, slawische Zeit, Frühmittelalter, Mittelalter, Mittelalter/Neuzeit gehören. Die Verschiedenartigkeit des Materials dokumentiert der Charakter der Arbeit im archäobotanischen Laboratorium. Außer der Bearbeitung großer Fundkomplexe von den einzelnen archäologischen, größtenteils monokulturellen Fundstellen, wurde ein Viertel der Arbeitskapazität Servicediensten gewidmet, wobei kleinere Fundverbände nicht nur für die Mitarbeiter, sondern auch für Fachleute aus Regionalmuseen in der Slowakei analysiert wurden. Das Ergebnis der angeführten Tätigkeit bildet den Gegenstand des vorgelegten Beitrags. Verkohlte wie auch unverkohlte Samen, Bruchstücke von Früchten angebauter Pflanzen stammen von fünf Fundstellen aus dem Neolithikum/Hallstattzeit - Ardovo (*Triticum dicoccon*, *Panicum miliaceum*), aus dem Neolithikum - Bajč (*Triticum monococcum*, *Triticum dicoccon*, *Triticum spelta*, *Triticum aestivum*, *Hordeum vulgare* var. *coeleste*), aus der älteren Bronzezeit - Velké Zálužie (Ährchenbruchstücke: *Triticum monococcum*, T. sp., T. cf. *spelta*), aus dem Neolithikum - Zemplínske Hradište (*Linum* sp., *Lens esculenta*), Mittelalter und Neuzeit - Žilina (*Vitis vinifera*). Reste von Kulturpflanzen wurden auch auf mehreren Fundstellen im Lehmverputz gewonnen (Mittelalter - Banská Bystrica, Hallstattzeit, Latènezeit - Velký Cetín). Es wurden auch Bruchstücke von Halmen gefunden, von Spelzen und Blättern ohne nähere Unterscheidungsmöglichkeit. Im Lehmverputz hatte man wahrscheinlich Drusch- und Säuberungsrückstände des Getreides verwendet. Nur im hallstattzeitlichen Lehmverputz von der Fundstelle Velký Cetín ließen sich Körner unterscheiden (*Hordeum vulgare* und *Triticum* sp.). Das bisher bekannte Sortiment von Kulturpflanzen wurde durch die im Beitrag publizierten Funde um weitere Erkenntnisse ergänzt. Aus dem Neolithikum (Bükker Kultur) in Zemplínske Hradište gewann man eine Samenkollektion von Flachs. Die Wichtigkeit dieses Fundes beruht in der Tatsache, daß sich die Samen in einem Gefäß befanden, zum Unterschied von den bisher gewonnenen Einzelsamen, die in der Verfüllung der Objekte verstreut waren, z. B. in Šarišské Michalany. Die Funde aus Zemplínske Hradište ermöglichen es, ihre intentionale Gewinnung anzunehmen. Wenn wir auch nicht mit Sicherheit sagen können, ob es sich um angebauten Flachs handelte - unsere Samen sind sehr klein - kann darüber auf Grundlage von Analogien aus anderen Teilen Europas erwogen werden. Ergänzt wurde ferner das neolithische Sortiment von Anbaupflanzen und Nacktgerste. Vorderhand müssen wir sie als Beimischung im Einkorn und Emmer betrachten, weil nur acht Samen zwischen 34. 000 Stück Samen von Spelzweizen festgestellt wurden, die sich im Ofen zum Trocknen (Želiezovce-Gruppe) oder Rösten des Getreides in Bajč vorhanden waren. Vorderhand müssen wir sie als Beimischung im Einkorn und Emmer betrachten, ihren selbständigen Anbau nehmen wir nicht an. Samen der Nacktgerste wurden bisher bei uns weder im Neolithikum noch im Äneolithikum festgestellt. Interessant ist es, daß zwei Samen der Kulturrebe in mittelalterlichen Kulturschichten gefunden wurde, die aus dem Abfall auf dem Marktplatz in Žilina stammen. Weder die Stadt selbst, noch ihr Umkreis besaßen im Mittelalter günstige Bedingungen zum Anbau dieser wärmeliebenden Pflanze. Im gegebenen Falle

kann über Fernhandel erwogen werden. Die übrigen Funde fügen sich in den Rahmen der bisherigen Erkenntnisse über das zeitgenössische Sortiment der Anbaupflanzen. Vergesellschaftet mit den Samen der Anbaupflanzen, oder auch selbständig, fand man verkohlte und unverkohlte Samen wildwachsender Pflanzen auf drei Fundstellen aus dem Neolithikum - Bajč (Fallopia convolvulus, Chenopodium album, Ch. sp., Echinochloa crus-galli, Poaceae, cf. Aegilops sp.), aus der Bronzezeit - Velké Zálužie (Sambucus ebulus, Chenopodium polyspermum, Ch. cf. polyspermum, Ch. album, Polygonum aviculare), aus Mittelalter und Neuzeit - Žilina (gesammeltes Wildobst: Prunus spinosa, Cerasus avium, Fragaria vesca, Rubus idaeus, R. caesius, R. sp., Sambucus racemosa), (wildwachsende: Chenopodium sp., Galium aparine, C. tricornutum, Urtica sp., Papaver sp., Amaranthus sp., Sambucus nigra, S. ebulus, S. sp., Potentilla sp., Scirpus sp., Carex sp., Stachys sp., Solanaceae, Cyperaceae). Die verkohlten Unkrautsamen aus dem Neolithikum in Bajč repräsentieren einen Fundverband, der auch aus anderen neolithischen Kollektionen von Anbaupflanzen mit Unkräutern aus der Westslowakei bekannt ist. Die wildwachsenden Pflanzen aus Žilina stammen aus verschiedenen mittelalterlichen und neuzeitlichen Schichten auf dem ursprünglichen Marktplatz, evtl. aus Verschüttungen selbständiger archäologischer Objekte. Sie als einen geschlossenen Fundverband zu bewerten, ist nicht möglich (siehe Tab. 1). Sie können nur einzeln beurteilt werden. Einen interessanten Fall bilden auch Samen aus Früchten wildwachsenden Sammelobstes, das etwa einen häufigen Handelsartikel auf dem mittelalterlichen Marktplatz in Žilina bildete. Die archäologischen Fundumstände und archäobotanischen Erkenntnisse verhalfen zur Klärung der Gründe der Verkohlung der Körner und Ährchen im neolithischen Ofen von Bajč. Das Getreide wurde wahrscheinlich getrocknet oder geröstet, und durch unachtsame Manipulation begann es zu brennen. Es könnte angenommen werden, daß auf Grundlage des Inhaltes des Gefäßes aus Velké Zálužie aus der älteren Bronzezeit die Art der Verwendung des Fundes beleuchtet werden könnte. Außer den Resten von Anbaupflanzen und der größeren Samenanzahl der Unkräuter sind auch Samen von Sambucus ebulus zahlreich vertreten. Diese Kombination der anwesenden Pflanzenreste kann jedoch auch sekundär sein. Sie entstand offenbar durch Mischung der Anteile des ursprünglichen verbrannten Inhaltes und des Anteiles aus den Kulturschichten der Siedlung. Aus diesem Grunde sind wir außerstande, die Art ihrer Verwendung zu dokumentieren. Lehmverputz stammt aus drei archäologischen Lokalitäten (Neolithikum - Bajč; Hallstattzeit, Latènezeit, frühslawische Zeit - Velký Cetín; Mittelalter - Banská Bystrica). Die Funde gewann man aus 16 Gruben, vier eingetieften Wohnhöhlen aus einer Lehmgrube, einem Ofen und aus einem mittelalterlichen Haus. Im archäobotanischen Laboratorium wurden 384 Stück dieser Artefakte beurteilt. Mehr als 30 % lieferten keine Erkenntnisse. Eine organische Beimischung im Lehmverputz (Halme, Blätter, Spelzen) wurde im Neolithikum (Bajč) nicht festgestellt. In den übrigen Funden befanden sich in ihr Beimischungen mehr oder weniger auf jeder Fundstelle. Häufig waren Abdrücke von Ruten und Zweigen, bzw. jungen Stämmen (Dm. 0, 7-3, 5 cm). Man beobachtete sie auch im Lehmverputz eines Ofens aus frühslawischer Zeit in Velký Cetín. Sie belegen die Art des Bauens oder Ausbesserns des Objektes, bei der ein Holzskelett verwendet wurde. Eine Glättung der Oberfläche verzeichneten wir auf dem Lehmverputz aus der Hallstatt- und Latènezeit. Beim Lehmverputz aus Bajč, wo eine größere Kollektion durchgesehen wurde, kann konstatiert werden daß sich Flechtabdrücke in einer Konstruktionsebene befanden. Auf petrifiziertes Holz stieß man auf drei Fundstellen. In einem Grab aus dem Frühmittelalter (Dubovany), in einem weiteren aus slawo-awarischer Zeit (Štúrovo) und in vier mittelalterlichen Gräbern (Piešťany). Im Grab von Dubovany befand sich der Holzschacht eines näher unbestimmbaren Metallgegenstandes aus Laubholz, und ein zweiter stammte von einer Axt und war aus Ahorn (Acer sp.) angefertigt. In dem Grab aus Štúrovo entdeckte man auf einem Metallreifen den Rest eines Holzeimers aus Eiche (Quercus sp.). In den Gräbern aus Piešťany erschienen kleine Bruchstücke vermoderten Holzes der Kiefer (Pinus sp.). Sie lagen unter den menschlichen Skeletten und stammten wahrscheinlich von der Grabgrubengestaltung, oder waren sie Sargreste. Holzkohlenstückchen stammen von sechs Fundstellen aus 11 archäologischen Objekten und sieben Kulturschichten von Siedlungen und aus fünf Brandgräbern. Insgesamt bestand diese Gruppe aus 1522 analysierten Stücken. Sie stammen aus mehreren Landschaftsgebieten der Slowakei. Teils waren dies die Hügelländer der Südwestslowakei: Neolithikum - Bajč; Neolithikum/Äneolithikum - Vrbové; ältere Bronzezeit - Velké Zálužie; Hallstattzeit - Nové Zámky; Hallstattzeit, Latènezeit, frühslawische Zeit - Velký Cetín. Mehrere Holzkohlenstückchen verzeichnete

man aus dem innerkarpatischen Žilina-Becken der Nordslowakei: Mittelalter, Neuzeit - Žilina; aus dem Zvolener Becken der Mittelslowakei: Mittelalter - Banská Bystrica; von den Südhängen der Kleinen Karpaten: Hallstatt- und Latènezeit; 18. Jh. - Devín, aber auch aus den Wäldern des Slovenský raj: Hallstattzeit, jüngere Bronzezeit - Letanovce. Aus den Hügelländern der Südwestslowakei ist bereits eine große Menge von Holzresten bekannt. In diesem Beitrag ergänzen die publizierten Funde nicht die Holzzusammensetzung der Wälder in den einzelnen Klimaphasen um eine neue Art. Anders ist dies jedoch bei den Funden aus dem Žilina- und Zvolener Becken, wo bisher in den archäologischen Funden aus verschiedenen Klimaphasen nicht das ganze vorausgesetzte Sortiment der Gehölze gewonnen wurde. Aus den südwestslowakischen Hügelländern stammen *Quercus* sp., *Ulmus* sp., *Acer* sp., *Fraxinus* sp., *Pomoideae*, *Alnus* sp., *Corylus avellana*, *Sambucus* sp., aus dem Vorgebirge der Karpaten auch *Fagus sylvatica*, in den vorangehenden Jahren im Abschnitt der Bronzezeit bis zum Mittelalter auch *Carpinus betulus*, *Tilia* sp.). Die mittelalterlichen und neuzeitlichen Funde aus Žilina (*Abies alba*, *Fagus sylvatica*, *Pinus* sp., *Acer* sp., *Quercus* sp., *Salix* sp., *Corylus avellana*, *Frangula alnus*) korrespondieren sehr gut mit den Vorstellungen über die Verbreitung der natürlichen Waldvegetation in diesem Gebiet, wo Tannen- und Buchen-Tannenwälder verschiedener Zusammensetzung vorherrschten. Die Funde von Holzkohlenstückchen aus dem mittelalterlichen Banská Bystrica (*Abies alba*, *Picea abies*, *Fagus sylvatica*, *Corylus avellana*, *Pomoideae*) sind zu wenig für eine Auswertung. Obzwar von der Fundstelle Devín aus den langjährigen archäologischen Grabungen bereits viele Holzkohlenstückchenfunde stammen, bereicherten die zuletzt analysierten die bisherigen Erkenntnisse aus sämtlichen archäologischen Epochen. Aus der Hallstattzeit waren bisher nur Funde von *Quercus* sp. und *Pinus* sp. bekannt (neu sind *Ulmus* sp., *Acer* sp., *Fagus sylvatica*). Aus slawischer Zeit fand man bisher nicht *Betula* sp., die in der Verfüllung der verfolgten Hütte vorhanden war. Von der mittelalterlichen Burg, wahrscheinlich aus dem 18. Jh. stammt an Hand archäologischer Fundumstände der Rest einer Holzüberdachung des Zufahrtsweges (*Ulmus* sp., *Populus* sp., *Cornus* sp., *Rhamnus* sp./*Frangula alnus*). Falls es den Archäologen gelingen wird, eine repräsentative Probe von dieser Holzarchitektur zu erfassen, werden wir konstatieren können, daß außer der Ulme kein einziges der Gehölze geeignete Baueigenschaften besitzt. Man hatte für sie wahrscheinlich das zugänglichste Holz aus der Donauaue benützt, evtl. Holz von Gesträuchen, die den Burgberg bedeckten. Interessante Erkenntnisse lieferten mehr als 200 Holzkohlenstückchen aus der jüngeren Bronze- und aus der Hallstattzeit von der Fundstelle im Gemeindekataster von Letanovce. Bei der Errichtung der Höhenburgwälle in schwer zugänglichem Gelände in 838 m Überseeöhe hat man sicherlich örtlichen Holzrohstoff ausgenützt, wie z. B. *Picea abies*, *Pinus* sp., *Fagus sylvatica*, *Taxus baccata*. Heute ist dieses Gebiet ein Bestandteil des Nationalparkes von Slovenský Raj (Slowakisches Paradies), wo die ursprüngliche Holzzusammensetzung ziemlich antropisch beeinflußbar, namentlich durch mittelalterliche Eingriffe, als in diesem Gebiet ein Kloster erbaut wurde und lange Jahre hindurch bestand. Förster kartieren auch heute ein interessantes Gehölz - die Eibe, das im Bewuchs im Umkreis des urzeitlichen Burgwalls verstreut ist. Einzelne Exemplare der Bäume erhielten sich namentlich in den unzugänglichen Kanons. Die Brandbestattungsweise hinterließ Holzkohlenstückchen aus der Hallstattzeit in Nové Zámky. Sämtlich 74 Holzkohlenstückchen stammten von Eiche (*Quercus* sp.). Eiche war im gegebenen Milieu das heizkräftigste Gehölz und hatte daher einen Vorzug vor dem übrigen. Die durch die Analyse kleiner Fundkomplexe gewonnenen archäobotanischen Kenntnisse (sie wurden bei aufmerksamer archäologischer Geländepraxis gewonnen) haben uns auch in diesem Jahre überzeugt, daß sie in vielen Fällen eine wichtige Informationsquelle über die Beziehung des Menschen zur Pflanze in gegebener Zeit und am gegebenen Ort sind. Sie haben ihren gebührenden Platz auch heute, wann vor allem breite Erkenntnisse aus den einzelnen monokulturellen Einheiten auf archäologischen Fundstellen, evtl. breite Kenntnisse aus geographisch gut definierten Gebieten aus verschiedenen Klimaphasen bevorzugt werden.

ARCHEOBOTANICKÉ NÁLEZY Z LIPTOVskej SIELNICE-LIPTOVskej MARY

Mária Hajnalová

Liptovská Sielnica, časť Liptovská Mara, poloha Rybníky II, doba laténska stredná, sídlisko, archeobotanické nálezy, archeobotanická analýza, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

Liptovská Mara je z paleobotanického hľadiska unikátnou archeologickou lokalitou. Jej výnimočnosť je daná faktom, že ide o väčší monokultúrny viacfázový sídelný celok. Počas dlhoročného výskumu sa tu z viacerých polôh získal bohatý súbor botanických nálezov.

Doterajšie poznatky na základe archeologických a zoologických nálezov sú zhrnuté v práci Die Püchover Kultur (Pieta 1982). Súbor zuhoľnatých rastlinných zvyškov z polôh Havránok, Rybníky I, Za Panskými humny, Vlašky a Kamenica vyhodnotila E. Hajnalová (1979, 1980, 1989).

V polohe Rybníky II (pozri K. Pieta, príspevky v ročenke AVANS r. 1989-1994), neďaleko plochy I sa na východnom svahu Havránku po odkrytí rímskych a neskorolatenských vrstiev objavili stredolaténske vrstvy, nasýtené vodou z podsahových prameňov. Boli bohaté na organické zvyšky: drevo, opracované drevené predmety, zuhoľnaté a nezuhoľnaté semená a plody pestovaných aj divorastúcich rastlín, ulity slimákov, zvyšky hmyzu a zvieracie kosti. Rastlinné zvyšky sa uchovávali jednak obhorené a mineralizované (najmä skupina pestovaných rastlín a poľných burín) a jednak nezuhoľnaté v horizontoch nasýtených vodou (skupina divorastúcich druhov).

Spracovať tento rozsiahly materiálový súbor (400 nálezových komplexov) je jedným z cieľov grantovej úlohy č. 227 s názvom "Osada a životné prostredie severných Karpát na počiatku doby dejinnej", ktorá v sebe zahŕňa palynologické, malakozoologické, zoologické, dendrochronologické a archeobotanické analýzy. Jej súčasťou je aj autorkina doktorská dizertačná práca, ktorá by mala a) doplniť a upresniť interpretáciu vývoja osídlenia severných Karpát vo včasnohistorickom období, b) charakterizovať dobovú vegetáciu antropogénnej krajiny s možným doplnením poznatkov z oblasti archeobotaniky, klimatológie a palynológie.

Odber vzoriek a extrakcia organických zvyškov

Počas sezón v r. 1994 a 1995 sa na lokalite pokračovalo v odkrývaní latenských horizontov. Zo skúmanej plochy boli odoberané vzorky hliny pre archeobotanickú a malakozoologickú analýzu. Vzorky sa odobrali z každého metra sledovanej plochy. Tam, kde to nálezové okolnosti dovolili, sa odobrali vzorky s objemom 8 litrov. Ak bol objem sledovaného objektu menší, vybrala sa celá výplň. Organické zvyšky sa z hliny extrahovali ručným preplavovaním, metódou wash-over cez sitá s hrúbkou 0,8 mm, 0,5 mm a 0,315 mm.

Drevá a drevené predmety

Väčšie drevá a drevené koly sa nevyberali, nachávali sa na mieste, pravidelne sa zvlhčovali a prikrývali. I napriek tomu čiastočne vysychali. Najdôležitejšie boli na konci sezóny prenesené do laboratória. Odobrali sa z nich vzorky na dendrologickú a dendrochronologickú analýzu. Neskôr budú konzervované cukrovým roztokom.

Sortiment pestovaných a divorastúcich rastlín

Chcela by som vopred upozorniť, že analýza nálezov z polohy Rybníky II ešte nie je ukončená, a ide len o predbežné výsledky, ktoré sa v ďalších fázach môžu, ale nemusia potvrdiť. V článku sú porovnané s publikovanými poznatkami.

V latenských vrstvách v polohe Rybníky II boli podľa doterajších poznatkov z pestovaných rastlín najpočetnejšie zastúpené pšenice a hrach. Pšenica špaldová (*Triticum spelta*) sa v oboch polohách vyskytovala najčastejšie, ďalej nasledujú pšenica dvojzrnová (*T. dicoccum*), pšenica jednozrnová (*T. monococcum*) a pšenica letná (syn. siata; *T. aestivum*). Môžeme konštatovať, že v dobe laténskej ľudia na Liptovskej Mare poznali všetky druhy plevnatých aj neplevnatých pšeníc. Identifikácia zŕn zuhoľnatých pšeníc na jednotlivé druhy je veľmi obtiažna, niekedy až nemožná pre vysokú variabilitu morfológických znakov. Oproti tomu znaky na vidličkách sú menej variabilné, čo veľakrát umožňuje jednoduchšiu a presnejšiu determináciu. Táto sa robí na prekontrolovanie určených zŕn. Pokiaľ na Havránku bol nálezový súbor zŕn pomerne početný a vidličky alebo iné časti kláskov sa nevyskytli, v polohe Rybníky II to bolo naopak. Zrná sa našli len ojedinele, no vidličky boli veľmi početné. Tento fakt je pravdepodobne odrazom skutočnosti, že v prvom prípade ide o obetné dary (zrno v nádobách) a v druhom prípade o kuchynský alebo iný odpad.

Prítomné boli aj plevnaté, nahé formy jačmeňa (*Hordeum vulgare*). Malý počet zŕn nedovoľuje povedať, či to bol jačmeň dvojradový (*Hordeum vulgare* subsp. *distichon*) alebo šesťradový (*H. vulgare* subsp. *vulgare*). Niektoré kvetné plevy poukazujú na možnosť prítomnosti jačmeňa dvojradového (cf. *H. vulgare* ssp. *distichon*), ktorý bol nájdený aj v Liptovskej Mare VII (poloha Kamenica) z neskorej doby laténskej. V rámci diskusie sa predpokladalo, že obilie vo veľkej zásobnej nádobe obilnici bolo importom (Hajnalová 1989).

Proso siate (*Panicum miliaceum*) bolo na Havránku pomerne početné, nájdené vo forme spečených hrudiek. V polohe Rybníky II boli jeho zrná nájdené samostatne.

Ovos (*Avena*) a raž (*Secale cereale*) tvorili malý súbor. Pravdepodobne boli prímiesou v ostatných plodinách. Ovos (*Avena*), burina obilných polí, bol už od neolitu zastúpený, dvoma druhmi (*Avena fatua*) a (*Avena sterilis*). Rozlíšiť pestovaný ovos (*Avena sativa*) od divorastúcich foriem je možné iba podľa častí pliev - tvaru odlučovacej plôšky v klásku. Dĺžka, šírka a hrúbka obilky nie sú spoľahlivým znakom. Plevy, ktoré bolo možné určiť, patria tak k divorastúcim formám, ako aj ovsu siatemu. Pomerne početný súbor tvoria aj zrná ovsu z obetiska na Havránku. Najstarší nález pestovaného ovsu siateho v strednej Európe je datovaný do záverečného obdobia doby bronzovej (kultúra popolnicových polí; 1200-750 p.n.l.) a počiatku doby halštatskej z horného toku Dunaja v Rakúsku (Küster 1991), neskôr z doby laténskej je známy z karpatskej časti Ukrajiny (4.-2. stor. p. n. l.; Paškevič 1991 a z Nemecka 1. stor. p. n. l.; Knörzer 1991). Nález z Liptovskej Mary podporuje teóriu, ktorá predpokladá začiatok jeho pestovania v dobe laténskej. Otázka kde a kedy prebehlo jeho skultúrnenie však nie je ešte definitívne doriešená.

Zo strukovín bol najčastejšie zastúpený hrach siaty (*Pisum sativum*) v dvoch varietách - okrúhle a hranato-semennej, menej častý bol bôb konský (*Vicia faba*). Šošovica siata (cf. *Lens culinaris*) bola na lokalite nájdená len ojedinele a dnes je určená iba s pravdepodobnosťou. Táto rastlina dáva prednosť ľahkým, piesočnatým pôdam a indikuje teplú, no najmä suchú klímu. Doteraz sa jej pestovanie predpokladalo len v teplejších oblastiach juhozápadného Slovenska.

Z technických plodín sa po prvý raz našiel mak siaty (*Papaver somniferum*) a zaujímavý je aj nález húžvy vláknin bylinného alebo lykového charakteru. Ide pravdepodobne o žihlavové alebo konopné vlákna. Keďže nie sú uchované v dobrom stave, môžeme ich určiť len ako žihlava dvojdomá/konopa siata? (Cf. *Urtica dioica*/*Canabis sativa*).

Zo zbieraných plodov boli početné škrupinky liesky obyčajnej (*Coryllus avellana*), menej zriedkavé boli nezuhoľnatené semená jahody obyčajnej (*Fragaria vesca*), bazy čiernej (*Sambucus nigra*), maliny (*Rubus idaeus*) a černice (*Rubus fruticosus*).

Vzorky boli bohaté aj na divorastúce druhy a poľné buriny. Ich sortiment je veľmi široký a sú charakteristické pre rôzne biotopy. Zastúpené sú druhy segetálnych a ruderálnych spoločenstiev, ale aj druhy z prirodzených spoločenstiev teplých suchých i vlhkých, najmä otvorených stanovišť.

Drevo

Dendrologické analýzy nálezov z polohy Rybníky II. ukázali, že na stĺpy (priemer 20-50 cm) sa využíval smrek obyčajný (*Picea abies*) a borovica lesná (*Pinus silvestris*). Doska dverného rámu bola zhotovená z jedle bielej (*Abies alba*). Drevený klin a habarka boli vyrobené zo smrekového dreva (*Picea abies*), porisko sekery bolo bukové (*Fagus silvatica*) a hák bolo možné určiť len ako listnaté drevo.

Literatúra:

- HAJNALOVÁ, E. 1979: Paleobotanické doklady poľnohospodárstva a používania drevín v oblasti Liptova v dobe laténskej a rímskej. SIA, 27, 1979, s. 437-474.
- HAJNALOVÁ, E. 1980: Niektoré paleobotanické nálezy zo sídlisk. In: AVANS v r. 1979. Nitra 1980, s. 79-80.
- HAJNALOVÁ, E. 1989: Katalóg zvyškov semien a plodov v archeologických nálezoch na Slovensku. Nitra 1989.
- KNÖRZER, K.-H. 1991: Deutschland nördlich der Donau. In: Zeist, W. van - Wasylkova, K. - Behre, K. - E.: Progress in Old World Palaeoethnobotany. Balkema- Rotterdam 1991, s. 189-205.
- KÜSTER, H. 1991: Mitteleuropa südlich der Donau, einschliesslich Alpenarum. In: Zeist, W. van - Wasylkova, K. - Behre, K. - E. 1991: Progress in Old World Palaeoethnobotany. Balkema - Rotterdam 1991, s. 179-187.

- PAŠKEVIČ, G. 1991: East-Central Europe. In: Zeist, W. van - Wasylikowa, K. - Behre, K. - E.: Progress in Old World Palaeoethnobotany. Balkema - Rotterdam 1991, s. 207-239.
- PIETA, K. 1982: Die Puchover Kultur. Nitra 1982.

ARCHAEOBOTANICAL FINDS FROM LIPTOVSKÁ SIELNICA-LIPTOVSKÁ MARA. Preliminary results of archaeobotanical sampling, 1994-1995 seasons of excavation, Liptovská Sielnica-Liptovská Mara - Rybníky II, (Middle La Tène period). Charred, waterlogged and mineralised cereal grains and chaff from 20 samples taken during the 1994, 1995 seasons have been identified. Spelt wheat (*Triticum spelta*) was by far the most common cereal in these samples, followed by einkorn (*T. monococcum*), emmer (*T. dicoccum*), barley (*Hordeum vulgare*), millet (*Panicum miliaecum*) and free-threshing wheat (*T. aestivum/compactum*). Both hulled and naked barley (*Hordeum vulgare*) grains were recovered. Chaff of two-row barley (cf. *Hordeum vulgare* ssp. *distichon*) was identified, corresponding to finds of two-row barley at the nearby La Tène site of Liptovská Mara VII (Kamenica) (E. Hajnalová 1979). Rye and oats were also found at Rybníky II, but these may have been weeds of the other cereals. The chaff of both wild and domesticated oats was identified. The range of cereals is the same as that found at Havránok (a ritual site nearby, occupied in the late La Tène period, where barley and millet were, however, more important than emmer and einkorn (E. Hajnalová 1979). The Rybníky II samples also contained a variety of pulses and wild/weed species, which are still being analysed. Species identified to date include pea (*Pisum sativum*), faba bean (*Vicia faba*) and lentil (cf. *Lens esculenta*), as well as poppy (*Papaver somniferum*), hazelnut (*Coryllus avellana*), strawberry (*Fragaria vesca*), elderberry (*Sambucus nigra*), raspberry (*Rubus idaeus*) and blackberry (*R. fruticosus*). In addition, a number of samples of waterlogged timber were identified. Apart from a common silver fir (*Abies alba*) door frame, most structural timbers were of spruce (*Picea abies*) and pine (*Pinus sylvestris*). An axe handle was made from beech (*Fagus sylvatica*) and a habarka (twirling stick) from spruce. Other wooden tools were made from unidentified deciduous as well as coniferous species.

PRVÁ ETAPA VÝSKUMU V SKALKE NAD VÁHOM

Milan Hanuliak

Skalka nad Váhom, časť Skala (okr. Trenčín), Chochel (35-21-17, 1 : 10 000, 421-433 : 13-24 mm), ťažisko neskorá doba laténska, predstihový záchranný výskum polykultúrnej lokality, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

Lokalita patrí do skupiny ďalších nálezísk, skúmaných v r. 1995 na trase výstavby diaľnice v úseku Chocholná - Nemšová. Je umiestnená na výraznej vyvýšenine vypínajúcej sa nad juhozápadnou časťou intravilánu obce. Jadro tohto ostrožného útvaru predhoria Bielych Karpát, vybiehajúceho do inundácie nad sútokom Súčanky a Váhu, vytvorili kalové vápence sivej a svetložltej odrody.

Vyvýšenina s areálom lokality má úzky hrebeňovitý tvar. Táto skutočnosť zrejme prispela k vzniku jej miestneho pomenovania v podobe "Chochel". Dĺžka lokality je 167 m, šírka sa pohybuje v rozmedzí 27-40, 5 m, celková plocha je 6383 m². Pri pozdĺžnom reze, vedenom stredom lokality, úroveň terénu poklesáva od jej juhozápadného okraja s kótou 307, 3 m n. m. k severovýchodnému okraju s niveletou 302, 8 m n. m. Pri priečnom reze má lokalita strechovitý profil. Zhruba jej stredom prebieha hrebeňovitá vyvýšenina. Od nej úroveň terénu poklesáva cca o 1 m v kolmej línii na severozápadnú i juhovýchodnú stranu.

Spomedzi prírodných daností pri osídlení opísanej polohy rozhodla predovšetkým jej prirodzená obranyschopnosť. Zo severozápadu, severu a juhovýchodu ju zabezpečovali príkre svahy. Mierne sa zvažujúci terén v juhozápadnom úseku bol na vhodnom mieste predelený valovým telesom. Podľa uvedených skutočností lokalitu možno považovať za opevnené výšinné sídlisko.

Základnú predstavu o osídlení lokality si možno vytvoriť podľa nesystematických výkopových prác realizovaných v druhom a treťom decéniu nášho storočia. Vtedy získané nálezy, zachytené čiastočne kresbne a fotograficky, nie sú, žiaľ, dnes k dipozícii (Brancsik 1914; Otrók 1914; nálezová správa AÚ SAV v Nitre č. 822/38). Nálezové okolnosti boli iba výnimočne zaznamenávané, rozsah

prekopanej plochy nie je známy. Z uvedeného dôvodu bolo nanajvýš potrebné, prostredníctvom tohtoročného terénneho výskumu, detailnejšie sa zorientovať v kultúrno-chronologickom a priestorovom osídlení lokality. Pre tento účel bolo nevyhnutné precízne zdokumentovať nálezové okolnosti novej kolekcie predmetov materiálnej kultúry, pokúsiť sa o kvantifikáciu osídlenosti jednotlivých etáp a spresnenie ich vzájomných vzťahov. Týmto potrebám sa podriadila metodika výkopových prác. Cez stredovú os lokality sa vytýčila trasa zisťovacieho rezu s možnosťou rozšírenia jeho sektorov v miestach odkrývky významných objektov. Sústavou sond bola dodatočne preskúmaná terasovitá plocha na severnom obvode lokality. Pri výkopových prácach v rámci sektorov a sond sa postupovalo po vrstvách. V tých úsekoch lokality, kde skalnaté podložie vystupovalo bližšie k úrovni terénu, sa práce zastavili na tejto línii (niveleta 15-50 cm). Povrch odkrytých kamenných vrás, resp. štrkovej vrstvy sa začistil a zdokumentoval. Vo zvyšných častiach lokality sa v hĺbení postupovalo až po úroveň sterilnej, svetložltej hlinitej vrstvy, ležiacej miestami v hĺbke 70-120 cm. Výskumom prebádaná plocha predstavuje 501, 5 m². Ak sa tento údaj dá do pomeru s plochou lokality, vyčíslenou na 6383 m², je zrejme, že sa prebádalo 7, 8 % jej celkovej rozlohy. Zdalo by sa preto, že vzhľadom na preskúmanú plochu sa získali len torzovité výsledky. Oveľa ucelenejšia predstava sa utvorila o osídlení lokality z chronologického hľadiska. Aj podľa zistenia členov jednotlivých odborných komisií sa v náročných pôdnych podmienkach podarilo zistiť doklady osídlenia z počiatku strednej doby bronzovej, neskorej doby bronzovej, náznaky osídlenia zo strednej doby laténskej a výrazné neskoroláténske osídlenie púchovskou kultúrou i s dáckymi prvkami, ďalej náznaky neskororímskeho osídlenia z konca IV. stor. a osídlenie zo včasného a vrcholného stredoveku (9.-13. stor.).

Uvedené kultúrno-chronologické zaradenie bolo stanovené predovšetkým na základe keramického materiálu, zachovaného vo výraznej prevahe v podobe fragmentov. Ich kolekciu dopĺňali rôzne formy praslenov, kamenných úštepov, brúsov a drvídiel so zlomkom klinu z hladeného materiálu. Výnimočné sú doklady používania nástrojov zhotovených z parohoviny a kosti. Ich datovacia schopnosť je však vcelku nízka. Vyššiu chronologickú preukaznosť mali kovové predmety. K nim patrí bronzová ihlica a drôtená náušnica, bronzová i železná spona a strieborná minca. Hojnejšie boli zastúpené železné klince, skoby, pracky, strelky a nože. Ojedinelým nálezom bol nožovitý sekáč.

Vertikálnochronologické pozorovania neumožnili spresniť datovaciu schopnosť predmetov materiálnej kultúry, s výnimkou charakteristických typov. Ich hodnotenie naopak ukázalo, že nálezový inventár vrátane keramického bol na preskúmanej ploche extrémne premiešaný. Išlo o stav zachytený tak v mieste tenkej kultúrnej vrstvy, ako aj v priestoroch s viacnásobným zvrstvením, oddeleným kamennými medzivrstvami. Tento stav mohla v nemalej miere ovplyvniť prirodzená soliflukcia kultúrnych vrstiev v teréne, ktorý na lokalite klesá v pozdĺžnom i priečnom reze. Z chronologického hľadiska uzavretú nálezovú situáciu predstavujú iba spodné časti výplne objektov zapustených hlbšie do terénu v sektoroch B, C, D/-1, S/-1. Podľa ich tvaru a ďalších určujúcich znakov išlo o zemnicu, obilné jamy a jamy iného hospodárskeho využitia.

Zo skupiny objektov sa vymykajú dva objekty. Prvým je opevňovací systém uzatvárajúci lokalitu na juhozápadnej strane. Skúmal sa v sektoroch AV, A, A/-1, B a C. Vybudovaný bol na vyvýšenom mieste, dodatočne upravenom navrhnutím ďalších vrstiev zeminy. Jeho základom je konštrukcia zložená z čelnej a zadnej plenty, vybudovanej z veľkých kameňov miestnej proveniencie i dovezeného pieskovca. Predpoklad o vnútornej komorovej konštrukcii musí potvrdiť ďalší terénny výskum. Táto časť opevnenia nemohla byť doskúmaná v r. 1995 z časových dôvodov a nevhodných poveternostných podmienok. Úlohou nasledujúceho výskumu bude tiež rozhodnúť, či valové opevnenie možno spojiť s laténskym obdobím alebo už s obdobiem doby bronzovej. Vo valovom telese sa črepy z posledne uvedeného obdobia nachádzali sporadicky.

Druhým významným objektom je sakrálny objekt. Odkryl sa zhruba v centrálnej časti lokality v sektore R, S, S/-1 a T. Jeho dispozícia sa skladá z lode nepravidelnej štvorcovej dispozície, polkruhovitej apsidy a postranných výstupkov lemujúcich vstup do interiéru. Na úrovni zistenia sa objekt skladal z cca dvoch najspodnejších riadkov drobných lomových kameňov miestnej proveniencie, spájaných maltou. Dlážka objektu bola vyložená tenkými pieskovcovými platňami so skosenými hranami.

Pri výskume sakrálneho objektu boli zaznamenané tri výnimočnosti. Netypické pre dané obdobie sú nielen rozmery objektu, ale aj štvorcový tvar lode. Orientácia pozdĺžnej osi je od obvyklého smeru (východ-západ), odklonená o vyše 30° južným smerom. Cintorín súvisiaci so sakrálnym objektom sa nenachádzal v jeho blízkosti, ale bol vzdialený vyše 25 m severovýchodným smerom. Regulárne

pochovávanie bolo možné až v týchto miestach, pretože tu hrúbka zeminy dosahovala hodnotu vyše 70-90 cm. V tesnej blízkosti sakrálného objektu sa skalnaté podložie nachádzalo v hl. 20-45 cm pod úrovňou súčasného terénu.

V tomto prostredí sa výskumom zachytili iba dva kostrové hroby. Do jám, vysekaných v skalnatom podloží, boli uložené starší mužskí jedinci (určila M. Vondráková) s prejavmi preventívnych a posteriorných protivampirických opatrení. Vzhľadom na úsilie objasniť niektoré detaily zaznamenané vo vzťahu k sakrálnemu objektu je potrebné v nasledujúcej etape výskumu v jeho okolí rozšíriť plochu odkrývky. V sektoroch Z, Z/1, Z/3, I sa zistilo, že nielen okrajová partia, ale zrejme aj zvyšné časti vrcholnostredovekého cintorína boli už v minulosti intenzívne neodborne amatérsky prekopané. Nepriamo by o tom svedčili aj početné terénne depresie zaznamenané na úrovni terénu v tejto časti lokality.

Poznatky o priestorovom rozmiestnení osídlenia na lokalite v rôznych kultúrnochronologických úsekoch sú značne torzovité. Dôvodom daného stavu môže byť i skutočnosť, že sa intenzívne preskúmal najmä stredový priestor s úzkym rovinatým plató, ktorému sa osídlenie mohlo vyhýbať. Na druhej strane je zrejmé, že doklady neskorolaténskeho osídlenia (púchovská kultúra) sú rozmiestnené po celej ploche lokality. V blízkosti valového opevnenia sa pritom zachytila aj keramika s dácymi prvkami a náznaky neskororímskeho osídlenia z konca 4. stor. spolu s črepami zo strednej a neskorej doby bronzovej. Na úpätí vnútornej strany opevnenia sa koncentrovali aj nálezy z 9.-11. stor. Ojedinelé keramické fragmenty sa sporadicky nachádzali aj v juhozápadnej polovici lokality. Vrcholnostredoveký sakrálny objekt bol zasa zakomponovaný zhruba do centrálnej časti lokality. V severovýchodnom priestore sa nachádzal cintorín používaný v 12.-13. stor. Jeho skutočný rozsah sa nedá spresniť. Podľa nepriamych indícií mohlo ísť o plochu s rozmermi zhruba 57 x 17 m.

V závere je potrebné uviesť, že archeologická lokalita s určujúcou úlohou v historickom vývoji tamojšieho regiónu, bola v r. 1995 preskúmaná fragmentárne. Aj napriek vynaloženému úsiliu sa nepodarilo v kompletnejšej podobe naplniť ciele vytýčené pred výskumom vzhľadom na súčasné potreby archeologického bádania. Niektoré z objektov ťažiskového významu (napr. opevnenie a okolie sakrálného objektu) zostali preto nedoskúmané. Členovia odborných komisií preto odporučili vo výskume pokračovať aj v budúcom roku 1996.

Literatúra

- BRANCSIK, K. 1914: Über die Ergebnisse unserer Grabungen wie auch über prähistorische Zufallsfunde im Comitate. In: A Trencsén Várm. Múz. Egyes. Ért. Trencsén 1914, s. 22-36.
- OTROK, M. 1914: A vágsziki ásatások. In: A Trencsén Várm. Múz. Egyes. Ért. Trencsén 1914, s. 70-75.

ERSTE GRABUNGSETAPPE IN SKALKA NAD VÁHOM. Die Fundstelle befindet sich auf einer Anhöhe über dem Südwestteil des Gemeindekatasters von Skalka nad Váhom (Bez. Trenčín). Sie hat eine schmale kammartige Form. Ihre Länge beträgt 167 m, die Breite bewegt sich zwischen 27-40, 5 m, die Gesamtfläche mißt 6383 m². Das Geländeniveau senkt sich im Längs- und Querschnitt. Unter den naturräumlichen Gegebenheiten waren bei der Besiedlung der gegebenen Lage vor allem ihre Verteidigungsfähigkeit, die Sicherung durch Steilhänge und die Aufschüttung eines Wallkörpers ausschlaggebend. Nach genannten Tatsachen kann die Fundstelle als eine befestigte Höhensiedlung betrachtet werden. Die durch Amateurgrabungen im zweiten und dritten Jahrzehnt dieses Jahrhunderts gewonnenen Funde stehen nicht mehr zur Verfügung. Deswegen war es notwendig, durch eine neue Grabung einen Fundverband von Gegenständen mit präzise dokumentierten Fundumständen zu gewinnen. Dieser Notwendigkeit wurde die Methodik der Grabungsarbeiten angepaßt. Durch die Mittelachse der Fundstelle bestimmte man den Verlauf des Feststellungsschnittes mit der Möglichkeit zur Verbreiterung seiner Sektoren an Stellen des Vorkommens bedeutsamer Objekte. Die bei der Grabung erforschte Fläche bilden 501, 5 m². Dies macht jedoch nur 7, 8 % des Gesamtausmaßes der Fundstelle aus. Diese Fläche war mit verschiedener Intensität in den Anfängen der mittleren und in der Spätbronzezeit besiedelt. Die sporadische Besiedlung aus der Mittellatènezeit wurde durch ausgeprägte spätlatènezeitliche Besiedlung mit der Púchov-Kultur wie auch mit dakischen Elementen abgelöst, weiters durch sporadische spätrömerzeitliche Besiedlung vom Ende des 4. Jh. und durch Besiedlung aus dem Früh- und Hochmittelalter (9.-13. Jh.). Die angeführte kulturell-chronologische Einstufung wurde

vor allem auf Grundlage des Keramikmaterials bestimmt, das vorwiegend in Form von Fragmenten erhalten ist. Ihre Kollektion ergänzten verschiedene Formen von Spinnwirteln, Silexabschlägen, Wetzsteinen, Mahlsteinen mit dem Bruchstück eines Keiles aus geglättetem Material. In Ausnahmefällen gewann man Belege über die Verwendung von Werkzeugen aus Geweih und Knochen. Ihre Datierungsfähigkeit ist allerdings im allgemeinen niedrig. Eine größere chronologische Empfindlichkeit haben Metallgegenstände. Zu ihnen gehört eine Bronzenadel und ein Drahtohrring, eine Bronze- und Eisenfibel und eine Silbermünze. Reichlicher vertreten waren Eisennägel, Klammern, Schnallen, Pfeilspitzen, Messer; ein Haumesser bildete hingegen einen Einzelfund. Die angeführten Gegenstände barg man namentlich aus der Siedlungsschicht und aus nicht vielen Objekten. Von der Gruppe der Objekte weichen zwei Objekte ab. Das erste von ihnen stellt das Befestigungssystem dar, welches die Fundstelle an der Südwestseite abschließt. Der zweite bedeutsame Bau ist ein Sakralobjekt. Es wurde ungefähr im zentralen Teil der Fundstelle freigelegt. Seine Disposition besteht aus einem unregelmäßig quadratischen Schiff, einer halbkreisförmigen Apsis und seitlichen Vorsprüngen, die den Eingang in das Interieur säumen.

ZÁCHRANNÝ PRIESKUM VO ZVOLENE

Václav Hanuliak

Zvolen (okr. Zvolen), poloha Haputka (M-34-123-A-c, 1 : 25 000, 21 : 77 mm), stredovek včasný (9.-10. stor.), sídlisko, prieskum, uloženie nálezov PÚ-RS v Banskej Bystrici.

Pamiatkový ústav, regionálne stredisko Banská Bystrica počas realizácie cestného obchvatu Zvolen - Pustý hrad uskutočňoval v záujmovom území v apríli r. 1995 záchranný prieskum. Prieskum sa sústreďoval najmä na polohu Haputka v nadm. v. 285-290 m. Lokalita je situovaná na ľavom brehu rieky Slatiny v ústí bezmenného potoka, ktorý je v súčasnosti regulovaný kanalizačným potrubím, vyúsťujúcim do Slatiny. Predmetom záujmu bolo miesto porušené zemnými prácami, ktoré sa nachádzalo 80-100 m severozápadne od niekdajšej zisťovacej sondy archeologického výskumu, realizovaného Archeologickým ústavom SAV v Nitre v r. 1981 (Žebrák 1981). Kultúrna vrstva sa začala čítať od hĺbky 60 cm.

Zemné úpravy na stavenisku porušili objekt s nerovným dnom, ktoré sa nachádzalo v hĺbke cca 90 cm. Výplň objektu tvorila vrstva prepáleného lomového kameňa, premiešaná s tmavou zeminou s obsahom keramických fragmentov, mazanice a zvieracích kostí. Keramické fragmenty môžeme rámcovo datovať do 9.-10. stor. (obr. 34) Zistený objekt predstavuje okrajovú, severozápadnú časť sídliska z 8. až 10. stor., ktoré už bolo lokalizované v r. 1980 (Budinský-Krička 1981).

Literatúra

BUDINSKÝ-KRIČKA, V. 1981: Nové nálezy zo Zvolena. In: AVANS v r. 1980. Nitra 1981, s. 53-54.
ŽEBRÁK, P. 1981: Výsledky průzkumu v okolí Zvolena. In: AVANS v r. 1980. Nitra 1981, s. 327-328.

RETTUNGSAKTION IN ZVOLEN. Das Denkmalinstitut, mit dem regionalen Zentrum in Banská Bystrica realisierte während baulicher Straßenumführung Zvolen - Pustý hrad im Stadtkataster von Zvolen (Bez. Zvolen) auf dieser archäologisch bekannten Fundstelle eine Begehung zwecks Rettung von Denkmälern. Während der Erdarbeiten wurde ein Objekt festgestellt, das nach Keramikfunden in das 9.-10. Jh. datiert ist (Abb. 34). Das festgestellte Objekt bestätigt die Situierung einer slawischen Siedlung in der Lage Haputka vom J. 1980 und umgrenzte zugleich ihr Areal näher.

ZÁCHRANNÝ A PREDSTIHOVÝ VÝSKUM PUSTÉHO HRADU VO ZVOLENE

Václav Hanuliak - Michal Šimkovic

Zvolen (okr. Zvolen), Starý Zvolen-Pustý hrad (M-34-123-A-C, 1 : 25 000, 43 : 121 mm), stredovek vrcholný, kráľovský komitátny hrad, výskum systematický, uloženie nálezov PÚ-RS v Banskej Bystrici.

Pamiatkový ústav, regionálne stredisko Banská Bystrica v spolupráci s mestom Zvolen v mesiacoch jún-október 1995 pokračovali v štvrtej sezóne na záchrane architektonických zvyškov Pustého hradu - kultúrnej pamiatky v katastri mesta Zvolen. Z finančného a časového hľadiska stavebno-konzervačné úpravy pamiatky predstavujú ťažisko pracovnej činnosti. Cieľom týchto prác je prezentovať (zatiaľ iba v hornej polohe) zakonzervované zvyšky historickej architektúry ako exponáty múzea v prírode.

Náplňou predstihového výskumu v mesiacoch júl-august 1995 bolo systematicky postupovať pri odkrývaní častí exponovanej hradby veľkého opevnenia a dokončiť výskum obytnej veže II. Archeologickým výskumom obvodovej hradby veľkého opevnenia v sektore A-6 v mieste šijovitej priekopy sa skúmalo, či časť hradby refúgia neexistovala už ako obvodová hradba v 12. stor., teda v období, kedy bola vybudovaná veľká obytná veža (obr. 35). Zisťovacou sondou v sektore A-6 bol odkrytý múr kladený nasucho, ktorý začínal škárou od vnútornej hrany obvodovej hradby a postupoval smerom západným, lemujuúc južnú stenu obvodovej priekopy. Úlohou tohto múru v obrannej priekope spolu s opracovaným skalným masívom v ďalšej (západnej) časti bolo vytvorenie monolitnej zábrany. Kamenná plenta zabraňovala splavovaniu a zvetrávaniu časti južnej steny obrannej priekopy (obr. 36)

Ťažisko archeologického výskumu v sezóne r. 1995 bolo na ďalšej solitérnej stavbe obytnej veže II., situovanej v strednej časti hornej polohy v sektore D-8. Najbližší exteriér stavby nesie evidentné znaky modelácie terénu vytvorením jednotného nivelačného platô. V severnej a severovýchodnej časti, približne 13-14 m od základu stavby prebieha polkruhová hroťitá priekopa, porušená amatérskymi výkopmi. Vonkajšie rozmery obytnej veže sú 1120 x 1100 cm. Hrúbka základu je 200 cm. Na juhozápadnej strane obvodového základu, 350 m od južného nárožia bola odkrytá vstupná (prízemná) „preluka“ široká 95 cm, kónicky sa mierne rozširujúca do interiéru (obr. 39). Interiér veže bol preskúmaný po sterilnú vrstvu, na dvoch miestach po skalné podlažie (obr. 38). Priestor prízemnia veže neniesol známky členenia. Približne v strede v mieste vybratia po skalné podlažie mohol byť osadený stĺp, ktorý plnil úlohu podpory pre strop, resp. podlahy horného podlažia. Napriek časove jednotnému a pôdorysne nenáročnému rozloženiu stavby môžeme pri tejto obytnej veži hovoriť o dvoch stavebných etapách. Okrem základného pôdorysu v „prelúke“ vstupu bola zistená „zamurovka“, ktorá je jednoznačne mladšia ako obvodové základy (obr. 37). Získané nálezy z priestoru obytnej veže sú zastúpené viacerými súbormi predmetov, či už keramiky, zbraní, drobných kovových a kostných predmetov a dvoch bližšie neurčených mincí. Z hľadiska časového členenia môžeme hovoriť o dvoch skupinách. Staršiu skupinu okrem drobných nálezov zastupuje päť rekonštruovaných nádob, ktoré datujeme do 1. pol. 13. stor. Tieto predmety môžeme zaradiť do obdobia, v ktorom prízemie veže bolo funkčne využívané. Druhú skupinu nálezov reprezentujú predmety zo 14. až počiatku 15. stor. Časovú rozdielnosť artefaktov okrem tvarovej typológie evidentne doložila vertikálna stratigrafia.

Archeologický výskum obvodovej hradby veľkého opevnenia (refúgia), prináša už tradične nálezy, ktoré korešpondujú s našimi predpokladmi. Terénna vlna ako relikť po obvodovej hradbe je ešte stále dostatočne výrazná. Veľké problémy počas výskumu prináša odstraňovanie viac ako 70-ročného náletového porastu, ktorý ako kolonáda husto lemuje celý obvod hradieb. Vnútorňa hrana obvodovej hradby býva tradične viac zachovaná. Jej rozpätie od základovej škáry býva od 120 do 250 cm. Vonkajšia hrana obvodovej hradby býva zachovaná do výšky max. 110 cm. Hrúbka obvodovej hradby sa pohybuje od 180 do 215 cm. Pri výskume vonkajšej hrany obvodovej hradby v sektore E-12 bola odkrytá stavba pristavaná na škáru. Stavba má nepravidelný obdĺžnikový pôdorys s rozmermi 10 525 x 6695 x 11 235 x 6900 cm. Vonkajšie, východné nárožia základov sú zosilnené z dôvodu statického osadenia stavby v príkrom svahovitom teréne. Hrúbka základov sa pohybuje od 1940 do 2610 cm. Rozmery interiéru stavby sú 5950 x 2790 x 6090 x 3030 cm. Stavba predstavuje

obrannú baštu. Interiér bašty bol zatiaľ odkrytý do hĺbky 210 cm. V jeho sutinovom závale boli zistené dva fragmenty mlynského žarnova a menšie zlomky architektonických článkov z ostení. S odkrývaním interiéru bašty sa počíta i v nasledujúcej sezóne.

RETTUNGS- UND VORSPRUNGSGRABUNG AUF PUSTÝ HRAD IN ZVOLEN. Das Denkmalinstitut, regionales Zentrum Banská Bystrica, setzte in Zusammenarbeit mit der Stadt Zvolen in den Monaten Juni-Oktober 1995 in der vierten Saison zur Rettung des Kulturdenkmals Pustý hrad im Stadtkataster von Zvolen (Bez. Zvolen) fort. Die Aufgabe der archäologischen Vorsprungsgrabung bestand darin, systematisch bei der Abdeckung exponierter Teile der Wehrmauer der großen Befestigung vorzugehen und die Abdeckung des Wohnturmes II zu beenden. Bei der Freilegung der Umfassungswehrmauer im Sektor A-6 wurde eine Trockenmauer festgestellt, die vertikal die Umfassungswehrmauer berührte. Die Mauer war zur Wehrmauer mit Zäsur angebaut. Die Trockenmauer säumte in diesem Teil der Komitatburg den Abschnitt des Verteidigungsgrabens (Abb. 35-39). Wir setzen voraus, daß sie die Abschwemmung, bzw. Verwitterung der Lehmwand des Verteidigungsgrabens in diesem Ostabschnitt verhindern sollte. Den Westteil des Verteidigungsgrabens bildet die bearbeitete Felsunterlage. Der Schwerpunkt der archäologischen Grabung in der Saison 1995 bestand in der Freilegung des Interieurs des Wohnturmes II. Die Fundamente des Turmes haben beinahe quadratischen Grundriß von 1120 x 1100 cm Ausmaß. Die Dicke des Fundamentes ist einheitlich, von 200 cm Breite. An der Südwestseite des Fundamentes wurde eine Eintrittslücke von 95 cm Breite freigelegt. Das Interieur des Turmes wurde bis zur sterilen Schicht untersucht, an zwei Stellen bis zur Felsunterlage. Die gewonnenen Funde aus dem Raum des Wohnturmes sind durch mehrere Kollektionen vertreten - von Keramik, Waffen, Kleinfunde von Metall- und Knochengegenständen und zwei nicht näher nicht bestimmten Münzen. Vom Gesichtspunkt der zeitlichen Gliederung kann von zwei Gruppen gesprochen werden. Zur älteren Gruppe gehören Funde aus der ersten Hälfte des 13. Jh., zur jüngeren Gruppe Funde aus dem 14. bis beginnenden 15. Jh. Nach Grabungsabschluß wurden die Fundamente des Wohnturmes II baulich konserviert. Mit einer archäologischen Grabung, die nach und nach in den Nordteil der oberen Lage von Pustý hrad verschoben werden wird, rechnet man auch in der Saison 1996.

POKRAČOVANIE LETECKEJ PROSPEKCIE NA JUHOZÁPADNOM SLOVENSKU

Elena Hanzelyová - Ivan Kuzma - Ján Rajtár

Aj v r. 1995 pokračoval spoločný projekt s finančnou podporou Römisch - Germanische Kommission vo Frankfurte nad Mohanom, ktorého cieľom bolo predovšetkým vyhľadávanie dočasných rímskych vojenských opevnení. Ďalšie lety sa uskutočnili v rámci prieskumov budúcej trasy diaľnice. Podobne ako v minulosti, aj tentoraz sa počas jednotlivých letov zároveň dokumentovali i všetky novoobjavené, resp. už i skôr známe náleziská (obr. 40).

V spolupráci s firmou EMIT AIR z Nitry sa uskutočnilo šesť letov na lietadle Zlín 43 v celkovom trvaní 20 hodín. Jeden let v trvaní dvoch hodín sme absolvovali na lietadle Cessna 172.

Počas uvedených letov sa fotograficky dokumentovali nasledovné náleziská (údaje sú uvádzané v poradí: názov obce, okres, poloha, dátum letu, číslo mapy, mierka mapy, súradnice, čísla negatívov v dokumentácii AÚ SAV):

1. Bánov (okr. Nové Zámky), Hruda, 29. 6. 1995, (45-23-19, 1 : 10 000, 404 : 171 mm), 1068-1071. Sídľiskové objekty, priekopové (žlabové) línie, nedatované.

2. Belá, časť Dulice (okr. Martin), "I", 1. 7. 1995, (36-11-05, 1 : 10 000, 88 : 232 mm), 1072-1073. Hradisko.

3. Belá, časť Dulice (okr. Martin), "II", 1. 7. 1995, (36-11-05, 1 : 10 000, 77 : 281 mm), 1074-1077. Hradisko (?).

4. Blatnica (okr. Martin), Farské, 1. 7. 1995, (36-11-15, 1 : 10 000, 397 : 39 mm), 1078-1079. Mohyla (?), nedatované.

5. **Borovce** (okr. Trnava), Intravilán "II", 1. 7. 1995, (35-32-173, 1 : 10 000, 90 : 60 mm), 1082-1087. Dokumentovanie polohy výskumu pohrebiska a neolitického sídliska.

6. **Borovce** (okr. Trnava), Predné pole "I", 1. 7. 1995, (35-32-174, 1 : 10 000, 30 : 140 mm), 1080-1081. Dokumentovanie polohy výskumu.

7. **Bratislava**, časť **Jarovce**, Pratná, 3. 7. 1995, 1164-1167. Štvorcovitý útvar a sídliskové objekty, nedatované.

8. **Bratislava**, časť **Rusovce**, 3. 7. 1995, (44-24-18, 1 : 10 000, 455 : 63 mm), 1281-1287. Pôdorysy stavieb rímskych usadlostí.

9. **Brodské** (okr. Senica), 3. 7. 1995, (35-32-17, 1 : 10 000, 390 : 60 mm), 1088-1090. Obdĺžnikový útvar - pôdorys stavby (?), nedatované.

10. **Bytča** (okr. Žilina), Za Váhom, 1. 7. 1995, (25-42-24, 1 : 10 000, 335 : 190 mm), 1091-1093. Sídliskové objekty, nedatované.

11. **Čičov** (okr. Komárno), Dobrá lúka, 29. 6. 1995, (45-34-02, 1 : 10 000, 142 : 333 mm), 1094-1097. Priekopovitý útvar so zaobleným nárožím, štvorcovitý pôdorys, kruhový útvar a sídliskové objekty, nedatované.

12. **Trenčín**, časť **Záblatie** (okr. Trenčín) - **Trenčín** (okr. Trenčín) - **Skalka nad Váhom** (okr. Trenčín), diaľnica, 1. 7. 1995, 1098-1132. Dokumentačné zábery trasy výstavby diaľnice.

13. **Dolné Trhovište** (okr. Trnava), 29. 5. 1995, (35-34-14, 1 : 10 000, 302 : 12 mm), 1133-1137. Kruhové opevnenie s Ø cca 50 m. Zberom sa získal nevýrazný materiál, v ktorom je však zastúpený i stupeň Lengyel I niekoľkými červeno-malovanými črepmi (obr. 43).

14. **Dubnica nad Váhom** (okr. Považská Bystrica), 29. 5. 1995, (35-21-08, 1 : 10 000, 225 : 163 mm), 1138-1140. Žlabovitý útvar a sídliskové objekty, nedatované.

15. **Dubovany** (okr. Trnava), "I", 1. 7. 1995, (35-32-21, 1 : 10 000, 5 : 230 mm), 1141-1142. Intravilán obce.

16. **Dubovany** (okr. Trnava), "II", 1. 7. 1995, (35-32-22, 1 : 10 000, 438 : 115 mm), 1143. Intravilán obce.

17. **Hurbanovo**, časť **Bohatá** (okr. Komárno), Veľký Šarád, 29. 6. 1995, (45-41-13, 1 : 10 000, 14 : 336 mm), 1144-1483. Opevnené sídlisko (nížinné hradisko?), nedatované (obr. 44).

18. **Chotín** (okr. Komárno), Dolné Konopište, 24. 6. 1995, (45-43-09, 1 : 10 000, 243 : 10 mm), 1149-1155. Priekopové opevnenie s rozmermi 110 x 100 m. Overené geofyzikálnym meraním, povrchovým zberom a testovacím výskumom. Zisťovacím rezom overená hroť priekopa so šírkou 3 m a hĺbkou 130 cm. Na základe črepového materiálu z výplne priekopy možno toto opevnenie datovať do obdobia stredoveku (Hanzelyová - Kuzma - Rajtár 1996, s. 204).

19. **Ilava** (okr. Považská Bystrica), 29. 5. 1995, (35-21-04, 1 : 10 000, 156 : 226 mm), 1156-1159. Sídliskové objekty, nedatované.

20. **Ivanka pri Nitre** (okr. Nitra), Arkuš, 24. 6. 1995, (45-21-18, 1 : 10 000, 468 : 125 mm), 1160-1163. Dokumentácia výskumu na trase plynovodu.

21. **Jatov** (okr. Nové Zámky), Kesovské, 13. 4. 1995, (45-23-01, 1 : 10 000, 367 : 362 mm), 1168-1177. Pravidelný štvorcovitý útvar s rozmermi približne 80 x 80 m (obr. 45). Zisťovacím rezom sme odkryli dvojicu paralelných priekop vzdialenú od seba 8 m. Vnútorňa priekopa bola široká 4, 5-5 m a dosahovala hĺbku 190 cm, vonkajšia mala šírku 2, 5 m a hĺbku 100 cm. Podľa odkrytých profilov bola vnútorňa priekopa trikrát obnovená, vonkajšia bola obnovená dvakrát. Podľa nálezového materiálu z výplne priekopy (železné klnce a zlomok tehly) toto opevnenie patrí do obdobia vrcholného stredoveku (Hanzelyová - Kuzma - Rajtár 1996, s. 204, obr. 6, tab. VIII: 2).

22. **Kľačany** (okr. Trnava), Štvrte, 29. 5. 1995, (35-34-19, 1 : 10 000, 340 : 303 mm), 1178-1180. Opäťovne dokumentované kruhové opevnenie objavené v r. 1993.

23. **Komárno** (okr. Komárno), Bašta 6, 13. 4. 1995, (45-43-07, 1 : 10 000, 10 : 184 mm), 1181-1183. Dokumentované opevnenie Komárňanskej pevnosti (obr. 42).

24. **Komárno** (okr. Komárno), Palatínska línia, 13. 4. 1995, (45-43-07, 1 : 10 000, 104 : 162 mm), 1184-1185. Zistená jedna z redút (najsevernejšia zo šiestich) Palatínskej línie (obr. 41) vybudovanej v r. 1809 (Gráfel 1986, s. 22, obr. 4).

25. **Kopčany** (okr. Senica), Dolné lúky pod hájom, 3. 7. 1995, (34-24-12, 1 : 10 000, 392 : 94 mm), 1187-1188. Sídliskové objekty nedatované.

26. **Kopčany** (okr. Senica), Sv. Margaréta, 3. 7. 1995, (34-24-07, 1 : 10 000, 112 : 180 mm), 1186. Sídliskové objekty nedatované.

27. **Kúty** (okr. Senica), 3. 7. 1995, (34-42-01, 1 : 10 000, 465 : 165 mm), 1189-1191. Zaoblené nárožie pravouhlého priekopového opevnenia, overené testovacím výskumom, novovek.
28. **Likavka** (okr. Liptovský Mikuláš), 1. 7. 1995, (26-34-15, 1 : 10 000, 56 : 280 mm), 1200-1201. Dokumentovanie polohy sídliska púchovskej kultúry.
29. **Likavka** (okr. Liptovský Mikuláš), hrad, 1. 7. 1995, (26-34-15, 1 : 10 000, 159 : 234 mm), 1192-1197. Dokumentovanie súčasného stavu likavského hradu.
30. **Likavka** (okr. Liptovský Mikuláš), Mních I-II, 1. 7. 1995, (26-43-16, 1 : 10 000, 104 : 80 mm), 1202-1204. Dokumentovanie známeho hradiska.
31. **Likavka** (okr. Liptovský Mikuláš), Predné hony "II", 1. 7. 1995, (26-34-15, 1 : 10 000, 158 : 255 mm), 1198-1199. Priekopový útvar, nedatované.
32. **Liptovská Sielnica, časť Liptovská Mara** (okr. Liptovský Mikuláš), Havránok, 1. 7. 1995, (26-43-13, 1 : 10 000, 396 : 257 mm), 1205-1212. Dokumentovanie výskumu a archeologického skanzenu.
33. **Lisková - Martinček** (okr. Liptovský Mikuláš), 1. 7. 1995, (26-43-16, 1 : 10 000, 463 : 37 mm), 1213-1214. Dokumentovanie známeho hradiska.
34. **Malé Leváre** (okr. Senica), Lúčky, 3. 7. 1995, (34-45-04, 1 : 10 000, 364 : 45 mm), 1215-1218. Sídlistkové objekty, nedatované.
35. **Necpaly** (okr. Martin), 1. 7. 1995, (36-11-05, 1 : 10 000, 175 : 352 mm), 1219-1222. Mohylové útvary (?), nedatované.
36. **Nitra** (okr. Nitra), AÚ SAV, 24. 6. 1995, (45-21-07, 1 : 10 000, 245 : 10 mm), 1223-1227. Intravilán.
37. **Nitra, časť Párovské Háje** (okr. Nitra), 13. 4. 1995, 24. 6. 1995, (45-21-06, 1 : 10 000, 338 : 180 mm), 1228-1237. Dokumentovanie výskumu na trase plynovodu.
38. **Nová Ves nad Váhom** (okr. Trenčín), Kapustnice, 29. 5. 1995, (35-14-19, 1 : 10 000, 307 : 290 mm), 1238-1242. Oválne útvary (?), priebeh priekopy a sídliskové objekty, nedatované.
39. **Nové Zámky** (okr. Nové Zámky), Malá Ragoňa, 29. 6. 1995, (45-41-09, 1 : 10 000, 481 : 60 mm), 1246. Priekopovitý útvar s nárožím a sídliskové objekty, nedatované.
40. **Nové Zámky** (okr. Nové Zámky), Pri Letomostí, 29. 6. 1995, (45-23-23, 1 : 10 000, 83 : 230 mm), 1243-1245. Priekopovité útvary a sídliskové objekty, nedatované.
41. **Palárikovo** (okr. Nové Zámky), "I", 24. 6. 1995, (45-33-17, 1 : 10 000, 456 : 21 mm), 1247-1259. Kruhovitý útvar situovaný vo vnútri rozsiahleho priekopového opevnenia nepravidelného obdĺžnikového tvaru a sídliskové objekty, nedatované (obr. 46).
42. **Palárikovo** (okr. Nové Zámky), "II", 24. 6. 1995, (45-33-16, 1 : 10 000, 27 : 75 mm), 1260-1262. Priekopovitý útvar s pravouhlým nárožím a sídliskové objekty, nedatované.
43. **Patince** (okr. Komárno), Teplica, 24. 6. 1995, (45-43-15, 1 : 10 000, 250 : 210 mm), 1263-1265. Žlabovité útvary a sídliskové objekty, nedatované.
44. **Pezinok** (okr. Bratislava-vidiek), Dlhé, 3. 7. 1995, (44-22-14, 1 : 10 000, 87 : 51 mm), 1266-1268. Sídlistkové objekty, nedatované.
45. **Podbranč** (okr. Senica), hrad Branč, 3. 7. 1995, (35-13-18, 1 : 10 000, 476 : 195 mm), 1269-1271. Dokumentovanie súčasného stavu hradu Branč.
46. **Podolie** (okr. Trenčín), Dlhé diely, 1. 7. 1995, (35-32-02, 1 : 10 000, 254 : 180 mm), 1272-1276. Sídlistkové objekty, nedatované.
47. **Pribilina** (okr. Liptovský Mikuláš), 1. 7. 1995, (26-44-13, 1 : 10 000, 475 : 117 mm), 1277-1280. Dokumentovanie múzea slovenskej dediny.
48. **Sekule** (okr. Senica), Volovec, 3. 7. 1995, (34-41-10, 1 : 10 000, 116 : 292 mm), 1288-1289. Sídlistkové objekty, nedatované.
49. **Slovenské Pravno** (okr. Martin), Kratiny "I", 1. 7. 1995, (36-11-17, 1 : 10 000, 24 : 56 mm), 1290-1291. Mohylové útvary (?), nedatované.
50. **Slovenské Pravno** (okr. Martin), Kratiny "II", 1. 7. 1995, (36-11-17, 1 : 10 000, 14 : 22 mm), 1292. Mohylové útvary (?), nedatované.
51. **Slovenské Pravno** (okr. Martin), Kratiny "III", 1. 7. 1995, (36-11-17, 1 : 10 000, 48 : 10 mm), 1293-1294. Mohylové útvary (?), nedatované.
52. **Stupava** (okr. Bratislava-vidiek), 29. 6. 1995, (44-21-10, 1 : 10 000, 260 : 280 mm), 1298-1303. Sídlistkové objekty, nedatované.

53. **Stupava** (okr. Bratislava-vidiek), "I", 29. 6. 1995, (44-21-10, 1 : 10 000, 260 : 280 mm), 1295-1297. Štvorcovitý útvar a sídliskové objekty, nedatované.

54. **Stupava** (okr. Bratislava-vidiek), "II", 29. 6. 1995, (44-21-10, 1 : 10 000, 253 : 240 mm), 1304-1312. Štvorcovitý útvar a sídliskové objekty, nedatované.

55. **Suchohrad** (okr. Senica), Karlov majer, 29. 6. 1995, (44-21-10, 1 : 10 000, 253 : 240 mm), 1313-1318. Časť pravouhlého útvaru so zaobleným nárožím. Zisťovacím rezom odkrytá hrotitá priekopa široká 2 m, zahĺbená 120 cm do piesočnatého podlažia. Z výplne sa nezískal žiadny nálezový materiál. Na základe jeho tvaru možno predpokladať, že sú to zvyšky opevnenia dočasného rímskeho tábora.

56. **Suchohrad** (okr. Senica), Šutrovka, 29. 6. 1995, (34-43-19, 1 : 10 000, 321 : 144 mm), 1319-1321. Tri pravidelné, rozmerné obdĺžnikové útvary, usporiadané paralelne vedľa seba, pôdorys stavby (?) a sídliskové objekty, nedatované.

57. **Šurany** (okr. Nové Zámky), 29. 6. 1995, (45-32-09, 1 : 10 000, 306 : 367 mm), 1322-1323. Priekopovitý útvar (?) s pravouhlým nárožím, nedatovaný.

58. **Trenčianska Turná** (okr. Trenčín), Plieška, 29. 5. 1995, (35-23-01, 1 : 10 000, 300 : 125 mm), 1324-1327. Sídliskové objekty, nedatované.

59. **Trenčín** (okr. Trenčín), hrad, 29. 5. 1995, (35-21-16, 1 : 10 000, 154 : 315 mm), 1328-1329. Dokumentovanie hradu.

60. **Turík** (okr. Liptovský Mikuláš), 1. 7. 1995, (26-43-11, 1 : 10 000, 66 : 325 mm), 1330-1331. Sídliskové objekty, nedatované.

61. **Tvrdošovce** (okr. Nové Zámky), Morgov majer, 13. 4. 1995, (45-23-12, 1 : 10 000, 178 : 236 mm), 1332. Sídliskové objekty, nedatované.

62. **Úľany nad Žitavou** (okr. Nové Zámky), Dolné rakyty, 29. 6. 1995, (45-32-14, 1 : 10 000, 207 : 54 mm), 1333, 1334. Žlabovitý útvar a sídliskové objekty, nedatované.

63. **Veľké Hoste** (okr. Topoľčany), Horné diely, 1. 7. 1995, (35-23-23, 1 : 10 000, 293 : 360 mm), 1335, 1336. Priekopovitý útvar so zaobleným nárožím, nedatované.

64. **Veselé** (okr. Trnava), Predovratie, 29. 6. 1995, (35-32-16, 1 : 10 000, 25 : 320 mm), 1337-1340. Obdĺžnikové priekopové opevnenie, nedatované.

65. **Vrakúň** (okr. Dunajská Streda), Úžina, 29. 6. 1995, (45-31-09, 1 : 10 000, 242 : 380 mm), 1341, 1342. Kruhový útvar, nedatovaný.

66. **Vysoká pri Morave** (okr. Bratislava-vidiek), "I", 29. 6. 1995, (34-43-24, 1 : 10 000, 235 : 225 mm), 1343-1347. Sídliskové objekty, nedatované.

67. **Vysoká pri Morave** (okr. Bratislava-vidiek), poloha "II", 29. 6. 1995, (34-43-24, 1 : 10 000, 248 : 251 mm), 1348, 1349. Obdĺžnikový pôdorys, nedatovaný.

68. **Záhorská Ves** (okr. Bratislava-vidiek), Drábková "I", 29. 6. 1995, (34-43-23, 1 : 10 000, 99 : 128 mm), 1350-1353. Priekopovitý útvar so zaobleným nárožím, nedatované.

69. **Záhorská Ves** (okr. Bratislava-vidiek), Hrud "II", 29. 6. 1995, (34-43-23, 1 : 10 000, 38 : 112 mm), 1354-1357. Skupina kruhových útvarov, nedatované.

70. **Zohor** (okr. Bratislava-vidiek), Piesky, 29. 6. 1995, 3. 7. 1995, (44-21-10, 1 : 10 000, 183 : 128 mm), 1359-1363. Dokumentovanie záchranného výskumu.

71. **Zohor** (okr. Bratislava-vidiek), Pri šustrovej jame, 29. 6. 1995, (44-21-10, 1 : 10 000, 256 : 150 mm), 1365-1368. Pôdorysy stavieb a sídliskové objekty, nedatované.

Literatúra

GRÁFEL, L. 1986: Pevnostný systém Komárna. Bratislava 1986.

HANZELYOVÁ, E. - KUZMA, I. - RAJTÁR, J. 1996: Letecká prospekcia v archeológii na Slovensku. AR, 48, 1996, s. 194-211, 275-278.

FORTSETZUNG DER LUFTBILDPROSPEKTION IN DER SÜDWESTSLOWAKEI. Auch im J. 1995 setzte das gemeinsame Projekt mit finanzieller Unterstützung der Römisch-Germanischen Kommission in Frankfurt a. M. fort, mit dem Ziel, vor allem temporäre römische Militärbefestigungen zu suchen. Weitere Flüge erfolgten im Rahmen der Überprüfung der künftigen Autobahntrasse. Ähnlich wie in der Vergangenheit, wurden während der einzelnen Funde zugleich auch sämtliche neuentdeckten, bzw. auch schon vorher bekannte Fundstellen dokumentiert (Abb. 40). In Zusammenarbeit mit der Firma EMIT AIR aus Nitra wurden sechs Flüge mit dem Flugzeug Zlín 43

in der Gesamtdauer von 20 Stunden gemacht. Einen zweistündigen Flug absolvierten wir auf dem Flugzeug Cessna 172. Während der angeführten Flüge wurden folgende Fundstellen photographisch dokumentiert: 1. **Bánov** (Bez. Nové Zámky), Hruda, Siedlungsobjekte, Graben(rinnenartige) Linien, undatiert. 2. **Belá**, Teil Dulice (Bez. Martin), Burgwall. 3. **Belá**, Teil Dulice (Bez. Martin), "II", Burgwall (?). 4. **Blatnica** (Bez. Martin), Farské, Hügelgrab (?), undatiert. 5. **Borovce** (Bez. Trnava), Intravillan "II", Dokumentierung der Lage der Abdeckung des Gräberfeldes und der neolithischen Siedlung. 6. **Borovce** (Bez. Trnava), Predné pole "I", Dokumentierung der Lage der Ausgrabung. 7. **Bratislava**, Teil Jarovce, Prátná, rechteckiges Gebilde und Siedlungsobjekte, undatiert. 8. **Bratislava**, Teil Rusovce, Baugrundrisse römischer Niederlassungen. 9. **Brodské** (Bez. Senica), rechteckiges Gebilde - Baugrundriß (?), undatiert. 10. **Bytča** (Bez. Žilina), Za Váhom, Siedlungsobjekte, undatiert. 11. **Čičov** (Bez. Komárno), Dobrá lúka, Grabengebilde mit gerundeter Ecke, quadratischer Grundriß, Kreisgebilde und Siedlungsobjekte, undatiert. 12. **Trenčín**, Teil Záblatie (Bez. Trenčín) - Trenčín (Bez. Trenčín) - Skalka nad Váhom (Bez. Trenčín), Fernstraße, Dokumentationsaufnahmen der Trasse des Fernstraßenbaues. 13. **Dolné Trhovište** (Bez. Trnava), Kreisbefestigung mit ca. 50 m Dm (Abb. 43). Als Lesefunde gewann man verhältnismäßig unmarkantes Material, in dem jedoch auch die Stufe Lengyel I mit einigen rotbemalten Scherben vertreten war. 14. **Dubnica nad Váhom** (Bez. Považská Bystrica), rinnenartiges Gebilde und Siedlungsobjekte, undatiert. 15. **Dubovany** (Bez. Trnava), Lage "I", Intravillan der Gemeinde. 16. **Dubovany** (Bez. Trnava), Lage "II", Intravillan der Gemeinde. 17. **Hurbanovo**, Teil **Bohatá** (Bez. Komárno), Veľký Šáradi, befestigte Siedlung (Niederungsburgwall?), undatiert (Abb. 44). 18. **Chotín** (Bez. Komárno), Dolné konopište, Grabenbefestigung mit den Ausmaßen von 110 x 100 m. Durch geophysikalische Messung, Lesefunde und Testierungsuntersuchung beglaubigt. Durch einen Feststellungsschnitt ein Spitzgraben von 3 m Br. und 130 cm T. beglaubigt. Aufgrund des Scherbenmaterials aus der Grabenverfüllung kann diese Befestigung in das Mittelalter datiert werden (Hanzelyová - Kuzma - Rajtár 1996, S. 204). 19. **Ilava** (Bez. Považská Bystrica), Siedlungsobjekte, undatiert. 20. **Ivanka pri Nitre** (Bez. Nitra), Arkuš, Dokumentation der Grabung auf der Gasleitungstrasse. 21. **Jatov** (Bez. Nové Zámky), Kesovské, regelmäßig quadratisches Gebilde mit den Ausmaßen ca. 80 x 80 m (Abb. 45). Durch einen Feststellungsschnitt wurde ein Paar paralleler Gräben, 8 m voneinander entfernt abgedeckt. Der innere Graben war 4, 5-5 m breit und erreichte eine T. von 190 cm, der äußere hatte eine Br. von 2, 5 m und 100 cm T. Nach abgedeckten Profilen wurde der innere Graben dreimal erneuert, der äußere zweimal. Nach dem Fundmaterial aus der Füllerde des Grabens (Eisennägel und ein Ziegelbruchstück) gehört diese Befestigung in die Zeit des Hochmittelalters (Hanzelyová - Kuzma - Rajtár 1996, S. 204, Abb. 6, Taf. VIII: 2). 22. **Kľačany** (Bez. Trnava), vierte, wiederholte Dokumentierung der im J. 1993 entdeckten Kreisanlage. 23. **Komárno** (Bez. Komárno), Bastei 6, dokumentierte Befestigung der Festung von Komárno (Abb. 42). 24. **Komárno** (Bez. Komárno), Palatínska línia (Abb. 41), Feststellung einer der Redouten (der nördlichsten von sechs) der im J. 1809 errichteten Palatin-Linie. (Gráfel 1986, S. 22, Abb. 4). 25. **Kopčany** (Bez. Senica), Dolné lúky pod hájom, Siedlungsobjekte, undatiert. 26. **Kopčany** (Bez. Senica), St. Margarethe, Siedlungsobjekte, undatiert. 27. **Kúty** (Bez. Senica), gerundete Ecke einer grabenartigen Befestigung, beglaubigt durch eine Feststellungsgrabung, Neuzeit. 28. **Likavka** (Bez. Liptovský Mikuláš), Dokumentierung der Lage einer Siedlung der Púchov-Kultur. 29. **Likavka** (Bez. Liptovský Mikuláš), Burg, Dokumentierung der gegenwärtigen Lage des Burg Likava. 30. **Likavka** (Bez. Liptovský Mikuláš), Mních I, II, Dokumentation des bekannten Burgwalls. 31. **Likavka** (Bez. Liptovský Mikuláš), Predné hony "II", grabenartiges Gebilde, undatiert. 32. **Liptovská Sielnica**, Teil **Liptovská Mara** (Bez. Liptovský Mikuláš), Havránok, Dokumentierung der Grabung und des archäologischen Freilichtmuseums. 33. **Lisková - Martinček** (Bez. Liptovský Mikuláš), Dokumentierung des bekannten Burgwalles. 34. **Malé Leváre** (Bez. Senica), Lúčky, Siedlungsobjekte, undatiert. 35. **Necpaly** (Bez. Martin), Hügelgrabartige Gebilde (?), undatiert. 36. **Nitra** (Bez. Nitra), Intravillan. 37. **Nitra**, Teil **Párovské Háje** (Bez. Nitra), Dokumentierung der Grabung auf der Gasleitungstrasse. 38. **Nová Ves nad Váhom** (Bez. Trenčín), Kapustnice, ovale Gebilde (?), Verlauf des Grabens und Siedlungsobjekte, undatiert. 39. **Nové Zámky** (Bez. Nové Zámky), Malá Ragoňa, grabenartiges Gebilde mit einer Ecke und Siedlungsobjekte, undatiert. 40. **Nové Zámky** (Bez. Nové Zámky), Pri Letomostí, grabenartige Gebilde und Siedlungsobjekte, undatiert. 41. **Palárikovo** (Bez. Nové Zámky), Lage "I", kreistörmiges Gebilde im Inneren einer umfangreichen Grabenbefestigung von unregelmäßig rechteckiger Form und Siedlungsobjekte, undatiert

(Abb. 46). 42. **Palárikovo** (Bez. Nové Zámky) Lage "II", grabenartiges Gebilde mit rechteckiger Ecke und Siedlungsobjekte, undatiert. 43. **Patince** (Bez. Komárno), Teplica, rinnenartige Gebilde und Siedlungsobjekte, undatiert. 44. **Pezinok** (Bez. Bratislava-Land), Dlhé, Siedlungsobjekte, undatiert. 45. **Podbranč** (Bez. Senica), Burg Branč, Dokumentierung des heutigen Standes der Burg Branč. 46. **Podolie** (Bez. Trenčín), Dlhé diely, Siedlungsobjekte, undatiert. 47. **Pribilina** (Bez. Liptovský Mikuláš), Dokumentierung des Museums des slowakischen Dorfes. 48. **Sekule** (Bez. Senica), Volovec, Siedlungsobjekte, undatiert. 49. **Slovenské Pravno** (Bez. Martin), Kratiny "I", hügelgrabartige Gebilde (?), undatiert. 50. **Slovenské Pravno** (Bez. Martin), Kratiny "II", hügelgrabartige Gebilde (?), undatiert. 51. **Slovenské Pravno** (Bez. Martin), Kratiny "III", hügelgrabartige Gebilde (?), undatiert. 52. **Stupava** (Bez. Bratislava-Land), Siedlungsobjekte, undatiert. 53. **Stupava** (Bez. Bratislava-Land), Lage "I", quadratisches Gebilde und Siedlungsobjekte, undatiert. 54. **Stupava** (Bez. Bratislava-Land), Lage "II", quadratisches Gebilde und Siedlungsobjekte, undatiert. 55. **Suchohrad** (Bez. Senica), Karlov majer, Teil eines rechtwinkligen Gebildes mit gerundeter Ecke. Durch einen Feststellungsschnitt freigelegter Spitzgraben von 2 m Br., 120 cm in den Sanduntergrund eingetieft. Die Verfüllung ergab kein Fundmaterial. Aufgrund seiner Form ist anzunehmen, daß es Reste der Befestigung eines temporären römischen Lagers sind. 56. **Suchohrad** (Bez. Senica), Šutrovka, drei regelmäßige, große rechteckige Gebilde, parallel nebeneinander situiert, Grundriß eines Baues (?) und Siedlungsobjekte, undatiert. 57. **Šurany** (Bez. Nové Zámky), grabenartiges Gebilde (?) mit rechtwinkliger Ecke, undatiert. 58. **Trenčianska Turná** (Bez. Trenčín), Plieška, Siedlungsobjekte, undatiert. 59. **Trenčín** (Bez. Trenčín), Burg, Dokumentierung der Burg. 60. **Turík** (Bez. Liptovský Mikuláš), Siedlungsobjekte, undatiert. 61. **Tvrdošovce** (Bez. Nové Zámky), Morgov majer, Siedlungsobjekte, undatiert. 62. **Úľany nad Žitavou** (Bez. Nové Zámky), Dolné rakyty, rinnenartiges Gebilde und Siedlungsobjekte, undatiert. 63. **Veľké Hoste** (Bez. Topoľčany), Horné diely, grabenartiges Gebilde mit gerundeter Ecke, undatiert. 64. **Veselé** (Bez. Trnava), Predovratie, rechteckige grabenartige Befestigung, undatiert. 65. **Vrakúň** (Bez. Dunajská Streda), Úžina, Kreisgebilde, undatiert. 66. **Vysoká pri Morave** (Bez. Bratislava-Land), Lage "I", Siedlungsobjekte, undatiert. 67. **Vysoká pri Morave** (Bez. Bratislava-Land), Lage "II", rechteckiger Grundriß, undatiert. 68. **Záhorská Ves** (Bez. Bratislava-Land), Drábková "I", grabenartiges Gebilde mit gerundeter Ecke, undatiert. 69. **Záhorská Ves** (Bez. Bratislava-Land), Hrud "II", eine Gruppe kreisförmiger Gebilde, undatiert. 70. **Zohor** (Bez. Bratislava-Land), Piesky, Dokumentierung der Rettungsgrabung. 71. **Zohor** (Bez. Bratislava-Land), Pri šustrovej jame, Grundrisse von Bauten und Siedlungsobjekte, undatiert.

TRETIA SEZÓNA VÝSKUMU MLADOPALEOLITICKEJ STANICE V MORAVANOCH NAD VÁHOM - LOPATE II

Jozef Hromada - Ladislav Báñez - Barbara Kazior - Janusz K. Kozłowski - Krzysztof Sobczyk

Moravany nad Váhom (okr. Trnava), Lopata II (35-35-14, 1 : 10 000, 415 : 177 mm), mladý paleolit, systematický výskum, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

I v tomto roku sa pokračovalo vo výskume mladopaleolitickej stanice v polohe Lopata II na známej moraviansko-piešťanskej sídelnej aglomerácii. Oproti pôvodnému predpokladu o rýchlom ukončení terénnych prác a prenesení výskumnej aktivity na ďalšie polohy sa ukázalo, že kultúrna vrstva zachytená výskumom v r. 1993-1994 (Hromada - Báñez - Kazior - Kozłowski - Sobczyk 1995; 1996) pravdepodobne v okrajovej časti väčšieho sídliska je omnoho bohatšia na nálezy. Výskum realizoval slovensko-poľský tím, ktorý okrem základnej skupiny dopĺňali ešte M. Pawlikowski z Geologického ústavu Vysokej školy baníctva a metalurgie v Krakove a M. Poltowicz z Archeologického ústavu Jagelonskej univerzity v Krakove, ako aj R. Desbrosse a I. Margerand z Paleontologického ústavu človeka v Paríži. História bádania a opis terénnej situácie sú podané v predchádzajúcich ročníkoch tohto zborníka.

Samotné výskumné práce sa sústredili predovšetkým na doskúmanie plochy P1 z predchádzajúcich sezón s rozmermi cca 10 x 20 m. Plocha, rozdelená na štvorcové sektory so stranou

dlhou jeden m, bola ďalej prehlbovaná miestami až do hĺbky jedného metra od dnešného povrchu a kultúrna vrstva bola exploatovaná. Jej priebeh potvrdil, že ide o okraj rozsiahlejšieho táboriska, čo bolo potvrdené prakticky už v r. 1994 v spojovacej sonde medzi P1 a hĺbkovou geologickou sondou T1/93. Smerom na sever sa vrstva postupne stráca a zároveň s tým sme zaznamenali i znížený výskyt artefaktov a kostí. Vrstva leží v hornej časti najmladšej spraše, dokumentujúcej priebeh II. würmského pleniglaciálu, čo potvrdili i rádiokarbónové dáta z r. 1993-1994.

Odkrývkou sa získalo vyše 1200 artefaktov a okolo 2000 ks zvieracích kostí, väčšinou v zlomkoch. Kosti sú vo všeobecnosti zle zachované, čo je zapríčinené i tým, že kultúrna vrstva sa nachádza iba asi 30 cm pod dnešnou úrovňou terénu a teda v priamom dosahu poľnohospodárskych mechanizmov. Lovnú zverinu zastupuje hlavne sob, menej mamut a zatiaľ bližšie neurčiteľná menšia fauna. Jej rozbor spolu s analýzou malakofauny sa uskutočňuje v Krakove (H. Kubiak a W. Aleksandrowicz).

Z artefaktov dominuje výrobný odpad (drobné esquillées, cassons, neretušované úštepky a ich zlomky). Hojnejšie sa vyskytujú retušované i neretušované čepele. Z hotových nástrojov prevládajú rydlá nad škrabadlami a ojedinelými vrtákmi. Dvoma exemplármi sú zastúpené i hroty s vrubom, ktoré sú veľkosťou a technikou vyhotovenia plne analogické nálezom z Krakova-Spadzistej. Kostienkovské elementy boli na lokalite zaregistrované už v predchádzajúcich sezónach. Ako surovina bol používaný v prevažnej miere patinovaný podkrakovský pazúrik, menej rádiolarit domáceho pôvodu, hlavne jeho červená odroda.

Už dnes je možné vysloviť hypotézu, že v prípade polohy Lopata II ide o sezónne väčšie táborisko s úzkymi vzťahmi k podkrakovskej oblasti. Kostienkovské elementy v inventári, ako i celkový charakter industrie spolu s rádiokarbónovým datovaním dokladajú kultúrnu príslušnosť lokality k celku, ktorý je na Slovensku predbežne označovaný ako mladšia fáza gravettien (Bárta 1987), na Morave ako willendorfo-kostenkien (Svoboda a kol. 1994) a v Poľsku ako kostenkien (Kozłowski 1983; 1986). Tým sa opäť potvrdzuje, že vývoj gravettienkeho osídlenia v okolí Moravy nad Váhom je podstatne zložitejší, ako sa pôvodne predpokladalo. Potvrdilo sa to i na prieskumom zistenej a neskôr sondážou overenej dvojvrstvovej lokalite v Banke - Kňazovici. Z tohto dôvodu je potrebné dôsledne dodržiavať pomenovanie jednotlivých polôh, pretože v zahraničí Moravy nad Váhom figurujú veľmi často ako jeden celok.

Literatúra

- BÁRTA, J. 1987: Prínos nových poznatkov slovenskej archeológie ku stratigrafii pleistocénu a starého holocénu. *Anthropozoikum* N. S. 18, 1987, s. 203-228.
- HROMADA, J. - BÁNESZ, L. - KAZIOR, B. - KOZŁOWSKI, J. K. - SOBCZYK, K. 1995: Výskum mladopaleolitickej stanice v Moravanoch nad Váhom - Lopate II. In: *AVANS* v r. 1993, Nitra 1995, s. 58-60.
- HROMADA, J. - BÁNESZ, L. - KAZIOR, B. - KOZŁOWSKI, J. K. - SOBCZYK, K. 1996: Pokračovanie výskumu gravettienkej stanice v Moravanoch nad Váhom - Lopate II. In: *AVANS* v r. 1994. Nitra 1996, s. 92-94.
- KOZŁOWSKI, J. K. 1983: Le Paléolithique supérieur en Pologne. *L'Anthropologie*, 87, 1983, s. 49-82.
- KOZŁOWSKI, J. K. 1986: The Gravettian in Central and Eastern Europe. *Advances in World Archaeology*, 5, 1986, s. 131-200.
- SVOBODA, J. a kol. 1994: *Paleolit Moravy a Slezka*. Brno 1994.

Dritte Grabungssaison der Jungpaläolithischen Station in Moravany nad Váhom - Lopata II. Im J. 1995 wurde die systematische Grabung auf der jungpaläolithischen Station in Moravany nad Váhom (Bez. Trnava) in der Lage Lopata II fortgesetzt, die abermals das slowakisch-polnische Team realisierte. Sie knüpfte somit an die Arbeiten der vorangehenden zwei Jahre an, deren Ergebnisse bereits teilweise veröffentlicht wurden (Hromada - Bánesz - Kazior - Kozłowski - Sobczyk 1995; 1996). Mit der Grabung wurde der Randteil eines größeren Lagerplatzes erfaßt, der auf Grundlage der Analyse der Steinindustrie und der Anwesenheit von Kostenki-Elementen (Kerbspitzen, Kostenki-Retusche) zum Kostenkien mit vollen Analogien im Gebiet Polens gehört (Kraków-Spadzista). Als Rohstoff wurde vor allem importierter Krakauer Feuerstein, weniger heimischer Radiolarit benützt. Das archäozoologische Material bestätigt das Übergewicht des Rentiers über das Mammut. Bereits heute ist es klar, daß die

Entwicklung des Gravettien im Umkreis von Moravany nad Váhom wesentlich komplizierter ist als ursprünglich vorausgesetzt wurde und es ist daher notwendig, daß auch die ausländischen Forscher auf der angeführten Fundstelle konsequent die einzelnen Lagen zu unterscheiden beginnen, die verschiedenen Entwicklungsstadien dieser Kultur angehören.

PRÍRASTKY MINCÍ V ARCHEOLOGICKOM ÚSTAVE SAV V ROKU 1995

Ján Hunka - Eva Kolníková

Bratislava, časť Devínska Nová Ves

Keltské, rímsko-germánske, novoveké osídlenie, prieskum (K. Elschek, J. Kubíny, P. Červeň).

Kelti panónski, drachma, typ Kapos, 1. stor. pr. Kr. 13, 5 mm, 2, 505 g. Castelin 1985, č. 1233 (7923).

Rím. Faustina I. (+140), Rím, sestercius, 138-141. 29, 5 mm, 22, 720 g. RIC 1074 (7954); denár, 18 mm, 2, 939 g. RIC 348 (7922).

Rím. Antoninus Pius pre Marka Aurelia, Rím, denár, 146-147, 17 mm, 3, 137 g. RIC 437 (7818).

Rím. Commodus pre Marka Aurelia, Rím, denár, 191-192. 17, 5 mm, 1, 727 g. RIC 256 (7816).

Rím. Septimius Severus? (193-211), Emesa?, denár, 194-195, 16 mm, 2, 622 g. RIC 396 (7833).

Dva zlomky asov (?). 28-29 mm, 7, 100 g, 10, 996 g (7950-7951).

Rím. Caracalla (198-217), Rím, denár, 199-200, 18 mm, 2, 106 g. Averz RIC 31a, reverz RIC 319a (7825).

Rím. Alexander Severus (222-235), denár, 18, 5 mm, 3, 162 g. RIC 32 (7957).

Rím. Gallienus (253-268), Rím a neurčená mincovňa, antoninianus. 20, 5 mm, 2, 368 g. RIC (7826); 19, 5 mm, 2, 553 g (7956); 19 mm, 2, 565 g (7828).

Rím. Claudius II. Gothicus (268-270), Rím, antoninianus. 20 mm, 2, 678 g. RIC 109 (7952); 22 mm, 3, 199 g. RIC 104? (7820); Siscia, antoninianus. 19, 5 mm, 2, 973 g. RIC 181 (7948); neurč. mincovňa, antoninianus (1). 19 mm, 3, 076 g (7817).

Rím. Aurelianus (270-275), neurč. mincovňa, antoninianus. 22, 5 mm, 4, 310 g (7955); 22 mm, 1, 989 g. RIC 137 (7832).

Rím. Probus (276-282), Rím, antoninianus. 21 mm, 2, 917 g. RIC 183 (7827).

Rím. 3. stor., poškodené antoniniany (5). 18 mm, 1, 522 g (7824); 18 mm, 0, 923 g (7949); 16 mm, 2, 58 g (7953); 20 mm, 2, 064 g (7822); 18 mm, 2, 960 g (7821).

Rím. Constantinus I. (306-337), Ticinum, follis, 307. 26, 5 mm, 4, 810 g. RIC 88 (7823).

Rím. Constantius II. (337-361), malý bronz. 18 mm, 1, 782 g (7829).

Rím. Valentinianus I. (364-375), Siscia, centenionalis, 367-375. 17 mm, 2, 172 g. LRBC 1323 (7830).

Rím. Arcadius (395-408), Nicomedia? pocentenionalis, 383-392. 14 mm, 1, 123 g. LRBC 2404 (7819).

Rím. neurč. bronzová minca. 18 mm, 2, 249 g (7831).

Uhorsko. František II. (1792-1835), Smolník, grajciar, 1812. 25 mm, 4, 371 g. Huszár 2053 (7889).

František Jozef I. (1848-1916), Kremnica, 2-haliernik, 1894, 1900, 1901, 1903. 19 mm, 3, 01 g, 3, 204 g, 3, 286 g, 3, 170 g. Huszár 2210 (7888, 7898, 7940, 7941).

Dolné Rakúsko, Wiener Hausgenossen, fenig, po 1460. 13, 5 mm, 0, 411 g. Radoměský č. 25, s. 135 (7887);

Rakúsko. František Jozef I. (1848-1916), Viedeň, grajciar, 1868? 1885. 19 mm, 2, 098 g, 3, 008 g. Moravec č. 44 (7881, 7899); 10-haliernik, 1916. 19 mm, 2, 493 g. Moravec č. 101 (7885); 2-haliernik 1909, 1912. 19 mm, 3, 197 g, 3, 214 g, 3, 196 g, 3, 159 g. Moravec 97 (7883, 7896, 7897, 7939).

Sedmohradsko. František Jozef I. (1848-1916), Gyulafehérvár, grajciar, 1859. 19 mm, 3, 097 g. Huszár 2182 (7882).

Československo, Kremnica, 50-haliernik, 1921, 1950. 21, 5 mm a 19, 5 mm, 4, 938 g a 2, 785 g (7890, 7891); 20-haliernik, 1926, 1938. 20 mm, 3, 163 g, 3, 183 g (7892, 7893); 10-haliernik, 1928. 18 mm, 1, 884 g (7942); 2-haliernik, 1923-1925. 17 mm, 1, 649 g (7943);

Slovensko, Kremnica, koruna, 1940, 1942. 21, 5 mm, 4, 826 g, 4, 962 g (7894, 7895); svätójurajovská medaila, 19.-20. stor. 29, 5 mm, 6, 646 g (7884).

Bratislava, časť Dúbravka

Výskum (K. Elschek).

Československo, Kremnica, 20-haliernik, 1921. 20 mm, 2, 99 g (7878).

Bratislava, časť Rusovce

Horné pole, rímske osídlenie, prieskum (V. Varsik).

Rím. Titus (79-81), Rím, as, 80-81. 27 mm, 9, 717 g. RIC 126 (7963).

Rím. Traianus? (98-117), Rím, as, 101-103. 27 mm, 8, 028 g. RIC 422 (7962).

Rím. Hadrianus (117-138), Rím, as, 28 mm, 6, 940 g (7969).

Rím. Antoninus Pius (138-161), Rím, sestercius, 145-161. 31, 5 mm, 23, 576 g. RIC 770 (7961).

Rím. Marcus Aurelius (161-180), Rím, dupondius, 177-178. 24 mm, 10, 701. RIC 1232 (7965); pre Commoda, Rím, as, 177. 26 mm, 8, 810 g. RIC 1586 (7967).

Rím. Faustina jun. (+175), Rím, as, 26 mm, 12, 419 g. RIC 1632 (7964).

Rím. Alexander Severus (222-235), Rím, denár, 227. 18, 5 mm, 3, 313 g. RIC 70 (7960).

Rím. Julia Mamaea (+235), Rím, denár. 18 mm, 1, 926 g. RIC 360 (7966).

Rím. Horná Moesia, kol. Viminacium, Philippus I. (244-249), veľký bronz. 28, 5 mm, 18, 036 g. Borič-Breškovič 570 (7970).

Rím. Constantius II. (337-361), malý bronz. 16 mm, 2, 120 g (7971).

Československo, Kremnica, 20-haliernik, 1947-1950. 17, 5 mm, 1, 406 g (7968).

Lúčne polia, rímske osídlenie, prieskum (V. Varsik)

Rím. Valentinianus I. (364-378), Siscia, centenionalis, 364-367. 19 mm, 2, 129 g. LRBC 1271 (7974).

Rím. Gratianus (375-383), centenionalis (zlomok). 16, 5 mm, 0, 988 g (7973).

Hurbanovo (okr. Komárno)

Hurbanovský potok, prieskum (I. Žundálek).

Rím. neurčený as, 2. stor. 24 mm, 5, 527 g (7869).

Rím. Horná Moesia, kol. Viminacium, Traianus Decius (249-250), stredný bronz. 27, 5 mm, 11, 462 g (7870).

Rím. Gallienus (253-268), antoninianus. 19 mm, 1, 904 g (7902).

Rím. Claudius II. Gothicus (268-270), antoninianus. 20 mm, 2, 169 g (7868); 18 mm, 1, 831 g (7903).

Rím. 3. stor., neurč. antoninianus (2). 16, 5 mm, 1, 600 g (7871); 17 mm, 1, 197 g (7872).

Rím. Constans (333-350), Siscia, follis, 341-346. 16 mm, 1, 514 g. LRBC 791 (7867).

Chotín (okr. Komárno)

Horné konopište, prieskum (I. Žundálek).

Rím. Claudius II. Gothicus (268-270), antoninianus. 21 mm, 2, 414 g. Cohen 98 (7875).

Rím. 3. stor., poškodené antoniniany (2). 24 mm, 1, 780 g (7877); 19 mm, 1, 640 g (7876).

Rím. Constantius II. (337-361), follis. 18 mm, 4, 597 g (7874), follis. 15, 5 mm, 2, 026 g (7873).

Iža (okr. Komárno)

Dievčí hrad, drevozemný tábor, výskum (K. Kuzmová).

Rím. Hadrianus? (117-138), as. 26 mm, 6, 330 g (7904).

Rím. Marcus Aurelius (161-180), Rím, sestercius, 168. 31 mm, 20, 916 g. RIC 960 (7906); dupondius, 177-178. 26 mm, 12, 836 g. RIC 1232 (7905).

Dievčí hrad, areál rímskej stanice, zber (I. Žundálek).

Rím. Nero (58-64), as. 29 mm, 11, 977 g. RIC 308 (7861).

Rím. Domitianus (89-96), Rím, as, 81. 28 mm, 11, 859 g. RIC 237 (7866).

Rím. Hadrianus (117-138), Rím, as. 26, 5 mm, 9, 320 g (7860).

Rím. Geta (209-213), Rím, denár, 198-200. 18 mm, 2, 486 g. RIC 3 (7862).

Rím. Saloninus? (258-260), Rím, antoninus. 16 mm, 1, 397 g. RIC 15? (7863).

Rím. Probus (276-282), antoninianus. 20, 5 mm, 3, 310 g (7865).

Rím. Constantinus I. (306-337), Heraclea, follis, 325-326. 18 mm, 2, 434 g. RIC 69 (7864).

Rím. Julianus Apostata (355-363), Siscia, centenionalis, 361-363. 19 mm, 1, 975 g. LRBC 1255 (7859).

Uhorsko. František Jozef I. (1848-1916), Gyulafehérvár, 1/4-florén, 1860. 22, 5 mm, 5, 236 g. Huszár 2146 (7907).

Kúty (okr. Senica)

Prieskum, (J. Rajtár, C. Hüssen).

Rakúsko. František Jozef I. (1848-1916), Viedeň, 2-haliernik, 1900, 1912. 19 mm, 3, 147 g, 3, 154 g (7900, 7901).

Lela (okr. Nové Zámky)

Prieskum (Š. Hritz).

Rakúsko-Uhorsko. František Jozef I. alebo Karol I. (1848-1918), 20-haliernik, 1914-1918. 20 mm, 1, 881 g (7908).

Likavka (okr. Liptovský Mikuláš)

Prieskum, Predný lán, (Š. Hritz).

Továrenská alebo iná účelová známka. 19.-20. stor. 18 mm, 1, 42 g (7976).

Nitra (okr. Nitra)

Štefánikova ul., výskum (S. Katkin).

Uhorsko. anonymný denár, 11. stor.-1. pol. 12. stor. 12 mm, 0, 459 g. Huszár 99 (7880).

Nitrianske Hrnčiarovce (okr. Nitra)

Časť hromadného nálezu mincí objaveného v septembri r. 1995.

Uhorsko. Ferdinand II. (1619-1637), Kremnica, denár, 1626-1629; Leopold I. (1657-1705), Kremnica, 15-grajciar, 1664, poltura, 1701, duarius, 1695-1701, denár, 1680-1696;

Čechy. Leopold I. (1657-1705), Praha, 15-grajciar, 1694;

Sliezsko. Lehnic - Breh. Juraj III. (1659-1664), Breh, 15-grajciar, 1664. Celkove 21 mincí. Bližšie vyhodnotenie pozri Slovenská numizmatika 14 (7977-7997).

Pastuchov (okr. Trnava)

Blatina prieskum (G. Fusek).

Rakúsko. Uhorsko. Jozef II. (1780-1790), grajciar, 1790. 24 mm, 6, 618 g (7972).

Trenčín, časť Istebník (okr. Trenčín)

Výskum na trase diaľnice (R. Kujovský).

Uhorsko. František Jozef I. (1848-1916), Kremnica, grajciar, 1868. 19 mm, 2, 999 g. Moravec 73 (7975).

Zohor (okr. Bratislava-vidiek)

Osídlenie z doby laténskej a rímskej, prieskum (K. Elschek).

Kelti, drobná strieborná minca, typ bójsky, cca pol. 1. stor. pr. Kr. 95 mm, 0, 636 g (7834).

Kelti. Tauriskovia, typ Đurdevac, tetradrachma, cca pol. 1. stor. pr. Kr. 7, 917 g, 22 mm (7835).

Rím. Vespasianus (69-79), Rím, denár, 73. 19 mm, 2, 435 g. RIC 67 (7841); denár, 77-78. 18 mm, 2, 719 g. RIC 109 (7854).

Rím. Titus pre Domitiana, Rím, as, 80-81. 26 mm, 8, 746 g (7842).

Rím. Domitianus (81-96), Rím, denár, 85. 19, 5 mm, 2, 803 g. RIC 62? (7920); denár, 95-96. 18, 5 mm, 3, 008 g (7836).

Rím. Traianus (98-117), Rím, denár, 100-102. 18 mm, 2, 680 g. RIC 29 (7846); denár, 103-104. 18,5 mm, 2, 384 g. RIC 166 (7844); denár, 114-117. 18 mm, 3, 206 g. RIC 303 (7959).

Rím. Hadrianus (117-138), Rím, sestercius, 125-128. RIC 647 (7917); denár, 119-122. 20 mm, 2,608 g. RIC 118 (7840); denár, 17 mm, 2, 133 g (7909).

Rím. Antoninus Pius a Marcus Aurelius, Rím, denár, 140. 18 mm, 3, 276 g. RIC 415 (7919).

Rím. Commodus (176-192), Rím, denár, 186-187. 18 mm, 2, 611 g. RIC 135 (7838).

Rím. Caracalla (198-217), Rím, denár, 199-200. 18, 5 mm, 2, 654 g. RIC 34 (7837).

Rím. Elagabalus (218-222), denár. 18, 5 mm, 2, 164 g. RIC 87 (7921).

Rím. Julia Soaemias (+222), denár. 19, 5 mm, 2, 457 g. RIC 241 (7839).

Rím. Philippus I. (244-249), antoninianus. 19, 5 mm, 2, 060 g. Cohen 1 (7847).

Rím. Gallienus (253-268), Rím, antoninianus. 19 mm, 3, 447 g. RIC 325 (7857); antoninianus. 19, 5 mm, 1, 698 g. RIC 186 (7858); antoninianus. 21, 5 mm, 2, 564 g. RIC 229 (7852); antoninianus. 21, 5 mm, 2, 933 g. RIC 164 (7915); neurč. mincovňa, antoninianus. 20, 5 mm, 2, 155 g. Cohen 165 (7914); zlomok antoninianus. 0, 569 g (7848).

Rím. Claudius II. Gothicus (268-270), Rím, antoninianus. 18 mm, 2, 601 g. RIC 53 (7855); neurč. mincovňa, antoninianus. 19, 5 mm, 0, 942 g (7856); antoninianus. 18, 5 mm, 2, 389 g (7851); antoninianus. 18 mm, 2, 137 g. RIC? (7848).

Rím. Quintillus (270), antoninianus. 20 mm, 3,041 g. RIC? (7845).

Rím. Aurelianus (270-275), Siscia, antoninianus. 22 mm, 3, 225 g. RIC 244 (7853); antoninianus. 20, 5 mm, 2, 908 g. RIC 234 (7916); neurč. mincovňa, antoninianus. 23, 5 mm, 3, 619 g. Cohen 105 (7911).

Rím. Probus (276-282), Siscia, antoninianus. 23 mm, 3, 693 g. RIC 810 (7958); neurč. mincovňa, antoninianus. 20 mm, 2, 301 g (7843).

Rím. neurčiteľné bronzové mince a ich zlomky (5): 19 mm, 1, 810 g (7910); 22 mm, 1, 564 g (7912); 4. stor.); 18 mm, 2, 373 g (7913); 15,5 mm, 1, 864 g (7918); 17 mm, 0, 916 g (7850).

Uhorsko. Žigmund Luxemburský (1387-1437), parvus, 1387-1427. 10,5 x 9 mm. 0, 302 g. Huszár 580 (7879); František II. (1792-1835), Kremnica, grajciar, 1800, 1812. 23 mm a 25 mm, 3, 784 g, 4, 449 g. Huszár 2027 a 2049 (7926, 7932); Smolník, grajciar, 1800, 1812. 23 mm a 25 mm, 4, 47 g, 4, 81 g, 4, 523 g. Huszár 2030 a 2053 (7929, 7936, 7947); František Jozef I. (1848-1916), Kremnica, 1/4-grajciar, 1851. 17 mm, 1, 143 g. Huszár 2191 (7927); 2-haliernik 1892, 1906. 19 mm, 2, 761 g, 3, 308 g. Huszár 2210 (7946, 7937); Rakúsko. František Jozef I. (1848-1916), Viedeň, 6-grajciar, 1849. 19, 5 mm, 1, 611 g (7935); republika Viedeň, 2-groš, 1923, 1929. 19 mm, 2, 945 g, 3, 193 g (7924, 7925); Nemecko, 10-fenig, 1941. 21 mm, 3, 145 g (7928); Československo, Kremnica, 5-haliernik, 1925, 1929. 16 mm, 1, 536 g, 1, 544 g (7944, 7945); Slovensko, Kremnica, koruna, 1941, 1942. 21, 2 mm, 4, 768 g, 4, 907 g (7930, 7931); 20-haliernik, 1943. 18 mm, 0, 657 g (7938); 10-haliernik, 1939. 15, 5 mm, 1, 6262 g (7933); medený kotúčik, zvyšok z mince?, 12 mm, 0, 634 g (7934).

Prehľad prírastkov mincí v Archeologickom ústave SAV v roku 1995

Nálezisko	Mince							spolu
	keltské	rímske	byzantské	Storočie				
				11.-13.	14.-15.	16.-17.	18.-20.	
Bratislava-Devínska Nová Ves	1	29			1		23	54
Bratislava-Dúbravka							1	1
Bratislava-Rusovce		13					1	14
Hurbanovo		3						8
Chotín		5						5
Iža		11					1	12
Kúty							2	2
Lela							1	1
Likavka							1	1
Nitra				1				1
Nitrianske Hrnčiarovce						21		21

Pastuchov							1	1
Trenčín							1	1
Zohor	2	38			1		19	60
Spolu	3	104		1	2	21	51	182

Literatúra

BORIČ-BREŠKOVIČ, B.: Novac kolonije Viminacijuma. Beograd 1976.

CASTELIN, K.: Keltische Münzen. 1.-2. Zürich 1985.

COHEN, H.: Description historique des monnaies frappées sous l'empire romain. 1-8. Graz 1955. V texte Cohen.

HILL, P. V. - KENT, J. P. C.: Late Roman Bronze Coinage. London 1960. V texte LRBC.

HUSZÁR, L.: Münzkatalog Ungarn (von 1000 bis Heute). München - Budapest 1979. V texte Huszár.

MATTINGLY, H. - SYDENHAM, E. A.: The Roman Imperial Coinage. 1.-9. London 1923-1961. V texte RIC.

MORAVEC, J.: Mince Františka Jozefa I. a Karla I. Praha 1990. V texte Moravec.

RADOMĚRSKÝ, P.: Nález mincí z 15. století v Králově Dvoře u Berouna. In: Sborník Národního muzea v Praze, řada A. Historie 21, 3. Praha 1976.

MÜNZZUWÄCHSE IM ARCHÄOLOGISCHEN INSTITUT DER SAW IM JAHRE 1995. Der Zuwachs repräsentiert 182 Münzen. Davon sind drei keltische, die bei Begehungen spätlätenezeitlicher Siedlungen in Bratislava, Teil Devínská Nová Ves und in Zohor gefunden wurden. Den größten Zuwachs bilden römisch-germanischer Besiedlung (Bratislava, Teil Devínska Nová Ves; Bratislava, Teil Rusovce, Hurbanovo, Chotín, Iža und Zohor). Die übrigen Zuwächse sind mittelalterliche und neuzeitliche Münzen, die bei archäologischen Begehungen gewonnen wurden. Ein einziger Hortfund vom Beginn des 18. Jh. stammt aus Nitra, das Archäologische Institut gewann aus ihm nur einen Teil.

NEOLITICKÉ A MLADORÍMSKE NÁLEZY Z BRANOVA

Ivan Č e b e n

Branovo (okr. Nové Zámky), extravilán obce (M-34-133-D-c, 1 : 25 000, 241 : 280 mm), neolit (kultúra s mladšou lineárnou keramikou), doba rímska, sídlisko, prieskum, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

Povrchovým priekumom v juhozápadnej časti chotára obce Branovo sa na pravobrežnom, mierne sa zvažujúcom svahu (obr. 47: 1) získal črepový materiál, ktorý chronologicky patrí strednému neolitu a dobe rímskej.

Ku kultúre s mladšou lineárnou keramikou sa dá priradiť iba málo početný črepový inventár. Ide o fragmenty misovitých alebo polgulovitých nádob (obr. 47: 2, 3) a s najväčšou pravdepodobnosťou k nej patrí aj rádiolaritový sílex (obr. 47: 4).

Výrazne početnejšie je zastúpená keramika z mladšej doby rímskej, v ktorej sú zastúpené misy (obr. 47: 5, 8, 9, 12), nádoby s hrdlom (obr. 47: 6, 7, 12) a amforovité nádoby (obr. 47: 10, 14). Zastúpené sú tak tvary točené na kruhu, tie sú z jemne plaveného materiálu sivej farby, ako aj v ruke vyhotovené, zväčša z hrubšej keramickej hliny. Výzdoba (kolkovanie) sa vyskytla iba v jednom prípade (obr. 47: 14).

Západne od obce, pri zaniknutom židovskom cintoríne, na pravom brehu potoka sa uvádzajú nálezy z obdobia mladšej doby bronzovej (nálezová správa AÚ SAV č. 10 596/84).

NEOLITHISCHE UND JUNGRÖMISCHE FUNDE AUS BRANOVO. Im Südwestteil der Gemeindegemarkung Branovo (Bez. Nové Zámky) wurden bei einer Begehung auf einem mäßig zum Bach Branovský potok geneigten Hang (Abb. 47: 1) Funde aus dem Neolithikum der Kultur

mit jüngerer Linearkeramik (Abb. 47: 2-4) und aus der jüngeren römischen Zeit erfaßt (Abb. 47: 5-14), von denen ein mit Stempelverzierung versehenes Fragment am ausgeprägtesten ist.

KAMENNÁ PODLOŽKA Z HRADISKA V KOSTOLANOCH POD TRIBEČOM

Ludmila Illášová - Ladislav Veliačik

Kostoľany pod Tribečom, poloha Veľký Lysec (M-34-121-D-a, 1 : 25 000, 306 : 364 mm), doba bronzová neskorá, kultúra lužická, hradisko.

Na hradisku lužickej kultúry v Kostoľanoch pod Tribečom v polohe Veľký Lysec (547 m n. m.) bola zberom nájdená kamenná podložka.

Opis nález u

Fragment podložky (väčšia polovica), pracovná plocha výrazne preliačená. Stopy po pracovnej činnosti na pracovnej ploche sú viac výrazné v smere širšej osi podložky (až k okrajom), sústredené viac v jej strednej časti. Popisovaný kamenný predmet slúžil ako brúsna podložka. Je oválneho, výrazne podlhovastého tvaru (pomer dĺžky k šírke = približne 2 : 1). Rozmery: dl. 190 mm (celá podložka približne 360 mm), š. 180 mm a hr. 60 mm. Hmotnosť 2500 g. Podložka je vyhotovená zo stredne až jemnozrného andezitu (amfibolicko-pyroxénického) sivej farby, zvetralý povrch hnedosivej farby (obr. 48).

V najbližšom okolí lokality sa nenachádzajú andezitové horniny. Ich najbližší výskyt radíme do stredoslovenských neovulkanitov (pohorie Vtáčnik, Štiavnické vrchy).

STEINUNTERLAGE VOM BURG WALL IN KOSTOLANY POD TRIBEČOM. Vom Burgwall der Lausitzer Kultur, aus der Lage Veľký Lysec im Gemeindekataster von Kostoľany pod Tribečom (Bez. Nitra) stammt eine steinerne Schleifunterlage aus amphybolit-pyroxenischem Andesit (Abb. 48). Sie hat ausgeprägt langovale Form. Spuren der Arbeitstätigkeit sind mehr in Richtung der Breitachse der Unterlage verfolgbar. Andesit befindet sich nicht im Umkreis. Sein nahestes Vorkommen ist z. B. im Vtáčnik-Gebirge und in den Štiavnicer Bergen.

VÝSLEDKY PRIESKUMU V POVODÍ VÁHU V ÚSEKU SEREĎ - HLOHOVEC

Pavol Ištók - Jozef Ižof - Rudolf Kujovský

1. Dvorníky, časť Posádka (okr. Trnava)

V rámci prieskumu plochy budúceho vodného diela Sereď - Hlohovec sa v katastri obce Dvorníky, časť Posádka (okr. Trnava) zistilo praveké sídlisko. Lokalita sa rozprestiera nad inundáciou Váhu na výraznom tiahľom návrší (35-34-17, 1 : 10 000, okolie bodu 195 : 370 mm). Zo severozápadnej strany nad osadou Posádka sa v dĺžke takmer 100 m nachádzali zlomky zvieracích kostí a praveké črepy. Časť črepov umožňuje priradenie sídliska maďarovskej kultúre (obr. 49: 1-4).

2. Vlčkovce (okr. Trnava)

Povrchovým prieskumom v katastri obce Vlčkovce (okr. Trnava) v polohe Hradište sa zistilo porušené sídlisko. Lokalita sa nachádza pravo od cesty v smere Sereď - Trnava (45-12-06, 1 : 10 000, 420 : 15 mm). Pôvodne okolie prevyšovala zrejme o 3-4 m, ale dnes náplavami Váhu je už terén v podstate zarovnaný. Okrem zlomkov prepálenej hliny sa našli aj nezdobené praveké črepy z tela nádob, ktoré neumožňujú presnejšie chronologické a kultúrne zaradenie.

3. Sereď (okr. Galanta)

V roku 1994 bol na trase budovaného cestného obchvatu v Sereďi urobený viackrát povrchový prieskum. V polohe Gazdovské role (45-12-06, 1 : 10 000, 127 : 346 mm) cesta prerezávala miernu vyvýšeninu. Lokalitu v minulosti obtekalo rameno Váhu. Pri odkrývke vrstvy hrubej cca 70-80 cm bolo porušené sídlisko.

Našli sa praveké, väčšinou bližšie neurčiteľné črepy a rozbité kusy prepálenej hliny. Časť nálezov datuje sídlisko do strednej doby bronzovej - mohylová kultúra (obr. 50: 4, 5).

Severne od sídliska bol zničený kostrový hrob, v ktorého bezprostrednom okolí bol výrazný výskyt drobných riečnych okruhliakov. Zo zničeného hrobu sa zachovalo len niekoľko zlomkov kostí a slovanských črepov (obr. 50: 1-3), datujúcich hrob iba všeobecne do včasného stredoveku.

ERKUNDUNGSERGEBNISSE IM WAAGTAL IM ABSCHNITT SEREĎ-HLOHOVEC. 1. Bei der Begehung des Raumes des künftigen Wasserkraftwerkes Sereď - Hlohovec entdeckte man im Gemeindekataster Dvorníky, Teil Posádka (Bezirk Trnava), eine Siedlung der Maďarovce-Kultur (Abb. 49: 1-4). 2. Im Gemeindekataster von Vlčkovce (Bez. Trnava) konstatierte man bei der Begehung der Lage Hradište eine urzeitliche Siedlung. 3. Im Stadtkataster von Sereď (Bez. Galanta) störte man beim Bau der Straßenumführung eine Siedlung aus der mittleren Bronzezeit (Abb. 50: 4, 5) und ein frühmittelalterliches Gräberfeld (Abb. 50: 1-3).

ANALÝZA ĽUDSKÝCH KOSTROVÝCH ZVÝŠKOV Z ENEOLITICKÝCH HROBOV Z IVANKY PRI NITRE

Július J a k a b

Ivanka pri Nitre (okr. Nitra), poloha 200 m južne od obce, záchranný výskum, kostrové zvyšky z eneolitických hrobov, uloženie antropologického materiálu AÚ SAV v Nitre (Ruttikayová 1997, s. 161-162).

Antropologický materiál dodaný k analýzám predstavovala kompletná kostra z hrobu 1, prepálené drobné fragmenty kostí z hrobu 2 a úlomky dvoch neúplných femurov a tíbií (zber), ktoré neboli datované. Detailné údaje o nálezoch a ich dokumentácia sú obsiahnuté v antropologickom posudku č. 13 582/95 v dokumentačných fondoch Archeologického ústavu SAV v Nitre. Antropologická analýza sa robila v rozsahu programov ANTRIS/AÚ SAV v Nitre (Jakab-Poláček 1990).

Hrob 1 - (žena, adultus II, 30- až 40-ročná, DS: -1, 04; obr. 51).

Lebka sa zachovala ako poškodené cranium gracilnej až strednej stavby so stredne vyvinutým reliéfom svalových úponov. Obrys neurokránie je birsoidný a líčne oblúky sú kryptozygické. Tubera frontalia et parietalia sú výrazné a arcus superciliares naznačené. Glabella je tiež naznačená a čelo je takmer kolmé. Protuberantia occipitalis externa je veľmi slabá, reliéf planum nuchale stredný a profil záhlavia plochý. Spina nasalia anterior dosahuje 2. stupeň, zhryz je labidontný a reliéf splachnokránie je plochý. Laterálna časť horného okraja očníc, ako aj ich tvar sú prechodné. Zygomatický oblúk je tenký, líčna kosť veľmi nízka a hladká, nosový otvor vysoký a stredne široký a fossae caninae sú stredne hlboké. Vzhľad sánky je gracilný, hrúbka jej tela v oblasti M_2 je veľmi úzka, trigonum mentale je silné, povrch mandibulárneho uhla tvorí malú vyvýšeninu a hlavica sánky je stredne veľká. Abrázia zubov je stredne silná, plošného typu.

Mozgovňa je dlhá (178 mm), úzka (132 mm) a veľmi vysoká (140 mm), s veľmi dlhou bázou lebky (104 mm), stredne širokým čelom (95 mm) a aristenkefálna (1378 cm³). Tvár je úzka (120 mm), stredne vysoká (109 mm), s nízkou hornou tvárou (62? mm), s veľmi širokou pravou (43 mm) a stredne širokou lavou (40 mm) očnicou, pričom obidve sú veľmi nízke (l. dx. 29 mm; l. sin. 30 mm) a stredne širokým (24 mm) a veľmi nízkym (44 mm) nosovým otvorom. Podľa indexov je neurokranium dolichokránne (74, 2), hypsikránne (78, 7) a akrokránne (106, 1). Tvár je leptoprozopná (90, 8) a mezénna (51, 7?). Očnice sú chamékončné (l. dx. 67, 4; l. sin. 75, 0), nosový otvor chamérinný (54, 5) a čeľusť brachyuranná (144, 2?) a mezognátna (98, 1?).

Postkraniálny skelet sa zachoval v poškodenom stave. Je strednej stavby so slabo vytvoreným reliéfom svalových úponov. Panva bola pravdepodobne široká a nízka, so širokým a oválnym vchodom do malej panvy. Angulus subpubicus vytvára vyše 100° a foramen obturatum je trojuholníkovitý s ostrým okrajom. Incisura ischiadica major je veľmi široká a plytká, sulcus praeauricularis je stredne široký a plytký až stredne hlboký a arc compose vytvára jednoznačne zdvojený oblúk. Corpus ossis ischii je veľmi úzke s nevýrazným tuber ischiadicum, crista iliaca vytvára veľmi ploché "S" a fossa iliaca má prechodný tvar. Priemer hlavice femuru je stredne veľký a linea aspera je stredne mohutná a vytvorená bilaterálne.

Femury sú nepilastrické (l. dx. 92, 3; l. sin. 88, 9) a hyperplatymérne (l. dx. 67, 7; l. sin. 68, 8). Pravá tibia je v strede (76, 9), i pri foramen nutricium (70, 0) euryknémna. Ľavá je na oboch úrovniach mezoknémna (v strede 67, 9; pri foramen nutricium 67, 7). Vypočítaná výška postavy je stredná - 155, 4 cm.

ANOMÁLIE A PATOLOGICKÉ ZMENY

Ossa suturae lambdoidea bilat., os suturae coronalis lat. sin., os asteriae lat. sin., torus palatinus partialis, trema v čelusti (2 mm), diastéma medzi I_1 - I_2 v čelusti bilat. (l. dx. 1 mm; l. sin. 2 mm), mierne stesnanie zubov medzi C-C v sánke a výrazná alveolárna prognácia. Cribra orbitalia lat. dx. Neúplná lumbalizácia S I (medzi artikulačnými plochami stavcových výbežkov S I a S II, ako aj medzi ich stavcovými oblúkmi sú štrbiny zachované). Na ľavej strane obvodu hornej artikulačnej plochy tela Th XII sa v blízkosti bázy processus articularis superior nachádza stopa po zásahu ostrým predmetom. Dĺžka záseku je asi 12 mm a hĺbka asi 4 mm (obr. 52: 2). Po zásahu, vedenom z ľavej strany mediálnym smerom, došlo k vyštípeniu časti obvodu tela stavca. Ide o defekt, ktorý vznikol v perimortálnom období. Na viacerých rebrách, resp. ich fragmentoch sú stopy po nepriamych zlomeninách tiež z perimortálneho obdobia (obr. 52: 1, 3-5).

Hrob 2 - (pohlavie neurčené, adultus, 20 až 40 rokov, DS: 0, 00).

Dokonale prepálené drobné úlomky ľudského neurokráňa a diafýz dlhých kostí končatín. Hmotnosť: asi 53 g. Identifikované úlomky: ľavá temenná kosť z oblasti vertexu s častou neporušeného šípového šva. Päť bližšie neurčených úlomkov kostí lebečného krytu.

Zber (pohlavie neurčené, adultus, 20 až 40 rokov, DS: 0,00).

Z kostry sa zachovali iba neúplné, korodované fragmenty oboch femurov a tibiaí. Svedčia o gracilnej až strednej stavbe a slabo vytvorenom reliéfe svalových úponov. Linea aspera je vytvorená slabo a iba laterálne.

Femury sú pilastrické (l. dx. 108, 3; l. sin. 100, 0) a ľavý je hyperplatymérny (66, 7). V strede diafýzy je pravá tibia platykénmna (62, 1) a ľavá mezoknémna (69, 0). Pri foramen nutricium je pravá tibia platykénmna (61, 8).

Literatúra

JAKAB, J. - POLÁČIK Š. 1990: Anthropological Informations System at the Archaeological Institute of the S. A. S. in Nitra. SIA, 38, 1990 s. 193-208.

RUTTKAYOVÁ, J. 1997: Záchranný výskum v Ivanke pri Nitre. In: AVANS v r. 1995. Nitra 1997, s. 161-162.

ANALYSE MENSCHLICHER SKELETTRESTE AUS ÄNEOLITHISCHEN GRÄBERN IN IVANKA PRI NITRE. In: Ivanka pri Nitre (Bez. Nitra), 200 m südlich der Gemeinde, rettete man während einer Rettungsgrabung (Ruttkayová 1997) außer anderem auch anthropologisches Material aus äneolithischen Gräbern (Grab 1 - komplettes Skelett einer Frau im Alter Adultus II; Abb. 51) und durchglühte kleine Fragmente eines Individuums unbestimmten Geschlechtes im Alter Adultus (Grab 2). Auf der Fläche der Fundstelle gewann man als Lesefunde auch Knochen unvollständiger unterer Gliedmaßen eines Skelettes unbestimmten Geschlechtes in adultem Alter. Die Analyse erfolgte im Ausmaß der Programme ANTRIS/AI der SAW in Nitra (Jakab - Poláčík 1990). Die meisten Informationen gewährte das Frauenskelett aus Grab 1. Die Hirnschale war lang, schmal, sehr hoch und das Gesicht schmal und mittelhoch (Abb. 51). Das Neurokranium war zugleich dolicho-, hypsi-, akrokran, aristenkephal und das Splanchnokranium leptoprosop und mesen, mit chamaeokonchen Augenhöhlen chamaerrhiner Nasenhöhle. Die berechnete Höhe der Figur ist mittelmäßig, konstatiert wurden Veränderungen an Knochen aus perimortaler Zeit: Spur eines Hiebes auf dem Körper eines Brustwirbels (Abb. 52: 2) und indirekte Frakturen an Rippen (Abb. 52: 1, 3-5).

ANALÝZA STAROBRONZOVÝCH KOSTIER Z BEŠEŇOVA

Július J a k a b

Bešeňov (okr. Nové Zámky), poloha Paškom, kostrové zvyšky piatich jedincov zo starobronzového pohrebiska. Antropologický materiál odovzdal k analýzam T. Pálinkás z VM v Nových Zámkoch v r. 1995. Kostry sa hodnotili s využitím programov ANTRIS/AÚ SAV v Nitre (Jakab - Poláček 1990).

Hrob 1. Dieťa, infans III (13- až 16-ročné).

Korodované fragmenty neúplnej lebky, gracilnej až strednej stavby, so slabým reliéfom svalových úponov. Glabella je naznačená, processus mastoidei sú malé, reliéf planum nuchale je slabý, os zygomaticum je stredne vysoká, s hrboľatým povrchom a mandibulárny uhol tvorí malá vyvýšenina.

Kosti postkranialneho skeletu sa zachovali vo veľmi poškodenom stave, sú gracilnej až strednej stavby, so slabo vytvoreným reliéfom svalových úponov. Incisura ischiadica major je veľmi široká a plytká, sulcus praeauricularis nie je vytvorený, arc compose tvorí jednoznačne zdvojený oblúk, corpus ossis ischii je veľmi úzke s nevýrazným tuber ischiadicum a fossa iliaca je nízka a široká. Os sacrum bolo pravdepodobne úzke a stredne vysoké a linea aspera je úzka a vysoká.

A n o m á l i e: Na úrovni medzi C-P₁ vpravo je telo sánky prerušené štiepnym lomom z perimortálneho obdobia. Priebeh lomu je viac-menej kolmý na os tela mandibuly. Z príľahlej pravej polovice tela sánky sa zachoval jeden úlomok, ktorý presne korešponduje s dolnou polovicou anteriórnej časti. Opačný (dorzálny) koniec tohoto úlomku (na hranici tela s ramenom sánky), ako aj dorzálny koniec ľavej polovice tela sánky (tesne za M₃) a ventrálnu stranu fragmentu pravej lícnej kosti lemujú tiež jednoznačné štiepne lomy z perimortálneho obdobia. I keď sú plochy lomov čiastočne pokryté sintrom, vo všetkých uvedených prípadoch možno určiť, že ide o nepriame zlomeniny kostí z perimortálneho obdobia, ktoré vznikli po veľkom tlaku na príslušné časti hlavy tohto dieťaťa (obr. 54: 1-3).

Obidva femury sú pilastrické (lat. dx. 110, 5; lat. sin. 115, 8) a platymérne (lat. dx. 82, 6; lat. sin. 82, 6). Tíbie sú v strede euryknemné (bilat. 70, 8) a pri foramen nutricium mezoknemné (lat. dx. 65, 5; lat. sin. 67, 9).

Hrob 2 (kostra A). Muž (DS: +1, 12), adultus II (30- až 40-ročný).

Korodované, drobné fragmenty neúplnej lebky sú robustnej stavby, so stredne až mohutne vyvinutým reliéfom svalových úponov. Processus mastoidei sú veľké, protuberantia occipitalis ext. je stredne veľká a reliéf planum nuchale je silno vytvorený. Zhryz bol pravdepodobne labidontný a lícný oblúk stredne hrubý. Os zygomaticum je vysoká, s hrboľatým povrchom, apertura piriformis bola pravdepodobne stredne vysoká a stredne široká a fossa caninae stredne hlboké. Sánka je veľmi robustná s hrubým telom (v oblasti M₂), trigonum mentale je silné s bilaterálne vytvorenými protuberanciami, povrch mandibulárneho uhla tvorí malá vyvýšenina a hlavica sánky je veľká. Abrázia zubov je stredne intenzívna a zároveň plošná i miskovitá.

Veľmi poškodené a korodované kosti neúplného postkranialneho skeletu sú robustnej stavby so stredne až mohutne vytvoreným reliéfom svalových úponov. Foramen obturatum bol pravdepodobne oválny a mal oblý okraj, incisura ischiadica major je vytvorená v tvare "V" a je stredne hlboká, sulcus praeauricularis nie je vytvorený, arc compose vytvára viac-menej zdvojený oblúk a corpus ossis ischii je veľmi široké s výrazne vytvoreným tuber ischiadicum. Priemer hlavice femuru je veľmi veľký a linea aspera je veľmi úzka a veľmi vysoká.

A n o m á l i e: Foramen mentale accessorius lat. sin. (vpravo nehodnotiteľné). Perforatio septi humeri lat. sin. (Ø 10 mm). Femury sú pilastrické (lat. dx. 119, 2; lat. sin. 114, 8) a eurymérne (lat. dx. 92, 9; lat. sin. 86, 7). V strede je pravá tibia euryknemná (71, 0), ľavá mezoknemná (65, 6). Pri foramen nutricium je pravá mezoknemná (65, 7) a ľavá platyknemná (61, 1). Vypočítaná výška postavy je podstredná (163, 8 cm).

Hrob 2. (kostra B). Dieťa, infans III (7- až 10-ročné).

Lebka sa k analýze nezachovala. Z postkranialneho skeletu sa mohli hodnotiť len veľmi korodované fragmenty neúplnej kostry gracilnej stavby, so slabým reliéfom svalových úponov.

Hrob 3. Žena (DS: -0, 79), senilis (vyše 60-ročná). Korodovaná, čiastočne postmortálne deformovaná calvaria a fragmenty neúplnej lebky sú strednej stavby, so stredne vytvoreným reliéfom

svalových úponov (obr. 53: 1; 54: 4). Obrys neurokránia je birsoidný, tubera frontalia et parietalia sú výrazné a glabela je stredná. Arcus superciliares sú stredné, čelo je takmer kolmé, processus mastoidei sú veľké, protuberantia occipitalis ext. je slabá, reliéf planum nuchale je stredne mohutný a profil záhlavia je klenutý. Margo supraorbitale má ostrý okraj a očnice sú okrúhle, os zygomaticum je stredne vysoká a má hrboľatý povrch. Sánka je strednej stavby a telo (v oblasti M_2) bolo pravdepodobne veľmi úzke, trigonum mentale je malé, povrch mandibulárneho uhla tvorí malá vyvýšenina a hlavica sánky je malá.

P o z n á m k a: Intravitálna strata takmer všetkých zubov sánky a pravdepodobne i čeluste (z maxily sa zachoval iba úsek medzi I_1 až P_2 vpravo).

Kosti postkraniálnej kostry sú poškodené, strednej stavby, so stredne mohutným reliéfom svalových úponov. Panva je veľmi široká a nízka s priestrannými ala ossis ischii a slabým reliéfom svalových úponov. Vchod do malej panvy je široký a oválny, angulus subpubicus má vyše 90° , foramen obturatum je trojuholníkovitý s ostrým okrajom, incisura ischiadica major je veľmi široká a plytká, sulcus praeauricularis je široký a hlboký, arc compose tvorí jednoznačne zdvojený oblúk, corpus ossis ischii je úzke, crista iliaca je v tvare prehnutého "S", fossa iliaca je nízka a široká, pelvis major široká a sacrum bolo pravdepodobne široké a nízke. Priemer hlavice femuru je malý, linea aspera stredne vysoká a vytvorená bilaterálne.

P a t o l o g i c k é z m e n y: Spondylosis deformans universalis (mierna forma), spondylarthrosis cervicalis.

V absolútnych mierach je mozgovňa veľmi dlhá (183 mm), so stredne dlhou základňou (97 mm) a široká (141 mm), so stredne širokým čelom (92 mm). Zároveň je vysoká (134 mm), s aristenkefálnou kapacitou (1425 cm³). Podľa indexov je mezokranná (77, 0), ortokranná (73, 2) a metriokranná (95, 0). Femury sú pilastrické (lat. dx. 103, 8; lat. sin. 103, 7) a hyperplatymérne (bilat. 65, 7). Pravá tibia je v strede platyknemná (56, 7). Ľavá je v strede (53, 1) a obidve sú pri foramen nutricium hyperplatyknemné (lat. dx. 52, 8; lat. sin. 54, 3). Vypočítaná výška postavy je stredná (153, 4 cm).

Hrob 4. Žena (DS: -1,00), maturus II (50- až 60-ročná).

Korodovaná, mierne postmortálne deformovaná calva a fragmenty neúplnej lebky sú gracilnej stavby, so slabo vyvinutým reliéfom svalových úponov (obr. 53: 2). Obrys neurokránia je sfenoidný, tubera frontalia et parietalia sú výrazné a glabela stredná. Arcus superciliares sú stredné, čelo je takmer kolmé, processus mastoidei sú stredné, protuberantia occipitalis ext. je stredná, reliéf planum nuchale slabý a profil záhlavia klenutý. Gracilná sánka s veľmi úzkym telom (v oblasti M_2) má takmer hladký povrch mandibulárneho uhla a veľmi malú hlavicu.

Silno korodované fragmenty neúplnej postkraniálnej kostry sú gracilnej stavby, so slabým reliéfom svalových úponov. Incisura ischiadica major je veľmi široká a plytká, sulcus praeauricularis je stredne široký a plytký až stredne hlboký, arc compose tvorí jednoznačne zdvojený oblúk, corpus ossis ischii je veľmi úzke s nevýrazným tuber ischiadicum a linea aspera femurov je úzka a vysoká.

A n o m á l i e: Sutura supransalis, zväčšené foramen mentale vpravo (Ø 6 mm; vľavo nehodnotiteľné). Povrch fragmentov kostí lebky i postkraniálnej kostry je čiastočne pokrytý sintrom a popri základnom hnedo-béžovom sfarbení sú na nich početné tmavosivé až čierne, menšie i väčšie škvrny (obr. 54: 5). Kosti neurokránia sú viac farebne zmenené na vonkajšej platni, než zo strany endokránia. Najvýraznejšie sú sfarbené fragmenty z pravej polovice mozgovne. Z tvárovej časti lebky sa zachovali len tri úlomky zo sánky a čelový výbežok ľavej lícnej kosti. Všetky zachované lôžka zubov mandibuly sú zarovnané po ich intravitálnej strate. Ide o úseky: P_1 - M_3 vpravo a M_1 - M_3 vľavo (úsek od C vpravo až po P_2 vľavo sa nezachoval). Všetky úlomky mandibuly sú viac-menej čiernej farby (obr. 54: 6, 7). Opäť sú jednoznačne tmavšie úlomky z pravej strany sánky. Na lomných plochách fragmentov je dobre vidieť, že čierne zafarbenie prestupuje celým kostným tkanivom. Čierne sfarbenie je na niektorých miestach také intenzívne (napríklad proximálna časť diafýzy pravého humeru, distálna epifýza pravého femuru, niektoré rebrá), že prestupuje cez kompaktnú i dreň (obr. 54: 8-12). Žiadny z fragmentov lebky ani postkraniálnej kostry nenesie stopy po ohorení, prípadne prepálení. Uvedený fenomén tmavosivého až čierneho sfarbenia kostí vznikol pravdepodobne tým, že nad kostrou sa dlhodobo nachádzala silná vrstva uhlíkov, ktoré sa nad ňu mohli dostať buď ako zvyšky po ohni nad hrobom alebo sekundárne po vysypaní pahreby, prípadne popola na hrob.

Mozgovňa je dlhá (177), stredne široká (139) a mezokranná (78, 5), s veľmi širokým čelom (100). Pravý femur je pilastrický (104, 5), ľavý nepilastrický (95, 7) a zároveň hyperplatymérny (65, 5). V

strede diafýz sú obidve tŕbie mezoknémne (lat. dx. 68, 0; lat. sin. 69, 2) a ľavá je pri foramen nutrium euryknémna (71, 4).

Literatúra

JAKAB, J. - POLÁČIK, Š. 1990: Anthropological Informations System at the Archaeological Institute of the S. A. S. in Nitra. SIA, 38, 1990, s. 193-208.

ANALYSE ÄLTERBRONZEZEITLICHER SKELETTE AUS BEŠEŇOV. T. Pálincás aus dem Heimatkundlichen Museum in Nové Zámky hat zur anthropologischen Analyse Skelettreste von fünf Individuen eingeliefert (Abb. 53; 54), die er im J. 1995 aus vier Gräbern des älterbronzezeitlichen Gräberfeldes in Bešeňov (Bez. Nové Zámky) in der Lage Paškom geborgen hatte. Die Skelette wurden mit Ausnützung der Programme ANTRIS/AI der SAW in Nitra ausgewertet (Jakab - Poláčik 1990). Eines der Skelette gehörte einem adulten Mann (Grab 2), zwei Frauen (eine im senilen Alter - Grab 3 und das zweite im maturaen Alter - Grab 4) und zwei größeren Kindern (Grab 1 und Grab 2, Skelett B). Aus dem Doppelgrab (Grab 2) wurde das Skelett eines Mannes und eines Kindes ausgehoben. Den Mann (Adultus II) repräsentierten korrodierte, kleine Fragmente eines robusten Schädels und stark beschädigte, korrodierte Knochen eines postkranialen Skelettes von mittlerem bis robustem Bau. Er war untermittelhoch. Die Frauenschädel erhielten sich teilweise postmortal deformiert und unvollständig. Die Frau im Alter Senilis, von der sich die Calvaria und Fragmente erhielten (Grab 3) war von mittlerem Bau, mit mittelmäßig entwickeltem Muskellansatzrelief und mit birsoidem Umriß des Neurokraniums, das sehr lang, breit und hoch ist. Zugleich ist es mesokran, orthokran, metriokran und aristenkephal. Diese Frau war mittelhoch. Den Schädel der zweiten Frau (Grab 4) repräsentierte die Calva und Bruchstücke von graziellem Bau, mit schwach ausgebildetem Muskellansatzrelief und mit sphenoidem Umriß des Neurokraniums, das lang, mittelbreit und zugleich mesokran ist. Bei einem der Kinder (Grab 1) konstatierte man indirekte Frakturen der Gesichtsknochen aus perimortaler Zeit und bei einer Frau (Grab 4) wieder eine auffallende dunkelgraue bis schwarze Verfärbung der Knochen des ganzen Skelettes.

ANTROPOGICKÝ ROZBOR TROCH KOSTIER Z AVARSKÉHO POHREBISKA V MUŽLI-JURSKOM CHLME

Július J a k a b

Mužla, časť Jurský Chlm (okr. Nové Zámky), poloha Jurský hon, tri kostry z avarského pohrebiska, antropologická analýza, uloženie kostier AU SAV v Nitre.

V rámci zisťovacieho výskumu nálezísk, objavených leteckou prospekciou na juhozápadnom Slovensku sa v r. 1995 odkryli o. i. aj tri hroby na pohrebisku z obdobia avarského kaganátu (Kuzma 1997).

Podrobnú dokumentáciu analýzy kostier obsahuje antropologický posudok v dokumentačných fondoch ústavu, ktorý sa vyhotovil pomocou programov ANTRIS/AU SAV v Nitre (Jakab - Poláčik 1990).

H r o b 1. Dieťa, infans III (6- až 7-ročné).

Z lebky sa zachovalo silne poškodené cranium a niekoľko fragmentov (obr. 55: 1). Neurokranium je postmortálne deformované a viaceré časti lebky sú silne korodované. Napriek veľkým absolútnym rozmerom mozgovne (macrocephalus!) je lebka gracilnej až strednej stavby, so slabým reliéfom svalových úponov. Obrys neurokrania je sféroidný a arcus zygomaticus sú kryptozygické. Nosový otvor je veľmi nízky a široký. Fossa caninae sú plytké.

Veľmi poškodené a silne korodované kosti neúplného posktraniálneho skeletu sú gracilnej stavby so slabým reliéfom svalových úponov.

Napriek tomu, že lebka je jednoznačne makrocefálna, má význam uviesť údaje metrických znakov: M1. 178?, M5. 111?, M8. 141?, M9. 86, M17. 135?, M38. (Welcker I) 1387 cm³??, M45. 92??, M47. 90, M48. 57, M51. (vpravo) 34, M51. (vľavo) 34, M52. (vpravo) 36, M52. (vľavo) 34, M54. 21, M55. 40, nazomalárny uhol 131°, zygomaxilárny uhol 121°, mezokran (79, 2??), hypsikran (75, 8?), metriokran

(95, 7?), hyperleptoprozop (97, 8?), hyperleptén (62, 0?), hypsikonch bilat. (lat. dx. 105, 9; lat. sin. 100, 0), chamérin (52, 5) a ortognát (89, 2?). Lavý femur nepilastrický (92, 9) a obidva platymérne (lat. dx. 81, 3; lat. sin. 75, 0). Tíbie sú v strede (bilat. 71, 4), i pri foramen nutricium (lat. dx. 75, 0; lat. sin. 73, 3) euryknémne.

A n o m á l i e a p a t o l o g i c k é z m e n y: Macrocephalus, sutura metopica supranasalis, ossa suturae lambdoideae bilat., zväčšené foramen mentale bilat. ($\emptyset$ bilat. 4 mm), cribra orbitalia bilat. (mierna forma), caries m_1 vľavo hore i obojstranne dolu a m_2 obojstranne hore i vpravo dolu.

Na ľavej polovici mozgovne je rozsiahly defekt. Ľavá temenná kosť sa zachovala v drobných, silne korodovaných úlomkoch. Napriek tomu ju bolo možné, okrem jej anteriórnej tretiny, rekonštruovať. Vzhľadom na evidentnú makrocefaliu bola časť lebečného krytu spevnená i sadrou. Pri bližšie na ľavom temennom hrbole sa nachádza viac-menej oválny otvor (rozmery: cca 8 x 15 mm). Dlhšia os má medio-laterálnu tendenciu. Okraje otvoru sú na vonkajšej platni ostré a steny sa pozvoľne zošikmujú k vnútornej platni, kde sú však korodované a navyše na laterálnej strane je obvod čiastočne prerušený (obr. 56: 1). Ich pôvodný stav, a teda ani charakter zlomeniny nemožno hodnotiť podľa nich. Laterálna polovica otvoru je jednak podstatne užšia (v hl. 5 mm od okraja je široký iba asi 4 mm) než jeho mediálna časť (približne od polovice sa nápadne rozširuje na cca 8 mm) a jednak steny otvoru sú tu kolmejšie. Z obrazu na vonkajšej platni, t. j. rozmery a tvar otvoru, ako aj sklon preliačenia fragmentov do mozgovne, možno však s istotou usúdiť, že defekt vznikol ako priama zlomenina po zásahu hlavy hrotitým predmetom zhora, čiastočne z ľavej strany. Na ľavej polovici šupiny záhlavnej kosti sa nachádza ďalší otvor (obr. 56: 2). Má oválny tvar a je v tesnom susedstve asterionu (vzdialenosť najbližšieho okraja asi 9 mm, zároveň od lambdového šva asi 5 mm). Zaujímavý je tým, že jeho vnútorný rozmer je menší (cca 3 x 6 mm), než vonkajší (cca 8 x 14 mm). Okraje otvoru sú na vnútornej platni ostré a lomné steny sa pozvoľne zvažujú k vonkajšej platni. Otvor na internej lamine je voči obvodu defektu na exokraniu posunutý excentricky do ľava. Ide o priamu zlomeninu, spôsobenú prerazením šupiny záhlavnej kosti na vnútornej platni hrotitým predmetom, t. j. zo strany endokrania! Ak predpokladáme, že pohyb použitého predmetu bol priamočiary, potom zadnú ľavú polovicu hlavy tohto dieťaťa zasiahol v miestach medzi tuber parietale a sutura coronalis a zároveň bližšie k sutura squamosa než k šípovému švu. (Poznámka: medzi kosťami tohto dieťaťa sa našiel lavý femur novorodenca).

H r o b 2. Žena (DS: -1, 02), adultus II (30- až 40-ročná).

Poškodené cranium je gracilnej stavby, so slabo vytvoreným reliéfom svalových úponov (obr. 55: 2). Obrys neurokrania je romboidný, arcus zygomaticus sú fenozygické a tubera frontalia et parietalia sú výrazné. Glabella je naznačená a čelo klenuté. Arcus superciliares sú ľahko naznačené a processus mastoideus stredné. Protuberantia occipitalis externa je slabá, reliéf planum nuchale tiež slabý a profil záhlavia klenutý. Spina nasalis anterior dosahuje 3. stupeň, reliéf tváre bol stredný a zhryz je labidontný. Margo supraorbitalis je veľmi ostré a očnénice sú okrúhle. Zygomatický oblúk je veľmi tenký, líčna kosť veľmi nízka a hladká a nosový otvor stredne vysoký a široký. Fossa caninae sú hlboké. Sánka je gracilná, jej telo je v oblasti M_2 veľmi úzke, trigonum mentale je silné, mandibulárny uhol tvorí malú vyvýšeninu a hlavica sánky je veľmi malá. Abrázia zubov je stredne intenzívna, plošná i miskovitá.

Takmer nepoškodené ale korodované kosti postkraniálnej kostry sú strednej stavby, so slabým reliéfom svalových úponov. Panva boia široká a nízka, s veľmi širokým a oválnym vchodom do malej panvy. Angulus subpubicus má vyše 90° stupňov a foramen obturatum je trojuholníkovité, s ostrým okrajom. Incisura ischiadica major má tvar "V" a zároveň je stredne hlboká. Sulcus praeauricularis je stredne široký a plytký až stredne hlboký. Arc compose tvorí jednoznačne zdvojený oblúk a corpus ossis ischii je úzke. Crista iliaca je vytvorená v tvare plochého "S" a fossa iliaca je nízka a široká. Pelvis major je široká a os sacrum široké a nízke. Prierez hlavice femuru je veľmi malý a linea aspera je stredne mohutná a zároveň vytvorená bilaterálne.

Mozgovňa je stredne dlhá (173 mm) a úzka (133), zároveň mezokránna (76, 9), so stredne širokým čelom (94). Tvár je veľmi úzka (115?), stredne vysoká (110), so stredne vysokou hornou tvárou (66) a zároveň je hyperleptoprozopná (95, 7?) a lepténna (57, 4?). Očnénice sú široké (bilat. 41), pričom pravá je vysoká (35) a zároveň hypsikonchná (85, 4). Ľavá stredne vysoká (34) a mezokonchná (82, 9). Nosový otvor je veľmi široký (27) a stredne vysoký (49), a teda chamérinný (55, 1). Čelust' je brachyuranná (125, 5). Nazomalárny (134°) i zygomaxilárny (122°) uhol majú hodnoty typické pre Európanov.

Obidva femury sú pilastrické (lat. dx. 104, 2; lat. sin. 100, 0) a hyperplatymérne (bilat. 72, 4). Pravá tibia je v strede (73, 1) i pri foramen nutricium euryknémna (71, 0). Ľavá je v strede (66, 7) i pri foramen nutricium (69, 0) mezoknemná. Vypočítaná výška postavy je podstredná (151, 9 cm).

A n o m á l i e a p a t o l o g i c k é z m e n y: Ossa suturae lambdoideae bilat., atypický rast I_1 vpravo v sánke a P_1 vpravo v maxile (I_1 evertovaný okolo vlastnej osi bukálnou stranou laterálne asi o 50° a P_1 dorzálné asi o 40°). Parodontosis diffusa (partialis gravis), caries M_1 vľavo a M_2 vpravo v sánke, ako aj M_3 vpravo v maxile. Cystis alveolaris pri M_2 obojstranne v maxile. Cystis radicularis pri P_1 vpravo hore (obr. 56: 3) a M_1 vľavo dolu (obr. 56: 4). Foramen arcuale lat. sin. (vpravo nehodnotiteľné), spina bifida S I totalis, spondylosis deformans lumbalis (mierna forma), spondylarthrititis thoracalis.

H r o b 3. Dieťa (mongoloid?), infans III (13- až 16-ročné).

Veľmi poškodené cranium gracilnej až strednej stavby so slabým reliéfom svalových úponov (obr. 55: 3). Telo čeluste sa nezachovalo, čo je rozhodujúce pre hodnotenie plochosti tváre, a tým aj pre presnejšie určenie zastúpenia mongoloidných črt u tohto jedinca. Obrys neurokrania je romboidný a arcus zygomaticus sú slabo fenozygické. Tubera frontalia et parietalia sú výrazné a arcus superciliares ľahko naznačené. Glabella je naznačená a čelo klenuté. Protuberantia occipitalis externa je slabá a profil záhlavia klenutý. Processus mastoideus sú stredne veľké a reliéf planum nuchale je slabý. Margo supraorbitalis tvorí veľmi ostrý okraj a očnénice sú okrúhle. Zygomatický oblúk je veľmi tenký a líčna kosť je stredne vysoká s hrboľatým povrchom. Nosový otvor bol pravdepodobne stredne vysoký a je stredne široký. Fossa caninae sú ploché. Sánka je mierne gracilná, hrúbka jej tela v oblasti M_2 je stredná, trigonum mentale je silné, povrch mandibulárneho uhla tvorí malá vyvýšenina a hlavička sánky je veľmi malá. Abrazia trvalých zubov je veľmi slabá so zastúpením plošného i miskovitého typu.

Poškodené a korodované kosti postkraniálnej kostry sú gracilnej stavby so slabo vytvoreným reliéfom svalových úponov. Panva bola široká a nízka a vchod do malej panvy tiež široký a oválny. Angulus subpubicus má vyše 90 stupňov a foramen obturatum je trojuholníkovité. Incisura ischiadica major má tvar "V" a je stredne hlboká. Sulcus praeauricularis je stredne široký a plytký až stredne hlboký, arc compose tvorí jednoznačne zdvojený oblúk a corpus ossis ischii bolo pravdepodobne veľmi úzke s nevýrazným tuber ischiadicum. Crista iliaca je vytvorená v tvare veľmi plochého "S", fossa iliaca je prechodného typu a pelvis major je široká. Os sacrum je úzke a stredne vysoké. Priemer hlavičky femuru je veľmi malý a linea aspera je slabá a vytvorená iba laterálne. I keď ide o jedinca v detskom veku, možno s veľkou pravdepodobnosťou predpokladať, že išlo o dievča. Svedčia o tom všetky sekundárne pohlavné znaky predovšetkým na kostiach panvy.

Pre úplnosť sa uvádzajú hodnoty zistených mier a indexov: M1. 174, M8. 145, M9. 90, M10. 116, M43. 96, M43 (1). 90, M45. 121, M46. 95, nazomalárny uhol 140° , brachykran (83, 3), mezokonch vpravo (82, 9) hypsikonch vľavo (85, 0). Femury sú v strede nepilastrické (bilat. 91, 3), pričom pravý je hyperplatymérny (70, 0), a ľavý platymérny (75, 0). V strede diafýzy je pravá tibia mezoknemná (64, 0). Ľavá v strede (60, 0) a obidve pri foramen nutricium sú platyknemné (lat. dx. 62, 1; lat. sin 60, 7).

A n o m á l i e a p a t o l o g i c k é z m e n y: Sutura metopica supranasalis, zväčšené foramen mentale bilat. ($\varnothing$ lat. dx. 5 mm; $\varnothing$ lat. sin. 4 mm), cribra orbitalia bilat. (mierna forma), cribra cranii (na temenných kostiach medzi tubera parietalia a sutura coronalis, výraznejšie vľavo) (obr. 56: 5).

Perforatio septi humeri lat. dx. ($\varnothing$ 1 mm), spina bifida S I totalis (obr. 56: 6), pozápalové zmeny na tele jedného pravostranného rebra (na kraniálnej strane v proximálnej tretine; ide zrejme o poúrazový stav).

L i t e r a t ú r a

- KUZMA, I. 1997: Pohrebisko z obdobia avarského kaganátu a objekty badenskej kultúry v Mužli-Jurskom Chlme. In: AVANS v r. 1995. Nitra 1997, s. 117-119.
JAKAB, J. - POLÁČIK, Š. 1990: Anthropological Informations System at the Archaeological Institute of the S. A. S. in Nitra. SIA, 38, 1990, s. 193-208.

ANTHROPOLOGISCHE ANALYSE DREIER SKELETTE VOM AWARISCHEN GRÄBERFELD IN MUŽLA-JURSKÝ CHLM. In drei Gräbern des awarischen Gräberfeldes in Mužla, Teil Jurský Chlm (Bez. Nové Zámky) waren in der Lage Jurský hon zwei Kinder und eine adulte Frau bestattet. Der Schädel der Frau ist gracil (Abb. 55: 2) und das postkraniale Skelett von mittlerem Bau.

Das Muskelansatzrelief des ganzen Skelettes ist schwach ausgebildet. Das Neurokranium mit rhomboidem Umriß ist lang, schmal und mesokran. Das Splanchnokranium ist sehr schmal, mittelhoch, mit mittelhohem Obergesicht, und zugleich ist es hyperleptoprosop und lepten. Die rechte Orbita ist hypsikonch, die linde mesokonch, die Apertura piriformis ist chamaerrhin und der Oberkiefer brachyuran. Die berechnete Körperhöhe ist untermittelgroß. Von Anomalien und pathologischen Veränderungen zu erwähnen sind drei Zahnkaries, eine radikulare Ziste und eine Spina bifida S I totalis (Abb. 56: 3, 4). Beide Kinderskelette weichen vom Rahmen der gebräuchlichen Funde ab. Das Neurokranium des 6-7 jährigen Kindes aus Grab 1 ist trotz der postmortalen Deformation eindeutig makrocephal und hat sphäroiden Umriß (Abb. 55: 1). Nach den beiläufig feststellbaren Maßen ist es meso-, hypsi- und metriokran. Das Splanchnokranium ist hyperleptoprosop und hyperlepten, mit hypsikonchen Augenhöhlen, chamaerrhiner Nasenhöhle und orthognatem Oberkiefer (Abb. 55: 2, 3). Von pathologischen Veränderungen erfaßte man Karies sogar auf sechs Milchbackenzähnen, wie auch ein beidseitiges Vorkommen von Cribra orbitalia. Auf dem linken Scheitelbein und auf der linken Hälfte der Hinterhauptschuppe befinden sich trotz ihrer teilweisen Beschädigung, der geringen Dicke und korrodierten Oberfläche eindeutige Spuren von minimal zwei intentionalen Eingriffen aus perimortaler Zeit (Abb. 56: 1, 2). Es handelt sich um selbständige Löcher kleiner Ausmaße. Sie entstanden als direkte Frakturen nach einem Eingriff mit spitzem Gegenstand. Es überrascht, daß das Loch auf der Schuppe des Hinterhauptbeines von einem Durchstechen von der Innenseite der Hirnschale verursacht wurde. Der Kopf des Kindes war auf dem linken Scheitelbein offenbar von oben in mäßig anterodorsaler Richtung betroffen, und so wurde das Hinterhauptbein von der Seite der Innenplatte durchgeschlagen. Der Schädel des zweiten Kindes weist gewisse mongoloide Züge auf, d. h. Merkmale der gelben Rasse (Abb. 55: 3). Eine genauere Determination verhinderte der schlechte Erhaltungszustand des Gesichtsteiles des Schädels. Das brachykrane Neurokranium hat rhomboiden Umriß. Die rechte Orbita ist meso- und die linke hypsikonch. Auf dem Dach beider Augenhöhlen befinden sich Cribra orbitalia und auf den Scheitelbeinen Cribra cranii (Abb. 56: 5). Auf dem Kreuzbein ist Spina bifida S I totalis vorhanden (Abb. 56: 6) und auf dem Körper einer Rippe befinden sich Veränderungen nach einer Entzündung.

KOSTRA ŽENY Z DOBY SŤAHOVANIA NÁRODOV Z IŽE

Július J a k a b

Kompletnú kostru, vyzdvihnutú počas systematického terénneho výskumu Archeologického ústavu SAV v Nitre v severozápadnom predpolí rímskeho kastela v Iži (okr. Komárno), odovzdal na vyhodnotenie J. Rajtár, vedúci výskumu. Nález označil ako hrob 1/87 a zaradil do doby sťahovania národov (okolo r. 400). Antropologická analýza sa robila v rozsahu programov ANTRIS/AÚ SAV v Nitre (Jakab - Poláčik 1990).

Ide o kostru ženy (DS: -1, 02), vo veku maturus II. Poškodené cranium je gracilnej až strednej stavby, so slabo vytvoreným reliéfom svalových úponov. Obrys neurokránia je pentagonoidný a líčne oblúky fenozygické. Čelové a temenné hrboly sú stredné, glabella naznačená, nadočnicové oblúky ľahko naznačené, čelo klenuté, processus mastoidei stredne veľké, protuberantia occipitalis ext. slabá, reliéf planum nuchale slabo vytvorený, profil záhľavia klenutý, spina nasalis anterior - 3. stupeň, tvárový reliéf výrazný a zhryz psalidontný. Laterálna časť horného okraja očníc a ich tvar majú podobu prechodného variantu pre obidva znaky. Lícný oblúk je tenký, líčna kosť nízka, s hladkým povrchom, fossa caninae sú stredne hlboké a nosový otvor je vysoký a úzky. Sánka je mierne gracilná a v oblasti M₂ má telo veľmi úzke. Trigonum mentale je malé, mandibulárny uhol tvorí malú vyvýšeninu a hlavica sánky je malá. Zuby sú stredne intenzívne obrúsené a zastúpený je plošný i miskovitý typ abrázie (obr. 58).

A n o m á l i e a p a t o l o g i c k é z m e n y: Ossa suturae lambdoidea lat. sin., os epiptericum bilat., zväčšený zubný kameň na bukálnej i lingválnej strane obidvoch čeľustí, kazy na M₁ vľavo a M₂ obojstranne dolu.

Približne v strede šupiny ľavej spánkovej kosti sa nachádza otvor viac-menej oválneho tvaru s ostrými okrajmi (rozmery: asi 12 x 17 mm). Obvod defektu je na vnútornej platni väčší než na vonkajšej. Plochy lomov sú rovnako korodované ako povrch lebky. Jednoznačnejší záver nemožno vysloviť v dôsledku sťaženého prístupu (obr. 57: 1).

Korodované kosti poškodeného postkraniálneho skeletu sú strednej stavby so stredne mohutným reliéfom svalových úponov. Panva bola veľmi široká a nízka, s priestrannými ala ossis ilií a slabovo vyvinutým reliéfom svalových úponov. Vchod do malej panvy bol široký a oválny, veľká panva bola široká a angulus subpubicus zvieral uhol vyše 100°. Foramen obturatum je trojuholníkovitý, s ostrým okrajom, incisura ischiadica major je široká a plytká, sulcus praeauricularis je široký a hlboký, arc compose vytvára jednoznačne zdvojený oblúk, corpus ossis ischii je úzke, crista iliaca má prechodný tvar a fossa iliaca je nízka a široká. Křížová kosť bola pravdepodobne veľmi široká a nízka. Hlavica stehnovej kosti má malý priemer a pilaster je úzky a vysoký.

A n o m á l i e a p a t o l o g i c k é z m e n y: Perforatio septi humeri lat. sin. (Ø 7 mm), spondylarthrosis thoracalis, spondylosis deformans thoracalis et lumbalis (mierna forma), arthrosis articuli costovertebralis bilat. (na väčšine rebier i stavcov; obr. 57: 3-9), gonarthrosis lat. dx. (mierna forma).

Asi v strede plochy fossa iliaca ľavej panvovej kosti sa nachádza stopa po zásahu pravdepodobne z perimortálneho obdobia. Okraje defektu sú ostré. Sú čiastočne poškodené čerstvým zásahom, ale úseky starých lomov sú rovnako korodované ako neporušený povrch kosti. Spongióza sa z miesta zásahu nezachovala. Je pravdepodobné, že ide o následok dvoch samostatných zásahov. Väčší z nich mal rozmery cca 18 x 27 mm a menší asi 14 x 15 mm, pričom ich okraje prechádzajú navzájom do seba. Jednoznačné rozhodnutie o perimortálnom pôvode defektu sťažuje tenká kompakta a čiastočne i korózia lomných plôch (obr. 57: 2).

Mozgovňa je stredne dlhá (172 mm), úzka (129), stredne vysoká (126) a oligenkefálna (1123 cm³), so stredne dlhou bázou (97) a veľmi úzkym čelom (85), a pritom mezokránna (75, 0), ortokránna (73, 3) a metriokránna (97, 7). Tvár bola stredne široká (125?) i stredne vysoká (111), so stredne vysokou hornou tvárou (66) a zároveň mezoprozopná (88, 8?) a mezénna (52, 8?). Obidve očnénice sú široké (lat. dx. 41; lat. sin. 42) a stredne vysoké (lat. dx. 33; lat. sin. 34), pričom mezo-konchné (lat. dx. 80, 5; lat. sin. 81, 0). Nosový otvor je úzky (22), stredne vysoký (48), a teda leptorinný (45, 8). Čelist je brachyuranná (134, 9) a ortognátna (95, 9).

Femury sú pilastrické (lat. dx. 111, 5; lat. sin. 103, 6) a platymérne (bilat. 76, 7). Tibie sú v strede diafýz (lat. dx. 58, 6; lat. sin. 55, 2?) a pravá i pri foramen nutricium (60, 6?) platyknemná. Ľavá tibia je pri foramen nutricium hyperplatyknemná (54, 5). Vypočítaná výška postavy je nadstredná (158, 5 cm).

Literatúra

JAKAB, J. - POLÁČIK Š. 1990: Anthropological Informations System at the Archaeological Institute of the S. A. S. in Nitra. SIA, 38, 1990, s. 193-208.

EIN FRAUENSKELETT AUS DER VÖLKERWANDERUNGSZEIT IN IŽA. Der Beitrag umfaßt die Ergebnisse der grundlegenden anthropologischen Analyse eines Frauenskelettes im Alter Maturus II, das im nordwestlichen Vorfeld des Römischen Kastells in Iža ausgehoben (Bez. Komárno; Grab 1/87) und in die Völkerwanderungszeit datiert wurde. Das mäßig korrodierte Skelett ist von mittlerem Bau, mit schwach bis mittelmäßig ausgebildetem Muskelansatzrelief. Das Neurokranium hat pentagonoiden Umriß, ist mittellang, schmal, mittelhoch und oligenkephal, und zugleich mesoortho- und metriokran. Das Splanchnokranium ist mittelbreit, mittelhoch, mit mittelhohem Obergesicht, und also mesoprosop und mesen. Die Orbitae sind mesokonch, die Apertura piriformis ist leptorrhin und der Kiefer brachyuran und orthognat (Abb. 58). Die Femoren sind pilastrisch und platymer, die Tibien sind in der Mitte der diaphysen platyknem und die berechnete Körperhöhe ist übermittelhoch. Es wurden die gebräuchlichen Knochenanomalien evidiert. Von pathologischen Veränderungen konstatierte man drei Zahnkaries und mäßig arthrotische Veränderungen an den Knochen der meisten Gelenke (Abb. 57: 3-9). Konstatiert wurde ein Loch in der Squama ossis temporalis lat. sin. nach einem intentionalen Eingriff aus perimortaler Zeit (Abb. 57: 1), wie auch ein Defekt mit "alten" Bruchrändern auf der Fläche der Fossa iliaca des linken Beckenknochens, wahrscheinlich ebenfalls aus perimortaler Zeit (Abb. 57: 2).

ZAÚJÍMAVÉ ANTROPOLOGICKÉ NÁLEZY ZO 17. STOROČIA Z NOVÝCH ZÁMKOV

Július J a k a b

Nové Zámky (okr. Nové Zámky), poloha Komárňanská cesta, 17. stor., uloženie VM v Nových Zámkoch.

Antropologický materiál sa spolu so zvyškami materiálnej kultúry vyzdvihol v r. 1994, k analýze bol však odovzdaný o rok neskôr. Predstavovali ho calvarium s dvoma stopami po sečných ranách a sánka s mutiláciou rezákov. Našli sa v blízkosti zvyškov valovitého útvaru, pravdepodobne protitureckého opevnenia, bez uvedenia bližších okolností (Pálinkás 1996).

C a l v a r i u m: pravdepodobne muž (DS: +0, 58), adultus II (30- až 40-ročný; obr. 59). Takmer nepoškodené calvarium je strednej stavby, so stredne vytvoreným reliéfom svalových úponov. Obrys mierne asymetrického neurokránie je pentagonoidný a líčne oblúky sú kryptozygické. Parietálne a čelové hrboly, ako aj glabella a arcus superciliares sú výrazné a čelo je klenuté. Processus mastoidei sú stredne veľké, protuberantia occipitalis ext. je veľmi silná, reliéf svalových úponov na planum nuchale je silno vyvinutý a profil záhlavia je klenutý až pretiahnutý. Spina nasalis anterior dosahuje 5. stupeň veľkosti, laterálna časť horného okraja očníc je slabo zaoblená a očnice sú mierne hranaté. Lícný oblúk je hrubý a líčna kosť je stredne vysoká, s hrboľatým povrchom. Nosový otvor je relatívne vysoký a stredne široký a fossa caninae sú veľmi hlboké. Abrazia zubov je stredne intenzívna, a pritom plošná i miskovitá.

M o z g o v ň a je krátka (175 mm), stredne široká (139), stredne vysoká (133) a aristenkefálna (1361 cm³), s krátkou bázou (96) a stredne širokým čelom (98). Horná tvár je stredne vysoká (71) a úzka (130). Obidve očnice sú stredne široké (bilat. 42) i stredne vysoké (bilat. 34) a nosový otvor je opäť stredne široký (24) i stredne vysoký (52). Podľa indexov je neurokranium mezokránne (79, 4), hypsikránne (76, 0) a metriokránne (95, 7). Splanchnocranium je mezénne (54, 6), s mezokonchnými orbitami (bilat. 81, 0) a leptorinnou aperturou piriformis (46, 2). Maxila je brachyuranná (129, 2?) a mezognátna (99, 0).

A n o m á l i e a p a t o l o g i c k é z m e n y: Ossa suturae lambdoideae bilat., os epiptericum bilat., protuberantia occipitalis ext. je excentricky umiestnená vľavo (hrot je vychýlený od sagitálnej roviny asi 7 mm), cribra orbitalia lat. sin., cystis radicularis et caries M₁ v ľavej polovici čeluste.

Na mozgovni sa nachádzajú dve výrazné stopy po sečnom poranení. Prvá sa nachádza na pravej strane šupiny záhlavnej kosti (obr. 61: 1), druhá na pravom spánku (obr. 61: 2). Na záhlavnej kosti začína defekt v tesnom susedstve lambdového šva asi 16 mm od asterionu (dĺ. cca 55 mm; hĺ. cca 25 mm) a končí v lateromediálnom smere asi 4 mm vľavo od sagitálnej roviny. Časť prilahlej kosti z kraniálnej strany je vyštípená. Vznikol tak otvor nepravidelne oválneho tvaru s rozmermi asi 18 x 25 mm. Poranenie spôsobila veľmi ostrá čepel, zrejme šable z pravej strany v kraniálnom smere. Stopa po druhom záseku je na spánkovej kosti, kde je fossa condylaris preťatá približne v strede jej plochy. Siahla od jej mediálneho okraja približne až do stredu plochy šupiny spánkovej kosti v dĺžke asi 44 mm. Seknutím bola preťatá aj zadná hrana bázy processus zygomaticus. Použitý predmet mal aj v tomto prípade veľmi tenkú a ostrú čepel. Zásah je vzhľadom na svoju dĺžku a hĺbku mimoriadne úzky (š. cca 0, 1 mm; hĺ. cca 10 mm). Na dvoch miestach sa v priebehu záseku vyštíepili malé úlomky kosti (vo fossa condylaris: cca 3 x 6 mm; na šupine spánkovej kosti: cca 5 x 16 mm; obr. 61: 2). V obidvoch prípadoch ide najpravdepodobnejšie o smrteľné poranenia tou istou šablou v približne rovnakom smere.

I z o l o v a n á s á n k a: pravdepodobne muž (DS: +0, 63), adultus II-maturus I (30- až 50-ročný; obr. 61: 3). Sánka je strednej stavby s hrubým telom na úrovni M₂ a výraznými, bilaterálne vytvorenými hrboľmi na tubera mentalia. Mandibulárny uhol je vytvorený v podobe malej vyvýšeniny a stredne intenzívna abrazia zubov je zastúpená plošným i miskovitým typom.

A n o m á l i e: Medzi prvým a druhým rezákom sú na obidvoch stranách symetricky vyštípené, resp. vyrazené polovičky navzájom priliehajúcich koruniek. Lom prebieha od okluzálnej plochy korunky približne po krček zuba (obr. 61: 4). Z vnútorných rezákov tak zostali ich mediálne polovice a z vonkajších zase ich laterálne polovice. Šírka štrbín vykazuje na úrovni okluzálnej plochy cca 7, 0-7, 5 mm a pri krčkoch cca 6, 0 mm. Prirodzene, že zubná dreň všetkých zasiahnutých zubov je

obnažená. Ide zrejme o následky zámernej mutilácie koruniek dolných rezákov. Žiaľ, mohli sme hodnotiť iba izolovanú sánku, a teda posúdenie kompletného chrupu neprichádza do úvahy. Dosiaľ nepoznáme žiadne indície k takejto mutilácii zubov. Z obidvoch ramien sánky sa zachovali iba krátke časti, priliehajúce k jej telu, kde je mandibula ukončená lomnými plochami, ktoré vznikli v perimortálnom období (obr. 61: 5, 6). Táto skutočnosť, ako aj absencia ďalších informácií o tomto jedinci dovoľujú uvažovať o tom, že k mutilácii i k ulomeniu ramien mandibuly došlo v rovnakom čase, t. j. v perimortálnom období. Hodnotené časti lebiek patrili dvom odlišným jedincom.

Literatúra

PÁLINKÁS, T. 1996: Prieskumy v okrese Nové Zámky. In: AVANS v r. 1994. Nitra 1996, s. 136-137.

INTERESSANTE ANTHROPOLOGISCHE FUNDE AUS DEM 17. JAHRHUNDERT IN NOVÉ ZÁMKY. Gegenstand der anthropologischen Analyse ist ein Calvarium mit Verwundungsspuren durch Hiebe und eine unvollständige Mandibula mit Mutilation der Schneidezähne. Die Funde gehörten zwei verschiedenen Individuen an. Man fand sie in der Nähe von Resten eines wallartigen Gebildes, wahrscheinlich von einer gegentürkischen Befestigung in Nové Zámky (Bez. Nové Zámky) in der Lage Komárňanská cesta. Das Calvarium (Abb. 59) gehörte wahrscheinlich einem Mann an, der im Alter Adultus II starb. Es ist von mittlerem Bau, mit mittelmäßig ausgebildetem Muskelansatzrelief. Das Neurokranium mit pentagonoide Umriß ist kurz, mittelbreit, mittelhoch, aristenkephal, und zugleich mesokran, hypsikran und metriokran, mit kurzer Basis und mittelbreiter Stirn. Das Obergesicht ist hoch, schmal, und dabei mesen. Die Augenhöhlen sind mittelbreit und mittelhoch, also mesokonch, und die Nasenhöhle ist ebenfalls mittelbreit und mittelhoch und leptorrhin. Die Maxilla ist brachyuran und mesognath. Außer gebräuchlichen Anomalien, einer Wurzelziste und Zahnkaries sind auf der Hirnschale zwei deutliche Spuren tödlicher Hiebverletzungen. Die erste befindet sich auf der rechten Seite der Schuppe des Hinterhauptbeines (Abb. 61: 1), die zweite auf der rechten Schläfe (Abb. 61: 2). In beiden Fällen handelt es sich höchstwahrscheinlich um Hiebsspuren desselben Säbels in beiläufig gleicher Richtung. Der isolierte Unterkiefer ist von mittlerem Bau und gehörte wahrscheinlich einem Mann im Alter Adultus II - Maturus I an (Abb. 61: 3). Vom ersten und zweiten Schneidezahn fehlen beidseitig symmetrisch die anliegenden Hälften der Zahnkronen. Der Bruch verläuft von der okklusalen Fläche der Krone beiläufig bis zum Hals des Zahns (Abb. 61: 4). Es handelt sich wahrscheinlich um die Folgen der beabsichtigten Mutilation der Kronen der unteren Schneidezähne. Bisher kennen wir keine Indizien zu einer derartigen Mutilation der Zähne. Von beiden Unterkieferästen erhielten sich nur kurze Teile, die an den Körper anliegen, wo die Mandibula mit Bruchflächen abgeschlossen ist (Abb. 61: 5, 6). Zur Mutilation wie auch zum Abbrechen der Unterkieferäste kam es offenbar in gleicher Zeit, d. h. in perimortaler Zeit.

OSÍDLENÁ JASKYŇA V POLOHE TRI SKALKY PRI SMIŽANOCH

František J a v o r s k ý

Smižany (okr. Spišská Nová Ves), jaskyňa Tri skalky (M-34-114-A-a, 1 : 25 000, 364 : 255 mm) neolit, eneolit, doba bronzová, 9.-11. stor., 13., 15. a 18. stor., sídlisko, speleologický prieskum spojený so záchranou archeologických materiálov, uloženie nálezov VPS AÚ SAV v Spišskej Novej Vsi.

Martin Macalík zo Smižian sa v r. 1992 a 1994 zamerával na rozšírenie vstupu do puklinovej jaskyne, ktorá sa nachádza nad pravým brehom rieky Hornád, juhozápadne od osady Smižianska Maša.

Takmer v celej dostupnej časti jaskyne sa nachádzali v jednotlivých vrstvách črepy z praveku, z 9.-13. stor., zvieracie kosti, štiepaná industria a ďalšie nálezy ako kostená doštička, plochý hlinený idol, fragmenty bočnice zubadla (obr. 60: 1-4), kamenné brúsy, kamenná sekera, bronzové úlomky, fragmenty hlinených fajok, prsteň a mince.

Poloha nájdených predmetov bola zdokumentovaná.

Nevýrazné ohniská v jednotlivých vrstvách, ale aj skladba materiálov dovoľujú predpokladať, že jaskyňa mohla byť dlhodobejšie osídlená v neolite, v dobe bronzovej a vo veľkomoravskom období. V novoveku poslúžila len ako príležitostný úkryt.

BESIEDLUNG DER HÖHLE IN DER LAGE TRI SKALKY BEI SMIŽANY. In den J. 1992-1994 realisierte Martin Macalík eine speläologische Erkundung, bei der er im Gemeindekataster von Smižany (Bez. Spišská Nová Ves) eine kleine Höhlenspalte von Anschwemmungen in der Lage Tri skalky säuberte. In den Erdschichten befanden sich Materialien aus dem Neolithikum, Äneolithikum, der Bronzezeit, aus dem 9.-11., dem 13.-15. und dem 18. Jh. Am beachtenswertesten sind markante Keramikformen von Gefäßen aus dem Neolithikum, aus der älteren Bronzezeit und aus großmährischer Zeit. Gefunden wurden Steinartefakte, Spaltindustrie, Fragmente von Tonpfeifen, ein Fingerring, Münzen, aber auch ein flaches Tonidol, ein Knochenplättchen und Fragmente einer Trensenquerstange (Abb. 60: 1-4).

VÝSKUM NA AKROPOLE HRADISKA I PRI SMIŽANOCCH

František Javorský

Smižany a Spišské Tomášovce (okr. Spišská Nová Ves), Hradisko I (M-34-113-B-b, 1 : 25 000, 20-26 : 217-238 mm), neolit, eneolit, doba bronzová, staršia doba rímska, 8.-11. stor., sídlisko, záchranný výskum, uloženie nálezov VPS AÚ SAV v Spišskej Novej Vsi.

Kalamita, ktorú zapríčinilo napadnutie lesného porastu kôrovcom, prinútila majiteľa lesa v polohe Hradisko I úplne odlesniť plochu celej akropoly a plôch medzi akropolou a druhým pásom opevnenia hradiska. Akropola a časť hradiska sú na rozhraní katastrov obcí Smižian a Spišské Tomášovce. Po rokovaníach s vlastními pozemkov Združenie vlastníkov lesa Smižany a Obvodným úradom životného prostredia v Spišskej Novej Vsi bol udelený súhlas vstupu na pozemok za účelom archeologického výskumu a bola udelená aj výnimka z § 19 zákona SNR č. 100/77 Zb.

V súlade s touto dohodou sme sondami I-XVI/95 s celkovou dĺžkou 229, 5 metra overili situáciu v blízkosti predpokladanej brány na akropole, priebehu valu, priekopy a umelo vytvorenej terasy pod západnou skalnou stenou akropoly. Nakoľko vo všetkých sondách sa pozitívne zistili pamiatky od neolitu až do 11. stor., ale aj kamenné konštrukcie valov a podlahy príbytkov (11 objektov), záujmovú plochu v najexponovanejšej časti sme začali skúmať plošne, v sektoroch s rozmermi 5 x 5 m. Vzhľadom na zložitosť terénnych a sídliskových pomerov na lokalite nebol výskum ukončený ani v jednom sektore. Rozpracovaná plocha v sektoroch činí 255, 5 m². Tento postup je v súlade s názorom odbornej komisie na lokalite, ktorá 3. 8. 1995 posúdila metodiku a stav výskumu.

Doterajší výskum dovoľuje urobiť predbežné uzávery. Potvrdilo sa, že obdobne ako polohy Pod Hradiskom I (Spišské Tomášovce) a Hradisko I - Sedlo (Smižany), aj táto akropola bola osídlená v neolite (kultúra s mladou lineárnou keramikou, železovská skupina, bukovohorská kultúra), v eneolite (badenská kultúra), v staršej a mladšej dobe bronzovej (koštiansko-otomanský horizont a pilinská kultúra), v staršej dobe rímskej (púchovská kultúra) a vo včasnom a vrcholnom stredoveku (8.-11. stor., obr. 62: 1-15). Viac ako 15 000 artefaktov zastupuje bohatú škálu keramiky, štiepanej industrie, kamenných nástrojov, tkáčskych závaží, praslenov, hlinených koliesok, kostných dlát a šidiel, železných nožov, ale aj surovinu obsidiánu, rádiolaritu a rohovca, mazanicu, uhľíky, ako aj drobné predmety, napr. bronzový prívesok a zvieraciu plastiku.

Materiály sa koncentrovali v úrovni podláh objektov. Všetky objekty z neolitu boli na úrovni terénu. Z doby bronzovej prevládajú polozemnicové objekty. Tri slovanské objekty, čiastočne zapustené do staršieho podlažia (obj. č. 2, 5 a 11) sa polohou viažu k vnútornej stene valu. V objekte 11/95 je v podlahe jama s rozmermi 200 x 70 cm s odstupňovaným dnom. Juhozápadná časť má hĺbku 170 cm a severovýchodná 80 cm. Dlhšia os jamy je takmer zhodná s osou slovanského valu. Funkcia tejto jamy zostáva neobjasnená.

Už konfigurácia terénu naznačovala, že v juhovýchodnom okraji akropoly je umelý zásah do pôvodného terénu. Je to 3-5 m. široká cesta, ktorá je situovaná nad okrajom skalnej steny a vyúsťovala v bráne. Nad cestou bol ešte pred výskumom evidentný val, v ktorom bolo aj najviac zásahov

“zlatokopov”. Tí v minulom storočí, ale aj v 30. a 50. rokoch tohto storočia kopaním urobili niekoľko lievikovitých jám s priemerom od 3 do 10 metrov. Týmto zásahmi narušili podlahy objektov, ale najmä múr slovanského valu.

Výskumom sa zistilo, že najmladšia fortifikácia pozostáva z valu rovnakej konštrukcie, akú sme zistili v r. 1975 a 1976 v polohe Pod Hradiskom I. Základ valu má šírku okolo 350 cm. Z vonkajšej strany je múr široký 70-100 cm. Zachovaný múr má výšku 20-70 cm a zachovali sa v ňom lôžka - diery pre brvná, v rozstupoch širokých 210-220 cm, ktoré boli uložené kolmo na čelo valu. (obr. 63: 2). Prevažná väčšina brvien zhorela a ich polohu naznačujú uhlíky a intenzívne prepálená zemina z výplne komorovej konštrukcie valu. Kolmo na tieto brvná boli situované brvná z vnútornej strany múra a vo vnútornej zadnej stene valu. Brvná mali hrúbku 30-40 cm. Vytvárali komory s rozmermi 200 x 250 cm.

Tento val bol postavený v nezmenených parametroch nad skalnou stenou po celej dĺžke severovýchodnej hrany akropoly a v subpozícii sa na tomto úseku nachádza deštruovaný val opevnenia púchovskej kultúry (obr. 64: 1). V opísanom múre z 8.-9. stor. bol použitý lomový pieskovec a zlepenec, ale v púchovskom múre bol použitý prevažne vápenec a čiastočne aj väčšie kusy zlepenca. V niektorých úsekoch púchovský val prekryval torzá múrikov z doby bronzovej. V múrikoch z doby bronzovej znova prevládal pieskovec.

V sektoroch B/3-H, L, P a C-3/I, J, K, M, N sa zistilo, že v tomto priestore je takmer pravouhlé zabočenie slovanského valu, ktorý je v severozápadnom smere overený v dĺžke 42 metrov a v juhozápadnom smere v dĺžke 27 metrov. Juhozápadný koniec valu končil v bráne, z ktorej sa zachovali drobné kamene a kolové jamy (obr. 64: 2; 65: 5; 66: 2). Pod základom juhozápadnej časti valu sa zachytil len horizont z neolitu a doby bronzovej. V mieste zlomu valu sa v subpozícii voči tomuto slovanskému valu zistil múr opevnenia púchovskej kultúry v dĺžke 6 metrov, ktorý je zachovaný do výšky 120-210 cm. Za múrom je násyp zeminy vyťaženej z priekopy, ktorá je v predpolí tohto múra, a ktorá mala šírku okolo 12 metrov. Základom púchovského múra bol čiastočne prekrytý príbytok č. 3/95 z doby bronzovej. Južné ukončenie tohto múra tvorí záhyb v orientácii V-Z, čo dovoľuje predpokladať, že ide o severné krídlo brány púchovskej fortifikácie (obr. 65: 2-4). Južné krídlo brány a val, ktorý pravdepodobne dosahoval až ku skalnej stene, v dĺžke asi 12 metrov, boli zničené pri výstavbe slovanského valu a prístupovej cesty k bráne.

Sondami XI a XIV/95 sa zistila obdobná stratigrafická situácia, ale navyše sa tu objavili dva eneolitické príbytky. Tie boli prekryté horizontami a torzami múrov z doby bronzovej, zo staršej doby rímskej a slovanskej.

Priekopa, ktorej priebeh je paralelný s púchovským valom, bola len v tom úseku, kde nebol val postavený nad skalnou stenou. Potvrdzuje to situácia v sondách XI a XIV/95.

Výskumom zistená situácia na akropole hradiska len potvrdzuje dôležitosť tejto lokality. Vzhľadom na sťažené podmienky a časovú obmedzenosť je potrebné výskum v sezóne v r. 1996 posilniť tak, aby sa preskúmala aspoň tretina plochy akropoly.

GRABUNG AUF DER AKROPOLIS DES BURGWALLS I BEI SMIŽANY. Bei einer Rettungsgrabung im Gemeindekataster von Smižany und Spišské Tomášovce (Bez. Spišská Nová Ves) wurde festgestellt, daß die Akropolis ähnlich wie die Lage Pod Hradiskom und Hradisko I - Sedlo im Neolithikum (Kultur mit jüngerer Linearkeramik, Zeliezovce-Gruppe, Bükker Kultur), im Äneolithikum (Badener Kultur), in der älteren und jüngeren Bronzezeit (Košťany-Otomani-Horizont, Pilinyer Kultur), in der älteren römischen Zeit (Púchov-Kultur) und im Frühmittelalter (8.-11. Jh.) besiedelt war (Abb. 62: 1-15). Durch Schnitte und eine flächenmäßige Abdeckung erfaßte man 11 Objekte aus dem Neolithikum, Äneolithikum und der Bronzezeit, die vorwiegend auf dem Geländeniveau errichtet waren, aber slawische Objekte waren in die ältere Unterlage eingetieft. Es wurde auch von Fortifikationssystemen aus der Bronzezeit, der älteren römischen Zeit und aus dem 8.-9. Jh. untersucht. Reste einer bronzzeitlichen Befestigung erhielten sich nur lückenhaft, doch von Púchover Wall konstatierte man eine Mauer von 120-210 cm H. und eine Mauer von Torflügel. Im Vorfeld des Púchover Walles betrug die Br. des Grabens rund 12 m (Abb. 64; 65). In rund 70 m L. erhielt sich das Fundament eines slawischen Walles. Die Frontmauer erhielt sich bis zu 20-70 cm H. In der Mauer befinden sich evidente Lager - Löcher, in welche Querbalken des Walles eingeschoben waren, die mit Balken bei der Innenkante der Frontalwand des Walles und den Balken verbunden waren, mit denen die mit Erde und Steinen angefüllten Kästen

abgeschlossen waren. An der Stelle der Balken ist die Erde intensiv gebrannt (Abb. 63; 66). Der Wall wies dieselben Parameter auf, die in der Lage Podhradiskom I festgestellt wurden. Das Fundament bestand aus einer 70-100 cm breiten Mauer und die Kästen hatten die Ausmaße von 200 x 250 cm. Die Grabung in den Schnitten I-XVI/95 von 229, 5 m Gesamtlänge und mit Sektoren von 5 x 5 m Ausmaß (255, 5 m²) wurde nicht abgeschlossen.

ŠIESTA SEZÓNA V SEDLISKÁCH-PODČIČVE

Mária Jenčová

Sedliská, časť Podčičva (okr. Vranov nad Topľou), hrad (34-116-A-d-2, 1 : 10 000, 82 : 6-16 mm), neolit, mladšia doba bronzová, doba laténska, doba slovanská, stredovek, novovek, sídlisko, systematický výskum, uloženie nálezov VM v Hanušovciach nad Topľou.

Vrchol čičvianskeho hradného kopca (Mernická pahorkatina), jeho východný a juhovýchodný svah, nad severným výbežkom Východoslovenskej nížiny, nadmor. v. 150-210 m. Preskúmaná plocha (čiastočne) cca 150 m².

Výskum nadväzuje na ostatné dve sezóny. V ťažkých podmienkach zalesneného terénu rozsiahleho areálu lokality ani po šiestej sezóne ho nemožno považovať za ukončený. Pracovalo sa v troch polohách: v severozápadnom predhradí, v polohe Panská lúčka a severne od miestneho cintorína.

V sonde I/95 v predhradí sme zachytili neúplný, rozsiahly, čiastočne zahĺbený objekt s kolovou konštrukciou. Vo východnej časti bol narušený mladšími, stredovekými zásahmi. Objekt potvrdzuje existenciu stáleho sídliska na vrchole kopca v mladšej, resp. v neskoršej dobe bronzovej.

Dôležitým zistením je chronologické určenie valového opevnenia, ktoré možno prisúdiť mladobronzovej fáze osídlenia lokality.

Výskum v polohe Panská lúčka zatiaľ neprispel k objasneniu situácie v tejto dôležitej polohe. Pod trnavorasivou sypkou vrstvou s mladobronzovým a laténskyim materiálom sa opäť nachádzalo vápencové podložie. Materiál z minuloročnej sezóny je navyše chudobnejší.

Zaujímavým výsledkom výskumu je zachytenie výraznej kultúrnej vrstvy severne od cintorína, kde sme pôvodne predpokladali vyznievanie mladobronzového a laténskeho sídliska, čo sa ukazuje ako neopodstatnené.

Pokiaľ ide o chronológiu osídlenia celej lokality, najvýraznejšie je osídlenie v mladšej, resp. v neskoršej dobe bronzovej, pravda, ak nerátame stredoveké a novoveké pamiatky. V menšej intenzite, i v užšom geografickom zábere, bola lokalita osídlená v dobe laténskej. Ťažké je určiť, aký rozsah a charakter malo osídlenie v neolite a v slovanskom období pri súčasnom stave výskumu a sporadických nálezochoz z týchto období.

Aj keď na lokalite sa už realizovalo šesť výskumných sezón, nemožno pristúpiť k ucelenejším záverom. Charakter terénu umožňuje v priebehu jednej sezóny preskúmať celkove iba malú plochu. Napriek uvedenému, ďalší výskum je nutný.

SECHSTE GRABUNGSSAISON IN SEDLISKÁ-PODČIČVA. Die Grabung der polykulturellen Fundstelle auf dem Burgberg Čičva in Sedliská, Teil Podčičva (Bez. Vranov nad Topľou) knüpfte an die übrigen zwei Grabungssaisons an. In der Vorbürg erfaßte man den Teil eines teilweise eingetieften Objektes mit Pfostenkonstruktion aus der jüngeren Bronzezeit. Das Objekt störten mittelalterliche Eingriffe. Es wurde ebenfalls die chronologische Position der Wallbefestigung festgestellt, die in die jungbronzezeitliche Besiedlungsphase der Fundstelle gehört. Die Arbeiten fanden auch auf der sog. Panská lúčka Fortsetzung, von wo jungbronzezeitliches und latènezeitliches Keramikmaterial gewonnen wurde. Am Nordrand des örtlichen Friedhofs stieß man auf eine mächtige Kulturschicht, die signalisiert, daß die in den J. 1987-1988 auf dem Friedhof festgestellte jungbronzezeitliche und latènezeitliche Siedlung weiter nordwärts fortsetzt. Sporadisch wurde Material aus der jüngeren Steinzeit und aus slawischer Zeit angetroffen. In allen Lagen sind weitere Grabungen notwendig.

SPRÁVA ZO SLOVENSKO-POLSKÝCH ARCHEOLOGICKÝCH VÝSKUMOV V SLAVKOVCIACH

Malgorzata K a c z a n o w s k a - Janusz K. K o z ł o w s k i - Marek N o w a k - Stefan S k i b a
- Marián V i z d a l

V máji 1995 bol v rámci spolupráce medzi Inštitútom archeológie Jagelonskej univerzity v Krakove, Filozofickou fakultou UPJŠ v Prešove a Archeologickým ústavom SAV v Nitre realizovaný zisťovací výskum v Slavkovciach (okr. Michalovce). Nálezový materiál bude po zhodnotení uložený v študijnej zbierke KDaA FF UPJŠ v Prešove.

1. Slavkovce, Pri Slavkovskom kanáli (38-32-09, 1: 10 000, 82 : 335 mm).

Skúmaná poloha sa nachádza severne od intravilánu dnešnej obce. Tiahne sa od severného okraja zastavanej plochy, pozdĺž cesty vedúcej smerom k Budkovciam a súčasne pozdĺž Slavkovského kanála, pravdepodobne v dĺžke 250-300 m (obr. 67). Rozsah lokality v smere Z-V je neznámy, v každom prípade nie je menší ako 300 m.

Výskumy sa na rozdiel od predchádzajúcich sezón sústredili vo východnej časti lokality, ležiacej medzi spomínanou cestou a kanálom (obr. 68). Realizované výskumy v oblasti ryhy, vykopanej na uloženie plynovodu mali sondážny a čiastočne aj záchranný charakter.

Sondážny výkop A/95 (2 x 2 m) do hĺ. 70-80 cm pod súčasnú drň bol charakterizovaný výskytom vrstiev sivohnedej hliny, ktoré boli mierne diferencované (svetlejšie a tmavšie vrstvy; obr. 3: 1-4). Pravdepodobne ide o aluviálne formácie nanesené istotne z blízkeho okolia (zohľadňujúc nepatrný sklon reliéfu), ktoré je už pod vplyvom intenzívnej kultivácie a obrábania pôdy zbavené nadložnej vrstvy spraše. Z pedologického hľadiska ide o pôdy typu fluvizem (fluvisoli) s určitými príznakmi hneďnutia. V tejto vrstve sa s výnimkou niekoľkých obsidiánových a rohovcových artefaktov nenašlo nič.

V hĺbke 70-80 cm sa objavila čierna hlinitá až hlinito-ílovitá vrstva s mozaikou tmavších a sivších škvŕn, ktoré boli čiastočne usporiadané do zvislých pásov (obr. 69: 5). Túto vrstvu je všeobecne možné považovať za černoziemno-lužnú pôdu, ktorá vznikla stekaním pôdy s vysokým podielom spraše do lokálnej terénnej depresie (koryta? bývalého riečiska?), kde bola vysoká hladina podzemných vôd. Táto vrstva sa člení, hoci to nie je výrazne viditeľné na všetkých profiloch, na intenzívne čiernu - pomerne jednoliatu vyššiu vrstvu do hĺbky 100-110 cm a nižšie ležiacu (hĺ. 130-160 cm) sivú, mramorovanú vrstvu, ktorej štruktúra nie je jednoliata. Najmä tu sa objavujú stopy po oglejení.

V tejto vrstve boli zaregistrované pomerne početné archeologické artefakty. Bolo tu nájdených niekoľko tenkostenných črepov s tehlovo-červeným povrchom a stopami čiernomaľovaných ornamentov. Všeobecne môžu byť datované do starého stupňa kultúry s východnou lineárnou keramikou. Našli sa tu tiež dva črepy bukovohorskej kultúry. Na jednom z nich bola výzdoba tvorená vodorovnými, rovnobežnými rytými líniami.

Získalo sa pomerne veľa obsidiánových a rohovcových artefaktov. Pozornosť si zaslúžia tri obsidiánové jadrá, z ktorých jedno cylindrické, pravdepodobne dvojpodstavové (zvyšok), je späť s bukovohorskou kultúrou, druhé jednopodstavové, na plochej konkrécii má črty tak kultúry s východnou lineárnou keramikou, ako aj bukovohorskej kultúry. Tretie je zvyškové jadro na odštepe, u ktorého nie je možné identifikovať kultúrne začlenenie. Okrem toho obsidiánovú industriu tvorilo 55 odštepov, z toho až 22 s kôrou alebo čiastočne s kôrou, 26 čepelí alebo ich fragmentov, z toho tri dosť veľké, ďalej čepelové škrabadlo, fragment retušovanej čepele a druh bifaciálneho škrabadla na odštepe.

Rohovcovú industriu reprezentuje jedna čepel z jurského rohovca alebo pochádzajúceho z pohoria Matra. Našlo sa tiež vysoké škrabadlo na hrubom odštepe z hnedého rádiolaritu, čepelové škrabadlo a dva odštepky z limnokvarcitov, ako aj chalcedónový odštep. Navyše boli nájdené dva fragmenty žarnova z pieskovca.

V priestore celej charakterizovanej vrstvy sa vyskytovali hrudky mazanice. Najmä v profile N sondy A/95 je viditeľná tendencia usporiadania väčšiny z nich na jednu úroveň, na hranicu dvoch častí už charakterizovanej vrstvy. To by mohlo naznačovať existenciu akejsi úžitkovej roviny. Berúc do úvahy, že nižšie od tejto úrovne sa vyskytli len fragmenty nástrojov kultúry s východnou

lineárnou keramikou, kým vyššie, popri ostatnom, tiež materiál bukovohorskej kultúry, je dosť pravdepodobné, že ide o zvyšok vrstvy využívané ľuďmi bukovohorskej kultúry. V minimálnom množstve bola mazanica nájdená aj v sivej vrstve lužnej pôdy, do hĺbky 130 cm. Teda pamiatky východnej lineárnej keramiky (eventuálne aj časť neskorších) nájdené vo vrstve lužnej pôdy "stieklí" spolu s hlinou z okolia, kým bukovohorský materiál, s určitou aspoň časťou, sa našiel na miestach ich opustenia.

Je potrebné uviesť, že premývanie vzoriek z rozličných úrovní tejto vrstvy neprinieslo pozitívny efekt.

Pod vrstvou lužnej pôdy leží vrstva hĺn s farbou sivou, mramorovitou, miestami prechádzajúcou do žltej farby (obr. 69: 6). Ide o riečne sedimenty, pozvoľna usadené z neďalekého okolia. Nenašli sme tu žiadny archeologický materiál.

Počas výskumu boli tiež očistené dva profily v oblasti ryhy. Lokalizované sú o 20 m (profil 2 - P2 na obr. 68) a 35 m (profil 1 - P1 na obr. 68) na juh od sondy A/95. Profil 2 sa vcelku podobá situácii zo sondy A/95. Jediným rozdielom je väčšia vnútorná diferenciácia vrstvy lužnej pôdy (pukliny, korene). V tejto vrstve sa vyskytli tenkostenné črepy tehlovočervenej farby, črep s hrubo rytým oblúkovitým ornamentom (stupeň Szatmár II?), ako aj fragment veľkej čepele z obsidiánu.

Naproti tomu, profil 1 sa viac podobá na typický profil černoze rozvinutý na hlinitých sedimentoch. Pod recentnou ornicaou tu vystupuje jednoliata, homogénna vrstva tvrdej šedej hliny, ďalej vrstva černoze a nakoniec šedo-zelenkavo-hnedej hliny. Pri čistení profilu archeologický materiál nebol nájdený.

2. Slavkovce, poloha Panská pažiť (Slavkovské slanisko).

Vedľa objektu E, preskúmaného v r. 1988, bola vykopaná nevelká sonda (1 x 1 m), označená ako B/95. Aj tu bol potvrdený výskyt hlinitých útvarov. Usporiadanie zhora: recentná ornica, šedo-hnedá, homogénna, neštrukturovaná hlina; černozečná pôda so železitým vyzrážaním a vápenatými konkréciami; pomarančovo-žltá a žltá hlina so stopami po oglejení. Nenašiel sa žiadny archeologický materiál. Ani premývanie vzoriek z černozečnej vrstvy neprinieslo pozitívne výsledky.

Spomenuté výskumy umožnili rekonštrukciu formovania sa prirodzeného stratigrafického usporiadania na lokalite. Potvrdilo sa, že to bol proces spočívajúci najmä v dlhotrvajúcej akumulácii rozličných hlinitých formácií v lokálnej terénnej depresii (snáď v starom riečnom koryte). Zatiaľ vieme, že získaný archeologický materiál nebol väčšinou nájdený in situ. Dodatočne to potvrdzuje fakt jeho čiastočného premiešania (starý stupeň kultúry s východnou lineárnou keramikou s bukovohorskou kultúrou).

Pôdoznalecké expertízy vypracoval prof. S. Skiba z Krakova (Inštitút geografie Jagelonskej univerzity v Krakove).

BERICHT ÜBER DIE SLOWAKISCH-POLNISCHEN ARCHÄOLOGISCHEN GRABUNGEN IN SLAVKOVCE. Im Mai 1995 erfolgten im Extravillan von Slavkovce (Bez. Michalovce) Feststellungsgrabungen mit dem Ziel, die Mechanismen der Schaffung der stratigraphischen Anordnung der Fundstelle zu studieren. 1. Slavkovce, Pri Slavkovskom kanáli. Die untersuchte Lage liegt nördlich des Intravillans der heutigen Gemeinde und erstreckt sich zwischen dem Weg nach Budkovce zum Slavkovský kanál in einer Länge von 250-300 m (Abb. 67). Das Ausmaß der Fundstelle in W-O-Richtung ist nicht kleiner als 300 m. Realisiert wurden Grabungen zwischen dem erwähnten Weg und dem Kanal (Abb. 68) und sie hatten den Charakter von Schnitten und teilweise auch von Rettungsmaßnahmen im Raum der ausgegrabenen Gasleitungsrinne. Den Schnitt A/95 (2 x 2 m) charakterisierten bis zu 70-80 cm T. von der heutigen Oberfläche Schichten graubraunen Lehms. Diese waren durch hellere und dunklere Schichten mäßig differenziert (Abb. 69: 1-4). Man kann sie als alluviale Formationen betrachten, die aus der nahen Umgebung angeschwemmt wurden. In dieser Schicht befanden sich nur einige Obsidian- und Hornsteinartefakte. In 70-80 cm T. tauchte eine schwarze lehmige bis lehmig-lettige Schicht auf (Abb. 69: 5). Diese Schicht dürfte einen Tschernosem-Auenboden darstellen, der durch Abrutschen des Bodens in die lokale Depression (eines ehemaligen Flußbettes?) entstand. Diese gliedert sich in eine höhere, intensiv schwarze Schicht bis zu 100-110 cm T. und eine tiefer liegende graue Schicht bis zu 130-160 cm T. Es erschienen auch Spuren von Gley-Bildung. In dieser Schicht fand man Scherben aus der alten Stufe der Kultur mit östlicher Linearkeramik. Zwei Scherben gehörten der Bükker Kultur an. Von Steinindustrie begegneten verhältnismäßig viele Obsidian- und Hornsteinartefakte. Im Raum

der ganzen charakterisierten Schicht kamen Lehmverputzklümpchen vor. In geringer Menge fand man Lehmverputz auch in der grauen Schicht des Auenbodens bis zu 130 cm. Die Durchspülung von Proben aus verschiedenen Niveaus dieser Schicht ergab kein positives Ergebnis. Unter der Schicht des Auenbodens liegt eine Lehmschicht von grauer, marmorierter Farbe, stellenweise zu gelb übergehend (Abb. 69: 6). Es sind dies Flußsedimente, die sich allmählich aus der unweiten Umgebung abgelagert haben. Archäologisches Material wurde hier nicht gefunden. Im Raum der Rinne wurden zwei Profile gesäubert (P1 und P2; Abb. 68). Das Profil 2 ähnelt der Situation aus dem Schnitt A/95. In der Schicht des Auenbodens fand man auch eine Scherbe mit grob geritztem Bogenornament (Stufe Szatmár II?), ebenfalls das Fragment einer großen Obsidianklinge. Das Profil 1 ähnelt dem typischen Profil des Tschernosems, das sich auf Lehmsedimenten entwickelte. Beim Säubern des Profils wurde kein archäologisches Material gefunden. 2. **Slavkovce**, Lage Panská pažit. Es wurde ein nicht großer Schnitt ausgegraben (1 x 1 m), der als B/95 bezeichnet wurde. Auch hier wurde das Vorkommen von Lehmgebilden bestätigt. Archäologisches Material wurde nicht gefunden. Die Durchspülung von Proben aus der Tschernosemschicht brachte kein positives Ergebnis. Die Grabungen bestätigten einen langdauernden Akkumulationsprozeß verschiedener Lehmformationen in der lokalen Geländedepression. Das gewonnene archäologische Material befand sich größtenteils nicht in situ.

ZÁVEREČNÁ ETAPA VÝSKUMU V HÔRKE-ONDREJI

Eubomíra K a m i n s k á

Hôrka, časť Ondrej (okr. Poprad), Smrečányho skala - Skalka (M-34-101-D-d, 1 : 25 000, 320 : 273 a 330 : 273 mm), stredný paleolit, travertínová lokalita, sídlisko, systematický výskum, uloženie nálezov VPS AÚ SAV v Košiciach.

Hlavným cieľom poslednej výskumnej sezóny v Hôrke-Ondreji bolo doriešiť stratigrafický problém v južnej časti pracoviska A a urobiť koreláciu výsledkov výskumu s dosiahnutými U/Th datovaniami.

Preskúmali sme najmladší travertín v sektoroch a-1 1-7, odkiaľ sme získali niekoľko zoskupení štiepanej kamennej industrie a zvieracích kostí, ako aj malakofaunu a odtlačky flóry.

Na rovnako vymedzenom priestore sme preskúmali aj hlinitú vrstvu G, ktorá delí starší spodný travertín od mladšieho horného travertínu. Aj v nej sme odkryli štiepanú kamennú industriu a zvieracie kosti.

Po zhodnotení terénnych pozorovaní v doplnení s U/Th datovaním travertínov sa ich vývoj, ako aj fázy osídlenia lokality javia nasledovne.

Travertínová kopa vznikla v niektorom zo stredopleistocénnych interglaciálov (Treene?). V spodnej časti ju tvoria tenké doštičkové travertíny, na ktoré dosadajú lavicovité travertíny. Na pracovisku A je ich datovanie U/Th 186 000 rokov a na pracovisku B 160 000 rokov. Tento vek zároveň možno vzťahovať aj na najstaršie doložené osídlenie lokality v staršej fáze stredného paleolitu (zachytenej zberom F. Proška a výskumom L. Bánesza v r. 1961), pretože pochádza z travertínu medzi 1. a 2. nálezovou vrstvou (Prošek - Ložek 1957, obr. 7) podľa vtedajšieho označenia.

Lavicovité travertíny sú na pracovisku A, C a D datované do obdobia pred 140 000-145 000 rokmi. Z nich pochádza štiepaná kamenná industria z blízkosti hlavného prameňa a dokladá druhú fázu osídlenia lokality ešte počas staršej fázy stredného paleolitu.

Pravdepodobne uprostred a v mladšej časti predposledného (saalského) zaľadnenia došlo k deštrukcii kopy a jej rozpukaniu.

V poslednom interglaciáli dobre doloženom na pracovisku C (vrstvy 12 až 8) a v profile F (datovanie 116 000 rokov) došlo k sedimentácii svahovín a močiarnych uloženín tak do starších puklín, ako aj na povrchu kopy. Zo začiatku posledného interglaciálu (R/W, eem), a tým aj zo začiatku mladšej fázy stredného paleolitu, je osídlenie doložené nálezmi štiepanej kamennej industrie vo vrstve 12 v profile C1.

Do mladších puklín a po erózii časti predchádzajúcich súvrství boli prevažne diluviálnymi procesmi uložené hlinité sedimenty (na pracovisku A vrstvy G až C, v profile C1 vrstvy 7 až 4). Z nich

pochádzajú početné doklady archeologického i osteologického materiálu, dokazujúce jestvovanie loveckého tábora počas mladšej fázy stredného paleolitu. Asi v čase tvorby vrstvy C došlo k sedimentácii travertínu nad vrstvou G v južnej časti pracoviska A z adventívneho prameňa. Hlinené sedimenty G až C vznikli s najväčšou pravdepodobnosťou počas interštadiálu brörup na začiatku poslednej doby ľadovej.

Ďalšia vrstva, už bez archeologických nálezov, je sprašovitá hlina z konca poslednej doby ľadovej. V nej sú bloky pevného travertínu silne korodované, ktoré sa tam dostali posunom z vyššie poženého staršieho rozpukaného travertínu, pre ktorý sme získali datovanie 228 000 rokov (Kovanda - Smolíková - Ford - Kaminská - Ložek - Horáček 1995).

Literatúra

PROŠEK, F. - LOŽEK, V. 1957: Stratigraphische Übersicht des Tschechoslowakischen Quartärs. Eiszeitalter und Gegenwart 8, 1957, s. 37-90.

KOVANDA, J. - SMOLÍKOVÁ, L. - FORD, D. C. - KAMINSKÁ, L. - LOŽEK, V. - HORÁČEK, I. 1995: The Skalka travertine mound at Hôrka-Ondrej near Poprad (Slovakia). In: Antropozoikum 22. Praha 1995, s. 113-140.

ABSCHLIESSENDE GRABUNGSETAPPE IN HÔRKA-ONDREJ. Hôrka-Ondrej (Bez. Poprad), Lage Smrečányho skala (Skalka). Im J. 1995 untersuchten wir in den Sektoren a-1 1-7 den Rest der Schicht G, die den älteren, unteren Travertin vom jüngeren, oberen Travertin trennt. Nach der Korrelation der archäologischen Grabung mit der Datierung U/Th können die erfaßten vier Besiedlungsphasen der Travertinkuppe in einzelne Zeitabschnitte eingestuft werden: 1. die Travertinkuppe entstand im mittelpleistozänen Interglazial (Treene?); aus der älteren Phase des mittleren Paläolithikums befindet sich Besiedlung auf dem Arbeitsplatz B, zwischen der ehemaligen 1. und 2. Fundschicht (Prošek - Ložek 1957, Abb. 7), Datierung: 160 000 Jahre; 2. ältere Phase des mittleren Paläolithikums, bankartige Travertine auf dem Arbeitsplatz D und C, Datierung: 140-145 000 Jahre; 3. jüngere Phase des mittleren Paläolithikums, Beginn des letzten Interglazials (R/W, Eem), Schicht 12 im Profil C1, Datierung der Schicht im Profil F: 116 000 Jahre; 4. Lehm-sedimente C-G auf dem Arbeitsplatz A, jüngere Phase des mittleren Paläolithikums, Beginn der letzten Eiszeit, etwa der Interstadial Brörup, der am umfangreichsten untersuchte Teil der paläolithischen Besiedlung (Kovanda - Smolíková - Ford - Kaminská - Ložek - Horáček 1995).

PRÍSPEVOK K VÝVOJU OPEVNENIA NITRIANSKEHO HRADU

Slavomír Katkin

Nitra (okr. Nitra), časť Staré Mesto-Palánok, (45-21-02, 1 : 10 000, 289 : 315-320 mm), ťažisko stredovek, záchranný výskum, uloženie nálezov PÚ-RS v Nitre.

V mesiaci október 1995 sa uskutočnil archeologický výskum v súvislosti so stavebnou činnosťou v mestskej pamiatkovej rezervácii Nitra, konkrétne v lokalite ohraničenej pešou komunikáciou ulice Horný Palánok a cestnou komunikáciou Podzámskej ulice. Sondy, vykopané pre potreby podrobného inžiniersko-geologického prieskumu v rámci projektu statického zabezpečenia hradného vrchu v Nitre, priniesli nové poznatky k vývoju opevnenia Nitrianskeho hradu.

Sondy I-III/95, rozmery 4 x 1, 2 m, vzájomná vzdialenosť: sonda I/95 - sonda II/95 24 m, sonda II/95 - sonda III/95 68 m.

V sondách hlbokých šesť m bolo možné sledovať priebeh opevnenia, ktorého jednotlivé úseky sa preskúmali už počas archeologického výskumu P. Bednára, napr. v západnej časti južného nádvorja a v záhrade prepoštvá. Ide o široký drevozemný val s komorovou konštrukciou. Výplň štvoruholníkových zrubových komôr tvorili podobne ako v ostatných úsekoch vrstvy šedého ílu, lomového kameňa, humusovitej hliny a stavebnej deštrukcie (vápenná malta). Komorová konštrukcia bola najzreteľnejšia v severnom profile sondy I/95. Archeologickým výskumom sa nezískal datovateľný nálezový materiál.

Na základe situácie na južnom nádvorí bola šírka valu minimálne 21 m. Val opevňoval celý hradný kopec, vrátane tzv. Horného mesta. Minca - Petra I Orseolu (1038-1046) z telesa valu na východnom nádvorí datuje val do pol. 11. stor. (za informáciu ďakujem PhDr. P. Bednárovi).

BEITRAG ZUR ENTWICKLUNG DER BEFESTIGUNG DER NITRAER BURG. In Nitra, Teil Staré mesto (Altstadt) (Bez. Nitra), wurden in der Lage Palánok drei Schnitte (I-III/95) mit den Ausmaßen 4 x 1, 2 x 6 m angelegt, und zwar für den Bedarf einer geologischen Überprüfung im Rahmen des Projektes der statischen Sicherung des Burgberges. Die Schnitte erfaßten den Verlauf des breiten Walles mit Holzkammerkonstruktion, der auf Grundlage der vorangehenden Erkenntnisse auf anderen Abschnitten der Burg in die Mitte des 11. Jh. datiert wird.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM KOSTOLA SV. ANDREJA APOŠTOLA V TIMORADZI

Slavomír Katkin

Timoradza (okr. Topoľčany), intravilán (35-23-09, 1 : 10 000, 94 : 224 mm), stredovek, kostolný cintorín, záchranný archeologický výskum, uloženie nálezov PÚ-RS v Nitre.

Na základe oznámenia Obecného úradu v Timoradzi o náleze ľudských kostí pri výkope pre odvodňovací kanál r. k. kostola sv. Andreja apoštola sa v mesiaci december 1995 vykonal záchranný archeologický výskum.

Kostol sv. Andreja apoštola je pôvodne románsky z pol. 13. stor., prestavaný v r. 1501 a opravený v r. 1956. Predstavuje jednododovú stavbu s polkruhovou apsidou, sakristiou a západnou predstavanou vežou (obr. 70) pristavanou na severnej strane.

Ryha bola vykopaná do hl. cca 60-100 cm po obvode lode a apsidy kostola. V strede uzáveru apsidy v hl. 82 cm bol objavený rozrušený skelet dospelého jedinca. Sondou s rozmermi 4 x 2 m, vymedzenou v uvedenom priestore, bol odkrytý čiastočne porušený kostrový hrob 1/95 s orientáciou v smere S-J (obr. 70). Časť kostry bola už zaliata betónom odvodňovacieho kanála. Podľa informácie ing. arch. Bónu pri skelete bol objavený strieborný krúžok, ktorý sa následne stratil. Krúžok bol vyrobený zo strieborného drôtika hrubého približne 1 mm a s Ø krúžku 7 mm. Konce boli stočené pri sebe. Datovanie: vrcholný stredovek (?).

Hrob 1/95 je súčasťou kostolného cintorína. V profiloch ryhy sa zistili ďalšie ľudské kosti, pochádzajúce z rozrušených hrobov.

RETTUNGSGRABUNG DER KIRCHE DES HL. APOSTELS ANDREAS IN TIMORADZA. Bei der Ausgrabung des Wasserableitungskanals der r.-kath. Kirche des Hl. Apostels Andreas in Timoradza (Bez. Topoľčany) entdeckte man eine größere Menge menschlicher Knochen, die aus gestörten Gräbern eines Kirchenfriedhofes stammen. Das Körpergrab 1/95, teilweise gestört, mit N-S-Orientierung, enthielt einen Silberring mit zusammengedrehten Enden von 7 mm Dm., aus etwa 1 mm dickem Silberdraht (Abb. 70). Datierung: eine genauere Datierung ist wegen des Verlustes des Fundes nicht möglich, etwa in das Hochmittelalter (?).

POKRAČOVANIE ZÁCHRANNÉHO VÝSKUMU V NITRE NA ŠTEFÁNIKOVEJ TRIEDE

Slavomír Katkin - Gertrúda Březinová

Nitra (okr. Nitra), Staré Mesto, Štefánikova trieda, pravá strana rieky Nitry, rovina (45-21-02, 1 : 10 000, 325 : 318 mm, 329 : 335 mm), staršia doba bronzová, stredovek, novovek, sídlisko, pohrebisko, uloženie nálezov PÚ-RS v Nitre, AÚ SAV v Nitre.

V mesiacoch marec - máj 1995 pokračoval v Nitre záchranný archeologický výskum na Štefánikovej triede v súvislosti s rekonštrukciou pešej zóny. Uskutočnil sa vo vykopaných ryhách pre inžierske siete.

R y h a IV/95 - vytýčená na pravej strane Štefánikovej triedy v smere od Svätoplukovho námestia ku križovatke s ulicou Pri synagóge. Vzdialenosť od ryhy I/94 1 m, šírka 1, 10-1, 15 m, priemerná hĺbka 1, 50 m.

V úseku Slovenskej sporiteľne bola v ryhe vytýčená sonda 1/95 v dĺžke 3, 50 m. Sonda bez nálezového materiálu. V hĺbke 2 m zistené staršie pravidelné kamenné dláždenie ulice - bližšie nedatovateľné. Podobne ako v r. 1994 v profiloch sondy bola zachytená mohutná náplavová vrstva, ktorá potvrdzuje skutočnosť, že koncom stredoveku a počiatkom novoveku bola táto časť Dolného mesta často zatopená vodami rieky Nitry.

V úseku Štefánikova trieda č. 20 v ryhe vytýčená sonda 2/95 v dĺžke 5 m. V úseku sondy 3, 40-4, 50 m v hl. 2, 13 m zachytený priebeh sídliskového objektu 1/95 pravdepodobne kruhového tvaru. Vo výplni preskúmanej časti objektu, hlbokého 0, 74 m, sa nachádzala jedna ľudská kosť, keramický materiál datovateľný do 9.-10. stor., výrazne prepálená mazanica, veľké množstvo uhlíkov a kameň. V blízkosti objektu 1/95 sa nachádzal zahĺbený objekt 2/95 kruhového tvaru - objekt bez nálezového materiálu.

V úseku 0.-1. m sondy 2/95 v hl. 1, 60 m objavený kostrový hrob 1/95 - orientácia v smere S-J, pravdepodobne detská kostra. Odkrytá len horná časť kostry, zvyšok pokračoval do neprístupného terénu. Vo výplni hrobu črep z 10.-11. stor.

V úseku Štefánikova trieda č. 22 v ryhe IV/95 zachytené osídlenie zo staršej doby bronzovej - hrob 2/95, hrob 3/95 (rozbór nálezovej situácie v príspevku Katkin - Katkinová 1997, s. 110-111).

R y h a V/95 - vytýčená v smere od križovatky ulice Pri synagóge a Štefánikovej triedy k hotelu Tatra. V úseku 3.-4. m ryhy objavený objekt 4/95 - zahĺbená jama kruhovitého tvaru, hlboká 1, 24 m. Vo výplni objektu nájdené zvieracie kosti a keramický materiál z vrcholného stredoveku.

V úseku 5.-7. m (Štefánikova tr. č. 24) v hĺbke 1, 70-1, 80 m objavený objekt 5/95. Ide pravdepodobne o stavebnú jamu v dĺžke 3, 84 m, s hĺbkou 1, 80 m. Vo výplni aj veľké množstvo keramického materiálu, zvieracie kosti. Datovanie: vrcholný stredovek.

V blízkosti objektu 5/95 zachytený objekt kruhového tvaru - objekt 6/95. Ide o zahĺbenú zásobnicovú jamu s hĺbkou 1, 24 m. Vo výplni objektu keramický materiál, strieborná minca - Uhorsko, anonymný denár, 11.-1. pol. 12. stor. (určil J. Hunka z AÚ SAV v Nitre). V úseku Štefánikovej triedy č. 24 bol taktiež zistený kostrový hrob 4/95 zo staršej doby bronzovej (rozbór nálezovej situácie v príspevku Katkin - Katkinová 1997, s. 110-111).

V úseku Štefánikova tr. č. 28 v hĺbke 1, 80 m objekt 7/95 - zahĺbená sídlisková jama kruhového tvaru, bez archeologického materiálu. Hĺbka objektu 1, 20 m.

R y h a VI/95 - vytýčená vodorovne s ryhou V/95, na ľavej strane Štefánikovej triedy v smere križovatka ul. Pri synagóge a Štefánikovej triedy - hotel Tatra. Ryha vo vzdialenosti 2 m od zástavby, šírka 0, 90 - 1 m.

V úseku Štefánikova tr. č. 21 a č. 27 zachytené osídlenie zo staršej doby bronzovej - objekt 8/95, hrob 6/95 (Katkin - Katkinová 1997, s. 110-111).

V úseku Štefánikova tr. č. 21 zachytený kostrový hrob 5/95 v hĺbke 2, 10 m - orientácia JZ-SV, hrob pokračoval smerom do západného a východného profilu ryhy VI/95. V hrobe objavené zvyšky kovania s čiastočne zachovanou kožou opaska. Datovanie: pravdepodobne 10.-11. stor. V uvedenom úseku Štefánikovej triedy č. 21 objavená pravdepodobne aj stavebná jama - objekt 9/85 - so zvyškami väčšieho množstva tehloviny, dreva a keramického materiálu. Datovanie: vrcholný stredovek.

V úseku Štefánikova tr. č. 27 v hĺbke 2, 70-2, 80 m zistený objekt 10/95 pravdepodobne kruhového tvaru. Ide o zahĺbenú jamu, bez nálezového materiálu.

V úseku Štefánikova tr. č. 39 objavili pri ukladaní plynového potrubia pracovníci Cestných stavieb lebku porušeného kostrového hrobu 7/95 (antropologickú analýzu všetkých kostrových nálezov vykonala Dr. Vondráková, AÚ SAV Nitra). V blízkosti lebky keramický materiál z 10.-11. stor.

Terénne archeologické práce v r. 1995 priniesli ďalšie významné dôkazy o osídlení najmä z obdobia staršej doby bronzovej a včasného a vrcholného stredoveku.

FORTSETZUNG DER RETTUNGSGRABUNG IN NITRA IN DER GASSE ŠTEFÁNIKOVÁ TRIEDA. Im J. 1995 setzte die archäologische Grabung in Nitra (Bez. Nitra) in der Gasse Štefániková trieda im Zusammenhang mit der Rekonstruktion der Fußgängerzone fort. Die Grabung lieferte neue Erkenntnisse zur Besiedlung dieses Stadtteiles in der Bronzezeit und im Mittelalter. Die komplexe Auswertung der Funde aus der älteren Bronzezeit - Gräber 2-4/95, 6/95, Objekt 8/95 -

befindet sich im Beitrag in dieser Nummer des Sammelbandes (Katkin - Katkinová 1997, S. 110-111). In das 9.-10. Jh. verweist man auf Grundlage des Keramikmaterials das Objekt 1/95 (Štefániková trieda Nr. 20). Die Körpergräber 1/95 (Štefániková trieda Nr. 20), 5/95 (Štefániková trieda Nr. 21) und 7/95 (Štefániková trieda Nr. 39) bestätigen die bereits im J. 1994 festgestellte Bestattung im 10.-11. Jh. Die eingetiefte Vorratsgrube - Objekt 6/95 (Štefániková trieda Nr. 24), datieren wir an Hand einer Silbermünze - Ungarn, anonymer Denar, in das 11. bis Mitte des 12. Jh. In das Hochmittelalter gehören die Objekte 4/95 (Kreuzung Štefániková trieda und Gasse Pri synagóge), 5/95 (Štefániková trieda Nr. 24) und 9/95 (Štefániková trieda Nr. 21). Ohne nähere chronologische Einstufung sind die Objekte 2/95 (Štefániková trieda Nr. 20), 7/95 (Štefániková trieda Nr. 28) und 10/95 (Štefániková trieda Nr. 27). Die Situation im Schnitt 1/95 im Abschnitt Slovenská sporiteľňa bestätigte die Überflutung der Unteren Stadt Ende des Mittelalters, bzw. Anfang der Neuzeit (starke angeschwemmte Schicht). Die Ausgrabung in diesem Stadtteil wird im J. 1997 im Raum der Gasse Radlinská ulica und Gasse Pri synagóge fortsetzen.

NÁLEZY ZO STARŠEJ DOBY BRONZOVEJ Z NITRY NA ŠTEFÁNIKOVEJ TRIEDE

Slavomír Katkin - Jana Katkinová

Nitra, časť Staré Mesto (okr. Nitra). Štefánikova trieda, pravá strana rieky Nitry, rovina (45-21-02, 1 : 10 000, 318-325 : 329-335 mm), staršia doba bronzová, pohrebisko, uloženie nálezov PÚ-RS v Nitre.

Počas záchranného archeologického výskumu vyvolaného rekonštrukčnými prácami na Štefánikovej triede a Kupeckej ulici v mesiacoch marec až máj 1995 došlo vo vykopaných ryhách pre inžinierske siete k objaveniu niekoľkých pamiatok zo staršej doby bronzovej. V ryhe IV/95 vytýčenej na Štefánikovej triede v smere od Svätoplukovho námestia ku križovatke s ulicou Pri synagóge, v úseku Štefánikova trieda 22, asi 1, 9 m od zástavby, bol odkrytý kostrový hrob 2/95 v hl. 0, 80 m. Dospelý jedinec ležal vo vystretej polohe, orientovaný v smere Z-V, s tvárou na juh. Nohy mu zachádzali do východného profilu. Nad hlavou mŕtveho v zásype hrobu(?) sa našiel neúplný hrniec (1). V oboch profiloch ryhy sa črtala po pravej strane hrobovej jamy kolová jamka. Pod hrobom ležal v superpozícii neúplný kostrový hrob 3/95 bez inventára.

Opis nádoby z hrobu 2/95

1. Neúplná hrncovitá nádoba s von vytiahnutým ústím a zaobleným okrajom. Materiál s prímiesou hrubozrnného piesku, farba hnedá, zach. v. 16 cm, Ø ústia 22 cm (obr. 71: 2).

Z ryhy V/95 vytýčenej v smere križovatky ulice Pri synagóge a Štefánikovej triedy pochádza kostrový hrob 4/95. V hĺbke 1, 5 m ležal skrčenec na ľavom boku orientovaný v smere SV-JZ s tvárou na juh. Pri temene hlavy mal únětickú šálku (1) položenú na boku. Z hrobu pochádza niekoľko črepov (2-4).

Opis nálezov z hrobu 4/95

1. Profilovaná únětická šálka s lievikovite roztvoreným ústím, stlačeným telom, nezdobená. Pásikové uško nad rozhraním tela a dna, dno vtlačené mierne dovnútra. Materiál plavený, farba si-vočierna, povrch leštený, v. 7, 8 cm; Ø ústia 9 cm; max. š. tela 7, 3 cm; Ø dna 3, 8 cm (obr. 71: 3). 2. Fragment misky s rovno zrezaným okrajom vtiahnutým mierne dovnútra. Materiál piesčitý, farba si-vočierna, povrch leštený. 3. Fragment z tela strednehrubej nádoby, zdobený plytkou vodorovnou ryhou. Materiál s prímiesou piesku, farba zvonku hnedá, zvnútra čierna, povrch drsný. 4. Zvyšok prepálenej mazanice.

V ryhe VI/95 sa našla plytká, asi 30 cm hlboká jama (obj. 8/95) ktorá obsahovala keramiku (1-3).

Opis nálezov z objektu 8/95

1. Neúplná únětická šálka rovnaká ako v hrobe 4/95 (obr. 71 :1). 2. Päť fragmentov zo strednehrubej hrncovitej nádoby, na povrchu stopy po slamovaní. Materiál s prímiesou hrubozrnného piesku, farba okrovohnedá. 3. Zvyšok mazanice.

V ďalšom úseku ryhy pri Štefánikovej triede č. 27 bol objavený v hl. 2 m detský kostrový hrob. Vystretá kostrička bola orientovaná v smere Z-V, tvárou na juh.

Zachytené kostrové hroby, pochádzajúce z prechodnej úněticko-maďarovskej fázy, potvrdzujú tvrdenia J. Bátora (1993, s. 28), že v priestore Štefánikovej triedy sa rozpriestieralo rozsiahle pohrebisko s hrobami usporiadanými do skupín s väčšími alebo menšími vzdialenosťami medzi sebou.

Literatúra

BÁTORA, J. 1993: Osídlenie Nitry v staršej a strednej dobe bronzovej. In: Nitra. Príspevky k najstarším dejinám mesta. Nitra 1993, s. 26-41.

FUNDE AUS DER ÄLTEREN BRONZEZEIT IN NITRA IN DER GASSE ŠTEFÁNIKOVÁ TRIEDA. Während der Fortsetzung der archäologischen Rettungsgrabung in Nitra (Bez. Nitra) in der Gasse Štefániková trieda stieß man auf mehrere Körpergräber (Nr. 2/95, 3/95, 4/95 und 6/95) und auf eine Siedlungsgrube (Objekt 8/95), aus denen Keramikmaterial stammt (Abb. 71: 1-3). Die Gräber aus der Aunjetitz-Maďarovce-Übergangsphase sind wahrscheinlich der Bestandteil eines umfangreicheren Gräberfeldes.

PRIESKUM V KATASTRI MESTA VRBOVÉ

Marián Klčo

Vrbové (okr. Trnava), intravilán a extravilán, neolit, eneolit, stredovek, sídlisko, prieskum, uloženie nálezov BM Piešťany.

1. Intravilán, Námestie Slobody (35-32-01, 1 : 10 000, 61 : 306 mm), kóta 184 m. Výkopom základov pre budovu hotela bola porušená zásypová vrstva. Z hĺbky cca 200-300 cm bolo vyzdvihnutých niekoľko črepov z nádob. Fragment hrncovitej nádoby je zdobený rytou, viacnásobnou obvodovou líniou. Stredoveký materiál datujeme do 13.-14. a 15. stor.

2. Extravilán, "Pri krakovskej kaplnke" (35-32-06, 1 : 10 000, 11 : 292 mm). Na južnom svahu spadajúcom k potoku Holeška, na kóte 186 m sa zistil sporadický výskyt štiepanej kamennej industrie z rádiolaritu a niekoľko obrúsených pravekých črepov. Nálezy možno rámcovo datovať do obdobia neolitu a eneolitu.

BEGEHUNG IM STADTKATASTER VON VRBOVÉ. 1. Im Intravillan der Stadt Vrbové (Bez. Trnava) wurde durch eine Grabung eine Verfüllungsschicht gestört. Die Funde sind in das Mittelalter datiert (13.-14. und 15. Jh.). 2. Im Extravillan in der Lage "Pri krakovskej kaplnke" konstatierte man sporadisches Vorkommen von Silexspaltindustrie und Scherben. Die Funde wurden rahmenhaft in das Neolithikum und Äneolithikum datiert.

ARCHEOLOGICKÝ VÝSKUM NA NÁDVORÍ KÚRIE MÓRICA BEŇOVSKÉHO VO VRBOVOM

Marián Klčo - Vladimír Krupa

Vrbové (okr. Trnava), intravilán, kóta 182 m n. m., Námestie Slobody č. p. 495 a 496 (35-32-01, 1 : 10 000, 56 : 318 mm), eneolit stredovek, novovek, sídlisko, kúria, výskum, uloženie nálezov BM v Piešťanoch.

V priebehu r. 1995 realizovali vo Vrbovom pracovníci Balneologického múzea v Piešťanoch archeologický výskum na nádvorí rodného domu - kúrie Mórica Beňovského (1746-1786). Výskum vyvolala rekonštrukcia domu a úprava nádvorja, ktorú začal realizovať magistrát mesta.

Na nádvorí kúrie boli postupne vykopané tri sondy označené ako S-I/95 (pôvodné rozmery sondy, ktorá bola neskoršie rozšírená boli 2, 5 x 25 m), S-II/95 (2, 3 x 6, 6 m) a S-III/95 (1, 5 x 3, 0 m).

Sprašové podložie sa na lokalite nachádzalo v hĺbke 130 cm. Maximálna hĺbka výkopu bola 315 cm od povrchu terénu.

Chronologicky možno osídlenie na lokalite rozčleniť na niekoľko období. Do obdobia neolitu a eneolitu patrí sústava kolových jamiek (I - XI/95). Eneolitického pôvodu je malá plochá kamenná sekera, ktorá sa našla v zásype stredovekej jamy na obilie (obj. 3/95).

Z 12. a 13. stor. pochádzajú črepy zistené v zásypovej vrstve v priestore základov A a D.

Z objektu 3/95 pochádza niekoľko zlomkov črepov z tela a okraja nádob, zvieracie kosti a fragment železnej ostrohy s kolieskom, ktoré sa nezachovalo. Ostrohu možno datovať do 14., prípadne na začiatok 15. stor.

Výplň objektu 4/95 tvorila čiernohnedá hlina, sprašovitá vrstva na dne objektu poukazovala na úpravu - vyrovnanie dna objektu datovaného do 15. stor.

Z objektu 2/95 pochádzajú početné zlomky mazanice, črepy, fragment železného noža a zlomok neglazovanej kachlice so zobrazením draka. Ide o časť motívu, na ktorom sv. Juraj kopijou zabíja draka. Polozemnicový objekt je rámcovo datovaný do 15.-16. stor.

Mladšieho, novovekého pôvodu sú objekty 2/95, 5/95 - 10/95.

Dôležitým nálezom sú čiastočne odkryté základy kruhovej stavby (A.1.) s jedným odkrytým oporným pilierom (A.), možno viacpodlažnej veže. Sú staršie ako kúria, ktorá bola postavená pred r. 1680, ale mladšie ako zvyšky základov D., zničených čiastočne trativodom zo septika so zaústením do starej studne na nádvorí kúrie.

Situáciu v zadnej časti nádvorcia dokumentujú odkryté základy (C., C.1.) pravdepodobne hospodárskej stavby širokej 4, 6 m. Kamenné základy sú zapustené do hĺbky cca 185 cm. Vnútny priestor stavby s hrubými zásypovými vrstvami poukazuje na intenzívnu stavebnú činnosť v tomto priestore. Najstarším zisteným materiálom pochádzajúcim z tejto časti sú črepy z 13.-14. stor., hornú hranicu zásypu datuje minca z r. 1762. Úplne najmladšie sú nálezy z povrchových vrstiev, ktoré pochádzajú z 19. stor. V tomto priestore sa odkryla aj časť klenby - vstupu do polozasypanej pivnice, situovanej na ľavej strane nádvorcia.

Bronzová pozlátená ostroha na pripínanie klincami a fragmenty fajok, ktoré sa našli v zásypovej vrstve pri základoch C. sú datované do 18. stor.

Objekty a hrubá vrstva kamenného zásypu, odkryté v S-II/95 dotvárajú situáciu v závere nádvorcia, dnes ukončenom už asanovanou hospodárskou stavbou. Intenzívnu stavebnú činnosť v tomto priestore dokladajú aj tehly s dnes už len ťažko identifikovateľnými výrobnými značkami (38 typov značiek).

Prínosom archeologického výskumu je čiastočné poznanie situácie na lokalite pred stavbou kúrie. Odkryté základy kruhovej stavby možno s najväčšou pravdepodobnosťou spojiť s existenciou staršieho zemepanského sídla. O začiatkoch urbanizačného členenia dnešného Námestia Slobody môžeme na základe archeologických nálezov uvažovať už koncom 12. stor. Orientačne je viazané na starý komunikačný ťah cez mesto, cez dnešnú ulicu M. A. Beňovského a Námestie Slobody.

ARCHÄOLOGISCHE GRABUNG IM HOF DER KURIE VON MÓRIC BEŇOVSKÝ IN VRBOVÉ.

Im Intravillan der Stadt (Bez. Trnava) wurde im Hof der vor dem J. 1680 erbauten Kurie von Móric A. Beňovský, Parzellen Nr. 495 und 496, eine archäologische Grabung durchgeführt. Festgestellt wurde ein System von Pfostengruben, die durch Keramikscherben in das Neolithikum und Äneolithikum datiert wurden. Die in der Verschüttungsschicht bei den Fundamenten A. D. gefundenen Scherben sind in das 12.-13. Jh. datiert. Das Objekt 3/95 (Getreidegrube) ergab Scherben und das Fragment eines Eisensporns mit der Datierung in das 14., evtl. 15. Jh. Etwas jünger ist das Objekt 4/95 (15. Jh.). Aus dem Objekt 2/95 wurden Scherben, ein Eisenmesserfragment, Lehmverputzbrocken und ein Kachelbruchstück mit der Darstellung eines Drachen gefunden. Es handelt sich um den Teil des Motivs, auf welchem der hl. Georg mit einer Lanze den Drachen tötet. Neuzeitlichen Ursprungs (18.-19. Jh.) sind die Objekte 2/95, 5/95-10/95. Die freigelegten Fundamente eines kreisförmigen Baues (A. 1.) mit einem Stützpfeiler, vielleicht eines mehrgeschossigen Turmes, sind älter als der Bau der Kurie, aber jünger als die Fundamente D. Im hinteren Teil des Hofes wurden Fundamente (C., C. 1.) eines Wirtschaftsgebäudes freigelegt. Aus dem Innenraum des Baues stammen aus der groben Verfüllung Scherben aus dem 13.-14. Jh., die obere Grenze der Verfüllung datiert eine Münze vom J. 1762 und Scherben aus dem 18.-19. Jh. Ein vergoldeter Bronzesporn und Pfeifenfragmente, die aus der Verfüllung bei den Fundamenten C.

stammen, wurden in das 18. Jh. verwiesen. Intensive Bautätigkeit am Abschluß des Hofes belegen neuzeitliche Objekte und Ziegel mit heute nur noch schwer indentifizierbaren Erzeugerzeichen. Einen Beitrag der archäologischen Grabung bilden das teilweise Kennen der Situation auf der Fundstelle vor dem Aufbau der Kurie. Die freigelegten Fundamente des Rundbaues können mit größter Wahrscheinlichkeit mit der Existenz eines älteren Landadelssitzes verknüpft werden.

PRIESKUM INTRAVILÁNU VESELÉHO

Marián Klčo - Vladimír Krupa

Veselé (okr. Trnava), intravilán, staršia doba bronzová (maďarovská kultúra), stredovek, novovek, sídlisko, prieskum, uloženie nálezov BM v Piešťanoch (inv. č. H-1585, 1586, 1587).

Prieskumom ryhy pre plynové potrubie v intraviláne Veselého boli zistené praveké, stredoveké a novoveké nálezy.

1. Intravilán, pred domom č. p. 24 (35-32-17, 1 : 10 000, 455 : 303 mm), kóta 164 m. Z profilu výkopu zo zásypovej vrstvy sa vyzdvihlo niekoľko črepov z tela nádob, okraja džbána a úlomok miskovitej kachlice, novovek (18. stor.).

2. Intravilán, pred domom č. p. 25 (35-32-17, 1 : 10 000, 455 : 304 mm), kóta 164 m. Sídlisková vrstva so sporadickým výskytom črepov, maďarovská kultúra.

3. Intravilán, pred domom č. p. 65 (35-32-17, 1 : 10 000, 459 : 362 mm), kóta 165 mm. Výkopom bola porušená odpadová jama s červenou prepálenou výplňou. Z profilu objektu boli vyzdvihnuté úlomky hlinených komorových kachlíc zo zelenou polevou, novovek (18. stor.).

4. Intravilán, pred domom č. p. 268 (35-32-17, 1 : 10 000, 460 : 355 mm), kóta 165 m. Sídlisková vrstva so sporadickým výskytom črepov (zlomok okraja randlíka a džbána sivej farby), stredovek (15.-16. stor.).

BEGEHUNG DES INTRAVILLANS VON VESELÉ. Im Intravillan der Gemeinde Veselé (Bez. Trnava) wurden bei der Begehung der Gasleitungsrinne urzeitliche (ältere Bronzezeit - Maďarovce-Kultur), mittelalterliche (15.-16. Jh.) und neuzeitliche (18. Jh.) Funde festgestellt (Scherben, Kachelbruchstücke).

ŽIAROVÝ HROB LUŽICKEJ KULTÚRY Z KRAKOVIAN

Marián Klčo - Vladimír Krupa

Krakovany (okr. Trnava), intravilán, neskorá doba bronzová (lužická kultúra), žiarové pohrebisko, náhodný nález, uloženie nálezov Peter Remiš, Krakovany č. p. 12.

Pri zemných prácach v polohe Dolné dieľce (35-31-12, 1 : 10 000, 345 : 5 mm), kóta 171 m v hl. cca 60 cm bol rozrušený žiarový hrob, ktorý obsahoval päť nádob. Zo štyroch nádob (amfor, resp. amforovitých nádob a črpáka) sa zachovali len črepy. Celá sa zachovala len šálka s jedným uškom sivohnedej farby (obr. 72: 2). Hrob obsahoval aj bronzové predmety - ihlica s guľovitou hlavicom (obr. 72: 1), ihlica s pečatidlovou hlavičkou (obr. 72: 3), špirálový prsteň, gombík a dve čiastočne tordované špirály boli len nepatrne poškodené ohňom.

Hrob bol súčasťou rozsiahlejšieho žiarového pohrebiska, z ktorého sa v r. 1977 podarilo zachrániť inventár troch hrobov (Veliačik - Romsauer 1994, s. 87). Žiarový hrob lužickej kultúry datujeme do neskorej doby bronzovej (stupeň HB).

Literatúra

VELIAČIK, L. - ROMSAUER, P. 1994: Vývoj a vzťah osídlenia lužických a stredodunajských popolnicových polí na západnom Slovensku. I - Katalóg. Nitra 1994.

BRANDGRAB DER LAUSITZER KULTUR IN KRAKOVANY. Im Intravillan der Gemeinde Krakovany (Bez. Trnava) entdeckte man bei Erdarbeiten in der Lage Dolné diele ein Brandgrab der Lausitzer Kultur aus der Spätbronzezeit (Stufe HB). Das Grab ist der Bestandteil eines umfangreichen Gräberfeldes, aus welchem im J. 1977 Inventar aus drei Gräbern gerettet wurde. Das Grab enthielt fünf Gefäße, ganz erhalten war nur eine Tasse (Abb. 72: 2). Die Bronzegegenstände - Nadeln (Abb. 72: 1, 3), ein Fingerring, ein Knopf, zwei teilweise tordierte Spiralen - waren nur geringfügig von Feuer beschädigt.

ENEOLITICKÉ NÁLEZY Z KORYTA RIEKY NITRY V MESTE NITRA

Rudolf Kujovský

Nitra, časť Mlynárce (okr. Nitra), koryto rieky Nitry (M-34-133-A-a, 1 : 25 000, 202 : 64 mm), eneolit, sídlisko, zber, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

Pri poklese vodnej hladiny sa v priestore podmytého brehu rieky Nitry v katastri mesta Nitra našli praveké črepy a zlomky zvieracích kostí. Miesto nálezu je v profile pravého brehu rieky Nitry. Získala sa malá, hrubo vypracovaná miskovitá nádobka, črepy z tela väčšej nádoby a zlomok nádoby s horizontálnym uchom, vertikálne zahroteným (obr. 73). Nálezy umožňujú zaradenie lokality do eneolitu (lengyelská kultúra), z ktorej sa už v nedávnej minulosti zachránili nálezy z obdobia neolitu a doby bronzovej (Nevizánsky - Ožďáni 1995, s. 101, 102).

Literatúra

NEVIZÁNSKY, G. - OŽDÁNI, O. 1995: Praveké a včasnohistorické sídliská v Nitre-Mlynárčiach. In: AVANS v r. 1993. Nitra 1995, s. 101-103.

ÄNEOLITHISCHE FUNDE AUS DEM NITRA-FLUSSBETT IN DER STADT NITRA. Im Flußbett der Nitra im Stadtkataster von Nitra, Teil Mlynárce (Bez. Nitra) fand man im Profil des rechten Ufers äneolithische Scherben der Lengyel-Kultur (Abb. 73).

ZISŤOVACÍ VÝSKUM V TRENČÍNE-ZLATOVCIACH

Rudolf Kujovský

1. Trenčín, časť Zlatovce (okr. Trenčín)

a) poloha I

Na základe povrchového prieskumu vykonaného pracovníkmi Archeologického ústavu SAV v Nitre sa na trase stavby diaľnice v km 4, 2-4, 4 (M-33-120-B-d, 1 : 25 000, 5-10 : 30-35 mm) uskutočnil koncom júla a začiatkom augusta r. 1995 zisťovací výskum. Výrazný svah bol prerezaný tromi sondami širokými 3 m a dlhými 60, 45 a 65 m. Našli sme zvyšky novovekej tehelne, ale očakávané praveké osídlenie sa nepotvrdilo. Sondami sa zistili rôzne zemné úpravy svahu, čo možno bola aj príčina objavenia ojedinelých pravekých črepov, nájdených pri prieskume.

b) poloha II

Pri výkope jamy pre priesakový kanál na stavbe diaľnice v km 5, 6 (M-34-109-A-c, 1 : 25 000, 315 : 22 mm) sa porušila kultúrna sídlisková vrstva. V auguste 1995 bol v tomto úseku diaľnice uskutočnený záchranný výskum. Poloha je situovaná na rovine pod kopcami v inundačnom území Váhu, čo dokladajú aj riečne usadeniny v časti sond. Napriek pomerne veľkej odkrytej ploche sa nepodarilo nájsť sídliskové objekty. Zistila sa iba sídlisková vrstva, hrubá 23-35 cm. Obsahovala nevýrazné, nezdobené črepy, umožňujúce len rámcové zaradenie osídlenia do mladšej doby bronzovej a do doby rímskej. Samotné sídlisko je zrejme definitívne zničené navŕšeným telesom diaľnice.

FESTSTELLUNGSGRABUNG IN TRENČÍN-ZLATOVCE. Im Stadtkataster von Trenčín, Teil Zlatovce (Bez. Trenčín), wurden in zwei Lagen zwei Rettungsgrabungen realisiert. a) Lage I. Auf

einem ausgeprägten Hang wurden bei einer Oberflächenbegehung urzeitliche Scherben gefunden. Die nachfolgende Geländegrabung hat die Existenz von Besiedlung bestätigt. b) Lage II. Beim Ausschachten einer Grube für einen Sickergraben auf dem Bau der Fernstraße wurden im km 5, 6 urzeitliche Scherben festgestellt. Die Feststellungsgrabung bestätigte die Existenz einer Siedlungsschicht aus der jüngeren Bronze- und aus römischer Zeit. Die Siedlung wurde offenbar bei der Aufschüttung der Fernstraße vernichtet.

SÍDLISKO Z MLADŠEJ DOBY BRONZOVEJ A Z DOBY RÍMSKEJ V TREŇČÍNE-ISTEBNÍKU

Rudolf Kujovský - Eva Pavlovičová

Na základe povrchového prieskumu na trase diaľnice sa uskutočnil v Trenčíne, časť Istebník (okr. Trenčín), v polohe Orechové v septembri 1995 výskum v siedmom km diaľnice (M-34-109-A-c, 1: 25 000, 265 : 15 mm). Zistilo sa osídlenie z viacerých období. Poloha je situovaná na pravom brehu Orechovského potoka a nie je vylúčené ani meandrovanie Váhu. Ojedinelé črepy s typickou výzdobou kultúry s mladou lineárnou keramikou alebo železovskej skupiny (obr. 74: 1) naznačujú osídlenie polohy už v neolite. Zvláštnym tvarom je kovová (medená?) strelka šípu (obr. 74: 2), ktorá sa vyhotovením hlási pravdepodobne k neskorému eneolitu až k počiatkom doby bronzovej, aj keď tento predpoklad zatiaľ nemožno doložiť preukazným črepovým materiálom.

Výraznejšie je doložené osídlenie lužickej kultúry zo stupňov BD-HA, pričom niektoré nálezy naznačujú aj staršie osídlenie už v strednej dobe bronzovej. Predbežne relatívne malou plošnou odkrývkou sa našla iba výrazná sídlisková vrstva a niekoľko sídliskových jám. Obsahovali však typické zdobené črepy lužickej kultúry (tab. 74: 3). Vo všetkých lužických vrstvách sa našli početné zlomky zvieracích kostí.

V priestore lužického sídliska bolo v mladšej dobe rímskej umiestnené germánske sídlisko. Stav terénu neumožnil špecifikovať jednotlivé obytné chaty. Sústreďenie črepov na menších plochách a zlomky výraznej mazanice však umožňujú predpokladať pravdepodobne nadzemné zrubové objekty. Nálezy trosky a kusov železoviny naznačujú možnosť miestneho spracovávania železitej rudy.

SIEDLUNG AUS DER JÜNGEREN BRONZEZEIT UND AUS DER RÖMISCHEN ZEIT IN TREŇČÍN-ISTEBNÍK. Im Kataster von Trenčín untersuchte man im km 7, 0 der Fernstraße eine Siedlung. Die Funde belegen eine Besiedlung im Neolithikum (Abb. 74: 1), Äneolithikum bis in die ältere Bronzezeit (Abb. 74: 2). Die ausgeprägtesten Siedlungsnachweise stammen aus der jüngeren Bronzezeit - Lausitzer Kultur (Abb. 74: 3) und aus der römischen Zeit.

POHREBISKO V ŠTÚROVE-OBIDE

Ivan Kuzma

Štúrovo, časť Obid (okr. Nové Zámky), Bánom I, (45-44-10, 1 : 10 000, 235 : 82 mm). 10.-11. stor., pohrebisko, zisťovací výskum, uloženie materiálu AÚ SAV v Nitre.

Vo vzdialenosti cca 500 m na severozápad od obce sme v r. 1994 zistili leteckým prieskumom pohrebisko (obr. 75: 1; 76: 1), zaberajúce pravidelnú obdĺžnikovú plochu. Orientácia hrobov je v smere V-Z, ktorých počet presahuje odhadom 200 (Hanzelyová - Kuzma - Rajtár 1996, s. 84, obr. 62 : 2).

Na základe predchádzajúceho zamerania rozsahu pohrebiska bola vytýčená plocha s rozmermi 7 x 3 m a odhumusovaná pomocou stroja UDS do hl. 90 cm (údaje o hĺbke hrobov sú merané od tejto úrovne). Na ploche sme zachytili dva hroby, ako i tmavší pás, do ktorého bol zapustený hrob 2 (obr. 75: 2). Ďalší flak (obr. 76: 2), ktorý čo do tvaru a rozmerov zodpovedal hrobovej jame (220 x 80 cm), bol po vybraní iba 10 cm hlboký a neobsahoval žiadny materiál. Lokalizáciu podľa leteckých snímok,

geodetické zameranie a plány vyhotovili E. Hanzelyová a M. Bartík. Antropologické určenie kostier pozri v príspevku M. Vondrákovej, na strane 191-192 tejto ročenky.

H r o b 1

Hrobová jama dosahovala hl. 70 cm, orientovaná bola v smere Z-V, dĺžku mala 215 cm, šírku 80 cm (obr. 75: 4). Steny šikmo klesali k rovnému dnu, výplň hrobu tvorila sypká hnedočierna zemina (obr. 75: 4; 76: 3, 4).

Dobre zachovaná kostra /žena, matusus I/ ležala na chrbte v natiahnutej polohe, s lavou rukou zohnutou na ramene, pravou položenou v lone, s hlavou mierne natočenou na ľavý bok, s tvárou na sever. Na prsteníku pravej ruky sa našiel bronzový prsteň (obr. 75: 3), v oblasti ľavky koráliky. Ide o 40 ks žltých, opakových a 70 jednoduchých, čiernych sklenených exemplárov.

H r o b 2

Hrobová jama bola orientovaná zhodne s hrobom 1 (V-Z), dosahovala dĺžku 225 cm, šírku 80 cm a hĺbku 10 cm od úrovne vyberania, celkove od povrchu terénu 115 cm (obr. 75: 5; 76: 5).

Kostra (muž, adultus I) ležala v natiahnutej polohe na chrbte, s trupom mierne vytočeným na ľavú stranu, s tvárou na sever. Ľavú ruku mala uloženú v pravom uhle na hrudi, pravú zohnutú na ramene. Bez nálezov.

Tmavší pás, do ktorého bol zapustený hrob 2, sa tiahol priečne cez sondu, dosahoval po vybraní šírku 30 cm a hĺbku 10 až 25 cm (obr. 76: 6). Na dne hrobu nebol sledovateľný. Keďže neobsahoval žiadny materiál, možno konštatovať iba fakt, že bol starší ako uvedený hrob.

Na základe nálezovej situácie a materiálu (prsteň a koráliky) možno hroby datovať iba rámcovo do 10.-11. stor. Keďže skúmané hroby sa nachádzali na okraji pohrebiska, nemožno v budúcnosti po preskúmaní ďalších hrobov vylúčiť i skoršie datovanie pohrebiska.

L i t e r á t ú r a

HANZELYOVÁ, E. - KUZMA, I. - RAJTÁR, J. 1996: Letecká prospekcia na Slovensku. In: AVANS v r. 1994. Nitra 1996, s. 81-88.

GRÄBERFELD IN ŠTÚROVO-OBID. In etwa 500 m Entfernung nordwestlich der Gemeinde wurde im J. 1994 durch Luftbildprospektion ein Gräberfeld festgestellt (Abb. 75: 1; 76: 1), das eine regelmäßig rechteckige Fläche aufwies. Orientierung der Gräber O-W, ihre Zahl überschreitet schätzungsweise 200 (Hanzelyová - Kuzma - Rajtár 1996, S. 84, Abb. 62: 2). Aufgrund der vorangehenden Vermessung des Gräberfeldausmaßes wurde eine Fläche von 7 x 3 m abgesteckt und mit Hilfe der Maschine UDS bis zu 90 cm T. vom Humus abgeschürft (die Tiefenausmaße der Gräber sind von diesem Niveau angegeben). Auf der Fläche erfaßten wir zwei Gräber wie auch einen dunkleren Streifen, in welchem das Grab 2 eingetieft war (Abb. 75: 2). Ein weiterer Fleck (Abb. 76: 2) entsprach in Form und Ausmaßen der Grabgrube (200 x 80 cm) war nach der Aushebung nur 10 cm tief und enthielt kein Fundgut. Die Lokalisierung an Hand der Luftbilddaufnahmen, der geodätischen Vermessung und Pläne fertigten E. Hanzelyová und M. Bartík an. Die anthropologische Bestimmung der Skelette siehe im Beitrag von M. Vondráková auf S. 191-192 dieses Jahrbuches. G r a b 1 (Abb. 75: 4; 76: 3, 4). Die Grabgrube erlangte 70 cm T., war W-O orientiert, wies 215 cm L. und 80 cm Br. auf (Abb. 75: 4). Die Wände senkten sich schräg zur geraden Sohle, die Verfüllung des Grabes bestand aus lockerem braunschwarzem Erdreich. Gut erhaltenes Skelett (Frau, Matusus I), lag auf dem Rücken in gestreckter Lage, mit dem linken Arm zum Oberarm gebogen, mit dem rechten im Schoß, der Kopf mäßig auf die linke Seite gedreht, mit der Blickrichtung nach Norden. Auf dem rechten Ringfinger ein Bronzefingerring (Abb. 75: 3), in der Schädelgegend Perlen, und zwar 40 St. gelbe, durchscheinende und 70 einfache schwarze aus Glas. G r a b 2 (Abb. 75: 5; 76: 5). Die Grabgrube übereinstimmend mit dem Grab 1 orientiert (O-W), L. 225 cm, Br. 80 cm und T. 10 cm vom Niveau der Bergung, insgesamt von der Geländeoberfläche 115 cm. Das Skelett (Mann, Adultus I) in gestreckter Rückenlage, der Rumpf mäßig auf die linke Seite gedreht, mit dem Gesicht nach Norden. Der linke Arm in rechtem Winkel auf dem Brustkorb, der rechte zum Oberarm gebogen. Keine Funde. Der dunklere Streifen, in welchem das Grab 2 eingetieft war, erstreckte sich quer durch den Schnitt, erlangte nach dem Aushub 30 cm Br. und 10-25 cm T. (Abb. 76: 6). Auf der Grubensohle war er nicht zu beobachten. Da er keine Funde enthielt, kann nur festgestellt werden, daß älter als das angeführte Grab war. Auf Grundlage der Fundsituation und des Materials (Fingerring und Perlen) können die Gräber nur

rahmenhaft in das 10.-11. Jh. datiert werden. Da sich die untersuchten Gräber am Gräberfeldrand befanden, kann in Zukunft, nach der Erforschung weiterer Gräber, auch eine frühere Datierung des Gräberfeldes nicht ausgeschlossen werden.

POHREBISKO Z OBDOBIA AVARSKÉHO KAGANÁTU A OBJEKTY BADENSKEJ KULTÚRY V MUŽLI-JURSKOM CHLME

Ivan K u z m a

Mužla, časť Jurský Chlm (okr. Nové Zámky), poloha Jurský hon (45-44-04, 1 : 10 000, 325 : 325 mm), pohrebisko z obdobia avarskeho kaganátu, zisťovací výskum, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

V roku 1995 sme pokračovali v overovaní lokalít zistených leteckým prieskumom na úseku dunajskej terasy v okolí Mužle, v jej časti Jurský Chlm, kde sme na ďalšom pohrebisku uskutočnili zisťovací výskum. Lokalizáciu podľa leteckých snímok, geodetické zameranie a plány vyhotovili E. Hanzelyová a M. Bartík.

Pohrebisko v polohe Jurský hon, č. 20 (Kuzma 1996, s. 43-59) sme objavili pri leteckej prospekcii v r. 1993 (obr. 78: 1; 79: 1). Zaberá nepravidelnú plochu s rozmermi cca 100 x 100 m, tiahnucu sa v smere Z-V, s orientáciou hrobov tiež približne v smere Z-V (obr. 79: 1). Počet hrobov sa odhaduje asi na 50-80 (Hanzelyová - Kuzma - Rajtár 1995, s. 56).

Prvou vytýčenou sondou (I) sme hroby nezachytili, ale iba objekty nachádzajúce sa východne od pohrebiska. Sondou s rozmermi 2,5 x 10 m sme zachytili dva objekty (1 a 2). Keďže išlo o pomerne rozsiahle objekty, pre krátkosť času sme z nich vybrali iba menšie vzorky. Na základe črepového materiálu možno oba zaradiť do počiatočného úseku klasickej badenskej kultúry (obr. 80; 81).

Druhou sondou (II) vo východnej časti pohrebiska (obr. 77: 2) s rozmermi 6 x 3 m (v severnej časti bola čiastočne rozšírená o plochu s rozmermi 2 x 3 m) sme zachytili tri kostrové hroby. Odkrývali sme ju zemným strojom UDS až po podlažie do hl. 60 cm (údaje o hĺbke hrobov sú merané od tejto úrovne). Antropologické určenie kostí pozri v príspevku J. Jakaba na strane 94-97 tejto ročenky.

Hrob 1

Hrobová jama sa črtala ako tmavohnedý obdĺžkový flak so zaoblenými rohmi. Samotná porušená kostra (dieťa, infans III, 6-7 rokov) ležala v hl. 20 cm v natiahnutej polohe s hlavou na ľavom boku, tvárou na sever. V časti pod hlavou a dolnými končatinami bola hrobová jama prehĺbená, viditeľné zvyšky po konštrukcii sme však nezistili. Pri sánke sa našiel kúsok bronzového plechu (2 x 1 cm) s príkorodovaným korálkom. Orientácia kostry: Z-V, s hlavou na západ. Rozmery: dl. 125 cm, š. 65 cm, hl. 20-35 cm (obr. 77: 3; 79: 2, 3).

Hrob 2

Hrobová jama sa črtala ako obdĺžnikový hnedý flak so zaoblenými rohmi. Steny hrobovej jamy mierne šikmo klesali do hĺbky 80 cm. Samotná kostra (žena, adultus II, 30-40 rokov) ležala na rovnom dne v natiahnutej polohe na chrbte, s ľavým predlaktím na hrudi, s hlavou na pravom boku, tvárou na juh. Konča ľavej dolnej končatiny sa našla hrncovitá nádoba, tvarovaná v ruke (obr. 78: 4). Orientácia: Z-V, s hlavou na západ. Rozmery: 210 x 70 cm, hl. 80 cm (obr. 77: 4; 79: 4).

Hrob 3

V prípade hrobu 3 išlo o zložitejšiu nálezovú situáciu, kde hrobová jama bola v superpozícii s tmavším oválnym objektom, pravdepodobne z doby bronzovej, ktorý porušoval ďalší neolitický (?) objekt (kultúra s mladou lineárnou keramikou?). V strednej časti hrobovej jamy sa črtal tmavší oválny flak, nie je vylúčené, že mohlo ísť o zásah vykrádačov. Po vybratí mala hrobová jama (sledovateľná časť) kolmé steny a rovné dno. Kostra (dieťa, pravdepodobne ženského pohlavia, infans III, 13-16 rokov) bola uložená v hl. 90 cm, v natiahnutej polohe na chrbte, tvárou na východ, s rukami pozdĺž tela. Orientácia: Z-V. Rozmery: 70 x 185 cm, hl. 116 cm (obr. 77: 1; 79: 5, 6). Pri kostre sa našli nasledujúce nálezy:

1. V oblasti hlavy koráliky z náhrdelníka, celkove 418 ks, z toho 1 guľová sklená perla (Ø 13 mm), dve modré melónové, tri jednoduché točené, sklené, modrej farby, jedna polyedrická, sklené

gulovité, natáčané na bronzovú trubičku ($\varnothing$ 5-7 mm - 43 ks), čierne sklené (125 ks), žlté opakové (230 ks), sklené so značnou prímiesou olova (14 ks) a jedna kovová perla.

2. V oblasti panvy železná pracka (obr. 78: 3).
3. Pri pravom stehne dvojkónický praslen – $\varnothing$ 25 mm (obr. 78: 5).
4. Pri ľavom predkolení vtáčia lebka a kostičky.
5. Konča pravej končatiny hlinená nádoba tvarovaná v ruke (obr. 78: 2).
6. Konča nôh škrupiny z vajíčka.
7. Pri panve škrupiny vajíčka.
8. Na úrovni kolien železný zlomok - ihla (?) a dve kostené rúrky. Rozmery: dĺ. 55 mm, $\varnothing$ 10 mm (obr. 78: 6, 7).

Hoci datovateľný materiál z hrobov je pomerne skromný, najmä na základe perál možno hroby datovať do konca 7. až počiatku 8. stor. Pohrebisko v Mužli-Jurskom Chlme je už druhým pohrebiskom z obdobia avarského kaganátu. Prvé bolo zistené v r. 1992 vo vzdialenosti cca 1100 m východne od teraz zverejneného (Trugly 1993, s. 126). Ďalšie pohrebisko, zistené leteckou prospekciou a overené zisťovacím výskumom, rozširuje počet pohrebísk z obdobia avarského kaganátu v širšej oblasti Štúrova na päť a potvrdzuje náš predpoklad, že ich počet v tejto oblasti sa bude zvyšovať (Kuzma 1996, s. 112).

Literatúra

- HANZELYOVÁ, E. - KUZMA, I. - RAJTÁR, J. 1995: Letecká prospekcia na juhozápadnom Slovensku. In: AVANS v r. 1993. Nitra 1995, s. 54-58.
- HANZELYOVÁ, E. - KUZMA, I. - RAJTÁR, J. 1996: Letecká prospekcia na Slovensku. In: AVANS v r. 1994. Nitra 1996, s. 81-88.
- KUZMA, I. 1996: Pohrebisko z obdobia avarského kaganátu v Štúrove-Obidskej pustatine. In: AVANS v r. 1994. Nitra 1996, s. 112-114.
- KUZMA, I. 1996: Archeologické náleziská v katastri obce Mužla. In: ŠtZ, 32. Nitra 1996, s. 43-59.
- TRUGLY, A. 1993: Nálezisko z 8. storočia v Mužle-Jurskom Chlme. In: AVANS v r. 1992. Nitra 1993, s. 126.

GRÄBERFELD AUS DER ZEIT DES AWARISCHEN KAGANATS UND OBJEKTE DER BADENER KULTUR IN MUŽLA-JURSKÝ CHLM. Fortsetzung fand im J. 1995 die Beglaubigung der durch Luftbildprospektion festgestellten Fundstellen auf dem Abschnitt der Donauterrasse im Umkreis von Mužla, in seinem Teil Jurský Chlm (Bez. Nové Zámky), wo eine Feststellungsgrabung auf einem weiteren Gräberfeld verwirklicht wurde. Die Lokalisierung an Hand der Flugaufnahmen, der geodätischen Vermessung und Pläne fertigten E. Hanzelyová und M. Bartík an. Das Gräberfeld entdeckte man bei der Luftbildprospektion im J. 1993 (Abb. 78: 1; 79: 1). Es nimmt eine unregelmäßige Fläche ein mit dem Ausmaß von ca. 100 x 100 m, erstreckt sich in W-O-Richtung, mit der Gräberorientierung ebenfalls beiläufig W-O (Abb. 79: 1). Die Gräberzahl wird auf etwa 50-80 geschätzt (Hanzelyová - Kuzma - Rajtár 1995, S. 56). Im ersten angelegten Schnitt erfaßten wir nur Objekte östlich des Gräberfeldes, die in den beginnenden Abschnitt der klassischen Badener Kultur datierbar sind (Abb. 80; 81). Im zweiten Schnitt im Ostteil des Gräberfeldes (Abb. 77: 2) von 6 x 3 m Ausmaß (im Nordteil war er teilweise um eine Fläche von 2 x 3 m verbreitert) wurden drei Körpergräber erfaßt. Die Freilegung erfolgte mit der Erdmaschine UDS bis zum Liegenden in 60 cm T. (die Angaben der Gräbertiefen wurden von diesem Niveau gemessen). Die anthropologische Bestimmung der Skelette siehe im Beitrag J. Jakabs auf S. 94-97 dieses Jahrbuches. Grab 1 (Abb. 77: 3; 79: 2, 3). Die Grabgrube skizzierte sich als dunkelbraunes Rechteck mit gerundeten Ecken. Das gestörte Skelett (Kind, Infans III, 6-7 J.) lag in 20 cm T., in gestreckter Lage, mit dem Schädel auf der linken Seite mit der Blickrichtung nach Norden. Im Teil unter dem Schädel und den unteren Gliedmaßen hatte man die Grabgrube etwas vertieft, doch sichtbare Spuren einer Konstruktion wurden nicht festgestellt. Beim Unterkiefer war ein Bronzeblechstückchen (2 x 1 cm) mit anhaftender Perle. Orientierung: W-O, mit dem Gesicht nach Westen. Ausmaße: L. 125 cm, Br. 65 cm, T. 20-35 cm. Grab 2 (Abb. 77: 4; 79: 4). Die Grabgrube skizzierte sich als rechteckiger brauner Fleck mit gerundeten Ecken. Die Grabgrubenwände senkten sich mäßig schräg bis 80 cm T. Das Skelett (Frau, Adultus II, 30-40 J.) lag auf der Grubensohle in gestreckter Rückenlage, der linke Unterarm auf dem Brustkorb, der Schädel auf der

rechten Seite mit der Blickrichtung nach Süden. Beim linken Fußende ein topfförmiges handgefertigtes Gefäß (Abb. 78: 4). Orientierung W-O, mit dem Schädel nach Westen. Ausmaße: 210 x 70 cm, T. 80 cm. **G r a b 3** (Abb. 77: 1; 79: 5, 6). Das Grab 3 lag in Superposition mit einem dunkleren ovalen Objekt (Bronzezeit), welches ein weiteres Objekt störte. Im Mittelteil der Grabgrube skizzierte sich ein dunklerer ovaler Fleck, möglicherweise konnte es sich um den Eingriff von Grabräubern handeln. Nach der Aushebung hatte die Grabgrube (der verfolgbare Teil) senkrechte Wände und eine gerade Sohle. Das Skelett (Kind, wahrscheinlich weiblichen Geschlechtes, Infans III, 13.-16. J.) lag in 90 cm T., in gestreckter Rückenlage mit dem Gesicht nach Osten und den Armen längs des Körpers. Orientierung W-O. Ausmaße: 70 x 185 cm, T. 116 cm. Beim Skelett lagen folgende **F u n d e**: 1. In der Schädelgegend Halsbandperlen, insgesamt 418 St: eine kugelige Glasperle (Dm. 13 mm), zwei blaue melonenkernförmige, drei einfach gedrehte aus blauem Glas, eine polyedrische, kugelige aus Glas, aufgewickelt auf einem Bronzeröhrchen (Dm. 5-7 mm - 43 St.), schwarze aus Glas (125 St.), gelbe durchschimmernde (230 St.), Glasperlen mit beträchtlicher Bleibeimischung (14 St.) und eine Metallperle. 2. In der Beckengegend eine Eisenschnalle (Abb. 78: 3). 3. Beim rechten Oberschenkelknochen ein doppelkonischer Spinnwirtel, Dm. 24 mm (Abb. 78: 5). 4. Beim linken Unterschenkel der Schädel und Knochen eines Vogels. 5. Beim rechten Fußende ein handgefertigtes Tongefäß (Abb. 78: 2). 6. Bei den Fußenden Schalen eines Eies. 7. Beim Becken Schalen eines Eies. 8. Im Niveau der Knie zwei Knochenröhrchen. Ausmaße: L. 55 mm, Dm. 10 mm (Abb. 78: 6, 7) und ein Eisenbruchstück - Nadel (?). Obzwar das datierbare Material aus den Gräbern relativ bescheiden ist, können sie vor allem an Hand der Perlen an das Ende des 7. bis Anfang des 8. Jh. datiert werden. Das Gräberfeld in Mužla-Jurský Chlm ist bereits das zweite Gräberfeld aus der Zeit des awarischen Kaganats, als das erste im J. 1992 in etwa 1100 m Entfernung ostwärts festgestellt wurde (Trugly 1993, S. 126). Das weitere, durch Luftbildprospektion festgestellte und durch eine Feststellungsgrabung beglaubigte Gräberfeld erweitert somit die Zahl der aus dem awarischen Kaganat stammenden Gräberfelder im breiteren Raum von Štúrovo auf 5 und bestätigt unsere Annahme, daß sich ihre Zahl in diesem Gebiet erhöhen wird (Kuzma 1996, S. 112-114).

POKRAČOVANIE VÝSKUMU A PAMIATKOVEJ OBNOVY RÍMSKEHO KASTELA V IŽI

Klára Kuzmová - Ján Rajtár

Iža (okr. Komárno), Leányvár (45-43-14, 1 : 10 000, 477-495 : 163-183 mm), doba rímska (2.-4. stor.), rímsko- provinciálna kultúra, kastel, systematický výskum, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

Výskum v r. 1995 sa prvýkrát realizoval v spolupráci Archeologického ústavu SAV s Katedrou histórie a archeológie Fakulty humanitných vied Vysokej školy pedagogickej v Nitre. Hlavným cieľom tohto spoločného projektu bolo poskytnúť študentom prvého a tretieho ročníka možnosť získať v rámci povinnej terénnej praxe bezprostredné poznatky o metódach výskumu rímsko-provinciálnych objektov a o spôsobe úpravy archeologickej pamiatky. Odborná stránka výskumu, jeho plošný rozsah i trvanie boli podmienené účasťou študentov, preto sme samotnú odkryvku upriamili na plochu s rozmermi 5 x 10 m (sektory 9-10/p) v juhozápadnej časti retentúry kamenného kastela. Podľa výsledkov predchádzajúcich sezón sme predpokladali, že v tomto priestore pod stavebnými a plánkovými vrstvami kamenného kastela odkryjeme strednú časť stavby 9 - kasárenskej budovy drevozemného tábora z obdobia markomanských vojen. Doterajšou terénnou činnosťou tu bola úroveň terénu už značne znížená. Pri odkryvke sme použili plošnú metódu, ktorú sme v prípade nejasných nálezových situácií kombinovali zisťovacími rezmí.

Drevozemný tábor - stredná časť kasárenského baraku z nepálených tehál (stavba 9). Na vytýčenej ploche sme odkryli západnú časť miestnosti východného traktu, časť pozdĺžnej stredovej priečky (š. 105-125 cm; zachovaná v. 50-55 cm) a časť miestnosti západného traktu (š. 400 cm). Vonkajší (západný) múr tohto baraku bol pri výstavbe kamenného kastela natolko zdevastovaný, že jeho priebeh sme mohli iba predpokladať, a to na základe výskumu v sektore 9/q, uskutočneného v r. 1991. Na jeho vonkajšej strane sme zistili časť paralelného odvodňovacieho žlabu (š. 50 cm; hl. 15-20

cm). Zachovaná stavebná dispozícia, nadväzujúca na preskúmanú južnú časť baraku, zodpovedá doteraz známym pôdorysom z areálu drevozemného tábora (Kuzmová - Rajtár 1992, s. 73-74; 1993, s. 331-337).

V oboch skúmaných miestnostiach sme v úrovni pôvodného terénu odkryli jednoduchú udupanú hlinenú podlahu. V južnej časti sektorov 9-10/p sa na nej nachádzala vrstva žltého piesku (východný trakt), resp. ílu (západný trakt). V miestnosti východného traktu bola do podlahy zahĺbená kolová jama (Ø 25 cm; hl. 55 cm) a jama nepravidelného tvaru (180 x 130 cm) neznámej funkcie. V jej západnej časti sa v popolovitom zásype nachádzal zhluk šiestich prepálených lomových kameňov väčších rozmerov. V zásype sa našla bronzová doštičkovitá spona, zlomky železných predmetov, keramiky, zvieracích kostí a rastlinné zvyšky. Výplň jamy bola čiastočne prekrytá kompaktnou štrkovou vrstvou, súvisiacou zrejme s výstavbou kamenného kastela. Na podlahe západného traktu stavby sme zistili viaceré stopy po silnom ohni (požiar?), v podobe prepálených flakov sprevádzaných množstvom uhlíkov.

Väčšina nálezov sa v skúmanej časti baraku našla in situ v úrovni podlahy. Vyskytli sa medzi nimi dve bronzové mince - as cisára Hadriana (?) a dupondius Marca Aurelia z r. 177-178 pozri článok J. Hunku a E. Kolníkovej na s. 85 tohto zborníka), terra sigillata z čias Antonína Pia až Marca Aurelia (Rheinzabern, Janu [arius] I), zlomky kahancov, dno sklenenej misky, bronzové šupiny z panciera, železné predmety - skoba, nože, hroty šípov, cvočky z podošiev obuvi, zlomky keramiky a zvieracích kostí. Dobré datovateľné nálezy potvrdzujú doterajšie časové zaradenie zániku objektov drevozemného tábora na koniec 70. rokov 2. stor.

Kamenný kastel - stavebné a planírkové vrstvy. Rozvaliny baraku drevozemného tábora zasypané Rimanmi boli v južnej polovici skúmanej plochy prekryté kompaktnou štrkovo-maltovou vrstvou, ktorá vznikla pravdepodobne pri výstavbe južného pevnostného múru kamenného kastela. Tvorila výrazný deliaci prvok medzi staršou (drevozemnou) a mladšou (kamennou) fázou tohto vojenského opevnenia. V planírkových vrstvách, ktoré boli na ňu navrhnuté, sa našli zlomky bronzových a železných predmetov, skla, keramiky a zvieracích kostí, ako aj rastlinné zvyšky. Vzhľadom na charakter planírok nemožno vylúčiť, že jediná minca z tohto horizontu - sestercius Marca Aurelia z r. 168, sa sem dostala sekundárne z vrstvy drevozemného tábora.

Zemník. Skúmaná stavba drevozemného tábora i včasné vrstvy kamenného kastela boli v severnej časti sektorov 9-10/p porušené dvoma nepravidelnými lalokovitými výbežkami rozsiahlej exploatačnej jamy - zemníka, datovaného početnými nálezmi z predchádzajúcich výskumov do 1. pol. 4. stor. (Kuzmová - Rajtár 1984, s. 138; 1985, s. 144). Jeho výbežok v sektore 9/p dosahoval rozmery 350-370 x 250-300 cm. Mal mierne sa zvažujúce steny a ploché dno v hl. 50-60 cm od úrovne začatia výskumu. Výplň tejto časti zemníka sa svojím sfarbením a štruktúrou výrazne líšila od okolitého terénu. Pozostávala z veľkého množstva lomových kameňov, úlomkov tehál, strešnej krytiny a zvieracích kostí, medzi ktorými sa našli aj fragmenty maľovanej omietky, terra sigillaty, neskororímskej úžitkovej keramiky, skla, železných predmetov a i. Výnimočným je nález kamenného architektonického článku - stĺpika s jednoducho profilovanou bázou a viachranným telom s neúplným rytým nápisom a plastickým rastlinným ornamentom. Výbežok zemníka v sektore 10/p mal menšie rozmery (70 x 275 cm). Jeho stĺpmo sa zvažujúce steny prechádzali v hl. 60 cm v nerovné dno. Do jeho južnej steny bola zahĺbená kolová jama (Ø 25-30 cm; hl. 25 cm od úrovne pôvodného podlažia). Zemník tu vyplňali sypké popolovité vrstvy s množstvom uhlíkov, zlomkami sekundárne prepálenej keramiky a zvieracích kostí.

V areáli tejto národnej kultúrnej pamiatky sa okrem archeologického výskumu pokračovalo s ďalšou etapou pamiatkovej úpravy. Podľa projektu Ing. arch. Petra Vargu sa za finančnej podpory fondu Pro Slovakia Ministerstva kultúry SR a Obecného úradu v Iži vybuďovala drevená obrysová rekonštrukcia južnej brány kamenného kastela (porta decumana). Jej silueta naznačuje predpokladanú výšku i celkové rozmery brány, a tým poskytuje návštevníkom reálnejší obraz o mohutnosti opevnenia kastela. Dodávateľom stavby bola miestna organizácia Slovenského zväzu ochrancov prírody a krajiny v Kolárove.

Literatúra

KUZMOVÁ, K. - RAJTÁR, J. 1984: Šiesta sezóna revízieho výskumu rímskeho kastela v Iži. In: AVANS v roku 1983. Nitra 1984, s. 135-141.

KUZMOVÁ, K.- RAJTÁR, J. 1985: Siedma sezóna revízneho výskumu rímskeho kastela v Iži. In: AVANS v roku 1984. Nitra 1985, s. 142-146.

KUZMOVÁ, K.- RAJTÁR, J. 1992: Pokračovanie výskumu rímskeho kastela v Iži. In: AVANS v r. 1991. Nitra 1992, s. 73-74.

KUZMOVÁ, K.- RAJTÁR, J. 1993: Das Holz-Erde-Lager in Iža und seine Bautechnik. In: Actes du XIIe Congres International des Sciences Préhistoriques et Protohistoriques, 3. Bratislava 1993, s. 331-337.

FORTSETZUNG DER GRABUNG UND DENKMALERNEUERUNG DES RÖMISCHEN KASTELLS IN IŽA. Die Grabung erfolgte in Zusammenarbeit mit der Pädagogischen Hochschule zu Nitra, im Rahmen der Geländepraxis der Studenten der Geschichte und Archäologie. Sie richtete sich auf den Südwestteil der Fundstelle (Sektoren 9-10/p; 5 x 10 m). Vom Holz-Erde-Kastell untersuchte man hier den Mittelteil einer Baracke aus ungebrannten Lehmziegeln (Bau 9) - den Teil zweier Räume und einer in Längsrichtung verlaufenden mittleren Scheidewand (Br. 100-125cm; erhaltene H. 50-55 cm). Ihre äußere (westliche) Mauer blieb nicht erhalten, es tauchte hier nur der Teil einer parallelen Wasserableitungsrinne auf (Br. 50 cm; T. 15-20 cm). Die festgestellte Gebäude-disposition entspricht den bisher freigelegten Baugrundrissen des Holz-Erde-Lagers (Kuzmová - Rajtár 1992, S. 73-74; 1993, S. 331-337). Den Fußboden der Räume bildete eine gestampfte Schicht auf dem ursprünglichen Niveau der Geländeoberfläche und war teilweise mit einer Schicht gelben Sandes (Ostrakt) bzw. Lehm (Westrakt) bestreut. Im Raum des Ostraktes wurde eine Pfosten-grube (Dm. 25 cm; T. 55 cm) und eine unregelmäßige Grube (180 x 130 cm) von unbekannter Funktion freigelegt. In ihrer Verfüllung erschienen eine bronzene Scheibenfibel, Bruchstücke von Eisengegenständen, Keramik, tierknochen, Pflanzenreste und durchglühte Steine. Im Raum des Westtraktes konstatierte man intensive Brandspuren (Feuersbrunst?). Der Großteil der Funde lag "in situ" auf dem Fußboden - zwei Bronzemünzen (ein As Hadrians?, ein Dupondius von Mark Aurel aus den J. 177-178, näher siehe Kolníková - Hunka, Beitrag in dieser Nummer), Terra sigillata aus der Zeit von Antoninus Pius bis Mark Aurel (Rheinzabern, Janu/arius/ I), Bruchstücke von Lampen, der Boden einer Glasschüssel, Schuppen eines Panzers, Eisengegenstände - Klammer, Messer, Pfeilspitzen, Schuhnägel, Keramik und Tierknochen. Die Funde bestätigen die bisherige Datierung des Untergangs des Holz-Erde-Lagers in die zweite Hälfte der 70er Jahre des 2. Jh. Steinkastell. Die zugeschütteten Objekte des Holz-Erde-Lagers waren teilweise von einer kompakten Kies-Mörtelschicht überdeckt. Sie entstand offenbar beim Aufbau der südlichen Befestigungsmauer des Kastells. Deutlich trennte sie die ältere (Holz-Erde-) und jüngere (Stein-) Phase der militärischen Befestigung. In den angehäuften Planierschichten fanden sich Bruchstücke von Bronze- und Eisengegenständen, Glas, Keramik, Tierknochen und Pflanzenreste. Die einzige Münze, ein Sesterzius Mark Aurelius aus dem J. 168, konnte hierher auch sekundär aus der Schicht des Holz-Erde-Lagers gelangt sein. Lehmgrube. In die Grabungsfläche reichten zwei unregelmäßige lappenförmige Ausläufer einer Exploitationsgrube - Lehmgrube aus der ersten Hälfte des 4. Jh. (Kuzmová - Rajtár 1984, S. 138; 1985, S. 144). Im Sektor 9/p hatte sie mäßig sich senkende Wände und eine flache Sohle (350-370 x 250-300 cm, T. 50-69 cm). Sie enthielt eine Menge von Steinen, Bruchstücken von Ziegeln, Dachziegeln und Tierknochen, Fragmente von bemaltem Wandverputz, von Terra sigillata, spätrömischer Gebrauchskeramik, Glas und Eisengegenständen. Eine Ausnahme bildet der Fund einer mehrseitigen Steinsäule mit unvollständiger Inschrift und Pflanzenornament. Der Ausläufer der Lehmgrube im Sektor 10/p hatte jäh abfallende Wände, eine unregelmäßige Sohle (0-70 x 275 cm, T. 60 cm), beim Südrand eine Pfosten-grube (Dm. 25-30 cm, T. 25 cm). Seine Verfüllung bildeten Aschenschichten, sekundär gebrannte Keramik, Tierknochen und Holzkohlenstückchen. Im Rahmen der Denkmalgestaltung wurde eine hölzerne konturierte Rekonstruktion des Südtores des Steinkastells (Porta decumana) errichtet.

ARCHEOLOGICKO-ARCHITEKTONICKÝ VÝSKUM V ILIJI

Jozef Labuda

Ilija (okr. Žiar nad Hronom), Kostolík (M-34-121-D-d, 1 : 25 000, 285 : 347 mm), 12.-18. stor., uloženie nálezov SBM v Banskej Štiavnici.

V súvislosti s nahradením betónovej dlažby pred románskym portálom v interiéri barokovej veže ilijského kostolíka sa na prelome októbra a novembra uskutočnil niekoľkodňový archeologický výskum v spolupráci s Pamiatkovým ústavom Bratislava (S. Paulusová). Skúmala sa južná polovica interiéru veže, kde sa odkryl rozšírený základ románskeho portálu (hl. 120 cm), spočívajúci na žltej podložnej vrstve. Kamene boli neopracované, spájané maltou. Ako ukázala sonda v exteriéri veže, lícovaný okraj rozšíreného základu portálu "prechádzal" až do základového muriva uzáveru kostola na západnej strane. Okrem tohto rozšíreného základu portálu sa podarilo v interiéri odkryť aj ďalší rozšírený základ barokovej veže, resp. inej stavby. Táto časť však bola pravdepodobne mladšia ako románsky portál, ako je možné usudzovať na základe škáry medzi murivami a hĺbkou zapusteného muriva (70 cm). Rozšírený základ veže bolo možné pozorovať po celom obvode jej interiéru.

Hoci sa v zásypových vrstvách veže odkrylo viacero nálezov ľudských kostí, jasným dôkazom existencie cintorína bol neúplný detský hrob pod veľkou kamennou platňou (náhrobný kameň?). Našiel sa na rozmedzí rozšírených základov portálu a veže v hl. 140 cm, teda na úrovni podlažia (orientácia v smere SV-JZ). Stavbou veže bol porušený. Dieťa zomrelo vo veku 5-6 rokov. Smrť bola spôsobená úderom ostrým predmetom do týla lebky (za informáciu ďakujem dr. M. Thurzovi zo SNM v Bratislave). V blízkosti kostry sa našli črepy z 18. stor., umiestnené pod kamennou platňou. Kvôli časovému obmedzeniu sa výskum musel ukončiť, a preto zostáva nezodpovedaná otázka datovania hrobu, súvislosť kamennej platne s hrobom či základovým murivom veže, ako aj funkcia rozšíreného základu (40-50 cm) veže. Ďalšie dve sondy boli umiestnené v exteriéri kostola, na styku veže a lode, resp. tiež presbytéria a sakristie. Kvôli poveternostným podmienkam bol výskum v týchto miestach ukončený predčasne.

ARCHÄOLOGISCH-ARCHITEKTONISCHE GRABUNG IN ILIJA. Die Grabung in Ilija (Bez. Žiar nad Hronom) erfolgte wegen des Austausches der Fußbodenpflasterung im Interieur des barocken Kirchturmes. Freigelegt wurde das verbreiterte Fundament des romanischen Portals wie auch des Barockturmes. In der Berührungszone der angeführten Fundamente erschien ein Kindergrab unter einer Steinplatte (Grabstein?), wobei das Grab vom Turmbau gestört wurde. Neben ihm befanden sich Keramikfunde aus dem 18. Jh.

TRINÁSTA VÝSKUMNÁ SEZÓNA V BANSKEJ ŠTIAVNICI-STAROM MESTE

Jozef Labuda

Banská Štiavnica (okr. Žiar nad Hronom), Staré mesto - Glanzenberg (M-34-121-D-d, 1 : 25 000, 322 : 157 mm), stredovek (12.-14. stor.), novovek, sídlisko, systematický výskum, uloženie nálezov SBM v Banskej Štiavnici.

Pokračovanie vo výskume z minulého roku v miestach polohy 1, kde sa odкрýva vežovitá stavba. Terénnymi prácami sa podarilo odkryť interiér stavby V, ktorej dlážku predstavovala udupaná hlina a skalné podlažie. V zásypovej vrstve nad dlážkou (súvislá vrstva hrubá asi 40 cm) sa objavili viaceré nálezy - kuchynská keramika, gotický kľúč, strieborná minca (denár Karola Róberta z Anjou), zvieracie kosti, architektonické články opracovaných kameňov a pod. Datovať ich možno, a teda aj samotnú existenciu stavby, do 13.-14. stor. Už v minulom roku sa potvrdila zistená vnútorná svetlosť stavby (5, 50 x 5 m) a šírka muriva na južnej, východnej a severnej strane (2, 50 m). Nálezy v exteriéri sa nezistili. V západnej časti sa odkryla rozsiahla deštrukcia muriva, ktorá naznačuje ďalšiu stavebnú fázu. Týmto spôsobom si možno vysvetliť absenciu základového muriva v tejto časti stavby. Samotné murivo pozostávalo z lomových kameňov (andezit, vo väčšom množstve zastúpený dinasový kremenec), spájaných maltou. Sekundárne umiestnenie architektonických článkov sa nezistilo.

Vzhľadom na hrúbku muriva a sprievodné nálezy odokrývanú vežovitú stavbu možno považovať za obytnú. Výskum je neukončený.

DREIZEHENTE GRABUNGSSAISON IN BANSKÁ ŠTIAVNICA-STARÉ MESTO (ALTSTADT). Die Grabung in Banská Štiavnica (Bez. Žiar nad Hronom) in Staré mesto (Glanzenberg) richtete sich auf die Freilegung des Baues V, der komplex bis zu seinem Westteil untersucht wurde. Ausmaße: Br. des Mauerwerks 2, 50 m, lichte Weite 5, 50 x 5 m. Im Interieur war ein ungerader Lehmstampffußboden und in der Schicht über ihm befanden sich Keramikfunde aus dem 13.-14. Jh., ein gotischer Schlüssel, ein Silberdenar von Karl Robert von Anjou, architektonische Glieder u. ä. In Anbetracht der Situierung des Baues im Gelände wie auch der Dicke der Fundamentmauer kann der abgedeckte Turm als Wohnturm betrachtet werden.

ZISŤOVACÍ VÝSKUM V BAĎANE

Jozef Labuda

Baďan (okr. Žiar nad Hronom), "Cintorín" (M-34-121-D-d, 1 : 25 000, 486 : 732 mm), stredovek, novovek, uloženie nálezov SBM v Banskej Štiavnici.

Archeologický výskum vyvolal Pamiatkový ústav Bratislava, stredisko v Banskej Štiavnici kvôli overeniu nového datovania kostola, ktorého vznik sa posúva do románskeho obdobia. K tomuto prehodnoteniu došlo na základe architektonického prieskumu (Hudecová 1995, s. 40-41), podľa ktorého sa v týchto miestach predpokladala existencia románskej rotundy. Neskôr v gotike, renesancii, ale i v 19. stor. bola stavebne upravovaná do dnešnej podoby. Overovací výskum menšieho charakteru v trvaní štyroch dní sa sústredil na severnú časť exteriéru kostola, miestnymi obyvateľmi nazývanú Cintorín. V interiéri kostola nateraz výskum nie je možné realizovať pre jeho funkčnosť.

Na styku múrov predpokladanej románskej etapy s gotickou prestavbou sa vymerala sonda 1/95 s rozmermi 2 x 2 m, kde sa čiastočne odkryli tri hroby bez sprievodných nálezov (len klince z rakiev), pravdepodobne z 18.-19. stor., pričom v zásypovej vrstve sa našli evidentne staršie kosti. Keďže cintorín sa využíval do pol. 19. stor., staršie hroby boli porušené. Existencia rotundy bola architektonicky dokázaná jestvujúcou škárou medzi kruhovou časťou stavby a dnešnou hlavnou loďou. Cintorín, situovaný severne od kostola, bol oveľa rozsiahlejší a siahal do miest dnešnej materskej školy. Vzhľadom na obmedzenú plochu pre pochovávanie došlo k narušeniu starších hrobov. Z tohto dôvodu sa zdá byť efektívny budúci výskum len v interiéri kostola, kde sa môžu odkryť hroby z románskej etapy. Patrocinium kostola sa nezistilo, pravdepodobne ide o filiálku zatiaľ neurčeného farského kostola z obdobia stredoveku.

Literatúra

HUDECOVÁ, I. 1995: Románska rotunda v Baďane. In: Pamiatky a múzeá, 1. Bratislava 1995, s. 40-41.

FESTSTELLUNGSGRABUNG IN BAĎAN. In der Gemeinde Baďan (Bez. Žiar nad Hronom) wurde die Grabung durch eine kürzliche architektonische Begehung hervorgerufen, welche die Datierung der ursprünglich als Spätrenaissance bezeichneten Kirche in die romanische Zeit verschob. Durch einen Schnitt im Extérieur der Kirche wurde ein Friedhof aus dem Mittelalter wie auch aus dem 18. Jh. gestört. Im Rahmen der Untersuchung der Architektur wurde Fundamentmauerwerk einer Rotunde freigelegt, die vom Schiff der gotischen Kirche durch eine Zäsur abgeteilt war. Im Schnitt 1/95 (2 x 2 m) wurden teilweise drei Gräber in ungleicher Tiefe wie auch der Rest einer etagenförmigen Bestattung freigelegt. Bei dem am tiefsten situierten Grab wurde eine Scherbe aus dem 18. Jh. gefunden.

ARCHEOLOGICKÉ VÝSKUMY V HISTORICKOM JADRE BRATISLAVY

Branislav Lesák - Margaréta Musilová - Jozef Hoščo

Bratislava, časť Staré Mesto (Bratislava, hlavné mesto SR)

1. Hviezdoslavovo námestie č. 13., juhozápadná časť štátnej mestskej pamiatkovej rezervácie Bratislava, parcela č. 495, ťažisko 18.-19. stor., súbor keramiky, archeologický dozor, uloženie nálezov MÚOP v Bratislave.

V rámci už niekoľkoročnej rekonštrukcie sa v spomenutom objekte vykonáva archeologický dozor, ktorý aktívne sleduje všetky zásahy stavebného charakteru do historických vrstiev (Lesák - Mináriková 1993, s. 80). Zo zásypu stavebnej suty z prelomu 18.-19. stor. pochádza keramický materiál, ktorý bude po rekonštrukcii objektu prezentovaný v jeho priestoroch.

2. Kapitulska ulica, západná časť štátnej mestskej pamiatkovej rezervácie Bratislava, parcela č. 21 422, ťažisko 18. stor. Bez nálezov.

V mieste vyústenia Kapitulskej ulice pred Dóm sv. Martina bola pri cestných prácach pod vozovkou zistená čiastočne narušená baroková klenba. Ako sme zistili, táto klenba patrila spojovacej chodbe medzi kryptou kostola a Jezuitským kolégiom (Kapitulska ul. č. 26). Koruna klenby bola objavená v hl. 50 cm pod telesom vozovky a dno chodby v hl. 352 cm (nadm. v. vozovky je 144, 51 m. n. m. B. p. v.).

3. Laurinska ulica č. 4 - Gorkého ulica č. 3, južná časť štátnej mestskej pamiatkovej rezervácie Bratislava, parcela č. 116, archeologický dozor. Ťažisko 11.-15. stor., kostrový hrob, južná časť mestského opevnenia, základové murivá pôvodnej stredovekej zástavby, uloženie nálezov MÚOP v Bratislave.

Archeologický dozor sa realizuje už druhú sezónu popri rekonštrukcii objektu Poštovej banky. V suterénnych priestoroch pôvodného stredovekého domu (z Laurinskej ulice) bol objavený narušený, v poradí už druhý kostrový hrob č. 2/95. Orientácia JV-SZ, hlavou na severozápad vo výstretej polohe na chrbte. Nálezy: v hrovej jame sa nachádzal črep zdobený rytou vlnkou. Na základe analógií zo susedného objektu v Laurinskej ul. č. 2 (Vallašek - Plachá 1965, s. 91-110) predpokladáme, že ide o slovanskú keramiku z 10.-11. stor., čím by mohol byť datovaný tak hrob č. 2/95, ako aj pravdepodobne s ním súvisiaci hrob č. 1/94 (Lesák - Musilová - Hoščo 1996). Hrobová jama bola na úrovni 134, 50 -134, 10 m. n. m. B. p. v.

V južnej časti objektu z Gorkého ulice bol v suterénnych priestoroch zdokumentovaný priebeh hradbového a parkanového múru, ktorých koruna bola zistená pri znižovaní úrovne hlinenej dlážky pivnice (13.-15. stor.).

V podchode brány z Laurinskej ulice boli pri prehľbovaní celého priestoru zistené zvyšky kamennej architektúry s okrovou maltou z 13. stor., so zvyškami klenby a pôvodná okruhliaková dlážka tohto najstaršieho stredovekého kamenného objektu na úrovni 135, 32 m. n. m. B. p. v.

4. Na vřřku č. 6, severozápadná časť štátnej mestskej pamiatkovej rezervácie Bratislava, parcela č. 422, archeologický dozor. Ťažisko 18.-19. stor.

Počas stavebných prác na odstraňovaní sutiny z asanovaného domu boli odkryté pôvodné suterénne priestory objektu.

5. Sedlárska ulica č. 5, centrálna časť štátnej mestskej pamiatkovej rezervácie Bratislava, parcela č. 16, archeologický dozor. Ťažisko 13.-16. stor., studňa, uloženie nálezov MÚOP v Bratislave.

Na prízemí v nepodpivničenej časti budovy bola počas stavebných úprav pri komplexnej rekonštrukcii objektu objavená stredoveká kamenná studňa so zásypom. K jej prieskumu sa pristúpi v r. 1996. Na lokalite bol v r. 1990 uskutočnený záchranný archeologický výskum (Maruniaková 1990).

6. Urřulínska ulica - bývalá frantiřkánska záhrada (detské ihrisko), severovýchodná časť štátnej mestskej pamiatkovej rezervácie Bratislava, parcela č. 62, predstihový archeologický výskum. Ťažisko doba halštatská (sídliisko), doba laténska (sídliisko), 2. pol. 9.-začiatok 10. stor. (pohrebisko), prelom 11.-12. stor. (sídliisko), 17. stor. (záhradná fontána), 2. pol. 19. stor. (studňa). Uloženie nálezov MÚOP v Bratislave.

V mesiacoch júl-november 1995 sa uskutočnila prvá fáza predstihového archeologického výskumu. Dôvodom pre jeho realizáciu bol zámer nájomcu pozemku (Váhostav a. s., Žilina) vybudovať v tomto priestore podzemné garáže.

Výskumnými prácami bolo objavených celkom 28 sídliskových objektov a 13 kostrových hrobov. Nultý meračský bod výskumu - 141, 298 m. n. m. B. p. v..

Osídlenie z doby halštatskej je doložené objavom jedného objektu (objekt č. 21/95).

O b j e k t 21/95, zahĺbený objekt typu zemnice s rozmermi 390 x 380 cm, čitateľný od úrovne -350 cm od nultého meračského bodu. Obvodové steny kolmo zrezané, dno rysujúce sa na úrovni -490 cm. Výplň objektu tvorila homogénna hliniopiesčitá zemina tmavohnedej farby, dobre kontrastujúca s okolitým piesčitým sterilným podložím. Z výplne objektu pochádza výrazný črepový materiál kalenderberskej kultúry (napr. misa s reliéfnou plastickou výzdobou), hlinená zoomorfná hrkálka (obr. 82: 1), mesiačikovité idoly (obr. 82: 2), ako aj hlinené tkáčske závažia a nález čelovej kosti ľudskej lebky so stopami po ohni (viď odborný posudok A. Šefčákovej v tejto publikácii na s. 174). Datovanie objektu 8.-7. stor. pred Kr.

Osídlenie z doby laténskej je reprezentované sídliskovými objektami typu polozemnice (obj. 14/95, 22/95, 25/95, 27/95), šachtovitej jamy (obj. 17/95, 18/95, 19/95) a zásobnicovej jamy (28/95).

O b j e k t 17/95 - šachtovitá jama pravouhlého pôdorysu (130 x 130 cm) s kolmými stenami a s vchodom - výklenkom z východnej strany. Jama zahĺbená do halštatského objektu č. 21/95 sa začala črtat na úrovni -380 cm a jej dno na úrovni -583 cm od bodu 0. Výplň tvorená heterogénnou hliniopiesčitou zemínou s prímiesou popola a uhlíkov.

V zásype sa nachádzali lomové kamene, ako aj deštruktívny horizont mazanice tehlovočervenej farby. V strede objektu sa našlo 15 ks železných prútov alebo obručí. Z ostatných nálezov sme našli len keramiku.

O b j e k t 18/95 - šachtovitá jama obdĺžnikovitého tvaru (160 x 100 cm) s kolmými stenami, v rohoch so stopami po vnútornom vydrevení a s výklenkom z východnej strany. Samotný objekt sa objavil na úrovni 404 cm od bodu 0. Heterogénnu výplň tvoril deštruktívny materiál z tehlovočervenej mazanice, popola a uhlíkov. Z hornej úrovne zásypu pochádza nález striebornej norickej mince typu Karlstein z 1. stor. pred Kr. Dno sa nachádzalo na úrovni 559 cm, vyspádované bolo do stredu, kde sa nachádzali prepálené lomové kamene.

V prípade týchto dvoch objektov ide o dosť netradičné sídliskové objekty. V Bratislave poznáme len jeden podobný nález a síce objekt č. 3b/85 s vydrevením z Panskej ulice č. 19-21 (Zachar - Rexa 1988, s. 29-71).

O b j e k t 22/95 sa rýsoval v sonde 3/95 od úrovne 247 cm od bodu 0 na ploche 36 m² v smere SZ-JV. Bezpečne boli zachytené len jeho dlhšie obvodové steny so stopami po kolovej konštrukcii. V strede objektu sa objavilo viacúrovňové ohnisko kruhového pôdorysu s výraznými prepálenými vrstvami tehlovočervenej farby. Z jeho okolia pochádza viacero drobných kovových nálezov. Dva bronzové terčiky (obr. 82: 5), polovica bronzového náramku, ako aj strieborná minca (tetradrachma) s nápisom BIATEC (Musilová - Lesák 1996). V jeho severnej časti boli objavené štyri žlaby spojené jedným kolmým žlabom. Dopĺňalo ich niekoľko kolových jám; ich interpretácia zostáva otvorená. Dno objektu vykazovalo výškové rozdiely od -260 do -317 cm od bodu 0. Z ostatných nálezov je výrazne zastúpený keramický inventár. Objekt obytného charakteru datujeme na základe nálezového materiálu do stupňov LD₁/LD₂ (1. stor. pred Kr.).

O b j e k t 27/95, štvorcového pôdorysu (sonda 2/95), z ktorého sa podarilo odkryť tretinu plochy. V pôdoryse sa objavili aj tri kolové jamy po nosnej konštrukcii, ako aj žlaby nachádzajúce sa v priestore medzi týmito kolovými jamami. Zaznamenali sme ho na úrovni -410 cm od bodu 0. Úroveň dna sa pohybuje medzi -450 až -480 cm. Zahĺbený bol do podložia z jemného piesku svetložltej farby, ale v jeho strede sa nachádzala výrazná piesčitá krusta tmavohnedej farby, možno dlážka, v ktorej boli stopy po uhlíkoch a popole. Z nálezov je výrazný rôznorodý keramický inventár, železný nožík ako aj bronzová spona spojenej konštrukcie (obr. 82: 4) a spona s prehnutým lúčikom (obr. 82: 3). Objekt datujeme do stupňov LC₂/D₁.

Z 2. pol. 9.-1. pol. 10. stor. sa na veľkomoravskom pohrebisku zachytilo 13 hrobov.

H r o b č. 1/95, S1/95 - v západnom profile boli zachytené dolné končatiny dospelého jedinca na úrovni -301 cm od bodu 0. Predpokladaná orientácia Z-V. Bez nálezov, z technických príčin bližšie neskúmaný.

H r o b č. 2/95, S1/95 - dospelý jedinec, žena (maturus I), vystretá poloha na chrbte, ruky pri tele, pravá ruka mierne skrčená, orientácia SV-JZ. Hrobová jama zistená na úrovni -301 cm, dno hrobej jamy -345 cm od bodu 0. Bez nálezov.

H r o b č. 3/95, S1/95 - dospelý jedinec, žena, (adultus II), vystretá poloha na chrbte, ruky pri tele, pravá ruka mierne skrčená. Pravá noha sekundárne v túbii zlomená, chýbali chodidlá porušené predpecnou jamou pece z 12. stor. (objekt č. 3/95), orientácia S-J. Hrobová jama zistená na úrovni -323 cm, dno -363 cm od bodu 0. Bez nálezov.

H r o b č. 4/95, S1/95 - dieťa (infans I), vystreté v polohe na chrbte, orientácia V-Z. Hrob s vydrevením (rakva) -349 cm od bodu 0. Nálezy: jeden dvojité valcovitý korálik, dva segmentované koráliky a jedna tmavohnedá valcovitá perla s natavenou žltou niťou, uložené pod mandibulou; hrncovitá nádoba zdobená rytou vlnovkou, uložená pri nohách (obr. 83: 1-4, 8).

H r o b č. 5/95, S1/95 - dieťa (infans I), vystreté v polohe na chrbte, orientácia SZ-JV. Hrobová úprava nezistená, -358 cm od bodu 0. Bez nálezov.

H r o b č. 6/95, S2/95 - žena? (adultus), vystretá poloha na chrbte, ruky uložené tesne pri tele, orientácia SZ-JV. Hrobová jama -360 - 404 cm od bodu 0, výdreva (rakva). Nálezy: dva deriváty hroziakovitých náušnic pri hlave (obr. 83: 5, 6), dve hrncovité nádoby zdobené rytou vlnovkou, jedna uložená po strane pravej stehennej kosti a druhá pri chodidle pravej nohy.

H r o b č. 7/95, S2/95 - muž (adultus II/maturus I), vystretá poloha na chrbte, orientácia SZ-JV. Hrobová jama -359 až -398 cm od bodu 0. Nálezy: jedna spodná tretina hrncovitej nádoby, výzdoba tvorená viacnásobnou rovnou líniou a vpichovanou výzdobou, uložená pri ľavom chodidle.

H r o b č. 8/95, S2/95 - žena? (maturus II), vystretá poloha na chrbte, lebka obrátená na pravú stranu. Orientácia JZ-SV. Hrobová úprava nezistená, hl. -360 cm od bodu 0. Z technických dôvodov sa neprikročilo k úplnému vybratiu hrobu. Bez nálezov.

H r o b č. 9/95, S2/95 - dieťa (infans I), vystretá poloha s rukami spustenými vedľa tela, orientácia JV-SZ. Hrobová jama -372 až -388 cm od bodu 0. Bez nálezov.

H r o b č. 10/95, S2/95 - novorodenec (circumnatale). Hrob zachytený na úrovni -360 cm od bodu 0. Bez nálezov.

H r o b č. 11/95, S3/95 - dieťa (infans I), vystretá poloha na chrbte, s rukami uloženými vedľa tela, orientácia Z-V. Hrobová jama -284 až -300 cm od bodu 0. Nálezy: jeden bronzový pozlátený závesok z náušnice karantánsko - köttlašského typu (obr. 83: 7). Dieťa držalo závesok v ľavej ruke.

H r o b č. 12/95, S3/95 - muž (senilis), poloha na chrbte s nohami skrčenými do pravej strany. Orientácia SZ-JV. Hrobová jama -284 až -326 cm od bodu 0. Bez nálezov.

H r o b č. 13/95, S2/95 - dieťa (infans I), vystretá poloha na chrbte, s rukami pri tele, orientácia SZ-JV. Hrobová jama, stopy po rakve -404 cm od bodu 0. Nálezy: spodná časť hrncovitej nádoby zdobená viacnásobnými nepravidelnými líniami, uložená pri nohách.

Antropologický rozbor kostrového materiálu robila dr. A. Šefčáková z PM SNM, jej príspevok je uverejnený v tejto publikácii.

Prelom 11.-12. stor. - chlebové pece.

O b j e k t č. 2/95, S1/95. Na úrovni -303 cm až -351 cm od bodu 0 sme identifikovali jednoduchú jednopriestorovú chlebovú pec podkovovitého tvaru s predpecnou jamou a ústím orientovaným na východ. Z južnej strany sa nachádzali zvyšky kamennej konštrukcie (lomový kameň), zachytená bola deštrukcia klenby pece, spadnutá do vnútorného prestoru. Pec bola zapustená do svahu. Rozmery: 200 x 130 cm. Nálezy: keramika, zvieracie kosti.

O b j e k t č. 3/95, S1/95. Na úrovni -303 až -323 cm od bodu 0 sa nachádzala jednoduchá jednopriestorová chlebová pec podkovovitého pôdorysu. Ústie a predpecná jama boli orientované na juh. Zahĺbená bola do terénu. Predpecná jama porušila kostrový hrob č. 3/95. Rozmery: 120 x 140 cm. Nálezy: keramika, zvieracie kosti.

O b j e k t č. 4/95, S1/95. Na úrovni -296 až -314 cm od bodu 0 bola zachytená jednopriestorová jednoduchá chlebová pec podkovovitého pôdorysu, predpecná jama len z časti viditeľná. Ústie a predpecná jama boli orientované na juhovýchod. Na dne, v estrichu pece a v jej ústí boli uložené lomové kamene, medzi ktorými sa našla keramika, železná troska, zvieracie kosti. Rozmery: 150 x 150 cm.

O b j e k t č. 11/95, S1/95. Na úrovni -355 cm až -374 cm od bodu 0 bola zistená jednopriestorová jednoduchá chlebová pec, zapustená do svahu. Orientácia ústím na východ. Vo výplni vlastnej pece bola keramika, zvieracie kosti. Rozmery: 150 x 160 cm.

O b j e k t č. 15/95, S2/95. Od úrovne -360 cm po -368 cm od bodu 0, sme objavili jednopriestorovú jednoduchú chlebovú pec, kruhového pôdorysu, zapustenú do terénu. Pod tehlovočerveným

estrichom sa nachádzala izolačná vrstva vytvorená z riečnych okruhliakov a lomového kameňa. 0-135 cm, ústie bolo pravdepodobne orientované na juhovýchod. Nálezy: keramika.

V priestore sondy S2/95, v jej severovýchodnej časti bola zistená tehlová studňa z r. 1860, zapustená do staršieho objektu, pravdepodobne barokovej fontány z kamenného-tehlového muriva zo 17. stor. Koruna venca studne bola v hl. -139, 29 m. n. m. Vnútny Ø 95 cm, vonkajší Ø 152 cm. Dno studne v hl. -130, 80 m. n. m., čiže jej celková hĺbka je 8, 49 m. Hladina vody sa nachádzala v hl. 5, 55 m od okraja studne. Studňa bola prekrytá sekundárnymi kamennými architektonickými článkami.

7. Námestie SNP č. 25, juhovýchodný okraj štátnej mestskej pamiatkovej rezervácie, parcela č. 21 335/10, prelom 11. a 12. stor. až r. 1529, cintorín do začiatku 18. stor., laténska a halštatská kultúrna vrstva, záchranný výskum, uloženie nálezov MÚOP v Bratislave.

V r. 1995 sa pokračovalo v archeologickom výskume cintorínovej kaplnky sv. Jakuba a zaniknutej osady Sv. Vavrinca. Výskumom bola zistená hĺbka suterénnej časti ossária románskeho karnera so základovou špárou 6, 6 m pod súčasným terénom (obr. 84). Vonkajší plášť ossária sa kužeľovite zužoval k základovej špáre cca o 70 cm. Románske ossárium bolo v pôvodnom stave zakomponované aj do prvej gotickej prestavby kaplnky a až pri druhej gotickej prestavbe nahradili zaklenutie valcového suterénu valenou klenbou pod mierne obdĺžnikovou loďou. Z obdobia prvej gotickej stavebnej etapy pochádzajú tiež zvyšky muriva pri západnom portáli, možno axiálnej veže.

Na príslušnom cintoríne bolo vyčlenených šesť horizontov pochovávaní. Prvý horizont, doložený zvyškami porušených hrobov, datuje superpozícia predrománskej rotundy postavenej na prelome 11. a 12. stor. Druhý horizont sa viaže k predrománskej rotunde a tretí k románskeму karneru, postavenému okolo r. 1200. Niveleta hrobov týchto troch horizontov bolo približne rovnaká a najhlbšie uložené hroby boli zapustené do kultúrnej vrstvy s laténskou a halštatskou keramikou v hĺbke 4 až 4, 3 m pod povrchom. Štvrtý horizont sa viaže k prvej gotickej kaplnke, ktorá mala pomerne krátke trvanie, cca v 1. štvrtine 15. stor. Piaty horizont tvoria hroby z obdobia do zániku kaplnky v r. 1529, ktorého niveletu presne určoval blok spadnutého múru zo severozápadného nárožia. Posledný horizont tvoria hroby vedľa dlážky a nad dlážkou zaniknutej stavby, v úrovni 1, 7 až 0, 8 m pod povrchom.

8. Zámocká ulica, pri severnom úpätí hradného kopca, parcela č. 805, novovek, archeologický dozor MÚOP v Bratislave. V rámci revitalizácie Zámockej ulice bol bagrovaním plánovaný terén a realizovaná stavba inžinierskych sietí pod úroveň pivníc asanovaných domov. Z cca 12 evidovaných pivníc, tri boli zapustené čiastočne až úplne do skalného brala hradného kopca. Podľa použitého stavebného materiálu, hlavne tehál, boli postavené v posledných troch storočiach. Stopy po starších objektoch alebo kultúrnych vrstvách pri úpätí kopca zistené neboli.

Literatúra

- LESÁK, B. - MINÁRIKOVÁ, M. 1993: Záchranné výskumy v štátnej mestskej pamiatkovej rezervácii Bratislava. In: AVANS v r. 1992. Nitra 1993, s. 80.
- LESÁK, B. - MUSILOVÁ, M. - HOŠŠO, J. 1996: Záchranné a predstihové archeologické výskumy v štátnej mestskej pamiatkovej rezervácii Bratislava. In: AVANS v r. 1994. Nitra 1996, s. 121-126.
- MARUNIAKOVÁ, M. 1990: Nálezová správa z archeologického výskumu na Sedlárskej ul. č. 5 v roku 1990. Uloženie - Archeologické oddelenie MÚOP Bratislava, nepublikované.
- MUSILOVÁ, M. - LESÁK, B. 1996: Mince z neskorolátenských objektov v Bratislave (archeologický výskum 1991-1995). In: SIN, 14. Nitra 1996, s. 207-213.
- VALLAŠEK, A. - PLACHÁ, V. 1965: Zisťovací archeologický prieskum na Leningradskej ulici v Bratislave. In: Bratislava 1. Bratislava 1965, s. 91-110.
- ZACHAR, L. - REXA, D. 1988: Beitrag zur Problematik der spätlatènezeitlichen Siedlungshorizonte innerhalb des Bratislavaer Oppidums. In: ZbSNM, 82, 1988. História 28. Bratislava s. 27-71.

ARCHÄOLOGISCHE GRABUNGEN IM HISTORISCHEN KERN VON BRATISLAVA. Bratislava, Teil Staré Mesto (Altstadt - Bratislava, Hauptstadt der SR). 1. Stadtplatz Hviezdoslavovo nám. Nr. 13, Schwerpunkt 18.-19. Jh., Keramik. 2. Gasse Kapitulska ul., Parzelle Nr. 21 422, Schwerpunkt 18. Jh., unterirdischer Gang. 3. Gasse Laurinska Nr. 4, Schwerpunkt 11.-15. Jh., Körpergrab Nr. 2/95, Fundamentmauern der mittelalterlichen Stadtbefestigung und eines mittelalterlichen Hauses. 4. Na vřšku Nr. 6, Schwerpunkt 18. Jh., Keller eines assanierten Hauses. 5. Gasse Sedlárska ul. Nr. 5, Schwerpunkt 13.-16. Jh., Brunnen. 6. Gasse Uršulínska ul. -

Franziskanergarten, Schwerpunkt Hallstattzeit, 8.-7. Jh. v. Chr. - Grubenhaus mit Funden plastisch verzierter sog. Kalenderberger Keramik, zoomorpher Tonplastik, zwei St. Mondidole (Abb. 82: 1, 2) und eine menschliche Kalotte; Latènezeit, 2.-1. Jh. v. Chr. - fünf Halbgrubenhäuser, drei schachtartige Gruben und eine Vorratsgrube, metallene Kleinfunde: eine Silbermünze BIATEC, eine Münze Typ Karlstein, vier Stück Bronzefibeln, zwei Stück Bronzescheiben (Abb. 82: 3-5); zweite Hälfte des 9.-Anfang des 10. Jh. - großmährische Zeit - 13 Gräber mit Beigaben: vergoldeter Anhänger von einem Ohrring des karantanisch-köttlacher Typs, zwei St. Ohrringe mit traubenförmigem Anhänger und fünf Gefäße (Abb. 83); 11.-12. Jh. - fünf einräumige Öfen zum Brotbacken mit Keramikfunden; 17.-19. Jh. - Gartenfontäne, im J. 1860 zu einem Ziegelbrunnen umgebaut. 7. Auf dem Stadtplatz SNP Nr. 25 untersuchte man in der zweiten Saison die Friedhofskapelle St.-Jakob der Siedlungswüstung St. Laurentius (Abb. 84). Präzisiert wurde durch die Grabung die Form des Ossariums des romanischen Karners, das auch nach dem ersten gotischen Umbau unverändert blieb, und erst beim zweiten gotischen Umbau ersetzte man die Wölbung des zylindrischen Souterrains durch ein Tonnengewölbe unter einem mäßig rechteckigen Schiff. Auf dem Friedhof wurden sechs Belegungshorizonte unterschieden, der älteste schon aus der Zeit vor der Errichtung der vorromanischen Rotunde, und die nachfolgenden Horizonte sind mit den einzelnen Bauten und Horizonten nach dem Untergang der Kapelle im J. 1529 zeitgleich. 8. Auf der Gasse Zámocká ul. am Fuß des Burgberges erfolgten im Rahmen der Revitalisierung durchgeführte Eingriffe in das Gelände unter das Niveau von Kellern assanierter Häuser. Außer neuzeitlichen Objekten wurden hier keine Spuren einer älteren Besiedlung festgestellt.

NOVÉ NÁLEZY Z BANSKEJ BYSTRICE-SÁSOVEJ

Marta Mácelová

Banská Bystrica, časť Sásová (okr. Banská Bystrica), (M-34-111-C-b, 1 : 25 000, 266 : 339 mm), doba halštatská, stredovek, sídlisko, stredoveký cintorín, prieskum, uloženie nálezov SM v Banskej Bystrici.

Pri výkope vodovodnej šachty na pozemku P. Lychého na Stránskej ulici č. 5 sa našli dva fragmenty bronzovej ihlice. Neúplná ihlica s krúžkovou jednozávitovou hlavicom (obr. 85: 1) a nevýrazný črepový materiál (obr. 85: 2) pochádzajú pravdepodobne zo sídliskovej vrstvy, ktorú s rezervou možno datovať do doby halštatskej (za pomoc pri datovaní ďakujem L. Veličikovi). Na parcele sa našla aj stredoveká keramika z 15. stor.

Pri kopaní vodovodnej šachty na Stránskej ulici č. 4 sa v hl. 40 cm pod terajšou úrovňou dvora našla kostra dospelého jedinca, orientovaná v smere S-J bez sprievodného datovacieho materiálu. Hrob mohol byť súčasťou bývalého kostolného cintorína (gotický kostol sv. Antona a Pavla leží 75 m severne od Stránskej ul.). Na tom istom dvore sa pri stavebných prácach našlo množstvo stredovekej keramiky z 15. stor., ktorú majitelia odovzdali do Stredoslovenského múzea v Banskej Bystrici. Sásová bola osídlená saskými kolonistami už v 14. stor.

NEUFUNDE AUS BANSKÁ BYSTRICA-SÁSOVÁ. Beim Graben eines Wasserleitungsschachtes in der Stadt Banská Bystrica, Teil Sásová (Bez. Banská Bystrica) in der Gasse Stránska ul. Nr. 4 wurden eine mittelalterliche Siedlungsschicht aus dem 15. Jh. und ein Körpergrab festgestellt. Auf der Gasse Stránska ul. Nr. 5 fand man eine unvollständige Bronzenadel (Abb. 85: 1) und zerscherbtes Siedlungsmaterial aus der Hallstattzeit (Abb. 85: 2) und aus dem Mittelalter (15. Jh.).

VÝSKUMY V HISTORICKOM JADRE BANSKEJ BYSTRICE

Marta Mácelová

Banská Bystrica (okr. Banská Bystrica)

1. Námestie SNP č. 3 - dvorný trakt (M-34-111-C-d, 1 : 25 000, 299 : 68 mm), 10. stor., stredovek vrcholný (15. stor.), novovek, drevené žlaby, zrubový objekt, novoveké architektúry, predstihový výskum, uloženie nálezov SM v Banskej Bystrici.

Predstihový výskum vyvolaný výstavbou vnútroblokovej komunikácie. Svahový terén parcely č. 1455/1 bol splanňovaný v r. 1992 a pri elektrifikačných prácach v r. 1994 bola porušená kultúrna vrstva zo 14.-15. stor.

V sonde I/95 sa tesne pod povrchom súčasného terénu zistili základové murivá nerovnakej hrúbky, ktoré sa odlišujú použitým stavebným materiálom a predstavujú pravdepodobne rôzne stavebné fázy architektúr. Ich pôdorysná dispozícia doteraz nie je známa. Murivá sú orientované v smere S-J (paralelne s parcelačným múrom) a tiež v smere V-Z. Povrchová sivohnedá vrstva zeminy, hrubá 40 cm, na celej ploche sondy obsahovala okrem kamenných deštrukcií a úlomkov malty aj stredovekú a novovekú keramiku. Pod touto vrstvou sa nachádzala súvislá prepálená uhlíková vrstva, ktorú interpretujeme ako požiarovú vrstvu z 10. apríla 1500.

V spomenutej vrstve v strede sondy sa nachádzali veľké kusy prepálenej mazanice s odtiačkami trámov, ktoré pochádzajú z južnej steny zrubového objektu zničeného požiarom. Severnú stenu, vzdialenú od južnej steny 4-4, 5 m, porušil výkop novodobej kanalizácie, západnú zase základový múr široký 70 cm po celej jej dĺžke. Podlaha pozostávala pravdepodobne z drevenej dlážky v hl. 70 cm, súdiac podľa tenkej spálenej vrstvy.

Výplň zrubu tvorila čiernohnedá zemina prestúpená uhlíkmi (analýzy archeobotanického materiálu urobila J. Mihályiová a sú publikované v tomto čísle zborníka) a početnými úlomkami glazovanej i neglazovanej kuchynskej, stolovej a technickej keramiky (obr. 87: 2). Na dnách nádob sa našli značky (obr. 87: 3). Početnú skupinu sivej keramiky reprezentujú okrem hrncov gotické poháre, džbány, osvetlovacie kahance a pokrývky. Najväčšiu skupinu tvorí hnedosivá až hnedočervená keramika zastúpená hrncami, džbánmi, trojnožkami a najmä gotickými pohármi (obr. 87: 4). Bielu keramiku zastupujú džbány s aplikovaným vkolokovaným ornamentom, misky a poháre. Nechýbajú ani fragmentárne zachované komorové kachlice s rastlinným, geometrickým a figurálnym motívom; všetky sú glazované. Fragment kachlice znázorňujúcej jednu ruku s korbelom a druhú s kosťou (obr. 87: 1) sme identifikovali podľa nálezu kachlice z Kremnice (HOŠŠO 1991, obr. 24 : 4). Veľmi početný je kovový inventár s prevahou stavebného kovania. Výrobky zo skla reprezentujú fragmenty pohárov s koláčovitými a hrotitými nálepmi a okenné terče. Skúmaný objekt datujeme na základe materiálu do 2. pol. 15. stor. Zánikový horizont ohraničujeme rokom 1500.

V hl. 70-80 cm bola stredná plocha sondy vydláždená súvislou vrstvou okruhliakov, pod ktorými sa našiel drevený žlab široký 65 cm. Žlab sa ťiahol naprieč celou sondou. Úlohou nasledujúcej sezóny bude doskúmanie žlabu na susedných parcelách a overenie, či ide o mestskú kanalizačnú sústavu.

Črepy nájdené na úrovni dna žlabu v hl. 110-115 cm pod povrchom patria k prvým nálezom slovanskej keramiky v Banskej Bystrici.

Doskúmanie parcely prispeje k riešeniu stredovekého osídlenia historického jadra a snáď aj k vyriešeniu otázky lokalizácie najstaršieho slovanského osídlenia Banskej Bystrice.

2. Mestský hrad, budova starej fary (M-34-111-C-d, 1 : 25 000, 310 : 54 mm), stredovek (15. stor.), kachlice, deštrukcia kachlovej pece, prieskum a záchranný výskum, uloženie nálezov SM v Banskej Bystrici.

V novembri 1995 sa v priestoroch mestského hradu robila rekonštrukcia elektrického vedenia. Ryha pre elektrické káble viedla 80 cm severne od miesta nálezu stredovekých kachlíc zachránených v r. 1993 (Mácelová 1995). Nakoľko v novej ryhe sme v hl. 90 cm zistili sokel kachlovej pece, rozšírili sme ryhu severným smerom o 40 cm a južným o 80 cm pod asfaltovú dlažbu hrubú 6 cm a betónové lôžko pre asfalt hrubé 15 cm. V hl. 40 cm sa začínala červená deštrukcia kachlovej pece, ktorá má hrúbku 50 cm. Do deštrukcie bol zapustený detský hrob, z ktorého sa našla porušená kostra a klince z truhly v hl. 70 cm. Nález hrobu pri západnom opevnení mestského hradu je dokladom využívania tejto časti areálu ako prikostolného cintorína.

Z deštrukcie pece sa podarilo zrekonštruovať sedem komorových kachlíc s reliéfnou výzdobou. K piatim doteraz známym druhom výzdoby pribudol ďalší rastlinný motív (obr. 86: 1), motív s gryfom (obr. 86: 2) a lev v erbovom štíte (obr. 86: 3). Pribudli aj ďalšie tri kusy nádobkovitých kachlíc so štvorcovým ústím a plastickým okružím vo vnútri (obr. 2 : 4). Všetky kachlice sú neglazované, niektoré sú druhotne deformované ohňom. Súbor kachlíc je datovaný do 15. stor. a je súčasťou pece

pochádzajúcej pravdepodobne zo starej fary, ktorej maltová dlážka hrubá 8 cm sa zistila v hl. 90 cm, rovnako ako sokel pece. Maltová dlážka ide pod základy terajšej budovy, priliehajúcej k Andrejovej (farskej) bašte. Stará fara sa nachádzala asi bližšie k farskému kostolu Nanebevzatia Panny Márie, súdiac podľa interiéru s deštruovanou pecou. Plošná odkrývka sa plánuje v r. 1996, v súvislosti s výmenou dlažby v celom hradnom areáli.

Literatúra

- HOŠŠO, J. 1991: Výsledky historicko-archeologického výskumu mestského hradu v Kremnici. In: ZbFFUK. Historica 39-40. Bratislava 1991, s. 249-292.
- MÁCELOVÁ, M. 1995: Prieskumy v mestskej pamiatkovej rezervácii v Banskej Bystrici. In: AVANS v roku 1993. Nitra 1995, s. 94-95, obr. 58, 59.

GRABUNGEN IM HISTORISCHEN STADTKERN VON BANSKÁ BYSTRICA. 1. Während der Vorsprungsgrabung in Banská Bystrica (Bez. Banská Bystrica) wurden im Hoftrakt Nr. 3 auf dem Stadtplatz SNP Fundamente neuzeitlicher Architekturen festgestellt, die eine Schicht aus dem 15. Jh. störten. In 40 cm T. befand sich eine Brandschicht von einem Blockbau, der bei der Feuersbrunst am 10. April 1500 verbrannte. Die Schicht enthielt außer zahlreichem Metall- und Glasinventar glasierte und unglasierte Keramik und Kacheln. Die Küchen-, Tisch- und technische Keramik hat einen grauen, weißen und farbigen Bruch (Abb. 87: 1-5). Unter der Brandschicht erfaßte man eine Holzrinne der städtischen Kanalisation und unter ihr die ersten Funde von slawischer in Banská Bystrica gewonnener Keramik. 2. In der städtischen Burg ergrub man bei der Ausschachtung der Elektrifizierungsrinne weitere Kacheln eines destruierten Ofens aus dem 15. Jh. (Abb. 86: 1-4). Sie stammen wahrscheinlich aus der älteren Pfarrei, die bei der Feuersbrunst im J. 1500 niederbrannte. Sie sind vom Feuer deformiert.

ZISŤOVACÍ VÝSKUM NA HRADISKU V NEMECKEJ

Marta Mácelová - Peter Mosný - Karol Pieta

Nemecká (okr. Banská Bystrica), Hradisko, 786, 3 m n. m. (M-34-111- D-d, 1 : 25 000, 240 : 35 mm), neskorá doba bronzová, doba laténska až včasná doba rímska (?), stredovek (15. stor.), hradisko, hrádok, zisťovací výskum, uloženie SM v Banskej Bystrici.

Zisťovací výskum sa uskutočnil s finálnou podporou Jána a Ivana Kindernayových z Nemeckej, ktorí spolupracovali aj pri prieskume lokality. Podnetom k výkopu nevelkého rozsahom boli nálezy získané v posledných dvoch rokoch z amatérskych výkopov (Mácelová 1995; Pieta - Mosný 1996, s. 140). Jeho cieľom bolo hlavne upresniť časové zaradenie lokality.

Hradisko sa nachádza na zalesnenom južnom výbežku Nízkyh Tatier (rázsocha Čierneho dielu, obr. 88). Na západnej strane vrch obteká potok Ráztoka (obr. 89: 1). Pôvodný prístup bol pravdepodobne z juhovýchodnej strany, severný a západný svah je strmý. Valové opevnenie je zreteľné na južnej strane. Terénne práce sa zamerali na vrcholovú plošinu, kde sa vykopalo šesť sond. V úzkom reze opevnením sa dali rozpoznať najmenej dve stavebné fázy. V hornej časti sa ukázali dočervena prepálené vrstvy so stopami drier a koncentraciami kameňov. V prednej časti sa odkryl zuhoľnatý stĺp s priemerom 15-20 cm, zapustený do staršieho násypu. Pravdepodobne pochádza z palisády stredovekého hrádka. V hĺbke 120 cm sa dosiahla vápencová skala zvetralá na povrchu. Zachovalá výška telesa valu je 90 cm. Z rezu sa získala zlomkovitá keramika z neskorej doby bronzovej, z doby laténskej a zo stredoveku. Aj ostatné sondy poskytli len nepočetný materiál, hlavne stredoveké črepy a železné predmety. Na vnútornej ploche sa podložie dosiahlo v hĺbke 25-40 cm. Stopy objektov alebo konštrukcií sa nezistili.

Črepy sa nachádzajú aj na terasách v blízkosti vrcholového hrebeňa. Z úpätia vrchu pochádza biela a sivá stredoveká keramika a viaceré železné predmety, nájdené detektorom kovov.

Výskum v roku 1995 napriek skromným nálezom pomohol upresniť rozsah osídlenia lokality. Potvrdilo sa osídlenie z neskorej doby bronzovej (obr. 90: 5-7), ktoré rozšírilo počet nálezísk lužickej

kultúry na hornom Pohroní. Okraj vázy (obr. 90: 7) nesie znaky vplyvu z okruhu kyjatickej kultúry, ktorý sa dosť výrazne prejavuje v tejto časti povodia Hrona. Popri osídlení z predpúchovského stupňa, rámcovo datovanom niekde do konca staršej a do strednej doby laténskej sa medzi novozískaným materiálom objavili aj zlomky keramiky púchovskej kultúry (obr. 90: 1, 3, 4), približne z konca doby laténskej až počiatku doby rímskej. Bolo by zaujímavým zistením, že aj v pohronskej časti územia tejto kultúry, podobne ako na Považí (Pieta 1986), existuje horizont opevnení zničených požiarom z prvých desaťročí nového letopočtu. Túto možnosť naznačujú aj niektoré ďalšie nálezy z tejto oblasti (Trnavá Hora). Tento dohad môže potvrdiť len ďalší výskum hradiska v Nemeckej, ktoré má vzhľadom na malý rozmer a ťažko prístupnú polohu vyslovene refugiálny charakter.

Najviac informácií priniesol relatívne početný inventár zo stredovekej zástavby. Zo siedmich hrotov striel do kuše (obr. 89: 2, 3) štyri hroty majú kvadratický a dva kosoštvorcový prierez, jeden hrot má list deltoidného tvaru. Posledne spomenutý kus patrí k typu plochých listovitých hrotov (Slivka 1980, s. 240, pozn. 212). Z ďalších predmetov môžeme spomenúť čepel noža, závesný hák na kotol a časť podkovy s tromi otvormi v žliabku a klinovým ozubom. Stredoveký materiál patrí jednotne do 15. stor. V archívnych materiáloch sa dosiaľ nepodarilo nájsť pramene, ktoré by objasnili dôvod výstavby dreveného hrádka na vrchu Hradisko. Budovanie takýchto oporných bodov pravdepodobne priamo súvisí s dlhoročnou prítomnosťou Jiskrovej posádky na Zvolenskom zámku.

Literatúra

- MÁCELOVÁ, M. 1995: Prvé nálezy na hradisku v Nemeckej. In: AVANS v r. 1993. Nitra 1995, s. 94, obr. 57.
- PIETA, K. 1986: Stand und Notwendigkeit der Erforschung der Púchov-Kultur. In: Stan i potrzeby badan nad młodszym okresem przedrzymskim i okresem rzymskim w Polsce. Kraków 1986, s. 25-47.
- PIETA, K. - MOSNÝ, P. 1996: Laténske hradisko so stredovekými nálezmi pri Nemeckej. In: AVANS v r. 1994. Nitra 1996, s. 140.
- SLIVKA, M. 1981: Stredoveké hutníctvo a kováčstvo na východnom Slovensku. 2. časť. In: HC, 11, 1980. Košice 1981, s. 218-288.

FESTSTELLUNGSGRABUNG AUF DEM BURGWALL IN NEMECKÁ. Die seit längerem bekannte Wallbefestigung auf dem Berg Hradisko (786 m ü. d. M.) im Gemeindekataster von Nemecká (Bez. Banská Bystrica) wurde in letzter Zeit durch Amateurgrabungen gestört (Abb. 88; 89: 1). Die nachfolgende Sondage hatte die Aufgabe, die einzelnen Besiedlungsphasen dieser kleinen Refugialburg festzustellen, die in der Spätbronzezeit entstanden. Unter der Keramik der Lausitzer Kultur (Abb. 90: 5, 6) erscheinen auch Stileinflüsse aus dem Bereich der Kyjatice-Kultur (Abb. 90: 7). Außer den länger bekannten Besiedlungsspuren aus der mittleren Latènezeit wurden auch Scherben vom Ende der Latènezeit oder aus den Anfängen der römischen Zeit gefunden (Abb. 90: 1, 3, 4). Die Funde aus diesem Zeitabschnitt (LD2, bzw. B1a) sind für den Untergangshorizont der Befestigungen der Púchov-Kultur im Waagtal kennzeichnend, der im Grantal bisher nicht verlässlich nachgewiesen ist. Spätmittelalterliche Besiedlung aus dem 15. Jh. (Abb. 89: 2, 3) ist im Innern der Befestigung reich vertreten und festgestellt wurde sie auch auf den Terrassen unter dem Gipfel beim Fuß des Berges. Die Existenz der hölzernen Kleinburg in Nemecká ist nicht in Schriftquellen nachgewiesen. Sie hängt etwa mit den Aktivitäten des Heeres Jan Jiskras im Grantal zusammen.

VÝSKUM ENEOLITICKEJ MOHYLY V HANKOVCIACH

Jan Machník - Pavol Mačala

Hankovce (okr. Bardejov), Lazy - kóta 524 (M-34-103-B-d, 1 : 25 000, 259 : 52 mm), mladý eneolit, mohyla, systematický výskum, uloženie nálezov VPS AÚ SAV v Košiciach.

V rámci slovensko-poľského programu "Prví roľníci a pastieri na obidvoch stranách Nízkych Beskíd" pokračoval v júni a júli r. 1995 výskum na mohylovom pohrebisku, rozloženom severne od obce Hankovce (Machnik - Mačala 1996, s. 126-128). Predmetom výskumu bola najväčšia mohyla č. 2 v skupine šiestich mohýl, dislokovaných blízko kóty 524 m, v lese nazývanom "Do verchu". Mohyla situovaná na najvyššom mieste v polohe "Lazy" je súčasťou mohýl rozložených po vrchole dlhého horského hrebeňa, tiahnuceho sa južným smerom od Bardejova po pravej strane rieky Topľa v oblasti Kurimskej Brázdy. V reťazci 37 mohýl, ktoré sa taktiež tiahnu južným smerom, je skúmaná mohyla na severnom konci reťaze v poradí druhá (obr. 91).

Mohyla č. 2 bola pred začatím výskumu vysoká 1, 40 m a v základni mala priemer približne 17 m. Jej násyp pozostával z hlíny s prímiesami drobných zvetralých kameňov. Miestami sa v ňom našli drevené uhlíky a malé črepy z nádob kultúry so šnúrovou keramikou. Pod násypom v hl. 110 cm od vrcholu mohýly sa natrafilo na kamennú konštrukciu v podobe vydláždeného trojuholníka alebo skôr trapézy, dlhej približne 13 m a na základnej strane širokej približne 8 m, orientovanej dlhšou osou v smere J-S. Konštrukcia bola zhotovená z nevelkých plochých pieskovcových kameňov, pochádzajúcich z miestnych zvetralín, v prostredí ktorých sa zachovala i rádiolaritová surovina. Na povrchu konštrukcie sa našli pozostatky dvoch veľkých ohnisk (v jednom boli zlomky nádob). Ďalšie dve ohniská taktiež s úlomkami keramiky sa nachádzali na jej západnom okraji v násype mohýly. Súčasťou konštrukcie boli aj dve malé oválne zoskupenia podobných kameňov, situované na jej západnej a východnej strane. Hneď nad hlavnou konštrukciou, približne v jej polovičnej dĺžke, sa v násype našlo retušované ostrie hrotu (?) z kriedového kremeňa naddnestrovského pôvodu. Na západnom okraji mohýly, pravdepodobne už za hranicou jej pôvodného násypu, sa zistila dosť rozľahlá jama s pozostatkami ohniska (mazanica?), zahĺbeného v podloží približne do hl. 50 cm.

Vzhľadom na objavenie sa spomínanej kamennej konštrukcie v mohyle, majúcej nateraz blízke analógie len na území Nemecka, ďalšie výkopové práce budú pokračovať v r. 1996, nakoľko výskum si vyžaduje uplatňovať špecifické exploatačné i dokumentačné metódy. Celá konštrukcia bola zodpovedne zabezpečená, t. j. prikrytá fóliami a zeminou a okolitý terén sa ohradil a označil. (Príspevok z poľského jazyka preložil S. Šiška).

Literatúra

MACHNIK, J. - MAČALA, P. 1996: Výskum mohýly kultúry so šnúrovou keramikou v Hankovciach. In: AVANS v r. 1994. Nitra 1996, s. 126-128.

ERFORSCHUNG EINES ÄNEOLITHISCHEN HÜGELGRABES IN HANKOVCE. Im Rahmen des slowakisch-polnischen Programms "Die ersten Bauern und Hirten an beiden Seiten der Niederen Beskiden" realisierte man im J. 1995 in Hankovce (Bez. Bardejov) eine Untersuchung des Hügelgrabes Nr. 2, das ein Bestandteil von 37 Hügelgräbern ist, die sich kettenartig entlang des Gebirgskamms erstrecken (Abb. 91). Vor Grabungsbeginn wies das Hügelgrab 1, 40 m H. auf und hatte an der Basis 17 m Durchmesser. In seiner Aufschüttung befanden sich Scherben der Kultur mit Schnurkeramik. Unter der Hügelschüttung erschien in 110 cm T. eine Steinkonstruktion in Form eines gepflasterten Dreiecks oder eher eines Trapezes von ungefähr 13 m L. und an der Basis von 8 m Br. Auf dem Hügelmantel fand man Reste zweier großer Brandplätze. Die erwähnte Konstruktion besitzt nahe Analogien nur im Gebiet Deutschlands und sie wird im J. 1996 untersucht werden.

ARCHEOLOGICKÉ NÁLEZY V OKRESE ZVOLEN

Róbert Malček

V roku 1995 Vlastivedné múzeum vo Zvolene uskutočnilo na území okresu Zvolen niekoľko zberov a prieskumných akcií, pri ktorých sa získal archeologický materiál. Nálezy sú uložené vo Vlastivednom múzeu vo Zvolene.

1. D e t v a (okr. Zvolen), Lukáčova skala (Detva 9-2, 1 : 5 000, 250 : 175 mm), zber, doba bronzová.

Zbery v okolí hájovne pod hradiskom Kalamárka priniesli bohatý črepový materiál lužicko-kyjatického charakteru. Výkopom základov hospodárskej budovy vedľa hájovne bola pravdepodobne narušená kultúrna vrstva.

2. **Horné Mladonice** (okr. Zvolen), bez určenia polohy, doba bronzová (?), zber.

Zo zberov Jozefa Guttena pochádza atypický črepový materiál asi z okruhu lužickej kultúry.

3. **Kováčová** (okr. Zvolen), Jačmenisko (Zvolen 9-1, 1 : 5 000, 350 : 193 mm), zber, datovanie neurčené.

V údolí potoka Bieň sa v polohe Jačmenisko (lesnícka škôlka) nachádzali atypické praveké črepy.

4. **Podzámčok** (okr. Zvolen), hrad Dobrá Niva (Zvolen 9-7, 1 : 5 000, 60 : 15 mm), zber, novovek.

Zber E. Mozoľovej; črepový materiál a ostroha asi zo 17.-18. stor.

5. **Zvolen** (okr. Zvolen), Haputka (Zvolen 8-3, 1 : 5 000, 257 : 250 mm), zber, 9. (?) stor.

Zberom získaný materiál z polohy Haputka na úpätí Pustého hradu. Pochádza asi zo zisteného slovanského sídliska z 9. stor.

6. **Zvolen** (okr. Zvolen), Podborová ul. D. Matejovie (Zvolen 7-2, 1 : 5 000, 454 : 130 mm), zber, eneolit, doba bronzová.

Zberom získaný črepový materiál na lavobrežnej terase Hrona možno priradiť k osídleniu badenskou a lužickou kultúrou.

7. **Zvolen** (okr. Zvolen), Podbrálie (Zvolen 8-3, 1 : 5 000, 498 : 316 mm), zber, doba bronzová.

Nálezy zo záhradkarskej kolónie patria k už známemu lužickému sídlisku (Žebrák 1982, s. 310-312).

Literatúra

ŽEBRÁK, P. 1982: Predbežné výsledky záchranného výskumu v okolí Zvolena. In: AVANS v r. 1981. Nitra 1982, s. 310-312.

ARCHÄOLOGISCHE FUNDE IM BEZIRK ZVOLEN. Im J. 1995 wurden im Bezirk Zvolen mehrere Begehungssaktionen, verbunden mit dem Bergen von Lesefunden durchgeführt. Es handelt sich um folgende Fundorte: 1. Detva - Funde der Lausitzer und Kyjaticer Kultur; 2. Horné Mladonice - Lausitzer (?) Kultur; 3. Kováčová - undatiert; 4. Podzámčok - Burg, neuzeitliche Besiedlung; 5.-7. Zvolen - Funde der Badener und Lausitzer Kultur und aus dem 9. Jh.

VÝSKUM VÝŠINNÉHO SÍDLISKA V LIESKOVCI

Róbert Malček

Lieskovec (okr. Zvolen), Hrádok (M-34-111-C-d, 1 : 25 000, 131 : 339 mm), eneolit, doba rímska, sídlisko, záchranný výskum, uloženie nálezov VM vo Zvolene.

Pahorkovitá vyvýšenina Hrádok (358 m. n. m.) chránená sútokom potokov Zolná a Hučava sa nachádza dva km severovýchodne od obce Lieskovec. Výskum lokality, o ktorej sa naposledy zmienila aj M. Mácelová (1993, s. 32), bol realizovaný Vlastivedným múzeom vo Zvolene. Sústredil sa na vrcholové plató kopca, ktoré je v juhozápadnej časti zničené kameňolomom. Zisťovacími rezmi, vedenými po pozdĺžnej a priečnej osi plošiny a dopĺňujúcimi sondami boli zistené niektoré nové poznatky.

V južnej časti plošiny podložie vytvára nechránenú rovnú plochu s miernym sklonom, na ktorej pôvodná situácia bola pravdepodobne zničená splavovaním pôdy, prípadne i druhotným zásahom (2. svetová vojna). Splachmi sa tu postupne vytvorila kultúrna vrstva hrubá 20-50 cm, ktorá obsahovala eneolitický a germánsky črepový materiál a úštepovú industriu. V severnej časti plošiny podložie stupňovite klesá, takže chráni nižšie položené časti pred zničením. Vďaka tomu bol na severnej hrane plošiny v hl. 70-80 cm odkrytý objekt. Predstavoval ho zhuk črepov a vrstva prepálenej zeme (ohnisko?). Typ objektu bude určený až po jeho úplnom odkrytí v ďalšej sezóne výskumu. Splachová

vrstva nad objektom obsahovala veľké množstvo eneolitického črepového materiálu a niekoľko germánskych črepov. Na východnej hrane plošiny boli pozdĺžnym rezom zachytené stopy opevnenia (zemný val?). Charakter a datovanie tohto objektu určí ďalší výskum.

Získaný nálezový materiál prezentuje minimálne aspoň dva sídliskové horizonty: a) eneolitický (bošácko-kostolacký, obr. 92; 93: 9-11, 17, 21), do ktorého patrí odkrytý objekt a b) germánsky (nezreteľný; len niekoľko črepov z 3.-4. stor. n. l. obr. 93: 12, 13, 18-20, 22-24). Pomerne početnú úštepovú kamennú industriu (obr. 93: 1-9) tvoria limnokvarcity (surovina dostupná na lokalite Stará Kremnička, okr. Žiar nad Hronom) a opály (miestna surovina). Kamennú industriu posúdil RNDr. Rastislav Beláček (Technická univerzita, Zvolen).

Literatúra

MÁCELOVÁ, M. 1993: Praveké a včasnohistorické osídlenie. In: Zvolen. Zvolen 1993, s. 31-39.

GRABUNG IN DER HÖHENSIEDLUNG VON LIESKOVEC. Durch die Grabung auf der Höhengsiedlung in der Gemeinde Lieskovec (Bez. Zvolen) in der Lage Hrádok (388 m ü. d. M.) sollte jungäneolithische und germanische Besiedlung der Fundstelle bestätigt werden. In den Schnitten wurde der Teil eines jungäneolithischen Siedlungsobjektes (Feuerstelle?) erfaßt und Anzeichen einer Befestigung (Wall) festgestellt. Aus dem Areal stammen eine kleinere Kollektion von Silexspaltindustrie (Abb. 93: 1-9) und äneolithische (Abb. 92; 93: 9-11, 17, 21) wie auch germanische Keramik (Abb. 93: 12, 13, 18-20, 22-24).

NÁLEZ Z LEVÍC-KALINČIAKOVA

Klára Marková

Levice, časť Kalinčiakovo (okr. Levice), doba bronzová, zber, uloženie nálezu EM SNM v Martine.

V spracovanej, avšak v zatiaľ súborne nepublikovanej v archeologickej zbierke Štefana Janšáka sa nachádzajú nálezy, ktoré pochádzajú z viac ako 400 lokalít takmer z celého Slovenska. Zbierka sa vytvárala najmä v 30-tych rokoch a v r. 1957 ju odkúpilo Slovenské národné múzeum v Martine. Aj vďaka tejto zbierke sa niektoré lokality stali predmetom ďalšieho výskumu a dnes sú dobre známe, iné lokality však zostali na periférii odbornej pozornosti.

K doposiaľ neznámym a unikátnym nálezom nielen v rámci zbierky, ale aj na Slovensku patrí zlomok nádoby, získaný v auguste r. 1952 v Leviciach, časť Kalinčiakovo (predtým Varšany). Je to črep z okraja amfory so strechovitým pásikovým uchom, ktoré prečnieva von v podobe vyhnutého okraja (obr. 94). Ucho je volútovite ukončené, v dolnej tretine sa lomí. Zalomenie zvonka zdôrazňuje hrotitý výčnelok. Na povrchu hrdla sú ostré, vodorovné ryhy. Povrch je hladný, nerovnomerne leštený. Materiál je jemný, farba syto-čierna (Janšákova zbierka, č. 165; Marková 1991, s. 244).

Črep predstavuje fragment z amfory, ktorej tvar a materiál sú na Slovensku cudzie a nemajú tu nateraz bezprostredné analógie. Tvar ucha svedčí o importe, poukazujúcim na prostredie kultúry Belegiš. Uvedený keramický tvar v oblasti Slavónie, Chorvátska, Syrmie a Vojvodiny, v medziriečí Drávy-Sávy-Driny patrí k základnej typologickej skladbe tejto kultúry. Vzhľadom na nižšie, volútové ukončenie ucha možno predpokladať skôr staršiu fázu kultúry Belegiš (Brückner-Jovanovič-Tasić 1974, s. 320. tab. XXIII). Analogický tvar sa tiež vyskytol v žiarovom hrobe 1 pod mohylou VI v Zelenje-Krčevine (Kosorić 1978, s. 11). Kultúrno-chronologické postavenie tejto kultúry v južnej časti Karpatskej kotliny a najmä jej vzťah k predchádzajúcej kultúre Vatina upresňujú výskumy tellových sídlisk v Gomolave, Bosute či Feudvare (Jovanović 1971, s. 100; Hänsel - Medović 1992, s. 62). Významná je tiež obdobná nádoba z depotu v Lovas (Vinski 1958, tab. I). Tu v uvedených analógiách, podobne ako aj v ďalších súvekých nálezoch bronzových nálezov nachádzame spätosť so severnou časťou Karpatskej kotliny (sekerka s hrotitým schodíkom). Toto prepojenie území potvrdzujú aj ojedinelé nálezy baltického jantáru v oblasti bývalej Juhoslávie.

Napriek neúplným nálezovým okolnostiam možno predpokladať, že import amfory kultúry Belegiš I sa dostal v období stupňa B₂-BC na východnú hranicu priestoru rozšírenia karpatskej

mohylovej kultúry. Tento na Slovensku doposiaľ unikátny nález z Janšákovej zbierky nepoukazuje len na význam oblasti dolného Poipia a Pohronia, ale aj na potrebu ich intenzívnejšieho sledovania.

Literatúra

- BRÜCKNER, B. - JOVANOVIĆ, B. - TASIĆ, N. 1974: Praistorija Vojvodine. Novi Sad 1974.
- HÄNSEL, B. - MEDOVIĆ, P. 1992: Vorbericht über die jugoslawisch-deutscher Ausgrabungen in der Siedlung von Feudvar bei Mošorin (Gem. Titel, Vojvodina) von 1986-1990. In: BRGK, 72, 1991. Mainz am Rhein 1992, s. 45-204.
- JOVANOVIĆ, B. 1971: Stratigrafija Gomolave u iskopavaljnima 1967-1971 godine. In: Rad vojvodan-skich muzeja, 20. Novi Sad 1971, s. 95-102.
- KOSORIĆ, M. 1977-1978: Rezultaty istraživanja praistorijskih nekropola i naselja na području Po-drinja 1974-1977. In: Starinar 28-29. Beograd 1977-1978, s. 173-199.
- MARKOVÁ, K. 1991: Archeologická zbierka Ing. dr. h. c. Štefana Janšáka. Nitra 1991. Rukopis katalógu.
- VINSKI, Z. 1958: Brončanodobne ostave Lovas i Vukovar. In: Vjesnik arheološkog muzeja u Zagrebu, 3. Zagreb 1958, s. 1-34.

FUND AUS LEVICE-KALINČIAKOVO. Einen Bestandteil der bearbeiteten, jedoch geschlossen vorderhand unveröffentlichten sog. Janšák-Sammlung, die Funde von mehr als 400 Fundstellen in der Slowakei enthält, bildet auch das unikale Fragment vom Rand und Henkel einer Amphore der Kultur Belegiš I aus Levice, Teil Kalinčiakovo (Bez. Levice). Die Amphore gelangte offenbar während der Stufe B₂-BC an die östliche Verbreitungsgrenze der karpatischen Hügelgräberkultur. Der Fund wurde im J. 1952 gewonnen (Abb. 94). Weitere Fundumstände sind nicht bekannt.

NÁLEZ BRONZOVÉHO HROTU OŠTEPU VO ZVOLENE NA PUSTOM HRADE

Peter Mo sn ý

Zvolen (okr. Zvolen), Pustý hrad (M-34-123-A-c, 1 : 25 000, 43 : 118 mm), doba bronzová mladšia, hradisko, ojedinelý nález, uloženie nálezu PÚ-RS v Banskej Bystrici.

Pri premiestňovaní odstránenej náletovej vegetácie v areáli Pustého hradu vo Zvolene sa našiel na povrchu sektora 10/F bronzový hrot oštepu (obr. 95). Pri obhliadke blízkeho okolia sa nezistil žiadny iný materiál. Nález možno datovať do mladšej doby bronzovej.

V. Hanuliakovi, vedúcemu výskumu Pustého hradu, ďakujem za možnosť nálezu publikovať.

FUND EINER BRONZESPEERSPITZE IN ZVOLEN AUF PUSTÝ HRAD. Im Areal von Pustý hrad im Stadtkataster von Zvolen (Bez. Zvolen) fand man auf der Oberfläche des Sektors 10/F eine Bronzespeerspitze (Abb. 95). Bei der Begehung des Umlandes des Fundes wurde kein anderes Material mehr festgestellt. Der Gegenstand ist in die jüngere Bronzezeit datierbar.

PRIESKUM ZANIKNUTEJ ARCHITEKTÚRY V KÁLNICI

Tamara Ne š p o r o v á

Kálnica (okr. Trenčín), poloha Kláštorská (35-14-15, 1 : 10 000, 287 : 258 mm), prieskum, stredo-veký objekt, nedatovaný, cirkevná architektúra.

Obec leží na západnom úpätí severnej časti Považského Inovca, na náplavovom kuželi Kálnického a Rybnického potoka. Poloha Kláštorská sa nachádza severne od Prostrednej doliny (kóta 427) nad potokom Kňazňa, v blízkosti vrchu Kňazňa (kóta 438).

Na terénnej vyvýšenine sú zvyšky kamennej murovanej architektúry, jej okolie je zalesnené. Rozmery: dĺ. 16, 30 m a š. 9 m, hr. obvodového muriva 70-80 cm. Na severovýchodnú stenu je napo-jená výrazná priehlbňa. Zo stavby sa zachovalo základové murivo a časť nadzemného muriva, ktoré

je z lomového kameňa, ukladaného vo viac-menej pravidelných riadkoch, spájaných vápennou maltou. Jednotlivé kusy sú len hrubo pritesané, nárožia sú spevnené lomovým kameňom väčších rozmerov na spôsob kvádrovania. Tehlový materiál sa nevyskytuje.

Podľa miestnej tradície sú to zvyšky kláštora žobravých mníchov. Názvy Kláštorská, Kňažia sú dostatočným dôvodom domnievať sa, že ide o zaniknutý kláštor bez bližších údajov.

V spolupráci s Obecným úradom v Kálnici sa uskutoční zameranie objektu s príslušnou dokumentáciou.

BEGEHUNG EINER UNTERGEGANGENEN ARCHITEKTUR IN KÁLNICA. Bei der Begehung der Gemeindegemarkung von Kálnica (Bez. Trenčín) konstatierte man in der Lage Kláštorská Reste eines steingemauerten Objektes. Es handelt sich um Bruchsteine mit mehr oder weniger regelmäßiger Reihung mit Kalkmörtelbindung; die Ecken sind auf die Art von Quaderung verfestigt (größere Stücke sind grob zugehauen). Ziegelmaterial ist nicht vertreten. Es erhielten sich Fundamentmauern und ein Teil der oberirdischen Mauern. Das Objekt wird rahmenhaft in das Mittelalter datiert, nach der Benennung der Lagen Kláštorská, Kňažia setzen wir voraus, daß es sich um das Objekt einer Klosterwüstung handelt.

ZÁCHRANA NÁLEZOV V PAMIATKOVEJ ZÓNE TRENČÍNA

Tamara Nešporová

Trenčín (okr. Trenčín), centrálna časť mesta, pamiatková rezervácia, Mierové námestie (35-21-16, 1 : 10 000, 180 : 380 mm), 13. stor., prieskum, uloženie nálezov TM v Trenčíne.

Pri obnove objektov v historickom jadre mesta sa pri zemných prácach sledovali dvory, átriá a suterénne časti objektov mestskej architektúry. Z prieskumov bola získaná prevažne novoveká keramika a kovy (od 16. stor.), v jednom prípade neskorogotická profilovaná ihlancová konzola - architektonický fragment mestského opevnenia.

V suteréne domu č. 20 v hl. 160 cm sa v tmavej zemine so stopami prepálenia našla keramika. Získali sa najmä fragmenty pokrývok so širokým gombíkovitým držadlom na vrchole pláštá, vo vnútri hlbokého kónusu stopy obtáčania v podobe modelačných žliabkov; okrajové črepy lištovite upravené alebo slabo zosilené, na tele sú žliabky, ryhy, plytká závitnica, kvapkovité vrypy; dna nádob s centrálnymi umiestenými značkami v podobe rovnoramenného kríža. V jednom prípade je značka na terčíku gombíkovitého držadla pokrývky. Materiál je hrubozrnný s prímiesou kremeňa a sludy, farba sivá a sivohnedá. Zlomky keramiky datujeme do 13. stor.

Na Štúrovom námestí v suteréne domu č. 8 bolo zachytené kamenné murivo, ktoré po zdokumentovaní stavebná organizácia urýchlene zabetónovala.

RETTUNG VON FUNDEN IN DER DENKMALZONE TRENČÍNS. Bei der Erneuerung von Objekten im historischen Stadtkern von Trenčín (Bez. Trenčín) wurden die Erdarbeiten verfolgt und eine Erkundung der Souterraintteile der städtischen Architekturen realisiert. Einen wichtigen Fund bildet eine spätgotische profilierte konische Konsole, als ein architektonisches Fragment der Stadtbefestigung. Die Keramik trägt typische Merkmale der Nachdrehung auf einer langsam rotierenden Töpferscheibe. Auf den Standböden mancher Gefäße waren Töpferzeichen in Form eines gleicharmigen Kreuzes, in einem Falle war es eine Marke auf der Scheibe eines knopfartigen Deckelgriffes. Die Keramik datieren wir in das 13. Jh.

DRUHÉ POHREBISKO Z 10. STOROČIA V HURBANOVE-BOHATEJ

Gabriel Nevizánsky

Hurbanovo, časť Bohatá (okr. Komárno), osada Pavlov dvor (Pálmajor), kóta 124, 0 (L-34-1-A-d, 1 : 25 000, 130 : 45 mm), 10. stor., pohrebisko, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre, príř. č. 48/71.

Nálezisko sa nachádza severne od predtým samostatnej obce Bohatá, asi 250 m západne od osady Pavlov dvor (obr. 96: 1), na výraznej pieskovej dune (kóta 124, 0). V roku 1971 po odstránení agátového lesíka a odhumusovaní väčšej plochy miestne JRD začalo s intenzívnou ťažbou piesku. Pri zemných prácach sa údajne zničilo 4-5 hrobov. Počas obhliadky pieskoviska J. Turbač získal od robotníkov pracujúcich pri ťažbe železný strmeň a fragmenty dvojdielného zubadla. Pri ďalšej obhliadke lokality odkryl E. Rejholec hrob 1/71 (obr. 96: 2).

Opis hrobu 1/71

Takmer obdĺžnikovitá hrobová jama (dl. 130 cm, š. 70 cm, hl. 85 cm). Kostra dieťaťa vo vystretej polohe s rukami pozdĺž tela, orientovaná v smere SZ-JV. Nohy mierne pokrčené, kosti slabo zachované. Pri lebke bol otvorený bronzový krúžok (1) s Ø 9 mm (obr. 96: 4).

Opis nálezov zo zničeného jazdeckého hrobu, získané J. Turbačom

1. Strmeň kruhového tvaru s obdĺžnikovým uškom a zaobleným stúpadlom. Rozmery: v. 12, 9 cm, max. š. 10, 2 cm, š. stúpadla 1, 9 cm, š. uška 3, 6 cm, rozmery otvoru pre strmeňový remeň 1, 7 x 0, 8 cm (obr. 96: 5).

2. Fragmenty dvojdielného zubadla s postranným krúžkom s Ø 6, 2-6, 5 cm. Zachovaná dl. ramienok 8, 7 a 8, 2 cm, (obr. 96: 3, 6).

Asi 1000 m na juhojuhozápad od náleziska sa skúmalo v r. 1972 iné pohrebisko z 10.-11. stor., kde M. Rejholcová (1976, s. 191-234) odkryla 130 hrobov.

Literatúra

REJHOLCOVÁ, M. 1976: Pohrebisko z 10. a 11. storočia v Hurbanove-Bohatej. S1A, 24, 1976, s. 191-234.

ZWEITES GRÄBERFELD AUS DEM 10. JH. IN HURBANOVO-BOHATÁ. Im J. 1971 wurden bei der Humusabschürfung einer Sanddüne in Hurbanovo, Teil Bohatá (Bez. Komárno), Kote 124, 0 (Abb. 96: 1) 4-5 Körpergräber vernichtet, aus denen J. Turbač einen Eisensteigbügel (Abb. 96: 5) und Fragmente einer zweiteiligen Trense rettete (Abb. 96: 3, 6). Bei einer weiteren Begehung der Sanddüne dokumentierte E. Rejholec das Grab 1/71 (Abb. 96: 2), das nur einen offenen Bronzering enthielt (Abb. 96: 4). Etwa 1000 m nach SSW von der Fundstelle untersuchte man im J. 1972 ein anderes Gräberfeld aus dem 10.-11. Jh., wo M. Rejholcová (1976, S. 191-234) 130 Gräber freilegte.

JAZDECKÝ HROB Z 10. STOROČIA V IMELI

Gabriel Nevizánsky

Imel (okr. Komárno), Sasüllő, staromaďarský jazdecký hrob, nález z r. 1896, uloženie do r. 1938 v bývalom múzeu T. Lehoczkého v Mukačeve (dnes Zakarpatská oblasť Ukrajinskej republiky).

Pri štúdiu archívneho foridu bývalého múzea T. Lehoczkého v Mukačeve, ktorý je uložený v dokumentačnom oddelení AÚ SAV v Nitre pod č. j. 2644/5 sme našli medzi inými i fotografiu hrobových nálezov zo staromaďarského jazdeckého hrobu z Imela, okr. Komárno. Predmety, ktoré vyzobrazujeme na základe fotografickej dokumentácie sa dostali do uvedenej inštitúcie ešte v r. 1896, ale o ich osudoch po r. 1938 nemáme k dispozícii overené informácie. O hrobových nálezoč z Imela sa zmieňuje už J. Eisner (1933, s. 282), ale ich nevyobrazuje. Jazdecký hrob podľa poznatkov, ktoré získal B. Szőke (1954, s. 124) v zmienenej obci, sa našiel na vyvýšenej pieskovej dune v polohe Sasüllő. V hrobe okrem konských kostí sa našli ešte dva strmene hruškovitého tvaru (obr. 97: 6, 8), dvojdielne zubadlo s postrannými krúžkami (obr. 97: 2), štyri ploché hroty šípov s trňom (rombický, deltoidný a dva listovité) (obr. 97: 1, 4, 5, 7) a štvoruholníková pracka s odlomeným trňom z konského postroja, pravdepodobne z podbrušníka (obr. 97: 3). Iný súveký jazdecký hrob sa v Imeli našiel v r. 1954 v intraviláne obce pri kopaní studne (Točík 1968, s. 31).

Literatúra

EISNER, J. 1933: Slovensko v pravéku. Bratislava 1933.

SZŐKE, B. 1954: Adatok a Kisalföld IX. és X. századi történetéhez. *AE*, 81, 1954, s. 119-137.

TOČÍK, A. 1968: Altmagyarische Gräberfelder in der Südwestslowakei. Bratislava 1968.

REITERGRAB AUS DEM 10. JH. IN IMEL. Der Autor veröffentlicht alle zugänglichen Informationen samt einer gezeichneten Dokumentation (Abb. 97) über ein altmagyarisches Reitergrab, das noch im J. 1896 in Imel (Bez. Komárno) in der Lage Sasüllő gefunden wurde. Die Gegenstände gelangten seinerzeit in die Sammlung des ehemaligen T. Lehoczky-Museums in Mukačevo (heute Karpatische Region der Ukrainischen Republik).

OJEDINELÝ NÁLEZ ŽELEZNEJ KOPIJE Z IPELSKÉHO SOKOLCA

Gabriel Nevizánsky

Ipeľský Sokolec (okr. Levice), stredovek, ojedinelý nález, uloženie kopije MGH v Šahách.

Do zbierok novozaloženého Múzea a Galérie Hont v Šahách prednedávnom pribudla železná kopija, ktorú údajne našli na roli medzi cestami vedúcimi z Ipeľského Sokolca do Lontova, resp. do Kubáňova.

Opis predmetu

Hrot kopije s lievikovitou tulajkou a úzkym listom kvadratického prierezu. Rozmery: celková dĺ. 20,3 cm, Ø tulajky 2,8-2,9 cm, Ø otvoru pre násadu 1,9 cm (obr. 99).

Analogický nález zo zbierok Východoslovenského múzea v Košiciach uvádza A. Ruttkay (1975, s. 206, obr. 31 : 13). Z blízkeho geografického prostredia možno uviesť kopiju zo Szokolya, ktorú citovaní autori datujú do 13. stor. (Dinnyés - Kővári - Kvassay - Miklós - Tettamanti - Torma 1993, s. 359, tab. 58 : 7).

Literatúra

DINNYÉS, I. - KŐVÁRI, K. - KVASSAY, J. - MIKLÓS, Zs. - TETTAMANTI, S. - TORMA, I. 1993: Pest megye régészeti topográfiája. A szobi és a váci járás. Budapest 1993.

RUTTKAY, A. 1975: Waffen und Reiterausrüstung des 9. bis zur ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei (I). *S1A*, 23, 1975, s. 119-216.

EINZELFUND EINER EISENLANZENSPITZE AUS IPELSKÝ SOKOLEC. In die Sammlungen des neugegründeten Museums und Galerie Hont in Šahy kam kürzlich eine mittelalterliche Eisenlanzenspitze aus Ipeľský Sokolec (Bez. Levice) hinzu, die angeblich auf einem Felde zwischen den Wegen aus Ipeľský Sokolec nach Lontov (Bez. Kubáňovo) gefunden wurde (Abb. 99).

SÍDLISKO Z DOBY LATÉNSKEJ VO VEĽKOM LAPÁŠI

Gabriel Nevizánsky

Veľký Lapáš (okr. Nitra), úpätie západného svahu vyvýšeniny (kóta 222,8), východne od potoka Kadaň (M-34-133-A-b, 1 : 25 000, 178 : 231 mm), doba laténska stredná, sídlisko, obhliadka, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

Asi 180 m južne od okraja obce v ryhe plynovodu, ktorú situovali súbežne cca 17 m východne s hradskou v smere Golianovo - Veľký Lapáš, sa narušil sídliskový objekt. Okrem mazanice a železnej trosky J. Benko zachránil i črep situly s obsahom tuhy, zdobený pod okrajom plytkým okružným žliabkom a na pleci zvislým hrebeňovaním (obr. 98). Súvéké sídlisko, ktoré sa nachádza vo vzdialenosti cca 1200-1300 m smerom na juhovýchod, taktiež na ľavom brehu potoka Kadaň, objavil P. Žebrák už v r. 1982 (1983, s. 267).

Literatúra

ŽEBRÁK, P. 1983: Výsledky krátkodobého výskumu v Lapáši. In: AVANS v r. 1982. Nitra 1983, s. 267-268.

SIEDLUNG AUS DER LATÈNEZEIT IN VELKÝ LAPÁŠ. Am Fuß des Westhangs einer Anhöhe (Kote 222,8), ca. 180 m südlich vom Gemeinderand Velký Lapáš (Bez. Nitra) am linken Ufer des Kadaň-Baches, wurde durch eine Gasleitungsrinne ein mittellatènezeitliches Siedlungsobjekt (LTC) gestört (Abb. 98). Eine zeitgleiche Besiedlung etwa 1200-1300 m südostwärts wurde bereits im J. 1982 festgestellt (Žebrák 1983).

BRONZOVÉ DLÁTKO Z MADUNÍC

Peter Novosedlík

Madunice (okr. Trnava), doba bronzová, ojedinelý nález, uloženie nálezu VM v Hlohovci.

V roku 1995 získalo Vlastivedné múzeum v Hlohovci od Ing. Tibora Ďuráka z Leopoldova bronzové dlátko s tuľajkou (obr. 100). Podľa jeho slov bolo objavené v katastri obce Madunice ako ojedinelý nález. Miesto nálezu bližšie nelokalizoval, uviedol len, že predmet sa našiel v blízkosti Váhu. Dlátko možno rámcovo datovať do mladšej doby bronzovej.

FUND EINES TÜLLENMEISSELS. Im Jahre 1995 gewann das Heimatkundliche Museum in Hlohovec einen bronzenen Tüllenmeißel. Es handelt sich um einen Einzelfund aus Madunice (Bez. Trnava), der rahmenhaft in die jüngere Bronzezeit einstuftbar ist (Abb. 100).

VÝSKUM OSADY Z DOBY BRONZOVEJ V POPRADE-MATEJOVCIACH

Mária Novotná - Marián Soják

Poprad, časť Matejovce (okr. Poprad), Nad kopčekom (27-33-20, 1 : 10 000, 65 : 21 mm), doba bronzová, sídlisko, záchranný výskum, uloženie nálezov PtM v Poprade.

Ukutočnenie archeologického výskumu v dňoch 21. 9. 1995-3. 11. 1995 na východnom okraji Popradu-Matejoviec (670 m n. m.), bolo vynútené sústavným ničením pravekej lokality ťažkými mechanizmami (orbou). Výskum realizovalo Podtatranské múzeum v Poprade v spolupráci s Katedrou archeológie na Filozofickej fakulte UK v Bratislave.

Na jestvovanie osady z doby bronzovej, zistenej zberom r. 1994 (Seják 1996, s. 166), poukazovala najmä početná keramika, pravidelne zbieraná z oráčiny (obr. 102) na ploche s rozlohou približne 0,5 ha. Na základe črepov sa dotovala do otomanskej kultúry. Tohtoročný archeologický výskum odkryl časť osady (198 m²) lužickej kultúry. Zdá sa, že jej predchádzalo staršie (otomanské?) osídlenie.

V jedenástich sondách (I/95-XI/95), rozdelených do sektorov (štvorcová sieť) sa preskúmalo 42 zahĺbených objektov a ich častí. Z nich je 30 kolových jám (jama 1-30), jedna kolová trojjama (jama 19), osem objektov (obj. 1-8) a tri žlaby (žlab 1-3). Hlboká orba zničila kultúrnu vrstvu a narušila aj väčšinu zahĺbených objektov a jám. Preto sa zachovali len ich dná. Chudobný nálezový inventár, reprezentovaný najmä keramikou úžitkového charakteru (niekedy so slamovanou výzdobou) je značne rozdrobený. Pochádza z ornice a z výplní objektov.

Kolové jamy sú zväčša malých rozmerov, kruhového pôdorysu s poloblúkovitým dnom a zošíkmenými stenami. Najmenšia z nich (jama 4) má Ø 12 cm, najväčšia (jama 20) 75 cm. Väčšinou nepravidelne obkolesujú zahĺbené objekty. Sú azda pozostatkami nosných kolov, tvoriacich konštrukciu stavieb. Zriedkavo obsahovali drobné črepy, z nich jama 10 a jama 20 po jednom zdobenom keramickom fragmente lužickej kultúry (obr. 101: 6, 12). Častejšie sa vyskytli malé uhlíky a mazanica. Hornú polovicu jamy 3 súvisle vyplňala hrubá vrstva mazanice s uhlíkmi. Niektoré z jám mali po

obvode kamene, pôvodne spĺňajúce funkciu opory - spevnenia kolu. V jednom prípade sa zistila troj-jama (označená ako jama 19), t. j. tri navzájom sa dotýkajúce kolové jamy.

O b j e k t y predstavujú plytko zachované priehlbieniny v tvare pravidelných, ale i nepravidelných oválov. Až štyri z nich sú vzájomne prepojené, takže tvoria akýsi systém priehlbienín, obkolesený kolovými jamami (obj. 5-7, 8). Pôdorysom sa líši obj. 4, pripomínajúci tvarom i rozmermi hrobovú jamu. Vo výplni sa našli len drobné nezdobené črepy a uhlíky. Najhlbší je oválny obj. 2 s maximálnym priemerom 147 cm. Črtal sa v hĺbke 34 cm od úrovne dnešného terénu ako výrazná, čierno sfarbená pravidelná škvrna. Objekt má mierne prehnuté dno so zošíkmenými stenami. Čierna masťná výplň obsahovala viac črepov, uhlíky a dve malé zvieracie kosti. Vedľa neho boli dve kolové jamy a krátky žlab (žlab 2).

Ž l a b y. Z troch zistených žlabov sa nepreskúmal úplne ani jeden. Najviac sa odkryl žlab 1 (dĺ. vyše 4, 5 m) v sonde I/95, ktorý bol pretatý súčasnou odvodňovacou ryhou a pokračoval pod profil. Zachytil sa zisťovacou sondou V/95 (1 x 10 m). Má misovitý prierez, šírku 45 cm a hĺbku 12-17 cm. V čiernej výplni sa našli drobné nezdobené črepy. Profil žlabu (na okraji sondy V/95) s dvoma farebne odlišnými jamkami ukazuje, že v žlabe boli sekundárne zapustené dva koly.

Nález dopĺňa málopočetná štiepaná kamenná industria z pazúrika, rádiolaritu a kremeňa (?). Typologicky sú zastúpené škrabadlá (obr. 101: 2, 3), čepeľ so stupňovitou retušou hrán a škrabadlovite opracovanou terminálnou časťou (obr. 101 : 5), hrot trojuholníkovitého tvaru z úštepú (obr. 101: 1), odštep (obr. 101: 4) a dva úštepy. Keďže sú z ornice, príslušnosť k dobe bronzovej je neistá. Platí to najmä pre škrabadlá, príznačné skôr pre blízke neolitické osídlenie. Z ornice pochádzajú aj terčíky vyhotovené z črepov (obr. 101: 7, 8, 11), nepočetné stredoveké až novoveké keramické fragmenty a železná troska, ktorá skôr súvisí s osídlením v mladšej rímskej dobe, čo dokladajú zriedkavé črepy, jeden zdobený viacnásobnou vlnovkou.

Po obhliadke terénu v okolí výskumu sa na povrchu našla bronzová ihlica (obr. 101: 9). Je hrubo odliata so značne masívnou rovnou ihlou. Jej kónická, mierne do tŕňa vybiehajúca hlavica je šikmo prevŕtaná. Najbližšia paralela je z Čane, ktorá má však dolnú časť ihly tordovanú (Budinský-Krička 1969, s. 246, obr. 8: 7). Ihlica pochádza zo žiarového urnového hrobu pilinskej kultúry. Sprievodné nálezy datujú hrob do pokosziderského obdobia, do stupňa BB₂/BC₁. Návaznosť na staršie tradície odzrkadľuje kónická, šikmo prevŕtaná hlavica, typove porovnateľná, o. i., s jednou z ihlíc z hromadného nálezu kosziderského typu v Hodejove. Ihlice z Popradu-Matejoviec a Čane sú medzistupňom medzi kosziderskými a mladšími ihlicami typu Dreveník (Novotná 1980, tab. 12: 363, tab. 17: 422). Nezvyčajne hrubá ihla na exemplári z Popradu-Matejoviec svedčí, že sotva mohla slúžiť svojmu účelu bez toho, aby nezanechala stopy a nepoškodila tkaninu. Nepriamo vypovedá o druhu odevu, ktorý spínala. Preto je viac než pravdepodobné, že ihlicu po odliatí z neznámych príčin nedokončili, t. j. neodstránili sa zvyšky po odlievacom procese.

L i t e r á t ú r a

- BUDINSKÝ-KRIČKA, V. 1969: Záchranný výskum v rokoch 1965 a 1966 v Barci, okres Košice. In: Nové obzory 11. Košice 1969, s. 231-269.
 NOVOTNÁ, M. 1980: Die Nadeln in der Slowakei. PBF 13, 6. München 1980.
 SOJÁK, M. 1996: Nálezy doby bronzovej z Popradu-Matejoviec. In: AVANS v r. 1994. Nitra 1996, s. 166.

ERFORSCHUNG EINER BRONZEZEITLICHEN ANSIEDLUNG IN POPRAD-MATEJOVCE. In Poprad-Matejovce (Bez. Poprad), in der Lage Nad kopčekom, realisierte man in den Lagen vom 21. 9. 1995 bis 3. 11. 1995 eine Rettungsgrabung einer Fundstelle, die durch ständige Überpflügung gestört wurde. Die bronzezeitliche Siedlung wurde durch eine Begehung im J. 1994 festgestellt (Abb. 102). Bei der Grabung erschloß man den Teil einer Ansiedlung (198 m²) der Lausitzer Kultur mit nachgewiesener älterer (Otomani-?) Besiedlung. In elf schnitten wurden 42 eingetiefte Objekte und ihre Teile untersucht, davon sind 30 Pfostengruben, eine Dreierpfosten-grube, acht Objekte und drei Rinnen. Das ärmliche Fundinventar stammt aus der Ackerkrume und aus der Verfüllung häufig gestörter Objekte. Die Pfostengruben Nr. 10 und 20 enthielten je eine verzierte Scherbe der Lausitzer Kultur (Abb. 101: 6, 12). In den Funden dominiert Gebrauchskeramik, manchmal besenstrichverzierte, weniger zahlreich ist Silexspaltindustrie aus Feuerstein, Radiolarit und Quarz (Abb. 101: 1-5), Weiters fand man Scheiben aus Scherben (Abb. 101: 7, 8, 11).

vereinzelte mittelalterliche bis neuzeitliche Keramikfragmente, Eisenschlacke und Scherben aus der jüngeren römischen Zeit. Durch Lesefunde im Umkreis der Grabungsstelle gewann man eine Bronzenadel mit konischem, mäßig zu einem Dorn auslaufenden und schräg gelochtem Kopf und mit massiven geradem Nadelschaft (Abb. 101: 9). Die nahestehendste Parallele stammt aus Čaňa, aus einem Urnenbrandgrab der Pilinyer Kultur (BB₂/BC₁).

KOPIJA PREKOVANÁ Z MEČA

Bohuslav Novotný

Študijné a porovnávacie zbierky katedry archeológie na Filozofickej fakulte v Bratislave získali bronzovú kopiju (dĺ. 39, 5 cm). Pozoruhodné na nej je, že ju zhotovili z meča, ale nie je možné určiť, či z meča s jazykovitou alebo s plnou rukoväťou. Hrubú, skôr kováčsku prácu zrejme urobil kováč, bez znalostí bronzovej technológie. Hornú časť meča v ohni skoval v neuzatvorenú tulajku, pričom žiar vyhne zasiahol časť čepele. Na rozhranie čepele a tulajky navliekol masívny profilovaný bronzový krúžok (obr. 103). Dnes sa už nedá zistiť, či krúžok patril pôvodne k nálezu meča, resp. či vôbec časovo súvisí s prekovaným mečom. Kováč ho možno pripojil len ako ozdobu kopije. Svojím tvarom však nemá v industrii doby bronzovej paralelu. Nálezisko nie je známe, možno však predpokladať, že meč-kopija pochádza z územia Slovenska. Uvedený praveký predmet - meč možno objavili a nepochybne prekovali až v stredoveku, resp. novoveku. Kopija určite nebola určená k boju, skôr bola symbolickou zbraňou hradnej alebo mestskej stráže.

AUS EINEM SCHWERT UMGESCHMIEDETE LANZENSPITZE. Die Studien- und Vergleichssammlungen des Lehrstuhls für Archäologie der FFUK in Bratislava gewannen eine Bronzelanzenspitze (Abb. 103), die offenbar ein Schmied ohne Erfahrungen mit der Bronzetechnologie aus einem Schwert umgeschmiedet hatte. Offenbar handelt es sich um einen mittelalterlichen Fund eines Schwertes, das zu einer Lanzenspitze umgeschmiedet wurde, vielleicht für eine Burg- oder Stadtwache. An der Grenze der Tülle und Klinge ist ein massiver profilierter Bronzering aufgezogen. Der Fundplatz des Gegenstandes ist unbekannt, wahrscheinlich ist er slowakischer Herkunft.

SÍDLISKO Z NESKOREJ DOBY BRONZOVEJ V SUCHÁNI

Ondrej Ožďáni - Václav Furmánek

Sucháň (okr. Velký Krtíš), Polomská (46-12-09, 1 : 10 000, 175-185 : 268-298 mm), doba bronzová neskorá, sídlisko, prieskum, uloženie nálezov súkromná zbierka J. Mihalkina v Sucháni.

V roku 1995 Ján Mihalkin, pracovník vtedajšieho Vlastivedného múzea v Modrom Kameni, informoval V. Furmánka o archeologických nálezoch v katastri obce Sucháň, okr. Velký Krtíš v polohe Polomská. Vychádzajúc z tejto informácie autori článku spolu s informátorom navštívili 19. apríla 1995 Polomskú, kde uskutočnili zber materiálu a obhliadku náleziska. Následne v Sucháni, v mieste trvalého bydliska J. Mihalkina, prevzali na spracovanie archeologický materiál, ktorý uvedený pracovník múzea osobne nazbieral v posledných rokoch na lokalite.

Obec Sucháň spolu s Polomskou leží v Krupinskej planine, resp. podľa detailnejšieho zaradenia v Dačolomskej planine. Planina má ráz mierne sklonenej plošiny zo severu na juh a západ. Samotná poloha Polomská leží vzdušnou čiarou cca 10 km smerom na severozápad od okresného mesta Velký Krtíš a približne 4 km od obce Sucháň smerom na juhovýchod (obr. 104). Najvyšší bod areálu leží v nadm. v. 482, 4 m. V súčasnosti ide o ornú pôdu - pole, ktoré je umiestnené na výbežku terasy, resp. ostrohu v tvare trojuholníka so základňou situovanou na severe v smere V-Z. Plocha, na ktorej sa nachádzajú nálezy má odhadom rozlohu cca 1,5 až 2 ha. Na východnej strane terén spadá prudkým svahom do údolia Suchánskeho potoka. Západná a aj južná strana náleziska tiež končí svahmi, i keď

menej prudkými. Na severe areál voľne prechádza do menšej preliačiny, ktorá ďalej severným smerom stúpa na blízky vrchol. Obhliadkou po obvode lokality sa nezistil žiadny fortifikačný systém. Na východnej strane na hrane svahu a plošiny vrstevnicu síce lemujú menšie umele nahromadené pásy kamenia, no z obhliadky sa nedalo zistiť, či ide o výsledok čistenia poľa od skál alebo o úmysel započatia výstavby valu. Skôr sa však domnievame, že nálezisko je otvoreným sídliskom.

Zberom na povrchu poľa sa získala len malá kolekcia pravekých, zväčša atypických hrubostenných črepov. Podľa štruktúry materiálu, vypálenia, zafarbenia a aj niektorých typických zlomkov možno konštatovať, že v polohe Polomská sa nachádza rozsiahle sídlisko kyjatickej kultúry z obdobia neskorej doby bronzovej. Toto predbežné konštatovanie sa plne potvrdilo, keď sa prezrel zberový materiál, ktorý sme obdržali od nášho informátora. V súbore prevažujú najmä zlomky hrubostennej sídliskovej keramiky (hrnce, zásobnice, amfory), ale vyskytla sa aj drobnejšia a jemnejšia keramika (šálky, misy, džbány), ako aj drobné predmety v podobe modelov hlinených koliesok so stredovými otvormi, hlineného terča s otvorom, zlomku plastiky, resp. zložitejšie členenej nádoby (časť výlevky?) a úštep z jurského pazúrika. J. Mihalkin na lokalite nazbieral aj vzorky minerálov ako galenit, chalkopyrit, bielužový kremeň, fľovec a hrudky živice hnedej a vápenatobielej farby, ktoré samozrejme nemusia mať súvislosť s osídlením, ale nie je to ani celkom vylúčené (za určenie vzoriek srdečne ďakujeme L. Illásovej).

Záverom chceme zdôrazniť, že keramika z Polomskej patrí jednoznačne kyjatickej kultúre z obdobia neskorej doby bronzovej (stupeň HB). Na základe predbežného hodnotenia sa však zdá, že predstavuje veľmi mladý stupeň uvedenej kultúry. Pre dokreslenie celkovej situácie sídliska v polohe Polomská uvádzame zaujímavú skutočnosť, že hradisko kyjatickej kultúry na Pohanskom vrchu v katastri obce Horné Plachtince s max. nadm. v. 501 m sa vzdušnou čiarou nachádza len cca 2700 m smerom juhovýchodným. Obidve lokality sú prakticky veľmi dobre vzájomne dostupné, pretože ich vlastne spája údolie Suchánskeho potoka. Podľa doterajších znalostí nevznikli v rovnakom časovom horizonte, pretože počiatok hradiska kyjatickej kultúry na Pohanskom vrchu je preukázateľne včasný ako vznik sídliska v polohe Polomská (Furmánek - Oždání 1997, s. 48, 49).

Z katastra obce Sucháň, a teda ani z polohy Polomská, sa doteraz neevidovali žiadne archeologické lokality a ani nálezy. Sídlisko na Polomskej je teda zatiaľ prvým dokladom osídlenia tohto mikroregiónu v období neskorej doby bronzovej.

Literatúra

FURMÁNEK, V. - OŽDÁNI, O. 1997: Nálezy keramiky z hradiska kyjatickej kultúry v Horných Plachtinciach. In: AVANS v r. 1995. Nitra 1997, s. 48, 49.

SPÄTBRONZEZEITLICHE SIEDLUNG IN SUCHÁŇ. Im Beitrag sind die Ergebnisse einer Begehung des Gemeindekatasters von Sucháň (Bez. Velký Krtíš) in der Lage Polomská veröffentlicht. Auf die Fundstelle machte J. Mihalkin aufmerksam, Mitarbeiter des damaligen Heimatkundlichen Museums in Modrý Kameň, mit dem Wohnort in Sucháň, der in Polomská in den letzten Jahren eine schöne Fundkollektion gesammelt hat. Die Lage mit der Kote 482, 4 m liegt auf dem Hochland Dačolomská planina und ist von der Gemeinde Sucháň ca. 4 km südostwärts entfernt (Abb. 104). Sie liegt auf einem Terrassenausläufer, bzw. auf einem Sporn von dreieckiger Form mit der Basis im Norden in O-W-Richtung. Die besiedelte Fläche weist schätzungsweise ein Ausmaß von etwa 1,5 bis 2 ha auf. Von Osten, Süden und Westen umgrenzen sie Hänge, im Norden endet das Areal mit einer kleineren Depression, die allmählich zu unweiten Gipfel ansteigt. Im Verlauf der Begehung wurden größtenteils nur atypische dickwandige Scherben aufgelesen, die der Kyjaticke Kultur zugesprochen werden können. Diese vorläufige Konstatierung hat sich vollauf nach der Sichtung des Materials bestätigt, das zur sachgemäßen Bearbeitung unser Informator J. Mihalkin abgegeben hat. Im Fundverband überwogen Bruchstücke von dickwandiger Siedlungskeramik (Töpfe, Vorratsgefäße, Amphoren), es kam auch feinere Keramik vor (Tassen, Schüsseln, Krüge) wie auch Kleingegenstände, vertreten durch Modelle zentral gelochter Tonrädchen, eine Tonscherbe mit einem Loch, durch das Bruchstück einer Plastik eines komplizierter gegliederten Gefäßes (Teil einer Tülle?), durch einen Abschlag aus Jurafeuerstein. Die gewonnenen Mineralienproben, wie Galenit, Chalkopyrit, weißrosafarbener Quarz, Tonschiefer und Harzklümpchen von brauner und kalkweißer Farbe brauchen freilich keinen Zusammenhang mit urzeitlicher Besiedlung zu haben, doch vorläufig ist dies auch nicht ausgeschlossen. Aufgrund der Keramik kann

also eindeutig kostatit werden, daß sich in der Lage Polomská eine Siedlung der Kyjatice-Kultur befindet, wahrscheinlich aus den abschließenden Stufen der Spätbronzezeit (rahmenhaft nur der Stufe HB). Zur Ergänzung der allgemeinen Situation in der Lage Polomská ist noch eine interessante Tatsache anzuführen, daß der Burgwall der Kyjatice-Kultur auf Pohanský vrch im Gemeindegkataster von Horné Plachtince (Bez. Velký Krtíš) in der Luftlinie nur 2700 m südostwärts situiert ist. Beide Lokalitäten sind praktisch sehr gut gegenseitig zugänglich, weil sie eigentlich durch das Bachtal des Suchánsky potok verbunden sind. Nach den bisherigen Erkenntnissen entstanden sie nicht im gleichen Zeithorizont, denn der Beginn des Burgwalls der Kyjatice-Kultur auf Pohanský vrch ist nachweisbar früheranzusetzen als die Entstehung der Siedlung in der Lage Polomská (Furmánek - Ožďáni 1997, S. 48, 49).

STREDOVEKÉ SÍDLISKOVÉ NÁLEZY Z OBCE MALÉ ZLIEVCE

Ondrej Ožďáni - Václav Furmánek

Malé Zlievce (okr. Velký Krtíš), Várhegy (46-21-23, 1 : 10 000, 454 : 364 mm), stredovek vrcholný, sídlisko, hrádok, zber, uloženie nálezov súkromná zbierka M. Karneka v Bušinciach.

Autori článku na základe písomného vyzvania navštívili 16. augusta 1995 Miroslava Karneka z Bušínec (Družstevná 13), okr. Velký Krtíš, od ktorého prevzali na zdokumentovanie a odborné vyhodnotenie zlomky keramiky a železných predmetov, ktoré pochádzajú z polohy Várhegy v katastri obce Malé Zlievce. Podľa údajov M. Karneka odovzdané archeologické nálezy našli na kopci Várhegy členovia archeologického klubu, ktorý bol v priebehu roka 1995 založený v obci Bušince pre záujemcov regionálnej histórie.

Výšina v polohe Várhegy leží z geomorfologického hľadiska v Ipelskej kotline, presnejšie v Pôtorskej pahorkatine a nachádza sa na pravej strane Stracinského potoka, ktorý sa východne vlieva do neďalekého Ipľa. Samotná lokalita predstavuje pahorok s kótou 228, 4, ktorý sa týči nad južným okrajom dnes už bývalého inundačného územia Stracinského potoka a severne od samoty Urdová (obr. 105). Prakticky ide o najsevernejší vrchol pahorkatiny, ktorá sa rozprestiera v juhovýchodnej časti katastra Malých Zlievec, južne od železničnej trate smerom na Straciny. Prevýšenie polohy vzhľadom na inundáciu presahuje cez 60 m. Na temene pahorku sa nachádza umelé návršie, ktoré je obkolesené ešte dnes dobre viditeľným, ale už nízkym valom.

Po umytí a predbežnom zhodnotení nálezov sa zistilo, že kolekciu tvoria prevažne typické črepy stredovekej keramiky. Zastúpené sú najmä zlomky hrubostenných, ale i tenkostenných hrncovitých a zásobnicovitých nádob so široko lievikovite roztvorenými hrdlami a rôzne profilovanými okrajmi, upravenými i na posadenie pokrievok, ďalej ušká zo džbánov a zlomky z vydutí a dien ťažšie identifikovateľných typov nádob (obr. 106: 1, 3-5, 7, 8). Výzdoba tiel je prevažne rytá, ktorú tvoria najmä paralelné horizontálne obvodové ryhy (obr. 106: 1, 5), kombinované ojedinele i s vlnovkami. V jednom prípade sa rytý ornament vyskytol i tesne pod okrajom. Tri črepy sú zdobené červenomalovanými motívami (obr. 106: 3, 8). Takmer celý súbor predstavuje typickú bielu keramiku, len niekoľko črepov má špinavobiele až tmavošedé zafarbenie.

Medzi železnými predmetmi sa vyskytujú zlomky podkov (obr. 106: 10), ostroha s nezachovaným kolieskom, železné klince (obr. 106: 2), väčšia časť kosáka, čap asi z malých dvierok (obr. 106: 9) a rôzne kovania (obr. 106: 6).

Na základe predbežného rozboru nálezov, najmä keramiky, podkov a ostrohy, môžeme konštatovať, že osídlenie v polohe Várhegy je možné zatiaľ rámcovo datovať do 13.-14. stor., resp. až na počiatok 15. stor. Opísané nálezy nepochybne súvisia so stredovekým hrádkom, po ktorom sa v teréne dodnes zachovalo už spomenuté umelé návršie a val. Ide teda o typ opevnenej usadlosti, ktorá sa ako typické sídlo drobnej vidieckej šľachty obvykle stavala na prírodných vyvýšeninách. Miesto budúcej stavby sa často zvyšovalo umelým násypom.

Záverom možno konštatovať, že existencia stredovekého hrádka v polohe Várhegy je plne preukázaná. Hoci získané nálezy signalizujú osídlenie lokality v 13. až 15. stor., o jeho vzniku, rep. zániku sa zatiaľ nedá povedať nič určitého. Nálezisko však možno plne stotožniť s lokalitou Várhegy, ktorú v r. 1955 A. Petrovský-Šichman v priebehu prieskumu stredného Poipľa neúspešne hľadal v rámci katastra obce Čeláry (1961, s. 124).

Literatúra

PETROVSKÝ-ŠICHMAN, V. 1961: Archeologický prieskum stredného Poiplia roku 1955. In: ŠtZ, 7. Nitra 1961, s. 5-197.

MITTELALTERLICHE SIEDLUNGSFUNDE AUS MALÉ ZLIEVCE. Im Artikel werden Metallgegenstände und Keramik publiziert, die als Lesefunde auf dem Berg Várhegy im Gemeindekataster von Malé Zlievce (Bez. Veľký Krtíš) von Mitgliedern des Archäologischen Klubs in Bušince, Bez. Veľký Krtíš, gewonnen wurden und die sie später den Autoren des Beitrags zur fachlichen Bearbeitung und Dokumentierung abgegeben haben. Die Anhöhe Várhegy mit der Kote 228, 4 liegt im Eipel-Becken, genauer im Hügelland Pôtorská pahorkatina oberhalb des Südrandes der ehemaligen Inundation des Baches Stracinský potok (Abb. 105). Auf dem Hügelgipfel befindet sich eine künstliche Aufschüttung, die bis heute von einem sichtbaren Wall umgeben ist. Es handelte sich zweifellos um Reste eines Burghügels, der zum Typ der für den Kleinaidel charakteristischen Sitze gehört. Unter den Funden aus genannter Lokalität ist weiße mittelalterliche Keramik am reichlichsten vertreten, die vom typologischen Gesichtspunkt Töpfe, Vorratsgefäße und Krüge repräsentieren (Abb. 106: 1, 3-5, 7, 8). Die Gefäße trugen Ritzverzierung (umlaufende horizontale Linien und Wellenlinien) und Rotbemalung (Bänder, unidentifizierbare Motive; Abb. 106: 3, 8). Erwähnenswert sind von Eisengegenständen ein Sporn mit unerhaltenem Rädchen, Hufeisenbruchstücke (Abb. 106: 10), Teil einer Sichel, ein Bolzen (Abb. 106: 9), Nägel (Abb. 106: 2) und verschiedene Beschläge (Abb. 106: 6). Das beschriebene Fundmaterial ist rahmenhaft in das 13.-14. Jh., bzw. in das beginnende 15. Jh. datierbar. Über die Entstehung wie auch den Untergang der Kleinburg kann jedoch bisher nichts Bestimmtes gesagt werden.

NESKOROLATÉNSKE HRADISKO V KVAČANOCH-DLHEJ LÚKE

Karol Pieta

Kvačany, časť Dlhá Lúka (okr. Liptovský Mikuláš), poloha Hrádková (M-34-100-A-c, 1 : 25 000, 280 : 369 mm) hradisko, doba laténska, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre a LM v Ružomberku.

Opevnenie v polohe Hrádková bolo objavené v r. 1972, kedy pri ťažbe v príležitostnom kameňolome v polohe Žiar (alebo tiež Chopce) pri severovýchodnom úpätí vrchu našiel Alojz Kuna železný oštep. Pri následnom krátkom záchrannom výskume sa odkryla ohrozená časť terasovitého sídliska a získal sa výrazný stredo- a neskorolátenský materiál. Časť nálezov z tohto sídliska bola už zverejnená (Pieta 1982, s. 220, tab. I: 3; XVII: 9; XXV, XXVI). Pri obhliadke okolitého terénu boli na svahu vrchu nad terasovitým sídliskom zistené stopy starej cesty a na vrchole hrebeňa medzi bralami valové opevnenie. Pretože hrebeň bol pre hustý porast takmer nepriechodný, hradisko nebolo zamerané a taktiež sa nepodarilo získať žiadny datovateľný materiál.

V jarých mesiacoch r. 1995 bola pri lesných prácach vrcholová plošina zbavená hustého krovja a preriedil sa aj medzitým už vzrastlý bukový porast, sčasti aj v dôsledku polomu a vývratov. Odlesnenie umožnilo opevnenie zamerať a na obnažených plochách v tenkej humusovitej vrstve urobiť zisťovaciu sondáž.

Hrádková tvorí koncový výbežok strmého a úzkeho vápencového hrebeňa, ktorý vybieha z vrchu Čierna hora (1098 m n. m.) nad známou Kvačianskou dolinou južným smerom. Na západnej strane hrebeň spadá kolmými skalnými stenami do doliny Príslop pod masívom Prosečného (1372 m n. m.). Prístup na vrchol hrebeňa s opevnením je najľahší zo severovýchodnej strany, kde pri úpätí leží spomenuté terasovité sídlisko, po pôvodnej, azda aj s hradiskom súčasnej ceste, ktorá sa miestami zreteľne črtá zárezmi do svahu a výskytom cudzorodého materiálu, hlavne pieskovcových platní.

Pre vybudovanie opevnenia bolo zvolené miesto, chránené z oboch dlhších strán kolmými skalnými stenami, ktoré bolo len miestami, napr. na západnej strane, potrebné doplniť valom. Tento násyp sa vytáča smerom na východ a vytvára tak od severu na hrebene vysoký šijový val, ktorý azda využíva zvýšený skalný podklad. Na severovýchodnej hrane z tohto násypu vyčnievajú pieskovcové kvádre. Je možné, že ide o pozostatok lícovaného muriva hradby. V tomto mieste sa dá predpokladať vstup dovnútra opevnenia. Druhou možnosťou vstupu je južná, najnižšia časť hrebeňa,

kde sa tiež vyskytuje veľa prepálených pieskovcových kvádrov, ktoré museli byť na vápencový hrebeň vynášané od východného úpätia masívu z tamojších flyšových vrstiev.

Nevelkým výkopom a prieskumom detektorom kovov v porušených častiach povrchu lokality sa získala keramika a viac kovových predmetov, ktoré umožňujú doplniť a rozšíriť naše poznatky zo záchranného výskumu sídliska v polohe Chopce. Keramika je na rozdiel od súboru zo sídliska značne zlomkovitá a zvetraná, pretože črepy ležali v tenkej vrstve tesne pod dnešným povrchom. Veľká časť je nepochybne domácej proveniencie, čo dokladajú úlomky drveného vápenca, pridávaného do hliny ako ostrivo. Na druhej strane kovové predmety, z ktorých dominujú najmä železné, sa zachovali vynikajúco. Pre chronológiu osídlenia sú najdôležitejšie spony. Spona spojenej konštrukcie s nízkym symetrickým oblúkom patrí ešte medzi typy šatových spínadiel z konca stredolaténskeho alebo začiatku neskorolaténskeho obdobia a pochádza teda skôr zo staršieho horizontu lokality, ktorý na osade prevláda, a okrem výraznej keramiky ho charakterizuje aj železná spona spojenej konštrukcie s tromi astragalovitými uzlíkmi (Pieta 1982, s. 27). Dve spony s prehnutým lúčikom patria k typickému inventáru sídlisk púchovskej kultúry z konca jej neskorolaténskej fázy. Aj keď sú charakteristickým znakom stupňa LD₂, niektoré nálezové súvislosti naznačujú prežívanie týchto jednoduchých železných spínadiel až do počiatku doby rímskej.

Medzi päťdesiatimi kovovými predmetmi si pozornosť zaslúži malá radlica s listovite rozšírenou pracovnou časťou, ktorá patrí už medzi vývojovo mladšie formy, hlásiace sa na počiatok doby rímskej. Paralely má na iných lokalitách púchovskej kultúry (Spišské Tomášovce; Pieta 1982, tab. XIX: 3; Rajecké Teplice; Pieta 1986, obr. 8). Z remeselníckych nástrojov spomeňme sústružnícky nástroj a rôzne druhy nožov, z ktorých uvedme aspoň kosákovitú formu s dlhou rukoväťou ukončenou krúžkom. Uvedený typ noža poznáme už zo starších horizontov viacerých púchovských lokalít (napr. Horná Lehota; Pieta - Mosný 1996).

Aj keď práce na Hrádkovej pri Kvačanoch-Dlhej Lúke mali len obmedzený rozsah, priniesli celý rad nových poznatkov, hlavne v prepojení na starší výskum sídliska, ktoré tvorí s opevnením jednotný celok. Opevnenie svojim nevelkým rozsahom, aj polohou je typickým predstaviteľom lokálnych fortifikácií púchovskej kultúry. Zdá sa, že podobne ako väčšina ostatných hrádok aj táto lokalita vznikla koncom stredolaténskeho obdobia. Poloha dômyselne využíva prirodzené obranné prvky, ktoré doplnilo umelé opevnenie. Podľa množstva pieskovcových kvádrov pod východnou skalnou stenou môžeme predpokladať, že aj na tejto ťažko prístupnej strane bola hradba, ktorá sa časom zrútila dolu. Násilný zánik dokladajú prepálené kamene. Podľa najmladších datujúcich predmetov - spôn s prehnutým lúčikom - mal hrádok zaniknúť v priebehu stupňa LD₂. So zánikovým horizontom v tomto časovom horizonte sa stretávame na viacerých hradiskách, napr. na neďalekej Liptovskej Mare, kde v uvedenom stupni končí činnosť svätyne a obe pásma opevnenia podľahli požiaru. Sídlisko a hrádok v Kvačanoch-Dlhej Lúke budú podrobnejšie vyhodnotené v samostatnej štúdii.

Literatúra:

PIETA, K. 1982: Die Púchover Kultur. Nitra 1982.

PIETA, K. 1986: Stand und Notwendigkeit der Erforschung der Púchov-Kultur. In: Stan i potrzeby badan nad mlodszyim okresem przedrzymskim i okresem rzymskim w Polsce. Kraków 1986, s. 25-49.

PIETA, K. - MOSNÝ, P. 1996: Nové nálezy z laténskeho hradiska pri Hornej Lehote. In: AVANS v r. 1994. Nitra 1996, s. 140-142.

SPÄTLATÈNEZEITLICHER BURGWALL IN KVAČANY-DLHÁ LÚKA. Der Burgwall in Kvačany, Teil Dlhá Lúka (Bez. Liptovský Mikuláš) wurde am Gipfel des Hügels Hrádková während einer Rettungsgrabung der Ansiedlung aus der Latènezeit in der Lage Žiar beim Fuß des Hügels mit dem Burgwall im J. 1972 entdeckt. Erst im J. 1995, nach Entfernung des dichten Bewuchses, konnte die Befestigung vermessen und an den Stellen gestörter entwurzelter Bäume ein Feststellungsschnitt durchgeführt werden. Die Fundstelle liegt am Ende eines schmalen Kammes, der an beiden Längsseiten von steilen Felswänden geschützt ist, die nur stellenweise Wälle ergänzen. An der Nordseite beschließt die befestigte Fläche ein Abschnittswall. Der ursprüngliche am Osthang deutlich sich skizzierende Weg führte rund um die erwähnte Siedlung beim Fuß der Anhöhe und mündete beim erwähnten Abschnittswall aus. Außer Keramik gewann

man auf dem Burgwall etwa 50 Metallgegenstände. Die Funde von Fibeln vom Mittel-latèneschema und geschweiften Fibeln datieren die Entstehung der Befestigung irgendwann in der Stufe LC₂ und seinen Untergang an das Ende der Zeitrechnung (LD₂). Aus dem gleichen Zeitabschnitt stammt auch die Siedlung in der Lage Žiar (Pieta 1982). Erwähnenswert ist von den übrigen Gegenständen eine eiserne Pflugschar, die zu jüngeren Formen gehört, die in Siedlungen der Púchov-Kultur zu Beginn der römischen Zeit auftauchten (Pieta 1986, Abb. 8).

SÍDLISKO PÚCHOVSKEJ KULTÚRY V LIKAVKE

Karol Pieta

Likavka (okr. Liptovský Mikuláš), poloha Predný lán (tiež Predný hon), (M-34-99-D-a, 1 : 25 000, 275-278 : 176-180 mm) púchovská kultúra, sídlisko, uloženie AÚ SAV v Nitre.

Známe nálezisko pri južnom úpätí skalnatého vrchu so zrúcaninou stredovekého hradu rovnakého mena, kde bolo pôvodne situované hradisko púchovskej kultúry, ktoré sa zistilo pri výskume v r. 1975-1977. Okrem opevnenia a bežného nálezového materiálu sa na hradnom návrší našiel aj depot strieborných mincí veľkobystereckého typu v nádobe (Hlinka - Hoššo 1980). Orbou porušované sídlisko je už dávnejšie známe zo zberov (Beninger 1937, s. 49; Pieta 1982, 220). V roku 1987 sa tu vykonal aj krátky zisťovací výskum (Múdry 1988). Potvrdil prítomnosť výrazných sídliskových vrstiev s objektami púchovskej kultúry a doklady čiernej metalurgie. Na základe predbežného vyhodnotenia autor výskumu rozpoznal osídlenie predpúchovského stupňa zo strednej doby laténskej, ďalej nálezy z včasnej (B_{1b}) i koncovej fázy staršej doby rímskej. Pretože orbou neustále narušované nálezisko leží v trase jedného z variantov diaľnice D1, urobili sme tu letecký prieskum a následne za pomoci detektora kovov aj podrobný mapovaný zber, približne na tretine oranej plochy. Priniesol výrazný materiál, dopĺňajúci naše poznatky o vývoji tejto dôležitej lokality.

Pri zbere sa získal výrazný súbor keramiky, patriaci väčšinou do staršej doby rímskej (obr. 108: 1-13). Našli sa aj črepy zo strednej a neskej doby laténskej, najmä charakteristické okraje grafitových nádob (obr. 108: 15-23). Okrem množstva menej dôležitých drobných predmetov, ako sú praslensy, hladidlá z grafitových črepov a amorfné silexy sa našlo aj niekoľko predmetov, dôležitých pre poznanie časového postavenia sídliska. Sú to predovšetkým tri bronzové spínadlá zo staršej doby rímskej. Spona A68 (alebo A67/68) (obr. 107: 3) patrí k menším exemplárom, ale podľa profilácie hlavice aj uzlíka ide skôr o vývojovo starší typ, príznačný pre púchovské sídliská stupňa B_{1b}.

Provinciálna šarnierová spona s pásikovým, pôvodne asi pocínovaným lučíkom, je v severoslovenskom prostredí ojedinelá (obr. 107: 4). Bočné výbežky naznačujú vývojovú spojitosť s podobne zdobeným variantom typu Aucissa. Podľa pozorovaní na švajčiarskych lokalitách, kde sa táto "malá šarnierová spona" často vyskytuje, jej obľúbenosť vrcholí v polovici 1. stor. n. l., ale objavuje sa ešte aj v ďalších desaťročiach (Ettlinger 1973, s. 97, 98). V stredodunajskom barbariku je tento druh spínadla zriedkavý (Bratislava-Dúbravka Elschek 1995, s. 42, obr. 1: 4).

Dvojdielne spony typu A84 (obr. 107: 1, 2) sú typickou súčasťou koncovej fázy púchovských sídlisk (Pieta 1994, obr. 1: 6-12). Exempláre z Likavky patria k variantom so strechovite profilovanou hlavice a náznakom gombíka na konci pätky, ktorý je hojne rozšírený v celom strednom Podunajsku, ale dosť často sa objavuje aj v Pováží (Dąbrowska 1992, mapa 1).

Pomerne častým nálezom na púchovských sídliskách zo staršej doby rímskej sú železné ostrohy. Exemplár z Likavky (obr. 107: 10) má krátky kužeľovitý bodec a oblúkovité ramená s guľovitým ukončením (typ C1 alebo F1; Ginalska 1991, obr. 7: 4; 13: 1-4). Časové postavenie tohto typu sa v rámci uvedeného obdobia pohybuje niekde v rozpätí stupňov B_{1c}-B₂. Zriedkavejšie sa stretávame s kovovými zrkadlami (obr. 107: 9), ktoré skôr patria k inventáru neskorolátenskej a včasnorímskej fázy osídlenia centrálnych lokalít (Liptovská Mara, Divinka, Zemplín; Pieta 1982, s. 64; Budinský-Krička - Lamiová-Schmiedlová 1990, s. 295). Hrot oštepu (obr. 107: 7) má nápadne malé rozmery listu i tuľajky, ale podobné typy nie sú na okolitých sídliskách ale ani v germánskom barbariku ojedinelé. Otázne je zaradenie železného trojlístého hrotu šípu (obr. 107: 8). Keď vzhľadom na nálezové prostredie, ako aj spôsob získania zberom ponecháme bokom možnosť jeho datovania do včasného stredoveku (8-10. stor.) alebo do neskej doby rímskej, môžeme potom uvažovať o jeho príslušnosti do včasnorímskeho obdobia. Musíme však zároveň pripomenúť, že trojboké hroty striel

v púchovskej kultúre nepoznáme a museli by sme teda tento predmet pokladať za cudzí, azda dácky alebo rímsky výrobok (Budinský-Krička - Lamiová-Schmiedlová 1990, s. 282; Glodariu - Iaroslavski 1979, s. 180).

Charakteristickým znakom likavského sídliska sú stopy výroby a spracovania železa - nálezy hutníckej aj kováčskej trosky, kúsky rudy a fragmenty z plášťov pecí. Ložiská menej kvalitného limonitu v neďalekom masíve Choča sa v menšom rozsahu exploatovali aj v 18.-19. stor. (Bozalková 1981). Hutnícke pece púchovskej kultúry na území Liptova zatiaľ chýbajú. Preto by bolo zistenie a odkrytie takýchto zariadení v blízkosti Liptovskej Mary vítaným doplnením našich poznatkov o hospodárskom zázemí tohto rozsiahleho včasnohistorického centra severoslovenského regiónu. Získaný zberový súbor potvrdil značný časový rozsah osady. Jej dôležitosť, vyplývajúcu z geografickej polohy neďaleko horského prechodu na Oravu a tiež z blízkosti železorudných ložísk zdôrazňujú aj antické kovové importy.

Literatúra

- BENINGER, E. 1937: Die germanischen Bodenfunde in der Slowakei. Reichenberg - Leipzig 1937.
- BOZALKOVÁ, I. 1981: Geografická stavba ŠPR Choč. In: Liptov 6. Martin 1981, s. 177-184.
- BUDINSKÝ-KRIČKA, V. - LAMIOVÁ-SCHMIEDLOVÁ, M. 1990: A late 1st century B. C. - 2nd century A. D. cemetery at Zemplín. SIA, 38, 1990, s. 245-354.
- DĄBROWSKA, T. 1992: Die späten kräftig profilierten Fibeln (Almgren Typ 84). In: Probleme der relativen und absoluten Chronologie ab Latènezeit bis zum Mittelalter. Kraków 1992, s. 103-109.
- GINALSKI, J. 1991: Ostrogi kabłąkowe kultury przeworskiej. Klasifikacja typologiczna. Przegląd arch-eologiczny, 38, 1991, s. 52-82.
- GLODARIU, I. - IAROSLAVSCHI, E. 1979: Civilisatia fierului la Daci. Cluj-Napoca 1979.
- ELSCHEK, K. 1995: Die germanische Besiedlung von Bratislava-Dúbravka während der älteren römischen Kaiserzeit. In: Kelten, Germanen, Römer im Mitteldonauegebiet vom Ausklang der Latène-Zivilisation bis zum 2. Jahrhundert. Brno - Nitra 1995, s. 39-52.
- ETTLINGER, E. 1973: Die römischen Fibeln in der Schweiz. Bern 1973.
- HLINKA, J. - HOŠŠO, J. 1980: Nález keltských mincí pri archeologickom výskume na hrade Likava. In: SIN 6, 1980. Bratislava 1980, s. 99-109.
- MÚDRY, P. 1988: Sídlisko púchovskej kultúry v Likavke. In: AVANS v r. 1987. Nitra 1988, s. 91, 92.
- PIETA, K. 1982: Die Púchover Kultur. Nitra 1982.
- PIETA, K. 1994: Mittel- und Nordslowakei zur Zeit der Markomannenkriege. In: Markomannenkriege. Ursachen und Wirkungen. Brno 1994, s. 253-262.

SIEDLUNG DER PÚCHOV-KULTUR IN LIKAVKA. Die Fundstelle beim Südfuß des felsigen Hügels mit der Burgruine Likava, im Gemeindekataster Likavka (Bez. Liptovský Mikuláš) ist seit längerem bekannt. Auf dem Burgberg konstatierte man bei der Grabung in den 70er Jahren einen Burgwall der Púchov-Kultur aus der Spätlatènezeit, und gefunden wurde hier auch ein Hortfund von Silbermünzen des Typs Veľký Bysterec, der in einem Gefäß untergebracht war. Auf der Fläche der Siedlung, die alljährlich durch Überpflügung vernichtet wird, wurde eine eingehende Oberflächenerkundung durchgeführt. Dabei wurden außer zahlreicher Keramik (Abb. 107: 18, 20; 108: 1-23) auch mehrere Metallgegenstände gefunden (Abb. 107: 1-17, 19), die für die Datierung der jüngeren Phase der hiesigen Besiedlung von Bedeutung sind. Die Siedlung bestand wahrscheinlich vom Mittellatène bis zum Ende der Existenz der Púchov-Kultur zur Zeit der Markomannenkriege im 2. Jh. u. Z. Außer den gebräuchlichen Funden (Fibeln A 68 und A 84, Eisensporn) verdienen römische Importe Beachtung - Teil eines Metallspiegels (Abb. 107: 9) und eine kleine Scharnierfibel (Abb. 107: 4) aus dem 1. Jh. u. Z., die am meisten im Gebiet der Schweiz verbreitet war. Ein fremdes Element im Bereich der Púchov-Kultur ist auch eine dreiflügelige Pfeilspitze (Abb. 107: 8). Auf der Oberfläche kommt eine auffallende Menge von eiserner Schmelzschlacke vor, die zusammen mit Bruchstücken von Ofenwänden und Erzstückchen örtliche Produktion und Eisenbearbeitung belegen. Auf den Hängen des unweiten Bergs Choč wurde in der Vergangenheit Eisenerz abgebaut (Limonit). Die Bedeutung dieser Stelle erhöhte auch ihre Lage beim Gebirgsübergang aus dem Waagtal in das Oravatal und weiter nach Norden.

VÝSKUM V LIPTOVskej SIELNICI-LIPTOVskej MARE V ROKU 1995

Karol Pieta

Liptovská Sielnica (okr. Liptovský Mikuláš), Liptovská Mara, sídlisko II - Rybníky, 617-625 m n.m. (M-34-99-D-b, 1 : 25 000, 48 : 270 mm), doba laténska, doba rímska, systematický výskum, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

Pri pokračujúcich terénnych prácach na mnohovýštvom sídlisku púchovskej kultúry sa v predchádzajúcej dobe podarilo objaviť slatinný horizont, v ktorom sa vďaka vlhkému prostrediu zachovali organické materiály vrátane drevených konštrukcií. Rašelinovité a slieňovité usadeniny tu pravdepodobne vyplnili rozsiahlu terénnu priehlbeň (možno vytvorenú zosuvom pôdy), zaplavovanú vodou z vyššie položených mineralizovaných prameňov s vysokým obsahom železa. Železo sa tu usadzovalo aj v podobe konkrécií bahennej rudy, ktoré vznikali tiež v trhlinách sídliskových vrstiev. V roku 1994 sa v západnej časti plochy odkryli tri časovo následné ohrady z jedlových kolov, vypletané lieskovým prútím. Vo východnej časti sa odkryla ďalšia, presnejšie nerozpoznaná konštrukcia drier.

Úlohou terénnej odkrývky v r. 1995 bolo zistiť stratigrafické postavenie slatinného horizontu, odkryť ďalšie zvyšky drevených stavieb a s ohľadom na unikátnosť tohto archeologického náleziska získať čo najviac informácií pre spolupracujúce prírodovedné disciplíny, najmä pre archeobotaniku, palynológiu, dendrochronológiu, ale aj malakozoológiu a entomológiu. Podľa pôvodného zámeru sa mali terénne práce v tomto roku ukončiť, ale technické problémy so zosúvajúcimi sa profilmi vysokými miestami viac ako 350 cm, čerpaním vody, ale aj potreba mimoriadne pozornej práce pri výkope ukončenie vykopávok opäť oddialili. Prínosnosť výskumu potvrdili dosiahnuté výsledky.

Slatiný horizont sa nachádza pod rozsiahlou planírkou, ktorá ho oddeľuje od vrstvy s neskorolátenským osídlením. Na viacerých miestach sa podarilo zreteľne rozpoznať jeho mladšiu fázu so zvyškami väčšinou ešte stojacich ľahkých konštrukcií (ohrad) a niekoľkými stĺpmi. Pod ňou leží staršia fáza s množstvom materiálu z drevených stavieb. Okrem smrekových stĺpov (obr. 109) s rovno pritesanou základňou s priemerom 30-40 cm sa odkryli aj trámy zo stien domov. Boli to pologuláče dlhé až 480 cm so zahrotenými koncami, pravdepodobne súčasťou perodrážkovej rámovej (hrazdenej) konštrukcie. Podarilo sa odkryť aj skládku stavebného materiálu - rôznorodých opracovaných drier. Medzi nimi boli kálané hrubé dosky - foršne, pologuláče so zahrotenými a vyžlabenými koncami, uložené vo vrstvách na žrde, ležiace priečne. Dĺžka týchto kusov dosahovala 180 cm. Medzi odpadovým materiálom (štiepance, ívery, konáre, kôra, kolíky, keramika) sa našli aj opracované drevené predmety (háč, habarka, časť nádoby a pod.; obr. 111). Stavebný článok s vysekaným okrúhlym otvorom predbežne interpretujeme ako ložisko čapu dverí. Nájdené predmety, aj súčasť stavieb sú významným prínosom k poznaniu techniky práce s drevom a okruhu dobových predmetov z tohto materiálu, ktoré boli doposiaľ u nás úplne neznáme.

Len v menšom rozsahu sa ďalej skúmala aj západná časť mokriny, kde sa v minulom roku odkryli tri línie oplotenia z jedlových tyčiek vypletaných lieskovými prútmi. V rovnakom smere, ale ďalej na severovýchod a v evidentnej superpozícii nad zvaleným posledným plotom sme našli zvyšky ďalšej ohrady dosiaľ neznámeho typu. Tvorili ju dvojice kolov, medzi ktoré boli jeden nad druhým ukladané neokliesnené, resp. len sčasti okliesnené kusy smrekovej mladiny. Podobná ohrada, ako sa zdá, sa nachádza aj vo východnej časti skúmanej plochy v rámci rozsiahlej kumulácie drier, ktorú sme pracovne nazvali "hať" (obr. 110). Táto časť výskumu s náročnou odkrývkou spleti drevených konštrukcií sa z časových dôvodov a pre problémy s ochranou a konzerváciou tohto materiálu ďalej neodkrývala. Bez detailnej analýzy keramického materiálu nie je predbežne možné presnejšie datovať zistené fázy skúmaného horizontu osídlenia, ktorý rámcovo patrí do strednej doby laténskej.

Pri zaštieňovaní profilov a odstraňovaní zosuvov sa okrem keramiky našlo aj viac významných nálezov. Dva liate bronzové predmety ojedinelého tvaru pripomínajú neskorolátensko vodiace krúžky pre liace, resp. iné kovania z konského jarma. Ich zvláštnosťou je aplikácia palmetovitého motívu. Ide zrejme o poškodené kusy - surovinu určenú na spracovanie, pretože sú neúplné a nesú stopy tavenia. Na jednom z nich bol medenkou pripevnený zlomok palmetovitého ukončenia z tretieho exemplára. Z ďalších nálezov z rôznych sídliskových horizontov, získaných najmä pri čistení profilov a odstraňovaní zosuvov treba spomenúť železný derivát spony typu Mötschwil, železnú

sponu s prehnutým lúčikom a časť bronzového torquesu so zosilnenými koncami. V slatinných vrstvách sa až na malé výnimky kovové predmety nezachovali. Zaujímavým predmetom je drevené držadlo s upevneným kúskom bronzového plechu, ktorý sa akiste používal ako rydlo alebo škrabadlo (obr. 111: 7). Podobne ako v poslednej sezóne sa pri výskume opäť našlo množstvo keramiky a trinásť sklenených korálikov modrej farby, niekedy s vkladným bielym vláknom.

Po ukončení terénnych prác sa významnejšie drevá menších rozmerov vyzdvihli a previezli do laboratória ústavu, kde sa po botanickom spracovaní začali konzervovať pomocou cukrového roztoku. Zo stĺpov veľkého priemeru sa odobrali vzorky na dendrochronologickú analýzu. Väčšie kusy boli ponechané na mieste, zakryté a prisýpané hlinou.

Vzhľadom na nesporný význam tejto fázy výskumu sídliska Liptovská Mara II a na potrebu využiť spoluprácu viacerých vedných disciplín bol predložený a následne aj schválený grantový projekt, zameraný na systémové spracovanie získaného materiálového fondu a jeho publikáciu. Čiastkové výsledky archeobotanickej prospekcie podáva M. Hajnalová v tomto zborníku na s. 70-72.

Archeologický park a experimentálne štúdie:

Paralelne s terénnym výskumom sa pracovná skupina podieľala aj na údržbe a ďalšom zlepšovaní objektov, prezentovaných v rámci národnej kultúrnej pamiatky hradisko Havránok. V dvorci sa uskutočnili ďalšie dva výpaly keramiky za prítomnosti a spoluúčasti spolupracovníkov. Realizoval sa aj krátky prierezový program archeologického experimentu pre úvodný film výchovného projektu, natočený v produkcii spoločnosti Bonton-films Praha. V stručnom priereze sa prezentovalo staviteľstvo (stavba malej sýpky), kováčstvo, príprava stravy, výroba a vypalovanie keramiky, pradenie a tkanie.

GRABUNG IN LIPTOVSKÁ SIELNICA-LIPTOVSKÁ MARA IM JAHRE 1995. Fortgesetzt wurde in den langjährigen Ausgrabungen der Siedlung Liptovská Mara II im Gemeindekataster von Liptovská Sielnica (Bez. Liptovský Mikuláš), wo in der letzten Grabungssaison Moorschichten mit gut erhaltenen Resten organischer Materialien samt Teilen von Holzbauten freigelegt werden konnten. Die Hauptaufgabe der Saison im J. 1995 beruhte in der Ausarbeitung einer detaillierten Stratigraphie des Torfmoorhorizontes und in der Gewinnung einer größtmöglichen Materialmenge für naturwissenschaftliche Fachgebiete, die sich unter der Leitung des Autors des Beitrages gemeinsam an der Lösung des Grant-Projektes "Siedlung und Umweltmilieu in frühgeschichtlicher Zeit" beteiligen (Palynologie, Dendrochronologie, Paläobotanik, Archäozoologie, Malakozoologie, Entomologie). Unter einer dicken Planierschicht, welche die Spätlatène- und Mittellatène-Besiedlung voneinander trennt, konnten in den nassen mergeligen Moorschichten mindestens zwei Horizonte mit Holzkonstruktionen erkannt werden. Im jüngeren wurden nur Reihen stehender Pfähle freigelegt - etwa Reste einer Einfriedung - auch mehrere Pfosten, die bis in die erwähnte Planierschicht reichten. Tiefer lag ein ausgeprägter Horizont mit einer Menge bearbeiteter Hölzer-Pfosten, Balken und Spaltbohlen. Die Pfosten hatten oft eine horizontal bearbeitete Basis (Abb. 109), um nicht in das weiche Gelände zu versinken. Teilweise zugehauene Balken von sogar 480 cm Länge mit zugespitzten Enden gehörten wahrscheinlich zu einem Schwellenbau mit Wänden aus eingespannten Hölzern. Vollständige Grundrisse von Bauten konnten bisher nicht festgestellt werden. Im West- und Ostteil der freigelegten Fläche wurden weitere Linien von Einfriedungen gefunden. Zum Unterschied von den Einzäunungen aus Tannenstäben mit einem Flechtwerk aus Haselruten, die im vorangehenden Jahr entdeckt wurden, tauchte ein neuer Einzäunungstyp auf, bestehend aus Pfostenpaaren, zwischen welche aufeinander nur teilweise abgeästete junge Fichten gelegt waren (Abb. 110). In der Mittellatènezeitlichen Torfmoorschicht fand man außer Keramik 13 Glasperlen und mehrere Holzgegenstände (Abb. 111). Metallergezeugnisse fehlen beinahe ganz, wahrscheinlich in Anbetracht der sauren Bodenbedingungen. Außer Geländearbeiten erfolgten in Liptovská Mara im Rahmen der Aktivitäten im archäologischen Freilichtmuseum mehrere Experimente und Proben eisenzeitlicher Handwerke.

VÝSLEDKY VÝSKUMU NÁRODNEJ KULTÚRNEJ PAMIATKY DEVÍN V RO- KOCH 1994-1995

Veronika Plachá

Bratislava, časť Devín (M-33-142-B-d, 1 : 25 000, 52 : 343 mm), doba laténska, doba slovanská, 10. stor., 11.-12. stor., hradisko, sídlisko; novovek 17.-18. stor., cesta, výskum, uloženie nálezov MM v Bratislave.

V sezónach r. 1994-1995 sa pokračovalo vo výskume východnej časti hradiska (sektor 14, 15). V rámci výkopov pre kanalizáciu a vodovod v spomenutom sektore sa zistili základy ďalšej, v poradí už desiatej stavby patriacej osade z 11.-12. storočia. Svedčí o tom konštrukcia základov i nálezový materiál.

Čiastočne sa vyjasnila i otázka okolo objektu v sektore 14, 15, ktorý sa považoval za priekopu (Plachá - Hlavicová 1995, s. 109). Ďalšie výskumy dovoľujú predpokladať, že ide pravdepodobne o cestu zapustenú hlboko do terénu, smerujúcu z východnej časti hradu od objektu 25, kde sa predpokladá skladisko munície, na stredný hrad. Viacerými sondami (rezmi) v teréne sa potvrdilo, že zárez pre cestu má tvar lichobežníka. Na jeho dne sa našli zvyšky zuholnatelých trámov, vetiev stromov a uhlíkov rôznej veľkosti, čo by svedčilo o jej maskovaní prekrytím. V niektorých rezoch sa v najspodnejšej vrstve našli fragmenty keramiky zo 17.-18. stor. Na základe výsledkov doterajších výskumov predbežne usudzujeme, že išlo o dobre krytú cestu na prevoz munície z objektu 25 na stredný hrad. Ak sa tieto skutočnosti dajú do súvislosti so známymi historickými správami, zistí sa, že po stáročiach sa hrad Devín znova dostáva do popredia až na začiatku 18. stor. V rokoch 1705-1708 sa ho pokúsili dobyť kurucké vojská Rákocziho, ktorí bojovali s cisárskymi vojskami. Hrad však nedobyli. V siedmich spomínaných rezoch trasy cesty sa našlo množstvo zaujímavého rôznorodého archeologického materiálu z rôznych období. Potvrdil sa i predpoklad, že cesta pretína staršie objekty.

V severovýchodnej časti hradiska sa výskumom zistil štvoruholníkovitý pôdorys laténskej chaty s rozmermi približne 4 x 4 m. Objekt mal základnú kolovú konštrukciu, prútím vypletané steny a vymazané hlinou, zachovali sa i zvyšky estrichovej podlahy. V juhovýchodnej časti objektu bola pec kruhového tvaru s Ø 120 cm, postavená na osekanom skalnom podloží, opatrenom mazanícovou vrstvou. Na niekoľkých miestach sa zachoval náznak kopule. Inventár chaty pozostával z troch keramických mís a jedného hrnca (obr. 112: 7-10), šiestich koliesok prevrátených v strede, železnej kramlíčky (obr. 112: 1), dvoch kusov astragálu (obr. 112: 3, 4), fragmentu bronzového náramku zdobeného guľôčkami (obr. 112: 2), dvoch fragmentov teglika s červeno-zelenou lesklou polevou (obr. 112: 6), polovice zdobeného skleneného kolieska (obr. 112: 5) a množstva keramických zlomkov. Spomenutá chata je ďalším dokladom bohatého keltského osídlenia na hradisku a iste prispieje pri celkovom riešení celého okruhu problému týkajúcich sa pomerne veľkej osady na Devíne v dobe laténskej.

V sektore 15, približne 25 m od východnej apsidy veľkomoravskej sakrálnej architektúry, sa zistili zvyšky asi štvoruholníkovitej slovanskej chaty s kolovou konštrukciou. Našli sa prepálené trámy, uložené na osekanom skalnom podloží, ktoré sa pri čistení rýchlo rozpadávali. V horných vrstvách zásypu sa nachádzali fragmenty rímskych tehál s kolkom XIV. légie, železný nožík, strelky, zubadlo a pod., v najspodnejšej vrstve zvyšky z hlineného náteru chaty a estrichovej podlahy. V severozápadnej časti objektu vo vyhlbenom priestore bolo viac kusov železnej trosky. Inventár chaty pozostával z piatich hrncov rôznej veľkosti, zdobených pásmi viacnásobnej rytej obvodovej vlnovky, striedajúcej sa s viacnásobnými obvodovými pásmi rýh (obr. 113: 1-5), poškodeného kostenného ihelníčka (obr. 113: 7), fragmentu brúsika (obr. 113: 6) a železného kovania vedierka. Na základe nálezov je možné objekt zaradiť do 9. stor. Dôležitý je i nález zničenej chaty z 10. stor., situovanej asi 5 m západnejšie. Z inventára sa zachovala nádoba väčších rozmerov zdobená štyrmi pásmi viacnásobnej rytej vlnovky (obr. 114: 2), kamenný praslen (obr. 114: 1) a kovanie z vedierka (obr. 114: 4).

Nálezová situácia v tejto časti sektora 15 je veľmi pozoruhodná tým, že v bezprostrednej blízkosti nadväzujú na seba objekty z 9., 10.-12. stor., čo je ukážková situácia kontinuálneho osídlenia v uvedených obdobiach.

Literatúra

- PLACHÁ, V. - HLAVICOVÁ, J. 1978: Osídlenie Devína v 10. až 12. storočí. In: AH 3. Brno 1978, s. 231-237. (V nadpise je slovo "Osídlenie" uvedené česky "Osídlení").
- PLACHÁ, V. - HLAVICOVÁ, J. 1995: Výsledky výskumu na národnej kultúrnej pamiatke Devín - slovanské hradisko. In: AVANS v r. 1993. Nitra 1995, s. 109-110.

GRABUNGSERGEBNISSE IM NATIONALEN KULTURDENKMAL DEVÍN IN DEN JAHREN 1994-1995. In der Saison 1994-1995 wurde in Bratislava, Teil Devín, mit der Untersuchung des nationalen Kulturdenkmals im Ostteil des Burgwalls (Sektor 14, 15) fortgesetzt. Festgestellt wurden Fundamente eines weiteren, bereits zehnten Baues aus der Siedlung des 11.-12. Jh. Geklärt wurde teilweise die Frage über das Objekt, das früher als Graben interpretiert wurde (Plachá - Hlavicová 1995, S. 109). Es handelt sich um einen tief in das Gelände eingeschnittenen Weg. In manchen Schnitten fand man in den untersten Schichten Keramikfragmente aus dem 17.-18. Jh., Reste verkohlter Balken, Äste und Holzkohlenstückchen. Es ist anzunehmen, daß es sich um einen gut gedeckten Weg zum Munitionstransport aus dem Objekt 25 (etwa Munitionslager) aus dem östlichen Teil des Burgwalls auf die mittlere Burg handelte. Ein viereckiger latènezeitlicher Hüttengrundriß wurde bei der Grabung im Nordostteil des Burgwalls festgestellt. Das reiche Inventar bestand aus Tongefäßen und Rädchen, Klammern, einem Astragal, einem Bronzearmringfragment und eines Tiegels (Abb. 112). Einen weiteren bedeutsamen Fund bildeten Hüttenreste aus dem 9. Jh. Zum Inventar gehörten Keramik, ein knöcherner Nadelbehälter, der Eisenbeschlag eines Eimers, ein Wetzsteinfragment (Abb. 113) und mehrere Eisenschlackestücke. In der Nähe dieses Objektes konstatierte man Hüttenreste mit Inventar aus dem 10. Jh. (Abb. 114: 1, 2, 4). Es kann konstatiert werden, daß die erwähnten Objekte ein Beleg der kontinuierlichen Besiedlung des Devíner Burgwalls vom 9. bis zum 12. Jh. sind.

POKRAČOVANIE VÝSKUMU V BÍNI V ROKU 1995

Karel Prášek

Bíňa (okr. Nové Zámky), park, Halászov pozemok, školský dvor (L-34-2-A-b, 1 : 25 000, 318-321 : 330-356 mm), eneolit, stredovek a novovek, sídlisko, systematický výskum, uloženie nálezov AM SNM v Bratislave.

Všetky tri polohy, ktoré sú uvedené v záhlaví článku, sa nachádzajú v centrálnej časti obce približne v severojužnom smere v rozpätí 650 m. Poloha park (P) leží v bezprostrednej blízkosti budovy Obvodného úradu v Bíni, Halászov pozemok (Ha) je súkromná parcela č. 2253, zovretá v uhle medzi štátnou cestou 510 a prístupovou cestou k poľnohospodárskemu družstvu, školský dvor (ŠD) susedí s centrálnou križovatkou v obci (Štúrovo - Želiezovce, Bíňa - Bruty) a s dominantnou budovou základnej školy na zníženom telese zemného valu.

Plošnou odkryvkou sme zistili celkom 27 objektov, z ktorých prevažovali stredoveké (21 objektov). Ďalej medzi nimi boli dva objekty z eneolitu, dva z novoveku a dva bližšie neurčené objekty. Išlo o nasledovné sídliskové objekty: včasnostredoveké zahĺbené obydlie obdĺžnikového pôdorysu s hlinenou pieckou (sonda P VIII - obj. 7), zásobné obilné jamy (sondy P VIII - obj. 1, 2, 5 a 8; P IX - obj. 1; Ha I - obj. 1), novovekú obilnú jamu, zapustenú do včasnostredovekého zemného valu (sonda ŠD VI - obj. 1), včasnostredoveké sídliskové plytké jamy kruhového pôdorysu (sondy P VIII - obj. 13; Ha I - obj. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 a 9), ďalej bližšie neurčené sídliskové jamy (P VIII - obj. 4 a 9; Ha I - obj. 10 a 11), väčší zahĺbený objekt s prepálenými zvyškami hliny z eneolitu (P VIII - obj. 3), zásobnú jamu lengyelskej kultúry kruhového pôdorysu sčasti porušenú včasnostredovekou obilnou jamou (P VIII - obj. 10) a malú hlbokú pivnicu z vrcholného stredoveku (P VIII - obj. 11). V záverečnej fáze výskumu sa odkrylo šesť včasnostredovekých kostrových hrobov, ktoré boli súhlasne orientované a vzájomne sa rešpektovali, pričom štyri obsahovali hrobové prídavky (P VIII - hr. 2, 3 a 4; P IX - hr. 2). Jeden z hrobov možno charakterizovať ako bohatý a podľa ozdôb ho datovať do poslednej tretiny 9. stor. (P VIII - hr. 3). Obsahoval štyri strieborné náušnice, náhrdelník z hlinených a sklenených korálikov, železný nožík, škrupiny dvoch až troch vajčiek. Podľa antropologického materiálu išlo o pohreby

mladých jedincov, väčšinou dievčat. Spomedzi ostatných nálezov vyniká bronzová spona z doby rímskej, pochádzajúca zo sekundárnej polohy v premiešanej vrstve na Halászovom pozemku (obr. 117) a bronzový lunicový prívesok z náhrdelníka z 9. stor., nájdený v obsahu mladšej zásobnej obilnej jamy.

Zachytené sídliskové objekty v polohe park potvrdili poznatky získané v predchádzajúcich výskumných sezónach o intenzite osídlenia vo včasnom stredoveku. Zároveň odkrytie hrobov s milodarmi v polohe park rozširuje pôvodne predpokladaný rozsah pohrebiska v centrálnej časti obce o ďalšiu plochu. Poznatky nadobudnuté výskumom na Halászovom pozemku dopĺňajú predstavu o priestore bývalej priekopy v čase pred navŕšením obranného zemného valu a vyplňajú obraz včasnostredovekého osídlenia na ploche medzi polohami okolo sakrálnych stavieb a kaštiela, ktoré boli skúmané predtým. Sondy v polohe školský dvor preukázali nesúvislé zásahy v novoveku do zemného valu ako súčasť včasnostredovekého fortifikačného systému.

FORTSETZUNG DER GRABUNG IN BÍŇA IM JAHRE 1995. In Bíňa (Bez. Nové Zámky) wurden in den Lagen Park, Grundstück Halász und im Schulhof insgesamt 27 Objekte, vorwiegend mittelalterliche (21) untersucht. Weiters befanden sich unter ihnen zwei Objekte aus dem Äneolithikum, zwei aus der Neuzeit und zwei nicht näher bestimmbare Objekte. Es waren folgende Siedlungsobjekte: frühmittelalterliche eingetieft Hütte mit rechteckigem Grundriß und einem Lehmofen, Getreidegruben, eine neuzeitliche Getreidegrube, die in einem frühmittelalterlichen Erdwall eingetieft war, seichte frühmittelalterliche Siedlungsgruben mit kreisförmigem Grundriß, ferner eine näher unbestimmbare Siedlungsgrube, ein größeres eingetieftes Objekt mit gebrannten Lehmresten aus den Äneolithikum, eine Vorratsgrube der Lengyel-Kultur, die teilweise von einer frühmittelalterlichen Getreidegrube gestört war und ein kleiner Keller aus dem Hochmittelalter. In der abschließenden Grabungsphase wurden sechs frühmittelalterliche Körpergräber erschlossen, wobei vier Grabbeigaben enthielten, die eine Datierung der Gräber in das letzte Drittel des 9. Jh. ermöglichen. Die Grabbeigaben bestanden aus vier Silberohrringen, einer Halskette aus Ton- und Glasperlen, einem Eisenmesser, aus Schalen zweier oder dreier Eier. Unter den übrigen Funden heben sich eine Bronzefibel aus römischer Zeit aus sekundärer Lage (Abb. 117) und ein bronzener Mondanhänger einer Halskette aus dem 9. Jh. hervor, die aus dem Inhalt einer jüngeren Getreidevorratsgrube stammen.

ZISŤOVACÍ VÝSKUM OPEVNENIA V JATOVE

Ján Rajtár

Jatov (okr. Nové Zámky), Kesovské (45-23-01, 1 : 10 000, 367 : 362 mm), vrcholný stredovek (?), včasný novovek(?), štvorcové opevnenie, zisťovací výskum, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

Na jar r. 1995 sa pri leteckej prospekcii severozápadne od obce Jatov v polohe Kesovské, na poli severne od cesty vedúcej do Trnovca nad Váhom, zistil v obilnom láne pravidelný štvorcovitý útvar so zaoblenými nárožiami (obr. 116: 1, 2). Podľa pozitívneho porastového prejavu bolo zrejmé, že sú to stopy priekop dosiaľ neznámeho opevnenia. Výrazne bol viditeľný najmä priebeh vnútornej širokej priekopy, ktorá ohraničovala plochu s rozmermi približne 80 x 80 m. Jej prerušenie s rozšírenými koncami v strede západnej strany naznačovalo miesto vchodu. Z vonkajšej strany v odstupe približne 5 m sa menej zreteľne rýsoval úzky pás, vyznačujúci priebeh ďalšej paralelnej priekopy. Namerané anomálie prio testovacím geofyzikálnym prieskumom taktiež potvrdili existenciu dvoch paralelných priekop.

V rámci spoločného projektu s Römisch-Germanische Kommission sa v tejto polohe v auguste toho istého roku uskutočnil krátkodobý zisťovací výskum (za R-GK sa na výskume podieľali C.-M. Hüssen a H. Schittenhelm, za AÚ SAV J. Tirpák, M. Bartík, P. Červeň a autor príspevku). V zisťovacej sonde s rozmermi 18 x 2, 5 m, orientovanej priečne na severnú stranu opevnenia, ktorá sa hĺbila pomocou mechanizmu UDS, sa odkryli dve paralelné priekopy a vo vnútri opevnenia dve plytké kruhové jamy s Ø 0, 8 a 1 m.

Podľa získaných profilov bola vnútorná priekopa opevnenia trikrát obnovovaná, pričom vždy došlo k jej čiastočnému posunutiu vonkajším smerom (obr. 116: 3). V druhej a tretej fáze mala hrotitý tvar s plochým rovným dnom. Dno prvej, najstaršej fázy priekopy siahalo do hĺbky 1,6 m a dno druhej fázy do hl. 1,9 m od súčasného povrchu. V tretej, najmladšej fáze dosahovala hĺbku 1,65 m a šírku na rozhraní ornice a podlažia približne 4 m. Spodnú časť výplne všetkých troch fáz priekopy tvorila čiernohnedá, humusovitá hlina premiešaná splachovými vrstvami žltého piesočnatého ílu. Vrchnú časť výplne najmladšej fázy priekopy tvorila hnedá, piesočnatá zemina premiešaná hrudkami a zrnami žltého piesočnatého ílu. Do výplne tejto priekopy bola zahĺbená valcovitá jama s priemerom 0,7 m, siahajúca do hĺbky 0,9 m.

Vonkajšia priekopa, vzdialená 4-5 m od okraja vnútornej priekopy, bola obnovená dvakrát. V prvej fáze siahala do hĺbky 0,8 m, v druhej fáze do hĺbky 0,9 m od súčasného povrchu. Výplň mladšej fázy tejto priekopy tvorila homogénna tmavohnedá piesočnatá zemina. Podľa nálezov z výplne najmladšej fázy vnútornej priekopy (železné klince a zlomok tehly) možno toto pozoruhodné opevnenie datovať do obdobia vrcholného až neskorého stredoveku, prípadne do včasného novoveku.

TESTGRABUNG DER GRABENANLAGE IN JATOV. Im Frühjahr 1995 wurde durch Flugprospektion nordwestlich der Gemeinde Jatov (Bez. Nové Zámky) eine viereckige Grabenanlage entdeckt (Abb. 116: 1, 2). Nach den Luftaufnahmen war sie mit zwei parallelen Gräben umwehrt und ihre innere Fläche erreichte die Ausmaße von etwa 80 x 80 m. Der Durchgang ist als eine Unterbrechung des inneren Grabens in der Mitte seiner Westseite deutlich erkennbar. Im Rahmen des gemeinsamen Projektes des AI der SAW in Nitra und der Römisch-Germanischen Kommission wurde hier im August 1995 eine kurzfristige Testgrabung durchgeführt. Mit einem Suchschnitt (18 x 2,5 m) wurden beide Wehrgräben auf der Nordseite angeschnitten. In den Profilen zeigte sich, daß der innere Graben dreimal und der äußere Graben zweimal erneuert wurde (Abb. 116: 3). Aufgrund der Funde aus der Verfüllung der letzten Phase des Innengrabens (Eisennägel, Ziegelbruchstück) kann man diese bemerkenswerte Grabenanlage in das Hochmittelalter datieren.

ZISŤOVACÍ VÝSKUM V KAMENCI POD VTÁČNIKOM

Marta Remiašová

Kamenec pod Vtáčnikom (okr. Prievidza), poloha Hrádok (35-42-09, 1 : 10 000, 130 : 57 mm - jaskyňa; 123 : 81 mm - hradisko), doba laténska, stredovek, jaskynný útvar, zisťovací výskum, uloženie nálezov HnM v Prievidzi.

Takmer 300 m severne od polohy Horný hrádok (kóta 662) sa nachádza súbor skál, v ktorom bola objavená jaskyňa.

Tento jaskynný otvor alebo jaskynka má portál cca 6 x 3 m v stene skaly vo výške 10 m nad zemou (obr. 115). Smerom dovnútra jaskynky vo vzdialenosti 5 m bola zistená vyhlbená jama s rozmermi 2 x 1,5 m s nepravidelným, takmer oválnym pôdorysom, ktorá bola vykopaná do hĺbky 4 m. V jame sa nachádzali dve vrstvy ílu, ktoré boli hrubé 1,5 m. Išlo o výrazne červenú ílovitú vrstvu a o vrstvu čisto čiernej ílovej zeminy, ktorá ležala v spodnej časti. Obe vrstvy sú od seba presne ostro oddelené, bez vzájomného premiešania. Nad uvedenou jamou s ílom je opracovaný blok skaly.

Vzorky ílovej zeminy boli analyzované. Zistilo sa, že ide o limonitovú bahennú rudu s obsahom 48,72 % železa.

Predpokladáme, že v prípade opísaného objektu ide o zásobník materiálu rudy, uloženej v ťažko dostupnom teréne, ktorý používali obyvatelia hradiska púchovskej kultúry, neskôr osídleného aj vo včasnom stredoveku. Hradisko je vzdialené cca 300 m juhozápadným smerom. Vo výskume sa bude v r. 1996 pokračovať.

FESTSTELLUNGSGRABUNG IN KAMENEC POD VTÁČNIKOM. In der Gemeinde Kamenec pod Vtáčnikom (Bez. Prievidza), etwa 300 m südwestlich des bereits bekannten Púchov-Burgwalls, der auch im Frühmittelalter besiedelt war, wurde eine Höhle entdeckt (Abb. 115). In diesem

Höhlengebilde wurde eine Vorratsgrube mit lehmigem Erdreich festgestellt. Aufgrund der chemischen Analyse konnte konstatiert werden, daß es sich um Limonit-Sumpferz mit hohem Eisengehalt handelt.

PRIESKUM V OKRESE STARÁ LUBOVŇA

Peter Roth

Pokračovanie systematického prieskumu okresu Stará Ľubovňa v údolí Čierneho potoka, pravostranného prítoku potoka Kamienka, uloženie nálezov VM v Starej Ľubovni.

Po lokalizovaní "mohyly" v polohe Vlčia jama v katastri obce Lacková (Roth 1994, s. 100; Roth 1995, s. 112; Roth 1996, s. 61-81), ktorú uvádza už F. Blahuta (Blahuta 1963, s. 174-176), sme realizovali v jej okolí terénny prieskum v snahe pokúsiť sa o jej prípadné datovanie.

1. H n i e z d n e

a) Zadný veľký breh - na severných svahoch kopca Zadný veľký breh, ktoré spadajú do údolia Čierneho potoka sme preskúmali dve polohy:

I. (M-34-102-A-a, 1 : 25 000, 17 : 70 mm) - malá, ale výrazne vyvýšená, poľnohospodársky obrábaná ostroha na svahu. Bez nálezov.

II. (M-34-102-A-a, 1 : 25 000, 3-11 : 66 mm). Výrazná oblúkovitá, poľnohospodársky obrábaná ostroha nad údolím potoka. Bez nálezov.

b) Pisársky vrch (M-34-102-A-b, 1 : 25 000, 344-349 : 103-115 mm). Východný svah, tesne pod vrcholom, ktorý je poľnohospodársky obrábaný. Bez nálezov.

2. K a m i e n k a

a) Pod Kýčerou - ťahly horský chrbát, ktorý je rozdelený poľnou cestou na dve časti:

I. (M-34-102-A-a, 1 : 25 000, 70-78 : 35-44 mm), horná časť polohy, ktorá je bližšie k lesu. Na polohe je malý, neobrábaný, mohylovitý útvar, ktorý sa podobá na základy zničenej stavby. Na hrebeni chrbta je pri poľnej ceste malý kríž v kamennom podstavci. Medzi nálezmi je kus čokoládovohnedého rádiolaritu a pravdepodobne novoveké črepy.

II. (M-34-102-A-a, 1 : 25 000, 54-68 : 44-63 mm), pokračovanie horského chrbta od poľnej cesty do údolia potoka. Bez nálezov.

b) Dolinky, veľká riečna terasa v susedstve predchádzajúcej polohy. Tiež dole od spomínanej cesty do údolia potoka.

I. (M-34-102-A-a, 1 : 25 000, 19-47 : 52-61 mm). Medzi nálezmi je úštep zo sivohnedého rádiolaritu (obr. 118) a neskoro stredoveké (?) a novoveké črepy.

II. (M-34-102-A-a, 1 : 25 000, 50 : 43 mm). Uprostred vyššie uvedenej terasy je samostatná vyvýšenina, pod ktorou sa vinie iná poľná cesta. Prakticky sa nachádza medzi dvoma poľnými cestami. Nálezy tvoria stredoveké (?) a novoveké črepy.

c) Pod Štavou (M-34-102-A-a, 1 : 25 000, 58-65 : 25-32 mm). Väčšia rovná terasa za poľnou cestou do Kamienky. Nachádza sa vedľa polohy Pod Kýčerou I., na druhej strane bezmenného potoka. Nálezy tvoria neskorostredoveké (?) až novoveké črepy.

3. L a c k o v á

a) Malá šivárna (M-34-102-A-a, 1 : 25 000, 95-105 : 68-69 mm). Riečna terasa na sútoku Čierneho potoka s jeho pravostranným, bezmenným prítokom. Poloha bola počas prieskumu zatrávená. Bez nálezov.

b) Veľká šivárna - riečna vyvýšenina medzi Čiernym potokom a jeho ľavostanným prítokom na rozhraní katastrov obcí Lacková - Kamienka. Malým potôčikom je rozdelená na dve polohy:

I. (M-34-102-A-a, 1 : 25 000, 85-99 : 60-62 mm). Na rozoranom poli sa nachádzala zemina so silne železitým sfarbením, ktorá môže byť pozostatkom bažinatej pôdy. Potôčik rozdeľujúci polohu na dve časti má tiež železité sfarbenie dna. Bez nálezov.

II. (M-34-102-A-a, 1 : 25 000, 69-75 : 60-62 mm). Poľnohospodársky obrábaná terasa so zeminou bez náznakov železitého sfarbenia. Nálezy tvoria neskorostredoveké (?) a novoveké črepy a železný klinec.

Ako vyplynulo z terénneho pozorovania, mohylovité útvary zistené počas prieskumov v r. 1993 a 1995 môžu byť aj pozostatkami vyvierania termálnych vôd na travertínových kopách.

Literatúra

- BLAHUTA, F. 1963: Novšie archeologické objavy na severovýchodnom Slovensku. In: ŠtZ, 11. Nitra 1963, s. 169-178.
- ROTH, P. 1994: Doterajšie výsledky archeologického výskumu v okrese Stará Ľubovňa. In: HC, 23-24, 1993. Košice 1994, s. 87-109.
- ROTH, P. 1995: Prieskum v okrese Stará Ľubovňa. In: AVANS v r. 1993. Nitra 1995, s. 112.
- ROTH, P. 1996: Výsledky prieskumu v okrese Stará Ľubovňa v rokoch 1992-1994. In: ŠtZ, 32. Nitra 1996, s. 61-81.

BEGEHUNG IM BEZIRK STARÁ LUBOVŇA. Begehung des Bachtales Čierny potok, eines rechtsseitigen Zuflusses des Kamienka-Baches, im Bezirk Stará Ľubovňa. 1. Hniezdne - drei Lagen ohne Funde. 2. Kamienka - fünf Lagen, undatierte Radiolaritabschläge (Abb. 118), spätmittelalterliche und neuzeitliche Scherben. Eine Lage ohne Funde (a/II). 3. Lacková - zwei Lagen ohne Funde, in einer Lage (b/II) spätmittelalterliche (?) und neuzeitliche Scherben. Die festgestellten hügelgrabartigen Gebilde können auch Travertinkuppen sein.

UKONČENIE VÝSKUMU ZÁPADNEJ BRÁNY V PODOLÍNCI

Peter Roth

Podolíneč (okr. Stará Ľubovňa), západná brána (27-32-18, 1 : 10 000, 28 : 42 mm), stredovek, mestské opevnenie, záchranný výskum, uloženie nálezov VM v Starej Ľubovni.

V tohtoročnej sezóne sa ukončil výskum priestoru západnej brány mestských hradieb (Roth 1993, s. 111). Doskúmal sa aj priestor v okolí operáka brány a preskúmala sa časť vnútrajška brány, ktorá nebola poškodená novovekými zásahmi.

Vzájomný vzťah západnej brány mesta a hradu, ktorý sa mal nachádzať v blízkosti tejto brány, sa však nepodarilo zistiť. Objasnenie tohto problému by mala byť jedna z hlavných úloh výskumu hradu, ktorý sa má začať realizovať na jar r. 1996.

Literatúra

- ROTH, P. 1993: Výsledky výskumov v Podolínci. In: AVANS v r. 1992. Nitra 1993, s. 111.

GRABUNGSABSCHLUSS IM WESTTOR VON PODOLÍNEČ. Bei der Rettungsgrabung in Podolíneč (Bez. Stará Ľubovňa) wurde das Westtor der mittelalterlichen Stadtbefestigung freigelegt. Die Feststellung der gegenseitigen Beziehung zwischen dem Tor und der Burg, die in seiner Nähe gestanden haben soll, wurde bisher nicht geklärt.

PRIESKUM ÚDOLIA RIEKY POPRAD

Peter Roth - Peter Glos

Systematický prieskum údolia rieky Poprad nadviazal na predchádzajúce roky (Roth - Lukáč 1992, s. 107-108; Roth - Lukáč 1995, s. 114-116; Roth 1994b; Roth 1996, s. 61-81) a pokračoval v chotároch obcí Sulín a Malý Lipník v okrese Stará Ľubovňa. Uloženie nálezov VM v Starej Ľubovni.

1. Malý Lipník

a) Vrchliesky. Pririečna terasa a svah vrchu Vrchliesky. Poľnohospodársky obrábaná pôda ležiaca medzi štátnou cestou Malý Lipník - Sulín a riekou Poprad, južne od chatovej oblasti. Nálezy pochádzajú z dvoch častí:

I. (M-34-90-D-c, 1 : 25 000, 217 : 270 mm), pri chatovej oblasti, na miernej skalnatej vyvýšenine v terase, pod pásom neobrábanej pôdy. Z nálezov je potrebné spomenúť čepielku z čokoládovohnedého rádiolaritu (obr. 119: 1), úštep (obr. 119: 2) a jadrá z toho istého materiálu, pravdepodobne z neolitu až eneolitu a novoveké črepy.

II. (M-34-90-D-c, 1 : 25 000, 212 : 282 mm), na južnom svahu kopca, blízko štátnej cesty. Našiel sa kus rádiolaritu (zrejme iba ako surovina), novoveké črepy, minca z obdobia Slovenského štátu, zlomky sklenených nádob i amorfného skla a väčší okruhliak, ktorý pripomína mlat z obdobia eneolitu či doby bronzovej. Môže však ísť aj o kamenný drvič, využívaný v sklárskej hute, ktorá sa kedysi nachádzala v Malom Lipníku. S existenciou huty súvisia aj nálezy skla.

b) Ždiar (M-34-90-D-c, 1 : 25 000, 217 : 270 mm). V lese po oboch stranách štátnej cesty, 700-800 m od rázcestia Malý Lipník - Legnava a Malý Lipník - Sulín smerom k Sulínu, v strmom svahu hory Ždiar sú výrazné, umelé kanály, ktoré ústia alebo vychádzajú z prázdnej vodnej nádrže, pripínajúcej rybník. Bez nálezov.

2. Sulín

a) Pod Pernovým dielom (M-34-90-D-c, 1 : 25 000, 220 : 240 mm). Vyvýšená riečna terasa na ľavom brehu rieky Poprad. Terasa je poľnohospodársky obrábaná a v dobe prieskumu bola osiata oziminami. Nachádza sa cca 500 m východne od Sulínského prameňa a leží medzi štátnou cestou Malý Lipník - Sulín a riekou Poprad. Prieskumom sa našiel úštep z čokoládovohnedého rádiolaritu a novoveké črepy.

b) Pod oltárikom. (M-34-90-D-c, 1 : 25 000, 220 : 240 mm). Riečna terasa východne od polohy Oltárik (viď nižšie) je v súčasnosti zničená výstavbou elektrárne.

3. Sulín - Malý Lipník

a) Oltárik (M-34-90-D-c, 1 : 25 000, 193 : 264 mm). Výrazná vyvýšenina na ostrohe v meandri rieky Poprad. Celá ostroha je pozdĺžne rozdelená hranicou katastra obcí Malý Lipník a Sulín. Negatívny prieskum tu urobil F. Javorský (Javorský 1983, s. 112; Roth 1994a, s. 100). Vrchol polohy je tvorený pieskovcovými horninami s doskovitou odlučnosťou. Vrcholové plató tvorí približne kruh s priemerom 6-7 m, v strede ktorého je evidentná vyvýšenina s priemerom 3-4 m. V okolí sa nachádzajú výrazné jamy, ktoré môžu pochádzať aj od vývrátov stromov. Bez stôp po osídlení.

b) Pod oltárikom. (M-34-90-D-c, 1 : 25 000, 192 : 275 mm). Výrazné riečne terasy v južnom uzávere ostrohy. Predstavujú tri stupňovité terasy, z ktorých tretia je plošne najrozsiahlejšia a dominantne uzatvára polohu Oltárik, ktorá sa nad ňou vypína. V súčasnosti sú na nej dve lesné škôlky. Na nižších terasách sú chaty. Našla sa silne kalcitovaná kosť a neurčiteľný črep.

Literatúra

- JAVORSKÝ, F. 1983: Výskumy a prieskumy výskumnej expedície Spiš Archeologického ústavu SAV. In: AVANS v r. 1982. Nitra 1983, s. 99-124.
- ROTH, P. 1994a: Doterajšie výsledky archeologického výskumu v okrese Stará Ľubovňa. In: HC, 23-24, 1993. Košice 1994, s. 87-109.
- ROTH, P. 1994b: Výsledky Prieskumu v okrese Stará Ľubovňa v rokoch 1990-1991. In: ŠtZ, 30. Nitra 1994, s. 247-268.
- ROTH, P., 1996: Výsledky prieskumu v okrese Stará Ľubovňa v rokoch 1992-1994. In: ŠtZ, 32. Nitra 1996, s. 61-81.
- ROTH, P. - LUKÁČ, G. 1992: Prieskum údolia rieky Poprad. In: AVANS v r. 1991. Nitra 1992, s. 107-108.
- ROTH, P. - LUKÁČ, G. 1995: Prieskum údolia rieky Poprad. In: AVANS v r. 1993. Nitra 1995, s. 114-116.

BEGEHUNG DES POPRAD-FLUSSTALES. Systematische Begehung. 1. Malý Lipník (Bez. Stará Ľubovňa). In der Lage Vrchliesky I der Fund von Steinindustrie aus dem Neolithikum bis Äneolithikum (Abb. 119: 1, 2) und neuzeitliche Scherben. In der Lage Vrchliesky II der Fund einer größeren Scherbenmenge von Glasgefäßen und von amorphem Glas, die mit der Existenz einer Glashütte zusammenhängt. In der Lage Ždiar ein System undatierbarer Kanäle. 2. Sulín (Bez. Stará Ľubovňa) - größtenteils neuzeitliche Funde. 3. Sulín - Malý Lipník. Lage Oltárik negativ, Lage Pod oltárikom undatierbar.

PRIESKUM OKOLIA JARABINY

Peter Roth - Ján Hunka

Systematický prieskum územia okresu Stará Ľubovňa v okolí Jarabiny, smerom k Starej Ľubovni, uloženie nálezov VM v Starej Ľubovni.

1. Jarabina

a) Kameňolom (M-34-90-C-d, 1 : 25 000, 287 : 315 mm). Prieskum funkčného kameňolomu na severnom okraji obce, v ktorom sa ťaží vápenec. Prieskumom sa našli časti amonitov a kusy čokoládovhnedej rádiolaritu, ktorý môžeme skôr považovať za surovinu ako za odpad či produkt výrobnej činnosti (obr. 120: 1).

b) Oblisok (M-34-90-C-d, 1 : 25 000, 293 : 336 mm). Rozsiahly, zatravnený kopec s vyvýšeninou na vrchole. Bez nálezov.

c) Bučok (M-34-90-C-d, 1 : 25 000, 302 : 359 mm). Tiahly kopec na ľavej strane cesty do Litmanovej, ktorý pozvoľna spadá do potoka Veľký Lipník. Poloha bola pravdepodobne čerstvo zoraná lúka. Kusy limnokvarcitu môžeme považovať zrejme za surovinu. Niektoré môžu byť praveké, ale môže ísť aj o kamienky do stredovekej pušky. Ďalšie nálezy tvoria neskorostredoveké (?) a novoveké črepy (obr. 120: 2).

d) Strážka I (M-34-102-A-b, 1 : 25 000, 284 : 1 mm). V chotári obce sa nachádzajú dve polohy rovnakého mena, evokujúceho názov obce Stráža, ktorú spomína i J. Beňko (1985, s. 155, 156, 172; Roth 1994, s. 101; Roth 1995). Skúmanú polohu tvorí tiahly kopec, ktorý pozvoľna spadá do potoka Veľký Lipník, kde vytvára mierne vyvýšenú terasu. Poloha bola sčasti čerstvo zoraná. Predtým bola asi zatravnená, sčasti bola osiata oziminami. Medzi nálezmi sú úštepy zo sivého až sivočierného limnokvarcitu, červenohnedej rádiolaritu, stredoveké a novoveké črepy, zlomok kachlice (?) a hlinenej fajky (obr. 120: 3-5).

e) Strážka II (M-34-102-A-b, 1 : 25 000, 277 : 34 mm). Nachádza sa pod polohou Strážka I a predstavuje ju nízky tiahly kopec. Zrejme túto polohu uvádza F. Javorský (Javorský 1986, s. 112). Medzi nálezmi sú neskorostredoveké (?) a novoveké črepy.

2. Stará Ľubovňa

a) Od jarabinského chotára (M-34-102-A-b, 1 : 25 000, 266 : 55 mm). Nízky tiahly kopec, ktorý je poľnou cestou rozdelený na dve polovice. Poloha negatívna.

b) Medzi lipníkmi (M-34-102-A-b, 1 : 25 000, 245 : 96 mm). Výraznejší, tiahly kopec pri hlavnej ceste v smere Hniezdne - Stará Ľubovňa. Poloha je poľnohospodársky obrábaná. Nálezy tvoria novoveké črepy.

c) Bezmenná poloha. Nižší, tiahly kopec medzi oboma predchádzajúcimi polohami, rozdelený poľnou cestou, poľnohospodársky obrábaný. Našiel sa väčší, nedatovateľný črep.

Literatúra

BEŇKO, J. 1985: Osídlenie severného Slovenska. Bratislava 1985.

JAVORSKÝ, F. 1986: Záchranné výskumy a prieskumy výskumnej expedície Spiš Archeologického ústavu SAV. In: AVANS v r. 1985. Nitra 1986, s. 108-118.

ROTH, P. 1994: Doterajšie výsledky archeologického výskumu v okrese Stará Ľubovňa. In: HC, 23-24, 1993. Košice 1994.

ROTH, P. 1995: Testes muti. Tam, kde sa zastavil život. In: Ľubovnianske noviny č. 31 z 3. 8. 1995.

BEGEHUNG DER UMGEBUNG VON JARABINA. Systematische Begehung des Umkreises der Gemeinde Jarabina (Bez. Stará Ľubovňa). 1. Jarabina. In vier Lagen Funde von schokoladefarbenen Radiolarit, Limnokvarzit, von mittelalterlichen und neuzeitlichen Scherben, eines Kachelbruchstückes und einer Pfeife (Abb. 120). Lage Strážka (d, e), ihr Name deutet auf die mittelalterliche Siedlungswüstung Stráža. Eine Lage negativ (b). 2. Stará Ľubovňa (Bez. Stará Ľubovňa). In zwei Lagen neuzeitliche Scherben, eine Lage negativ (a).

UKONČENIE ZÁCHRANNÉHO VÝSKUMU V NITRE-PÁROVSKÝCH HÁJOCH

Matej Ruttkay

Nitra, časť Párovské Háje (okr. Nitra), poloha Valy - Dolina (45-21-06, 1 : 10 000, 350-370 : 210-220 mm), doba laténska, mladšia doba rímska, doba sťahovania národov, 9., 12., 13. stor., sídlisko, záchranný výskum, uloženie nálezov NM V NITRE.

V spojitosti s budovaním piatej vetvy tranzitného plynovodu sa v r. 1995 uskutočnila druhá etapa záchranného archeologického výskumu v Nitre-Párovských Hájoch.

Lokalita sa nachádza na ľavobrežnom svahu Cabajského potoka, východne od cesty Nitra - Jarok v údolí Valy - Dolina. Trasa plynovodu vedie 30 m severne od 4. vetvy plynovodu, na ktorej sa uskutočnil výskum v r. 1985-1986 (Pieta - Ruttkay 1986; 1987). Menšie záchranné archeologické výskumy boli v minulosti (v r. 1972 a 1982) vykonané aj na lokalite ležiacej na opačnom svahu údolia (Pieta - Kulichová - Lomenová 1983). Výskum plynulo nadviazal na sezónu r. 1994.

Na výskume sa vytýčila plocha v dĺžke 235 m a šírke 10-20 m, t.j. celková plocha cca 3500 m², ktorá rešpektovala plánovanú trasu výkopu ryhy (obr. 121). Vlastný výskum začal v apríli a práce trvali až do záveru decembra, resp. februára 1996. V sťažených klimatických podmienkach sa žiadaná kvalita a hygiena výskumu zabezpečovala používaním konštrukcie, pod ktorou bolo možné pomerne pohodlne pracovať aj počas dažďa a sneženia. Výskum finančne zabezpečil investor stavby, Slovenský plynárenský priemysel š. p., závod Gazing.

Z dôvodov zjednodušenia a prehľadnosti uvádzam sumárne počty jednotlivých objektov za oba roky, aj keď podrobnejšie sa zmieňujem len o objektoch z poslednej sezóny. V tejto súvislosti uvádzam, že práce v r. 1994 a 1995 na seba plynulo nadväzovali a niektoré objekty sa skúmali v oboch rokoch. Keďže podrobné spracovanie nálezov sa ešte neurobilo, predkladané informácie je potrebné považovať za predbežné. Celkovo sa preskúmalo viac ako 221 objektov.

Do doby laténskej patrí 20 objektov. Spomedzi troch obydľí sa v r. 1995 skúmal dom (obj. 176), ktorý bol prekrytý objektom z doby rímskej (obj. 165) a porušený zásobnou jamou z doby sťahovania národov. Objekt sa nachádzal vo vzdialenosti 85 m od domu, ktorý sa skúmal v predchádzajúcej sezóne a na rozdiel od neho bol opačne orientovaný (dlhšou osou kolmo na potok). Charakteristická je dvojkoľová konštrukcia a na východnej strane hlinená lavica. Spodná časť výplne je výrazne prepálená.

Zaujímavý je objekt 150. Ide o obdĺžnikový priestor vymedzený žlabom s rozmermi 5,5 x 4 m; žlab s hl. 80-90 cm bol výrazne narušený mladšími zásahmi. S určitými výhradami možno tento pôdorys považovať za základ nadzemnej palisádovej stavby.

Tri zásobné jamy majú vakovitý tvar. Na celej ploche sa sporadicky objavilo aj deväť nepravidelných, funkčne bližšie neurčitelných objektov. Preskúmal sa aj jeden jamovitý objekt s prepáleným vymazaným dnom a čiastočne vymazanými stenami (pec?).

Okrem toho sa čiastočne preskúmali aj tri rozsiahle hliniská, ktoré boli už v dobe rímskej opätovne zasypané.

Vo výplni objektov sa zistila početná keramika, prásleny, hlinené tkáčske závažia, fragmenty železných predmetov a sklenených náramkov, kamenný žarnov, zvieracie kosti a paleobotanické zvyšky.

Najväčší počet objektov je zaradený do doby rímskej a doby sťahovania národov (obr. 122). Osídlenie v staršej dobe rímskej zatiaľ dokladajú len ojedinelé črepy zo zasypaných mladších objektov. Do mladšej doby rímskej a doby sťahovania národov patrí 92 objektov.

Väčšina z 24 domov patrí do mladšej doby rímskej a 21 chát má podobnú konštrukciu - tvar polozemnice. Charakteristický je osemuholníkový pôdorys, resp. obdĺžnikový s výrazne zaoblenými rohmi. Používala sa aj šesťkoľová konštrukcia chaty s dvoma vidlicovo usporiadanými kolmi a po dvoch koloch pri bočných stenách, s miernym zahĺbením (40-60 cm), s temer zvislými stenami, plochým dnom s vrstvou hliny a početnými malými kolovými jamkami (Ø 3-8 cm, hl. max. 20 cm). V jednej z dlhších stien sa spravidla nachádzalo poloblúkové kotlovité vybratie (najčastejšie na východnej strane). Na prvý pohľad tento prvok pripomína vstup do obydľia. Protiargumentom proti tejto interpretácii je popol, nezriedkavo sa nachádzajúci na dne vyhlbeniny. Keďže v tomto type domu sa spravidla nepodarí zachytiť vykurovacie zariadenie, je pravdepodobné, že sa nachádzalo práve na

tomto mieste. Podrobným výskumom sa zistili viaceré zaujímavé informácie. Vo väčšine obydľí sa podarilo identifikovať v zásype padnuté steny, resp. strop. V kolových jamách sa systémom rezov zistil ich tvar a rozmery, prípadne spôsob zahĺbenia drevených kolov (priemer kolu často dosahoval iba jednu štvrtinu, prípadne jednu tretinu priemeru kolovej jamy).

V troch prípadoch sa tesne pod ornicou zistili relatívne súvislé vrstvy deštruovanej mazanice (pozostatky nadzemných stavieb), pod ktorou sa nachádzali kolové jamy. Je pravdepodobné, že to boli nadzemné obydlia, ktoré boli situované v úseku medzi zoskupeniami obydľí.

Ďalej sa preskúmalo 22 zásobných jám, najčastejšie mali vakovitý, resp. kuželovitý tvar, jeden úsek žlabu a 45 jám bližšie neurčených, vrátane hlinísk.

V objektoch sa našiel veľký počet keramických fragmentov, no iba zriedkavo rekonštruovateľné nádoby. Domáca keramika bola vyrobená vo voľnej ruke, prípadne v dobe sťahovania národov aj na kruhu a importovaná hrncina bola vyrobená na rýchlo rotujúcom kruhu. Výnimočne sa ešte objavuje aj terra sigillata.

Z kovových predmetov sú časté rôzne druhy bronzových spôn, železné nože a kostené hrebene. Zvláštnu pozornosť si zasluhujú dva železné bodce (obj. 180) s mosadznou intarziou, charakteristické najmä pre oblasť severne od karpatského oblúka. Časté sú tiež dvojkónické prasleny a hlinené ihlan-covité závažia.

Velkomoravské osídlenie dokladá 22 objektov - jedno obydlie, tri zásobné veľké jamy (hl. väčšia ako 90 cm), jedenásť malých zásobných jám (hl. menšia ako 90 cm) dve jamy bližšie neurčené a štyri tzv. pražiacie jamy (v pôdoryse obdĺžnikové objekty s popolovitou výplňou). V ich zásype sa nachádzala temer výlučne iba keramika. Zriedkavo sa vyskytli železné predmety (nože, kovania ve-dierka), prípadne hlinené prasleny.

Výskum priniesol nové poznatky o stredovekej dedine, ktorá sa v priebehu 12.-13. stor. rozkla-dała v údolí Cabajského potoka - predchodca dnešných Párovských Hájov. Celkove sa z tohto obdo-bia preskúmalo 42 objektov.

Štyri čiastočne zahĺbené domy sa nachádzajú v pomerne veľkých vzdialenostiach od seba (15-110 m). Každý z nich je rozdielnej konštrukcie bez vykurovacieho zariadenia, s hlinenou vysunu-tou kupolovou pecou alebo s ohniskom.

Medzi domami bolo rozptýlených osem hlbokých zásobných jám, najčastejšie hruškovitého, val-covitého alebo vakovitého tvaru. Po skončení svojej funkcie sa využili ako odpadové.

Okrem nich sa preskúmalo 17 jám bližšie neurčených, dve tzv. pražiacie jamy a časti dvoch žlabovitých útvarov.

Samostatnú skupinu objektov tvoria hlinené kupolové pece dvoch typov - jednoduché, zahĺbené do podlažia, s dnom s vrstvou vypálenej hliny (šesť objektov, z toho dva s dvoma vysunutými pecami a jeden s tromi vysunutými pecami z jednej predpecnej jamy) a tri hlinené kupolové pece so scho-dovitým prístupom pomerne hlboko vydlabané, nevymazaným a navypáleným dnom, na ktorom bola silná vrstva uhlíkov (často budované v sústavách - postupne v rade zahľbované do svahu). Prvý typ možno jednoznačne považovať za chlebové pece využiteľné aj na sušenie, prípadne praženie o-bilia. Funkcia druhého typu je zatiaľ nejasná. Technicky pomerne zložitá konštrukcia naznačuje, že nemohli slúžiť na jednoduché údenie (na tento účel stačili zariadenia jednoduchšieho rázu), ale muse-lo tu ísť o určitý špecifický výrobný proces. Obdobné pece sa na území Slovenska vyskytujú výlučne v horizonte 2. pol. 12. a 1. pol. 13. stor. (Branč-Veľká Ves - Arkuš I a II; Cheben - Ruttkay - Ruttkay-ová 1992; Bielovce; Fusek 1986; Nitra - Šindolka - za informáciu ďakujem G. Fusekovi).

V nálezovom inventári prevláda keramika, datovaná aj pomocou nálezov mincí (Bela III). Najväčšiu prevahu mali hrncovité nádoby s výškou 18-25 cm. Menej sa objavujú veľké zásobnice s masívnym okrajom, prípadne stredne veľké hrnce (15-35 cm) alebo misy. Ojedinele sa nachádzajú že-lezné predmety (nožičky, stavebné kovania, fragmenty ostrohy, krúžková uzda), kostený hrebeň, mince a pod.

Celkove 45 objektov obsahovalo nevýrazný keramický materiál, takže pred jeho spracovaním zatiaľ ich nie je možné spoľahlivejšie chronologicky zaradiť.

Literatúra

FUSEK, G. 1986: Záchranný výskum v Bielovciach. In: AVANS v r. 1985. Nitra, s. 83-85.

CHEBEN, I. - RUTTKAYOVÁ, J. - RUTTKAY, M. 1992: Záchranné výskumy na trase výstavby ropo-vodu. In: AVANS v r. 1991. Nitra 1993, s. 64-68.

- PIETA, K. - KULICHOVÁ, L. - LOMENOVÁ, J. 1983: Záchranný výskum v Nitre-Párovských Hájoch. In.: AVANS v r. 1982. Nitra 1983, s. 203-205.
- PIETA, K. - RUTTKAY, M. 1986: Výskum v Nitre-Párovských Hájoch. In: AVANS v r. 1985. Nitra 1986, s. 191.
- PIETA, K. - RUTTKAY, M. 1987: Záchranný výskum v Nitre-Párovských Hájoch. In: AVANS v r. 1986. Nitra 1987, s. 87-88.

ABSCHLUSS DER RETTUNGSGRABUNG IN NITRA-PÁROVSKÉ HÁJE. Im Zusammenhang mit dem Bau der fünften Transitgasleitungstrasse erfolgte im J. 1995 die zweite Etappe der archäologischen Rettungsgrabung in Nitra, Teil Párovské Háje (Bez. Nitra). Die Fundstelle liegt auf dem linken Bachhang des Cabajský potok, östlich des Weges Nitra - Jarok, im Tal Valy - Dolina. Die Gasleitungstrasse verläuft 30 m nördlich des vierten Gasleitungszweiges, auf welchem in den J. 1985-1986 eine Grabung durchgeführt wurde (Pieta - Ruttkay 1986; 1987). Kleinere archäologische Rettungsgrabungen machte man in der Vergangenheit (in den J. 1972 und 1982) auf der Fundstelle am entgegengesetzten Talhang (Pieta - Kulichová - Lomenová 1983). Die Grabung knüpfte verlaufend an die Saison 1994 an. Die untersuchte Fläche, in einer Länge von 235 m und einer Breite von 10-20 m, d. h. eine Gesamtfläche von ca. 3500 m², respektiert die Trasse der Gasleitungsrinne (Abb. 121). Die Grabung finanzierte der Investor des Baues - Slovenský plynárenský priemysel š. p. Betrieb Gazing. Aus Gründen der Einfachheit und Übersicht sind summarisch die Zahlen der einzelnen Objekte für beide Jahre angeführt, obwohl ich mich eingehender über die Objekte aus der letzten Saison äußere (die Arbeiten in den J. 1994 und 1995 knüpften verlaufend aneinander an und manche Objekte wurden auch in beiden Jahren untersucht). Da die eingehende Fundbearbeitung noch nicht erfolgte, sind die vorgelegten Informationen nur als vorläufige zu betrachten. Insgesamt wurden mehr als 221 Objekte untersucht. In die Latènezeit gehören 20 Objekte. In drei Wohnhütten wurde im J. 1995 ein Haus untersucht (Obj. 176), das von einem römertzeitlichen Objekt (Obj. 165) überdeckt und von einer völkerwanderungszeitlichen Vorratsgrube gestört war. Das Objekt befand sich in 85 m Entfernung von dem in der vorangehenden Saison untersuchten Haus und zum Unterschied von ihm war es umgekehrt orientiert (mit der Längsachse vertikal zum Bach). Charakteristisch ist die Zweipostenkonstruktion und auf der Ostseite eine Lehmbank. Der untere Teil der Verfüllung ist ausgeprägt gebrannt. Interessant ist das Objekt 150. Es ist ein rechteckiger Raum von 5,5 x 4 m Ausmaß und umgrenzt mit einer Rinne von 80-90 cm Tiefe. Er war deutlich durch innere Eingriffe gestört. Mit gewissem Vorbehalt kann dieser Grundriß als Fundament eines oberirdischen Palisadenbaues betrachtet werden. Drei Vorratsgruben hatten beutelförmige Gestalt. Auf der ganzen Fläche erschienen sporadisch auch neun unregelmäßige, funktionell nicht näher bestimmbare Objekte. Untersucht wurde auch ein Grubenobjekt mit gebranntem Estrich und teilweise lehmverputzten Wänden (Ofen?). Außerdem wurden teilweise auch drei große Lehmgruben untersucht, die bereits in römischer Zeit abermals verfüllt wurden. In der Verfüllung der Objekte befand sich eine große Anzahl von Keramik, Spinnwirteln, tönernen Webgewichten, Fragmenten von Eisengegenständen und Glasarmringen, ein Mahlstein, Tierknochen und paläobotanische Reste. Die größte Anzahl der Objekte wurde in die römische und in die Völkerwanderungszeit eingestuft (Abb. 122). Ältere römertzeitliche Besiedlung belegen nur vereinzelte Scherben aus Verfüllungen jüngerer Objekte. In die jüngere römische und in die Völkerwanderungszeit gehören 92 Objekte. Die meisten der 24 Häuser sind in die jüngere römische Zeit einfügbar und 21 Hütten haben eine ähnliche Konstruktion - die Form eines Halbgrubenhauses. Kennzeichnend ist achteckiger Grundriß, bzw. ein rechteckiger mit markant gerundeten Ecken. Benützt wurde auch eine Sechspostenkonstruktion mit zwei gabelartig angeordneten Pfosten und je zwei Pfosten bei den Seitenwänden mit mäßiger Eintiefung (40-60 cm), mit beinahe vertikalen Wänden, flacher Sohle mit einem Estrich und zahlreichen kleinen Pfostenlöchern (Dm. 3-8 cm, T. max. 20 cm). In einer der Langseiten befand sich in der Regel eine halbkreisförmige kesselartige Vertiefung, am häufigsten an der Ostseite. Durch genaue Untersuchung wurden mehrere interessante Informationen gewonnen. In den meisten Wohnhäusern konnten in der Verfüllung eingestürzte Wände bzw. Decke identifiziert werden. In den Pfostengruben konnten durch Schnitte ihre Form und Ausmaße, evtl. die Eintiefungsart der Holzpfosten festgestellt werden (der Durchmesser des erlangte häufig nur ein Viertel bis ein Drittel des Durchmessers der Pfostengrube). In drei Fällen konstatierte man unmittelbar unter der Ackerkrume

relativ zusammenhängende Schichten von destruiertem Lehmverputz (Reste oberirdischer Bauten), unter denen sich Pfostengruben befanden. Höchstwahrscheinlich waren dies oberirdische Häuser, die im Abschnitt zwischen den Häusergruppen situiert waren. Weiters wurden 22 Vorratsgruben untersucht, am häufigsten waren sie beutelförmig, bzw. konisch, ferner ein Rinneabschnitt und 45 näher unbestimmte Gruben, einbezogen Lehmgruben. Die Objekte ergaben eine große Zahl von Keramikfragmenten, nur selten rekonstruierbare Gefäße. Die heimische Keramik war handgefertigt, evtl. aus der Völkerwanderungszeit auch auf der Scheibe, und importierte Tonware war auf schnell rotierender Töpferscheibe hergestellt, ausnahmsweise tauchte auch Terra sigillata auf. Von Metallgegenständen erschienen häufig verschiedene Arten von Bronzefibeln, Eisenmesser, Knochenkämme. Beachtung verdienen zwei Eisenspieße (Obj. 180) mit Messingintarsion. Häufig waren ebenfalls doppelkonische Spinnwirtel und konische tönerner Webgewichte. Großmährische Besiedlung belegen 22 Objekte - ein Wohnhaus, drei große Vorratsgruben (T. größer als 90 cm), 11 kleine Vorratsgruben (T. kleiner als 90 cm), zwei näher unbestimmte Gruben und vier sog. Röstgruben (im Grundriß rechteckige Objekte mit aschiger Verfüllung). In ihrer Verfüllung befand sich beinahe ausschließlich nur Keramik. Selten kamen Eisengegenstände vor (Messer, Eimerbeschläge), evtl. Tonwirtel. Die Grabung brachte neue Erkenntnisse über das mittelalterliche Dorf, das sich im Verlauf des 12.-13. Jh. im Bachtal des Cabajský potok erstreckte - der Vorgänger des heutigen Párovské Háje. Insgesamt erforschte man aus diesem Zeitabschnitt 42 Objekte, vier teilweise eingetiefte Häuser befanden sich in verhältnismäßig großen Entfernungen voneinander (15-110 m). Jedes von ihnen wies eine unterschiedliche Konstruktion auf - ohne Heizvorrichtung, mit einem hinausgeschobenen Kuppelofen, oder mit einer Feuerstelle. Zwischen den Häusern waren acht tiefe Vorratsgruben verstreut, am häufigsten von birnenartiger, zylindrischer oder beutelartiger Gestalt. Nach ihrem Funktionsende wurden sie als Abfallgruben benutzt. Außer ihnen untersuchte man 17 näher unbestimmte Gruben, zwei sog. Röstgruben und Teile zweier rinnenartiger Gebilde. Eine selbständige Gruppe von Objekten bildeten Lehmkuppelöfen zweier Typen - einfache in die Unterlage eingetiefte, die Sohle einer gebrannten Lehmanschicht (6 Objekte, davon 2 mit zwei hinausgeschobenen Öfen und eines mit drei hinausgeschobenen Öfen aus einer Vorofengrube) und drei verhältnismäßig tief ausgehobene Lehmkuppelöfen mit stufenförmigem Zutritt, mit unverputzter und ungebrannter Sohle, auf welcher sich eine dicke Holzkohlenschicht befand (häufig waren sie in Systemen erbaut - sukzessiv in einer in den Hang eingetieften Reihe). Der erste Typ kann eindeutig als Ofen zum Brotbacken und auch zum Trocknen, evtl. Rösten des Getreides betrachtet werden. Die Funktion des zweiten Typs ist vorderhand unklar. Die technisch verhältnismäßig komplizierte Konstruktion deutet an, daß sie nicht zum Räuchern dienen konnten (für diesen Zweck genügten einfachere Einrichtungen), sondern es mußte sich hier um einen gewissen spezifischen Produktionsprozeß handeln. Ähnliche Öfen erscheinen im Gebiet der Slowakei ausschließlich im Horizont der zweiten Hälfte des 12. und der ersten Hälfte des 13. Jh. (Bránč-Velká Ves - Arkuš I und II; Cheben - Ruttkay - Ruttkayová 1992; Bielovce; Fusek 1986; Nitra-Šindolka - für die Information danke ich G. Fusek). Im Fundinventar dominiert auch mit Hilfe von Fundmünzen datiert Keramik (Béla III.). Das Übergewicht hatten topfförmige Gefäße von 18-25 cm H. Weniger frequentiert waren große Vorratsgefäße mit massivem Rand, evtl. mittelgroße Töpfe (15-35 cm H.) oder Schüsseln. Vereinzelt erschienen Eisengegenstände (Messer, Baubeschläge, Sporenfragmente, Ringtrense), ein Knochenkamm, Münzen u. ä. Insgesamt enthielten 45 Objekte unausgeprägtes Keramikmaterial, so daß es vor seiner Bearbeitung vorderhand nicht verlässlich chronologisch einstuftbar ist.

TRETIA SEZÓNA VÝSKUMU GERMÁNSKEHO ŽIAROVÉHO POHREBISKA VO VEĽKOM CETÍNE

Jaroslava Ruttkayová

Veľký Cetín (okr. Nitra), poloha Jakubské (45-21, 1 : 50 000, 197 : 244 mm), doba rímska (2.-4. stor.), žiarové pohrebisko, systematický výskum, uloženie nálezov NM v Nitre.

Ďalšiu, v poradí tretiu etapu výskumu realizovalo Nitrianske múzeum vo Veľkom Cetíne (okr. Nitra) v auguste a v septembri r. 1995. Výskumné práce sa sústredili na plochu rozprestierajúcu sa severne od uloženého ropovodného potrubia a tesne nadväzujúcu na úseky skúmané v predchádzajúcich sezónach. Sondážnou formou, bez použitia mechanizmu, sa preskúmala plocha 660 m². Odkrylo sa 37 žiarových hrobov, z toho jeden jamkový, ostatné boli urnové a zistili sa tiež zvyšky ďalších siedmich žiarových hrobov. Hroby sú prevažne urnové, často porušené orbou, niektoré výkopmi súvisiacimi so stavbou ropovodu i telekomunikačného kábla. Z väčšiny urien sa zachovali len spodné časti (dno, príp. spodná časť stien), niektoré urny sa pri vyberaní úplne rozpadli. Dná nádob boli uložené v hl. 30-70 cm. K jamkovým hrobom možno s istými výhradami priradiť jediný hrob.

Väčšina urien obsahovala len kalcinované spálené ľudské kosti. V lepšie zachovaných nádobách sa vyskytli aj milodary. Bronzové, resp. železné spony, železné pracky, nože, ocielky, vedierkovitý závesok, fragmenty bronzových nádob a železných predmetov, smolovitá živica a i.

Doposiaľ bolo na pohrebisku vo Veľkom Cetíne preskúmaných 148 hrobov a zvyšky ďalších cca 15 hrobov. Výskum pohrebiska bude pokračovať v auguste 1996.

DRITTE GRABUNGSSAISON AUF DEM GERMANISCHEN BRANDGRÄBERFELD IN VEĽKÝ CETÍN. Im August und September 1995 setzte die Abdeckung des römischerzeitlichen Brandgräberfeldes aus dem 2.-4. Jh. u. Z. in Veľký Cetín (Bez. Nitra) Lage Jakubské fort. Es wurden 37 Gräber und Reste weiterer sieben Gräber untersucht, davon waren es 36 mit Urnen und 1 Brandgruben-grab. Das Grabinventar bildeten Bronze- und Eisenfibeln, Schnallen, Messer, Feuerstahle, ein eimerförmiger Anhänger, Bronze- und Eisenfragmente, pechartiges Harz u. a.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V IVANKE PRI NITRE

Jaroslava Ruttkayová

Ivanka pri Nitre (okr. Nitra), poloha (M-34-133-A-d, 1 : 25 000, 338 : 97 mm), neolit, eneolit, doba halštatská, doba laténska, doba rímska, doba sťahovania národov, stredovek a novovek, polykultúrna lokalita, sídlisko; kostrový a žiarový hrob z eneolitu, záchranný výskum, uloženie nálezov NM v Nitre.

Archeologický ústav SAV v Nitre v spolupráci s Nitrianskym múzeom v Nitre realizovali záchranný výskum v súvislosti s výstavbou potrubia na odvod odpadových vôd z čističky do starého koryta rieky Nitry. Napriek obmedzenej dĺžke trvania terénnych prác (jún 1995), podarilo sa preskúmať spolu 40 sídliskových objektov, resp. ich častí a dva hroby.

Osídlenie v období neolitu dokladajú dve kultúrne jamy s nevýrazným črepovým materiálom a ojedinelé nálezy keramiky z povrchového zberu.

Eneolitické osídlenie prezentujú sídliskové i hrobové objekty a nálezy, sústreďujúce sa v strednej a najmä západnej polovici odkrytej plochy. Ide o napospol kultúrne jamy lengyelskej kultúry. Obsahovali črepový materiál, drobné predmety, väčšie množstvo mazanice a zvieracie kosti. Črepový materiál naznačuje prislíšnosť prevažne k ludanickej skupine (obr. 123: 1, 3-5). Eneolitické osídlenie dokladajú aj hrobové nálezy. Kostrový hrob č. 1 mal oválnu hrobovú jamu, pochovaný bol uložený v skrčenej polohe na pravom boku, orientovaný bol v smere V-Z s odchýlkou na juh. Na ľavom predkolení mal uloženú misovitú nádobu, ktorá sa však pri vyberaní hrobu temer úplne rozpadla. Žiarový hrob obsahoval zlomky misovitej nádoby (obr. 123: 2), v ktorej boli uložené spálené ľudské kosti, príp. boli ňou prikrýté. Kosti boli roztrúsené v priestore cca 30 cm.

Sídliskové objekty z doby halštatskej sa hromadili v centrálnej časti odkrytej plochy. Obsahovali keramiku vekerzugskej skupiny, tiež brúsičky, praslenu, úštepky a zvieracie kosti (obr. 125: 4).

Zaujímavým dokladom osídlenia z neskej doby laténskej je časť obydla s početným črepovým materiálom, zlomkom železného predmetu, brúsnymi kameňmi a zvieracími kosťami (obr. 125: 5-6).

Výrazne zastúpené sú sídliskové objekty z doby rímskej. Predovšetkým je zaujímavý pozostatok obydla s nálezmi keramiky a praslenu (obr. 124: 1, 3, 5; 125: 1-3).

Dobu sťahovania národov (5. stor.) reprezentuje jednopriestorové obydlie s dvojkolovou konštrukciou nosných kolov, umiestnených tesne pred stredom kratších stien. Okrem črepového materiálu výplň obydlia obsahovala hlinené závažia, brúsny kameň, železnú trosku a kosti.

Osídlenie v stredoveku (12.-13. stor.) je doložené keramikou, pochádzajúcou z kultúrnej vrstvy. Mozaiku osídlenia lokality uzatvárajú novoveké zásobné jamy s rekonštruovateľným keramickým materiálom, početnými sklenenými fragmentmi, železnými predmetmi, sklenou a železnou troskou a i. (obr. 126).

RETTUNGSGRABUNG IN IVANKA PRI NITRE. Im Juni 1995 realisierte das Archäologische Institut der SAW zu Nitra in Zusammenarbeit mit dem Nitraer Museum zu Nitra eine archäologische Rettungsgrabung in Ivanka pri Nitre (Bez. Nitra). Auf einer Fläche von ca. 200 x 10 m wurden 40 Siedlungsobjekte, bzw. deren Teile, und 2 Gräber (1 Körper- und 1 Brandgrab) freigelegt. Die Siedlungsobjekte belegen eine Besiedlung im Neolithikum, Äneolithikum, in der Hallstatt-, Spätlatènezeit, in römischer und in der Völkerwanderungszeit, im Mittelalter und in der Neuzeit (Abb. 123-126). Die Grabfunde verweisen wir in das Äneolithikum zur Ludanice-Gruppe (Abb. 123: 2).

NEOLITICKÉ NÁLEZY Z VELKÉHO CETÍNA

Marián Samuel

Veľký Cetín (okr. Nitra), extravilán (M-34-133-A-d, 1: 25 000, 163 : 145 mm), neolit (kultúra s lineárnou keramikou, želiezovská skupina), povrchový zber, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

Rovinatý terén v blízkosti bývalého brehu ramena Nitry (Cetínka).

Opis nálezov (výber)

Neolit

1. Okrajový črep hrubostennej nádoby. Povrch drsný, hnedej farby. Materiál s výraznou prímiesou minerálneho ostriva (do 8 mm) (obr. 127: 5).

2. Okrajový črep hrubostennej nádoby. Povrch drsný, hnedej farby. Materiál s výraznou prímiesou organických látok a minerálneho ostriva (do 3 mm) (obr. 127: 4).

Kultúra so starou lineárnou keramikou

1. Črep z tela nádoby s jazykovite členeným výčnelkom. Povrch mierne drsný, svetlohnedý (obr. 127: 6).

Kultúra s mladou lineárnou keramikou

1. Črep z tela nádoby zdobený dvojicou lomených rýh a jamkami v tvare notovej hlavičky. Povrch mierne drsný, svetlohnedý. Materiál s prímiesou minerálneho ostriva (do 1 mm) (obr. 127: 1).

Želiezovská skupina

1. Fragment z tela nádoby s uchom, spod ktorého vybieha dvojica paralelných rýh. Povrch drsný, svetlohnedý (obr. 127: 2).

2. Okrajový črep z nádoby, zdobený pod okrajom horizontálnou ryhou a zväzkami rýh, vytvárajúcich vetvičkový ornament. Povrch mierne drsný, hnedej (obr. 127: 3).

3. Okrajový črep nádoby, zdobený horizontálnou ryhou. Povrch mierne drsný, čiernohnedý (obr. 127: 7).

NEOLITHISCHE FUNDE AUS VELKÝ CETÍN. Veľký Cetín (Bez. Nitra), Oberflächenfunde, Neolithikum. Bei der Begehung in der Nähe des ehemaligen Nitra-Flußarmes (Cetínka) fand man Scherben der Kultur mit alter Linearkeramik (Abb. 127: 6), der Kultur mit jünger Linearkeramik (Abb. 127: 1) und der Želiezovce-Gruppe (Abb. 127: 2, 3, 7).

STREDOVEKÉ NÁLEZY Z VELKÝCH KOSTOLIAN

Marián Samuel

Veľké Kostolany (okr. Trnava), intravilán (M-33-132-A-d, 1: 25 000, 71 : 349 mm), doba bronzová (maďarovská kultúra), doba laténska (?), ťažisko stredovek, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

Vyvýšenina uprostred obce. Trnavská pahorkatina.

V lete 1995 odovzdala Helena Jelušová autorovi príspevku materiál, ktorý získali jej deti zberom a vyberaním z objektov obnažených eróziou, v profile bývalého hliniska. Hlinisko bolo otvorené na východnom svahu mohutnej sprašovej duny, na vrchole ktorej sa koncentrovalo praveké a stredoveké osídlenie. Pri obhliadke situácie sme zistili, že materiál pochádza z troch objektov a sutinového kužela, ktorý sa vytvoril pod kolmou stenou hliniska, vysokého asi 8 m. Začistením profilov dvoch objektov sme získali ďalší keramický materiál a čiastočne sa podarilo zistiť ich veľkosť a tvar. Najväčší objekt, z ktorého pochádzalo aj najviac nálezov, mal hĺbku 130 cm, pozorovateľnú šírku v jeho hornej časti 140 cm. Súbor nálezov tvorí keramika, štyri podkovy a kosti. Početný keramický materiál predstavujú fragmenty a črepy z minimálne 40 nádob pestrej tvarovej škály, fragmenty štyroch kachlíc a niekoľkých pokrievok. Reprezentujú pomerne široký časový diapazón približne od pol. 12. do 16. stor. (obr. 128: 1-8, 10, 11). Jedinými pravekými nálezmami sú okrajový črep s uškom z nádoby maďarovskej kultúry (obr. 128: 9), a laténsky (?) črep z tela nádoby so zrnami grafitickej horniny, veľkými až 4 mm.

MITTELALTERLICHE FUNDE AUS VELKÉ KOSTOLANY. Veľké Kostolany (Bez. Trnava). Lese-funde, Bronzezeit (Maďarovce-Kultur - Abb. 128: 9), Schwerpunkt Mittelalter (12.-16. Jh. - Abb. 128: 1-8, 10, 11).

PRIESKUM SEVERNEJ ČASTI SLOVENSKEHO RAJA

Marián Soják

V dňoch 25. 8. 1995 a 15. 9. 1995 sa uskutočnil prieskum vybraných otvorených a jaskynných sídlisk s doloženým osídlením od eneolitu po novovek.

1. Hrabušice (okr. Spišská Nová Ves).

a) Jaskyňa Tunel (Dufart), hrebeň Ihrík (M-34-113-B-b, 1 : 25 000, 198 : 198 mm), eneolit, doba bronzová, stredovek, novovek, sídlisko, záchranný výskum, uloženie nálezov PM v Poprade. Jaskyňa korozívno-erozívneho typu (625 m n. m.) má dva vchody na obidvoch stranách vápencového hrebeňa. Jej obhliadka potvrdila vierohodnosť správ M. Čecha o tom, že je porušovaná amatérskymi výkopmi. Na povrchu jaskyne nájdené črepy stredovekého až novovekého rázu so zvieracími kosťami. V mieste narušenia - pri južnom vchode steny jaskyne - vytýčená sonda s rozmermi 2 x 1 m. Vrstva I, II (hl. 0-20, 20-40 cm) obsahovala črepy a zvieracie kosti z novoveku (obr. 129: 9), stredoveku (obr. 129: 1-8) a vrstva III (hl. 40-60 cm) črepy z praveku - eneolit, doba bronzová (obr. 129: 10-13). Kultúrna vrstva s množstvom kameňov spadnutých zo stropu je farebne nerozlíšiteľná. V hĺbke od 60 cm nižšie nálezy nevystupovali.

b) Západný a východný svah Zelenej hory (M-34-113-B-b, 1 : 25 000, 250-275 : 175-180 mm), mladšia doba rímska (?), kultúra púchovská, sídlisko, zber, uloženie nálezov PtM v Poprade.

Nálezy zväčša atypických nezdobených črepov, podľa materiálu ich možno datovať do mladšej doby rímskej a priradiť púchovskej kultúre.

2. Letanovce (okr. Spišská Nová Ves)

a) Biela jaskyňa (M-34-113-B-b, 1 : 25 000, 220 : 218 mm), badenská kultúra, sídlisko, zber, uloženie nálezov PtM v Poprade.

Biela jaskyňa (620 m n. m.) predstavuje dve tesne nad sebou situované previsy v brale Kláštornej rokliny. Vrchnejší z nich je neustále porušovaný návštevami sezónnych turistov (zakladanie ohnísk, prístreškov). Tenká kultúrna vrstva čierneho sfarbenia (10-20 cm) sa nachádza len 10 cm pod úrovňou dnešného terénu. Preto je ničená už pri drobných zásahoch. V blízkosti súčasného ohniska

asi v strede previsu sa z vyčisteného profilu a navrstvenej kultúrnej vrstvy zachránili črepy badenskej kultúry, zvieracia kosť, kamenný otlkač a sekerka so súmerne zbrúseným, mierne poloblúkovitým ostrím a ulomeným tylom (obr. 131). Už v r. 1989 sa v jaskyni našli keramické fragmenty badenskej kultúry, zlomky kostených šidiel a zdobený hlinený dvojkónický praslen.

b) Kláštorňá jaskyňa (M-34-113-B-b, 1 : 25 000, 218 : 221 mm), stredovek, novovek, sídlisko, zber, uloženie nálezov PtM v Poprade.

Asi 61 m dlhá jaskyňa vo vápencovom brale Kláštornej rokliny (660 m n. m.) má priestrannú vstupnú predsieň, vhodnú i na trvalejšie osídlenie. Je korozívno-erozívneho typu a ľahšie prístupná z vrcholu Kláštoriska (Lapis refugii), s ktorým zrejme súvisí aj jej osídlenie. Na povrchu jaskynnej plošiny, osvetlenej klenutým vchodom vysokým 6,53 m, sa našiel stredoveký črep sivej farby s vkolkovanou výzdobou (obr. 130: 11). Vo vyčistenom nízkom profile priehlbiny sa zachytili dve tenké ohniskové vrstvy I a II (2-3 cm a 8 cm), prepálené do červena, oddelené od seba vrstvičkou žltej planírky. Na úrovni spodnej vrstvy II sa nachádzali zvieracie kosti a novoveké črepy (obr. 130: 1-3, 6-10, 12, 13), niektoré so zvýškami glazúry (obr. 130: 4, 5).

BEGEHUNG DES NORDTEILES VON SLOVENSKÝ RAJ (SLOWAKISCHES PARADIES). In ausgesuchten Höhlen und offenen Siedlungen im Südteil des Slowakischen Paradieses erfolgten Lesefunde und eine Rettungsgrabung. 1. Im Gemeindekataster von Hrabušice (Bez. Spišská Nová Ves) eine Rettungsgrabung: a) In der Höhle Tunel (Dufart). In farblich ununterscheidbaren, arbeitsmäßig als Steinschichten I-III bezeichneten Schichten nachgewiesene Besiedlung aus dem Äneolithikum und der Bronzezeit (Schicht III, T. 40-60 cm, Abb. 129: 10-13), aus dem Mittelalter und der Neuzeit (Schicht II, I, T. 20-40, 0-20 cm, Abb. 129: 1-8, 9). b) Am West- und Osthang des Berges Zelená hora Funde atypischer unverzierter Scherben, wahrscheinlich der Púchov-Kultur aus der jüngeren römischen Zeit. 2. Im Gemeindekataster von Letanovce (Bez. Spišská Nová Ves): a) Kurzfristige Besiedlung (Kulturschicht von nur 10-20 cm Mächtigkeit) der Höhle Biela jaskyňa von Trägern der Badener Kultur. Aus dem gesäuberten Profil und dem aufgeschichteten Lehm sammelte man aus der Kulturschicht Scherben, einen Tierknochen, einen Silexschlagstein und ein Beil mit abgebrochenen Nacken (Abb. 131). Lesefunde aus dem J. 1989 ergaben Keramik, Bruchstücke von Knochenahlen und einen verzierten doppelkonischen Tonwirtel; b) auf der Oberfläche der Höhle Kláštorňá jaskyňa war eine mittelalterliche stempelverzierte Scherbe (Abb. 130: 11) und im gesäuberten Profil zwei Brandschichten (I, II) Tierknochen und neuzeitliche Scherben (Abb. 130: 1-10, 12, 13).

SÍDLISKOVÉ NÁLEZY Z GÁNOVIEC

Marián Soják

Gánovce (okr. Poprad), Za stodolami (27-33-25, 1 : 10 000, 95 : 87 mm), eneolit, doba bronzová, sídlisko, zber, uloženie nálezov PtM v Poprade.

Sídlisko z neolitu a doby bronzovej, skúmané archeologickým výskumom od roku 1987 (Novotná - Novotný 1992, s. 83), je sústavne porušované ťažbou zeminy miestnymi obyvateľmi. V súčasnosti je lokalita ohrozená zástavbou. Západný okraj sídliska asi 150 m juhovýchodne od travertínovej kopy Hrádok je zničený plánovanou výstavbou futbalového ihriska (obr. 132). Na splanírovanej ploche s rozlohou vyše 0,5 ha sa zozbieralo množstvo archeologických nálezov. Najpočetnejšia je keramika z doby bronzovej (obr. 133; 134: 3), ďalej mazanica, zvieracie kosti, kamenné otlkače, hlinený terčik vyhotovený z črepu (obr. 133: 7) a fragment sekery so súmerne zbrúseným, mierne oblúkovitým ostrím (obr. 133: 12). Väčšinu typologicky zhodnej hladenej kamennej industrie možno zaradiť rámcovo do eneolitu (Soják - Wavrek 1995, s. 121-122). Sem snáď patrí aj časť keramiky zdobenej slamovaním. Táto výzdoba je používaná najčastejšie. Pre svoju účelnosť sa na Spiši udržala dlho do doby bronzovej, najmä na keramike otomanskej kultúry.

Pri opätovných prieskumoch sa zbermi získala keramika prevažne úžitkového charakteru, fragment medeného pásika splošteného trojuholníkového prierezu (obr. 134: 1), kamenný otlkač a fragment pieskovcového kolieska s prevŕtaným stredom (obr. 134: 2). V súkromnom vlastníctve A.

Povrazníka z Popradu je z uvedenej polohy keramika z bronzovej doby, polotovar kamennej sekerky (?) a kostené šidlo.

Literatúra

NOVOTNÁ, M. - NOVOTNÝ, B. 1992: Pokračovanie výskumu v Gánovciach. In: AVANS v r. 1990. Nitra 1992, s. 83.

SOJÁK, M. - WAVREK, P. 1995: Eneolitické nálezy z Mlynice, okres Poprad. In: AVANS v r. 1993. Nitra 1995, s. 121-122.

SIEDLUNGSFUNDE AUS GÁNOVCE. Siedlung aus dem Neolithikum und der Bronzezeit in Gánovce (Bez. Poprad) - Lage Za stodolami, seit dem J. 1987 archäologisch untersucht, sie wird ständig durch Lehmabbau gestört. Den Westteil der Fundstelle vernichtete die Anlegung eines begonnenen Fußballspielplatzes. Auf der planierten Fläche von über 0,5 ha Ausmaß (Abb. 132) lag eine Menge archäologischer Funde aus dem Neolithikum und der Bronzezeit. Es dominieren Keramik (Abb. 133; 134: 3), Lehmverputz, weniger zahlreich waren Tierknochen, Steinwerkzeuge - Schlagsteine, Fragment eines geschliffenen Beiles (Abb. 133: 12), Erzeugnisse aus Ton (kleine Scheiben), aus Knochen (eine Ahle), aus Stein (Fragment eines zentral gelochten Rädchens; Abb. 134: 2) und Kupfer (Torso eines Bandes; Abb. 134: 1).

VÝSLEDKY VÝSKUMU RÍMSKEJ STANICE V STUPAVE ZA ROK 1995

Ivan Staník - Vladimír Turčan

Stupava (okr. Bratislava-vidiek), Kopec (44-22-06, 1 : 10 000, 242 : 323 mm), doba rímska, rímska stanica, revízný výskum, uloženie nálezov AM SNM v Bratislave.

Pokračovalo sa v terénnych prácach v severnom krídle tzv. veliteľskej budovy, zahájených v sezóne r. 1993. Rozsahom menšími sondami sa doplnili poznatky o počiatkoch stavebného vývoja skúmanej plochy pred vybudovaním tzv. veliteľskej budovy. Sondami v priestore chodby severného a západného krídla sa doplnil pôdorys staršieho objektu, stojaceho z väčšej časti v priestore neskoršieho nádvorja a bezprostredne predchádzajúceho jeho výstavbe. Rezom pri severozápadnom kúte nádvorja v priestore chodby bolo zistené vnútorné členenie dispozície. Rezom naprieč chodbou západného krídla tzv. veliteľskej budovy na podlažie bol zistený základ západnej steny uvedeného staršieho objektu. V mieste východnej steny bol zistený zásyp, predbežne interpretovaný ako negatív po vybratí základov staršej konštrukcie.

Plošnou odkrývkou bola skúmaná severovýchodná časť átria s cieľom zistiť rozsah zachovania sklopenej chodby steny na východ. Preskúmaná vrstva predstavuje sutinu po rozobraní a odnesení použiteľného materiálu zrútenej stavby.

Po skončení terénnych prác zahájili pracovníci ŠRA transport sklopenej muriva na reštaurovanie. Vzhľadom na rýchly príchod zimy sa podarilo preniesť len časť kompaktného muriva.

GRABUNGSERGEBNISSE AUF DER RÖMISCHEN STATION IN STUPAVA IM JAHRE 1995. In Stupava (Bez. Bratislava-Land) wurde in der Lage Kopec die Abdeckung der römischen Station fortgesetzt. Durch Schnitte an verschiedenen Stellen, im sog. Kommandantengebäude, wurden Details älterer Bauphasen der römischen Station festgestellt.

DEVIATA SEZÓNA VÝSKUMU V BOROVCÍCH

Danica Stašščíková - Štukovská

Borovce (okr. Trnava), Rakovická ulička (35-32-17, 1 : 10 000, 434 : 176 mm), ťažisko včasný stredovek, predstihový záchranný výskum, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

Južný okraj intravilánu obce, sprašová terasa nivy Dudváhu, ktorú vytvára východný okraj Trnavskej pahorkatiny, nadm. v. 160 m. Súkromné pozemky (Pitoňáka, Oravca, Pacoňovej), pozemok Šlachtitelsko-výskumnej stanice Veselé v Borovciach, Chríb, miestna komunikácia v nepreskúmaných priestoroch vodovodných a plynových prípojek, preskúmaná plocha cca 1300 m².

Ťažisko výskumu v tejto sezóne spočívalo v systematickom doskúmaní severozápadného okraja pohrebiska na pozemku Šlachtitelsko-výskumnej stanice Veselé a p. Pitoňáka a južného okraja pohrebiska na pozemku Pacoňových (predtým Filipovičových). Podarilo sa súvisle doskúmať hroby severozápadného okraja pohrebiska a potvrdiť okraj západnej časti pohrebiska. V južnej časti pohrebiska sme súvisle preskúmali časť hrobov južného okraja. Superpozícia hrobov so základovými ryhami doteraz neznámych objektov, ktoré sme preskúmali v minulých sezónach za južným okrajom pohrebiska, vylúčila ich mladší pôvod. Hroby s výklenkami podmoľového typu sa vyskytovali vo všetkých skúmaných priestoroch. V južnej časti boli hroby pomerne často zničené novovekými zásahmi. Juhozápadný okraj pohrebiska treba pokladať za čiastočne zničený, majiteľ pozemku nerešpektoval podmienky stavebného povolenia a vodovodné a plynovodné šachty i ryhy umiestňoval do neskúmaných priestorov svojho pozemku. Podobne reagoval i ďalší majiteľ, ktorý vodovodné šachty umiestnil do stredu nepreskúmanej časti pohrebiska s najkrajšími veľkomoravskými nálezmi. Svoj čin zdôvodňovali i údajným nezaujmom vedenia Archeologického ústavu SAV v Nitre na tomto výskume, ako i bezvýznamnosťou pohrebiska. V nálezoch z hrobov sa vyskytli rôzne typy náušníč, zbrane sa v preskúmaných hrobách vyskytovali sporadicky, no objavili sa predmety, ktoré sme doteraz nezistili (kovové vedro, železné plechové kovania, hladené kostené nástroje).

V nezníčených priestoroch polohy Chríb, kde sme zisťovali pokračovanie pohrebiska (naznačoval by to hrob s kostrou s deformáciou na lebke, preskúmaný v r. 1985; Staššíková-Štukovská 1988), sme objavili ďalší detský hrob v orientácii v smere SV-JZ, opäť však bez nálezov. Zaujímavé nálezy sme zistili v sídliskových objektoch, z ktorých časť obsahovala nálezy keramiky s vleštovanou výzdobou, akú poznáme na keramike z 8. stor. z Mikulčíc a nálezy korešpondujúce s nálezmi z hrobov na pohrebisku. V jednom z čiastočne preskúmaných objektov sme zistili doklady spracovávaní farebných kovov v podobe polotovarov striebra, kusov rudy a trosky. Zistené nálezy nemajú analógie v doteraz preskúmaných nálezoch na Slovensku a ich presnejšia interpretácia je otázkou ďalšieho výskumu. Sonda na Chríbe zostala z technických dôvodov nedoskúmaná. Chríb je ohrozený výstavbou vodovodných šacht a rýh.

Celkovo sme preskúmali 29 hrobov, z toho šesť bolo výklenkových podmoľového typu, takže z pohrebiska je doteraz preskúmaných 379 hrobov, z toho je 99 výklenkových (98 podmoľového typu a jeden tunelový). Nálezy z pohrebiska a nové sídliskové nálezy podčiarkujú význam lokality s prínosom nových momentov k poznaniu včasnostredovekého a stredovekého obdobia.

Vo vodovodných a plynovodných prípojkách sme zistili ďalšie objekty s analogickými nálezmi ako v objektoch s engobovanou keramikou (polovica 12. stor.).

Zo sídliskových objektov sme celkovo preskúmali 34 objektov, z toho z obdobia neolitu 20 objektov, (kultúra s lineárnou keramikou, železovská skupina), ktoré reprezentovali hliniská, žlaby i kolové jamy s obsahom keramiky zdobenej rytou i maľovanou výzdobou, štiepanou a hladenou industriou a kostenými nástrojmi. Ďalšie objekty možno datovať do obdobia včasného stredoveku a 13. stor.

Do mladšej doby bronzovej patrí jeden objekt.

Z pohrebiska zostáva preskúmať niekoľko menších, ešte nepoškodených častí v južnom okraji a v strede zistenej funerálnej plochy. Významným prínosom je existencia hrobov a objektov na Chríbe. Súhlas s realizovaním výskumu a podporu k ďalšiemu systematickému doskúmaniu všetkých dostupných plôch vyslovila i oficiálna záverečná komisia, zložená zo špičkových odborníkov na výskum včasnostredovekého obdobia z Archeologického ústavu SAV v Nitre, Filozofickej fakulty v Bratislave a Mestského múzea v Bratislave.

Literatúra

STAŠŠÍKOVÁ-ŠTUKOVSKÁ, D. 1988: Sídliskové nálezy a hrob z Boroviec. In: ŠtZ, 24. Nitra 1988, s. 173-190.

NEUNTE GRABNGSSAISON IN BOROVCE. Systematische Rettungsgrabung in Borovce (Bez. Trnava), Lage Rakovická ulička, Grabungsschwerpunkt auf dem Körpergräberfeld aus dem

Frühmittelalter. Erforscht wurde der Nordwestteil des Gräberfeldes, wo sein Rand bestätigt wurde; fortgesetzt wurde mit der Untersuchung der Gräber und Fundamenttrinnen von Holz-Erde-Objekten schloß ihren mittelalterlichen und jüngeren Ursprung aus. In der Lage Chríby wurden ein weiteres beigabenloses Kindergrab und Objekte mit Funden festgestellt, die mit dem Gräberfeld korrespondieren, ebenfalls Belege über die Bearbeitung von Buntmetallen, vorderhand ohne deren chronologische Bestimmung. Aus dem Neolithikum wurden weitere Objekte, größtenteils Rinnen untersucht, ferner Lehm- und Pfostengruben der Kultur mit Linearkeramik und der Želiezovce-Gruppe, mit dem Inhalt von bemalter und ritziert verzierter Keramik. Ein Objekt gehört in die jüngere Bronzezeit, weitere stammen aus dem Frühmittelalter und dem 13. Jh. Insgesamt wurden 29 Gräber freigelegt, davon 6 Nischengräber des PodmoI-Typs (bisher wurden 379 Gräber erforscht, davon 98 Nischengräber des PodmoI-Typs und ein Tunnelgrab) und 34 Siedlungsobjekte aus dem Neolithikum, aus der jüngeren Bronzezeit und dem Mittelalter.

NÁLEZ ŽELEZNEJ SEKERY Z VELKÝCH KOSTOLIAN

Danica Staššíková - Štukovská

Velké Kostolany (okr. Trnava), intravilán, v blízkosti stanice Policajného zboru obce (M-33-132-A-d, 1 : 25 000, 87 : 306 mm).

V jarých mesiacoch r. 1995 si inšpektor Lubomír Danko pri pochôdzke okolo ryhy plynovodného kanála v profile jamy v hl. cca 80-100 cm všimol nález železnej sekery. V septembri ju pri-niesol autorke príspevku na zdokumentovanie. Okrem spomenutého nálezu nespozoroval žiadne iné predmety alebo kosti. Pri odovzdaní nálezu bola jama už zasypaná.

Opis nálezu

Železná sekera - širočina, na povrchu skorodovaná, inak dobre zachovaná, ostrie mierne poloblúkové, krčok rovný, masívny, telo úzke, tuľajka sa zužuje smerom k telu so štvorcovým otvorom zrejme pre kliniec na prichytenie poriska. Rozmery: dĺ. ostria 145 mm, dĺ. tela po tylo 166 mm, najväčší Ø otvoru tuľajky 34 mm (obr. 135).

Podľa tvaru sa dá usudzovať, že nález pochádza z 15. stor.

FUND EINER EISENAXT AUS VELKÉ KOSTOLANY. Zufallsfund einer Eisenaxt aus dem Intravillan von Velké Kostolany (Bez. Trnava). Ohne Fundumstände, Datierung an Hand von Analogien in das 15. Jh. (Abb. 135).

PRIESKUMY NA DIAĽNICI A ĎALŠÍCH STAVBÁCH V ÚSEKU HORNÁ STREDA - NOVÉ MESTO NAD VÁHOM - CHOCHOLNÁ

Danica Staššíková - Štukovská

Prieskumy sa uskutočnili na území okresu Trenčín vo februári, v septembri až novembri r. 1995.

1. Horná Streda (okr. Trenčín), poloha Rúbanica (35-32-03, 1 : 10 000, 18 : 370 mm). Pole v čase prieskumu poorané, niva Váhu, na poli črepy málo výrazné, podľa štruktúry a analogických nálezov z regiónu patria zrejme do doby rímskej.

2. Kočovce (okr. Trenčín)

a) Poloha pri ihrisku, intravilán, niva Váhu (35-14-19, 1 : 10 000, 350 : 85 mm). Na povrchu oráčiny črepy s hrubozrnnou štruktúrou, málo výrazné, pravdepodobne praveké.

b) Žia Ina

Terasa pod Inoveckým pohorím (35-14-19, 1 : 10 000, 300 : 105 mm), na povrchu oráčiny málo výrazné črepy, pravdepodobne praveké.

3. Kočovce, časť Rakoluby (okr. Trenčín)

Západný okraj intravilánu (35-14-14, 1 : 10 000, 380 : 276 mm), priestor určený na výstavbu čerpaciej benzínovej stanice a parkovisko k diaľnici, niva Váhu. Na povrchu oráčiny sme nezistili nálezy.

4. Krivosúd-Bodovka (okr. Trenčín)

Poloha Prúdie (35-14-05, 1 : 10 000, 480 : 349 mm), niva Váhu, poľnohospodárska pôda, na povrchu kamene a málo výrazné črepy, ktoré môžu patriť do doby rímskej. Existenciu sídliska, ktoré by tieto nálezy indikovali, treba overiť ďalším prieskumom.

5. Modrovka (okr. Trenčín)

Poloha pri Modrovskom potoku (35-32-04, 1 : 10 000, 440 : 350 mm), poľnohospodárska pôda, niva Váhu, na povrchu poľa málo výrazné črepy, pravdepodobne z doby rímskej a početnejšie nálezy črepov z novoveku.

6. Nové Mesto nad Váhom (okr. Trenčín)

Poloha pri Zelenej vode (35-14-14, 1 : 10 000, 429 : 83 mm), poľnohospodárska pôda, niva Váhu, na povrchu sporadické nálezy málo výrazných črepov kultúry púchovskej a ďalšie črepy z novoveku.

BEGEHUNGEN AUF DER FERNSTRASSE UND AUF WEITEREN BAUTEN IM ABSCHNITT HORNÁ STREDA - NOVÉ MESTO NAD VÁHOM - CHOCHOLNÁ. Die Begehungen erfolgten im Feber und September bis November 1995 im Bezirksgebiet von Trenčín. 1. Horná Streda, Lage Rúbanica - Scherben aus römischer Zeit. 2. Kočovce. a) Lage beim Spielplatz, wenig ausgeprägte Scherbenfunde, wahrscheinlich aus der Urzeit; b) Lage Žiaľna, wenig ausgeprägte Scherben, wahrscheinlich urzeitliche. 3. Kočovce, Teil Rakoluby, auf dem Ackerfeld wurden keine Funde festgestellt. 4. Krivosúd-Bodovka, Lage Prúdie, wenig ausgeprägte Scherben aus römischer Zeit. 5. Modrovka, Lage beim Bach Modrovský potok, Scherben aus römischer und aus der Neuzeit. 6. Nové Mesto nad Váhom, Lage Zelená voda, sporadische Funde von Scherben der Púchov-Kultur und aus der Neuzeit.

PRIESKUMY NA TRASE VÝSTAVBY DIALNICE V ÚSEKU CHOCHOLNÁ - SKALKA NAD VÁHOM-SKALSKÁ NOVÁ VES

Danica Staššiková-Štukovská

Prieskum uskutočnený 21. apríla 1995 na území okresu Trenčín v priestore okolo násypu diaľnice v úseku inatrávilánov Kostolná-Záriečie, Drietoma - Skalka nad Váhom, časť Skalská Nová Ves. Nálezy boli zistené na viacerých polohách.

1. Kostolná-Záriečie, pole pod dávnejšie známym hradiskom lužickej kultúry a so včasnostredovekým osídlením a v nive vedľa násypu budovanej diaľnice. Na poli sme našli opracované kostené schránky. Zistili sme len novoveké črepy.

2. Trenčín, časť Istebník (M-34-109-A-c, 1 : 25 000, 266 : 11 mm), poloha sa nachádza pri Orechovskom potoku, v súčasnosti rozdelená násypom diaľnice. V čase prieskumu časť polohy bola plánovaná zemnými strojmi, časť bola ponechaná úhorom, časť využívaná ako poľnohospodárska pôda. Na povrchu oráčiny výrazné nálezy keramiky lužickej kultúry a z doby rímskej.

3. Trenčín, časť Záblatie

a) Poloha 1. (M-33-120-B-d, 1 : 25 000, 42 : 90 mm), pole, juhozápadne od dediny, v čase prieskumu porované, na povrchu nálezy novovekých črepov.

b) Poloha 2., severné svahy Bielych Karpát (M-33-120-B-d, 1 : 25 000, 37 : 74 mm), narušený novoveký sídliskový objekt so zvyškami pece.

4. Trenčín, časť Zlatovce

a) Poloha 1., pole zo severnej strany diaľničného násypu (M-33-120-B-d, 1 : 25 000, 3 : 35 mm), na poli tmavé škvrny. Na povrchu poľa nálezy železných predmetov, kostenej opracovanej guľôčky, novovekých črepov a málo výrazných pravekých črepov.

b) Poloha 2., (M-34-109-A-c, 1 : 25 000, 361 : 40 mm), pole po ľavej strane diaľničného násypu v smere Nové Mesto nad Váhom - Skalka nad Váhom, časť Skalská Nová Ves. Nálezy črepov kultúry lužickej.

BEGEHUNGEN AUF DER TRASSE DER FERNSTRASSE AUF DEM BAUABSCHNITT CHOCHOLNÁ - SKALKA NAD VÁHOM-SKALSKÁ NOVÁ VES. Die Begehung erfolgte am 21. April

1995 im Bezirksgebiet von Trenčín im Umkreis des Fernstraßendammes im Abschnitt der Intravillane Kostolná-Záriečie, Drietoma - Skalka nad Váhom, Teil Skalská Nová Ves. Funde wurden in mehreren Lagen festgestellt. 1. Kostolná-Záriečie, bearbeitete Knochengehäuse ohne nähere Kulturbestimmung. 2. Trenčín, Teil Istebník, Lage beim Bach Orechovský potok, die gegenwärtig durch den Damm der Fernstraße geteilt ist. Funde der Lausitzer Kultur aus römischer Zeit. 3. Trenčín, Teil Záblatie. a) Lage 1., Feld südwestlich des Dorfes, Funde neuzeitlicher Scherben; b) Lage 2., Nordhänge der Weißen Karpaten, gestörtes neuzeitliches Siedlungsobjekt mit einem Ofenrest. 4. Trenčín, Teil Zlatovce. a) Lage 1., Funde von Eisengegenständen, eines bearbeiteten Knochenkügelchens, neuzeitlicher Scherben und wenig ausgeprägter urzeitlicher Scherben; b) Lage 2., Feld auf der linken Seite des Autobahndammes in Richtung Nové Mesto nad Váhom - Skalka nad Váhom, Teil Skalská Nová Ves. Scherbenfunde der Lausitzer Kultur.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM NA TRASE VÝSTAVBY DIALNICE V TRENČÍNE-ZÁBLATÍ

Danica Staššíková - Štukovská

Trenčín, časť Záblatie (okr. Trenčín), severozápadný svah výbežkov Bielych Karpát (M-33-120-B-d, 1 : 25 000, 37 : 74 mm), diaľnica D61 (D1 - stavba v úseku Chocholná - Velčice - Skalka nad Váhom, časť Skala). Ťažisko 17.-18. stor., sídlisko, záchranný výskum, uloženie nálezov TM v Trenčíne.

Výskum bol súčasťou akcie venovanej záchranným výskumom na trase výstavby diaľnice (obchvat Trenčína) v úseku Chocholná - Velčice - Skalka nad Váhom, časť Skala, ktorú organizačne zabezpečovala autorka príspevku v spolupráci s M. Hanuliakom (Skalka nad Váhom, časť Skala), R. Kujovským, (Trenčín, časť Zlatovce; Trenčín, časť Istebník), E. Pavlovičovou a M. Schmuckovou.

Za hlavné výsledky výskumu treba považovať preskúmanie objektov č. 1-3, pozostávajúcich z obdĺžnikového obvodového múrika z kameňov kladených nasucho s rozmermi 2 x 2,5 m s obdĺžnikovým prepáleným priestorom s rozmermi 1,2 x 0,8 m. Objekt bol pôvodne vyložený kameňmi, po obvode tehľami a kameňmi. Z nálezov spomenieme nekompletné, neglazované, výtvarne i hmotou dokonale vypracované renesančné kachlice, nachádzajúce sa v priestore pozostatkov pece i za obvodovým múrikom. Nálezy budú podrobne publikované v odbornej literatúre M. Schmuckovou a E. Pavlovičovou.

Celý priestor so zachovanými dvoma objektami bol navrhnutý na pamiatkovú úpravu pomocou výsadby na osvetovo-kultúrne využitie. Realizácia bude ukončená v r. 1996 a lokalita bude verejnosti prístupná v tom istom roku v rámci otvorenia tohto úseku diaľnice.

RETTUNGSGRABUNG AUF DER TRASSE DER FERNSTRASSE IM BAUABSCHNITT TRENČÍN-ZÁBLATIE. Trenčín, Teil Záblatie (Bez. Trenčín), Nordwesthang der Ausläufer der Weißen Karpaten im km der Fernstraße D61 (D1 - Bauabschnitt Chocholná - Velčice - Skalka nad Váhom, Teil Skala), den Grabungsschwerpunkt bildeten objekte aus dem 17.-18. Jh. Bei der Grabung in Trenčín, Teil Záblatie (Bez. Trenčín) wurden auch in Zusammenarbeit mit M. Schmucková und E. Pavlovičová drei Objekte festgestellt, bestehend aus einem rechteckigen Mauersockel aus trocken gefügten Steinen und Resten eines Ofens von rechteckigem Grundriß mit Funden unglasierter Renaissancekachelfragmenten mit Reliefverzierung. Die Fundstelle wird durch eine Parkgestaltung für kulturelle und Aufklärungsarbeit zugänglich gemacht. Die Grabung war ein Bestandteil der Aktion für Rettungsgrabungen auf der Trasse der Fernstraße (Umführung von Trenčín), welche organisatorisch von der Autorin des Beitrages in Zusammenarbeit mit M. Hanuliak (Skalka nad Váhom, Teil Skalka), R. Kujovský (Trenčín, Teil Zlatovce; Trenčín, Teil Istebník) E. Pavlovičová und M. Schmucková gesichert wurde.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V DUBOVANOCH

Danica Staššiková - Štukovská - Rosalia Kustár

Dubovany (okr. Trnava), intravilán, parcela Žažova (35-32-22, 1 : 10 000, 485 : 217 mm), včasný stredovek, ťažisko pohrebisko, sídlisko, záchranný výskum, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

Stred intravilánu obce, sprášová terasa nivy Dudváhu, ktorú vytvára východný okraj Trnavskej pahorkatiny, nadm. v. 160 m. Súkromný pozemok pána Žažu, na podnet majiteľa pozemku sa vykopala sonda s rozmermi 7, 5 x 8, 5 m v mieste plánovanej výstavby ozdobného bazénika, ktorá nadväzuje na sondu z minulého roku. Preskúmalo sa deväť kostrových hrobov, z toho dva výklenkové podmolového typu z obdobia včasného stredoveku. K dôležitým nálezom z hrobov patrí plechové kovanie dierky, ďalej hviezdicový závesok remeňa opaska a liate avarske kovanie. Preskúmalo sa tiež desať objektov, z toho štyri objekty patria kultúre s lineárnou keramikou so zaujímavým nálezom reliéfu ľudskej tváre (obr. 136: 1, 2), a jeden objekt z doby halštatskej (zemnica) s bohatými nálezmi keramiky (obr. 136: 3). V dvoch objektoch z eneolitu mali prevahu nálezy hrubostennej keramiky, zdobenej polgulovitými výčnelkami. Jeden objekt bol z obdobia včasného stredoveku a tri objekty boli novoveké zásobnice. Preskúmali sme tiež silnú kultúrnu vrstvu ktorá obsahovala nálezy z doby rímskej (keramika a drobné predmety). Za zmienku stojí nález fragmentu jednostranného kostného hrebeňa.

RETTUNGSGRABUNG IN DUBOVANY. Kurze Rettungsgrabung in Dubovany (Bez. Trnava), Intravillan, Grundstück von J. Žažo, Schnitt 7, 5 x 8, 5 m. Neun Körpergräber aus dem Frühmittelalter, davon zwei Nischengräber des Podmol-Typs. In zwei Gräbern ausgeprägte Funde aus dem 8. Jh. Vier Objekte der Kultur mit Linie arkeramik, Interessanter Fund einer Scherbe mit Reliefverzierung in Form eines menschlichen Gesichtes (Abb. 136: 1, 2), zwei Objekte der Lengyel-Kultur, ein Objekt aus der Hallstattzeit mit reichen Keramikfunden (Abb. 136: 3), ein Objekt aus dem Frühmittelalter und drei neuzeitliche Getreidegruben. Mächtige Kulturschicht aus jüngerer römischer Zeit.

PREDSTIHOVÝ VÝSKUM A PRIESKUM V JANÍKOCH

Etela Studeníková

1. Janíky, časť Dolné Janíky (okr. Dunajská Streda)

a) parcela č. 53/1 (33-143-D-b, 1 : 25 000, 283 : 147 mm), mladšia doba bronzová, stredovek, sídlisko, záchranný výskum, uloženie nálezov AM SNM v Bratislave.

Juhozápadná časť parcely sa preskúmala v r. 1983-1984 v súvislosti s plošnou odkrývkou mohyly XII. Severovýchodné nárožie je v tesnom susedstve miesta hromadného nálezu bronzových predmetov zo staršieho obdobia stredodunajských popolnicových polí (Paulík 1972). Pred plánovanými stavebnými úpravami na parcele sme realizovali terénny výskum. Z neporušenej pôvodnej kultúrnej vrstvy pochádza črepový materiál z mladšej doby bronzovej (obr. 137: 2, 3, 6, 7). V porušených povrchových vrstvách nálezy stredovekej (obr. 137: 11, 12) a novovekej keramiky. Sídliskové objekty sa nezachytili. Preskúmaná plocha patrila do areálu velatickej osady a stredovekej dediny.

b) parcela č. 53/2 (33-143-D-b, 1 : 25 000, 284 : 149 mm), mladšia doba bronzová, zber.

Pri kopaní hrovej jamy sa pri východnom okraji recentného cintorína v hĺbke 50-60 cm od súčasného povrchu objavila spálená zemina a črepy. Z nej sa podarilo získať fragment širokej misovitej nádoby s oblúkovite prehnutým okrajom ústia a vodorovne hraneným po vnútornom obvode (obr. 137: 1). Miesto nálezu je na južnom okraji menšej vyvýšeniny, ktorú sme pracovne označili ako mohylu XVIII. Pravdepodobne ide o zvyšky vedľajšieho hrobu z predpokladanej čakanskej mohyly. Výsledky systematického terénneho výskumu lokality v predchádzajúcich rokoch preukázali koncentráciu mohýl čakanskej kultúry menších rozmerov práve v priestore recentného cintorína a jeho bezprostrednom okolí (Studeníková 1994).

2. J a n í k y, časť Horné Janíky (okr. Dunajská Streda)

a) poloha Várka alja (33-143-D-b, 1 : 25 000, 307 : 116 mm), doba halštatská, zber.

R.-k. kostol v Horných Janíkoch (zač. 20. stor.) stojí na mohyle VI, resp. na stredovekom hrádku (miestne názvy Várka a Avargyúrú). V západnom susedstve tesne za priekopou je výrazná vyvýšenie na elipsoidného tvaru s vyrovnaným stredom, na ktorom je umiestnený recentný cintorín. Z vykopanej hliny sme pozbierali črepy z amforovitých nádob s ryhovanou výzdobou (obr. 137: 8-10), ktoré sú charakteristické pre dobu halštatskú a niekoľko nevýrazných pravekých okrajových črepov (obr. 137: 4, 5). Celková konfigurácia terénu dovoľuje predpokladať, že ide o neprirodzený útvar, najskôr mohyly.

b) poloha Egyházzáró dűlő (33-143-D-b, 1 : 25 000, 310-315 : 133-137 mm), doba halštatská, rozorané hroby (mohyly), zber.

V priestore medzi mohylami V (Frankdomb, Horné Janíky) a IV (Zöldhalom, Dolné Janíky), pri povrchovom prieskume na troch miestach zistené črepy zdobené červenou farbou a tuhovanou maľbou, črepy s ryhovanou výzdobou a ojedinele aj zvyšky zhorených kostí. Celá terén je zvýšený v porovnaní s výrazným, vyschnutým riečnym ramenom, ktoré v Janíkoch po južnej strane ohraničuje mohylník z obdobia včasných popolnicových polí a doby halštatskej.

Literatúra

PAULÍK, J. 1972: Hromadný nález bronzových predmetov z Dolných Janík, okres Bratislava-vidiek.

In: ZbSNM 66. História 12. Bratislava 1972, s. 5-30.

STUDENÍKOVÁ, E. 1994: Mohylník z doby bronzovej v Janíkoch. Pamiatky a múzeá 4, 1994, s. 35-38.

VORSRUNGSGRABUNG UND BEGEHUNG IN JANÍKY. 1. Kurzfristige Archäologische Grabung in Janíky, Teil Dolné Janíky (Bez. Dunajská Streda) erfolgte a) auf der Parzelle 53/1, die in das Areal der befestigten Siedlung der mitteldanubischen Urnenfelder gehört, und zwar mit der Absicht, die Situation in der Nähe der Fundstelle eines Bronzehortfundes zu beglaubigen (Paulík 1972). Erfasst wurden Teile einer ungestörten Kulturschicht mit urnenfelderzeitlichem Scherbenmaterial (Abb. 137: 2, 3, 6, 7) und ebenfalls gestörte Schichten mit mittelalterlicher Keramik (Abb. 137: 11, 12). b) Während der Grabung wurde das Fragment eines schüsselförmigen Gefäßes gewonnen (Abb. 137: 1), das vom Südrand der Hügelschüttung XVIII stammt. Das angeführte Hügelgrab gehört in die Gruppe von Hügelgräbern der Čaka-Kultur, die sich im Umkreis des örtlichen rezenten Friedhofs konzentrieren. 2. Im Kataster von Janíky, Teil Horné Janíky (Bez. Dunajská Streda) erfaßten wir b) in der Lage Egyházzáró dűlő weitere drei zerpflegte Gräber (Hügelgräber) aus der Hallstattzeit; a) Scherben eines amphorenförmigen Gefäßes (Abb. 137: 8-10) wurden im Intravillan von Horné Janíky in der Lage Várka alja auf der Fläche einer ausgeprägten Geländeerhebung bei der örtlichen Kirche aufgefunden.

KOSTRY Z 9. STOROČIA Z FRANTIŠKÁNSKEJ ZÁHRADY V BRATISLAVE

Alena Š e f č á k o v á

Bratislava, časť Staré Mesto, Uršulínska ulica, františkánska záhrada, 9. stor., pohrebisko, uloženie materiálu PM SNM v Bratislave, antropologický materiál, záchranný výskum (B. Lesák, M. Musilová z Mestského ústavu na ochranu pamiatok v Bratislave).

V sezóne 1995 sa na spomínanom mieste našlo 13 hrobov (viď príspevok B. Lesáka, M. Musilovej a J. Hošša v tejto publikácii).

Hrob 1. Z technických dôvodov iba zaregistrovaný v profile sondy.

Hrob 2. Žena (?), maturus I (41 rokov), výška 159 cm (veľká), obsah lebky 1331 cm³ (aristenkephal). Čiastočne poškodený skelet strednej stavby s gracilnejšími hornými končatinami so stredným RSÚ. Na pravej strane lebky os epiptericum. Napriek spomínanému veku na maxile pod predpokladaným I² vidno retinovaný zub, ľavý I² sa podobá C, ľavý P² rotovaný. Najmä na hrudných stavcoch Schmorlove uzly. Zvieracie kosti: metatarsus dex. bez prox. epifýzy - Ovis/Capra, úlomok maxily sin. - Sus (starý jedinec).

Hrob 3. Žena, adultus II (38 rokov), výška 151 cm (podprostredná), obsah lebky 1215 cm³ (euenkephal). Skelet gracilnej stavby, končatiny so stredným RSÚ. Na lebke v sutura lambdoidea dve vložené ossa suturarum, pravý C na maxile rotovaný, na zuboch hypoplasia. Na niektorých thoracikálnych a lumbálnych stavcoch Schmorlove uzly, na os sacrum spina bifida partialis. Na symfýze os pubis osteofyt, femury značne prehnuté (rachitis?), na ľavom treťom metatarzálnom článku artrotická hypertrofia, femury platymerné s pilastrom, tibie euryknemné.

Hrob 4. Infans I (18 mesiacov). Poškodený skelet.

Hrob 5. Infans I (2 roky). Lebka poškodená, skelet zachovaný. Na lebke os fonticuli apicis, na pravej očníci cribra orbitalia, na os occipitale sutura paramendosa dex. Zvieracie kosti: radius dex. - Gallus gallus f. domestica.

Hrob 6. Žena (?), adultus (34 rokov), výška 153 cm (stredná), obsah lebky 1200 cm³ (euenkephal). Takmer kompletný skelet gracilnej stavby na končatinách so stredným RSÚ. Na lebke so značne plochou tvárou neprirastená squamosa ossis temporalis dex. k mastoideálnej časti, obojstranne os epiptericum, 2 ossa interparietale, os supramastoideum dex., v sutura lambdoidea 10 ossa suturarum. Os nasale dex. väčšia ako sin., obojstranne vložené kosti v sutura maxilolacrimale. Silno vyvinuté tuberculum infraorbitale. Na hrudných stavcoch Schmorlove uzly. Femury bez pilastrov, ľavý hyperplatymerný, pravý platymerný, tibie euryknemné.

Hrob 7. Muž, adultus II/maturus I (34-43 rokov), výška 165 cm (stredná). Najmä na mandibulárnych zuboch zubný kameň, paradentóza. Femury sú pilastrické a euryknemné, tibie euryknemné.

Hrob 8. Žena (?), maturus II (50-60 rokov). Poškodený skelet gracilnej stavby so stredným RSÚ, výška 158 cm (nadprostredná). Na kranii sutura metopica 25 mm medzi očnicami, na maxilárnych molároch zubný kameň, na väčšine zubov krčkové kazy. Na prednej strane epistrofea stopy po reze (perimortálny zásah?). Na hrudníkových stavcoch Schmorlove uzly. Na ľavej klavikule na impresio ligamenti costoclavicularis otvor spôsobený prerastaním rovnomenného väzu. Zvieracia kosť: metatarsus III dex. - Sus scrofa f. domestica.

Hrob 9. Infans I (2-3 roky). Na lebke na os occipitale obojstranne sutura mendosa, perzistuje sutura metopica, neznáčené cribra orbitalia. Medzi očnicami veľká vzdialenosť.

Hrob 10. Circumnatale (novorodenec). Poškodená horná časť skeletu.

Hrob 11. Infans I (1,5 roka). Takmer kompletný detský skelet.

Hrob 12. Muž, senilis (67 rokov), výška 171 cm (veľká), obsah lebky 1561 cm³. Takmer kompletný skelet robustnej stavby s mohutným RSÚ. Oblasť krku a nôh v sekundárnej polohe. Na kranii obojstranne os asteriacum, na ľavej strane os epiptericum, sutura palatina transversa obliterovaná. Na chrupke zubný kameň, pod ľavými I² a M¹ veľký absces. Chrbtica tvorí kyphosis senilis, takmer na všetkých stavcoch Schmorlove uzly, na thoracikálnych a lumbálnych spondylosis deformans niekde až 4. stupňa. Na os sacrum lumbalisatio S₁ bilateralis partialis. Z pravého femuru iba úlomok z oblasti trochanter minor a caput femoris ukrytá vo fossa acetabuli, fovea capitis na oboch femuroch artroticky deformovaná. Takisto z pravej tibie zostal iba distálny úlomok. Na tarzálnych článkoch artrotické zmeny. Ľavý femur je s pilastrom a platymerný, tibia je mesoknemná.

Hrob 13. Infans I (1 rok). Na ľavej os parietale otvor s priemerom cca 7 mm so starými lomovými okrajmi bez stopy po hojení. Zvieracia kosť: metatarsus dex. IV - Sus scrofa f. domestica.

Zo skúmaných 12 nájdených kostí, pravdepodobne dve kosti patrili mužom, štyri ženám a šesť kostí deťom vo veku do troch rokov. Takmer všetci dospelí (minimálny vek adultus II t. j. 30-39 rokov) mali na chrbtici degeneratívne zmeny. U dvoch jedincov zreteľné, pravdepodobne perimortálne poranenia. V piatich hrobách sa našli zvieracie pozostatky, najčastejšie išlo o distálne časti končatín, v dvoch prípadoch patriace ošípanej a v jednom prípade kure domácej a ovci/koze.

Podrobnejšie analýzy budú publikované v Zborníku PM SNM.

SKELETTE AUS DEM 9. JAHRHUNDERT AUS DEM FRANZISKANERGARTEN IN BRATISLAVA. Bei einer Rettungsgrabung in Bratislava im Teil Altstadt wurden 13 Gräber gefunden. Von 12 untersuchten Skeletten gehörten wahrscheinlich zwei zu Männern, vier zu Frauen und sechs zu Kindern im Alter bis zu 3 Jahren. Bei zwei Individuen deutliche, wahrscheinlich perimortale Verwundungen. Beinahe sämtliche Erwachsenen (Minimalalter Adultus II, d. h. 30-39 Jahre) hatten auf der Wirbelsäule degenerative Veränderungen. In fünf Gräbern fand man Tierreste, am häufigsten handelte es sich um distale Teile von Gliedmaßenknochen, die in zwei Fällen einem Schwein, in je einem Falle einem Haushuhn und Schaf/Ziege angehörten.

POZOSTATOK LEBKY Z NESKOREJ DOBY BRONZOVEJ Z BRATISLAVY

Alena Š e f č á k o v á

Bratislava, časť Staré Mesto, Uršulínska ulica, františkánska záhrada, antropologický materiál, záchranný výskum (B. Lesák, M. Musilová z Mestského ústavu na ochranu pamiatok v Bratislave a J. Hoššo, viď ich príspevok v tejto publikácii), nález z objektu č. 21/95, S2/95, 8. stor. pred n. l. (neskorá doba bronzová), uloženie materiálu PM SNM v Bratislave.

Pozostatok lebky tvorí poškodená os frontale mohutnej stvy so stredným RSÚ. Kost je v oblasti squama ossis frontalis hrubá 7 mm (muž?) a ťažká. Glabella má veľkosť +1, arcus superciliares vyklenuté (+1), tubera frontalia naznačené (+1). Všetky znaky sú mužské. Miery a indexy: 9. ft-ft 96, 26. n-b 121, 29. n-b 106, 43. fmt-fmt 102 (?), 43(1). fmo-fmo 96 (?), I 22. (n-b : n-b) 87, 6, I 72. (ft-ft : fmt-fmt) 94, 1? Sutura coronalis nie je obliterated, preto vek možno odhadnúť na cca adultus. Na vnútornej strane v oblasti squama ossis frontalis a očníc stopy po ohni. Na pravej strane squama ossis frontalis chýba laterálna časť. Podľa lomov a prasklín by mohlo ísť o perimortálny intencionálny zásah. Zdá sa, že okrajová časť je oddelená tromi údermi. Z nich jeden zanechal obdĺžnikovú stopu a ďalšie dva vytvorili elipsovité zárezy. Okrem toho sa v strede os frontale nachádza zreteľná vlásoknicová prasklina, ktorá sa skladá z troch ramien zbiehajúcich sa z okrajov do nepreliečeného stredu. Pravdepodobne ide o sprievodný jav spomínaného násilného zásahu. Os frontale sa do objektu dostala sekundárne, nie je teda isté, či pochádza z toho istého časového horizontu alebo je staršia.

SCHÄDELREST AUS DER SPÄTBRONZEZEIT IN BRATISLAVA. Bei der Rettungsgrabung in Bratislava, Teil Altstadt, fand man im Franziskanergarten auf der Gasse Uršulínska ul. in einem spätbronzezeitlichen Objekt einen sekundär abgestellten beschädigten Os frontale, wahrscheinlich eines erwachsenen Mannes im Alter Adultus. Auf dem rechten lateralen Knochenteil sind deutlich erkennbare, offenbar perimortale Eingriffe und von der Innenseite Feuerspuren.

VÝSKUM OSADY BUKOVHOORSKEJ KULTÚRY A ĎALŠIE NÁLEZY Z KOCHANOVIEC

Stanislav Š i š k a

1. Kochanovce (okr. Bardejov), juhovýchodný svah vyvýšeniny Hôrka (M-34-103-B-d, 1 : 25 000, 316 : 261 mm), neolit, zisťovací výskum, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

V rámci slovensko-poľskej archeologickej expedície sa r. 1995 uskutočnila druhá a záverečná etapa zisťovacieho výskumu, nadväzujúca na výskum v predchádzajúcom roku (Šiška 1996). V sondách III a IV s rozmermi 4 x 26 m a 3 x 30 m sa zistila oválna jama 5 s rozmermi 100 x 170 cm s maximálnou hĺbkou 40 cm, obsahujúca len zlomok obsidiánovej čepeľky. V ďalšej jame 6 s rozmermi 90 x 140 cm a s hĺbkou 42 cm sa našli len ojedinelé uhľiky, v jej blízkosti kolová jamka a tri nezdobené črepy. V sonde V s rozmermi 3 x 18 m, situovanej 200 m južne od predchádzajúcich výkopov, sa nezistili už žiadne stopy osídlenia. Na jej okraji sa však zachytil koniec miestnej komunikácie poľnohospodárskeho družstva, na výstavbu ktorej sa v päťdesiatych rokoch použila vrstva veľkých kusov bledosivých vápencov, obsahujúcich sivohnedé rohové konkrécie. Nateraz nevieme, z ktorého kameňolomu sa materiál dovážal. Podľa informácií L. Illásovej sa však táto surovina ťaží priemyslovo v Demjate, vzdalenej od Kochanoviec 15 km.

Veľký rozptyl malých sídliskových jám a len ojedinelé nálezy poukazujú na krátkodobé osídlenie polohy, trvajúce možno len niekoľko rokov. Lokalita je však najsevernejšie vysunutou osadou bukovohorskej kultúry a naznačuje smer prenikania komunít z východného Slovenska do zakarpatských oblastí, do juhovýchodného Poľska.

2. Kochanovce (okr. Bardejov), obec (M-34-103-B-d, 1 : 25 000, 335 : 258 mm), novovek, zber, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

Počas výstavby prístupovej cesty na dvore Miroslava Šoltýsa žiak základnej školy, Miroslav Gall, zozbieral početné črepy, často zdobené zelenou alebo hnedou glazúrou, pochádzajúce najskôr zo 17. stor. (obr. 138).

Literatúra

ŠIŠKA, S. 1996: Zisťovací výskum osady bukovohorskej kultúry v Kochanovciach. In: AVANS v r. 1994. Nitra 1996, s. 172-173.

UNTERSUCHUNG EINER SIEDLUNG DER BÜKKER KULTUR UND WEITERE FUNDE AUS KOCHANOVCE. 1. Im J. 1995 verwirklichte man in Kochanovce (Bez. Bardejov) in der Lage Hörka die zweite und abschließende Grabungsetappe. In drei Schnitten tauchten nur zwei kleine Siedlungsgruben (Objekte 5 und 6) und eine schwache Kulturschicht auf. Zu den wenigen Funden gehört das Bruchstück einer Klingenlamelle aus Obsidian und mehrere Scherben von dickwandigen Gefäßen. Die große Streulage kleiner Siedlungsgruben und die ärmlichen Funde verweisen nur auf eine kurzfristige Besiedlung dieser am weitesten nach Norden vorgeschobenen Besiedlung der Bükker Kultur. 2. Direkt in der Gemeinde Kochanovce wurden während des Baues eines Zufahrtsweges zahlreiche Scherben aus dem 17. Jh. aufgelesen, die häufig mit grüner und brauner Glasur verziert waren (Abb. 138).

ZISŤOVACÍ VÝSKUM V PREŠOVE

Božena Tomášová

Prešov (okr. Prešov), Kráľova hora (27-44-24, 1 : 10 000, 340 : 366 mm), ťažisko výskumu 6.-8. stor., včasný stredovek, sídlisko, zisťovací výskum, uloženie nálezov VM v Prešove.

Vyvýšená riečna terasa, nadm. v. 312 m, preskúmaná plocha 928 m², 15 objektov.

Na základe výsledkov terénnych prieskumov Vlastivedné múzeum v Prešove uskutočnilo menší zisťovací výskum na lokalite nachádzajúcej sa v blízkosti (cca 700 m) rozsiahleho polykultúrneho sídliska v polohe Pod Bikošom, ktoré sa skúmalo v r. 1988-1992 a 1994 (Tomášová 1990, s. 161; 1992, s. 67; Béreš - Tomášová 1991, s. 28-29).

V pomerne prudko zvažujúcom teréne sa zachovali iba spodné časti sídliskových objektov.

6.-7. storočie - sídlisko, odkrytá časť stavby nadzemnej kolovej konštrukcie. V jej blízkosti sa nachádzali dve výrobné (?) jamy oválneho, resp. obdĺžnikového pôdorysu (obr. 139). Steny a dno vypálené, vo výplni množstvo uhlíkov a mazanice. Sondou bola zachytená aj časť polozemnice nepravidelného štvorcového pôdorysu so šesťkolovou konštrukciou a zachovaným estrichom ohniska pri južnej stene. Južne od chaty bolo situované ďalšie ohnisko. Z výplne objektov pochádzajú zlomky z hrncovitých nádob v ruke lepených (obr. 141: 2, 4, 7) a rekonštruovaný hrniec s nízkym hrdlom s mierne vyhnutým okrajom, bez výzdoby, farba okrovohnedá, v ruke lepený v. 18, 4 cm, Ø ústia 11, 6 cm, Ø dna 8 cm (obr. 140: 3). Pre nepriaznivé terénne podmienky boli zachytené iba spodné časti dvoch ďalších chat nepravidelného obdĺžnikového pôdorysu. Vo výplni boli zlomky profilovaných hrncov (obr. 141: 1, 3, 5), časť plochej misky v ruke lepenej s ústím mierne zatiahnutým (obr. 141: 6) a dvojkónický zdobený praslen (obr. 140: 1). Zo sídliskových jám pochádzajú aj fragmenty z misiek na kruhu vytáčaných, zdobené vhladzovanou mriežkou, farba sivočierna.

8.-9. storočie - sídlisko, odkrytá spodná časť deštruovanej chlebovej (?) pece. Pod množstvom mazanice a kameňov sa nachádzali zlomky hrnca s vyhnutým ústím, zdobeného na pleciah vzákom horizontálnych línií a viacnásobnou vlnovkou (obr. 140: 2).

Vrcholný stredovek, 12.- 13. stor. - sídlisko, preskúmané tri objekty. Najvýraznejší bol objekt č. 7 - odpadová jama. Vo výplni vrchnej časti sa nachádzali zlomky rotačných žarnovov a niekoľko spodných zvieracích čelustí. V inventári je bohato zastúpený keramický materiál - črepy z tenkostenných profilovaných hrncov, zdobených na pleciah vlnovkou, resp. vrypami (obr. 142: 1-6).

Literatúra

- BÉREŠ, J. - TOMÁŠOVÁ, B. 1991: Druhá etapa záchranného výskumu v Prešove. In: AVANS v r. 1989. Nitra 1991, s. 28-29.
- TOMÁŠOVÁ, B. 1990: Záchranný výskum v Prešove. In: AVANS v r. 1988. Nitra 1990, s. 161.
- TOMÁŠOVÁ, B. 1992: Výskum polykultúrneho sídliska v Prešove. In: AVANS v r. 1990. Nitra 1992, s. 97.

FESTSTELLUNGSGRABUNG IN PREŠOV. Die Fundstelle in der Lage Králová hora befindet sich im Stadtkataster von Prešov (Bez. Prešov) auf einer erhöhten Flußterrasse. Erfasst wurden Siedlungsobjekte - Halbgrubenhütten, Produktions-(?) gruben aus frühslawischer Zeit (6.-7. Jh.); sie sind durch reiches Keramikmaterial datiert (Abb. 139; 140: 3; 141: 1-7). Aus dem 12.-13. Jh. wurden drei Objekte freigelegt - Abfallgruben. In der Verfüllung erschienen Fragmente verzierter topfförmiger Gefäße (Abb. 142: 1-6).

POĽSKO-SLOVENSKÝ ARCHEOLOGICKÝ PRIESKUM V KARPATOCH

Krzysztof Tunia - Pavol Mačala

V dňoch 3.-7. mája 1995 sa uskutočnil archeologický prieskum Ondavskej vrchoviny v severovýchodnej časti Slovenska. Nadväzoval na prieskumy realizované v r. 1991-1994 (Olexa - Tunia 1996, s. 132-136). Tohoročný prieskum sa taktiež koncentroval do oblasti tzv. Kurimskej brázdy, ktorú tvorí lokálne rozšírenie doliny rieky Topľa. Spolu s autormi príspevku sa prieskumu zúčastnili aj J. Machnik, G. Maczka, R. Niedzwiadek a A. Tyniec-Kępińska.

1. Bardejov (okr. Bardejov)

a) Poloha 1 - Kalvária. Na vrchole kopca, približne 400 m východne od kostola sa našla retušovaná čepeľ z bližšie neurčenej odrody kremeňa svetlohnedej farby, úštep z rádiolaritu červenkastej farby, škrabadlo z rádiolaritu tmavosivej farby a úštep z menilitického rohovca čiernej farby.

b) Poloha 2 - Kalvária. Približne 500 m juhovýchodne od vrcholu toho istého kopca sa našiel retušovaný úštep z patinovaného kremeňa alebo limnokvarcitu.

c) Poloha 3 - Kopytovka. Na vrchole kopca Kopytovka (369, 6 m), nachádzajúceho sa východne od Bardejova na pravom brehu Tople, sa objavili nálezy aurignacienskej kultúry. Zozbieralo sa 19 nástrojov a úštepov z patinovaného kremeňa alebo limnokvarcitu, hruška a dva zlomky čepele z rádiolaritu, zlomok čepele z kremeňa ružovej farby a nástroj z bližšie neurčenej suroviny.

d) Poloha 4 - Kopytovka. Na vrchole toho istého kopca, približne 300 m západne od polohy 3(c) sa našiel črep pravekého rázu.

2. Kľušov (okr. Bardejov)

a) Poloha 1. Obhliadka mohylového pohrebiska situovaného východne od obce a tiahnuceho sa od vrchu Kobylej hory (535, 9 m) južne po dlhom horskom chrbáte. Na mladoeneolitickom pohrebisku, známom už V. Budinskému-Kříčkoví (1967, s. 281), sa registruje 33 mohýl.

b) Poloha 2. Nálezisko je situované východne od obce, vo vidlici potoka pretekajúceho cez Kľušov a vlietajúceho sa do Tople a jej pravobrežného prítoku Hanžuchovho potoka. V dolnej časti ostroha, na južných a juhovýchodných svahoch kopca Hančov (520, 6 m), sa našiel bohatý materiál bukovohorskej kultúry: 39 fragmentov keramiky, 16 artefaktov z obsidiánu a tri z kremeňa, ďalej mazanica a štyri novoveké črepy.

c) Poloha 3. Nachádza sa v dolnej časti svahov tvarovaných v podobe úzkeho ostroha vychádzajúceho z Kobylej hory juhozápadným smerom. Nálezy zastupuje zlomok vyhladenej platničky z pieskovca, šesť črepov pravekého rázu a zlomok mazanice.

d) Poloha 4. Severne od polohy 2(b) sa v okruhu spomínanej terénnej formácie našli štyri črepy pravekého rázu.

3. Kobylly (okr. Bardejov)

a) Poloha 1. Vo vidlici potoka Hrabovec a jeho pravobrežného prítoku Brodok sa na terénnej ostrohu našiel črep pravekého rázu, zlomok mazanice, guľovitý kamenný roztierač, zlomok čepele z

rádiolaritu svetlohnedej farby, úštep z rádiolaritu červenej farby a zlomok retušovaného nástroja zo suroviny čiernej farby.

4. Koprivnica (okr. Bardejov)

a) Poloha 3. Severne od obce, v sedle medzi vyvýšeninou Hora (365, 2 m) a susediacou terénnou kulmináciou (342, 2 m) sa našiel malý úštep z obsidiánu a úštep z rádiolaritu červenej farby.

b) Poloha 4. V dolnej časti svahu skláňajúceho sa južným smerom od vyvýšeniny Hora (365, 2 m) k obci sa našlo päť črepov pravekého rázu a jeden zlomok novovekej keramiky.

c) Poloha 5. V dolnej časti svahu smerujúceho z polí "Na Harpy" k obci i k potoku Koprivnička sa našli tri črepy pravekého rázu.

d) Poloha 6. Na ľavom brehu potoka Roveň, vtekajúceho do Koprivničky, sa v západnej časti svahu našli dva črepy pravekého rázu, mikrolitické driapadlo (?) z kvarcitu a dva hrudky kremeňa. Lokalita sa nachádza východne od polohy 1 na ľavom brehu potoka i polohy 2, situovanej na pravom brehu toho istého potoka, skúmaných V. Budinským-Kričkom (1970, s. 57-91).

5. Kožany (okr. Bardejov)

a) Poloha 1. Mohylové pohrebisko zo záveru eneolitu rozložené na horskom chrbte, ktorého severozápadný okraj sa nachádza severne od obce Kožany, smeruje na juhovýchod, kulminuje na Blatnom vrchu (404, 5 m), pokračuje na kótach 413, 0, 377, 0, 386, 1 a končí na vyvýšenine Stavenec (384, 9 m) severne od obce Šapinec. Registruje sa tu 29 mohýl z časti preskúmaných V. Budinským-Kričkom (1967, s. 284-296). Niekoľko mohýl bolo poškodených zákopmi z obdobia druhej svetovej vojny.

b) Poloha 4. Severne od obce, v dolnej časti svahu Hrb vychádzajúceho z polohy 1(a), sa našiel črep pravekého rázu a jeden novoveký črep.

6. Rešov (okr. Bardejov)

a) Poloha 1. Severovýchodne od obce, v sedle medzi dvoma lokálnymi vyvýšeninami a v blízkosti kóty 464, 1 sa nachádza mohyla z mladého eneolitu, známa už V. Budinskému-Kričkovi (1967, s. 283), ktorý ju však situoval do katastra obce Lukavica.

b) Poloha 2. Na južných svahoch lokálnej kulminácie (kóta 535, 8), nachádzajúcej sa severozápadne od obce sa našiel úštep (?) z rádiolaritu červenej farby. Na samotnej terénnej kulminácii sa podľa V. Budinského-Kričku (1967, s. 283) mala nachádzať mohyla, po ktorej však nezostali už žiadne stopy.

7. Šapinec (okr. Svidník)

a) Poloha 1. Na slabom sklonenom svahu vychádzajúceho z kopca Stavenec (384, 9 m), južným smerom k vidlici Valkovského potoka a potoka Radomka sa našla čepielka z menilitického rohovca čiernej farby a úštep i driapadlo s vysokým čelom z bližšie neurčenej odrody kremeňa.

8. Vyšná Vola (okr. Bardejov)

a) Poloha 1. Mohylové pohrebisko z mladého eneolitu rozložené severne i východne od obce na dlhom horskom chrbte, rozdeľujúcom dolinu Tople od údolia jej pravobrežného prítoku Černošina. Východne od kóty 445, 5 sa objavilo osem mohýl. Stopy po ďalších štyroch mohýlách sa našli v západnej časti horského chrbta, rozdeľujúceho zase dolinu Tople od údolia potoka Lukavica.

b) Poloha 2. Severozápadne od obce sa na poliach v polohe "Pod kút" našiel črep pravekého rázu.

c) Poloha 3. Severozápadne od obce, v dolnej časti svahov spadajúcich z Kračinovej hory k potoku Černošina sa našiel črep pravekého rázu. (Príspevok z poľského jazyka preložil S. Šiška).

Literatúra

BUDINSKÝ-KRIČKA, V. 1970: Záchranný výskum v r. 1964 v Koprivnici, okres Bardejov. In: VP, 1. Košice 1970, s. 57-91.

BUDINSKÝ-KRIČKA, V. 1967: Východoslovenské mohyly. SIA, 15, 1967, s. 277-388.

OLEXA, L. - TUNIA, K. 1996: Slovensko-poľský archeologický prieskum v Karpatoch. In: AVANS v r. 1994. Nitra 1996, s. 132-136.

POLNISCH-SLOWAKISCHE ARCHÄOLOGISCHE ERKUNDUNG IN DEN KARPATEN. Im Rahmen des Programms "Die ersten Bauern und Hirten zu beiden Seiten der Niederen Beskiden" realisierte man im J. 1995 auch eine Oberflächenbegehung des Ondava-Hügellandes. Aus dem

Paläolithikum stammen zwei Fundstellen in Bardejov (Bez. Bardejov), von ungewöhnlicher Bedeutung aus dem Neolithikum ist die Entdeckung der am nördlichsten situierten Ansiedlung der Bükker Kultur in Kľušov (Bez. Bardejov). Begleubigt wurden Hügelgräberfelder der Träger der Kultur mit Schnurkeramik aus dem Spätneolithikum in Kľušov (Bez. Bardejov), Kožany (Bez. Bardejov), Rešov (Bez. Bardejov) und entdeckt wurde ein Hügelgräberfeld in Vyšná Voľa (Bez. Bardejov) und entdeckt wurde ein Hügelgräberfeld in Vyšná Voľa (Bez. Bardejov). In den Katastern sämtlicher im Beitrag angeführten Gemeinden fand man Abschlagindustrien und Keramik urzeitlichen Gepräges, die wahrscheinlich aus dem Jungneolithikum stammt.

ĎALŠIE NÁLEZY Z KORYTA RIEKY VÁH V DVORNÍKOCH-POSÁDKA

Jozef Urminský

Dvorníky, časť Posádka (okr. Trnava), koryto Váhu (35-34-22, 1 : 10 000, 270 : 88 mm), doba laténska, doba rímska, zber, ojedinelý nález, uloženie u nálezcu M. Göröga.

Poloha, ktorá bola do literatúry uvedená pred niekoľkými rokmi (Novosedlík 1992, s. 82-83) ako miesto sporadických nálezov bronzových a železných predmetov, sa priamo nachádza v koryte rieky Váh, nad spojnicou hlavného toku s mŕtvym ramenom. Publikovaný nález vtedy sprevádzali pochybnosti nad objektívnymi nálezovými okolnosťami, tak ako ich uviedol nálezca M. Görög. Opakovaná obhliadka lokality i osobná účasť pri nájdení niektorých predmetov, však potvrdzujú koncentráciu nálezov v úseku dlhom cca 40-50 m a širokom 5 m od ľavého brehu Váhu. V týchto miestach vybieha do koryta rieky ílová vrstva s početnými priehlbami. V nich sa nachádzalo najväčšie množstvo nálezov. Treba však podotknúť, že nešlo len o reprezentatívne bronzové či železné predmety, ale najmä o korodované kusy železa, kince, novoveké mince a podobne. Okrem toho sa M. Görögovi podarilo v r. 1994 a 1995 pri nízkom stave vody nájsť tieto predmety:

1. Rotačný kotúč laténskeho žarnova typu B2 (typológia podľa: Waldhauser 1981, s. 182). Pomerne zachovalý exemplár má vytvorenú násypovú výduť s oválnym otvorom pre os v jej strede, plochú obvodovú lištu, otvor pre rukoväť je umiestnený šikmo na dlhší rozmer otvoru pre os. Rotačný kotúč je symetrický so šikmými stenami. Spodnou časťou pracovnej plochy prebiehajú dve nerovnako široké ryhy, hlboké 3 mm (obr. 143: 3).

2. Bronzová spona neskorolátenskeho typu (spona typu Almgren, skupina I) s prelamaným zachycovačom, asymetrickým päťzávitovým vinutím a parabolicky nízkym lúčikom. Spona bola opravená drôtom, ktorý spevňoval zlomenú časť vinutia s tetivou a lúčikom (obr. 143: 1).

3. Ostatné nálezy ako bronzový rybársky háčik (obr. 143: 2) a bronzové závažie so zataveným kameňom uprostred súvisia s rybolovom, ale ich časové zaradenie je problematické.

Pôvod publikovaných predmetov sa čoraz častejšie dáva do súvisu so starým riečnym brodom, ktorý sa tu dodnes nachádza.

Literatúra

NOVOSEDLÍK, P. 1992: Nález bronzových a železných predmetov v Dvorníkoch v časti Posádka. In:

AVANS v r. 1990. Nitra 1992, s. 82-83.

WALDHAUSER, J. 1981: Keltské rotační mlýny v Čechách. PA, 72, 1981, s. 153-221.

WEITERE FUNDE AUS DEM WAAGFLUSSBETT IN DVORNÍKY-POSÁDKA. Die Lage wurde in die Literatur als Fundstelle sporadischer Entdeckungen von Bronze- und Eisengegenständen eingeführt (Novosedlík 1992, S. 82, 83). Die Funde konzentrierten sich in einer Lehmschicht, die in das Flußbett in ca. 40-50 m Länge und 5 m Breite hineinreicht. In den J. 1994 und 1995 ist es M. Görög bei niedrigem Wasserstand gelungen, folgende Gegenstände zu bergen: 1. Rotationsscheibe eines latènezeitlichen Mahlsteins, Typ B2 (nach der Typologie Waldhauser 1981, S. 182; Abb. 143: 3). 2. Bronzefibel vom Spätlatènetyp (Fibeltyp Almgren, Gruppe I), sie war mit einem Draht repariert, der die Spiralrolle mit der Sehne und dem Bügel festigte (Abb. 143: 1). 3. Bronzene Fischangel (Abb. 143: 2) und ein Bronzewebgewicht mit einem eingeschmolzenen Stein in der Mitte; nicht

zeitlich einstuftbar. Die Funde bringt man mit der bis heute existierenden Flußfurt in Zusammenhang.

NOVÉ ZÁLEZY Z NEMIEC Z JASKYNE KAPLNKA

Peter Ušiak

Nemce (okr. Banská Bystrica), Hrádok, kóta 838, 5 m n. m., jaskyňa Kaplnka (36-14-08, 1 : 10 000, 317 : 370 mm), eneolit, doba bronzová, mladšia doba rímska, stredovek, sídlisko, zber, uloženie nálezov SM v Banskej Bystrici.

Jaskyňa Kaplnka a blízko ležiaca Netopierska jaskyňa patria k dávno známym lokalitám. Už v r. 1924 tu amatérsky kopal J. Miklósi. V roku 1951 sa tu uskutočnil archeologický výskum pod vedením J. Bártu. Narušenie lokality viedlo k výskumu pod vedením G. Balašu v r. 1953. Pri týchto výskumoch bol nájdený materiál z mladšej doby rímskej (Bárta 1955, str. 286-301). V roku 1955 boli zistené opätovné zásahy hľadačov pokladov z radov stredoškolskej mládeže. Podarilo sa od nich získať črepový materiál a predmety z eneolitu, doby bronzovej, mladšej doby rímskej a zo stredoveku, taktiež zvieracie a ľudské kosti. Treba zdôrazniť, že okrem nálezov z mladšej doby rímskej, z tejto lokality neboli doteraz známe nálezy z iných období. Dohľadom na mieste bol získaný ďalší materiál a bola vylúčená možnosť zavlečenia, resp. prinesenia eneolitických a stredovekých nálezov.

Eneolit

1. Okrajové črepy hrncovitých nádob s presekávanou plastickou lištou pod ústím a so slamovaným povrchom, čiernej, sivej, hnedočervenej a tehlovočervenej farby (obr. 144: 7, 8, 10-12, 14).
2. Okrajové črepy, jemne hladená keramika, čierna, sivá a hnedočierna farba, výzdobu tvoria rady malých vpichov (obr. 144: 3, 4, 15).
3. Črep z okraja hrncovitej nádoby s plastickým výčnelkom pod ústím a so slamovým povrchom, tehlovočervenej a sivej farby (obr. 145: 4).
4. Okrajový črep hrncovitej nádoby s uchom, od ktorého sa tiahnu k ústiu šikmé, plasticky presekávané lišty, tehlovočervenej a hnedočiernej farby (obr. 145: 10).
5. Okrajové črepy dvoch hrncovitých nádob s lešteným povrchom čiernej farby, zdobené zvislými žliabkami, ktoré sú striedané pásmi vpichov (obr. 144: 9; 145: 1).
6. Ucho typu ansa lunata čiernej farby s podobnou výzdobou (obr. 145: 7).
7. Dvojkónický praslen svetlohnedej farby, Ø 48 mm; zlomok ďalšieho, Ø 70 mm (obr. 145: 5, 6).
8. Dva kusy kamennej štiepanej industrie (obr. 145: 2, 3).
9. Dve kostené šidlá, dĺžka 153 mm a 128 mm (obr. 145: 8, 9).

Doba bronzová

1. Črep z vydutia nádoby s hladným povrchom čiernej farby, zdobený jemným vodorovným žliabkovaním, kyjatická kultúra (?) (obr. 144: 1).

Mladšia doba rímska

1. Črepy misiek s dovnútra vtiahnutým okrajom a lešteným povrchom čiernej farby (obr. 146: 3, 6, 12, 13).

2. Črep z tela hrubo formovanej, esovito profilovanej nádoby, čiernej farby (obr. 146: 5).

3. Črep z tela nádoby vyrobenej na kruhu, tehlovočervenej farby (obr. 146: 7).

Vrcholný stredovek (12.-13. stor.)

1. Okrajové črepy čiernej farby, zdobené pod ústím šikmými vrypami (obr. 146: 9, 10, 14).

2. Črepy z tiel nádob čiernej farby, zdobené obvodovými líniami (obr. 146: 1, 2).

3. Železný hrot šípu so spätnými krídelkami a tulajkou, dl. 103 mm (obr. 146: 4).

Vrcholný stredovek (14. stor.)

1. Okrajový črep z nádoby čiernej farby (obr. 146: 8).

2. Fragment pokrievky hnedočiernej farby (obr. 146: 11).

Lokalita bude aj naďalej sledovaná a vzhľadom na bohaté kultúrne zastúpenie nálezov sa ráta s návrhom na jej zápis do ústredného zoznamu kultúrnych pamiatok.

Literatúra

BÁRTA, J. 1955: Jaskyne Netopierska a Kaplnka v Nízkyh Tatrách a ich rímske osídlenie s antropologickými nálezmi. SIA, 3, 1955, s. 286-301.

NEUFUNDE AUS NEMCE AUS DER HÖHLE KAPLNKA. Die Fundstelle im Gemeindekataster von Nemce (Bez. Banská Bystrica) befindet sich auf der Kote Hrádok im Interieur der Höhle Kaplnka. Von Amateurausgräbern wie auch als Lesefunde wurden Neufunde aus dem Äneolithikum (Scherbenmaterial, Spinnwirtel, Silexspaltindustrie und Knochenahlen - Abb. 144: 3, 4, 8-12, 14, 15; 145), aus der Bronzezeit (Abb. 144: 1), aus der jüngeren römischen Zeit (Scherbenmaterial - Abb. 146: 3, 5-7, 12, 13), aus dem 12.-13. Jh. (Scherbenmaterial, Eisenpfeilspitze - Abb. 146: 1, 2, 4, 9, 10, 14) und aus dem 14. Jh. gefunden (Scherbenmaterial - Abb. 146: 8, 11). Gewonnen wurden auch Menschen- und Tierknochen, vorderhand ohne nähere Bestimmung. Die Fundstelle wird weiter beobachtet.

PRIESKUMY A OVEROVANIE NÁLEZÍSK V OKOLÍ HUMENNÉHO

Paweł WaldeNowak - Ivana Strakošová

V dňoch 3.-6. 4. 1995 sa uskutočnil povrchový prieskum a overovanie už skôr známych nálezísk v rámci programu "Prví rolníci a pastieri na obidvoch stranách Nízkyh Beskyd", realizovaného Archeologickým ústavom SAV v Nitre a Instytutem Archeologii i Etnologii PAN v Krakove. Skúma-lo sa povodie Lubišky, predovšetkým jeho severná a východná časť. Cieľom prieskumu bolo odstrániť medzery v poznaní osídlenia povodia tohto toku, skúmaného už predtým J. Bártom, S. Hornákom a r. 1992 aj poľsko-slovenskou expedíciou. Počas prieskumu sa dosiahli nasledujúce zistenia:

1. Brestov (okr. Humenné)

a) Overila sa mohyla preskúmaná r. 1992 na mohylovom pohrebisku v polohe Na kaštieli (Garčarski - Machnik - Strakošová - Tunia 1993, s. 39, 40).

b) Na južnom predpolí pahorku Kiselka (401 m n. m.) sa rozpoznal systém prinajmenšom šty-roch priehlbni s typickými uloženinami, v ktorých sa akiste nachádzajú organogenické usadeniny, vzbudzujúce nádej na úspešný palynologický výskum.

c) Overila sa poloha Delnia, na ktorej sa povrchovým zberom získali predovšetkým úštepy z flovca a niekoľko črepov so znakmi kultúry so šnúrovou keramikou (?).

2. Nižný Hrabovec (okr. Vranov nad Topľou)

Obhliadka bohatej kolekcie kremennej industrie pochádzajúcej z polohy Poša na ľavom brehu Ondavy, zhromaždenej zberateľom starožitností Petrom Zubkom.

3. Nižné Ladičkovce (okr. Humenné)

V západnej časti pahorka Záhorie (346 m n. m.) sa objavila neolitická osada s bohatým kera-mickým materiálom z lengyelsko-polgárskeho okruhu (?) a s odštepami z flovca i dvoma nástrojmi z obsidiánu.

4. Vyšné Ladičkovce (okr. Humenné)

a) Na západnom svahu pahorku Poloma (401, 2 m) sa v polohe 1 našiel zlomok čepele z kremeňa čokoládovej farby a fragmenty pravekej i stredovekej keramiky.

b) V okruhu tej istej terénnej formácie sa v polohe 2 objavilo východisko skaly s vlastnosťami flovca, podloženej pravdepodobne paleogénnymi bridlicami. Okrem početných flovcových a bridli-cových úlomkov pochádzajú odtiaľ aj pravdepodobné archeologické artefakty z flovca.

c) V blízkosti vrcholu spomínaného pahorku sa lokalizovali tri násypy, pravdepodobne mohyly kultúry so šnúrovou keramikou.

Terénny prieskum sa uskutočnil s podporou Vlastivedného múzea v Humennom, aj so záme-rom určiť miesta prípadných výskumov v povodí Lubišky. (Príspevok z poľského jazyka preložil S. Šiška).

Literatúra

GARŇARSKI, J. - MACHNIK, J. - STRAKOŠOVÁ, I. - TUNIA, K. 1993: Výskum eneolitickej mohyly v Brestove. In: AVANS v r. 1992. Nitra 1993, s. 39, 40.

BEGEHUNGEN UND BEGLAUBIGUNG VON FUNDSTELLEN IM UMKREIS VON HUMENNÉ.

1. Brestov (Bez. Humenné). a) Beglaubigt wurde der Stand eines rekonstruierten Hügelgrabes der Kultur mit Schnurkeramik, das im J. 1992 untersucht wurde; b) aus der Lage Dielnia gewann man Abschlüge aus Tonschiefer und Scherben mit Merkmalen genannter Kultur; c) am Fuß des Hügels Kyselka wurden vier Vertiefungen erkannt, die Hoffnung auf eine erfolgreiche palynologische Untersuchung erwecken. 2. Nižný Hrabovec (Bez. Vranov nad Topľou) - Besichtigung einer Kollektion von Silexspaltindustrie, die vom Sammler P. Zúbek gesammelt wurde. 3. Nižné Ladičkovce (Bez. Humenné) - Entdeckung einer neolithischen Ansiedlung mit reichem Keramikmaterial aus dem Lengyel-Polgárbereich (?) und mit Steinindustrie. 4. Vyšné Ladičkovce (Bez. Humenné) - a) in der Lage 1 Abschlagsteinindustrie und urzeitliche wie auch mittelalterliche Keramik, und in der Nähe des Hügelgipfels Poloma wurden drei Aufschüttungen lokalisiert, wahrscheinlich Hügelgräber der Kultur mit Schnurkeramik.

SPRÁVA O VÝSKUME ENEOLITICKEJ OSADY V BRESTOVE

Paweł WaldeNowak - Ivana Strakošová

V dňoch 18. 6.-25. 6. 1995 sa uskutočnil v Brestove (okr. Humenné) zisťovací výskum osady v polohe Delnia (obr. 147), objavenej r. 1992 v rámci naplňania poľsko-slovenského programu "Prvá roľníci a pastieri na obidvoch stranách Nízkych Beskýd". Cieľom výskumu bolo upresniť charakter a chronológiu náleziska, ktoré podľa povrchových nálezov bolo klasifikované ako nálezisko neolitických dielní na výrobu brúsenej kamennej industrie.

Nálezisko sa nachádza na vrchole zalesneného horského chrbta pri sútoku Lubišky a Laborca, na juhovýchodnom okraji Ondavskej vrchoviny. Presnejšie je situované na polane medzi dvoma skupinami mohýl, z ktorých jedna mohyla bola preskúmaná spomínanou poľsko-slovenskou expedíciou r. 1992.

Na lokalite sa vytyčili dve sondy (I/95, II/95) s rozmermi 5 x 5 m, vzdialené od seba 5 m. Počas výskumu sa sonda I rozšírila o ďalších 21 m². Celkove sa preskúmala plocha s rozlohou 71 m². Jednotlivé vrstvy v sondách boli uložené nasledovne: vrstva 1 - ornica; vrstva 2 - sivohnedá kultúrna vrstva, hrubá 5-12 cm; vrstva 3 - oranžovosivá hlina so sporadicky vystupujúcimi pieskovcovými úlomkami (podložie).

V západnej časti sondy I/95, sa v hĺbke okolo 35 cm od povrchu črtala osemuholníková škvrna sivohnedej farby s ojedinelými uhlíkmi (objekt 1), ktorá bola počas výskumu preseknutá profilom orientovaným v smere sever - juh a postupne vyexploatovaná. Ohraničovala stopy po plytkom objekte s dnom v hĺbke 60 cm od povrchu, v ktorom sa našlo niekoľko úštepov z ílovca a jeden črep zo slabo vypálenej nádoby čiernej farby na vonkajšej strane a tehlovej farby na strane vnútornej.

Vo východnom profile sondy I sa pod kultúrnou vrstvou črtalo aj ďalšie kultúrne prevrstvenie striebisto-sivej farby, ktoré interpretujeme ako slabo rozpoznateľný pôdorys objektu 2. V rohu sondy a najmä v časti priliehajúcej k spomínanému profilu, bola kultúrna vrstva obzvlášť bohatá na nálezy. Našli sa početné úštepy z ílovca, ojedinelé artefakty aj z iných surovín, vrátane odšepu zo sekery vyrobenej z jurského podkrakovského kremeňa. Z tohto miesta pochádza aj štvorhranná sekera z ílovca, retušovaný nástroj z volyňského kremeňa a vyše desať keramických úlomkov, vrátane dvoch fragmentov zdobených jedličkovým ornamentom.

Oveľa menej nálezov pochádza zo sondy II/95. Väčšia časť sa získala z východnej časti, najmä z časti ležiacej najbližšie k sonde I/95. Zriedkavé stopy kultúrnej vrstvy sa zaznamenali len v tomto úseku sondy. Našiel sa trojuholníkový hrot z vulkanického tufitu, zlomok sekery a niekoľko keramických fragmentov s rovnakými znakmi aké mala keramika zo sondy I.

Ako pracovnú hypotézu uvádzame predpoklad, že nálezisko v Brestove v polohe Delnia reprezentuje osadu ľudu kultúry so šnúrovou keramikou, po ktorom v tomto mikroregióne zostalo aj niekoľko desiatok mohýl. (Príspevok z poľského jazyka preložil S. Šiška).

BERICHT ÜBER DIE AUSGRABUNG DER ÄNEOLITHISCHEN SIEDLUNG IN BRESTOV. Im Rahmen des polnisch-slowakischen Programms "Die ersten Bauern und Hirten zu beiden Seiten der Niederen Beskiden" untersuchte man im J. 1995 in der Lage Delnia mit zwei Schnitten eine Siedlung aus dem Jungäneolithikum. Im seichten Objekt Nr. 1 barg man Abschlüge aus Tonschiefer und eine Scherbe. Im schwach kenntlichen Objekt Nr. 2 gewann man zahlreiche Abschlüge aus Tonschiefer und vereinzelt auch aus anderen Rohstoffen, ein Beil und über 10 Keramikbruchstücke. Als Arbeitshypothese führen die Autoren an, daß die Fundstelle Träger der Kultur mit Schnurkeramik repräsentiert, die in dieser Mikroregion auch einige Dutzende von Hügelgräbern hinterlassen haben (Abb. 147).

VÝSLEDKY ZÁCHRANNÉHO VÝSKUMU NA TRASE DIALNICE D2 V KATAS- TRI RUSOVIEC

Vladimír Varsík

Bratislava-Rusovce, doba rímska, rímskoprovinciálna kultúra, sídlisko (karta CEANS v dokumentácii AÚ SAV v Nitre), predstihový záchranný výskum, uloženie nálezov AÚ SAV, pracovisko Bratislava.

V súvislosti s pripravovanou výstavbou diaľnice D2 na území zadunajskej časti Bratislavy Archeologický ústav SAV v Nitre zahájil v spolupráci s ďalšími inštitúciami predstihový záchranný výskum lokalít ohrozených stavbou. Po dohode zainteresovaných archeologických pracovísk (AM SNM Bratislava, MM Bratislava, Katedra praveku a včasného stredoveku FFUK Bratislava) prevzal Archeologický ústav SAV zodpovednosť za výskum v trase stavby v katastri obce Rusovce (dĺžka cca 3 km). Všetky terénne práce sú financované investorom stavby, ktorým je Slovenská správa ciest.

Archeologické práce sa začali realizovať v jesenných mesiacoch r. 1995 systematickou prospekciou koridoru stavby. Keďže celé územie bude interzivne poľnohospodársky využívané až do začiatku zemných prác, neboli podmienky pre prieskum rovnaké na celom úseku. V závislosti od vysadených poľnohospodárskych kultúr sme celú trasu cesty rozdelili na tri dielčie úseky I-III. Najlepšie podmienky pre prieskum boli v úseku I. vytýčeného koridoru diaľnice (viď nižšie). Úsek II, dlhý 0,55 km, nemohol byť až do decembra preskúmaný pre zasadenú kukuricu. Keďže však línia stavby prechádza vo výraznej terénnej depresii (tzv. Hlboký jarok - zrejme zaniknuté dunajské rameno), nepredpokladáme v tejto časti prítomnosť archeologických lokalít. Nepriaznivé podmienky pre prieskum boli aj v úseku III. (zasiata lucerka). Napriek tomu sa nám v polohe "Lúčne polia" podarilo zistiť prítomnosť koncentrácie fragmentov rímskej keramiky a zlomkov tehál. Našli sa aj dve bronzové mince Valentiniana a Gratiana zo záveru 4. storočia (za určenie ďakujem E. Kolníkovej; pozri aj J. Hunka - E. Kolníková v tomto zborníku na s. 85; V. Varsík 1996, s. 223-225). Prieskum tejto lokality nebol v r. 1995 ukončený a bude pokračovať v nasledujúcej sezóne.

V úseku I diaľnice (poloha Horné pole) bol celý koridor stavby rozdelený na kvadranty s rozmermi 100 x 100 m v dvoch-troch paralelných pásoch (obr. 148: 1). Prieskumom tak bola pokrytá plocha necelých 26 ha. V miestach, kde sa prejavil zvýšený výskyt keramického materiálu boli kvadranty rozdelené na štyri menšie štvorce s rozmermi 50 x 50 m. Výsledky prieskumu sú graficky prezentované (obr. 148: 2). Fragmenty rímskej keramiky, ale aj zlomkov tehál sa koncentrovali hlavne v kvadrantoch A8 a A7. Vzhľadom na terénne danosti predpokladáme, že lokalita sa rozkladala na ploche cca 3-4 ha, pričom zhruba polovica bude priamo dotknutá zemnými prácami. Z topografického hľadiska sa objavené sídlisko nachádza na mierne vyvýšenom ostrohu, z troch strán ohraničenom terénnymi depresiami, ktoré vznikli zrejme v dôsledku meandrovania Dunaja (obr. 148: 1). Od intravilánu Rusoviec, kde sa nachádzal kastel Gerulata je vzdialené len 2,5 km.

Vzápätí po objavení lokality sme zahájili aj výskum sídliska, a to najskôr metódou zisťovacích rezov s rozmermi 2,5 x 51 a 2,5 x 92 m. V miestach výskytu sídliskových objektov boli rezy

rozšírené. Celkovo bolo identifikovaných 29 sídliskových objektov (obr. 149). Pre nedostatok času však nemohli byť preskúmané všetky a úplne.

Objekty možno rozdeliť do niekoľkých kategórií. Prvou boli rôzne kolové jamy a žlaby - zrejme pozostatok zatiaľ bližšie neinterpretovateľných nadzemných stavieb. Pozoruhodné boli žlabovité útvary č. 18 a 20. Ich dĺžka presahovala 3 m a šírka bola 0,8-1 m. Lavórovité dno a steny mali tvrdý, hlinitý náter. Výplň a steny objektu 20 javili navyše výrazné známky prepálenia. Stratigraficky najstarším objektom bola priehlbina (obj. 3), ktorá sa ťahala naprieč plochou skúmanou v r. 1995. Ostatné mladšie objekty boli zahľbované do jej výplne. Šírka tejto "priekopy" bola cca 4 m, avšak hĺbka dosahovala len 0,34 m. Jej priebeh bol zistený aj geofyzikálnym meraním mimo skúmanej plochy v celkovej dĺžke asi 65 m (obr. 149). Do poslednej kategórie patria objekty 16 a 22, a pravdepodobne aj zatiaľ neskúmaný objekt 17A, ktorým snáď možno pripísať obytnú funkciu. Mali obdĺžnikový, resp. oválny tvar s rozmermi 5 x 3,75 a 4,8 x 2,4 m. Kolová konštrukcia bola zistená len v chate 22. Predpokladáme kolové jamy v strede kratších stien. Vo výplni oboch objektov sa nachádzala vrstva tvrdých ílovitých hrúd, ktoré sú zrejme pozostatkom zrútených stien (z nepálených tehál?). Zaujímavé je, že všetky tri chaty boli rovnako orientované (podobne ako vyššie uvedené žlaby), čo nabáda k domnienke o uvedomelej a plánovitej (?) výstavbe sídliska.

Datovanie sídliska sa opiera jednak o vzájomné superpozície objektov a jednak o nálezy, medzi ktorými dôležité miesto zaujíma terra sigillata, vyskytujúca sa vo viacerých kusoch v takmer všetkých rozmernejších objektoch (za jej predbežné určenie ďakujem K. Kuzmovej). V súbore terry sigillaty z r. 1995 je takmer výlučne zastúpený tovar z neskorých dielní v Rheinzabern a Westendörfe. Hrnčiarske produkty bližšie datovateľné do severovského obdobia pochádzajú z objektov 7, 14 a 19. Spolu so strieborným denárom Alexandra Severa (určenie E. Kolníkov; pozri článok J. Hunka - E. Kolníková v tomto zborníku na s. 85), ktorý sa našiel v ornicinej vrstve nad objektom 22, dokladajú ťažiskovú fázu osídlenia v preskúmanej časti sídliska. S počiatkom osídlenia na lokalite však bude treba počítať už v dobe pred markomanskými vojnami. Indíciou pre toto tvrdenie je stratigraficky najstarší objekt 3 ("priekopa"), porušený viacerými neskoršími zásahmi. V ornici nad jej výplňou sa navyše našiel zlomok terry sigillaty z Lezoux z 2. pol. 2. stor. V podobnom zmysle však vypovedajú aj niektoré kovové nálezy zo zberu v areáli sídliska. Okrem silne profilovanej spony, ktorá patrí medzi exempláre vyskytujúce sa na prelome 1. a 2. storočia (obr. 150: 1), sú to najmä mince (pozri článok J. Hunka - E. Kolníková v tomto zborníku; Varsik 1996, s. 223-225). Medzi 11 nájdenými mincami výraznú skupinu (spolu sedem kusov) tvoria nálezy z konca 1. - začiatku 2. stor.; konkrétne sú to razby počnúc cisárom Titom (79-81) a končiac Markom Aureliom (razba z rokov 177-178). Len tri mince zo zberu (Alexander Severus - 222-235 n. l.; Iulia Mamaea - 235 n. l. a Philippos I. - 244-249 n. l. pochádzajú z 3. stor. O tom, že život na lokalite pretrvával až do 4. stor. svedčí objekt 6, ktorý bol v superpozícii so severovským objektom 14, a okrem toho sa v ňom našlo zeleno-glazované mortárium. Z povrchových nálezov mincí patrí len jeden exemplár do neskororímskeho obdobia (Constantius II. - 337-361).

Vzhľadom na skutočnosť, že sa nachádzame na území provincie, preskúmané obydlia vykazujú "primitívne" črty. Sú svedectvom kolektívneho typu rustikálneho sídliska, aké sú v Panónii - v protiklade k majetkom individuálnych vlastníkov typu villa rustica - doposiaľ pomerne málo známe. Medzi najpreskúmanejšie sídliská (vici) tohto druhu patria lokality v Gorsiu (Kocztur 1973, s. 43-58), Györi-Ménfőcsanak (Szőnyi 1995, s. 217-223) a v Szakály (Gabler 1982, s. 57-127). Kým vznik prvej z nich súvisí pravdepodobne so založením miestneho auxiliárneho tábora, posledné dve sa interpretujú ako sídla prežívajúceho autochtónneho (keltského) obyvateľstva. So všetkými tromi uvedenými sídliskami má lokalita v Rusovciach spoločný charakter obydlií - zahĺbené obdĺžnikové chaty a so stenami pravdepodobne z nepálených tehál. Nálezový materiál z Rusoviec však zatiaľ neposkytuje podklady pre bližšiu interpretáciu lokality. Naše predstavy o jej charaktere sa však môžu ešte zmeniť najmä v súvislosti s nálezmi rímskeho stavebného materiálu. Takmer v každom zo zahĺbených objektov sme totiž našli nahádzané zlomky tehál, či kusy lomového kameňa a v jednom z objektov aj veľké kusy malty. Nie je preto vylúčené, že v areáli lokality sa nachádza aj murovaná stavba. Ďalej si musíme uvedomiť, že sídlisko je len 2,5-3 km vzdialené od vojenského kastela Gerulata. Na takomto území mohlo žiť len obyvateľstvo celkom lojálne k rímskej vojenskej moci, bez ohľadu na svoju etnicitu. V tejto súvislosti možno poukázať na vojenskú zložku v súbore nálezov. Z neskororímskeho objektu 6 pochádza železný hrot šíp a bronzové srdcovité kovanie z konského postroja (obr. 150: 10). Aj medzi povrchovými nálezmi sú zastúpené súčasti vojenskej výstroje (obr. 150: 5, 7, 8).

Výskum rustikálneho sídliska v polohe Horné pole, ako aj rímskej lokality zistenej v polohe Lúčne polia bude pokračovať aj v r. 1996.

Literatúra

- GABLER, D. 1982: Aspects of Development of Late Iron Age Settlements in Transdanubia Into Roman Period (Evidence based upon the excavations at Szakály, in southern Hungary). In: D. Gabler - E. Patek - I. Vörös: Studies in the Iron Age of Hungary. BAR Int. Ser. 144. Oxford 1982, s. 57-127.
- KOCZTUR, É. 1973: Neuere Daten zu den Haustypen der Urbevölkerung von Gorsium. In: FA, 23. Budapest 1973, s. 43-58.
- SZŐNYI, E. 1995: Die einheimische Keramik von der frühkaiserzeitlichen Siedlung Győr-Ménfőcsanak. In: Kelten, Germanen, Römer im Mitteldonauegebiet von Ausklang der Latène-Zivilisation bis zum 2. Jahrhundert. Brno - Nitra 1995, s. 217-223.
- VARSÍK, V. 1996: Nálezky rímskych mincí z dvoch lokalít v Rusovciach. In: SiN 14. Nitra 1996, s. 223-225.

ERGEBNISSE DER RETTUNGSGRABUNG AUF DER TRASSE DER FERNSTRASSE D2 IM KASTASTER VON RUSOVCE. Im Zusammenhang mit dem vorbereiteten Bau der Fernstraße D2 im Gebiet südlich der Donau in Bratislava leitete das Archäologische Institut der SAW zu Nitra in Zusammenarbeit mit weiteren Institutionen eine Vorsprungs-Rettungsgrabung der vom Bau bedrohten Fundstellen ein. Die archäologischen Arbeiten wurden in Bratislava, Teil Rusovce in den Herbstmonaten 1995 durch eine systematische Prospektion des Baukorridors zu realisieren begonnen. Der Streifen des künftigen Weges in der Lage Horné pole wurde in Quadranten mit den Ausmaßen 100 x 100 m in 2-3 parallele Streifen aufgeteilt. Erkundet wurde somit eine Fläche von nicht ganzen 26 ha (Abb. 148: 1). An Stellen, wo ein erhöhtes Vorkommen von Keramikmaterial erschien, wurden die Quadranten in vier kleinere Quadrate von 50 x 50 m Ausmaß aufgeteilt. Die Ergebnisse der Geländeerkundung sind graphisch dargestellt (Abb. 148: 2). Fragmente römischer Keramik, aber auch Bruchstücke von Ziegeln konzentrierten sich hauptsächlich in den Quadranten A8 und A7. In Anbetracht der Geländegegebenheiten nehmen wir an, daß sich die Fundstelle auf einer Fläche von ca. 3-4 ha erstreckte. Aus topographischer Sicht befindet sich die entdeckte Siedlung auf einem mäßig erhöhten Sporn, den von drei Seiten Geländedepressionen umgrenzen - den Resten von Donauarmen. Vom Rusovce Intravillan, wo sich das Kastell Gerulata befand, ist sie nur 2, 5 km entfernt. Unmittelbar nach der Entdeckung der Fundstelle leiteten wir die Abdeckung der Siedlung ein, und zwar anfänglich mit der Methode von Feststellungsschnitten mit den Ausmaßen 2, 5 x 51 und 2, 5 x 92 m. An den Stellen des Vorkommens von Siedlungsobjekten wurden die Schnitte verbreitert. Insgesamt wurden 29 Siedlungsobjekte freigelegt (Abb. 149). Es wurden nicht sämtliche Objekte erforscht, in der Untersuchung wird im J. 1996 fortgesetzt werden. Die Objekte sind in mehrere Kategorien aufteilbar. Die erste bildeten verschiedene Pfostengruben und Rinnen - offenbar ein Rest von vorderhand nicht näher interpretierbaren oberirdischen Bauten. Beachtenswert waren die rinnenartigen Gebilde Nr. 18 und 20. Ihre Länge überschritt 3 m und die Breite betrug 0, 8-1 m. Die Sohle und Wände wiesen einen harten Lehmestrich auf. Die Verfüllung und Wände des Objektes 20 zeigten außerdem Anzeichen von Brennung. Das stratigraphisch älteste Objekt war eine Vertiefung - ein "Graben" (Objekt 3), der sich quer durch die im J. 1995 untersuchte Fläche erstreckte. Die übrigen jüngeren Objekte waren in seine Verfüllung eingetieft. Die Breite dieses "Grabens" maß ca. 4 m, doch die Tiefe erreichte nur 0, 34 m. Sein Verlauf wurde durch geophysikale Messung außerhalb der untersuchten Fläche in einer Gesamtlänge von etwa 65 m festgestellt (Abb. 149). In die letzte Kategorie gehören die Objekte 16 und 22 und wahrscheinlich auch das bisher nicht untersuchte Objekt 17A, denen man etwa wohl eine Wohnfunktion zuschreiben kann. Sie hatten rechteckige bzw. ovale Form von 5 x 3, 75 und 4, 8 x 2, 4 m Ausmaß. Eine Pfostenkonstruktion wurde nur in Hütte 22 festgestellt. Wir setzen hier Pfostengruben in der Mitte der Kurzwände voraus. In der Verfüllung beider Objekte befand sich eine Schicht harter lettiger Schollen, die offenbar ein Rest eingestürzter Wände sind (aus ungebrannten Ziegeln?). Die Datierung der Siedlung stützt sich teils auf gegenseitige Superpositionen der Objekte und teils auf Funde, unter denen Terra sigillata einen wichtigen Platz einnimmt (für ihre vorläufige Bestimmung danke ich K. Kuzmová). In der Kollektion vom J. 1995 ist

beinahe ausschließlich Ware aus den späten Werkstätten in Rheinzabern und Westerndorf vertreten. Die näher in die Severer Zeit datierbaren Töpferprodukte stammen aus den Objekten 7, 14 und 19. Zusammen mit dem Silberdenar von Alexander Severus (Bestimmung E. Kolníková; siehe den Beitrag J. Hunka - E. Kolníková in diesem Sammelband), der in einer Humusschicht über dem Objekt 22 gefunden wurde, belegen sie den Besiedlungsschwerpunkt im untersuchten Teil der Siedlung. Mit dem Besiedlungsbeginn auf der Fundstelle wird man jedoch schon in der Zeit vor den Markomannenkriegen rechnen müssen. Ein Indiz für diese Behauptung ist das stratigraphisch älteste Objekt 3 ("Graben"), das durch mehrere spätere Eingriffe gestört wurde. Im Humus über seiner Verfüllung wurde noch dazu ein Terra Sigillata - Bruchstück aus Lezoux aus der zweiten Hälfte des 2. Jh. gefunden. Eine Aussage im ähnlichen Sinn bieten auch manche Metallfunde aus Lesefunden im Areal der Siedlung. Außer der kräftig profilierten Fibel, die zu Exemplaren gehört, die an der Wende des 1./2. Jh. vorkommen (Abb. 150: 1), sind es namentlich Münzen (siehe den Beitrag J. Hunka - E. Kolníková in diesem Sammelband; V. Varsík 1996, S. 223-225). Unter den 11 gefundenen Münzen bilden eine ausgeprägte Gruppe (zusammen 7 Stück) die Funde vom Ende des 1.- Anfang des 2. Jh. Es sind dies Prägungen, beginnend mit dem Kaiser Titus (79-81) und endend mit Markus Aurelius (Prägung aus den J. 177-178). Nur drei Münzen aus Lesefunden (Alexander Severus - 222-235 u. Z., Iulius Mamaea - 235 u. Z. und Philippus I. - 244-249 u. Z.) stammen aus dem 3. Jh. Daß das Leben in der Siedlung bis in das 4. Jh. bestand, davon zeugt das Objekt 6, das in Superposition mit dem Severer Objekt 14 lag, und außerdem fand man in ihm ein grünglasiertes Mortarium. Von den Münzen aus Oberflächenfunden gehört nur ein einziges Exemplar in die spätrömische Zeit (Constantius II. - 337-361 u. Z.). Die untersuchten Behausungen weisen einen relativ "primitiven" Charakter auf und sind das Zeugnis vom rustikalen Typ der Siedlungen. Zu den am besten untersuchten Fundstellen (vici) dieser Gattung in Pannonien gehören die Siedlungen in Gorsium (Kocztur 1973, S. 43-58), Győr - Ménfőcsanak (Szőnyi 1995, S. 217-223) und in Szakály (Gabler 1982, S. 57-127). Während die Entstehung der ersten von ihnen wahrscheinlich mit der Gründung des örtlichen Auxiliarlagers zusammenhängt, werden die letzten zwei als Sitze der überlebenden autochthonen (keltischen) Bevölkerung interpretiert. Mit allen drei angeführten Siedlungen hat die Fundstelle in Rusovce einen gemeinsamen Charakter der Behausungen - eingetiefte Rechteckhütten mit Wänden wahrscheinlich aus ungebrannten Ziegeln. Das Fundmaterial aus Rusovce bietet jedoch bisher keine Unterlagen für eine nähere Interpretation der Fundstelle. Unsere Vorstellungen über ihren Charakter können sich jedoch noch verändern, besonders im Zusammenhang mit Funden von römischem Baumaterial. Beinahe in jedem der eingetieften Objekte fanden wir nämlich hineingeworfene Ziegelbruchstücke oder Stücke von Bruchsteinen und in einem der Objekte auch große Mörtelschollen. Es ist daher nicht ausgeschlossen, daß sich im Areal der Fundstelle auch ein gemauerter Bau befindet. Ferner müssen wir uns bewußt werden, daß die Siedlung nur 2, 5-3 km vom Militärkastell Gerulata entfernt ist. In einem solchen Gebiet konnte nur eine Bevölkerung leben, die sich zur römischen Militärmacht ganz loyal verhielt ohne Rücksicht auf ihre Ethnizität. In diesem Zusammenhang kann auch auf den militärischen Verband in der Kollektion hingewiesen werden. Aus dem spätrömischen Objekt 6 stammt eine Eisenpfeilspitze und ein herzförmiger Bronzebeschlag der Pferdeschirring (Abb. 150: 10). Auch zwischen den Oberflächenfunden sind Bestandteile der militärischen Ausrüstung vertreten (Abb. 150: 5, 7, 8).

PRIESKUM V ABRAHÁME

Vladimír Varsík - Jana Kovačiková

V roku 1995 sme uskutočnili prieskum na dvoch germánskych sídliskách v Abraháme (okr. Galanta).

1. Pleva (karta CEANS v dokumentácii AÚ SAV v Nitre), doba bronzová, doba rímska, sídlisko, prieskum, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

Cieľom prieskumu bolo získať archeologický materiál zo sídliska, kde sa v r. 1992 našiel úlomok vzácneho rímskeho kameového skla (Bartík - Varsík 1994, s. 63-74). Prieskum, žiaľ, nepriniesol očakávané výsledky, pretože väčšia časť lokality nebola prístupná pre zasadenú kukuricu.

Preskúmali sme len jej severovýchodný okraj, kde sa koncentrovali najmä nálezy z doby bronzovej (Bartík - Štrbík 1993, s. 21). Pozornosť si medzi nimi zasluhuje bronzový hrot šípu s tuľajkou a stredovým rebrom (obr. 151: 4).

2. Severozápadný okraj obce (karta CEANS v archíve AÚ SAV v Nitre), eneolit, doba laténska, doba rímska, sídlisko, uloženie nálezov AÚ SAV v Nitre.

Rozsiahle germánske sídlisko, ktoré sa rozkladá na výraznej dunovej vyvýšenine na okraji obce, do literatúry uviedol T. Kolník pod názvom Horné záhumenie (1981, s. 134). Na súčasných mapách v mierke 1 : 10 000 nie je názov polohy uvedený. Okrem niekoľkých nálezov patriacich mladším fázam lengyelskej kultúry (obr. 151: 1-3) a troch okrajových črepov z doby laténskej (obr. 151: 5, 7, 9), väčšina keramických úlomkov patrí do doby rímskej. Zozbieraný keramický materiál dokumentuje široký časový úsek života na lokalite. Do staršej doby rímskej sa hlásia germánske črepy zdobené rytými poloblúčikmi (obr. 152: 7-8, 10, 12), prstovitými vrypami (obr. 152: 3, 11, 14) a dva čierne leštené, potuhované zlomky, v jednom prípade s trojuholníkovitými vpichmi (obr. 152: 1, 153: 6). Z importovanej keramiky do tejto fázy patrí žltý hrnček s horizontálnym okrajom a červeným malovaním (obr. 151: 6). O tom, že lokalita bola osídlená aj vo 4. stor. svedčí zelenoglazované mortárium (obr. 151: 8), niektoré hrncovité a misovité tvary (napr. obr. 153: 4, 5) a črep z nádoby vyrobenej na kruhu s vlnkovou výzdobou (obr. 152: 4).

Literatúra

- BARTÍK, J. - ŠTRBÍK, J.: Prieskum v povodí Vištuckého potoka a Gidry. In: AVANS v r. 1992. Nitra 1993, s. 21.
- BARTÍK, J. - VARSÍK, V.: Výnimočný import kameového skla z Abrahámu. ZbSNM 88. Archeológia 4. Bratislava 1994, s. 63-74.
- KOLNÍK, T. 1981: Sídliskové nálezy z doby rímskej v Abraháme. In: AVANS v r. 1980. Nitra 1981, s. 133-135.

GELÄNDEERKUNDUNG IN ABRAHÁM. Im J. 1995 wurde eine Begehung zweier germanischer Siedlungen in Abrahám (Bez. Galanta) durchgeführt. 1. Das Ziel der Begehung in der Lage Pleva beruhte darin, archäologisches Material aus der Siedlung zu gewinnen, wo im J. 1992 das Bruchstück eines seltenen römischen Kameeglasses gefunden wurde (Bartík - Varsík 1994, S. 63-74). Günstige Bedingungen für die Begehung waren nur am Nordostrand der Fundstelle, wo sich vor allem Funde aus der Bronzezeit konzentrierten. Beachtung verdient unter ihnen eine Bronzefeielspitze (Abb. 151: 4). 2. Die umfangreiche germanische Siedlung auf einer ausgeprägten Dünenerhebung am Gemeinderand führte in die Literatur T. Kolník ein (1981, S. 134). Außer mehreren Funden aus jüngeren Phasen der Lengyel-Kultur (Abb. 151: 1-3) und drei Randscherben aus der Latènezeit (Abb. 151: 5, 7, 9), gehört der Großteil der Keramikbruchstücke in die römische Zeit. Das aufgelesene Keramikmaterial dokumentiert einen breiten Zeitabschnitt des Lebens auf der Fundstelle. In die ältere römische Zeit melden sich germanische Scherben mit eingeritzten Halbbögen (Abb. 152: 7-8, 10, 12), mit Fingernagelkerben (Abb. 152: 3, 11, 14) und zwei schwarz polierte graphitierte Bruchstücke, in einem Falle mit dreieckigen Einstichen (Abb. 152: 1; 153: 6). Von Importkeramik gehört in diese Phase ein rot bemalter Napf mit horizontalem Rand (Abb. 151: 6). Daß die Fundstelle auch im 4. Jh. besiedelt war, bezeugen ein grünglasiertes Mortarium (Abb. 151: 8), mehrere Topf- und Schüsselformen (z. B. Abb. 153: 4, 5) und eine Scherbe von einem scheibengedrehtem Gefäß mit Wellenzier (Abb. 152: 4).

PIATA SEZÓNA VÝSKUMU NEOLITICKÉHO SÍDLISKA V ZALUŽICIACH

Marián Vizdal

Zalužice, časť Malé Zalužice (okr. Michalovce), Blatá (38-14-15, 1 : 10 000, 23 : 112 mm), skupina Szatmár, kultúra so starou lineárnou keramikou, záchranný výskum, sídlisko, uloženie nálezov študijná zbierka KDaA FF UPJŠ v Prešove.

Výskum bol realizovaný v priebehu dvoch októbrových týždňov. Pre nepriaznivé podmienky (Zemlínka širava ustúpila len o 60 m) sa práce sústredili na sídliskové objekty 3/94 a 7/94, ktoré boli zistené v predchádzajúcej sezóne a ležia v blízkosti brehu.

Objekt 3 / 94

Dvojdielna sídlisková jama, dlhá 440 cm s max. šírkou 250 cm. Dno v západnej časti objektu je v hĺbke 15 cm, nerovné dno vo východnej časti má max. hĺbku 50-70 cm. Z konštrukčných prvkov sa zistilo osem kolových jamiek (obr. 154: 1), ktoré sa nachádzali po obvode objektu a v jeho západnej časti. Uvedené skutočnosti poukazujú na menšiu pozemnicovú stavbu. Sídlisková jama obsahovala výrazný keramický materiál, ktorý bol však najmä v blízkosti povrchu korodovaný. Z tvarov sú fragmentárne doložené hrnce, nádoby s hrdlom, kónické misy. Výraznejšie sú zastúpené misy na nôžke s kónickými stenami so štvoruhlovou modeláciou (obr. 155: 1) a lalokovite vytaženými rohmi ústia (obr. 155: 4). Pomerne nízke nôžky (5, 4 cm, 8 cm) majú kónický (obr. 155: 2), resp. slabo vydutý tvar (obr. 155: 3). Zachované ornamenty datujú objekt do starého stupňa kultúry s východnou lineárnou keramikou. Inventár objektu dopĺňa kamenná štiepaná industria.

Objekt 7 / 94

Plytká sídlisková jama nepravidelného pôdorysu, orientovaná dlhšou osou v smere S-J (dl. 580 cm, š. 90-160 cm, hl. dna 15-35 cm; obr. 154: 2). Z objektu sa pravdepodobne zachytila len spodná vrstva, ktorá bola takmer bez nálezov (jeden obsidiánový úštep, tri nevýrazné črepy). Objekt na východnej strane ohraničuje úzky žlab dlhý 215 cm. Pôdorys jamy možno predstavuje doklad prítomnosti malého ohradeného priestoru.

Posledný z objektov, ktorý sa zistil v r. 1994 bol objekt 6/94. Pre vysokú úroveň spodnej vody ho nebolo možné preskúmať.

FÜNFTE GRABUNGSSAISON DER NEOLITHISCHEN SIEDLUNG IN ZALUŽICE. Die Grabung im Gemeindekataster von Zalužice, Teil Malé Zalužice (Bez. Michalovce) richtete sich auf zwei Siedlungsobjekte 3/94 und 7/94, die bei der Begehung der Fundstelle im J. 1994 festgestellt wurden. O b j e k t 3/94. Zweiteilige Siedlungsgrube (L. 440 cm, max. Br. 250 cm); die Sohle lag im Westteil in 15 cm T., im Ostteil in 50-70 cm T. Am Umfang und im Westteil des Objektes wurden ach Pfostengruben festgestellt (Abb. 154: 1). Das Objekt kann als kleineres Halbgrubenhäus interpretiert werden. Das Inventar des Objektes bestand aus Scherbenmaterial, in welchem topfförmige Gefäße, ein Gefäß mit Hals, konische Schüsseln und mehrere Typen von Fußschüsseln (Abb. 155) und Spaltindustrie aus Obsidian erkannt werden konnten. Nach der erhaltenen Verzierung wie auch der Technik in der Anfertigung ist das Objekt in die alte Stufe der Kultur mit östlicher Linearkeramik einstuftbar. O b j e k t 7/94. Seichte Siedlungsgrube mit unregelmäßigem Grundriß, mit der Längsachse N-S orientiert (L. 580 cm, Br. 90-160 cm, T. der Sohle 15-35 cm; Abb. 154: 2). Die dünne Kulturschicht wies beinahe keine Funde auf (einen Obsidiannabschlag, drei unausgeprägte Scherben). Das Objekt beendete an der Ostseite eine schmale, 215 cm lange Rinne. Der Grundriß des Objektes belegt vielleicht ein eingefriedetes Gebilde. O b j e k t 6/94. Es konnte wegen des hohen Grundwasserspiegels nicht untersucht werden.

ZISŤOVACÍ VÝSKUM NEOLITICKÝCH OBJEKTŮ V SLAVKOVCIACH

Marián V i z d a l

Slavkovce (okr. Michalovce), Hruštiny (38-32-09, 1 : 10 000, 95 : 321 mm), kultúra so starou lineárnou keramikou, zisťovací výskum, sídlisko, uloženie nálezov študijná zbierka KDaA FF UPJŠ v Prešove.

V októbri r. 1995 pri sledovaní prác, spojených s hĺbením ryhy pre nové plynovodné potrubie, boli zistené štyri objekty z obdobia neolitu. Výrazný črepový materiál bol získaný z haldy nad objektom 2/95 (obr. 156: 3; 157: 2, 6) a objektom 3/95 (obr. 156: 1, 2; 157: 1, 3, 4, 5.). Zozbieraný materiál dopĺňa početná štiepaná obsidiánová kamenná industria.

V profile sa sídliskový objekt 3/95 črtá 60 cm pod povrchom v dĺžke 9 m. Nerovné dno je v hĺbke 160-200 cm.

Neolitické objekty v polohe Hruštiny sa nachádzajú 250-300 m severne od polohy Slavkovské slanisko, kde boli v r. 1988 objavené sídliskové jamy, patriace do okruhu skupiny Szatmár. Na tejto lokalite bola vykonaná sondáž pomocou ručnej vŕtacej súpravy.

FESTSTELLUNGSGRABUNG NEOLITHISCHER OBJEKTE IN SLAVKOVCE. Im Gemeindekataster von Slavkovce (Bez. Michalovce) wurden in der Lage Hruštiny bei der Ausschachtung einer Rinne vier neolithische Objekte gestört. Ausgeprägtes Scherbenmaterial gewann man aus einer Halde über den Objekte 2/95 (Abb. 156: 3; 157: 2, 6) und 3/95 (Abb. 156: 1, 2; 157: 1, 3, 4, 5.). Aufgelesen wurde auch zahlreiche Spaltindustrie aus Obsidian. Das Siedlungsobjekt 3/95 skizzierte sich im Profil 60 cm unter der Oberfläche in einer Länge von 9 m. Die ungleiche Sohle befand sich in 160-200 cm T. Die neolithischen Objekte in der Lage Hruštiny befindet sich 250-300 m nördlich der Lage Slavkovské slanisko, wo im J. 1988 Siedlungsobjekte mit einem der Szatmár-Gruppe nahestehenden Inventar entdeckt wurden.

PRIESKUM V DOLNEJ SEČI

Hana Vlašičová

Dolná Seč (okr. Levice), poloha Turecký kopec alebo Krížny vrch i Kucsov kopec, povrchový zber, uloženie AÚ SAV v Nitre.

Lokalita sa nachádza cca 1000-1500 m severozápadne od obce (45-22-24, 1 : 10 000, 220 : 429 mm) na mierne pretiahlej vyvýšenine. Prvý prieskum v r. 1989 (Pöhlhsová - Vlašičová 1991, s. 84), zistené črepy badenskej kultúry. Opakovaný prieskum na jar r. 1995 po orbe. Získané opäť črepy badenskej kultúry (obr. 158: 3-7) ale i črepy z ďalších období. Z neolitu boli zastúpené i črepy kultúry so starou i mladou lineárnou keramikou (obr. 158: 1, 2) a lengyelskej kultúry. Zistili sa i črepy z doby rímskej (obr. 159: 1-4) a včasného stredoveku (obr. 159: 5, 6). Okrem črepového materiálu sa našli i zbytky mazanice, fragmenty dvoch praslenov a jeden fragment brúsenej kamennej industrie. Opakovaný prieskum ukázal, že ide o polykultúrnú lokalitu.

Literatúra

PÖHLHISOVÁ, M. - VLAŠIČOVÁ, H. 1991: Terénny prieskum v Dolnej Seči. In: AVANS v r. 1989. Nitra 1991, s. 84.

GELÄNDEBEGEHUNG IN DOLNÁ SEČ. Die wiederholte Begehung der Fundstelle in Dolná Seč (Bez. Levice) im Frühjahr 1995 zeigte, daß es sich um eine polykulturelle Fundstelle handelt. Festgestellt wurden Funde der Kultur mit älterer und jüngerer Linearkeramik (Abb. 158: 1, 2), aus römischer Zeit (Abb. 159: 1-4) und aus dem Frühmittelalter (Abb. 159: 5, 6). Ferner fand man Lehmverputz, Fragmente von Spinnwirteln und geschliffener Steinindustrie.

ĎALŠIE LUDSKÉ KOSTRY Z POHREBISKA Z 10.-11. STOR. V NITRE NA ŠTEFÁNIKOVEJ TRIEDE

Mária Vondráková

Nitra (okr. Nitra), Štefánikova trieda, včasný stredovek, 10.-11. stor., pohrebisko, záchranný výskum, antropologický materiál, uloženie materiálu PÚ-RS v Nitre (viď príspevok S. Katkina a G. Březinovej v tejto ročenke).

S. Katkin v priebehu záchranného výskumu na pešej zóne v Nitre na Štefánikovej triede odkryl zvyšky kostier ďalších troch jedincov.

H r o b 1 - dieťa, infans III (6-7 rokov). Poškodené postmortálne deformované kráanium a neúplný poškodený postkraniálny skelet.

H r o b 5 - žena, adultus I. Zlomky lebky a veľmi poškodený postkraniálny skelet strednej stavby so slabo až stredne vytvoreným reliéfom svalových úponov.

H r o b 7 - dieťa, infans III (10 rokov). Kalva a fragmenty lebky.

WEITERE MENSCHLICHE SKELETTE VOM GRÄBERFELD AUS DEM 10.-11. JH. IN NITRA AUF DER GASSE ŠTEFÁNIKOVÁ TRIEDA. Anthropologische Analyse von Skelettresten dreier Individuen aus dem Gräberfeld des 10.-11. Jh. in Nitra (Bez. Nitra) auf der Gasse Štefániková trieda.

KOSTROVÉ ZVÝŠKY ŠTYROCH JEDINCOV Z DOBY BRONZOVEJ V NITRE NA ŠTEFÁNIKOVEJ TRIEDE

Mária V o n d r á k o v á

Nitra (okr. Nitra), Štefánikova trieda, doba bronzová, pohrebisko, záchranný výskum, antropologický materiál, uloženie materiálu PÚ-RS v Nitre (viď príspevok S. Katkina a J. Katkinovej v tejto ročenke).

Kostrové zvyšky ľudských jedincov zo štyroch hrobov.

H r o b 2 - muž, adultus II. Veľmi poškodené kráanium a postkraniálny skelet strednej až robustnej stavby.

H r o b 3 - muž, adultus II - maturus. Zlomky lebky a veľmi poškodený až v zlomkoch zachovaný postkraniálny skelet robustnej stavby so stredne až mohutne vytvoreným reliéfom svalových úponov.

H r o b 4 - dieťa, infans III (10-11-rokov). Zlomky lebky a veľmi poškodený až v zlomkoch zachovaný postkraniálny skelet.

H r o b 6 - dieťa, infans III (6 rokov). Zlomky lebky a veľmi poškodený až v zlomkoch zachovaný postkraniálny skelet.

SKELETTRESTE VON VIER INDIVIDUEN AUS DER BRONZEZEIT IN NITRA AUF DER GASSE ŠTEFÁNIKOVÁ TRIEDA. Anthropologische Analyse der Skelettreste von vier Individuen aus dem Gräberfeld der Bronzezeit in Nitra (Bez. Nitra) auf der Gasse Štefániková trieda.

STREDOVEKÉ KOSTRY ZO SKALKY NAD VÁHOM-SKALY

Mária V o n d r á k o v á

Skalka nad Váhom, časť Skala (okr. Trenčín), Chochel, pohrebisko, záchranný výskum, stredovek, antropologický materiál, uloženie AÚ SAV v Nitre.

Záchranným výskumom M. Hanuliak odkryl na lokalite v katastri obce Skalka nad Váhom, časť Skala (okr. Trenčín) päť kostrových hrobov (pozri článok M. Hanuliaka v tejto ročenke).

H r o b 0. Infans III (9 ročné dieťa). Fragmenty lebky.

H r o b 1. Muž, senilis (nad 60 rokov). Veľmi poškodené kráanium a poškodené až veľmi poškodené kosti postkraniálneho skeletu strednej až robustnej stavby so stredne až mohutne vytvoreným reliéfom svalových úponov.

Mozgovňa je veľmi dlhá a stredne široká s veľmi veľkou najmenšou šírkou čela, dĺžkošírkový index spadá do kategórie dolichokran. Tvárová časť je veľmi úzka, s nízkou hornou časťou, s úzkymi a veľmi nízkymi očnicami, nosový otvor je veľmi široký a nízky. Indexy zaraďujú tvárovú časť do kategórií mezén, mezokonch obojstranne a hyperchamérin. Veľmi výrazná atrofia alveolárnych výbežkov.

Femury sú pilastrické a eurymérne, ľavá tibia v strede je euryknémna, pravá v oboch prierezoch a ľavá pri FN je mezoknémna. Výška postavy je podstredná. Výrazné starecké zmeny na stavcoch, kĺboch i v svalových úponoch.

H r o b 2. Infans III (9 ročné dieťa, pravdepodobne chlapec). Zlomky lebky a veľmi poškodené kosti postkraniálneho skeletu. Sutura metopica persistens. Neúplná pravostranná sakralizácia L_v.

H r o b 3. Muž, senilis (nad 60 rokov). Mozgová časť lebky a zlomky kostí postkraniálneho skeletu strednej až robustnej stavby so stredne až mohutne vytvoreným reliéfom svalových úponov.

Mozgovňa je stredne dlhá s krátkou bázou, veľmi široká a veľmi vysoká s veľmi veľkou najmenšou šírkou čela. Indexy ju zaraďujú do kategórií brachykran, hypsikonch, tapeinokran a aristenkefal. Tvárová časť lebky je široká s veľmi širokým nosovým otvorom. Cystis radicularis C, ¹P.

Ľavý femur je pilastrický a platymérny. Výška postavy je veľká. Výrazné starecké zmeny na stavcoch a kĺboch, synostotický blok C_{vii} - Th_i v pravostrannej kĺbovej plôške, vyhojená zlomenina distálnej časti pravostrannej ulny a v distálnej časti ľavostrannej kľúčnej kosti.

H r o b 4. Muž, maturus - senilis (nad 40 rokov). Poškodené až veľmi poškodené kosti postkraniálneho skeletu strednej až robustnej stavby so stredne až mohutne vytvoreným reliéfom svalových úponov.

Femury sú nepilastrické a hyperplatymérne, tibié v strede euryknémne, pravá pri FN platykémna, ľavá mezoknémna. Výška postavy je nadstredná. Stredne výrazné starecké zmeny na stavcoch a kĺboch, vyhojená zlomenina pravostranného rebra z hornej časti hrudníka.

Tabuľka 1. Skalka nad Váhom - Skala. Metrické údaje.

Miera/Index	hrob 1	hrob 3	hrob 4
M 1 najväčšia dĺžka mozgovne	191 mm	184 mm	-
M 5 dĺžka bázy lebky	-	96 mm	-
M 8 najväčšia šírka mozgovne	140 mm	155 mm	-
M 9 najmenšia šírka čela	106 mm	95 mm	-
M 17 výška mozgovne	-	142 mm	-
M 38 kapacita mozgovne (W.I)	-	1736 mm	-
M 45 šírka tváre	125 mm	139 mm	-
M 47 výška tváre	-	-	-
M 48 výška hornej tváre	65 mm	-	-
M 51 šírka očnice - vpravo	39 mm	-	-
vľavo	39 mm	-	-
M 52 výška očnice - vpravo	30 mm	-	-
vľavo	30 mm	-	-
M 54 šírka nosového otvoru	28 mm	29 mm	-
M 55 výška nosového otvoru	48 mm	-	-
MI 1 dĺžkošírkový index mozgovne	73, 3	84, 2	-
MI 2 dĺžkovýškový index mozgovne	-	77, 2	-
MI 3 šírkovýškový index mozgovne	-	91, 6	-
MI 38 tvárový index	-	-	-
MI 39 index hornej čast tváre	52	-	-
MI 42 index očnice - vpravo	76, 9	-	-
- vľavo	76, 9	-	-
MI 48 index nosa	58, 3	-	-
MI 54 maxiloalveolárny index	-	-	-
MI 60 alveolárny index	-	-	-
ISDF vpravo	109, 7	-	96, 7
vľavo	106, 3	103, 6	93, 1
IHDF vpravo	-	88, 2	-

vľavo	85, 3	84, 4	64, 9
ISDT vpravo	69, 7	-	71
vľavo	72, 7	-	73, 3
IDTFN vpravo	67, 6	-	62, 2
vľavo	67, 6	-	68, 6
Výška postavy	1625 mm	1722 mm	1682 mm

Skratky použité v tabuľke: D - diafýzy; F - femuru; FN - pri foramen nutritium; H - hore; I - index; S - v strede; T - tibiie

MITTELALTERLICHE SKELETTE AUS SKALKA NAD VÁHOM-SKALA. Anthropologische Analyse der Skelettreste von fünf menschlichen Individuen von der Fundstelle Skalka nad Váhom, Teil Skala (Bez. Trenčín) in der Lage Chochel aus den Gräbern Nr. 0-4. Die Skelette gehörten zwei nichterwachsenen Individuen im Alter Infans III und drei Männern an, von denen zwei im Alter Senilis starben und einer in der Spannweite der Alterskategorien Maturus bis Senilis (der ältere im Alter von 40 J.).

STREDOVEKÉ KOSTRY V ŠTÚROVE-OBIDE - BÁNOM I

Mária Vondráková

Štúrovo, časť Obid (okr. Nové Zámky), Bánom I, pohrebisko, stredovek, antropologický materiál, uložený v AU SAV v Nitre.

Pri prieskume lokality odkryl I. Kuzma (pozri článok v tejto ročenke) dva kostrové hroby.

H r o b 1. Žena, matusus I (40 až 50 ročná). Poškodené kráanium a kosti postkraniálneho skeletu sú gracilnej stavby so slabo až stredne vytvoreným reliéfom svalových úponov. Mozgovňa je krátka so stredne dlhou bázou, stredne široká so stredne veľkou najmenšou šírkou čela a veľmi nízka. Indexy zaraďujú mozgovňu do kategórií mezokran, chamékran, tapeinokran a oligenkefal. Tvárová časť lebky je stredne široká a nízka s nízkou hornou časťou, očné sú veľmi úzke a nízke, nosový otvor stredne široký a nízky. Indexy tváre spadajú do kategórií euryprozop, mezén, hypsikonch obojstranne, chamérin, brachyuran a ortognát.

Femury sú hyperplatymérne, pravý nepilastrický, ľavý pilastrický, obe tibiie sú v oboch prierezoch mezoknémne. Výška postavy (podľa Manouvriera) je veľmi malá. Na piatom driekovom stavci je obojstranná spondylolýza v isthme stavcového oblúka, na telách stavcov je počiatočný stav spondylózných zmien.

H r o b 2. Muž, adultus I (20 až 30 ročný). Veľmi poškodené kráanium a poškodené až veľmi poškodené kosti postkraniálneho skeletu sú strednej stavby so stredne vytvoreným reliéfom svalových úponov. Mozgovňa je krátka a nízka s krátkou bázou, najmenšia šírka čela je stredná. Dĺžkový index spadá do kategórie ortokran. Tvárová časť lebky je stredne vysoká so stredne veľkou hornou časťou, lavostranná očnica je úzka a stredne vysoká, na základe indexu patrí do kategórie mezokonch. Ossa Wormiana, cystis radicularis M¹, M².

Femury sú nepilastrické a hyperplatymérne, tibiie v oboch prierezoch euryknémne. Výška postavy (podľa Manouvriera) je stredná.

Tabuľka I. Obid - Bánom I. Metrické údaje.

Miera/Index	hrob 1	hrob 2
M 1 najväčšia dĺžka mozgovne	168 mm	177 mm
M 5 dĺžka bázy lebky	95 mm	99 mm
M 8 najväčšia šírka mozgovne	134 mm	-
M 9 najmenšia šírka čela	93 mm	94 mm

MI 2 dĺžkový index mozgovne	69, 6	73, 4
MI 3 šírkový index mozgovne	87, 3	-
MI 38 tvárový index	83, 9	-
MI 39 index hornej časti tváre	50, 8	-
MI 42 index očné - vpravo	86, 5	-
- vľavo	91, 4	82, 5
MI 48 index nosa	53, 2	-
MI 54 maxiloalveolárny index	128, 9	-
MI 60 alveolárny index	90, 5	-
ISDF vpravo	91, 3	96, 3
vľavo	100	76, 4
IHDF vpravo	70, 4	71, 9
vľavo	69, 2	72, 7
ISDT vpravo	65, 2	73, 1
vľavo	69, 6	76
IDTFN vpravo	66, 7	76, 7
vľavo	66, 7	76, 7

index; S - v strede; T - tĺbie

MITTELALTERLICHE SKELETTE IN ŠTÚROVO-OBID - BÁNOM I. Anthropologische Analyse von Skelettresten aus zwei mittelalterlichen Gräbern, die bei der Begehung der Fundstelle Štúrovo, Teil Obid (Bez. Nové Zámky) in der Lage Bánom I freigelegt wurden. Aus Grab 1 stammen Reste eines Frauenskelettes im Alter Maturus I, aus Grab 2 Reste eines Männerskelettes im Alter Adultus I.

MOTYKOVITÝ SEKEROMLAT Z KOZÁROVIEC

Karol V o z á r

Kozárovce (okr. Levice), Ďateľiniská (45-22-04, 1 : 10 000, 488 : 171 mm) neolit/eneolit, zber, ojedinelý nález, uloženie nálezu AÚ SAV v Nitre.

Povrchovým zberom v Kozárovciach (okr. Levice) v polohe Ďateliniská bol získaný fragment kamenného motykového sekeromlatu. Rozmery: dĺ. fragmentu 78 mm, š. v mieste vývrtu 41 mm, hr. v mieste vývrtu 21 mm, vývrt dvojkónického tvaru má Ø 19 mm (obr. 160). Motykovitý sekeromlat je vyhotovený z antigorického serpentinitu svetlej sivozelenej farby s čiernymi škvrnami. Antigorický serpentinit sa nachádza na území Slovenska v Slovenskom Rudohorí (napr. Muránska Dlhá Lúka, Pohronská Polhora, Filipovo a pod.).

HACKENARTIGE HAMMERAXT AUS KOZÁROVCE. Bei der Oberflächenbegehung des Gemeindekatasters von Kozárovce (Bez. Levice) in der Lage Ďateliniská fand man eine hackenartige Hammeraxt von heller graugrüner Farbe mit schwarzen Flecken (Abb. 160). Es handelt sich um antigorischen Serpentin, dessen Vorkommen im Gebiet der Slowakei in Slowakischen Erzgebirge verzeichnet wird.

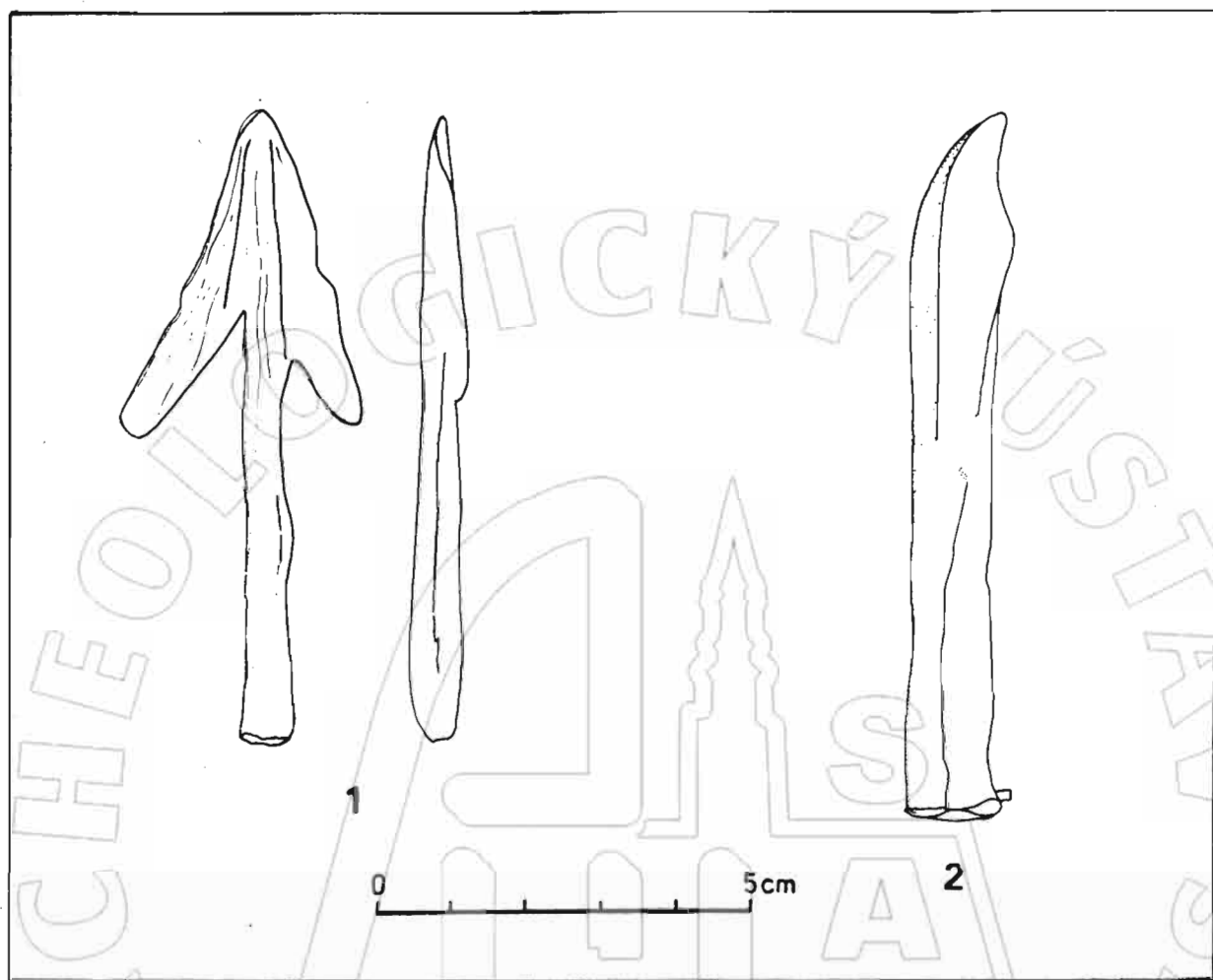
SKRATKY ČASOPISOV A ZBORNÍKOV

AÉ	Archaeologiai Értesítő
AH	Archaeologia Historica
AR	Archeologické rozhledy
AVANS	Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku
BRGK	Bericht der römisch-germanischen Kommission
FA	Folia Archeologia
HC	Historica Carpatica
PA	Památky archeologické
SIA	Slovenská archeológia
SIN	Slovenská numizmatika
ŠtZ	Študijné zvesti Archeologického ústavu SAV v Nitre
VP	Východoslovenský pravek
ZbFFUK	Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského
ZbSNM	Zborník Slovenského národného múzea

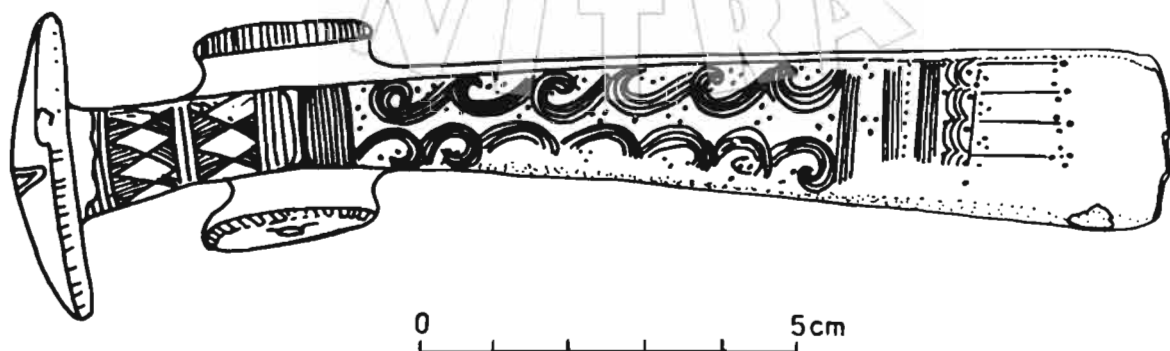
SKRATKY NÁZVOV PRACOVÍSK

AM SNM	Archeologické múzeum Slovenského národného múzea
AÚ SAV	Archeologický ústav Slovenskej akadémie vied
BM	Balneologické múzeum
EM SNM	Etnografické múzeum Slovenského národného múzea
FF UK	Filozofická fakulta Univerzity Komenského
FF UPJŠ	Filozofická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika
GM	Gemerské múzeum
HnM	Hornonitrianske múzeum
ChKO	Chránená krajinná oblasť
JRD	Jednotné roľnícke družstvo
KDaA	Katedra dejín a archeológie
LM	Liptovské múzeum
MGH	Múzeum a Galéria Hont
MM	Mestské múzeum
MsÚ	Mestský úrad
MÚOP	Mestský ústav ochrany pamiatok
NM	Nitrianske múzeum
NvM	Novohradské múzeum
PM SNM	Prírodovedné múzeum Slovenského národného múzea
PtM	Podtatranské múzeum
PU	Polnohospodárska univerzita
PÚ-RS	Pamiatkový ústav-regionálne stredisko
SBM	Slovenské banské múzeum
SNM	Slovenské národné múzeum
SM	Stredoslovenské múzeum

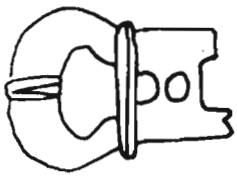
SnM	Senohradské múzeum
ŠRA	Štátne reštaurátorské ateliéry
TM	Trenčianske múzeum
TU	Trnavská univerzita
VPS	Výskumné pracovné stredisko
ZM	Záhorské múzeum

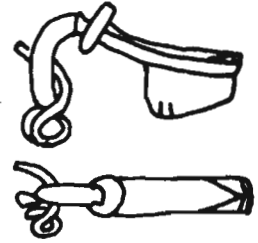
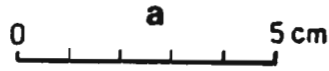
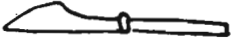
Obr. 1. Ducové. 1 - železná strelka z veľkomoravského obdobia; 2 - hrot šípu do kuše z 15. stor. (R. Bača - V. Krupa, s. 21)

Obr. 2. Makov (osada Greguši?). Bronzový sekeromlat s kotúčovitým tylom. (J. Bartík - Z. Farkaš, s. 24)

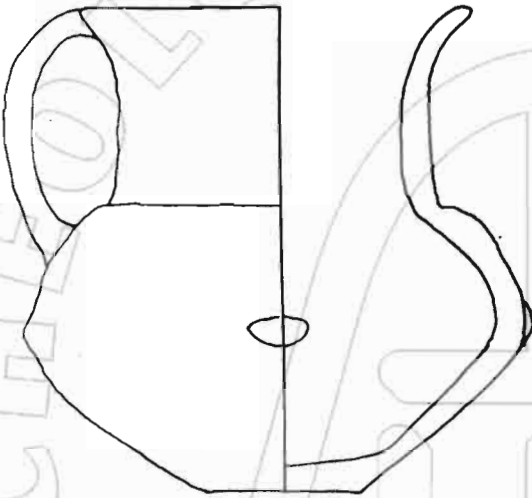

1

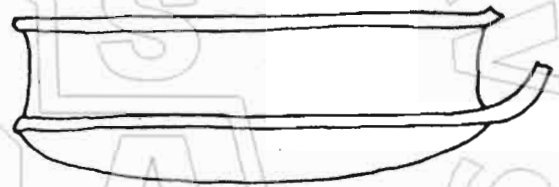

2

b

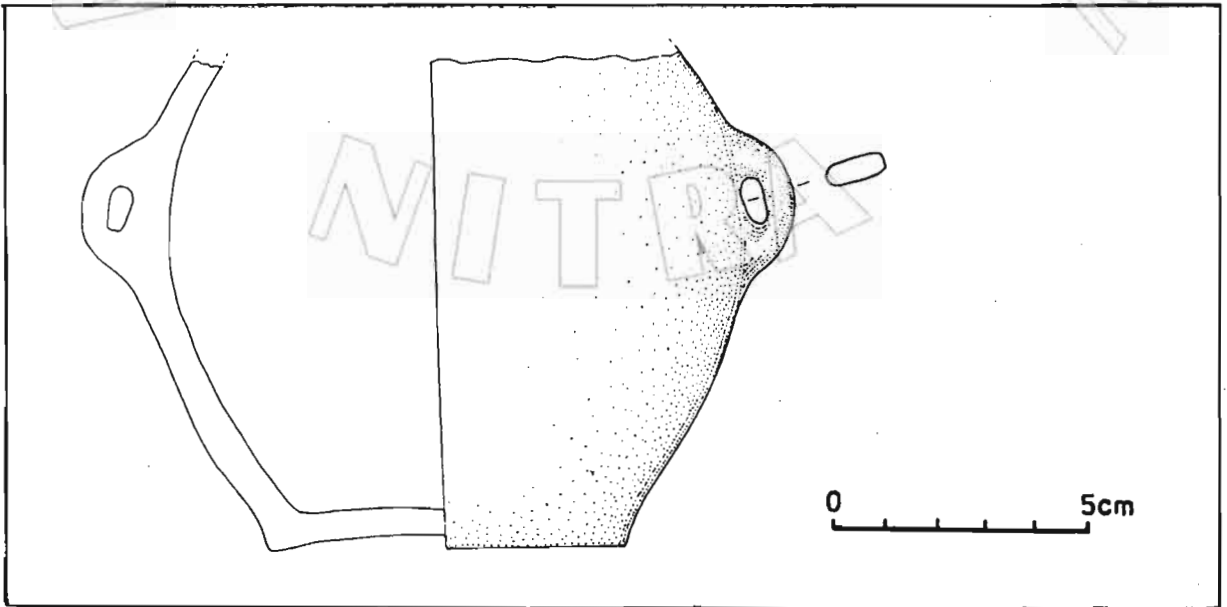

3

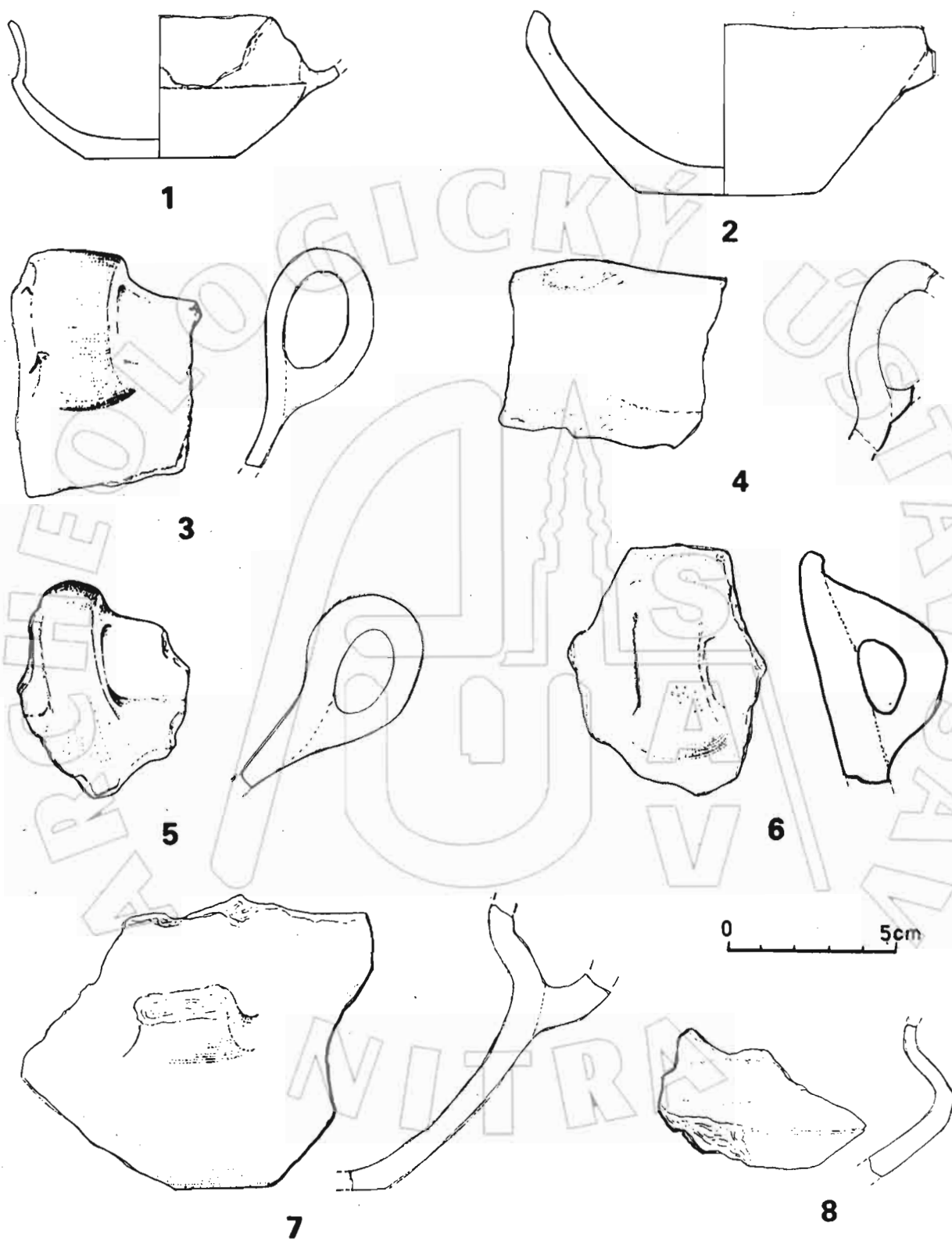

4

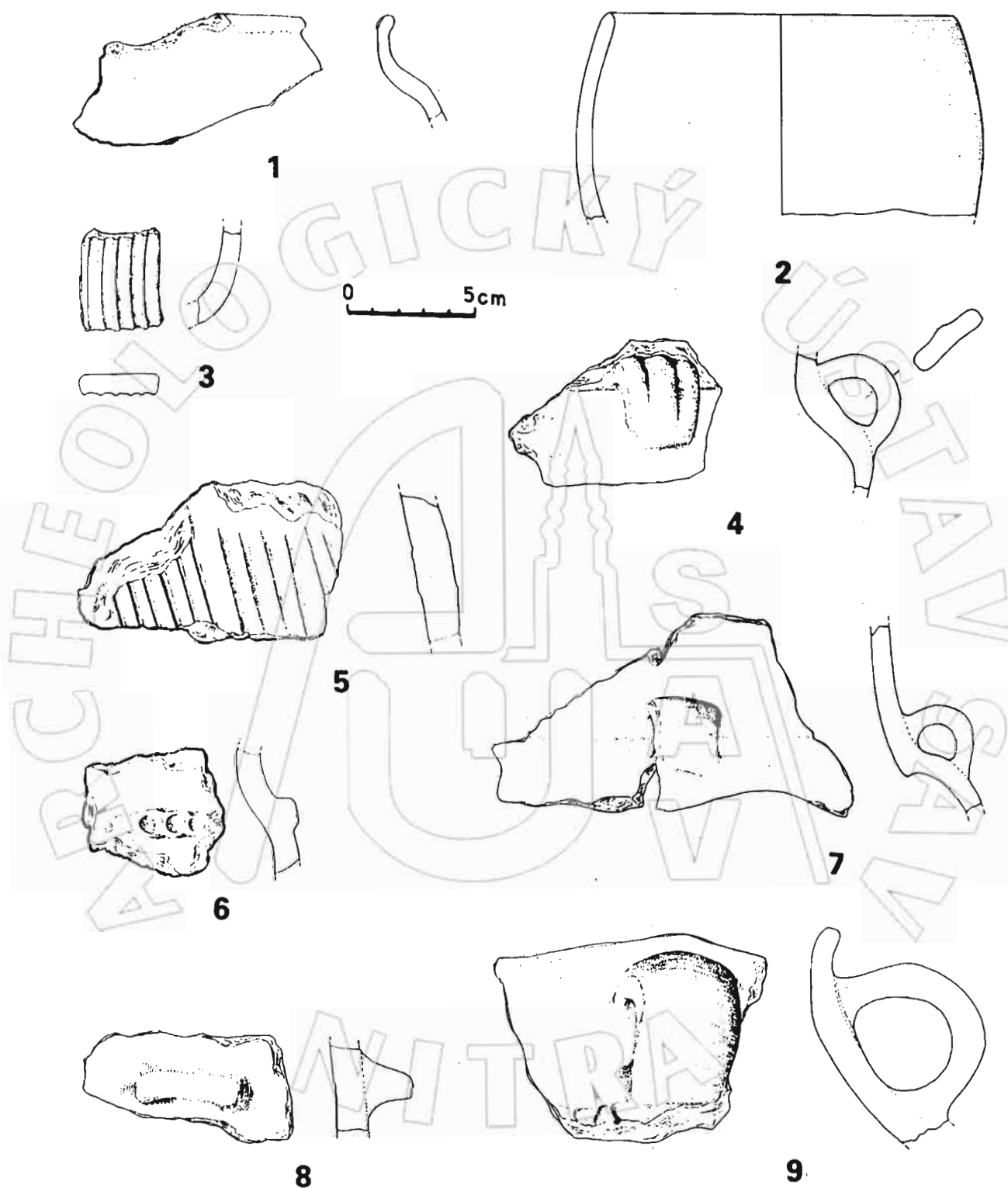
Obr. 3. Vištuk. Nádoba z doby laténskej (4) a nálezy z doby rímskej (1, 2); Sládkovičovo, časť Malá Mača (Druhá trieda). Džbánok zo strednej doby bronzovej (3). Mierka a: 3, 4; b: 1, 2. (J. Bartík - J. Štrbík, s. 25)

Obr. 4. Dvory nad Žitavou. Nádoba zo staršej doby bronzovej. (J. Batora, s. 26)

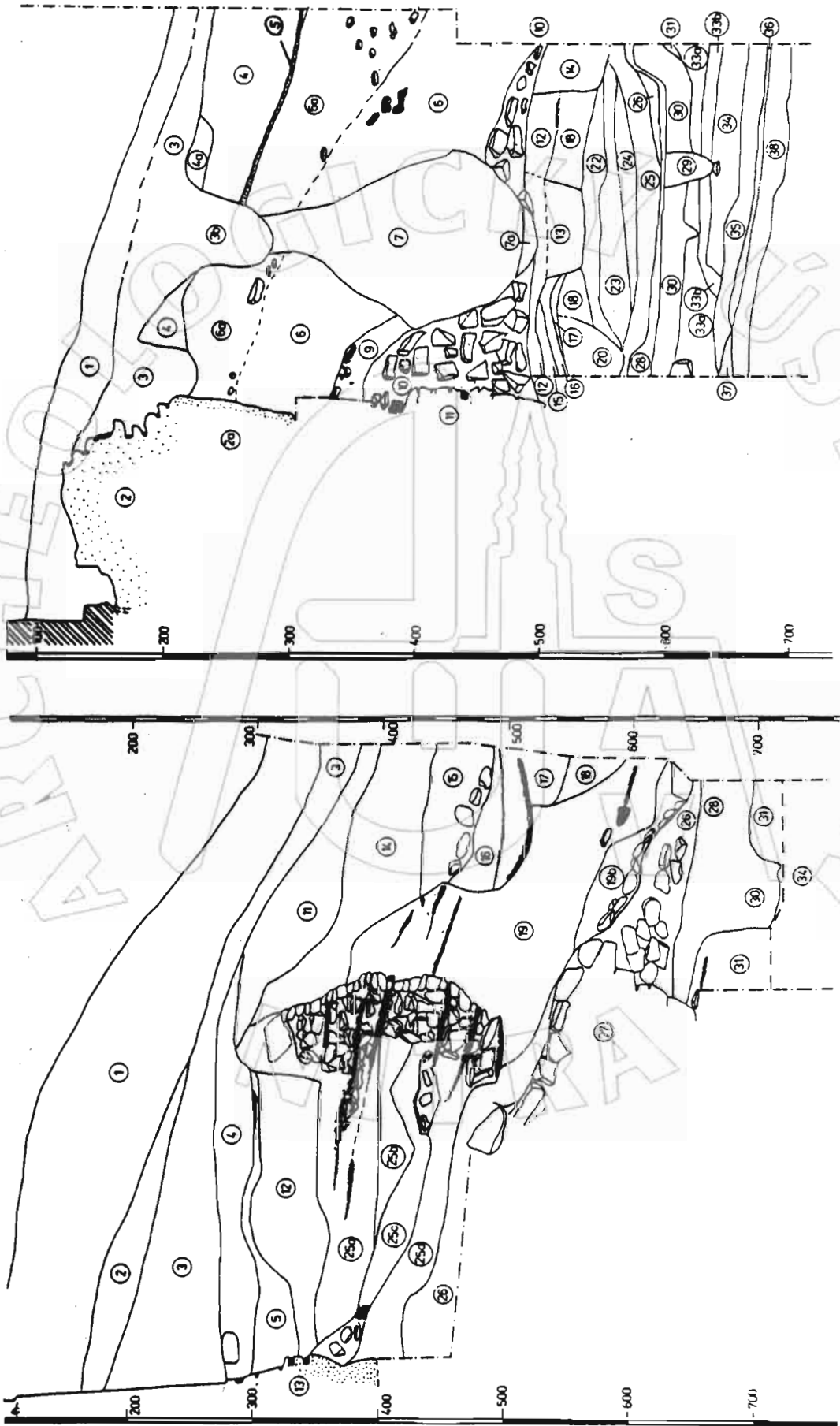
Obr. 5. Ludanice, časť Mýtna Nová Ves. Výber keramiky čakanskej kultúry zo sídliskového objektu. (J. Bátora - M. Fabiš, s. 27)

Obr. 6. Ludanice, časť Mýtina Nová Ves. Sídlišťová keramika čakanskej kultúry z objektu. (J. Bátor - M. Fabiš, s. 27)

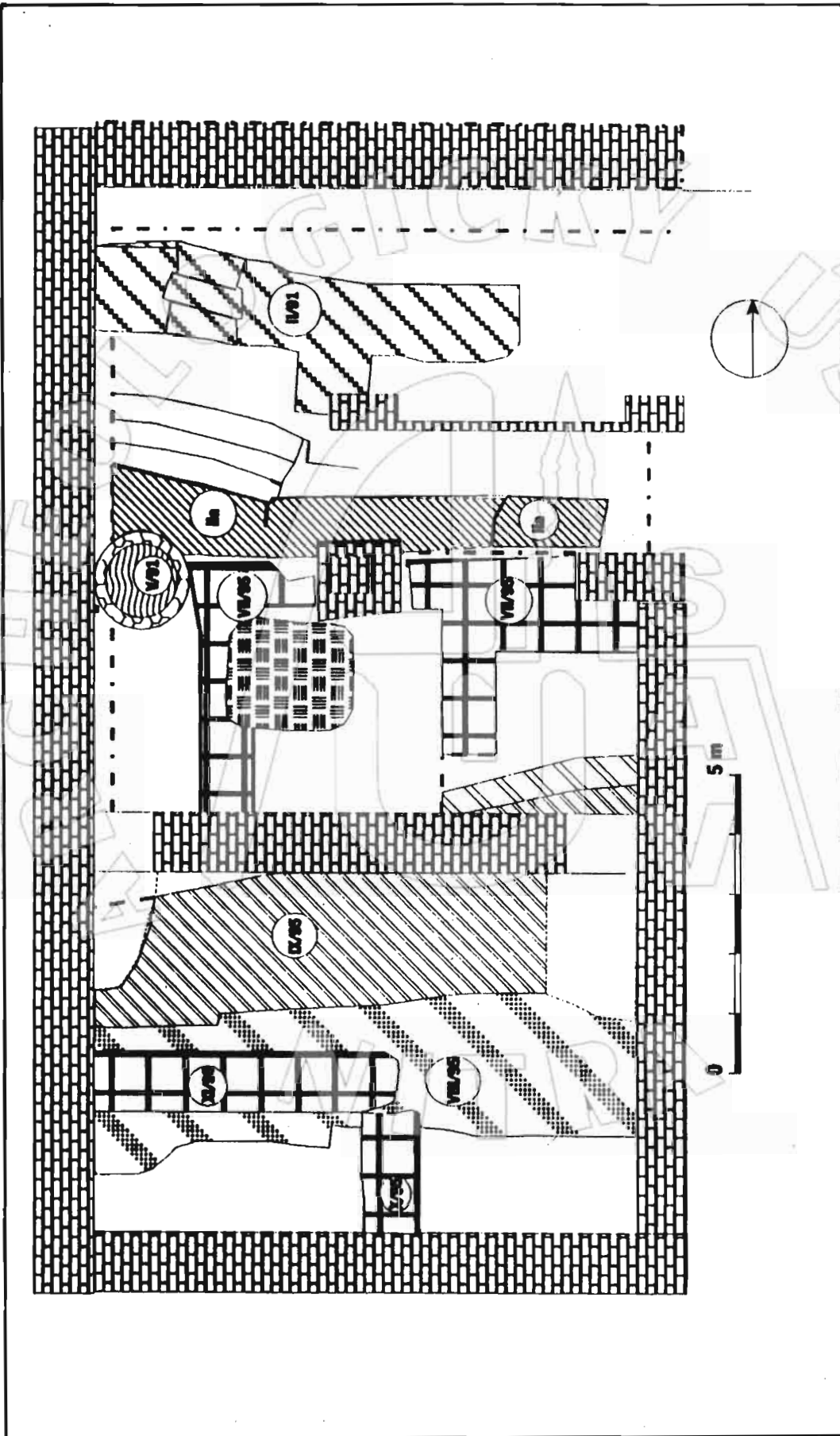

Obr. 7. Nitra (hrad). Situovanie sond na západnom svahu hradného kopca. (P. Bednár, s. 29)

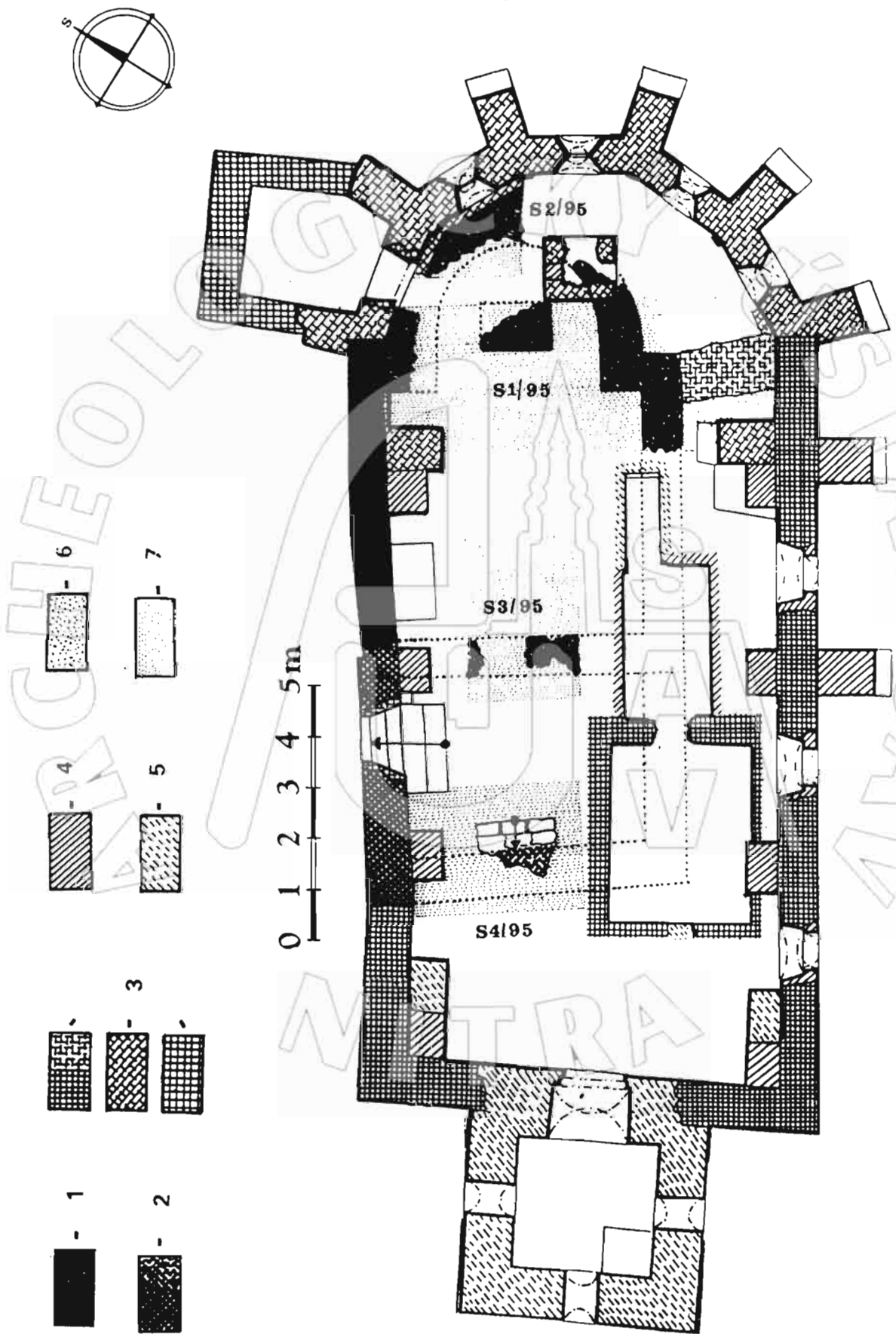

Obr. 8. Nitra (hrad). Južný profil v sonde 3/95 na západnom svahu hradného kopca. (P. Bednár, s. 29)

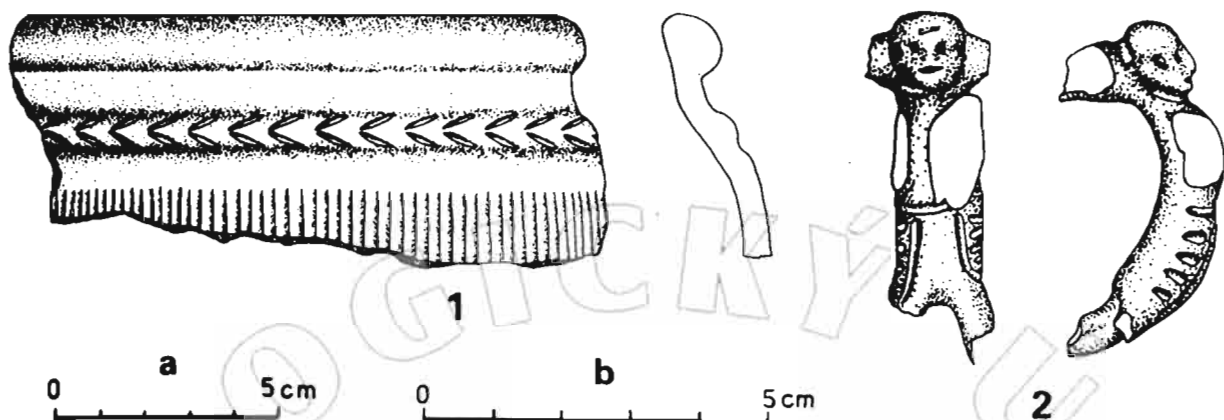
Obr. 9. Nitra (hrad). Južný profil v sonde 1/95 na západnom svahu hradného kopca. (P. Bednár, s. 29)

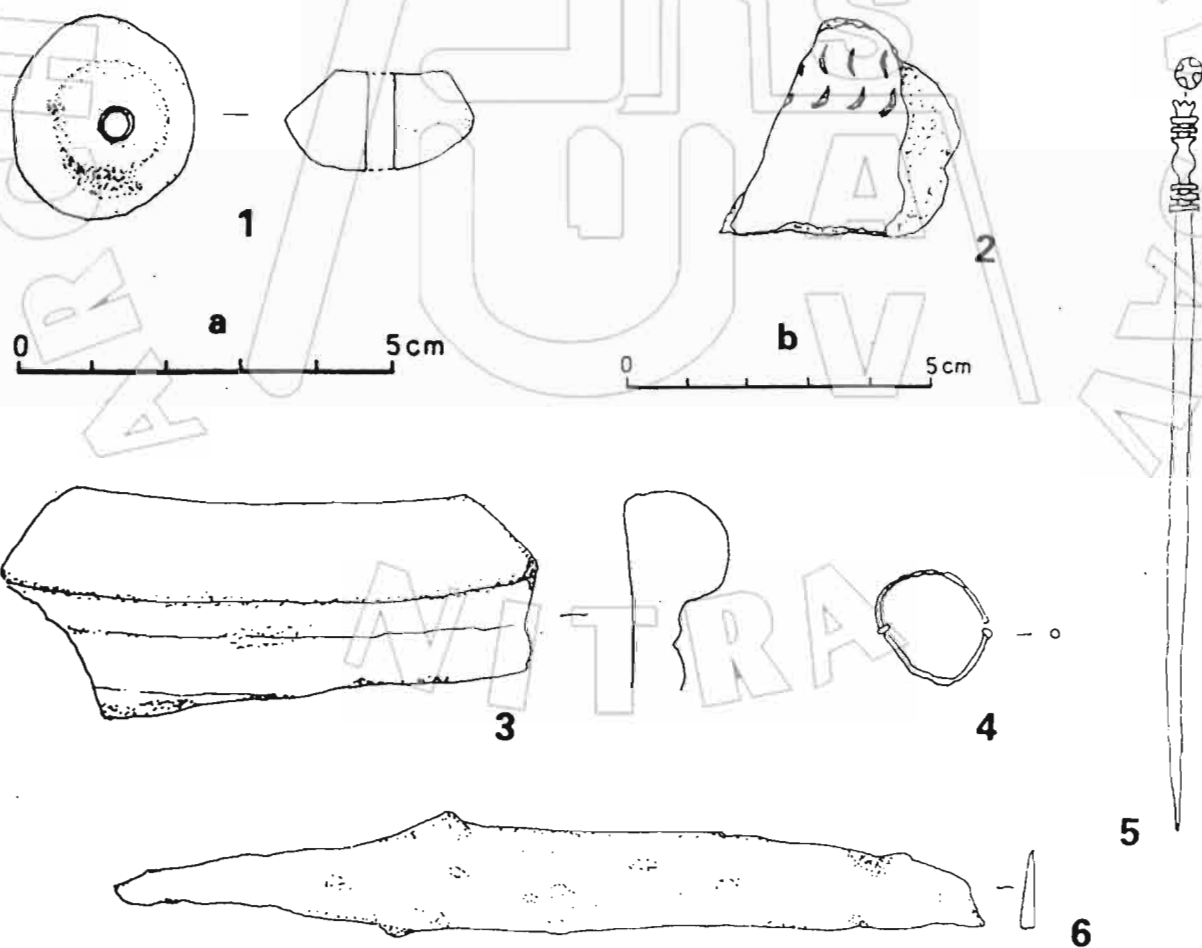
Obr. 10. Nitra (Nitrianska štátna galéria). Podorys suterénu severozápadnej časti budovy s odkrytými zvyškami architekta. (P. Bednár - M. Bóna, s. 31)

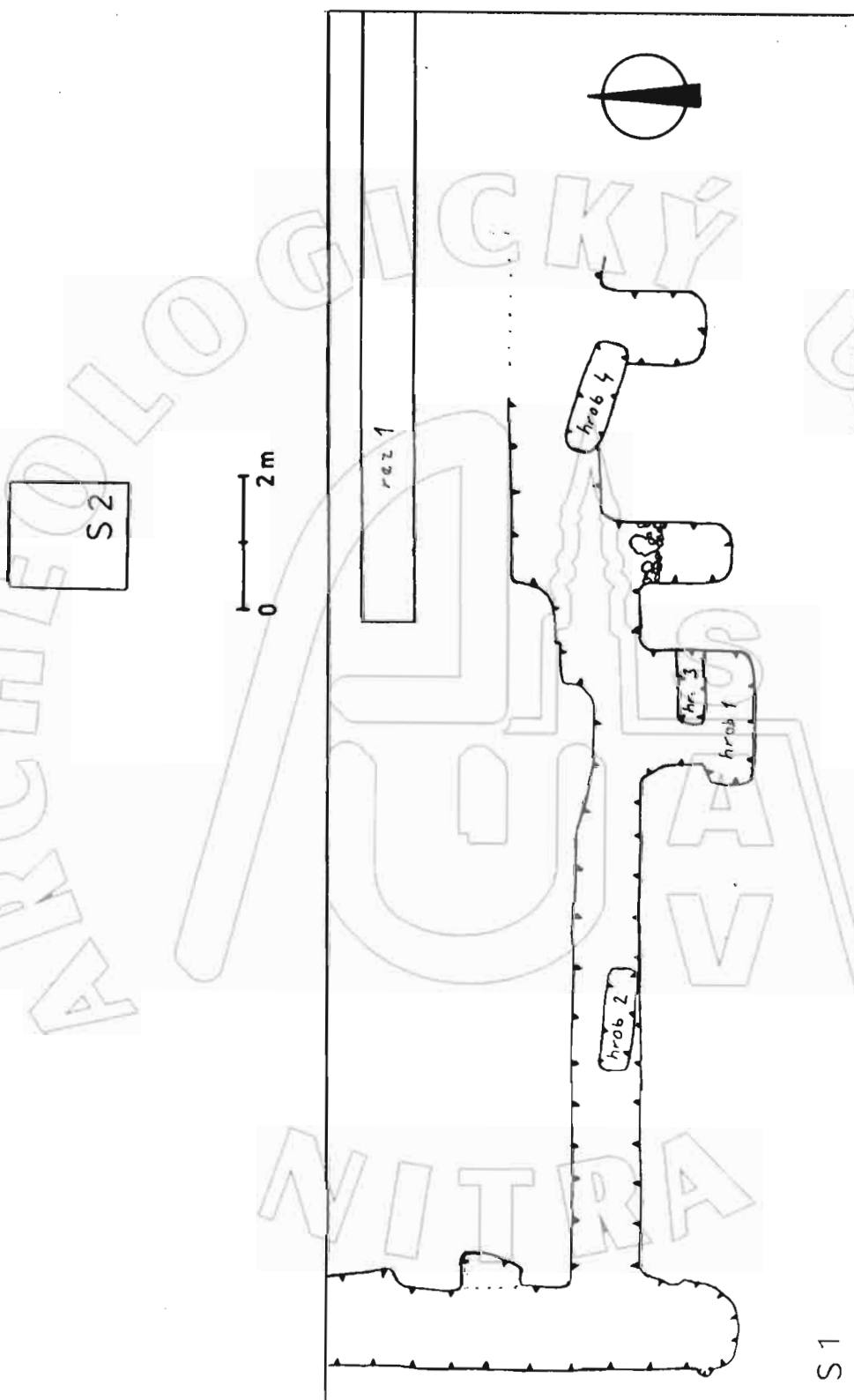
Obr. 11. Zemianske Kostoľany, časť Dolné Lelovce. Stavebné fázy výstavby r. k. kostola Narodenia Panny Márie. Pôdorys. Legenda: 1 - romanika; 2 - gotika; 3 - renesancia; 4 - baroko; 5 - 19. stor.; 6 - 20. stor.; 7 - archeologická sonda. (M. Bóna - S. Katkin - R. Kollárová, s. 33)

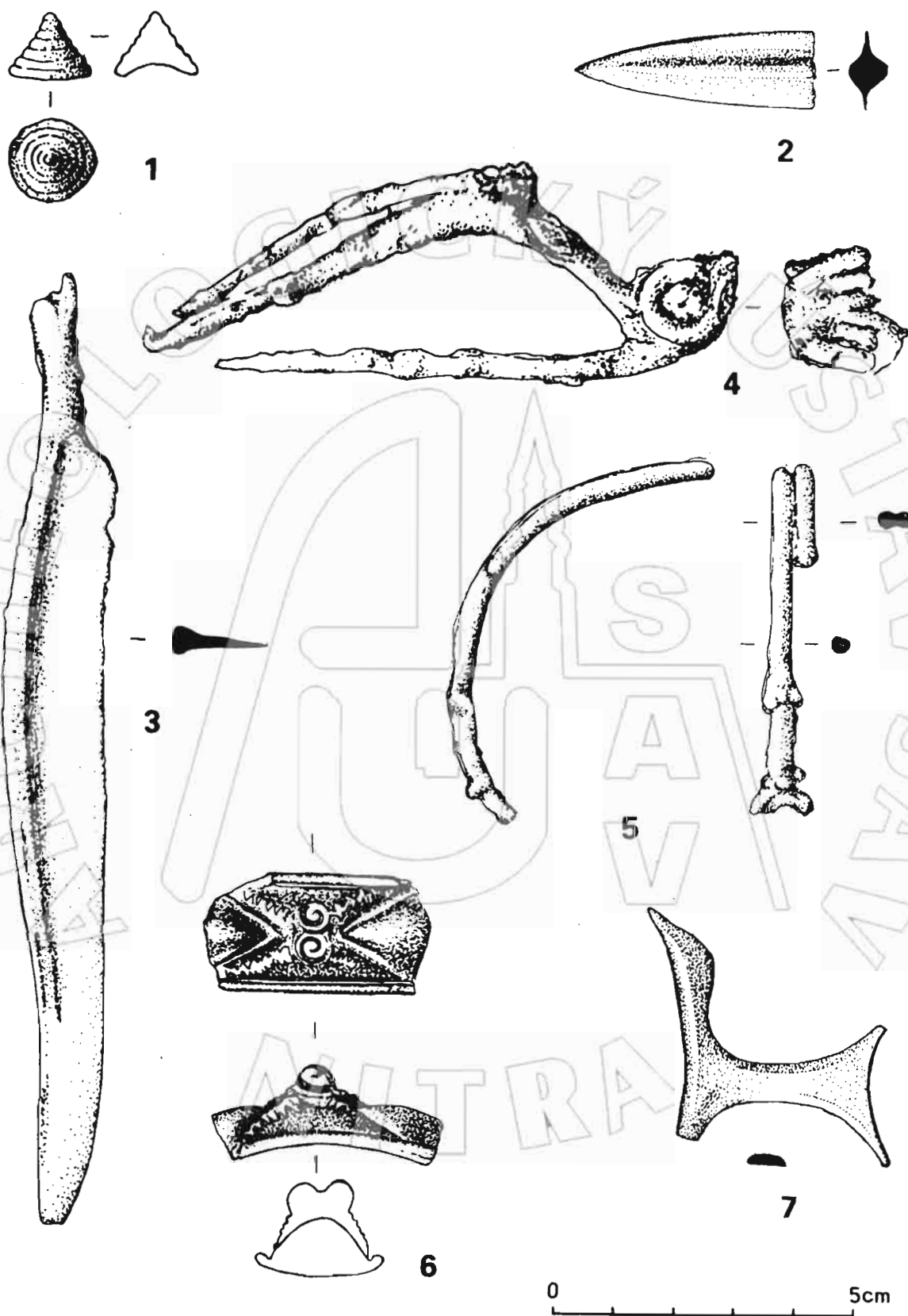
Obr. 12. Kamenín. Sídľiskové nálezy z doby laténskej. Črep z okraja nádoby (1) a hlinené antropomorfné uško. Mierka a: 1; b: 2. (T. Csatlós - K. Práček, s. 36)

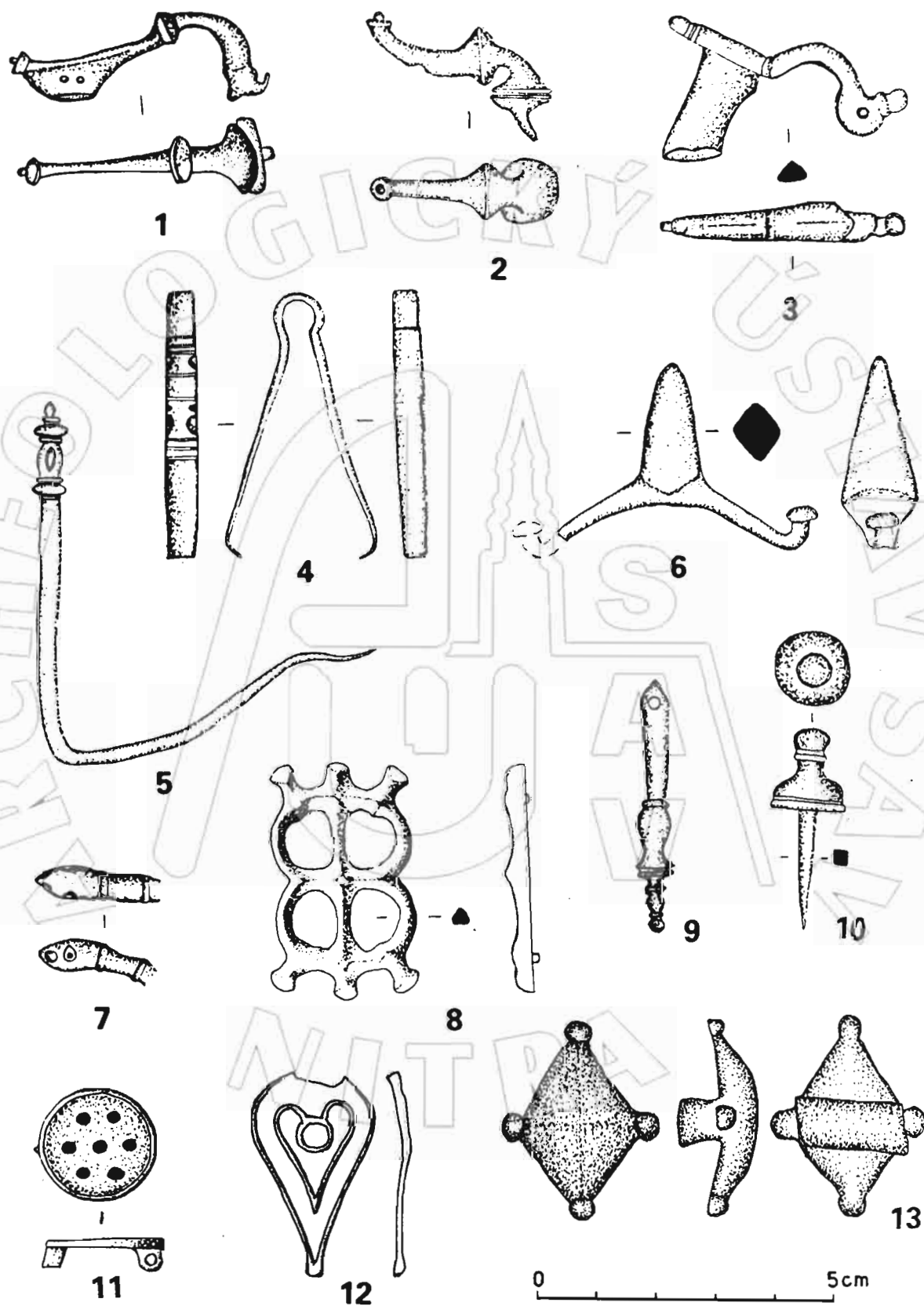
Obr. 13. Gbely. 1-3, 5 - nálezy z mladšej doby rímskej v polohe Konopníská; 4, 6 - hrobové milodary z hliniska. Mierka a: 4, 5; b: 1-3, 6. (V. Drahošová, s. 37)

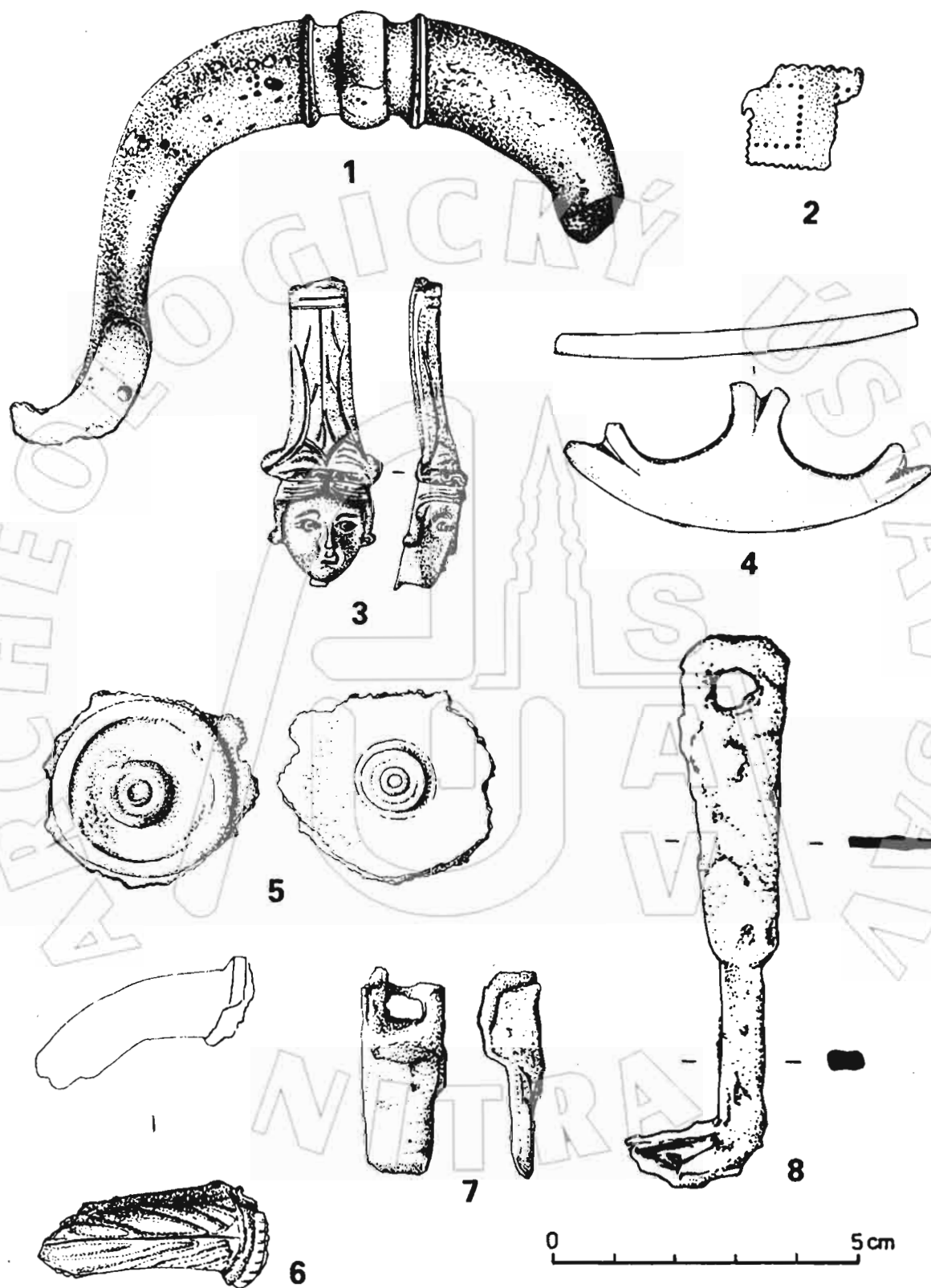
Obr. 14. Buzica. Časť pôdorysu sakrálnej stavby. (M. Ďurišová, s. 39)

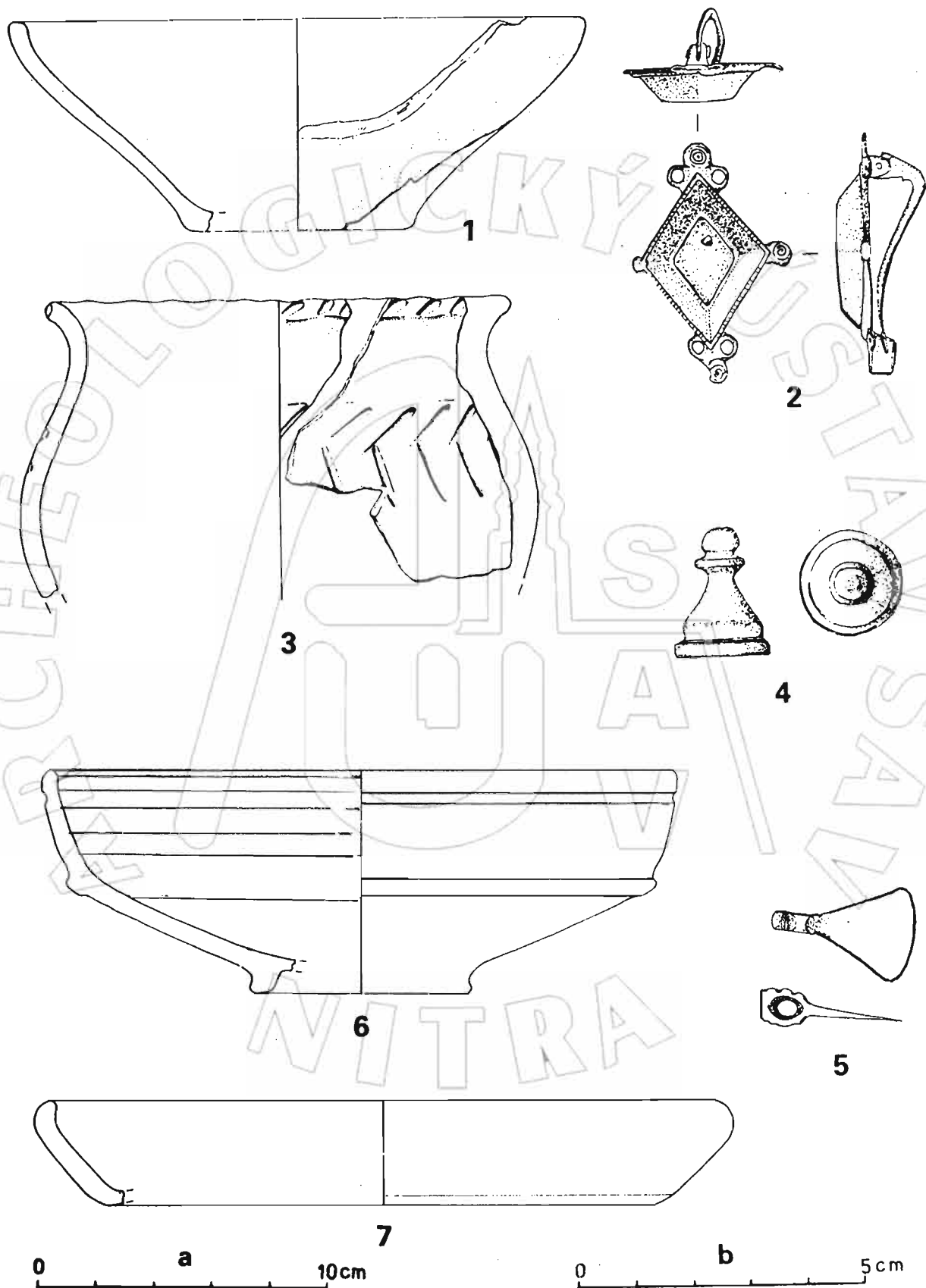
Obr. 15. Zohor. Výber nálezov. 1-3 - doba bronzová; 4-7 - doba laténska; 1-3, 5, 7 - bronz; 4 - železo; 6 - sklo. (K. Elsček, s. 40)

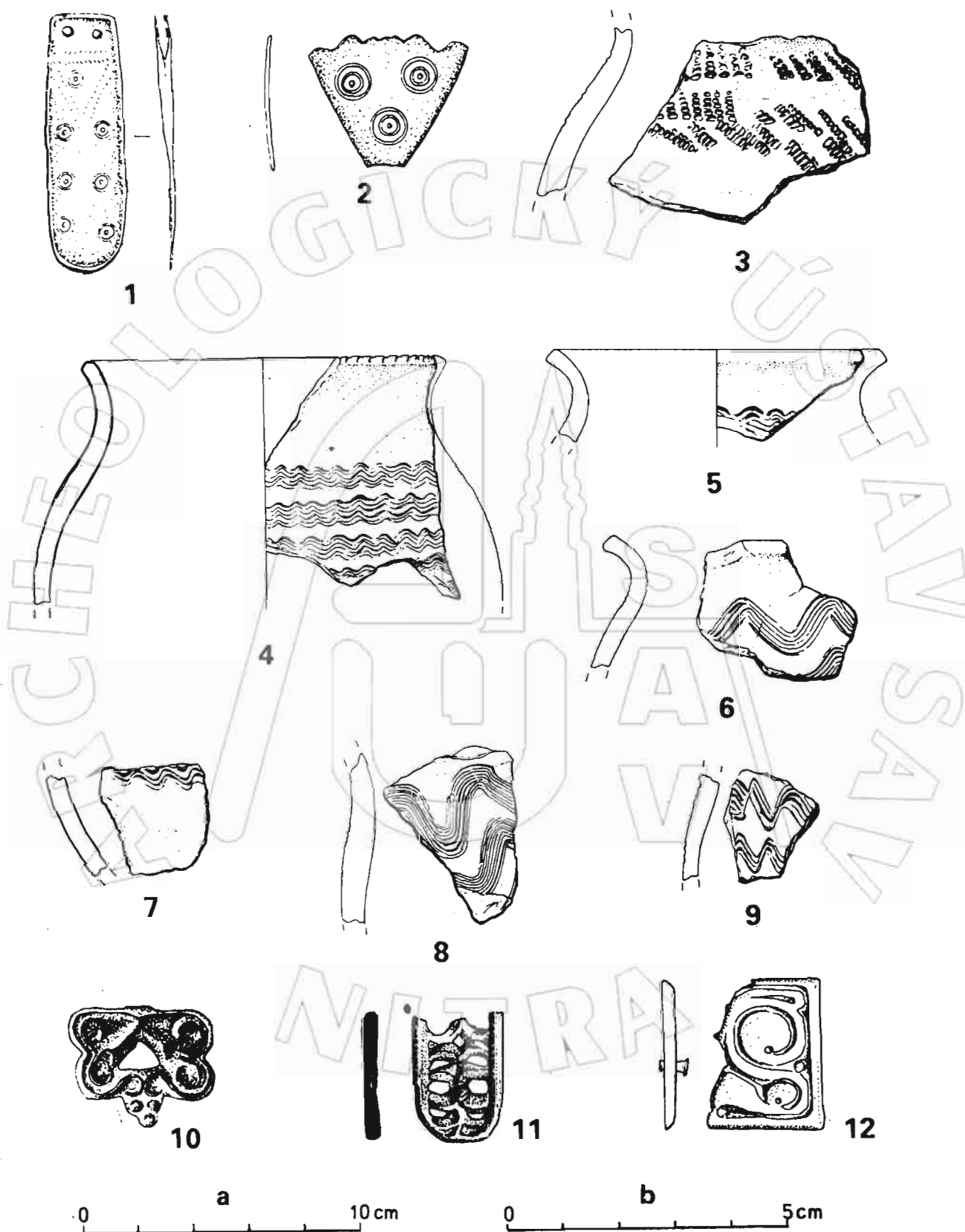
Obr. 16. Zohor. Nálezy z doby rímskej. 1-9, 13 - bronz; 10 - bronz a železo; 11, 12 - bronz s emailom. (K. Elschek, s. 40)

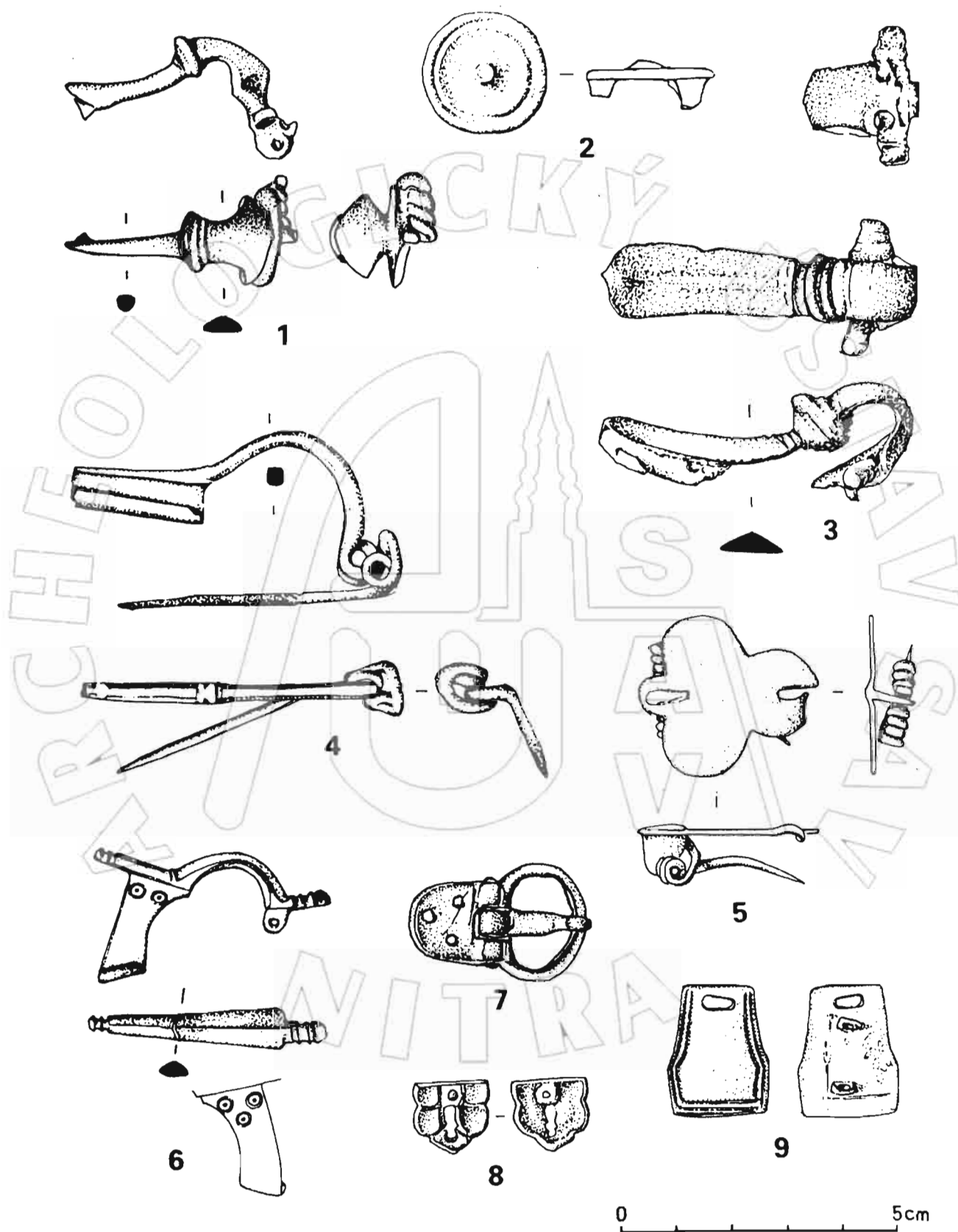
Obr. 17. Zohor. Nálezy z doby rímskej. 1-6 - výber fragmentov bronzových nádob z depotu. 1-6 - bronz; 7, 8 - železo. (K. Elschek, s. 40)

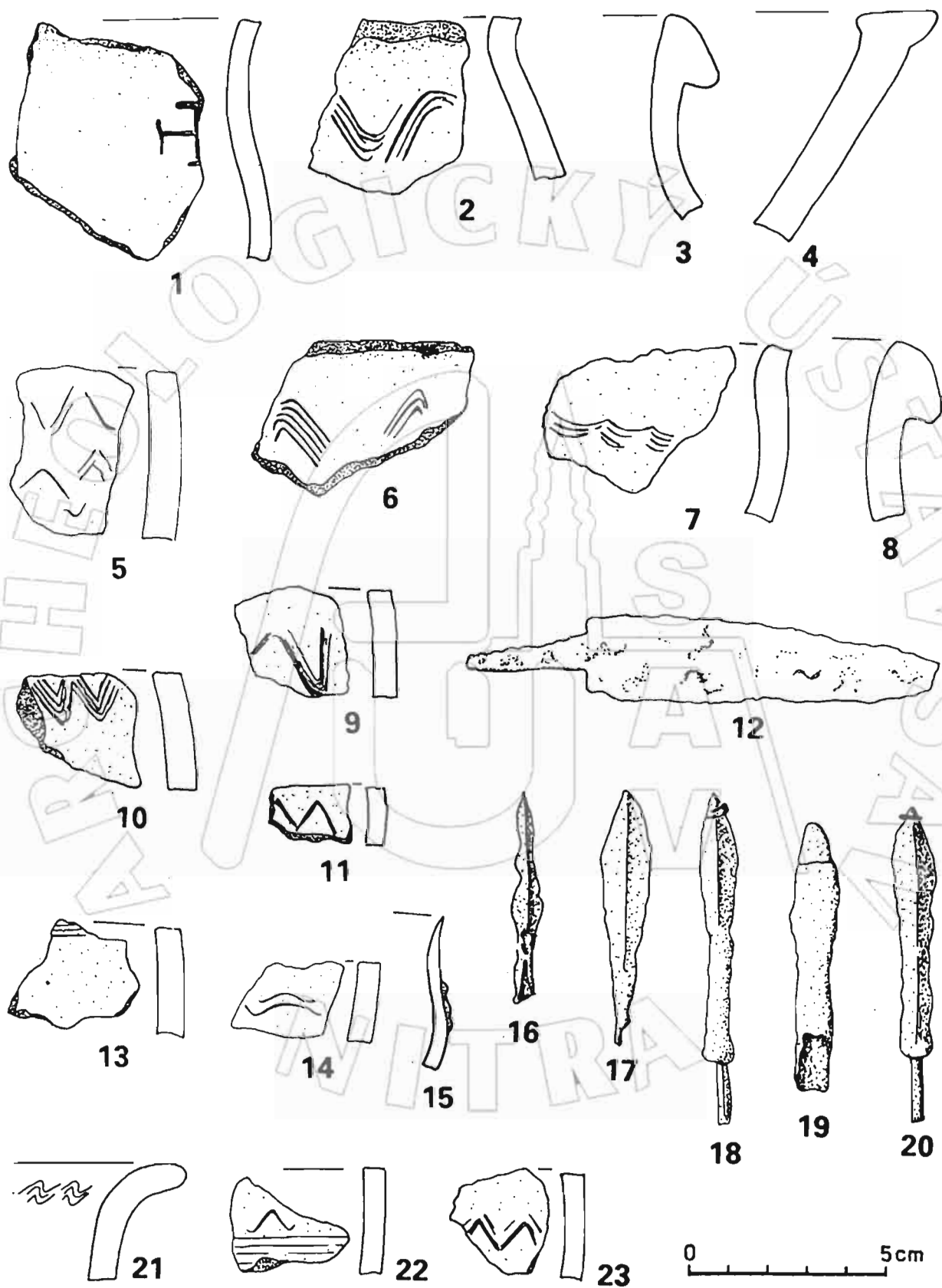
Obr. 18. Zohor. Nálezy z doby rímskej. Výber materiálu z objektu 32. 1, 3, 6, 7 - hlina; 2 - bronz s emailom; 4 - bronz; 5 - striebro. Mierka a: 1, 3, 6, 7; b: 2, 4, 5. (K. Elschek, s. 40)

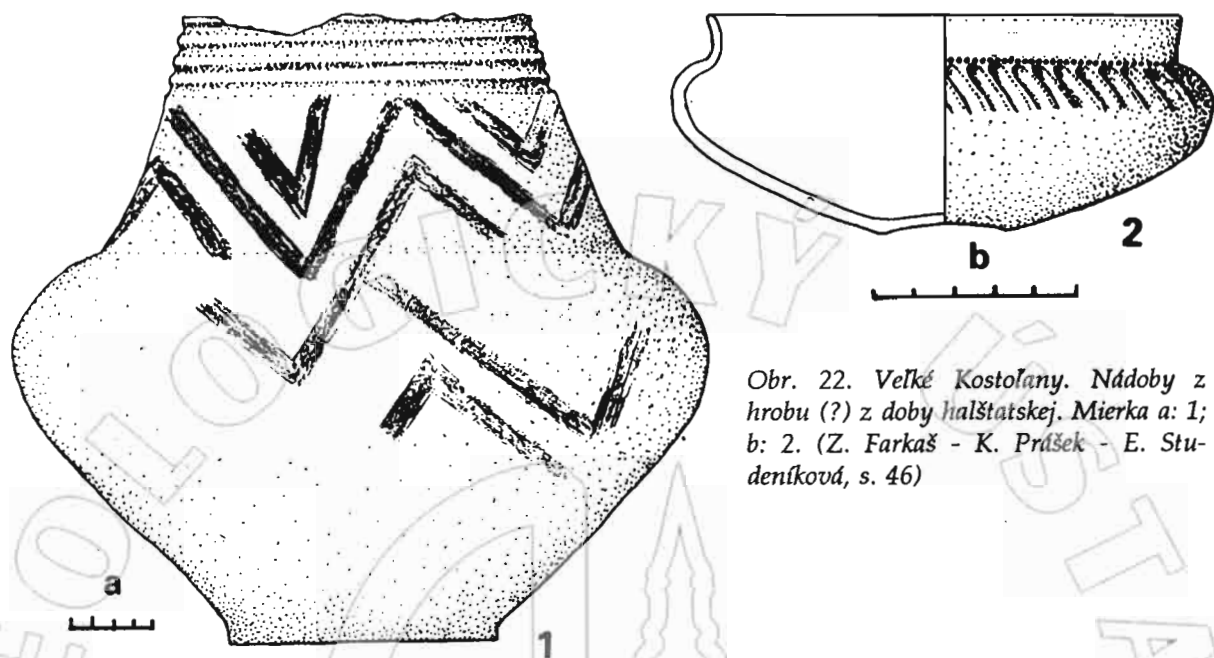
Obr. 19. Zohor. Výber materiálu. 1, 2 - doba sťahovania národov; 3-12 - slovansko-avarské obdobie. Objekt 77 (3-9). 1, 2, 10-12 - bronz; 3-9 - hlina. Mierka a: 3-9; b: 1, 2, 10-12. (K. Elschek, s. 40)

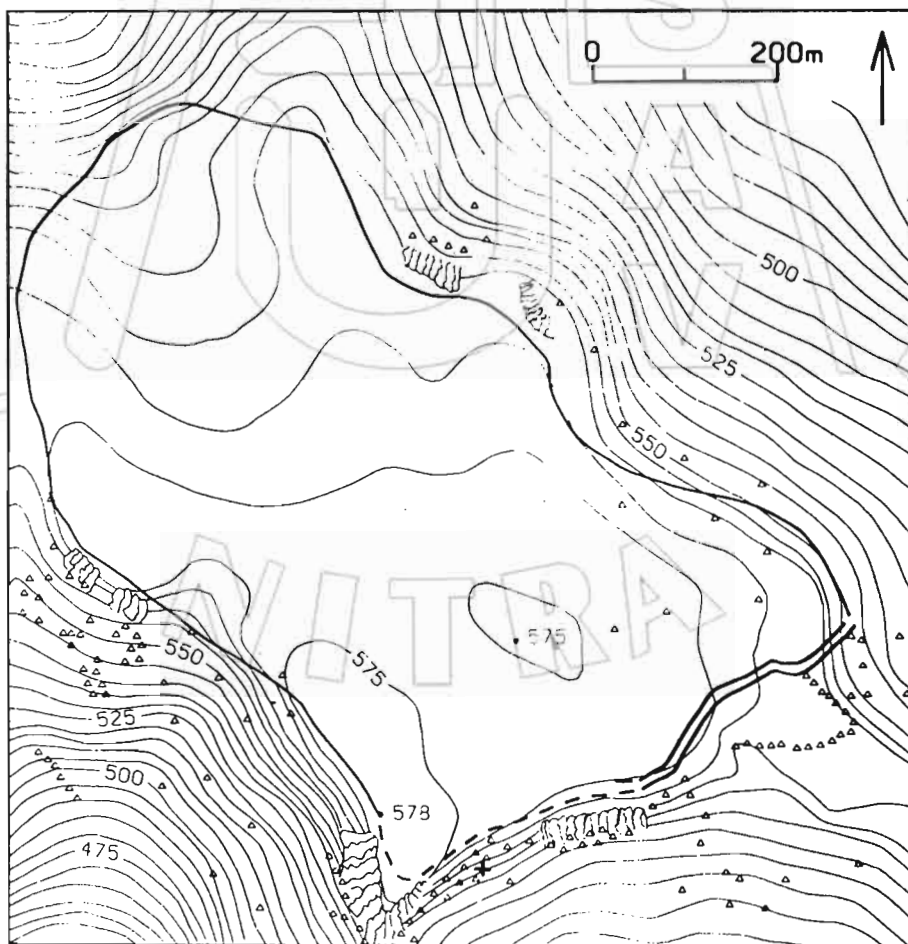
Obr. 20. Bratislava, časť Devínska Nová Ves. Výber nálezov z prieskumu. 1-7, 9 - bronz; 8 - biely kov. (K. Elschek, s. 43)

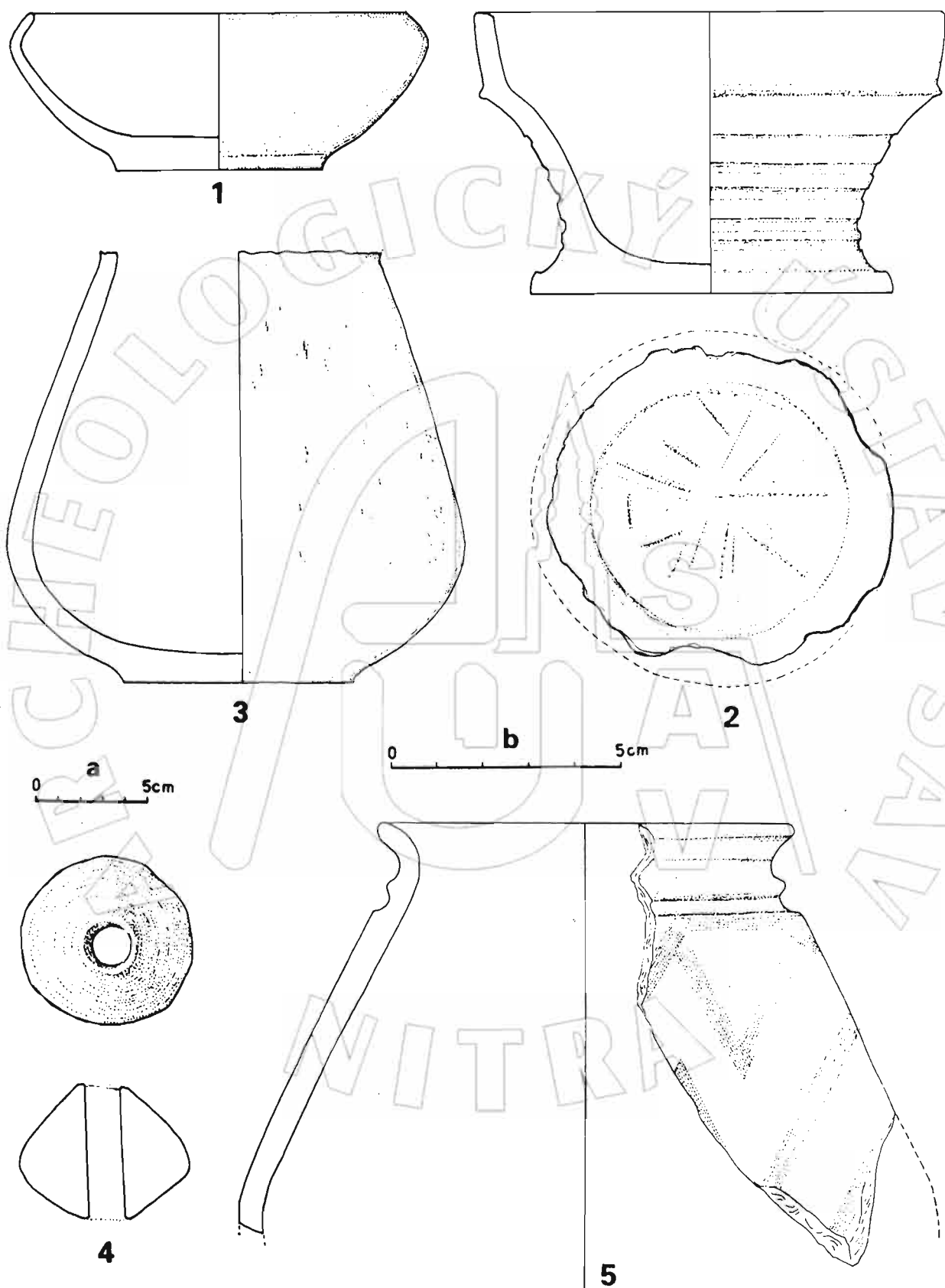
Obr. 21. Borinka (Dračí hrádok). Výber nálezov. (Z. Farkaš, s. 45)

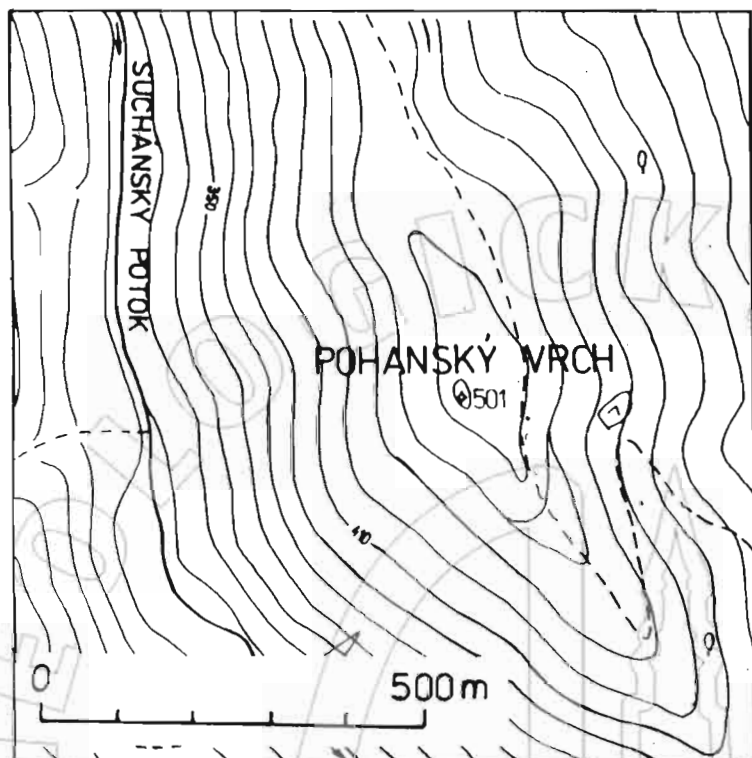
Obr. 22. Veľké Kostolany. Nádobý z hrobu (?) z doby halštatskej. Mierka a: 1; b: 2. (Z. Farkaš - K. Prásek - E. Studeníková, s. 46)

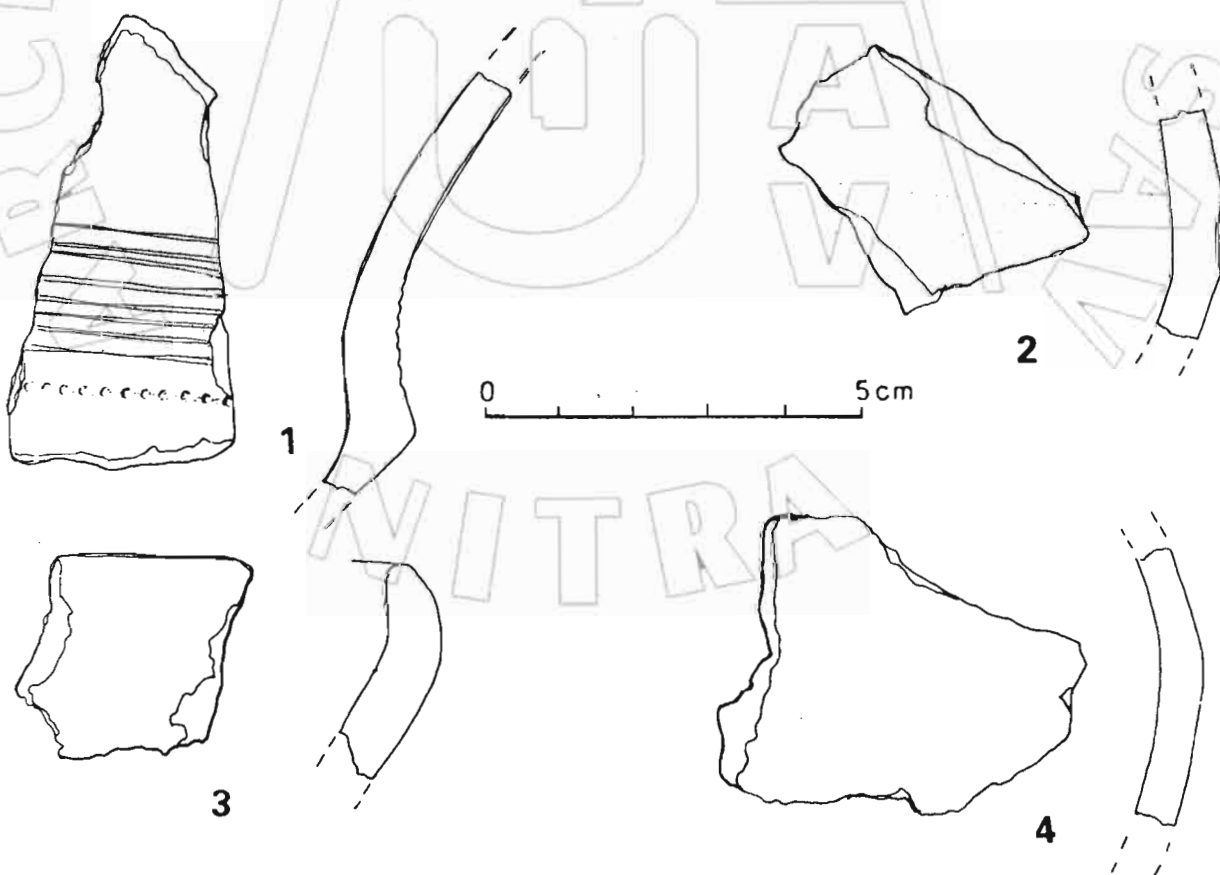
Obr. 23. Stará Bašta (Pohanský hrad). Plán areálu lokality. Legenda: + - sítovanie Črepovej jaskyne. (V. Furmánek, s. 47)

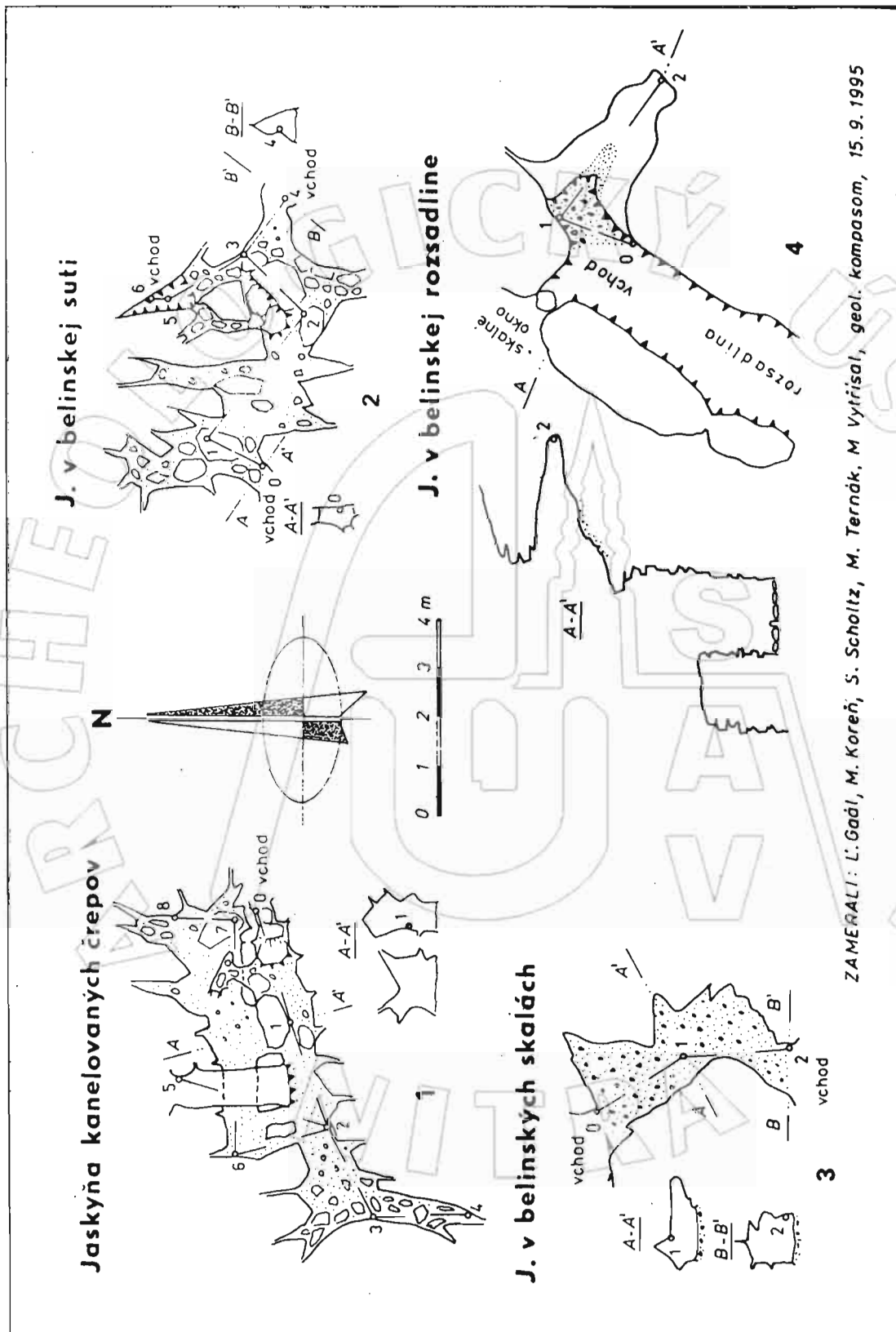
Obr. 24. Stará Bašta (Pohanský hrad). Keramika zo pseudokrasovej jaskyne. Mierka a: 2, 4; b: 1, 3, 5. (V. Furmánek, s. 47)

Obr. 25. Horné Plachtince (Pohanský vrch). Situačný plán hradiska kyjatickej kultúry v katastri obce. (V. Furmánek - O. Ožďáni, s. 48)

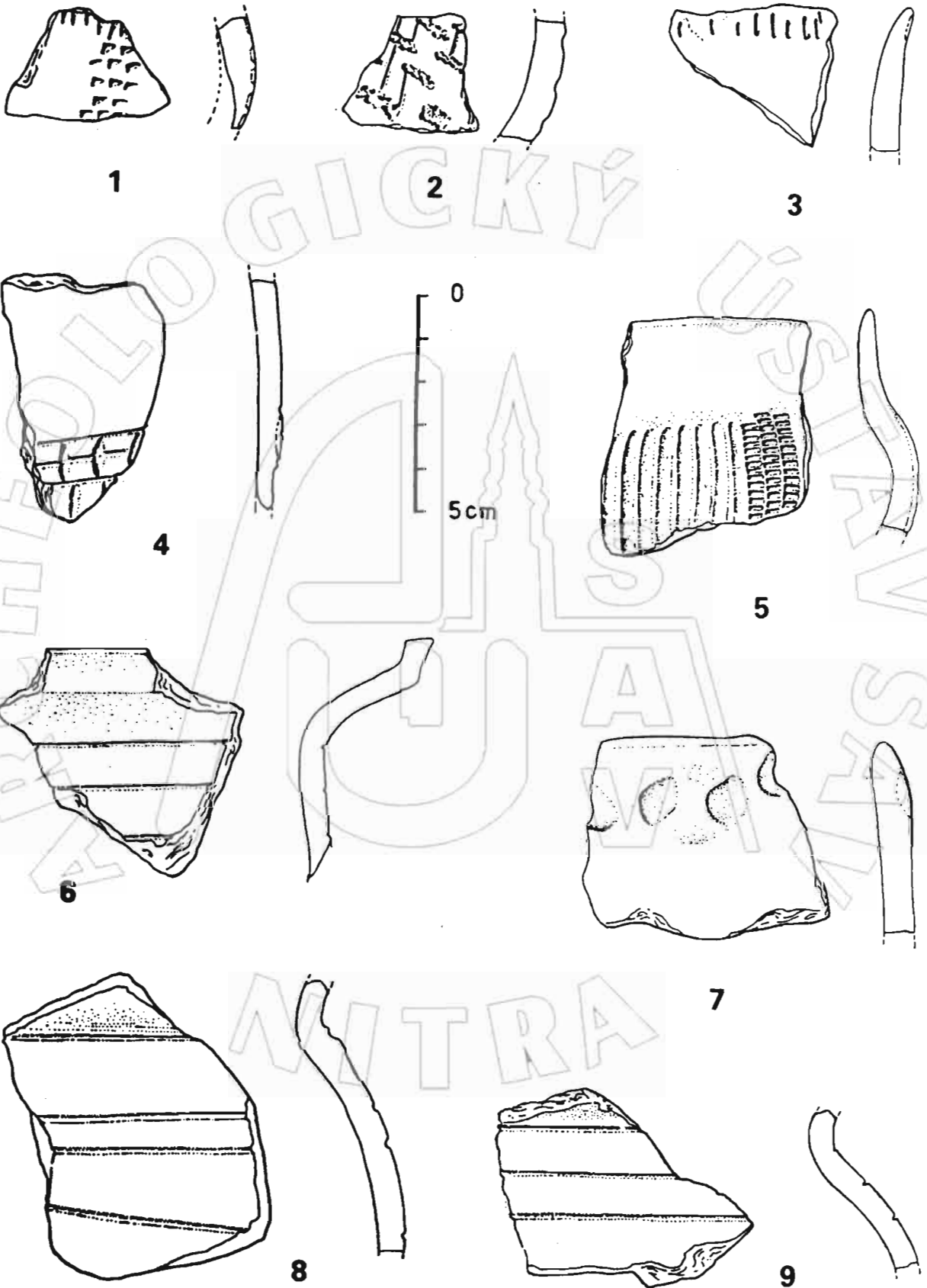

Obr. 26. Horné Plachtince (Pohanský vrch). Výber keramiky kyjatickej kultúry z areálu hradiska. (V. Furmánek - O. Ožďáni, s. 48)

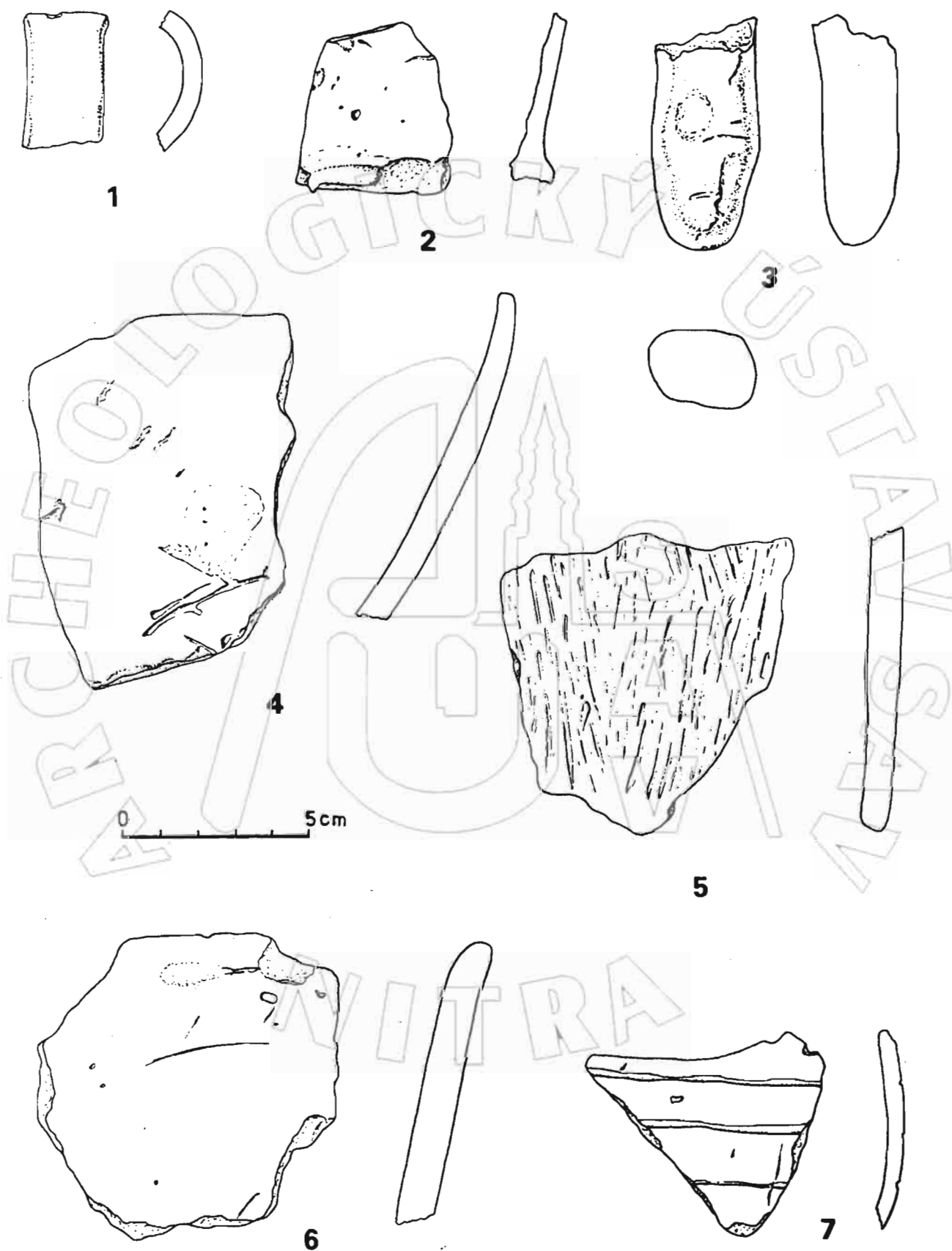

ZAMERALI: L. Gaál, M. Koreň, S. Scholtz, M. Ternák, M. Vyřisal, M. Vyřisal, geol. kompasom, 15. 9. 1995

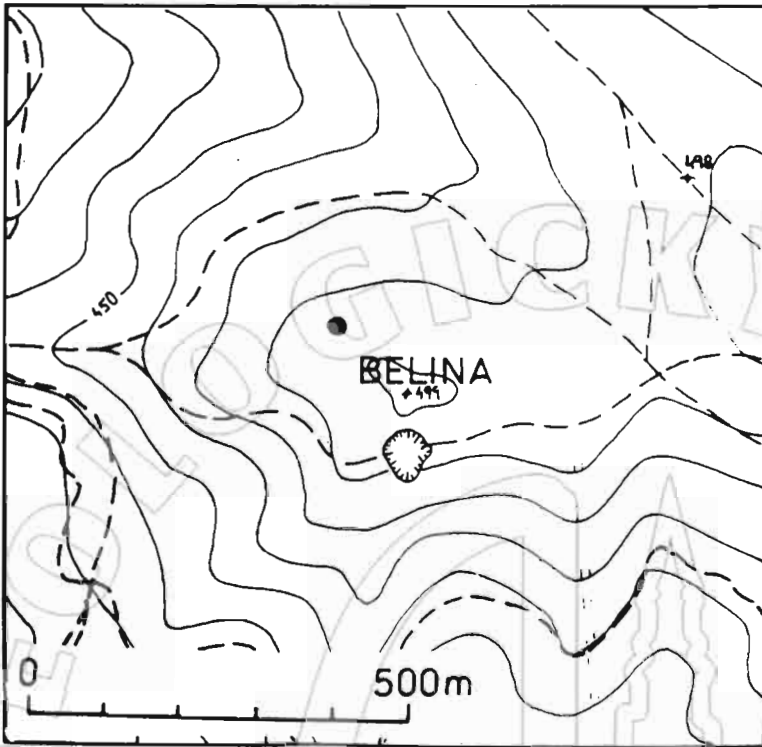
Obr. 27. Belina. Schematické plány pseudokrasových jaskýň. Zamerai: L. Gaál a kolektív. (V. Furmánek - O. Oždání, s. 50)

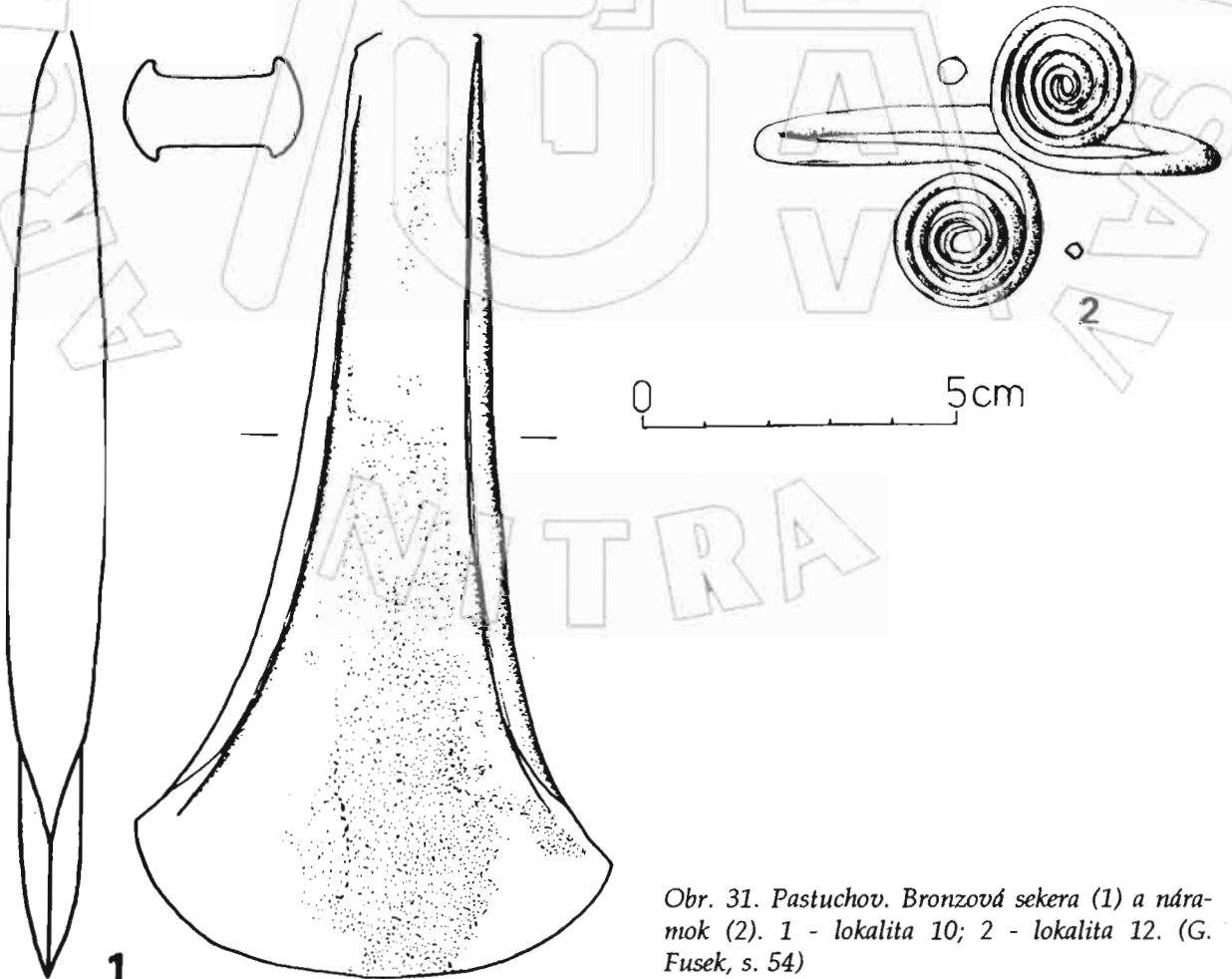
Obr. 28. Belina. Výber keramických zlomkov z Jaskyne kanelovaných črepov. (V. Furmánek - O. Oždání, s. 50)

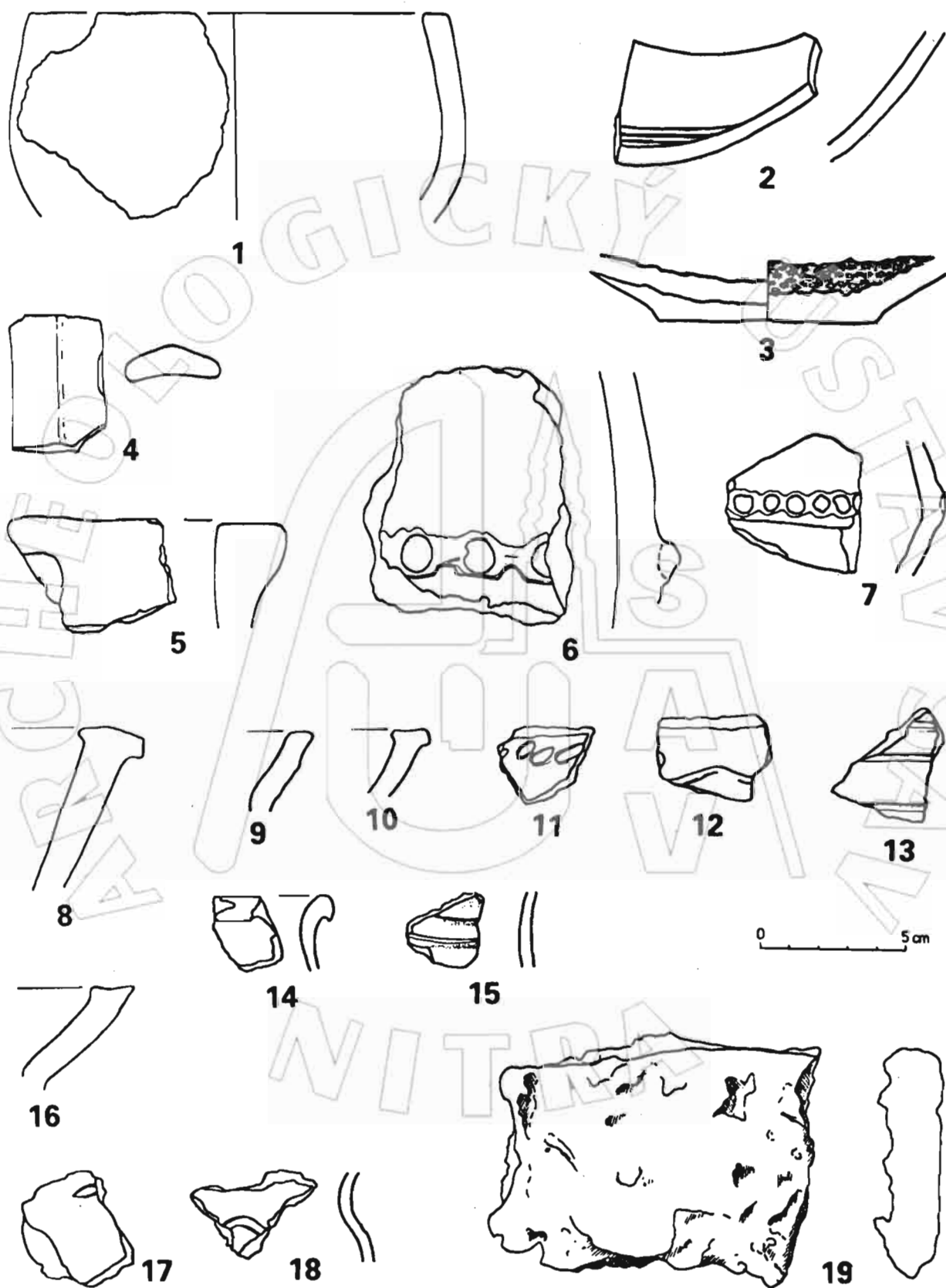
Obr. 29. Belina. Keramické nálezy z Jaskyne kanelovaných črepov. (V. Furmánek - O. Ožďáni, s. 50)

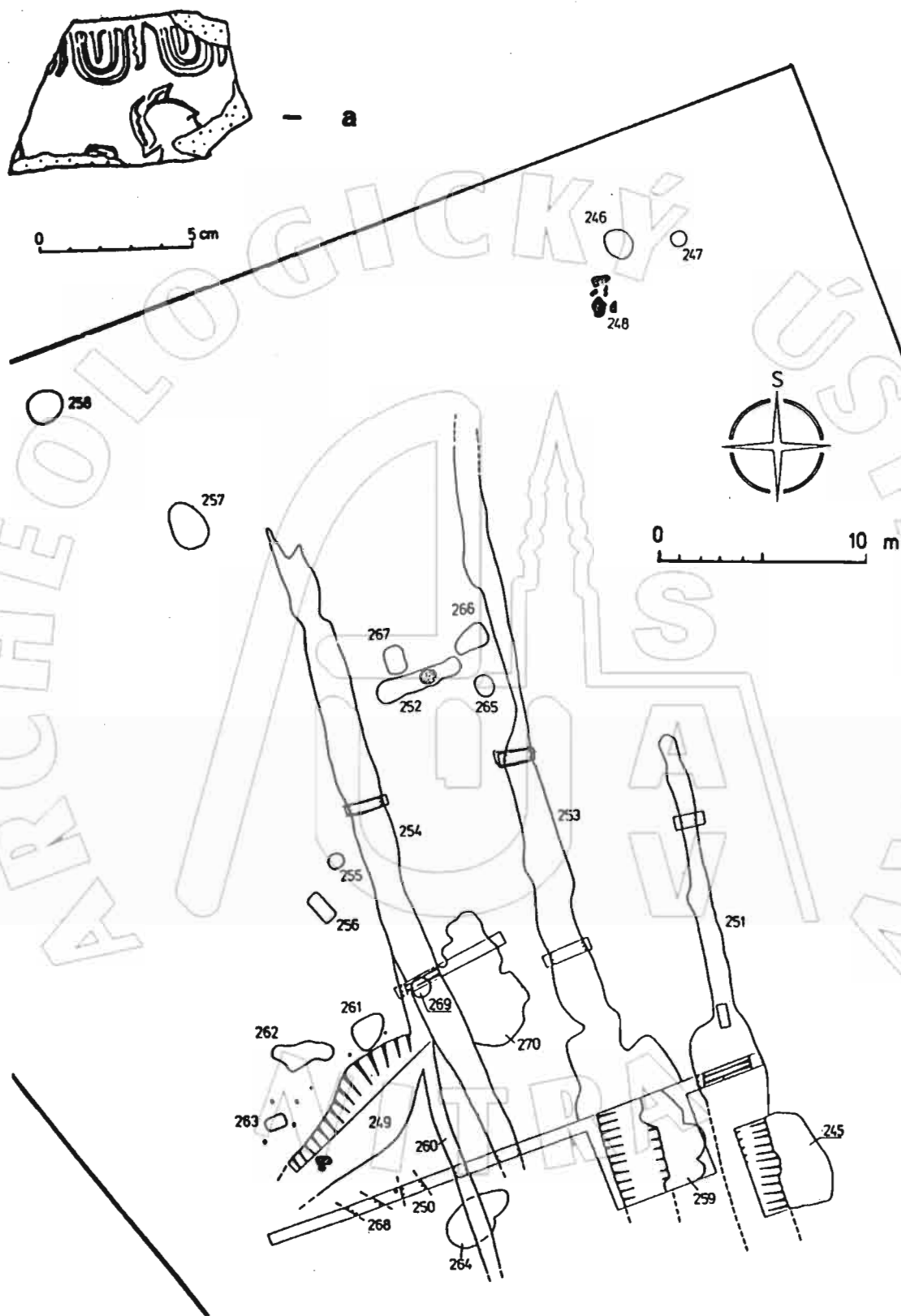
Obr. 30. Belina. Situačný plán pseudokrasových jaskýň v masíve Belinskej hory. (V. Furmánek - O. Ožďáni, s. 50)

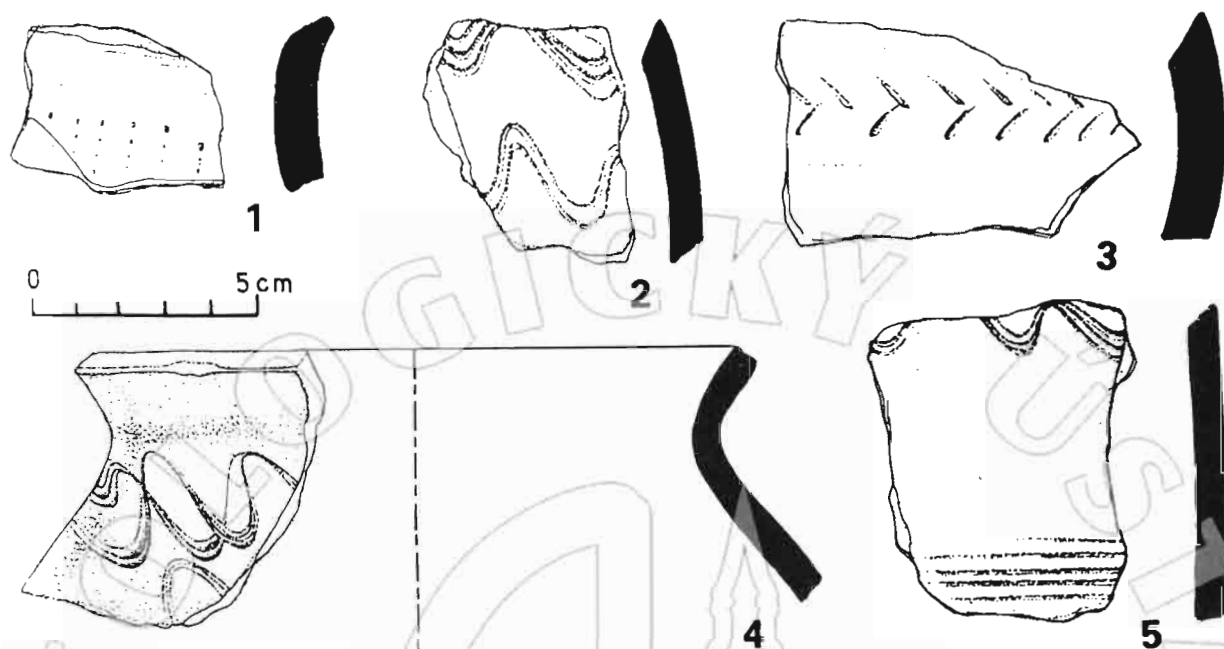
Obr. 31. Pastuchov. Bronzová sekera (1) a náramok (2). 1 - lokalita 10; 2 - lokalita 12. (G. Fusek, s. 54)

Obr. 32. Výber nálezov. 1-7 - Lukáčovce. 1, 2 - lokalita 21; 3 - lokalita 4; 4-7 - lokalita 3. 8-19 - Pastuchov. 8-15 - lokalita 6; 16-18 - lokalita 7; 19- lokalita 8. (G. Fusek, s. 54)

Obr. 33. Nitra, časť Zobor (Šindolka). Celkový plán výskumu plochy G. Legenda: a - črep Terry sigillaty. (G. Fusek, s. 56)

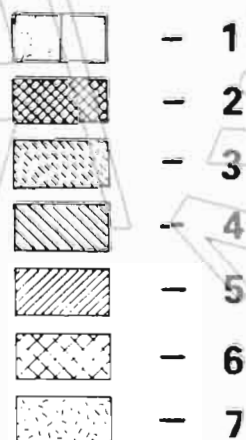
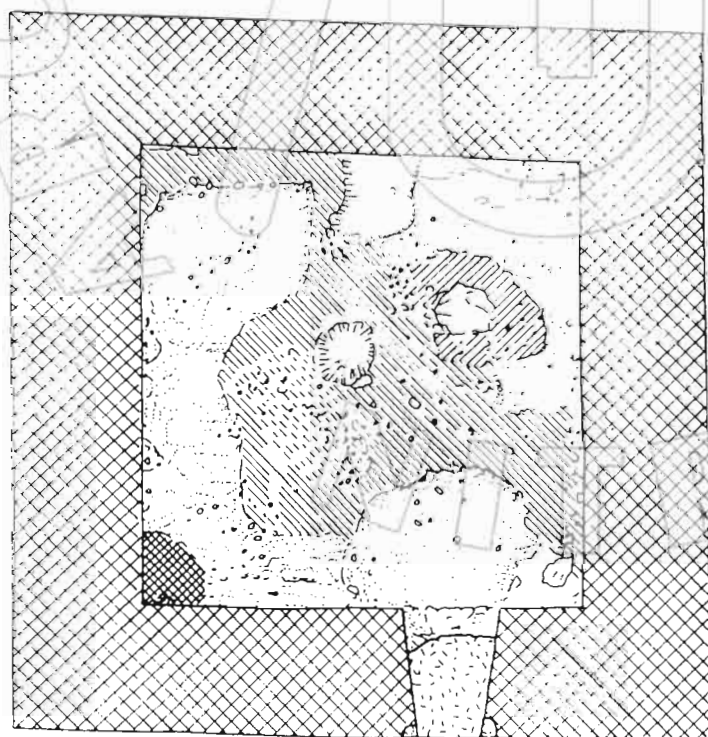

Obr. 34. Zvolen (Haputka). Výber črepov z objektu z 9.-10. stor. Kreslila V. Hanuliaková. (V. Hanuliak, s. 75)

Obr. 35. Zvolen (Pustý hrad). Zakonzervované základy obytnej veže komitátneho hradu. (V. Hanuliak - M. Šimkovic, s. 76)

Obr. 36. Zvolen (Pustý hrad). Obmurovaná časť juhovýchodnej steny obrannej priekopy. (V. Hanuliak - M. Šimkovic, s. 76)

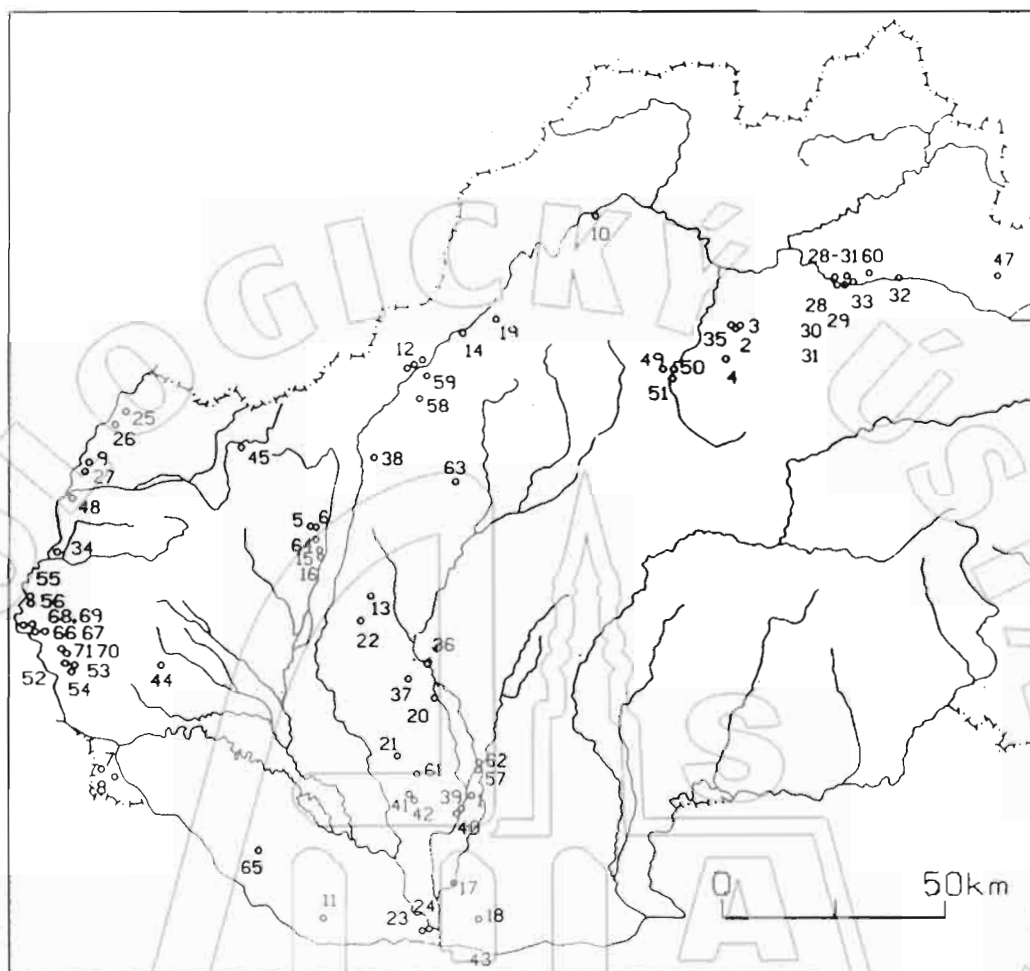
0 3 5m

Obr. 37. Zvolen (Pustý hrad). Pôdorys obytnej veže II. Legenda: 1 - malta (vrstva I a II); 2 - prepálená červená hlina; 3 - tmavohnedá hlina s kameňmi; 4 - svetlohnedá hlina s maltou; 5 - hnedá hlina; 6 - murivo 1. stavebnej etapy; 7 - murivo 2. stavebnej etapy. Zamerail M. Šimkovic. (V. Hanuliak - M. Šimkovic, s. 76)

Obr. 38. Zvolen (Pustý hrad). Odkrývanie interiéru obytnej veže II. (V. Hanuliak - M. Šimkovic, s. 76)

Obr. 39. Zvolen (Pustý hrad). Zakonzervované základy obytnej veže II. (V. Hanuliak - M. Šimkovic, s. 76)

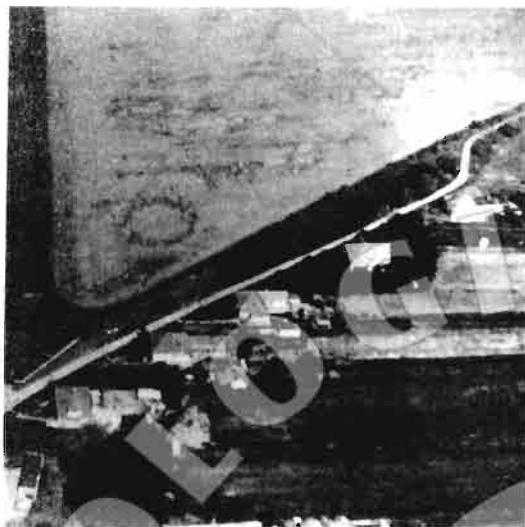
Obr. 40. Mapa s vyznačením forografovaných nálezísk. (E. Hanzelyová - I. Kuzma - J. Rajtár, s. 77)

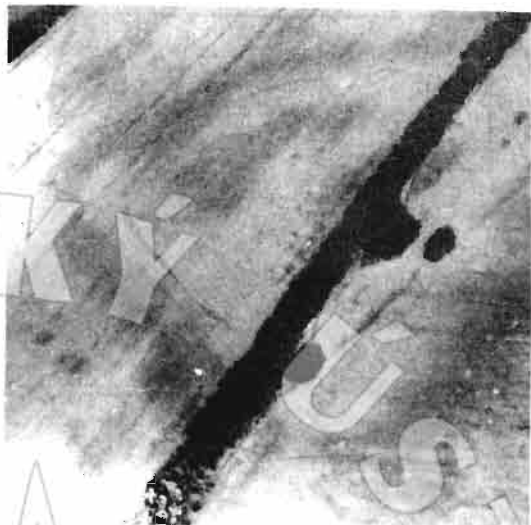
Obr. 41. Komárno. Palatínska línia. (E. Hanzelyová - I. Kuzma - J. Rajtár, s. 77)

Obr. 42. Komárno. Bašta 6. (E. Hanzelyová - I. Kuzma - J. Rajtár, s. 77)

Obr. 43. Dolné Trhovište. Kruhové opevnenie. (E. Hanzelyová - I. Kuzma - J. Rajtár, s. 77)

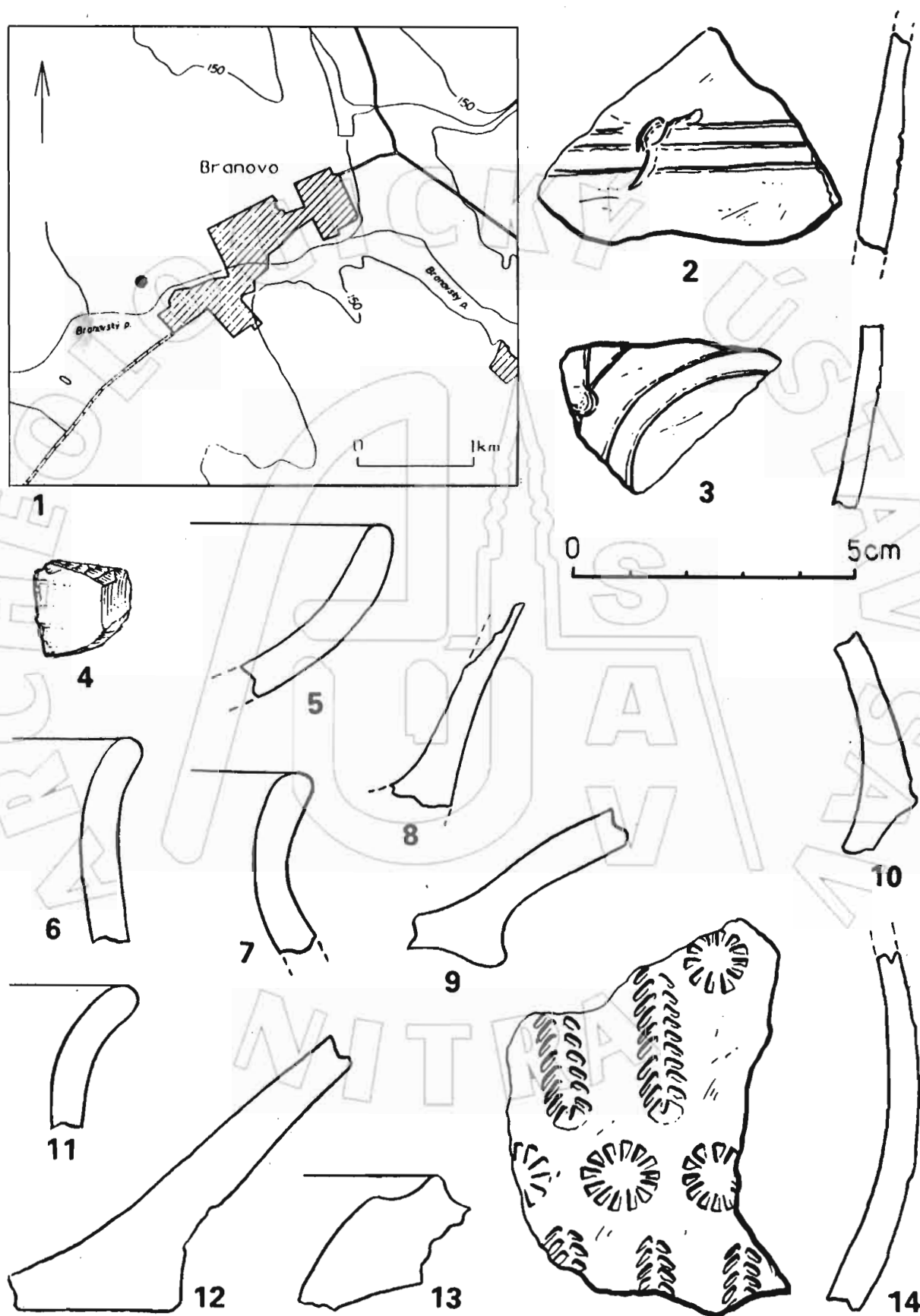
Obr. 44. Hurbanovo. Opevnené sídlisko. (E. Hanzelyová - I. Kuzma - J. Rajtár, s. 77)

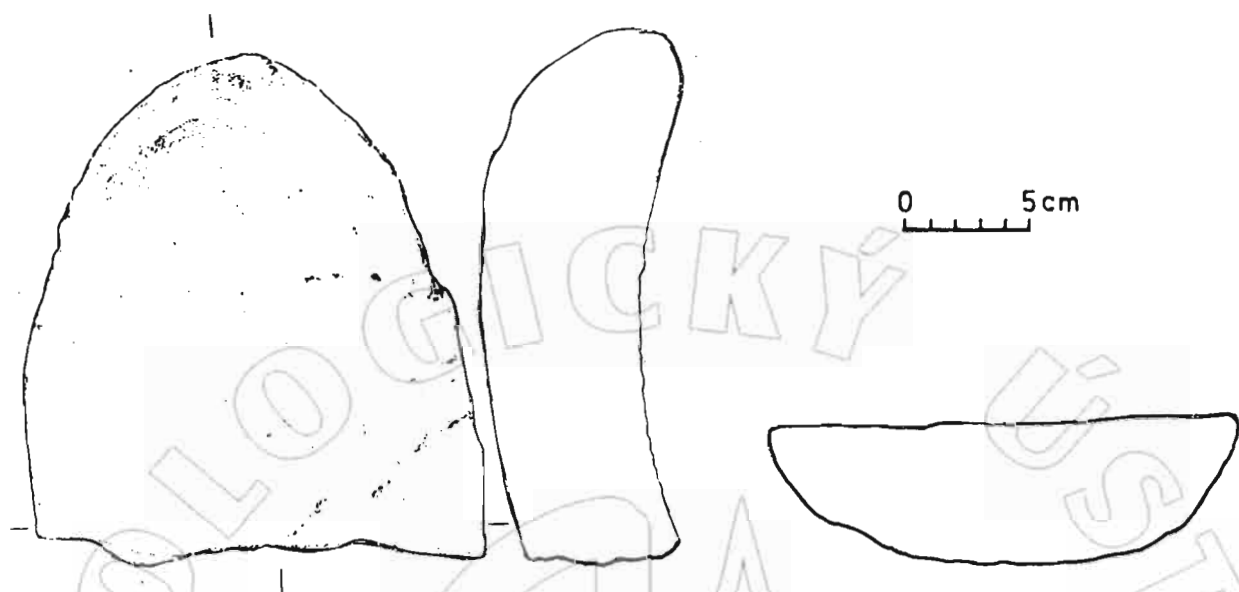
Obr. 45. Jatov. Priekopové opevnenie. (E. Hanzelyová - I. Kuzma - J. Rajtár, s. 77)

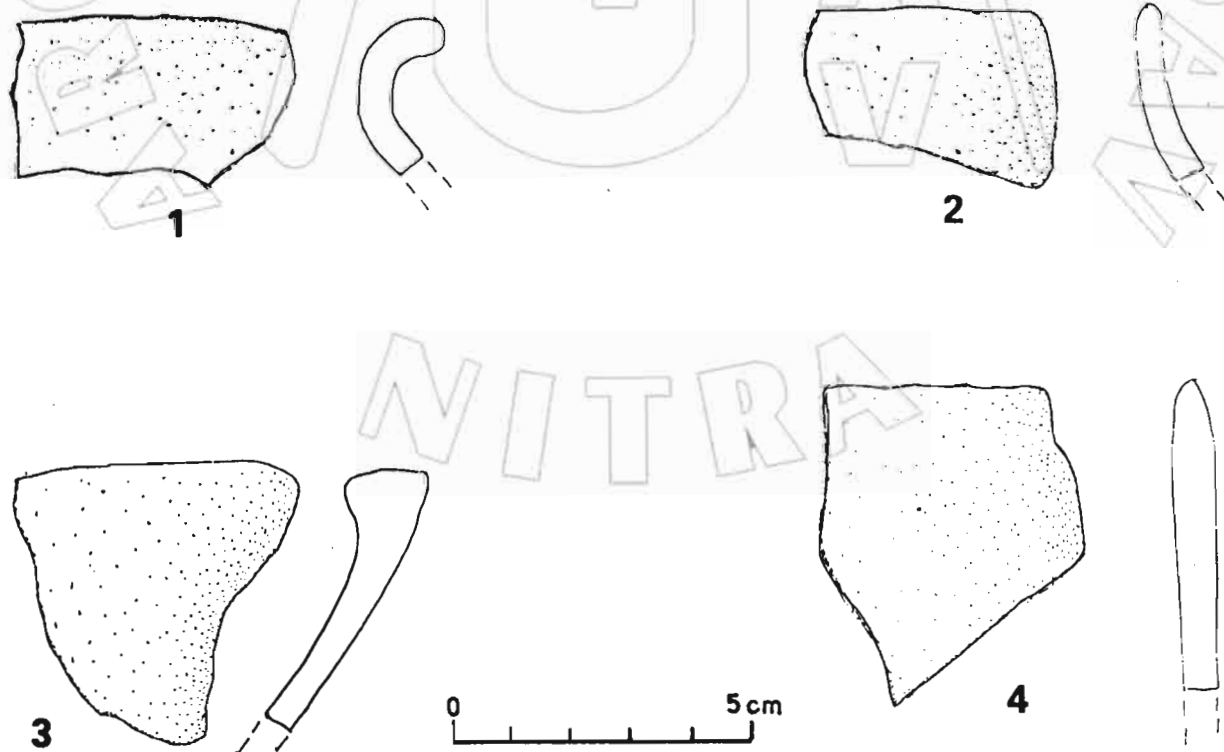
Obr. 46. Palárikovo. Kruhový útvar a priekopové opevnenie. (E. Hanzelyová - I. Kuzma - J. Rajtár, s. 77)

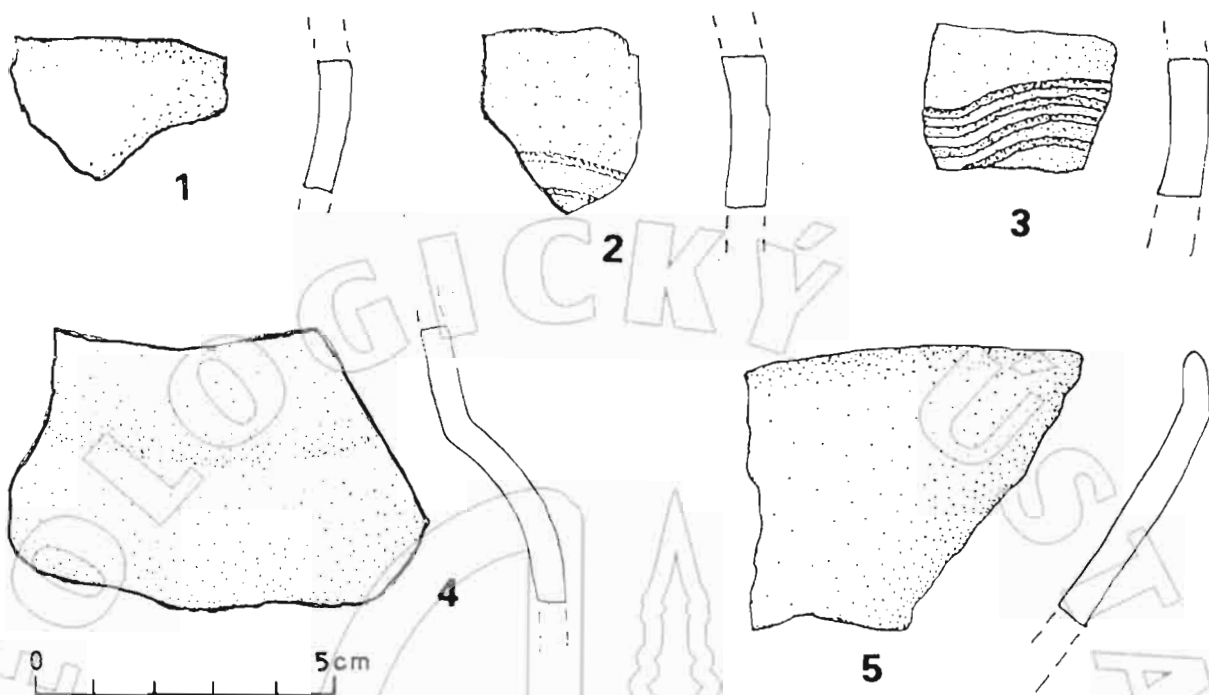
Obr. 47. Branovo. 1 - situačný plán lokality; 2-4 - keramika a silex kultúry s mladou lineárnou keramikou; 5-14 - keramika z mladšej doby rímskej. (I. Cheben, s. 88)

Obr. 48. Kostolany pod Tribečom (Veľký Lysec). Kamenná podložka z hradiska lužickej kultúry. (L. Illášová - L. Veliačik, s. 89)

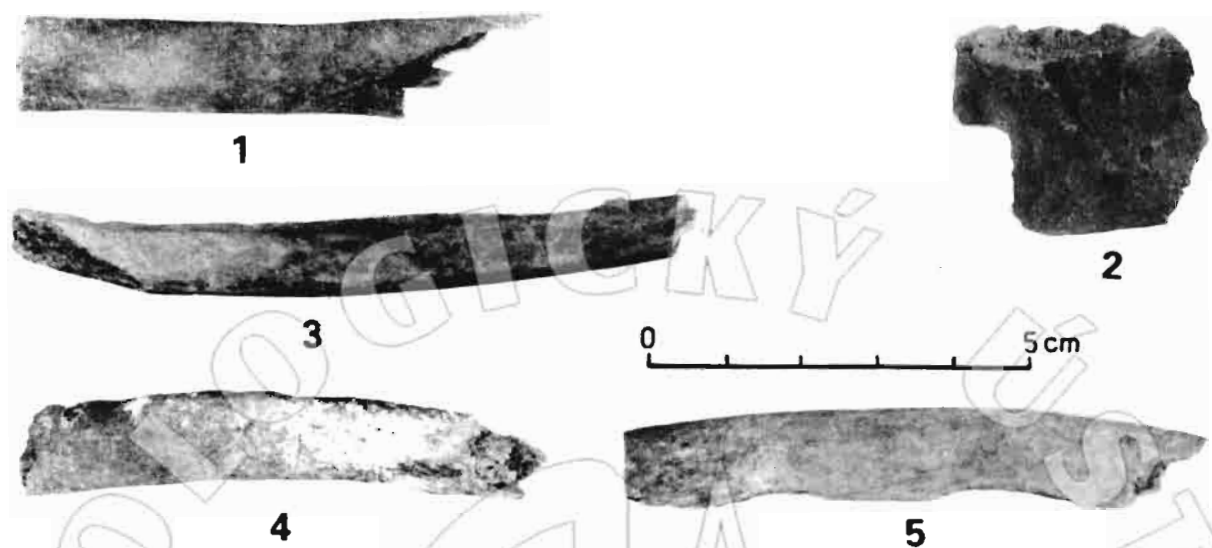
Obr. 49. Dvorníky, časť Posádka. Výber črepov maďarovskej kultúry. (P. Ištók - J. Izóf - R. Kujovský, s. 89)

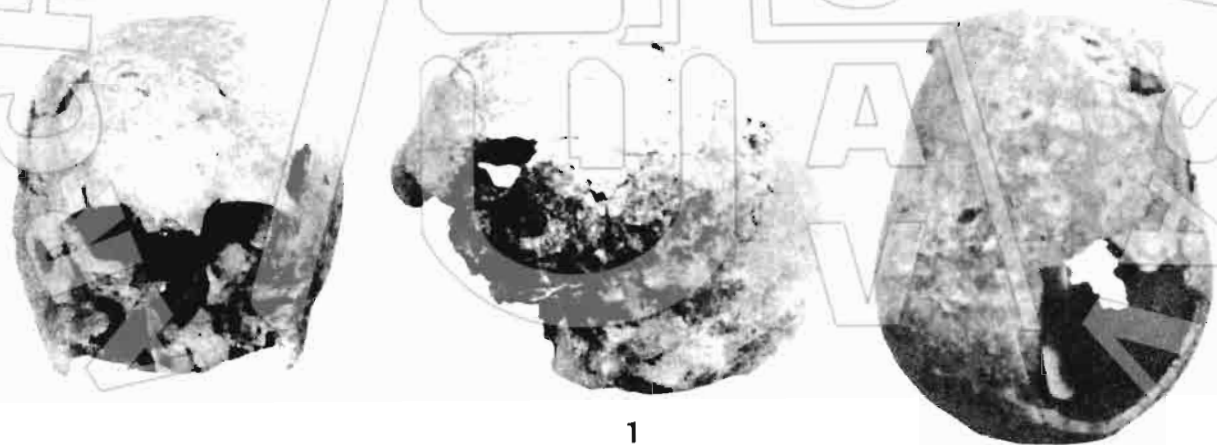
Obr. 50. *Sereď. Výber materiálu zo sídliska (4, 5) a z kostrového hrobu (1-3) v polohe Gazdovské pole, (P. Iščok - J. Ižóf - R. Kujovský, s. 89)*

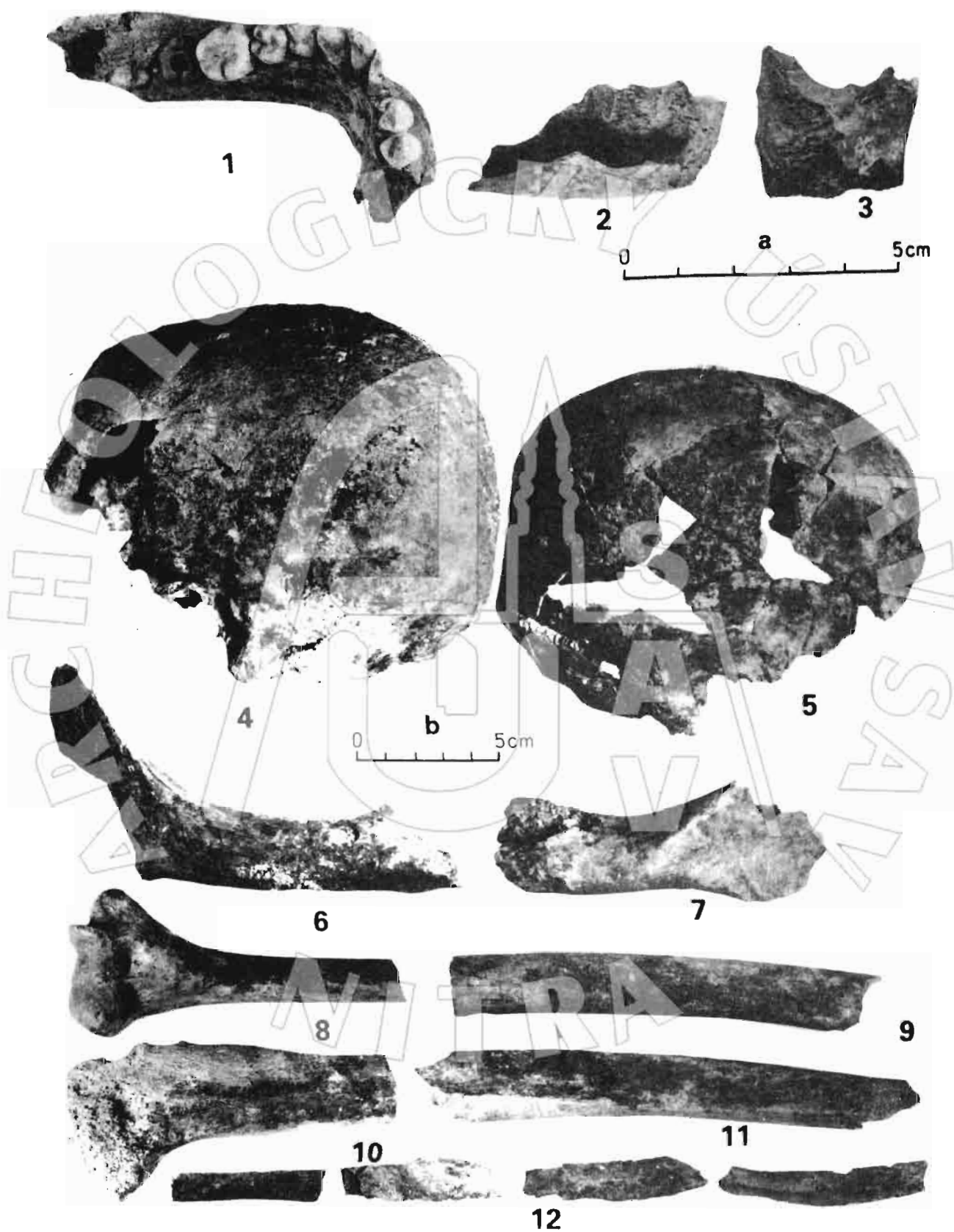
Obr. 51. *Ivanka pri Nitre. Lebka ženy z hrobu 1 vo veku adultus II. (J. Jakab, s. 90)*

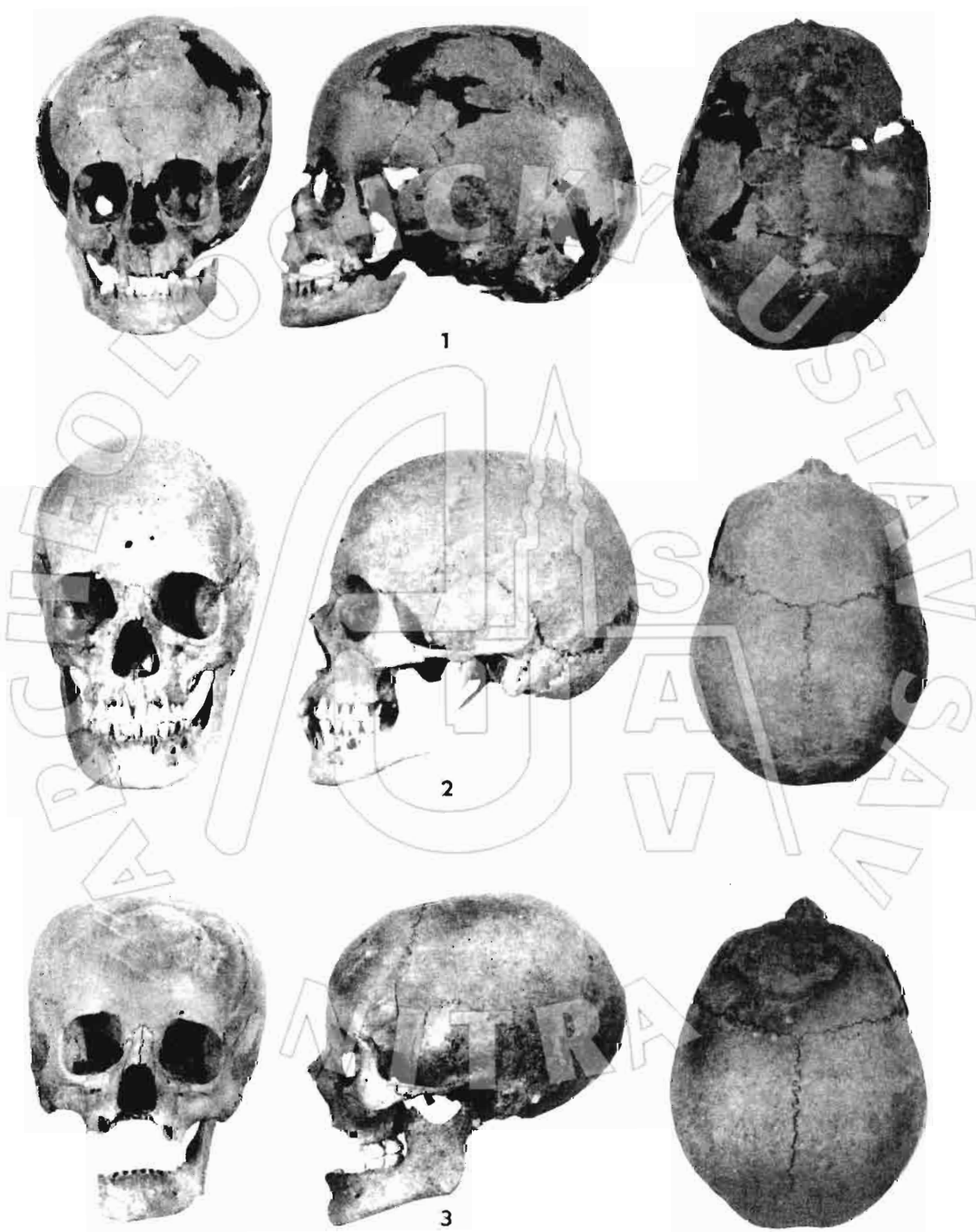
Obr. 52. Ivanka pri Nitre. Antropologický materiál z hrobu 1. 1, 3-5 - úlomky rebier so zlomeninami z perimortálneho obdobia; 2 - telo stavca so zásekom. (J. Jakab, s. 90)

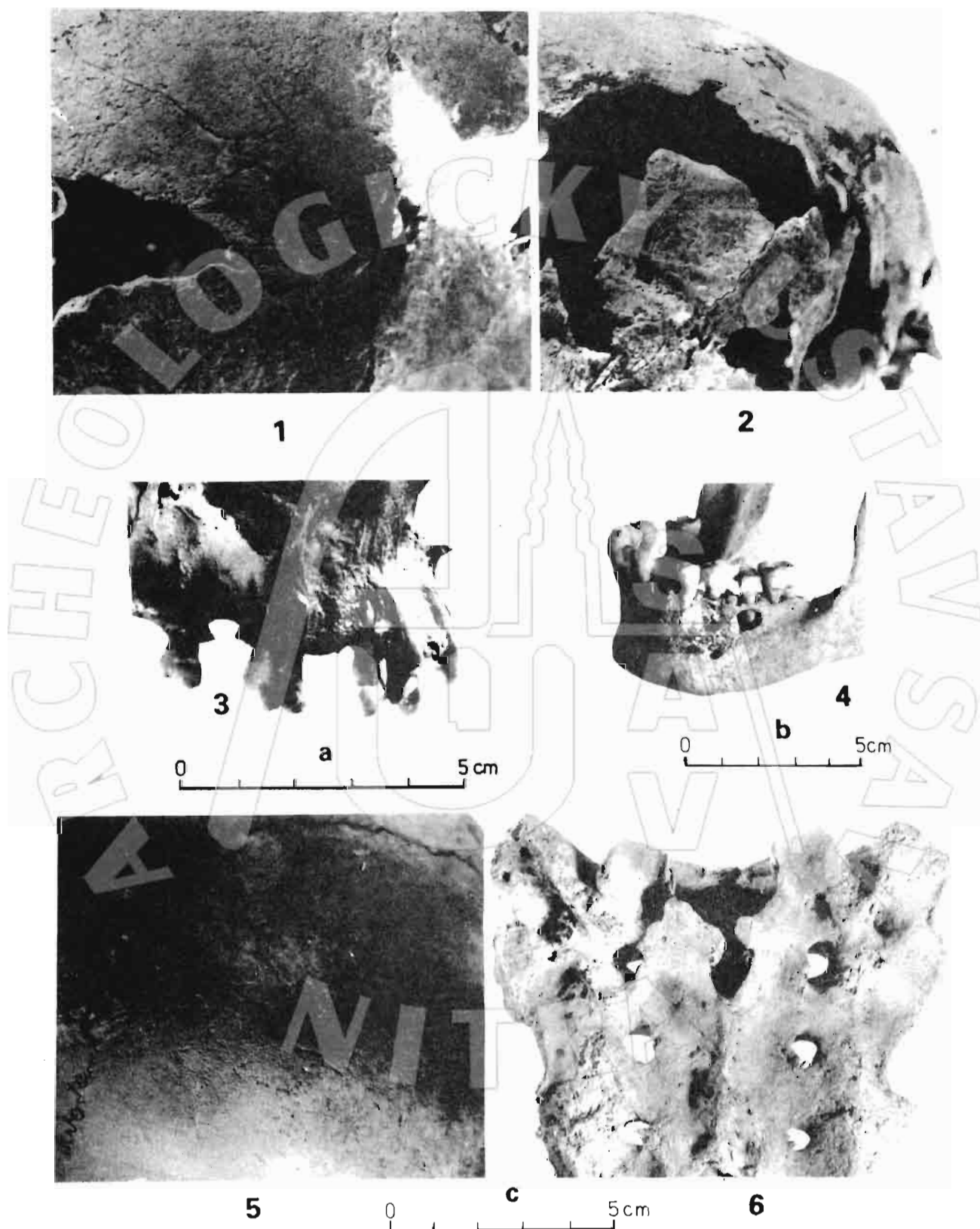
Obr. 53. Bešeňov (Paškom). 1 - časť lebky ženy z hrobu 3; 2 - časť lebky ženy z hrobu 4. (J. Jakab, s. 92)

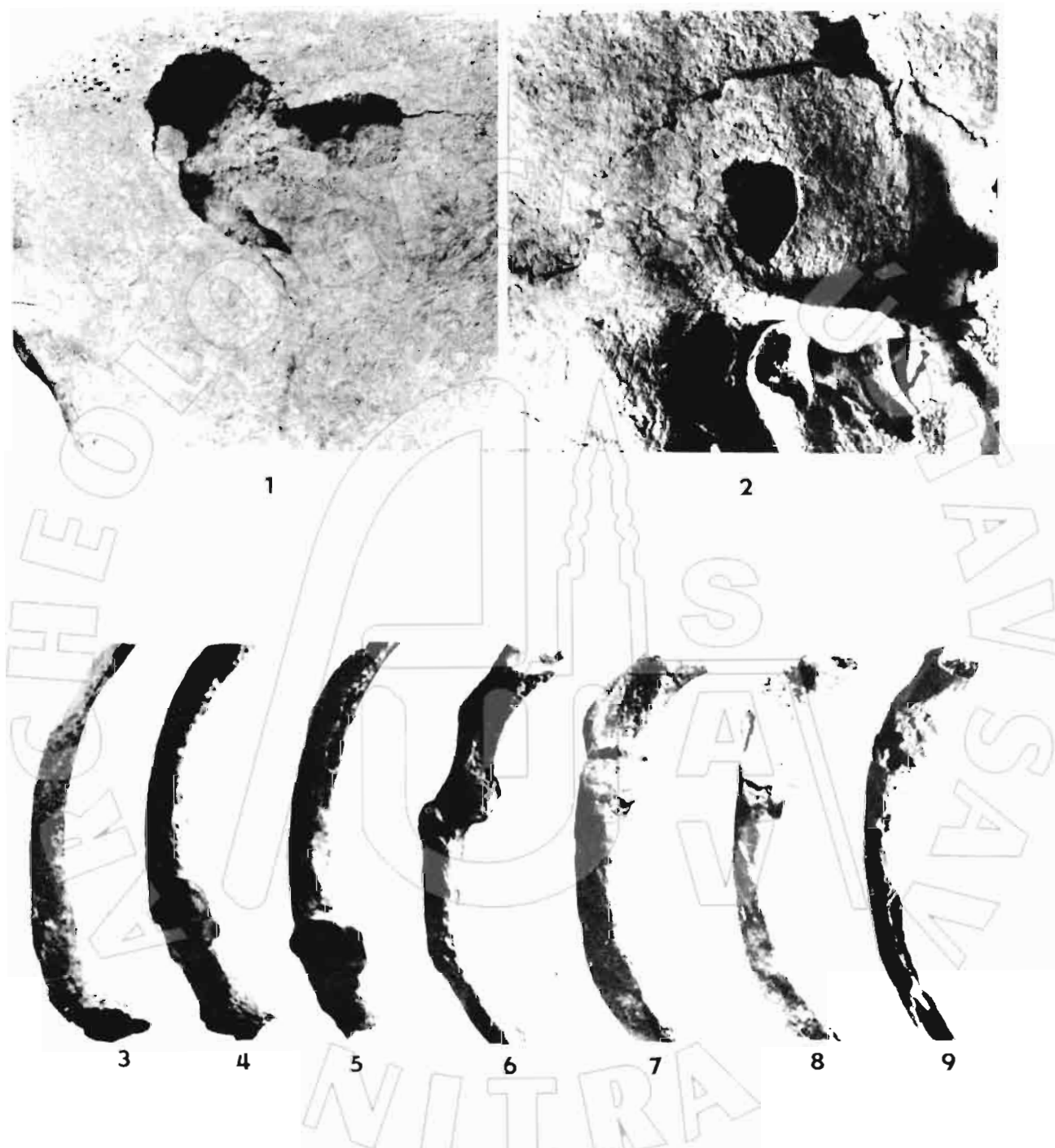
Obr. 54. Bešeňov (Paškom). 1-3 - nepriame zlomeniny na detskej sánke a líčnej kosti z hrobu 1; 4 - tmavosivé až čierne škovny na ženskej lebke z hrobu 3; 5-12 - tmavosivé až čierne škovny na ženskej lebke, úlomkoch sánky a kostiach postkraniálneho skeletu z hrobu 4. Mierka a: 1-3; b: 4-12. (J. Jakab, s. 92)

Obr. 55. Mužla, časť Jurský Chlm. 1 - lebka dieťaťa z hrobu 1; 2 - lebka ženy z hrobu 2; 3 - lebka dieťaťa z hrobu 3. (J. Jakab, s. 94)

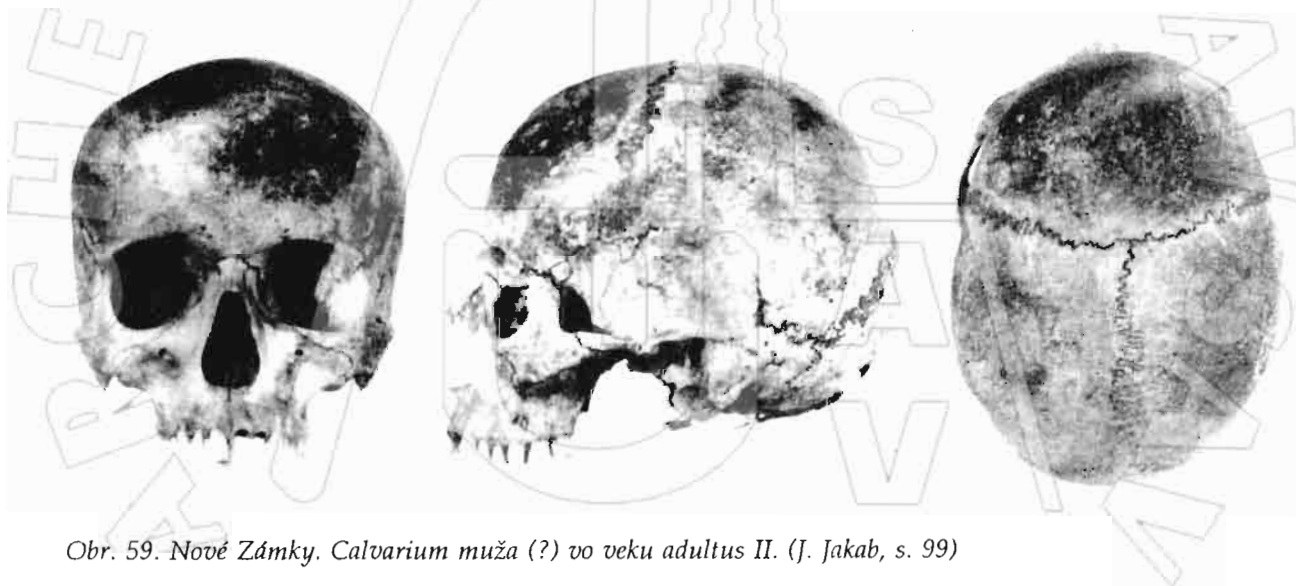
Obr. 56. Mužla, časť Jurský Chlm. 1, 2 - umelý otvor na temennej a záhlavnej kosti dieťaťa z hrobu 1; 3, 4 - paradentóza, lôžková cysta pri M_2 a koreňová cysta pri P_1 v pravej polovici čeluste a kaz M_1 a koreňová cysta pri M_1 vľavo v sánke ženy z hrobu 2; 5 - cribra cranii (dieťa z hrobu 3,); 6 - úplný rázštep oblúka prvého krížového stavca dieťaťa z hrobu 3. Mierka a: 1-3; b: 4; c: 5, 6. (J. Jakab, s. 94)

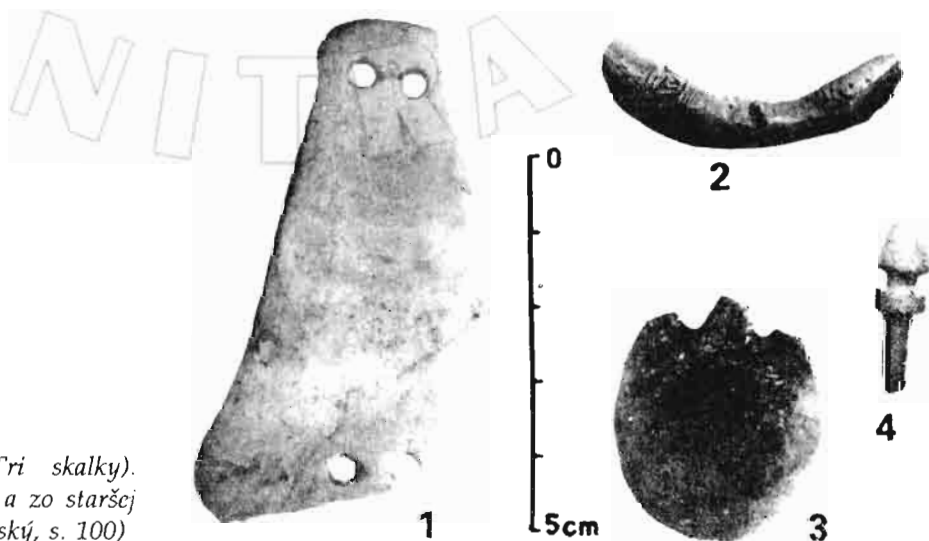
Obr. 57. Iža (Lcányvár). 1 - defekt po intencionálnom zásahu na ľavom spánku lebky ženy z hrobu 1/87; 2 - stopa po zásahu pravdepodobne z perimortálneho obdobia na panvovej kosti; 3-9 - artrotické zmeny na klbných plochách hrúbčiek rebier kostry ženy z hrobu 1/87. (J. Jakab, s. 97)

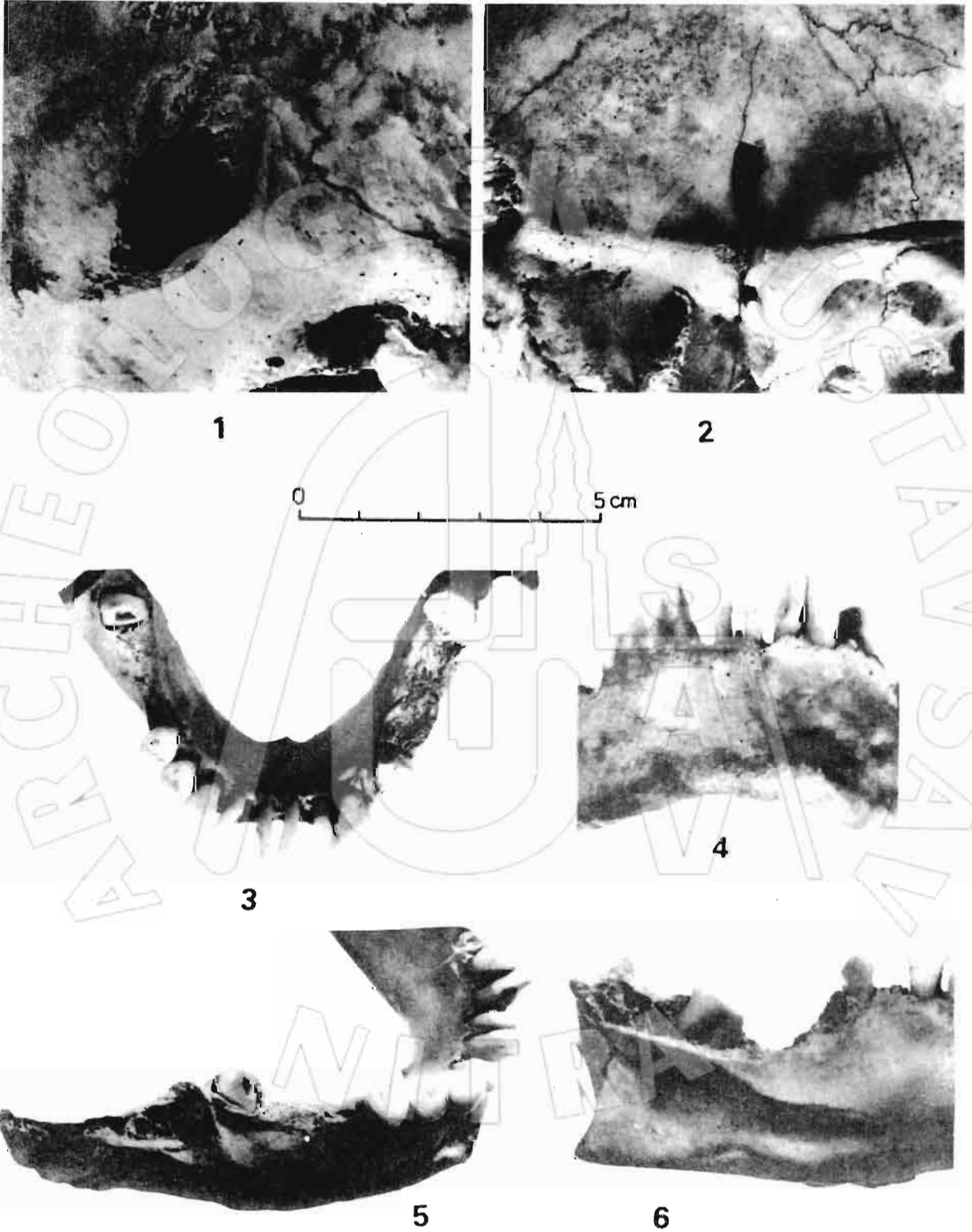
Obr. 58. Iža (Leányvár). Lebka ženy z hrobu 1/87. (J. Jakab, s. 97)

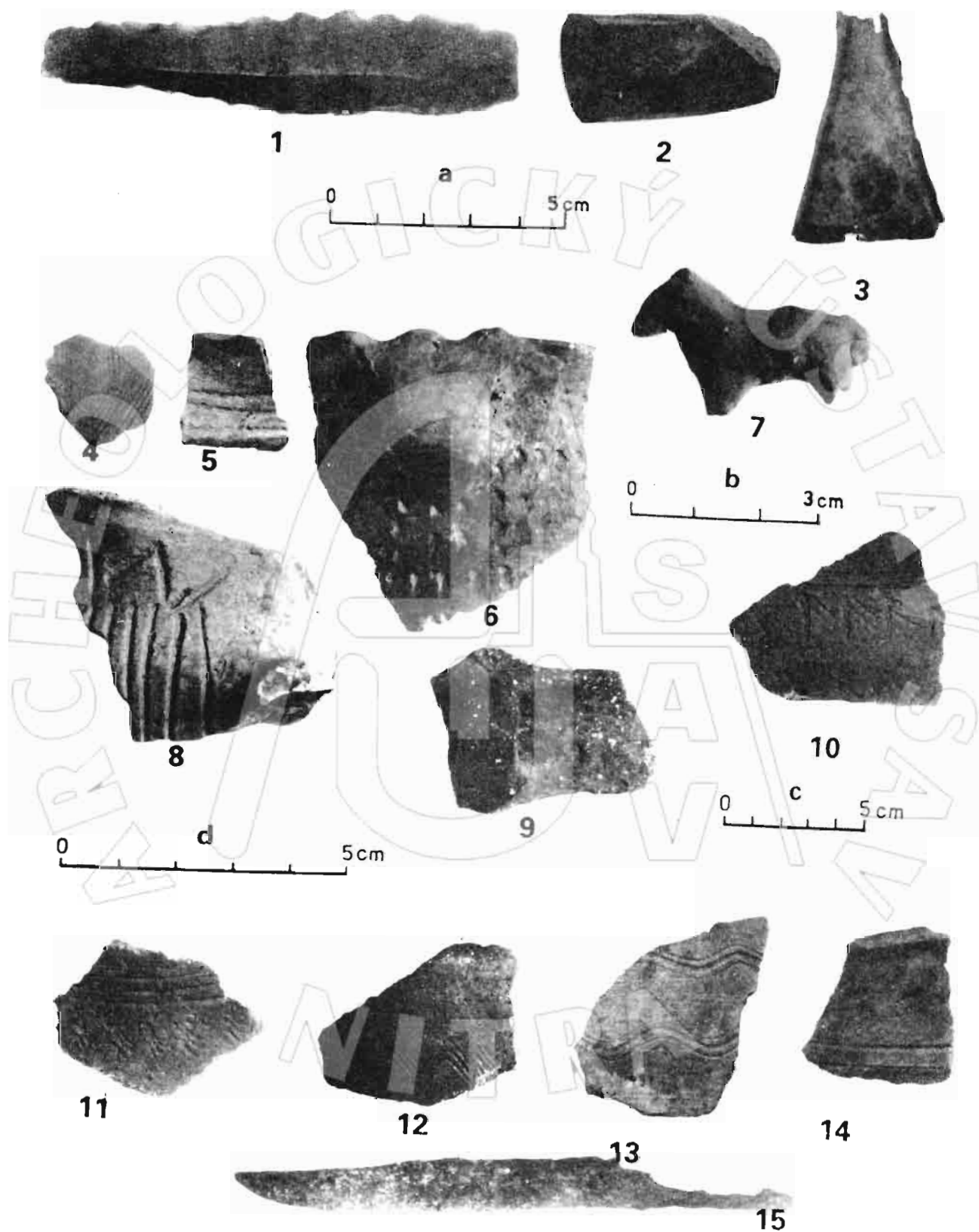
Obr. 59. Nové Zámky. Calvarium muža (?) vo veku adultus II. (J. Jakab, s. 99)

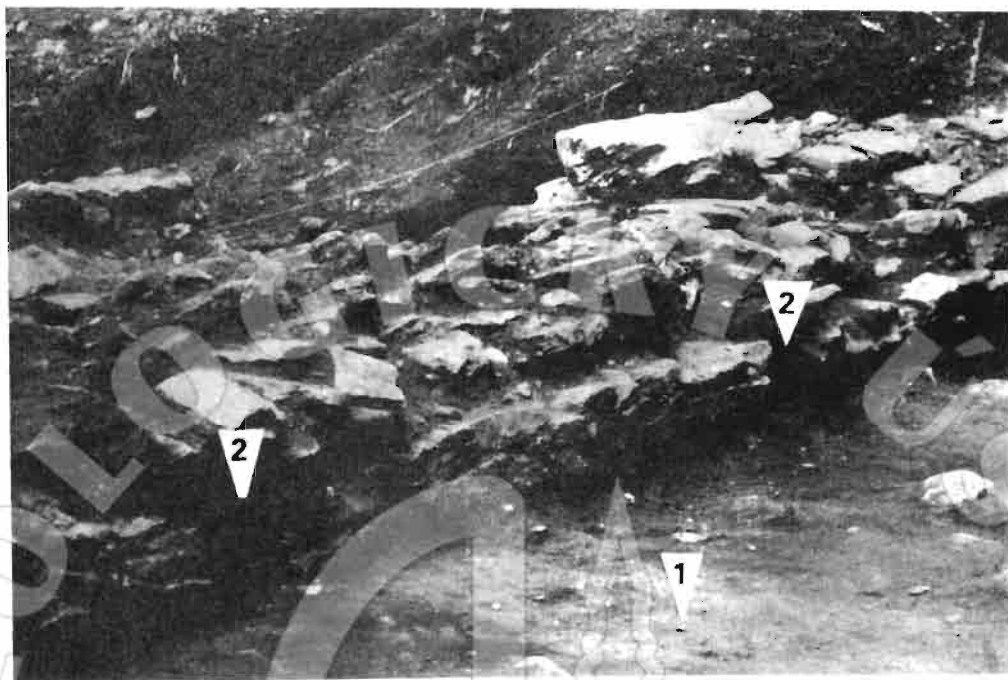
Obr. 60. Smižany (Tri skalky). Výber nálezov z neolitu a zo staršej doby bronzovej. (F. Javorský, s. 100)

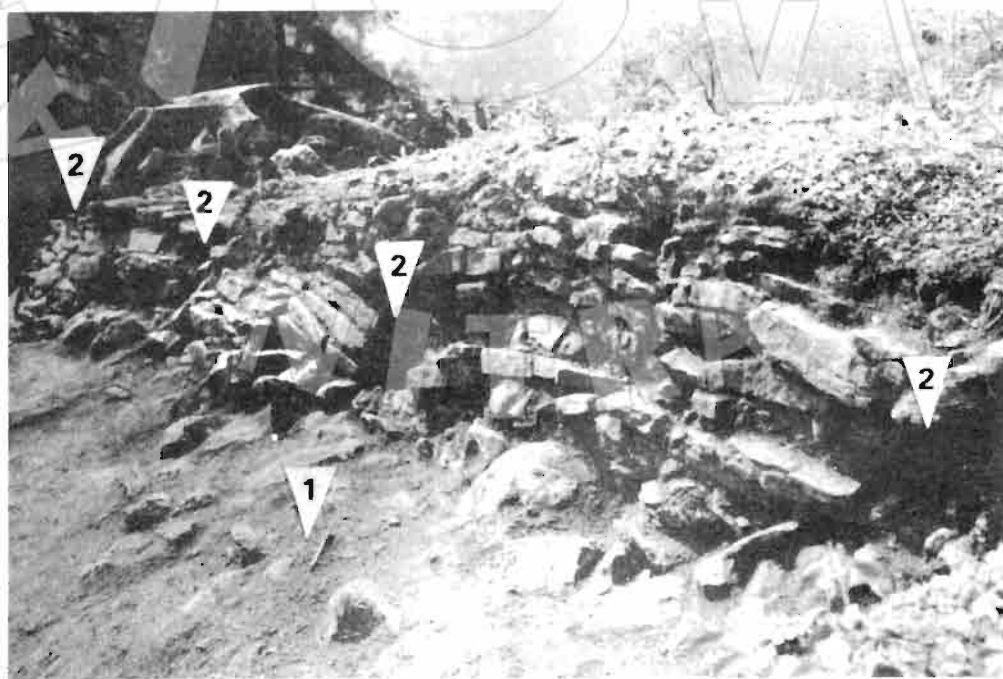
Obr. 61. Nové Zámky. 1 - stopa po sečnom poranení na záhlavnej kosti; 2 - stopa po záseku na spánku; 3 - sánka muža (?) s mutiláciou rezákov; 4 - mutilácia rezákov sánky; 5, 6 - nevyliečené zlomeniny ramien mandibuly. (J. Jakab, s. 99)

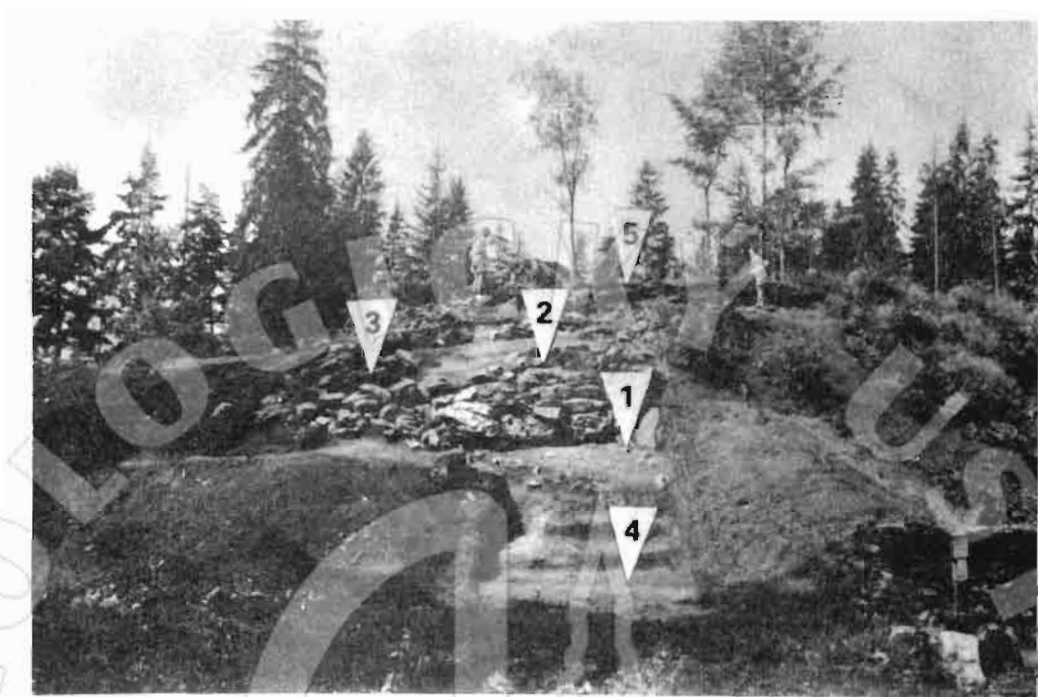
Obr. 62. Smižany - Spišské Tomášovce (Hradisko I). Výber nálezov z neolitu a eneolitu (1, 2, 4-8), z doby bronzovej (3, 9) a z 8.-11. storočia (10-15). (F. Javorský, s. 101)

Obr. 63. Smižany - Spišské Tomášovce (Hradisko I). 1 - planírka pod základom slovanského valu; 2 - lôžka pre priečne brvná vo vale. (F. Javorský, s. 101)

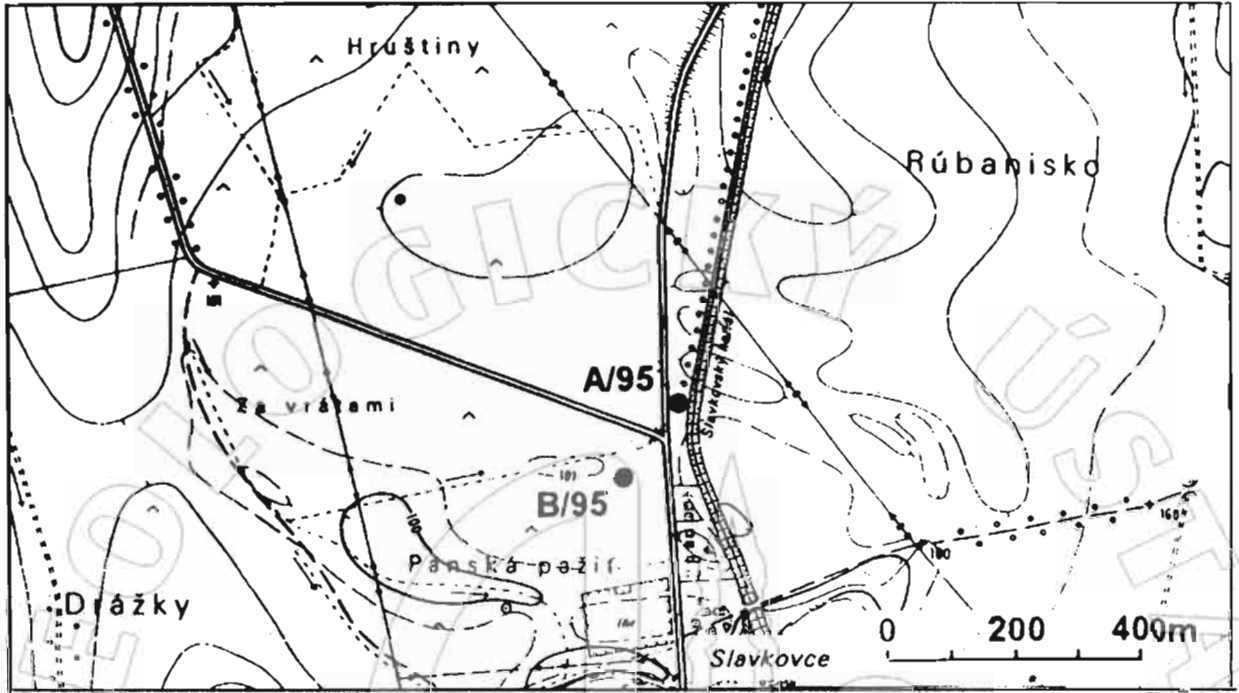
Obr. 64. Smižany - Spišské Tomášovce (Hradisko I). 1 - planírka deštrukcie valu púchovskej kultúry; 2 - múr slovanského valu s lôžkami pre priečne brvná. (F. Javorský, s. 101)

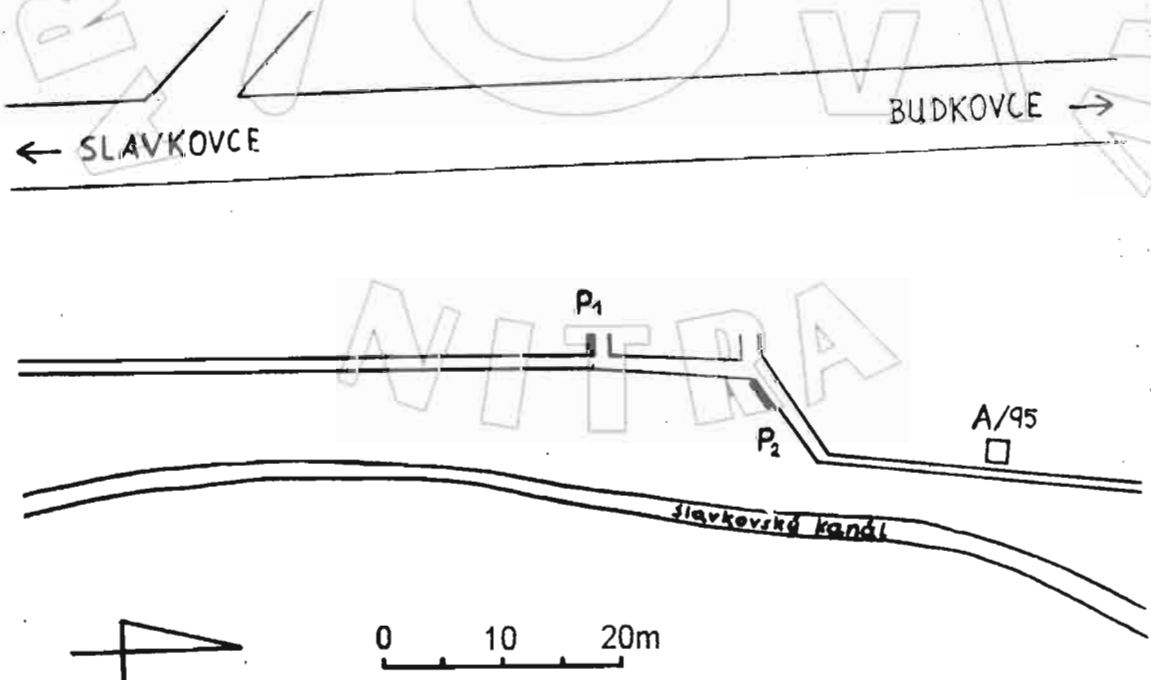
Obr. 65. Smižany - Spišské Tomášovce (Hradisko I). 1 - podlaha objektu z doby bronzovej; 2 - múr valu púchovskej kultúry; 3 - severné krídlo brány púchovského opevnenia; 4 - priekopa púchovskej fortifikácie; 5 - múr slovanského valu. (E. Javorský, s. 101)

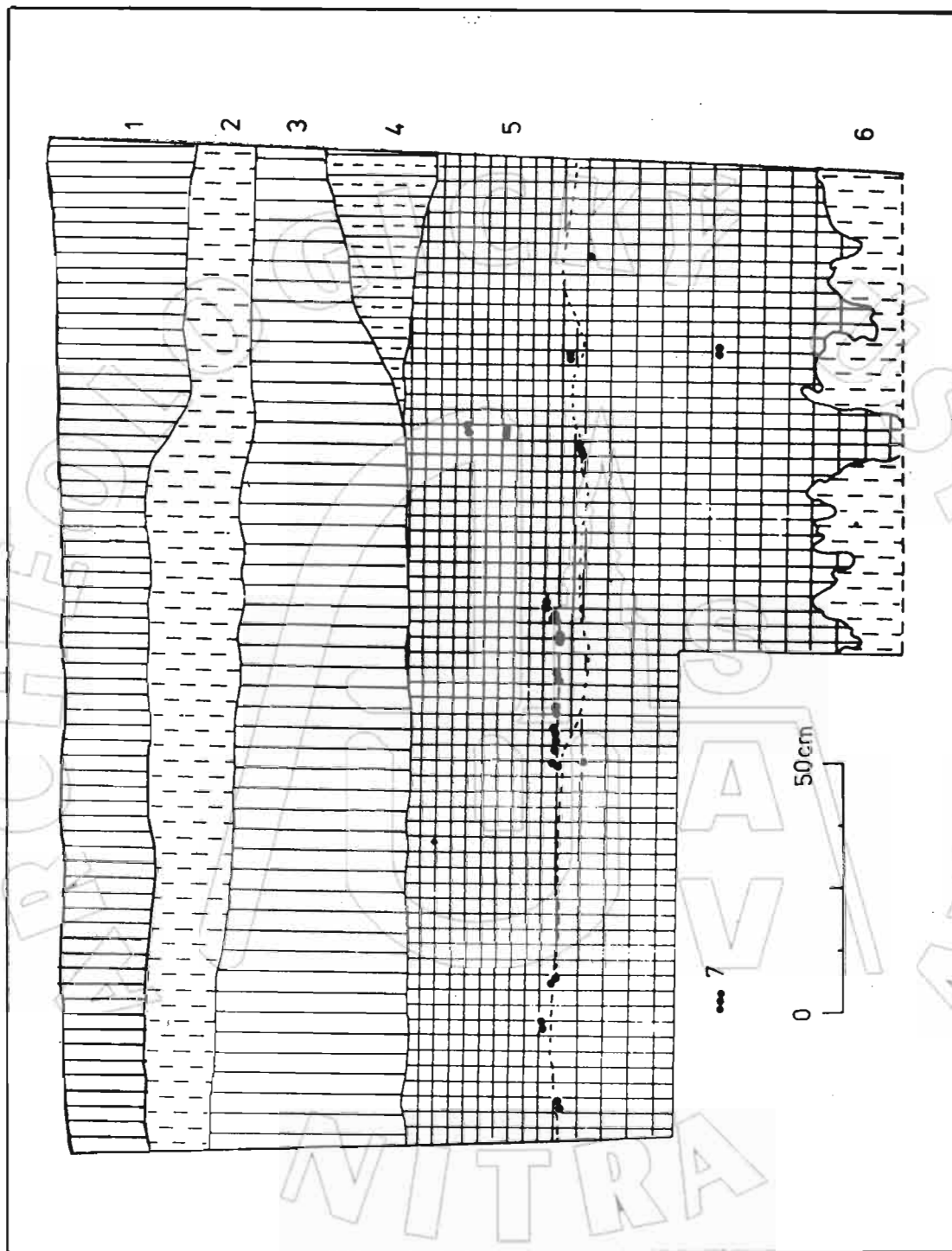
Obr. 66. Smižany - Spišské Tomášovce (Hradisko I). 1 - planírka nad objektom z doby bronzovej; 2 - múr slovanského valu nad cestou k bráne. (E. Javorský, s. 101)

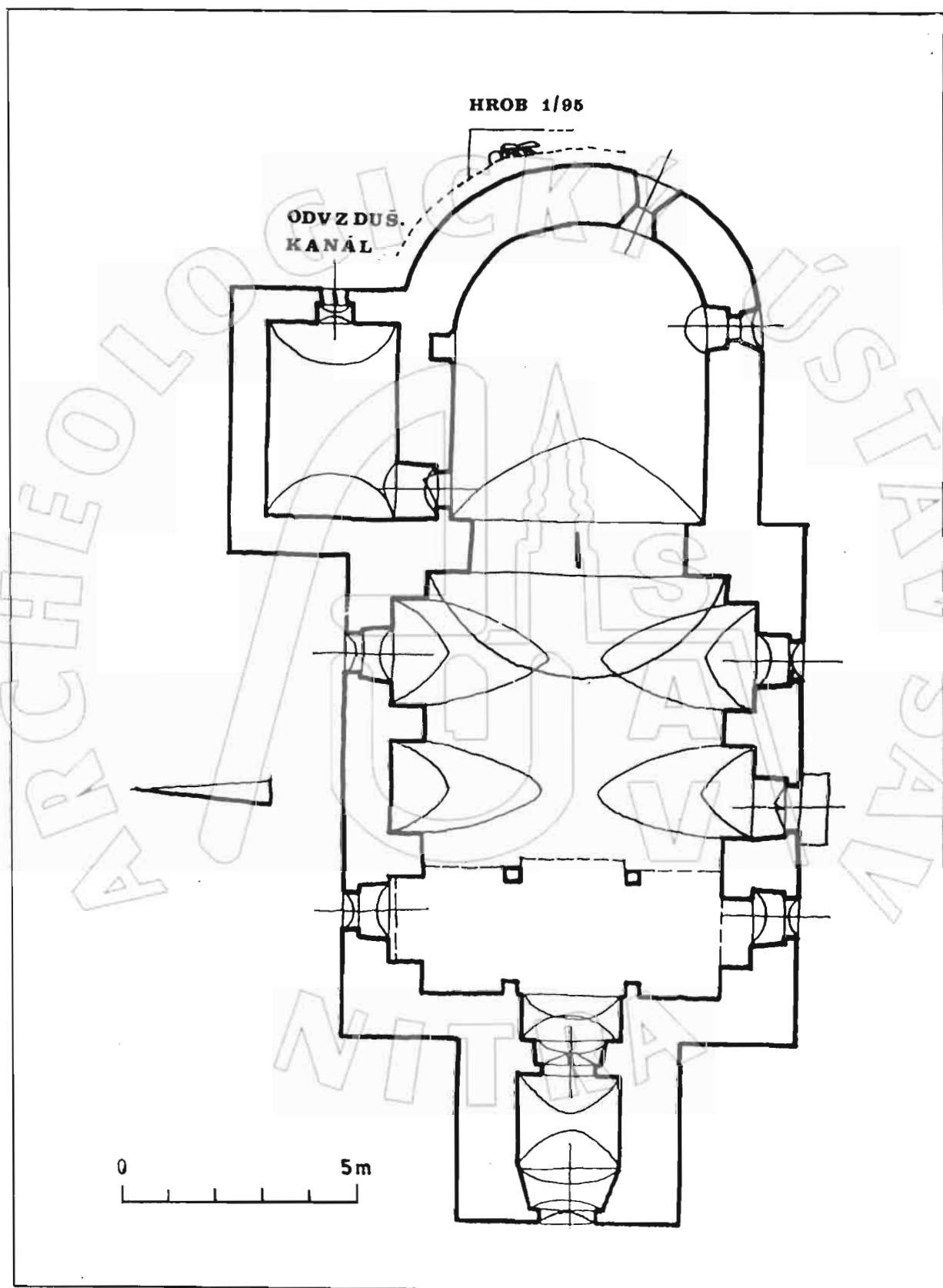
Obr. 67. Slavkovce (Pri Slavkovskom kanáli; Panská pažir). Lokalizácia sondážnych výkopov A/95 a B/95. (M. Kaczanowska et alii, s. 104)

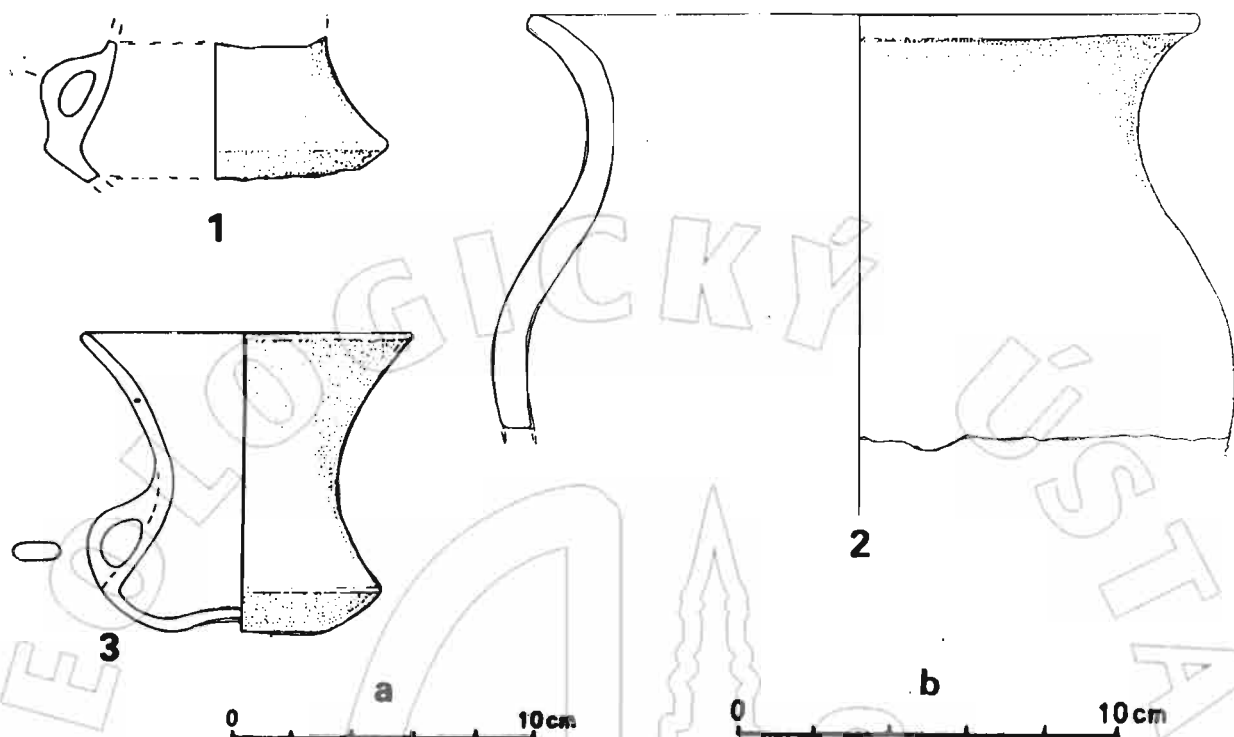
Obr. 68. Slavkovce (Pri Slavkovskom kanáli). Situačný plán lokality so sondou A/95 a preskúmanými profilmi P1 a P2. (M. Kaczanowska et alii, s. 104)

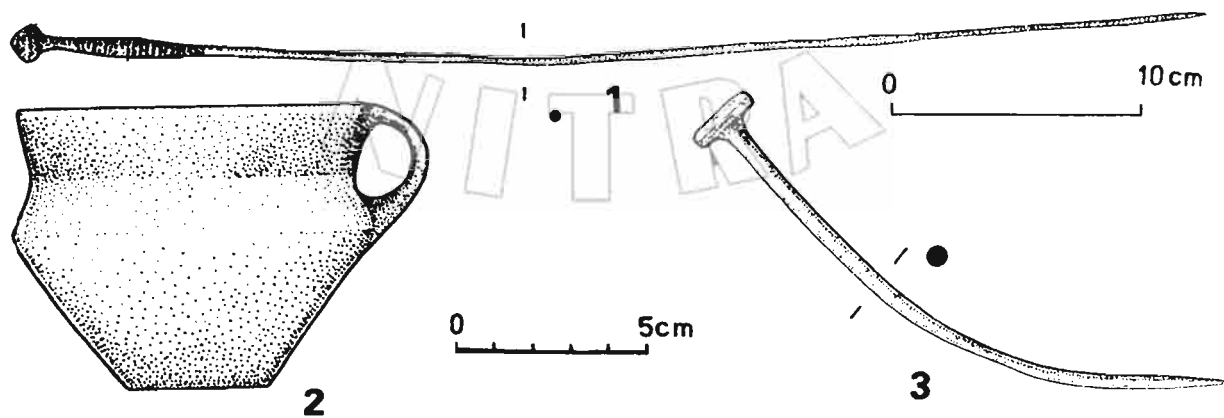
Obr. 69. Slavkovce (Pri Slavkovskom káňdli). Severný profil sondy A95. Legendu: 1 - sivoohnedá hlinitá vrstva; 2 - tmavozlá vrstva; 3 - svetlohnedá vrstva; 4 - sivá až svetlohnedá vrstva; 5 - hlinitá alebo hlinitofloviťá vrstva, hore výrazne čierna, dole sivočierna; 6 - vrstva sivožltej hliny so stopami močiarnnej vegetácie; 7 - mazanica. (M. Kaczanowska et alii, s. 104)

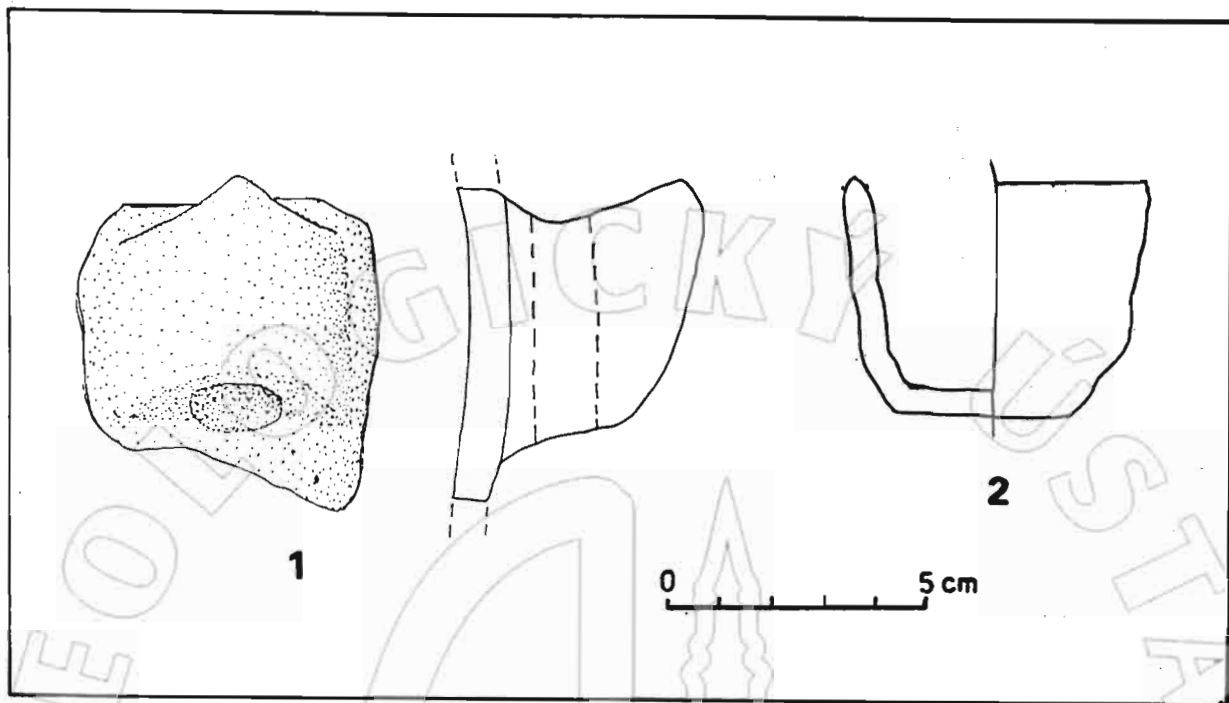
Obr. 70. Timoradza. Pôdorys r. k. kostola sv. Andreja apoštola a kostrový hrob 1/95. (S. Katkin, s. 108)

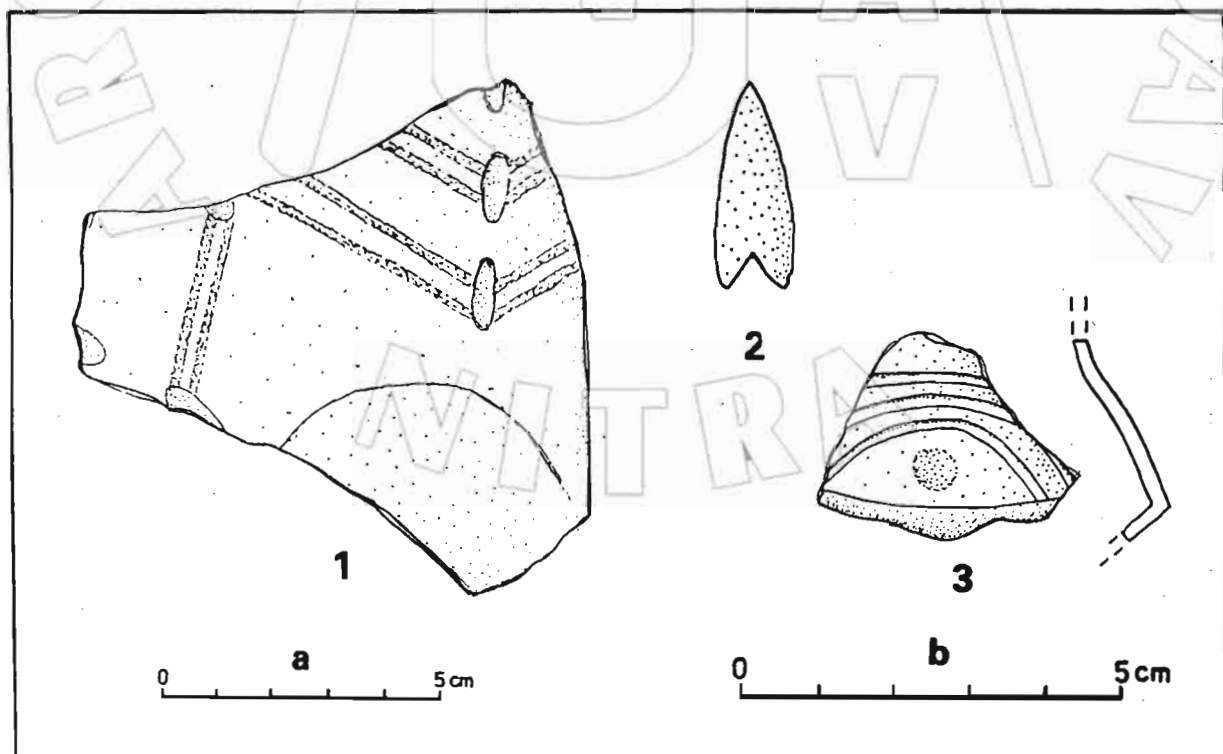
Obr. 71. Nitra (Štefánikova trieda). Nálezy hrobovej (2, 3) a sídliskovej keramiky (1). (S. Katkin - J. Katkinová, s. 110)

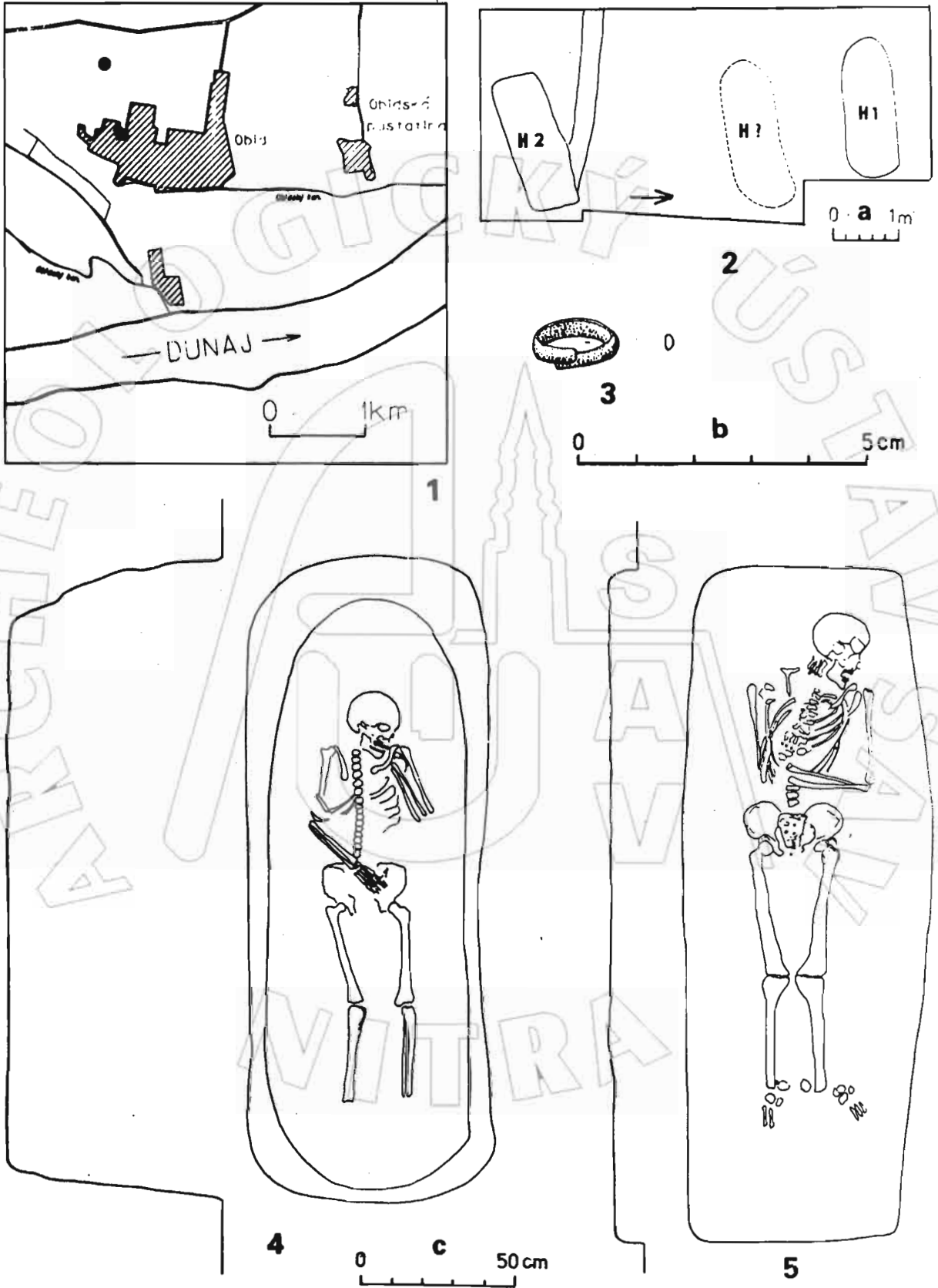
Obr. 72. Krakovany (Dolné dielce). Inventár žiarového hrobu lužickej kultúry. (M. Klčo - V. Krupa, s. 113)

Obr. 73. Nitra, časť Mlynárce. Nálezy lengyelskej kultúry z koryta rieky Nitry. (R. Kujovský, s. 114)

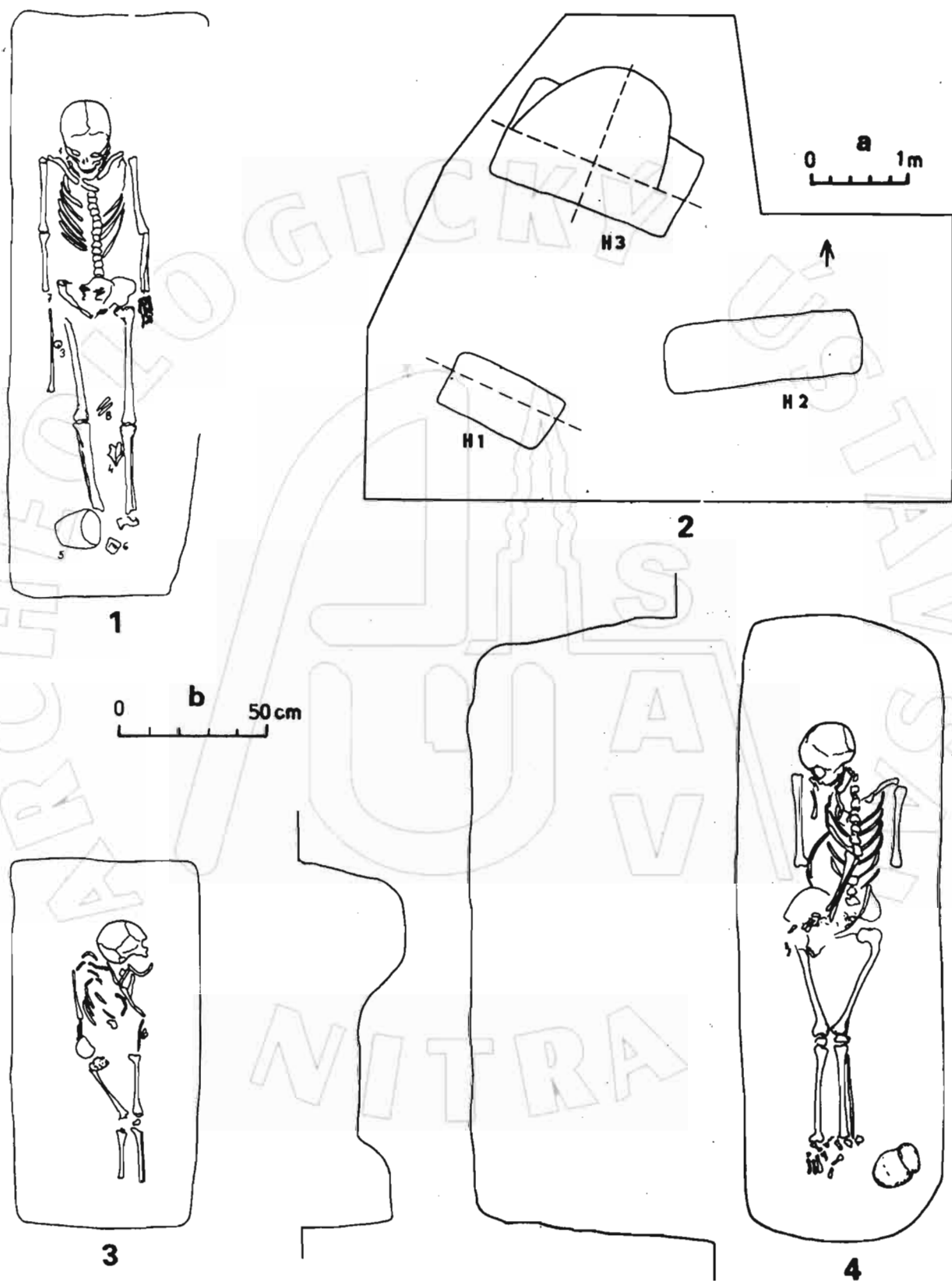
Obr. 74. Trenčín, časť Istebník (Orechové). Výber nálezov z neolitu (1), eneolitu (2) a mladšej doby bronzovej (3). (R. Kujovský - E. Pavlovičová, s. 115)

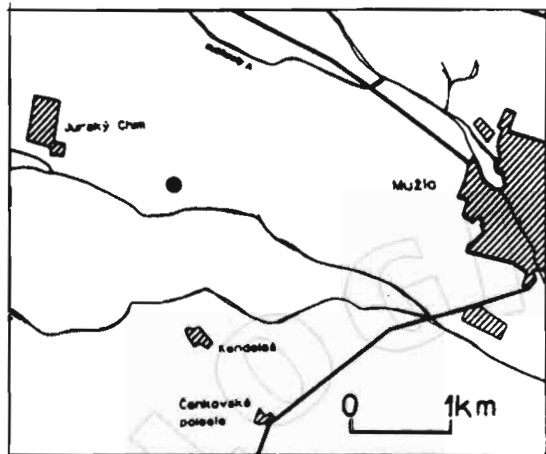
Obr. 75. Štúrovo, časť Obid (Bánom I). 1 - Situačný plán náleziska; 2 - odkrytá plocha s hrobmi; 3 - bron-
zový prsteň z hrobu 1; 4 - hrob 1; 5 - hrob 2. Mierka a: 2; b: 3; c: 4, 5. (I. Kuzma, s. 115)

Obr. 76. Štúrovo, časť Obid (Bánom I). 1 - letecká snímka pohrebiska; 2 - hrobová jama (?); 3 - hrob 1 pred vybraním; 4 - hrob 1; 5 - hrob 2; 6 - profil žlabu v stene sondy. (I. Kuzma, s. 115)

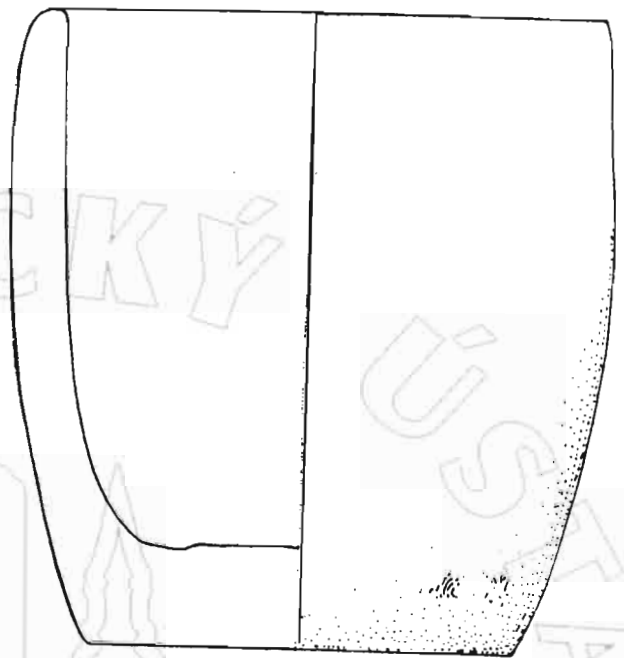
Obr. 77. Mužla, časť Jurský Chlm. 1 - hrob 3; 2 - plán sondy 2 s hrobmi; 3 - hrob 1; 4 - hrob 2. Mierka a: 2; b: 1, 3, 4. (I. Kuzma, s. 117)

1

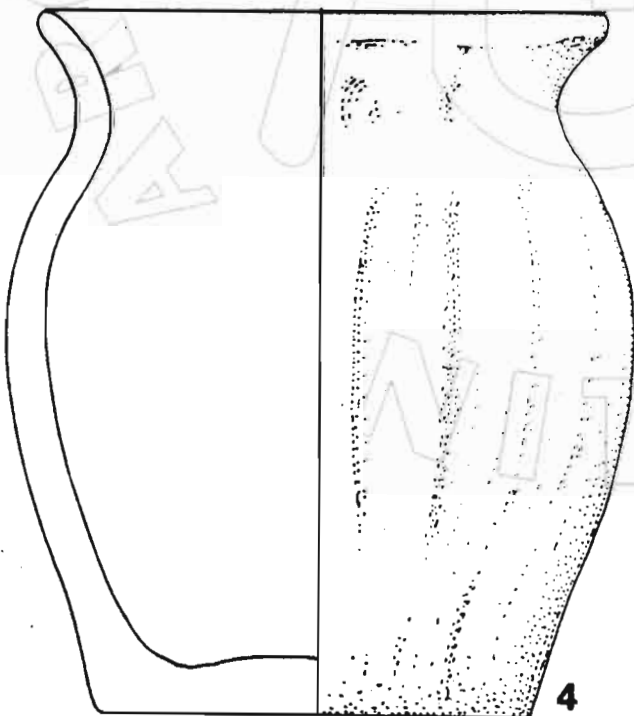

3

2

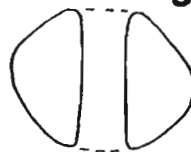
0 5 cm

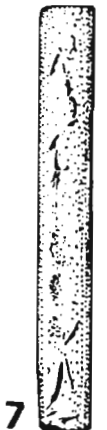
4

5

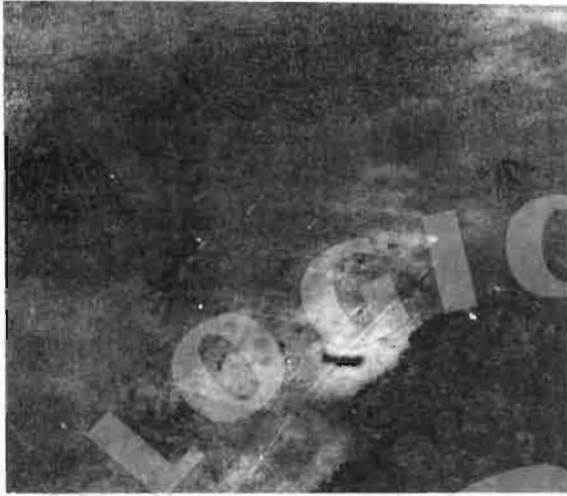

6

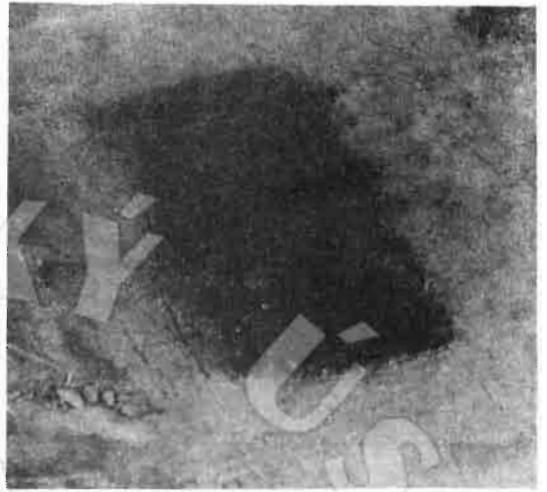

7

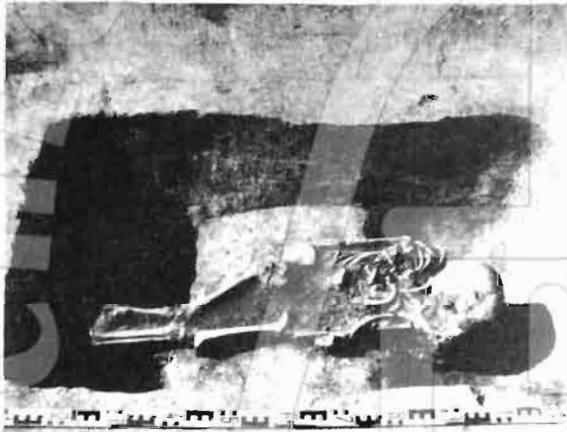
Obr. 78. Mužlo, část Jurský Chlm. 1 - situační plán lokality; 2, 3, 5-7 - nádoba, pracka, praslen a kostěné rúrky z hrobu 3; 4 - nádoba z hrobu 2. (I. Kuzma, s. 117)

1

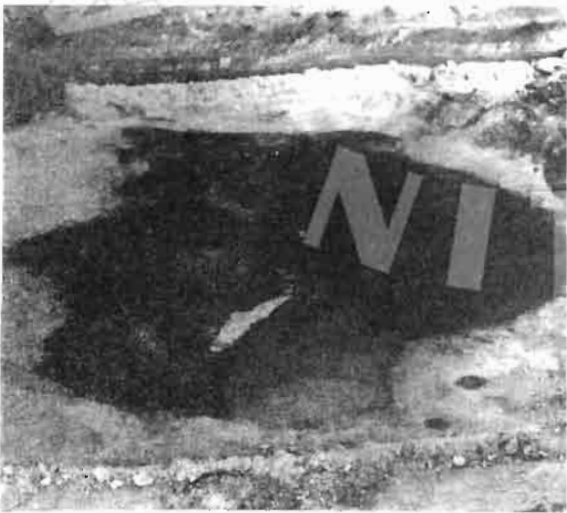
2

3

4

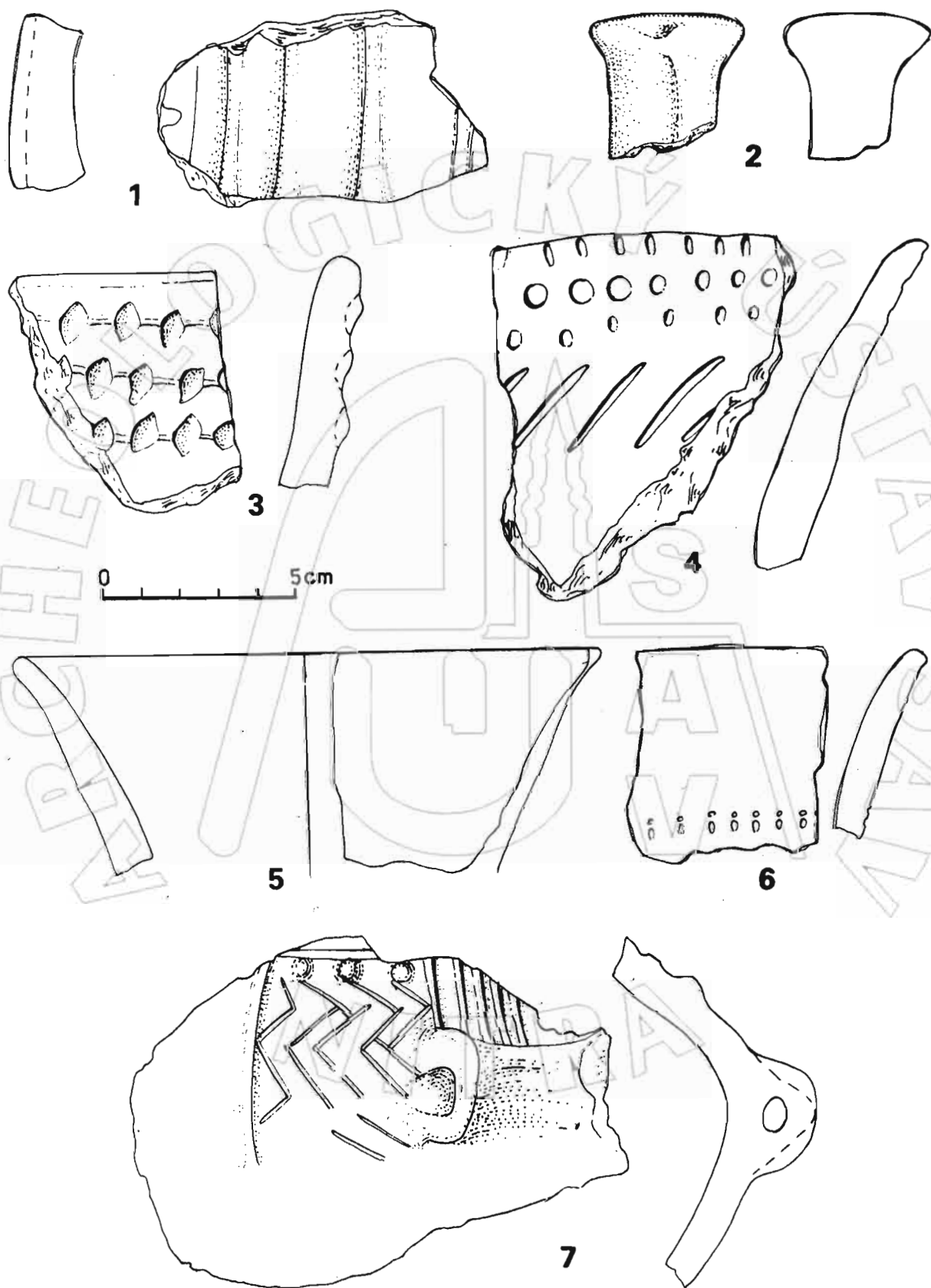

5

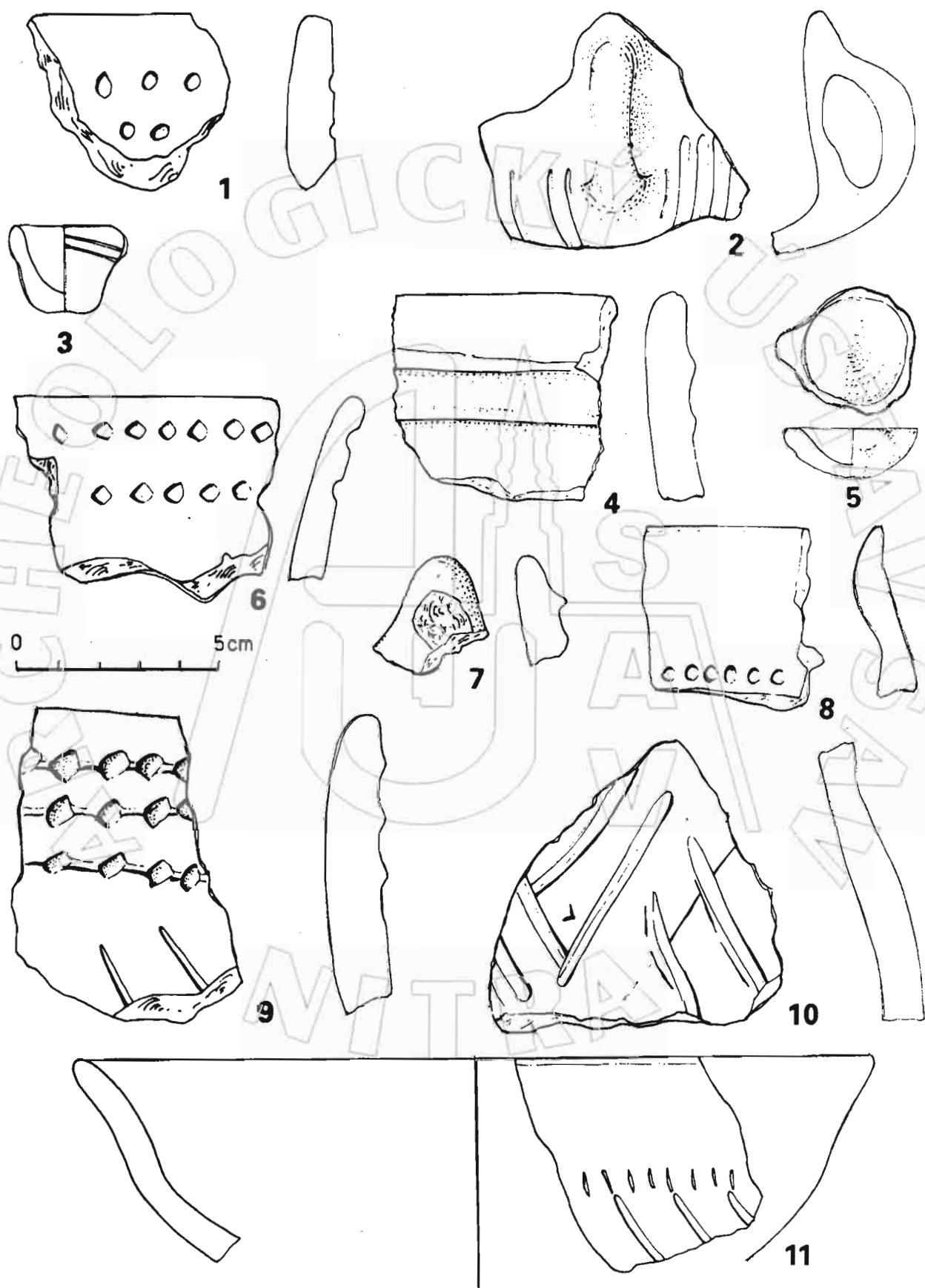

6

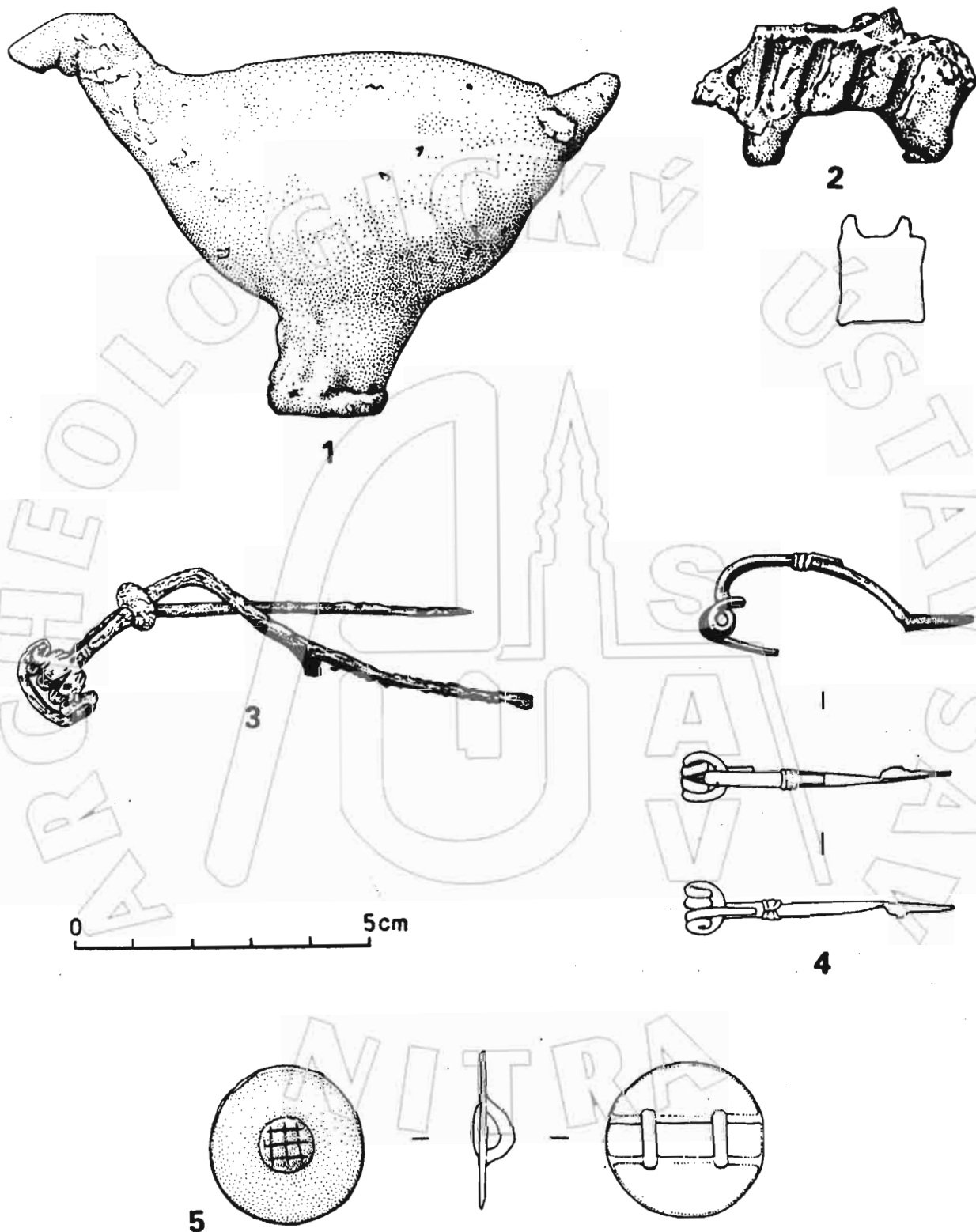
Obr. 79. Mužla, časť Jurský Chlm. 1 - letecká snímka pohrebiska; 2 - hrob 1 pred vybraním; 3 - hrob 1; 4 - hrob 2; 5 - hrob 3 pred vybraním; 6 - hrob 3. (I. Kuzma, s. 117)

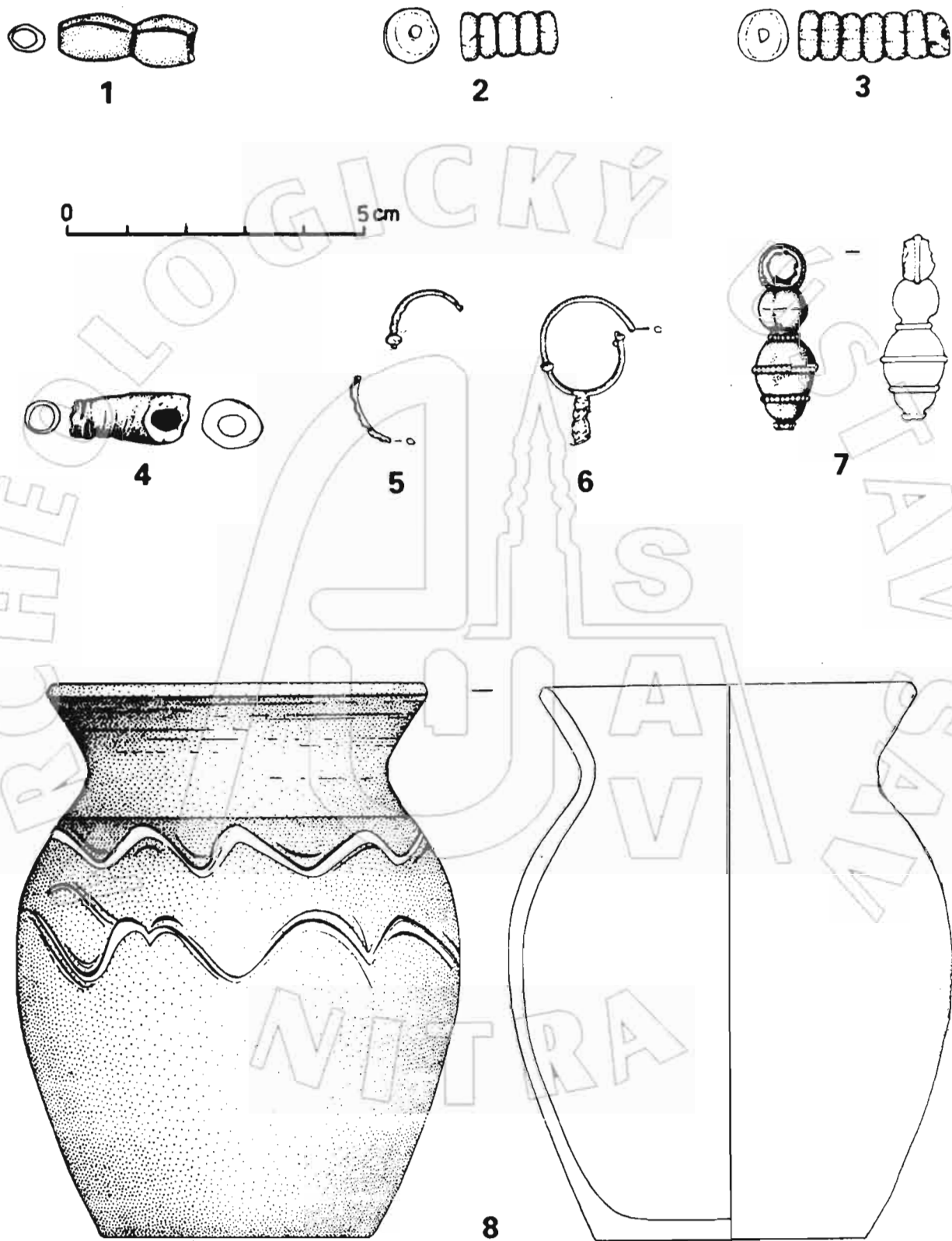
Obr. 80. Mužla, část Jurský Chlm. Výber materiálu z objektu 1. (I. Kuzma, s. 117)

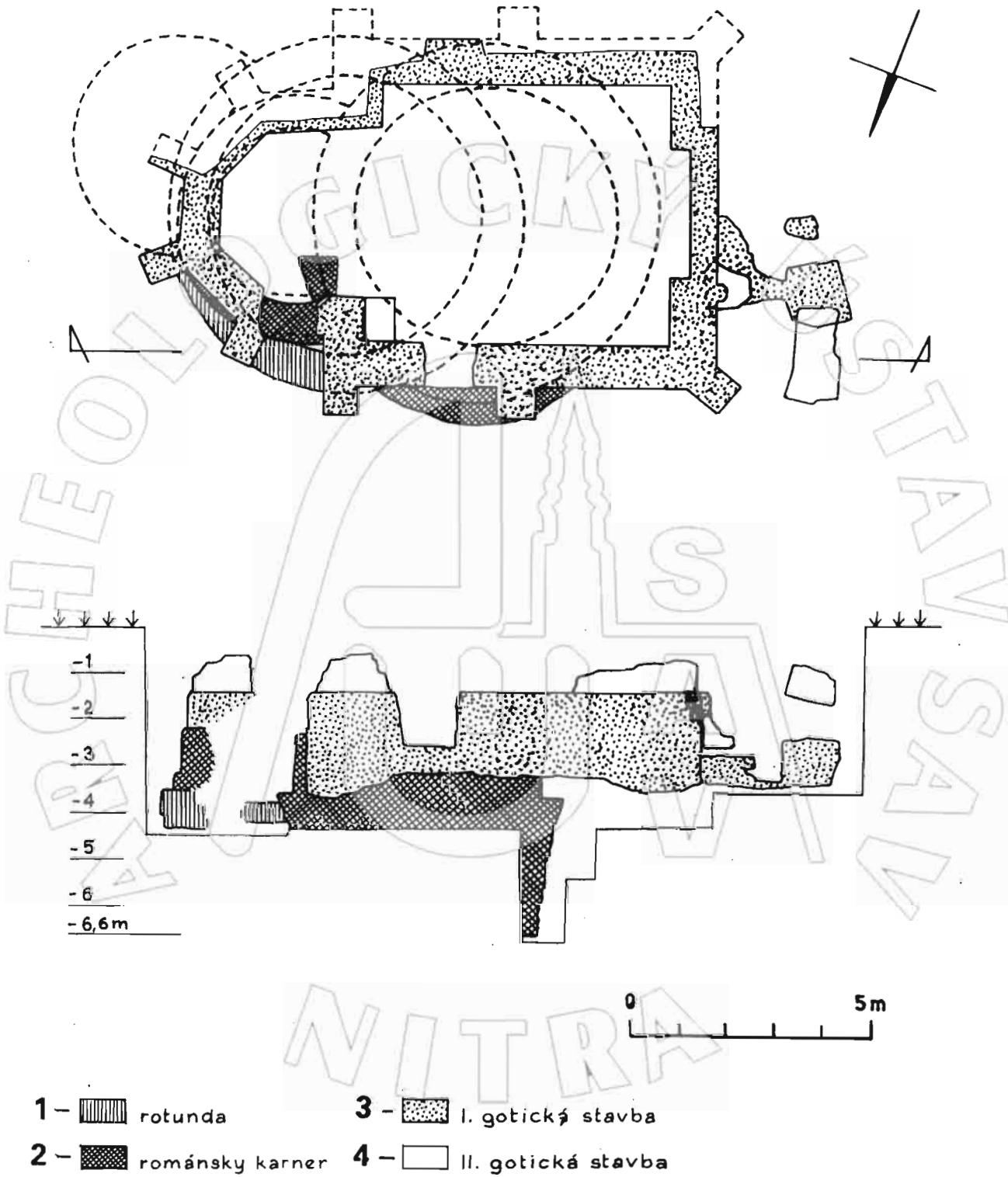
Obr. 81. Mužla, část Jurský Chlm. Výber materiálu z objektu 2. (I. Kuzma, s. 117)

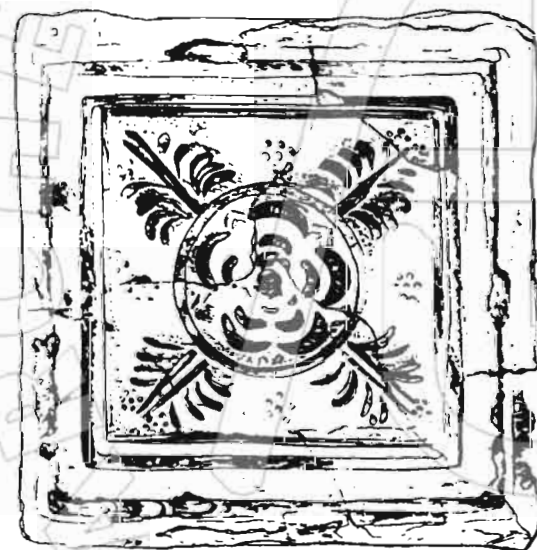
Obr. 82. Bratislava (Ulřulínska ul.). Nálezy z doby halštatskej z objektu 21/95 (1, 2) a z doby laténskej z objektov 27/95 (3, 4) a 22/95 (5). (B. Lesák - M. Musilová - J. Hořšo, s. 124)

Obr. 83. Bratislava (Uřšulínska ul.). Nález z hrobov 4/95 (1-4, 8), 6/95 (5, 6) a 11/95 (7) z 9.-10. stor. (B. Lesák - M. Musilová - J. Hořšo, s. 124)

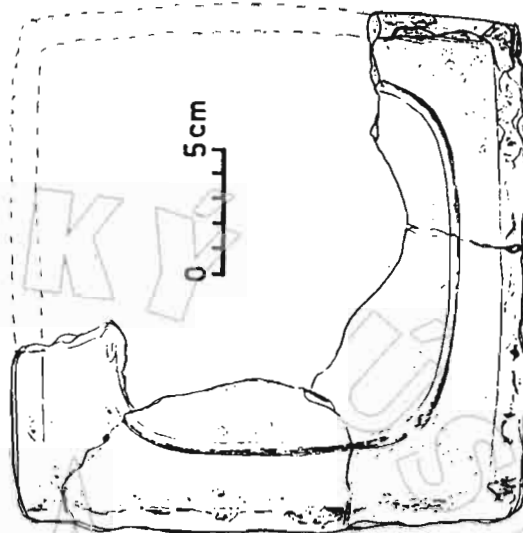
Obr. 84. Bratislava (Námestie SNP). Kaplnka sv. Jakuba. Pôdorys a bočný pohľad na odkryté murivá so sut-
erénom ossária románskeho karnera. Legenda: 1 - rotunda; 2 - románsky karner; 3 - I. gotická stavba; 4 - II.
gotická stavba. (B. Lesák - M. Musilová - J. Hoško, s. 124)

2

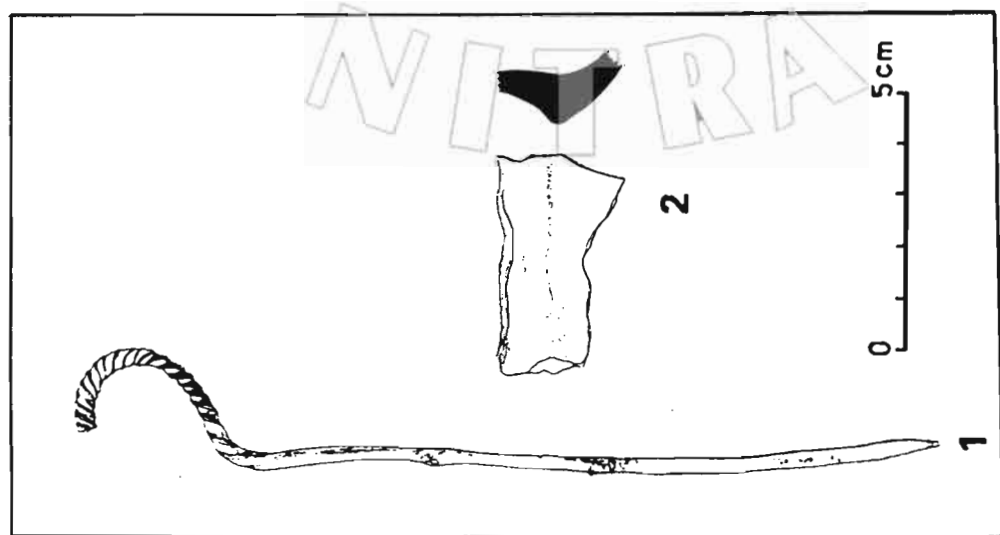

3

4

0 5 cm

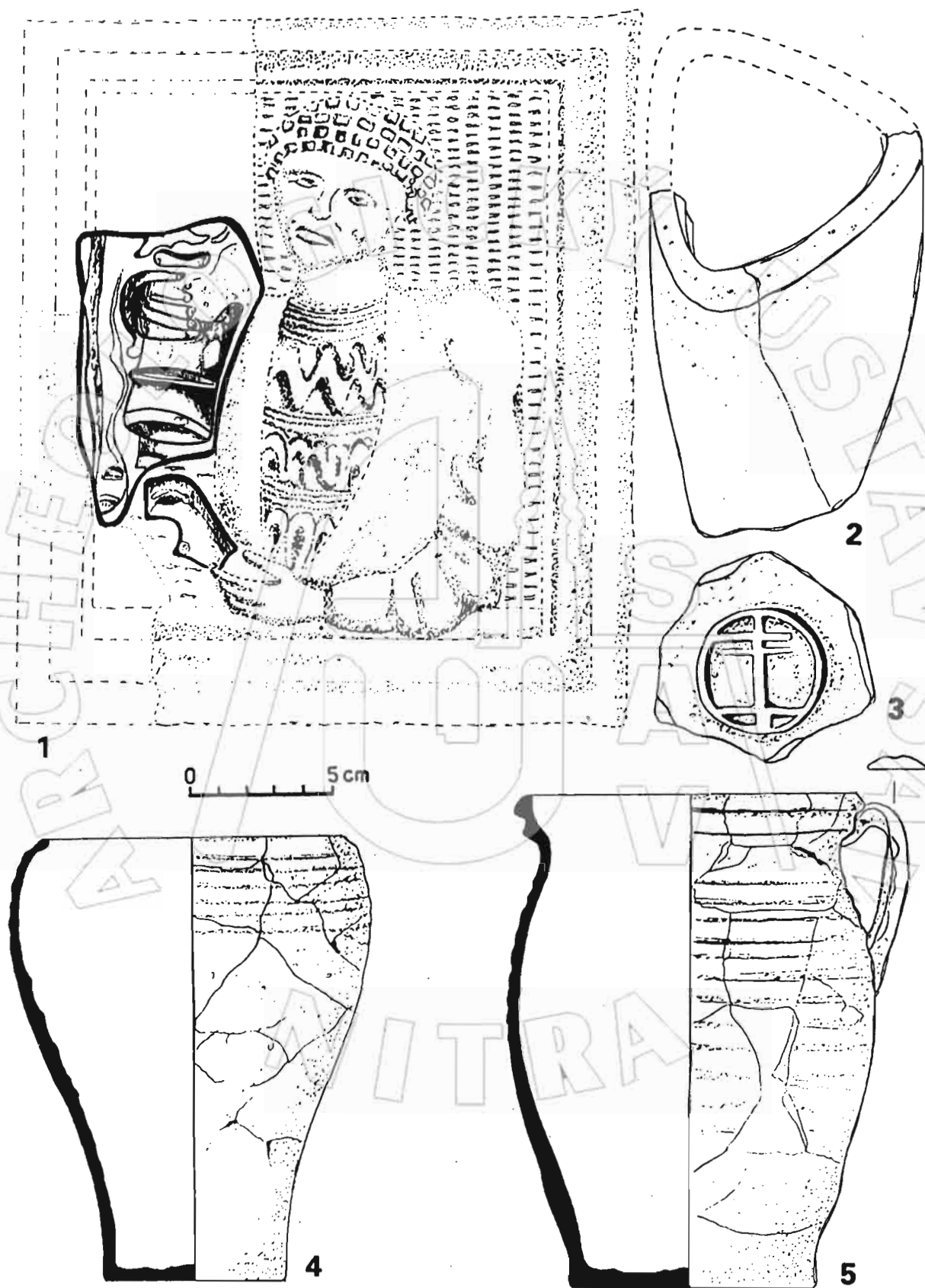

2

0 5 cm

Obr. 85. Banská Bystrica, časť Sásorú. 1 - zlomok bronzovej ihlice; 2 - črep z halštatskej vrstvy. (M. Mácelová, s. 128)

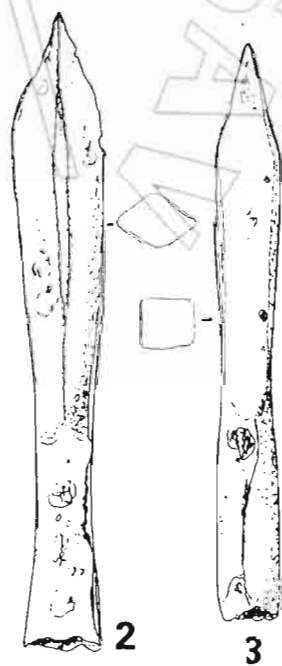
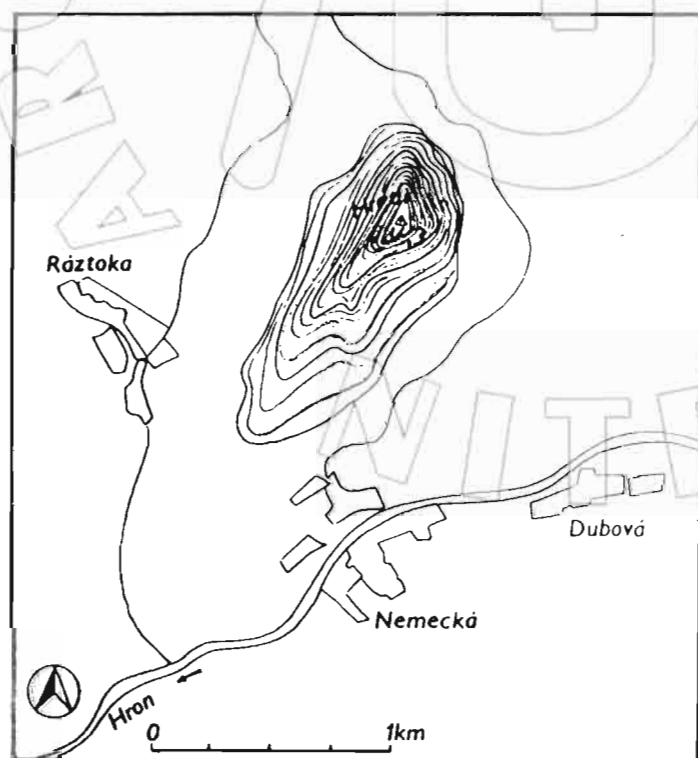
Obr. 86. Banská Bystrica (mestský hrad). Výber kachlíc z deštrukcie pece z 15. stor. (M. Mácelová, s. 128)

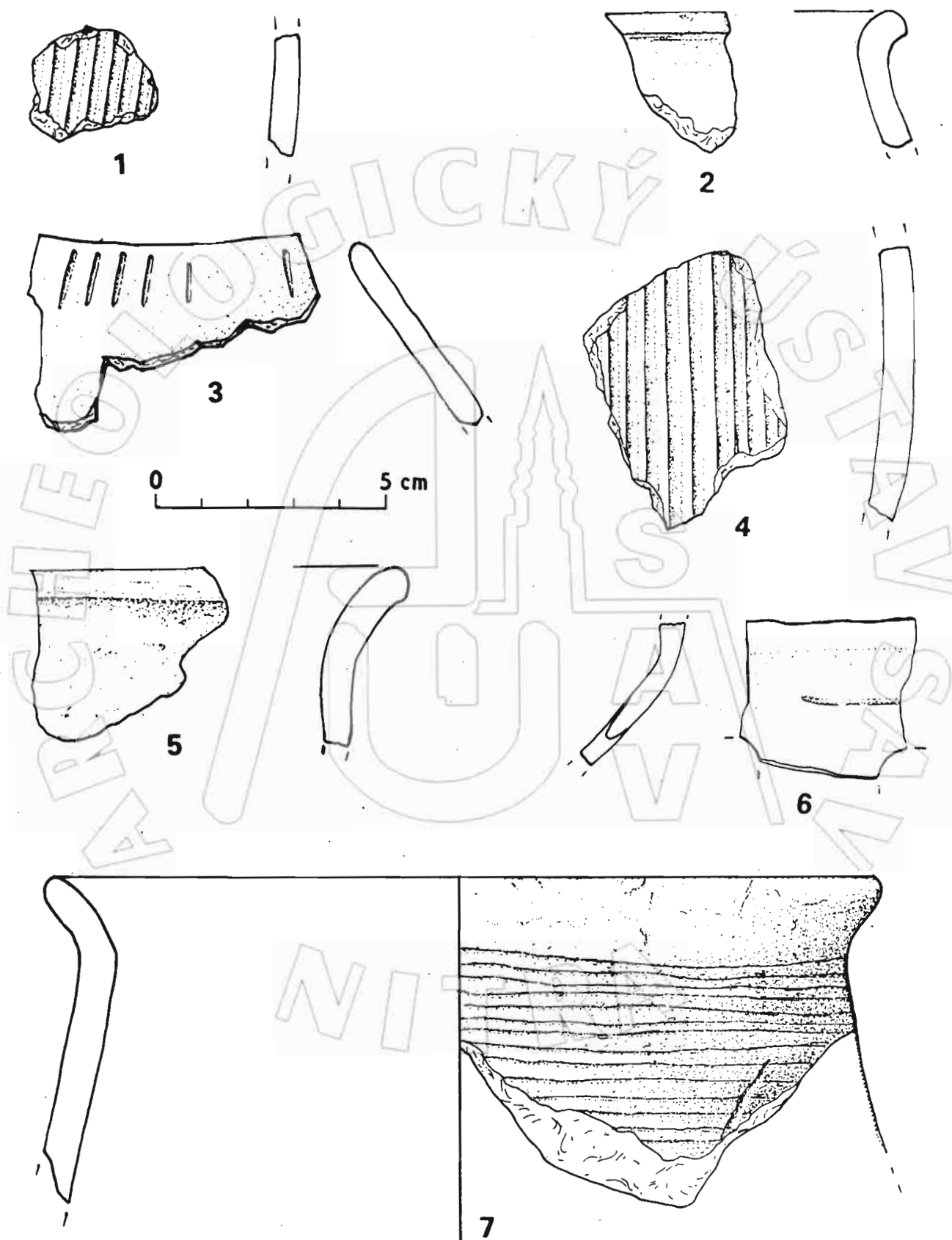
Obr. 87. Banská Bystrica (Námestie SNP). Výber keramického materiálu z 2. pol. 15. stor. 1 - fragment kachlice; 2 - grafitový téglík; 3 - značka na dne; 4 - gotický pohár; 5 - glazovaný hrniec. (M. Mácelová, s. 128)

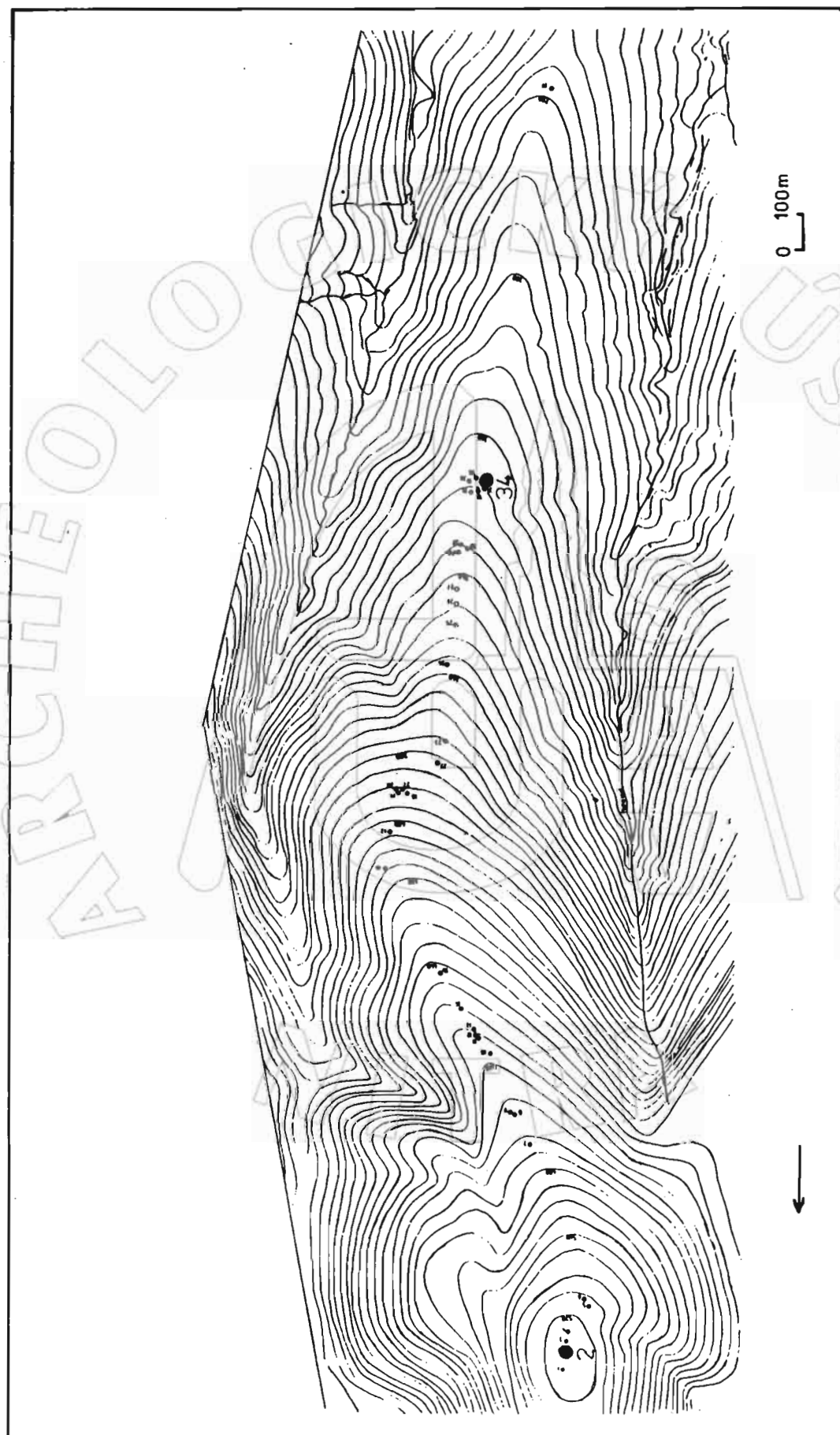
Obr. 88. Nemecká (Hradisko). Pohľad na hradisko. (M. Mácelová - P. Mosný - K. Pieta, s. 130)

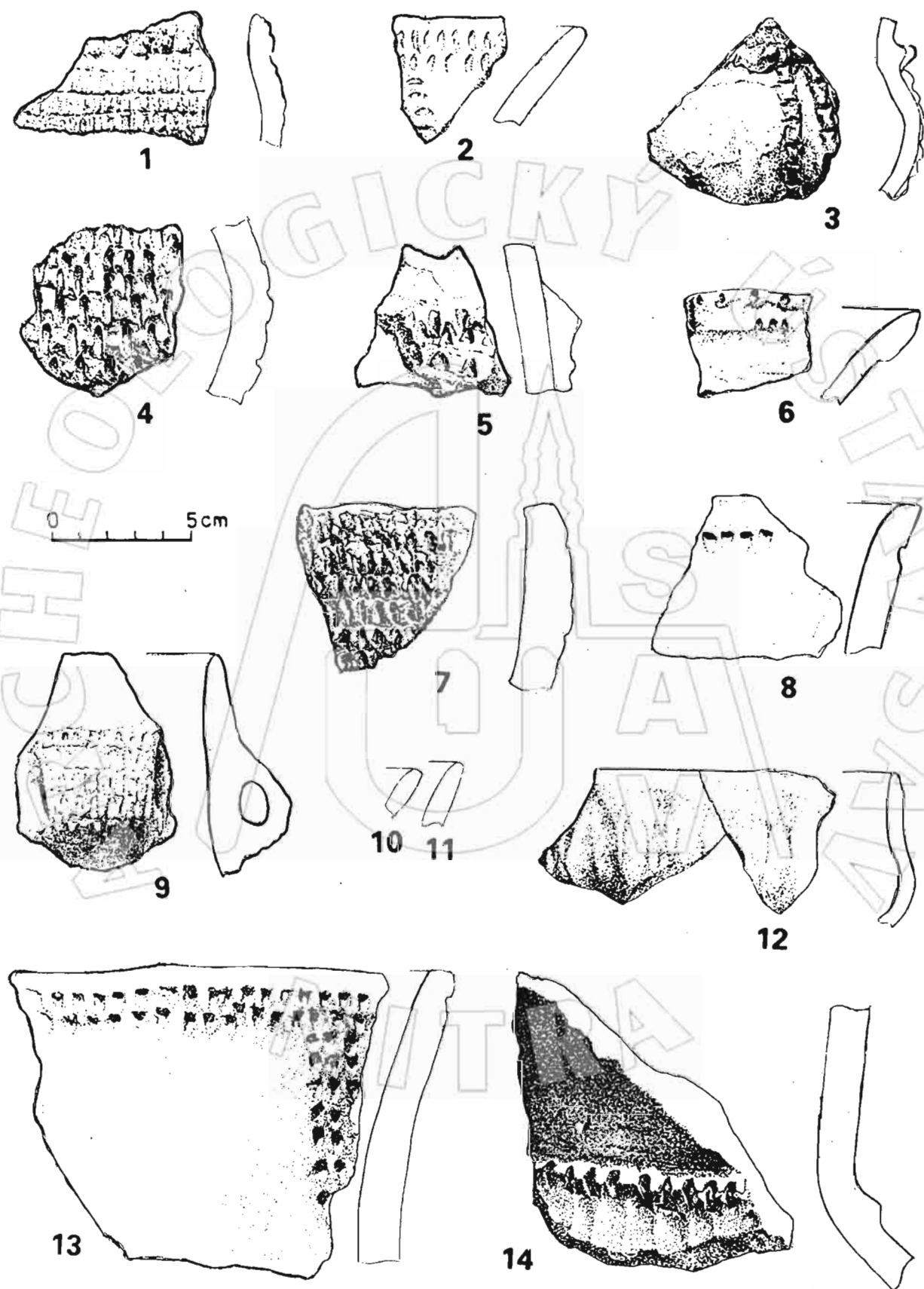
Obr. 89. Nemecká (Hradisko). 1 - situačný plán lokality; 2, 3 - strely do kuše. (M. Mácelová - P. Mosný - K. Pieta, s. 130)

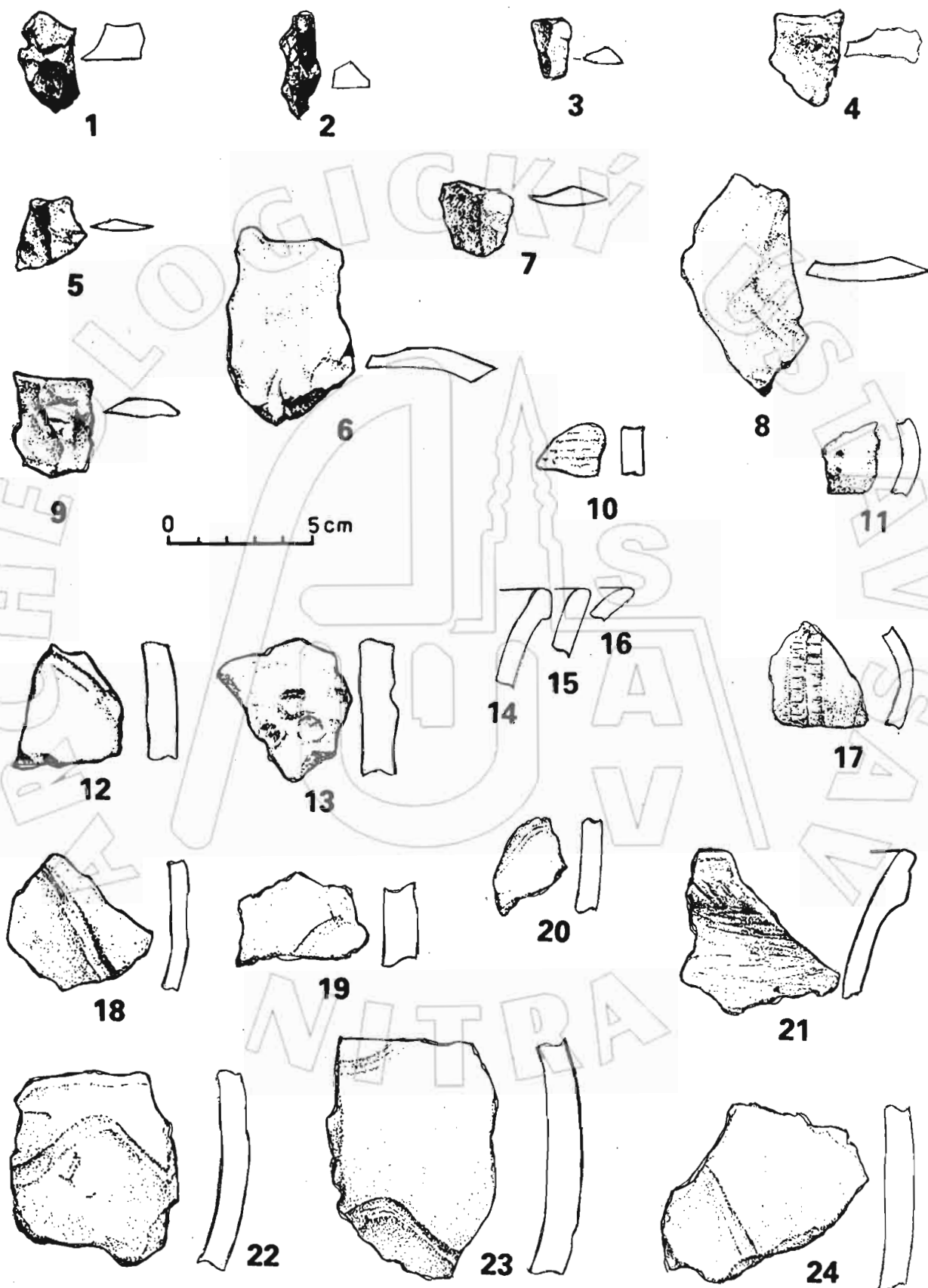
Obr. 90. Nemecká (Hradisko). Výber nálezov z lokality. 2, 5-7 - neskorá doba bronzová; 1, 3, 4 - kultúra púchovská. (M. Mácelová - P. Mosný - K. Pieta, s. 130)

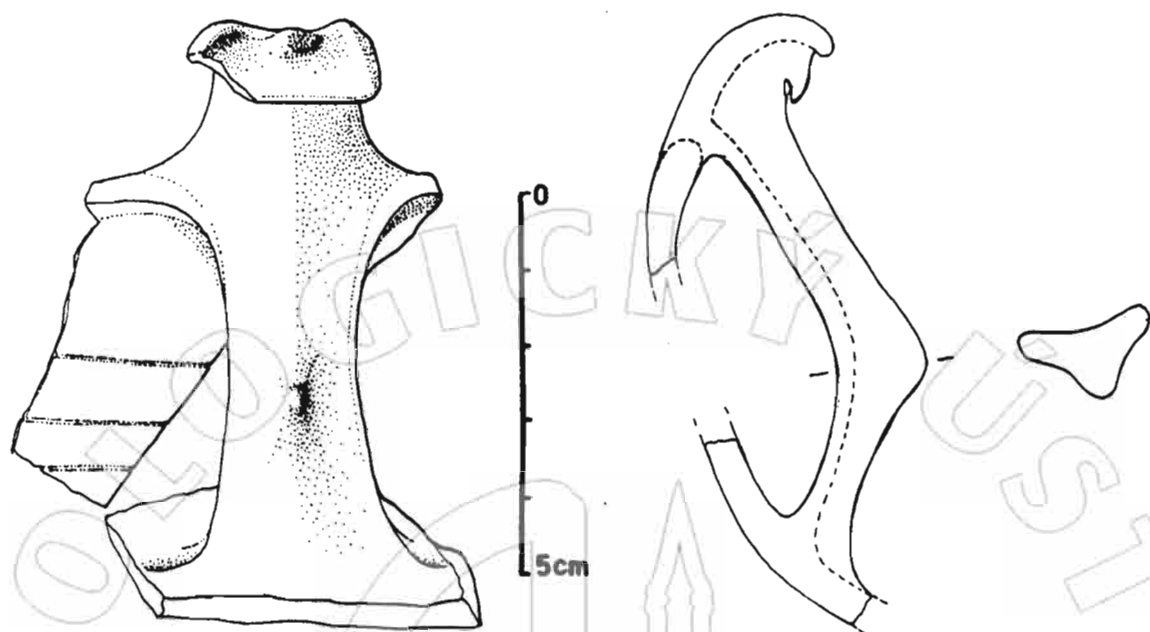
Obr. 91. Hankovce. Plán eneolitického mohylníka. Mohyly č. 2 a 34 boli skúmané v r. 1994 a 1995. (J. Machník - P. Mačála, s. 131)

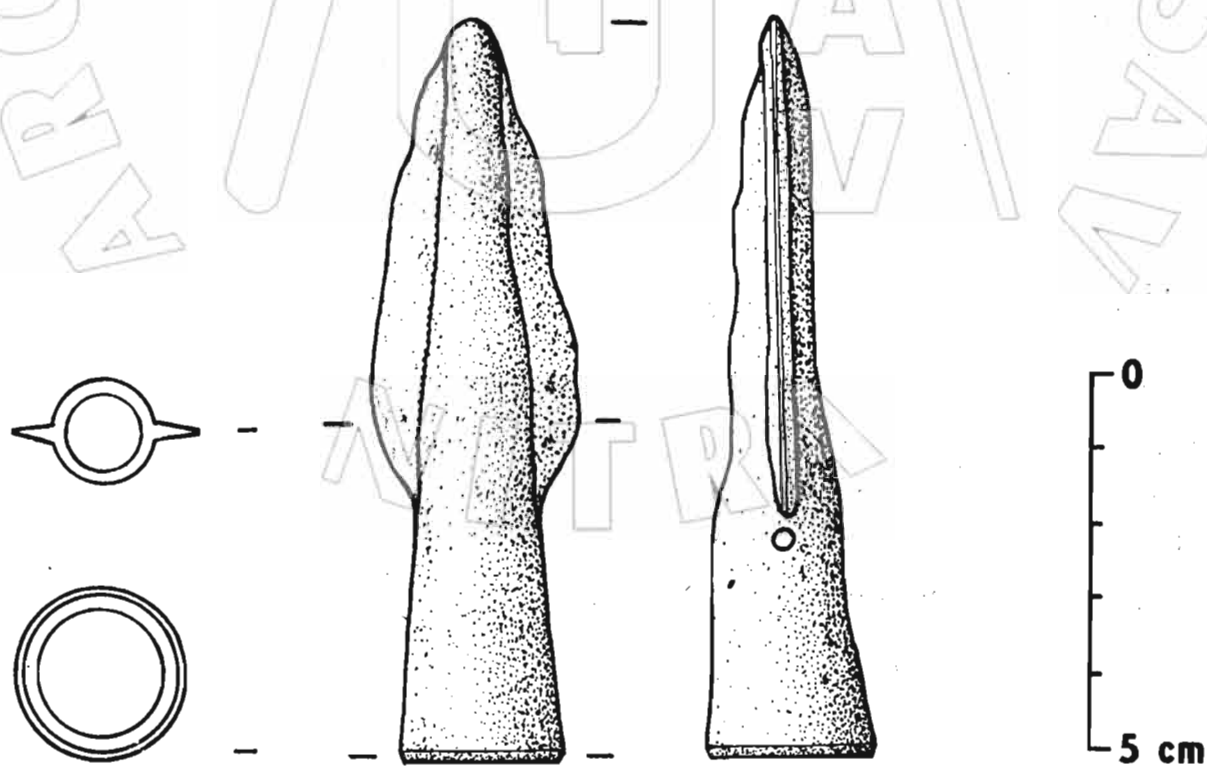
Obr. 92. Lieskovec (Hrádk). Výber mladoeneolitických črepov z výšinného sídliska. (R. Malček, s. 133)

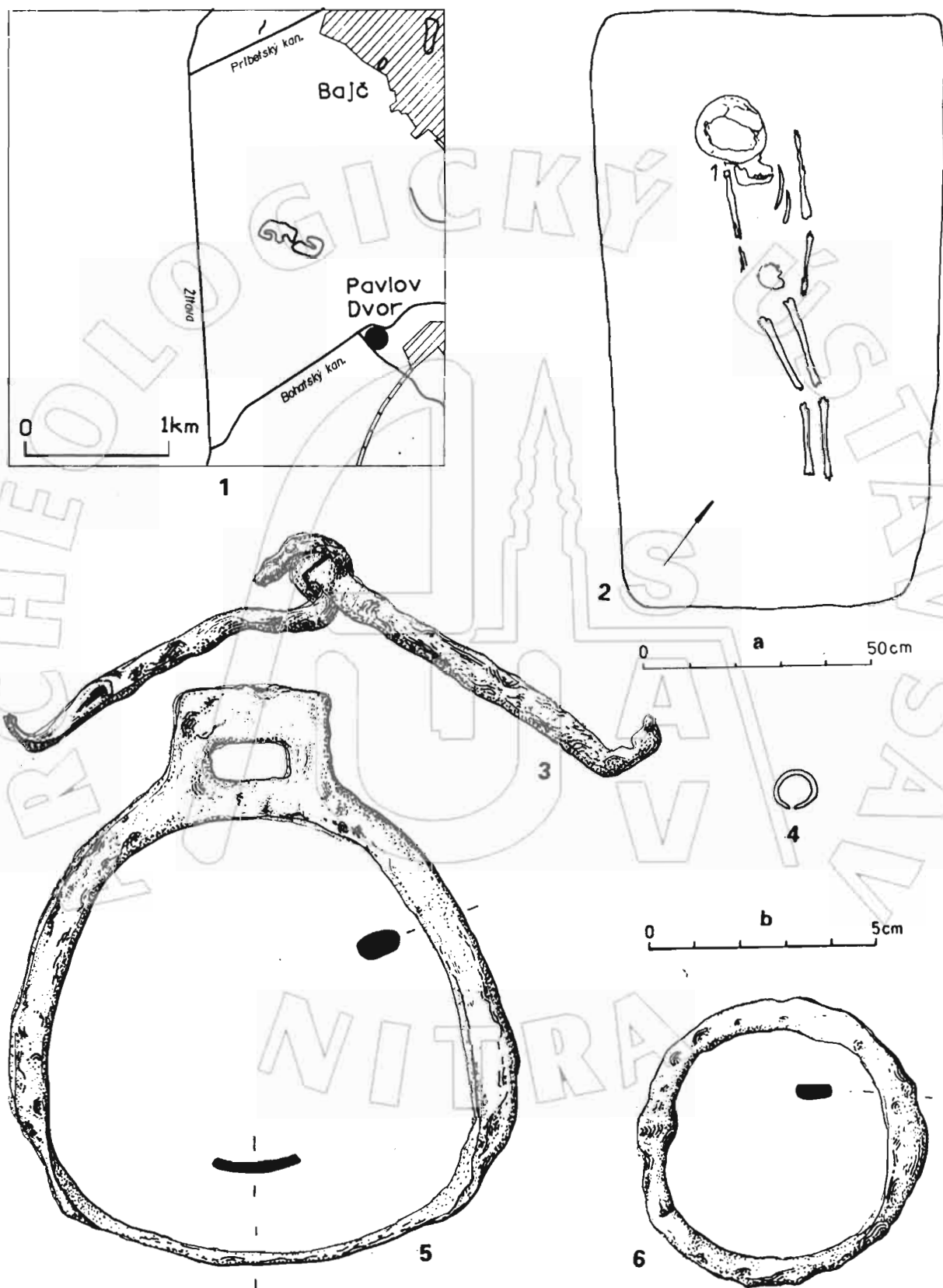
Obr. 93. Lieskovec (Hrádok). Výber štiepanej kamennej industrie (1-9) a zlomky keramiky z mladého eneolitu (9-11, 17, 21) a črepy z doby rímskej (12, 13, 18, 19, 22-24) z výšinného sídliska. (R. Malček, s. 133)

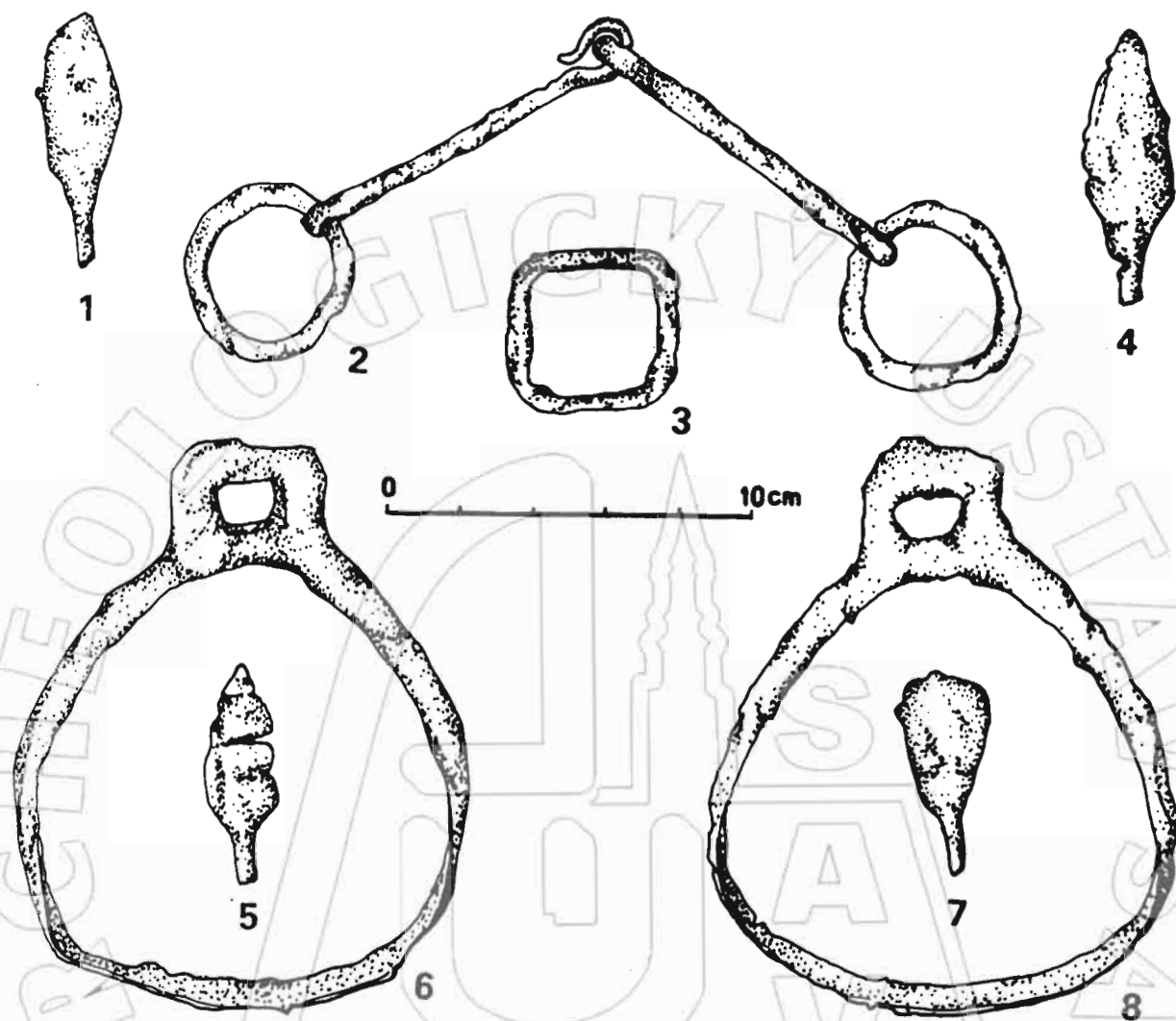
Obr. 94. Levice, časť Kalinčiakovo. Fragment amfory zo strednej doby bronzovej. (K. Marková, s. 134)

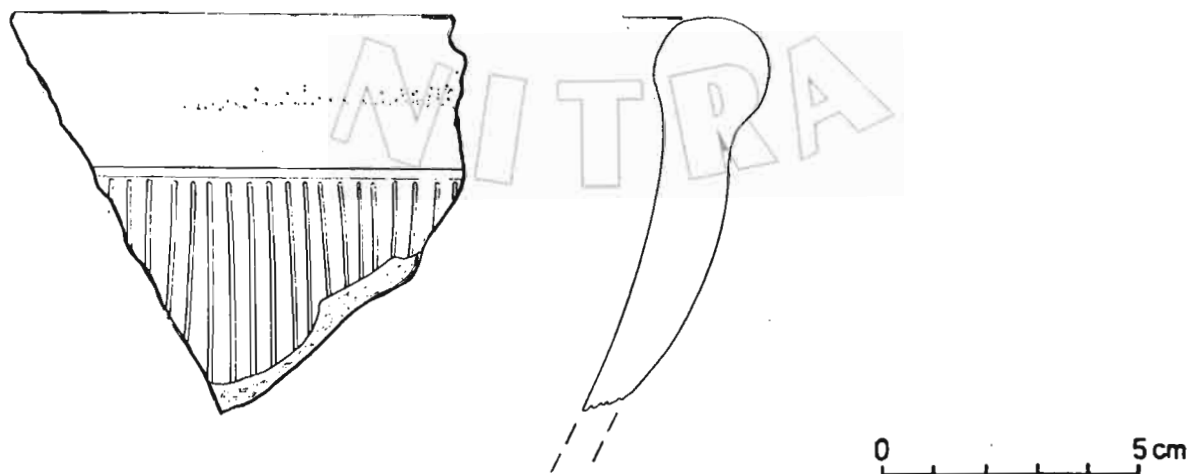
Obr. 95. Zvolen (Pustý hrad). Bronzový hrot oštepú z hradiska. (P. Mosný, s. 135)

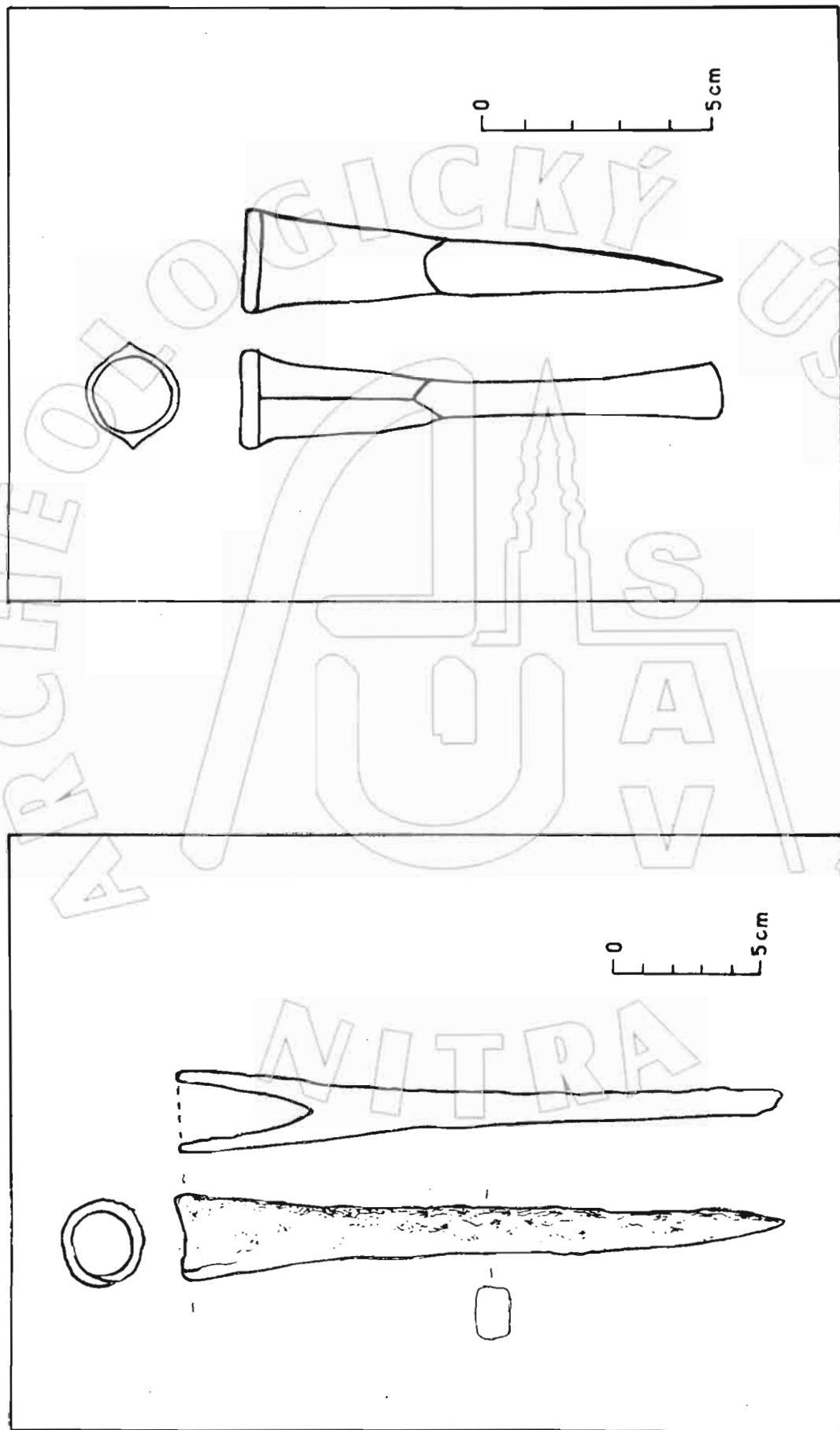
Obr. 96. Hurbanovo, časť Bohatá. Situačný náčrt lokality (1), hrob 1/71 (2) a nálezy z pohrebiska z 10. stor. (3-6). Mierka a: 2; b: 3-6. (G. Nevizánsky, s. 136)

Obr. 97. Imeľ (Sasüllő). Nálezy zo staromádarského hrobu. (G. Nevizánsky, s. 137)

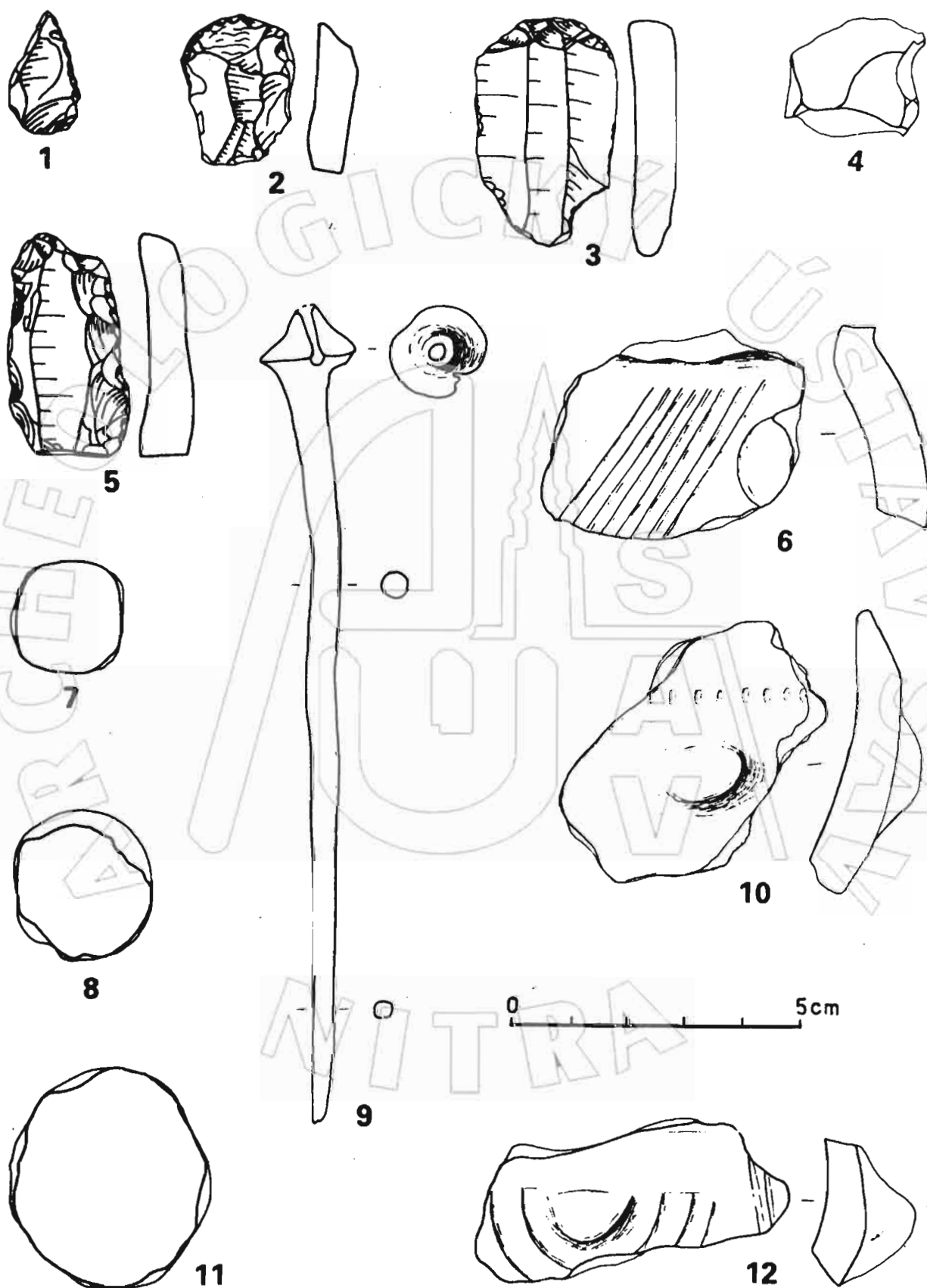

Obr. 98. Veľký Lapáš. Zlomok situly zo strednej doby laténskej. (G. Nevizánsky, s. 138)

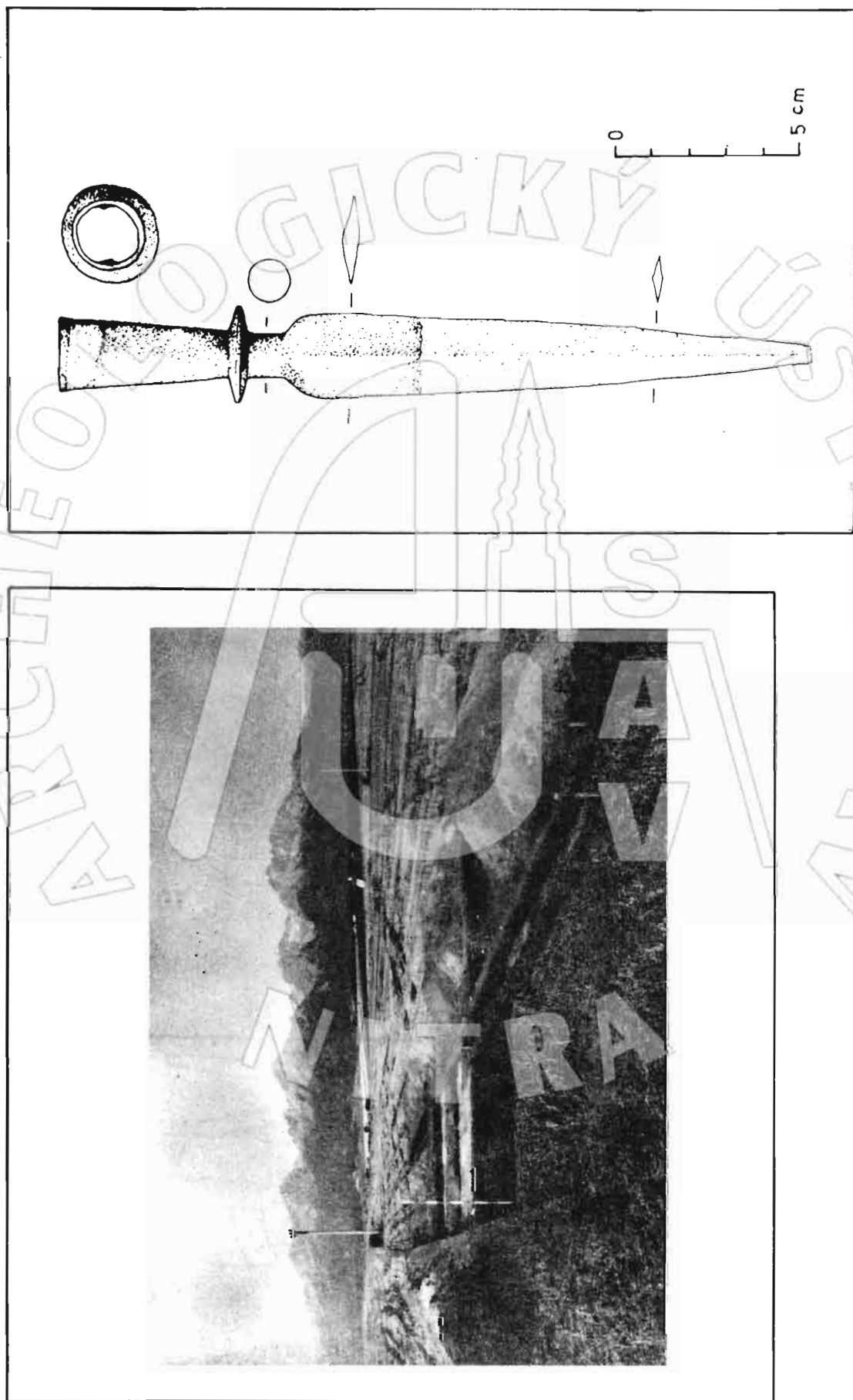

Obr. 99. Ipetský Sokolec. Železný hrot stredovekej kopije. (G. Nevizánsky, s. 138)

Obr. 100. Madunice. Bronzové dláto s tulajkou. (P. Novosedlík, s. 139)

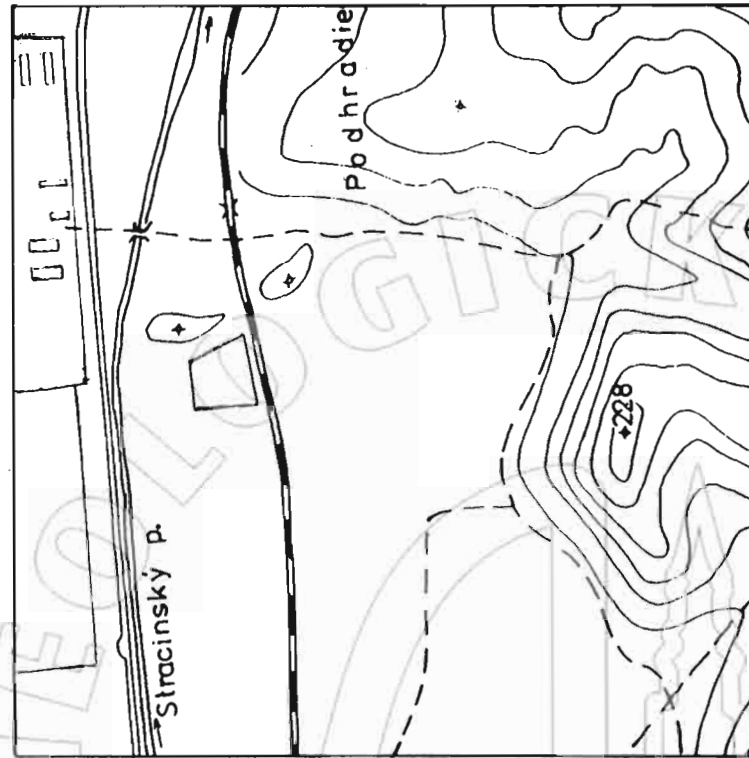

Obr. 101. Poprad, část Matejovce (Nad kopčekom). Výber nálezov z ornice (1-5, 7-11) a črepy lužickej kultúry z jamy 10 (6) a 20 (12). (M. Novotná - M. Soják, s. 139)

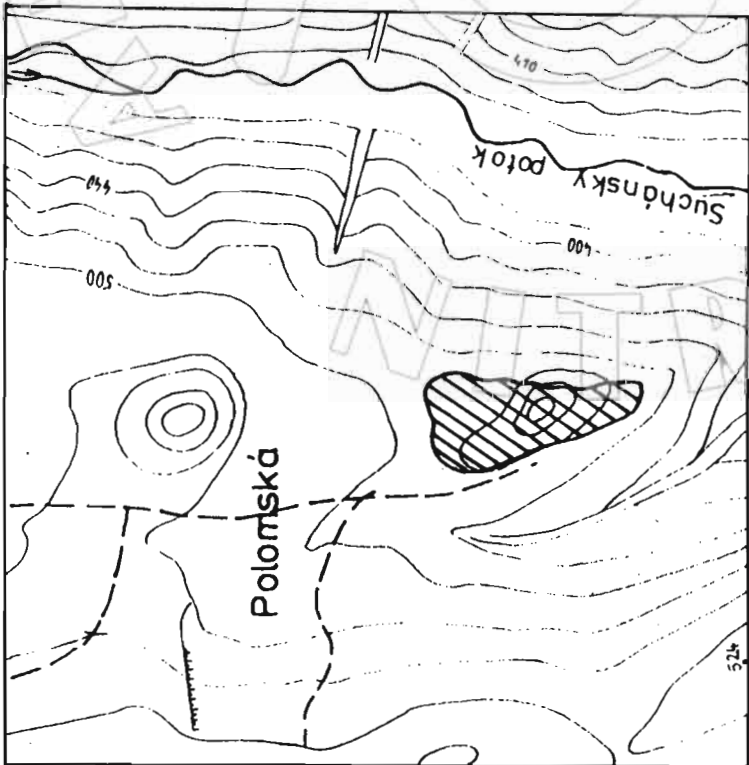

Obr. 102. Poprad, časť Matejovce (Nad kopčekom). Pohľad od juhovýchodu na skúmané sídlisko z doby bronzovej. Práce na sonde VI/95. (M. Novotný - M. Soják, s. 139)

Obr. 103. Neznáma lokalita (Slovensko). Kopija prekovaná z čunzového meča. (B. Novotný, s. 141)

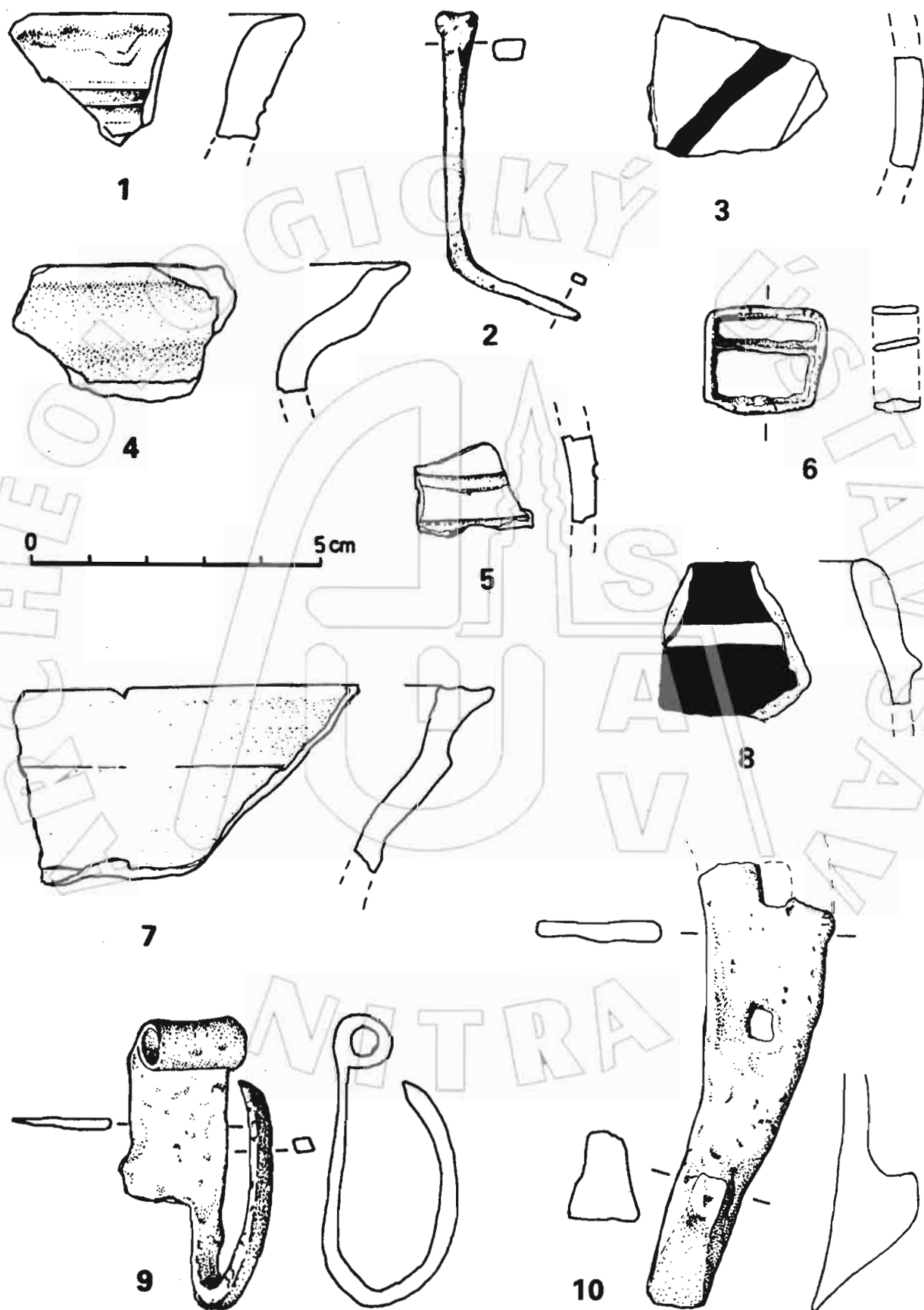
0 500m

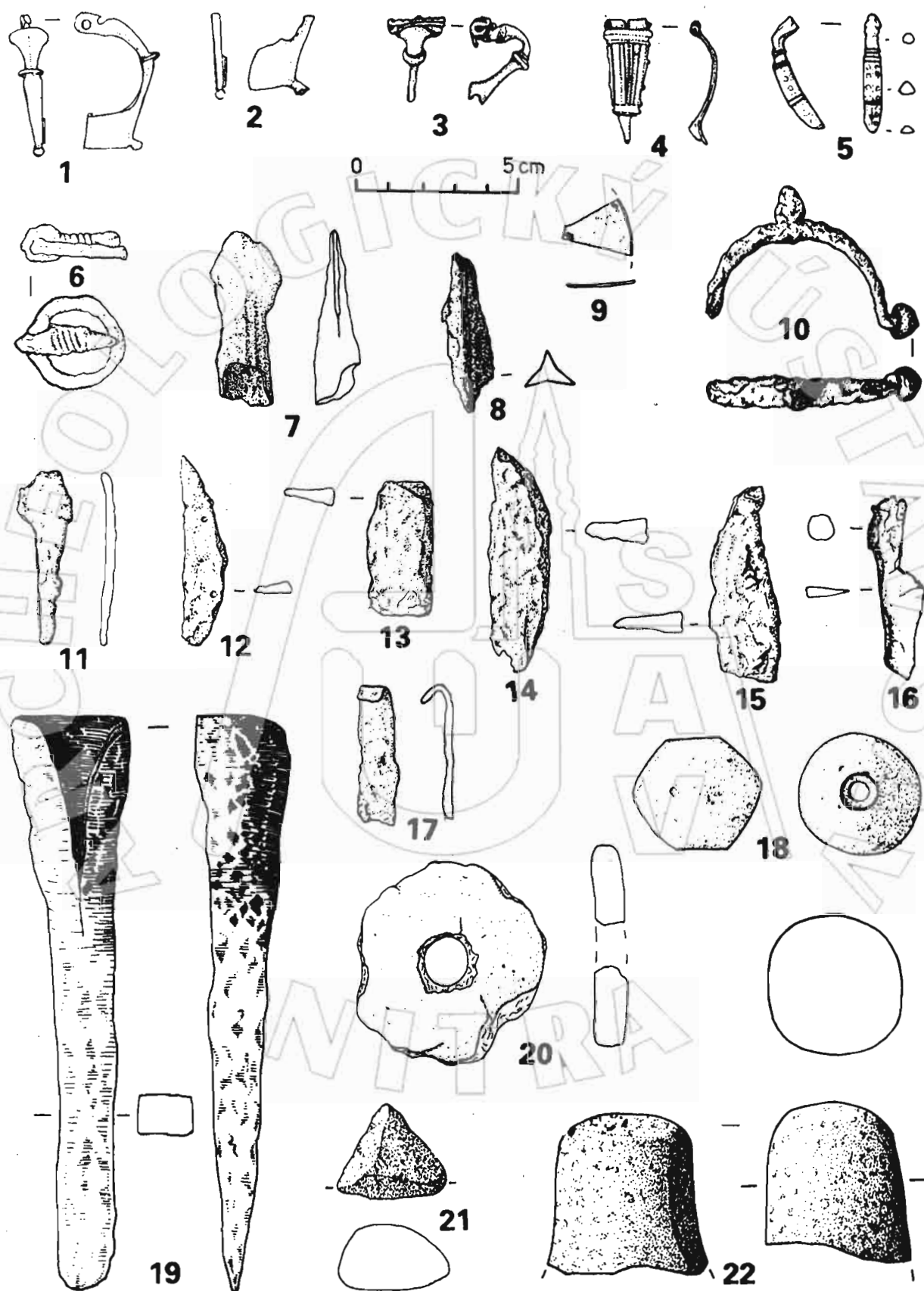
0 500m

Obr. 104. Sucháň (Polomská). Situační náčrt lokality sídliště z
neskorejší doby bronzové (šikmo šrafovaná plocha). (O. Oždání - V.
Furmánek, s. 141)

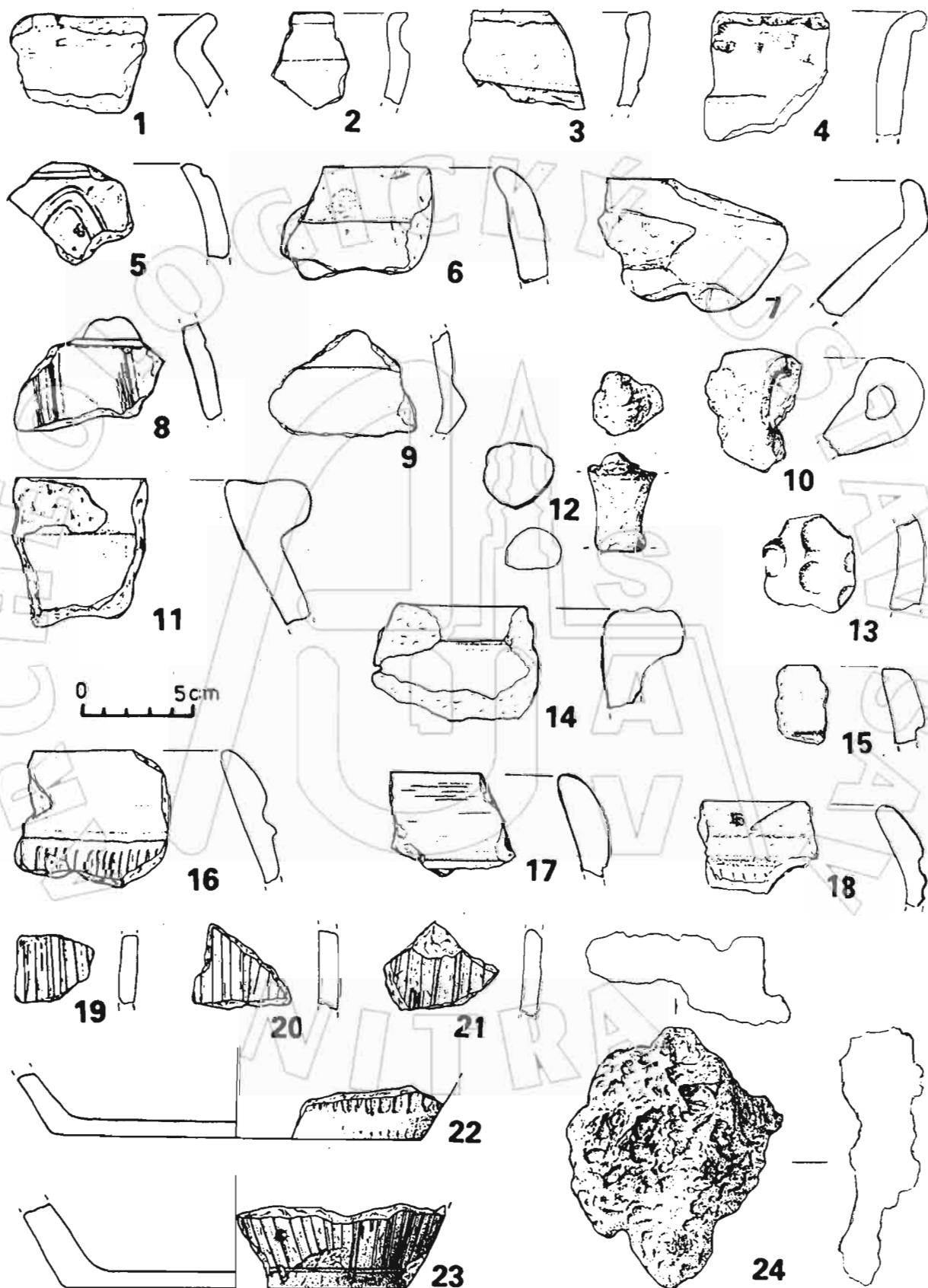
Obr. 105. Malé Zlívece (Várhegy). Situační náčrt lokality v ka-
tastru obce (kóta 228). (O. Oždání - V. Furmánek, s. 143)

Obr. 106. Malé Zlievce (Várhegy). Výber stredovekej keramiky (1, 3-5, 7, 8) a železných predmetov (2, 6, 9, 10). (O. Ožďáni - V. Furmánek, s. 143)

Obr. 107. Likavka. Výber nálezov zo zberu na ploche sídliska. 1-5, 9 - bronz; 6-8, 10-17, 19 - železo; 18, 20 - hlina; 21 - grafit; 22 - kameň. (K. Pieta, s. 146)

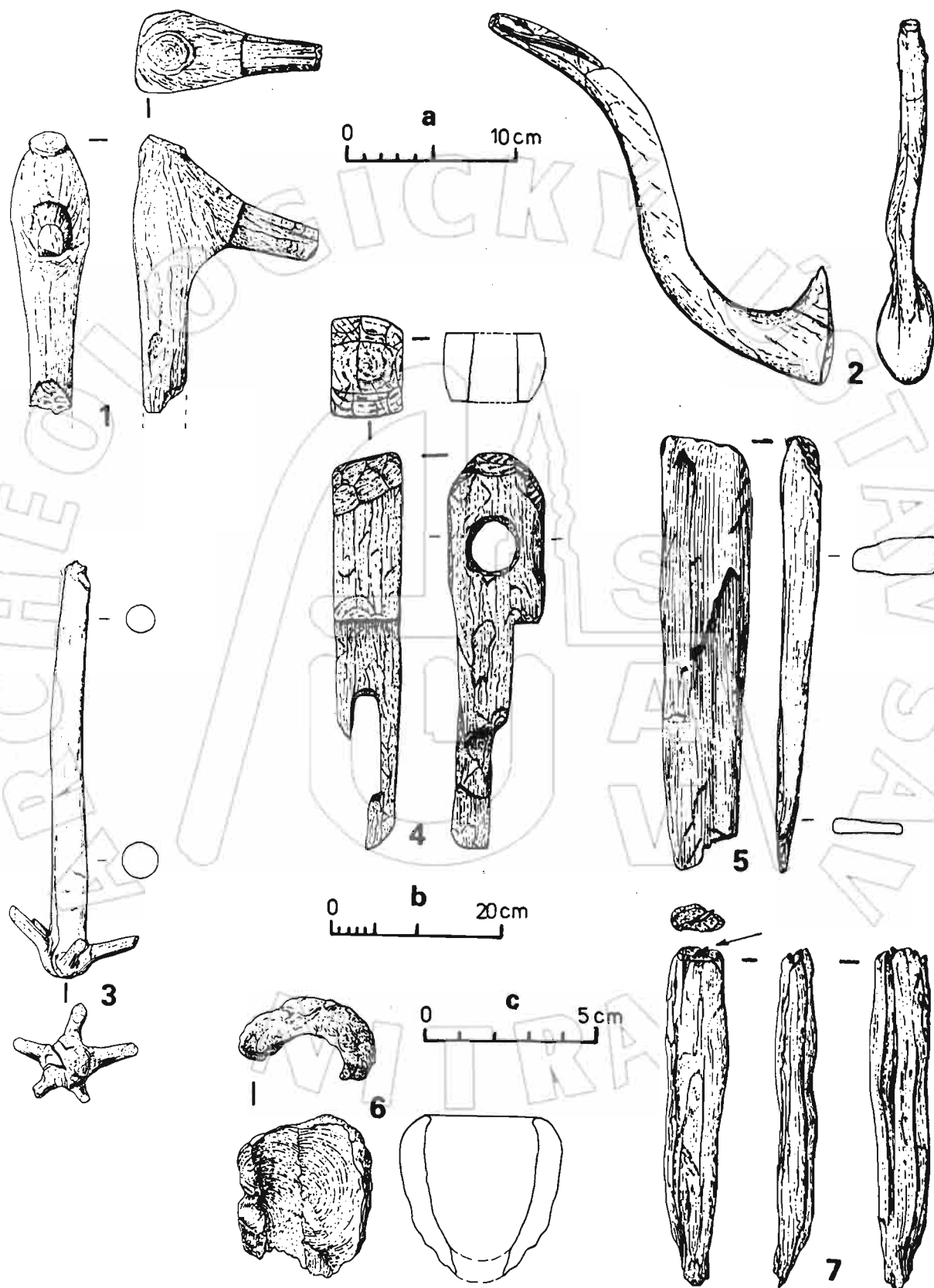
Obr. 108. Likavka. Výber zberového materiálu z plochy sídliska. 1-23 - keramika púchovskej kultúry; 24 - železovina. (K. Pieta, s. 146)

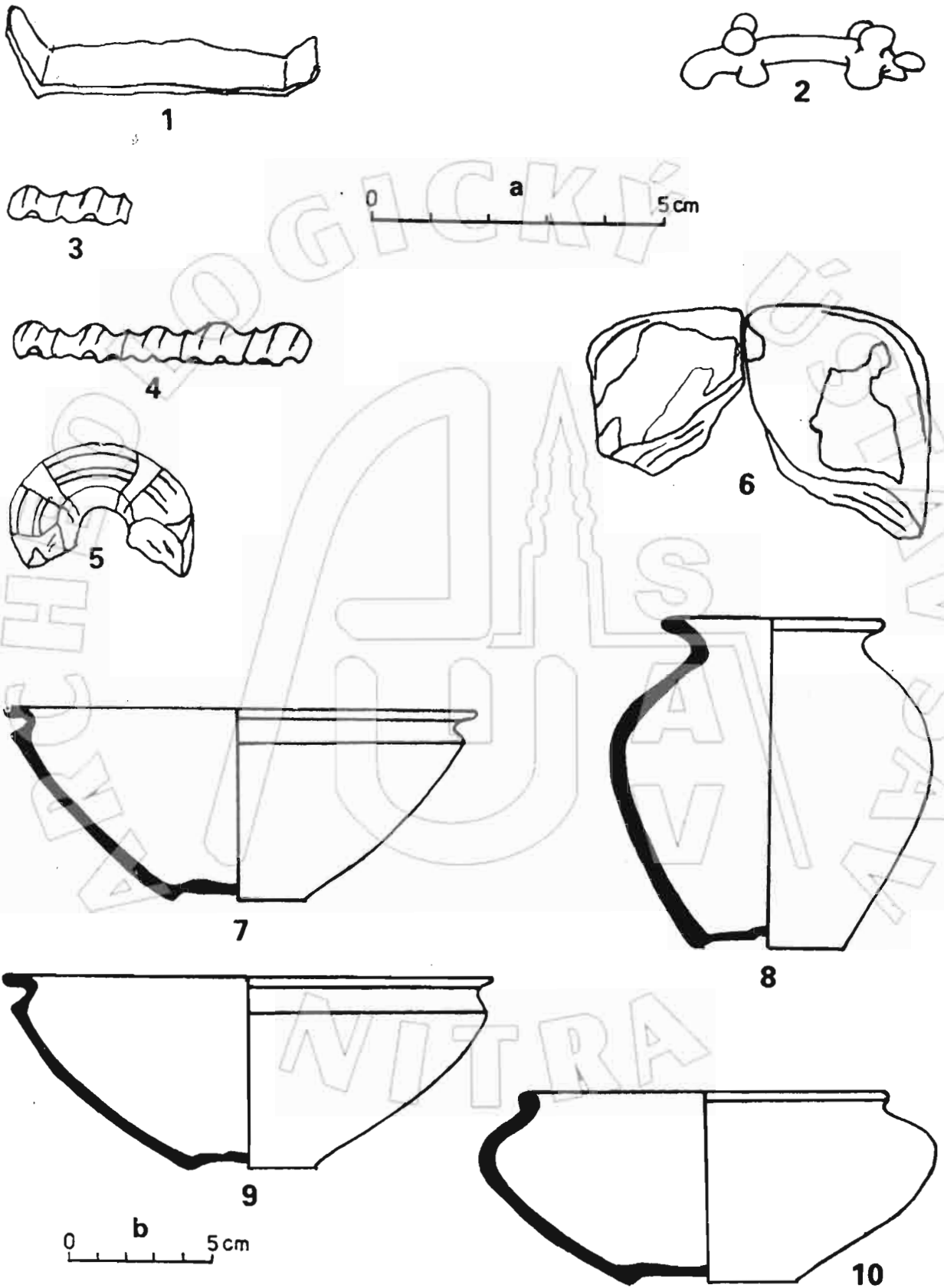
Obr. 109. Liptovská Sielnica (Liptovská Mara II). Zúžky dreveného stĺpa. Stredná doba laténska. (K. Pieta, s. 148)

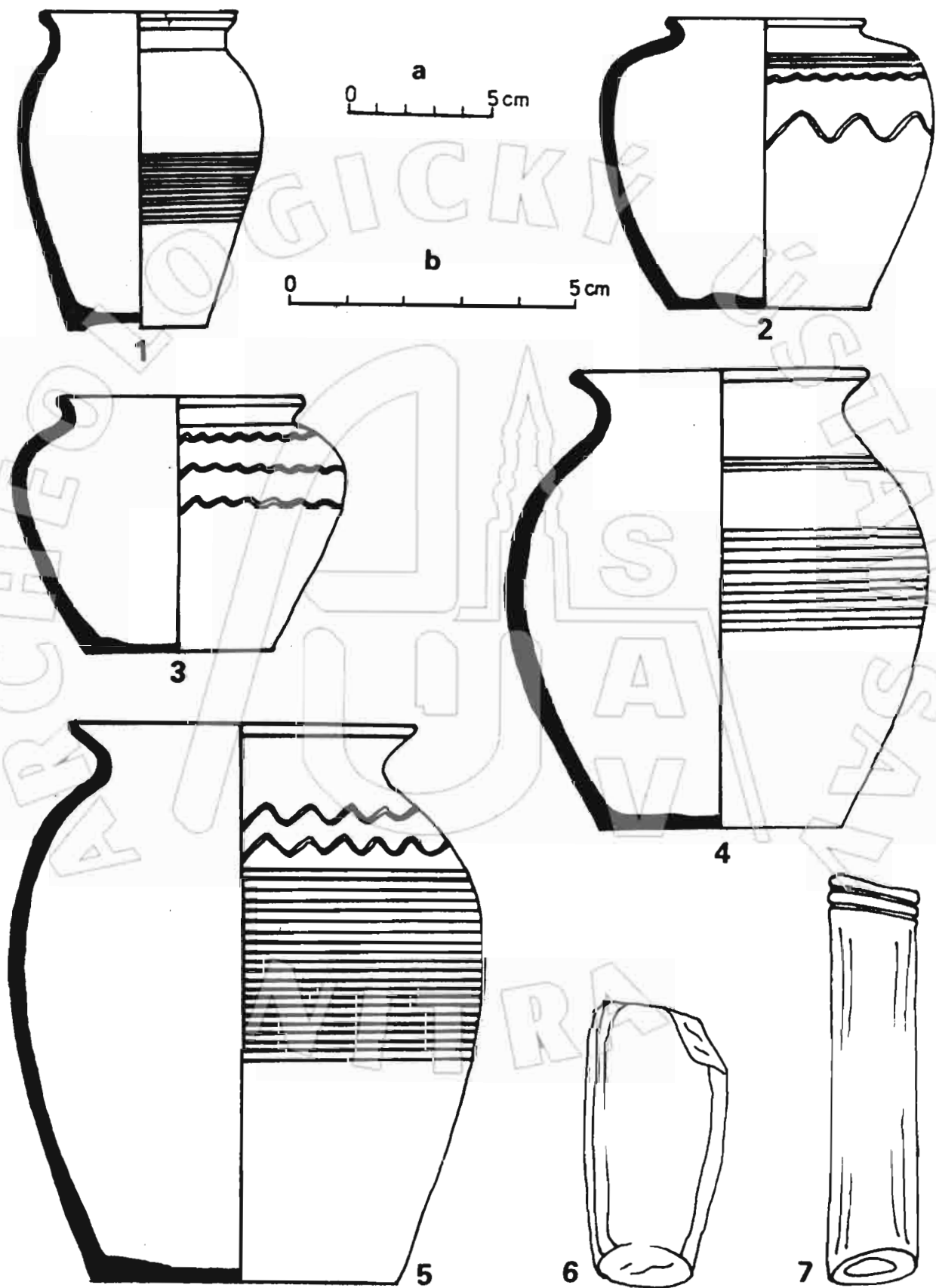
Obr. 110. Liptovská Sielnica (Liptovská Mara II). Časť odkytej drevenej konštrukcie. (K. Pieta, s. 148)

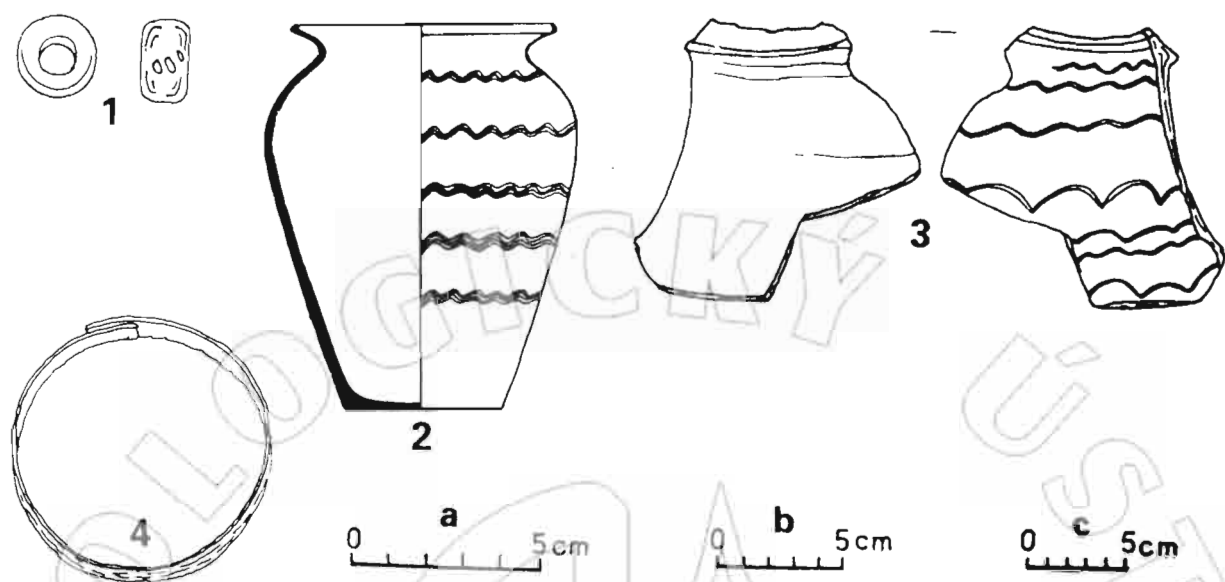
Obr. 111. Liptovská Sielnica. (Liptovská Mara II). Výber drevených predmetov zo stredolatenských slatiných vrstiev. 1 - časť kolienkového poriska sekery; 2 - hák; 3 - habarka; 4 - časť ložiska dverí; 5 - klin; 6 - časť pohárika; 7 - rukoväť nástroja (rydla) s osadeným bronzovým zlomkom. Mierka a: 1-3, 5; b: 4; c: 6, 7. (K. Pieta, s. 148)

Obr. 112. Bratislava, časť Devín. Inventár laténskej chaty. 1 - železná kramlička; 2 - fragment náramku; 3, 4 - astragal; 5 - fragment skleneného kolieska; 6 - zlomok náramku; 7-10 - keramika. Kreslil J. Görföl. (V. Plachá, s. 150)

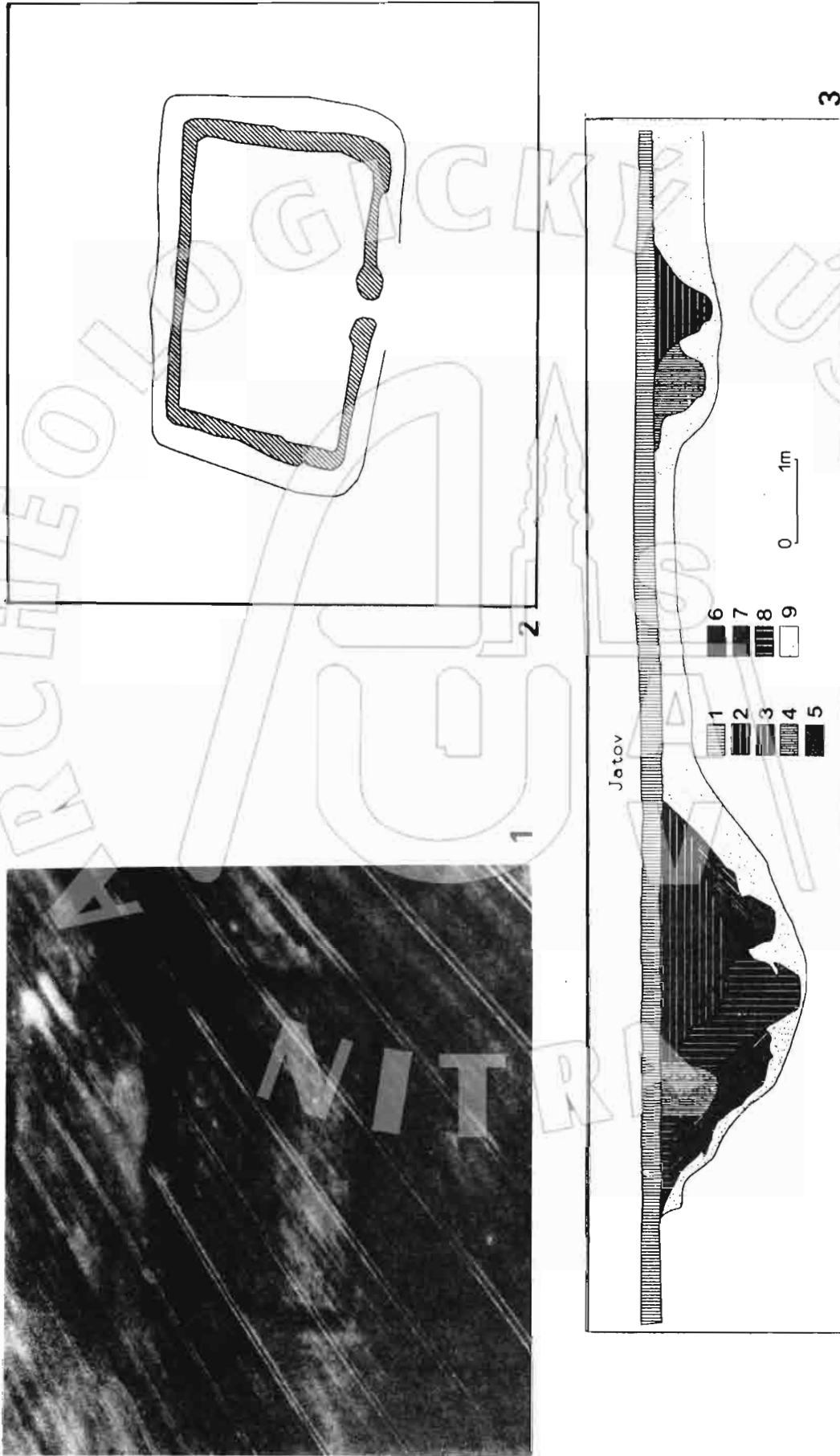
Obr. 113. Bratislava, časť Devín. Inventár chaty z 9. stor. 1-5 - keramika; 6 - fragment brúsika; 7 - kostený ihelník. Kreslil J. Görföl. (V. Plachá, s. 150)

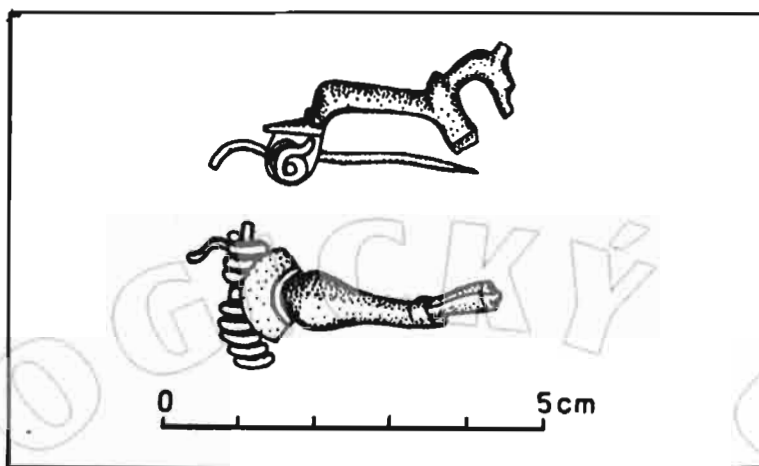
Obr. 114. Bratislava, časť Devín. Inventár chaty z 10. stor. 1 - kamenný praslen; 2 - nádoba; 3 - črep z objektu z osady z 11.-12. stor.; 4 - kovanie z vedierka. Kreslil J. Görjöl. (V. Plachá, s. 150)

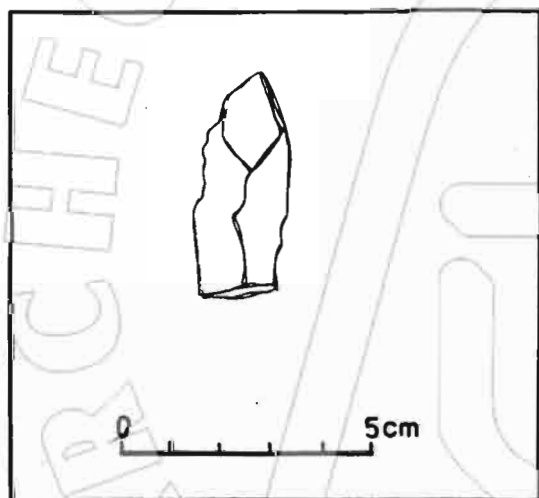
Obr. 115. Kamenec pod Vtáčnikom. Pohľadna vchod objavenej jaskyne. (M. Remiašová, s. 153)

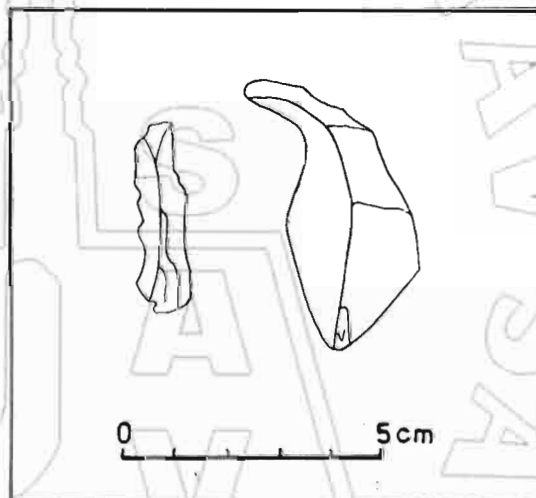
Obr. 116. Jatov. 1 - letecký snímok štvorcového priekopového opevnenia; 2 - schématický náčrt opevnenia podľa porastových prejavov na leteckom snímku; 3 - západný profil rezu priekopami opevnenia. Legenda: 1 - ornica; 2 - čiernohnedá humusovitá, piesočnatá zemina; 3 - pôda so žltými piesočnato-flovitými hrudami; 4 - hnedá humusovitá, piesočnatá zemina; 5 - vrstva so splachovými žltými, flovitými vložkami; 6 - vrstva so silnou prímiesou žltého piesku; 7 - hnedá piesočnatá zemina so žltým pieskom; 8 - hnedá humusovitá, hlinité pôda s prímiesou flu a piesku; 9 - žltý piesočnatý il podložia. (J. Rajtár, s. 152)

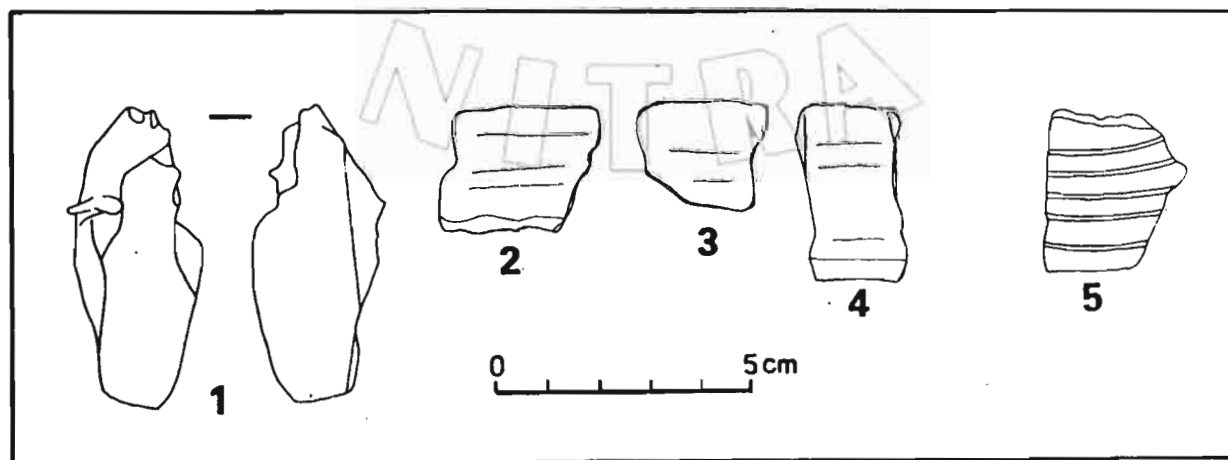
Obr. 117. Bfňa. Bronzová spona zo staršej doby rímskej. (K. Prášek, s. 151)

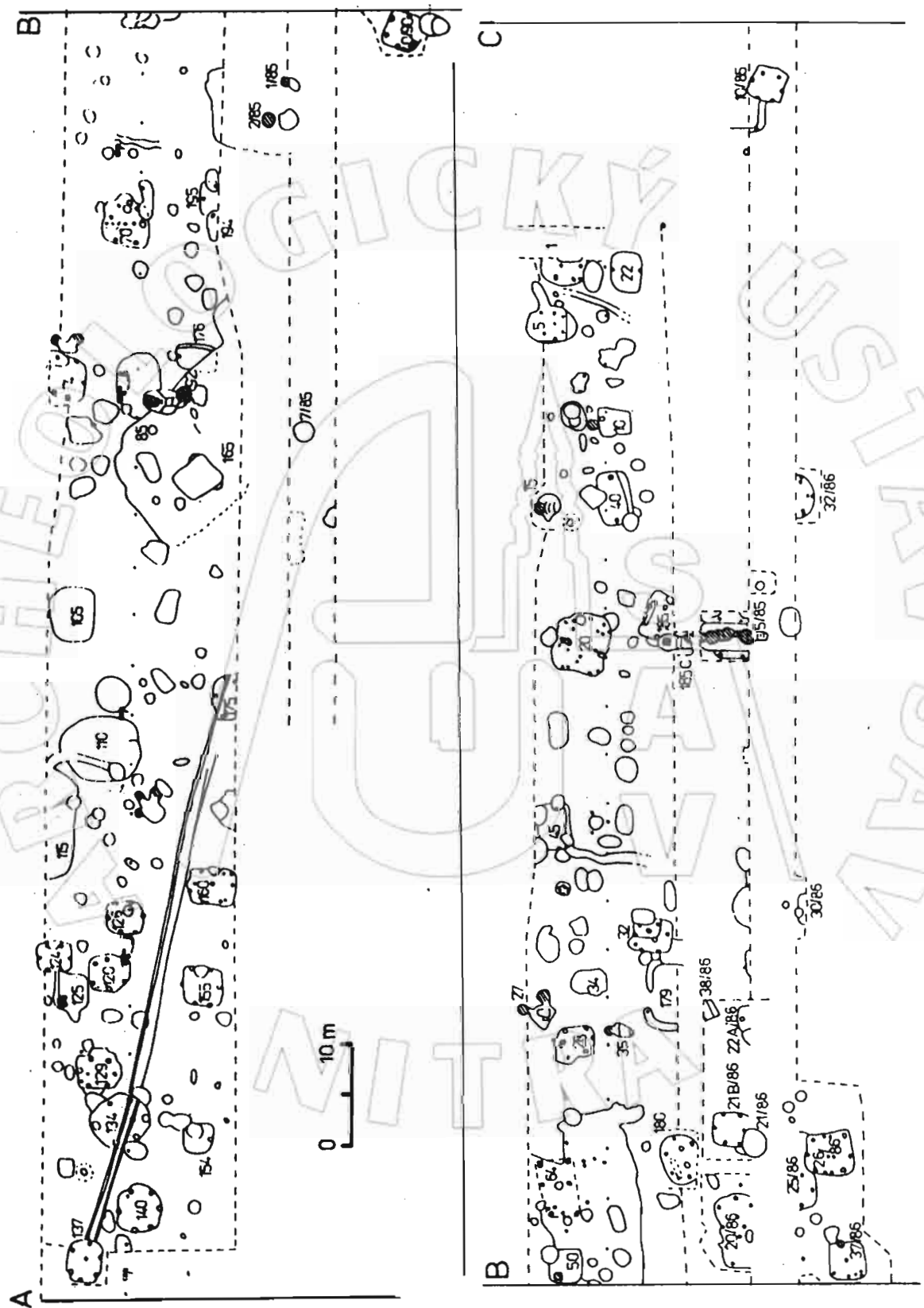
Obr. 118. Kamienka (Dolinky). Rádiolaritový úštep. (P. Roľi, s. 154)

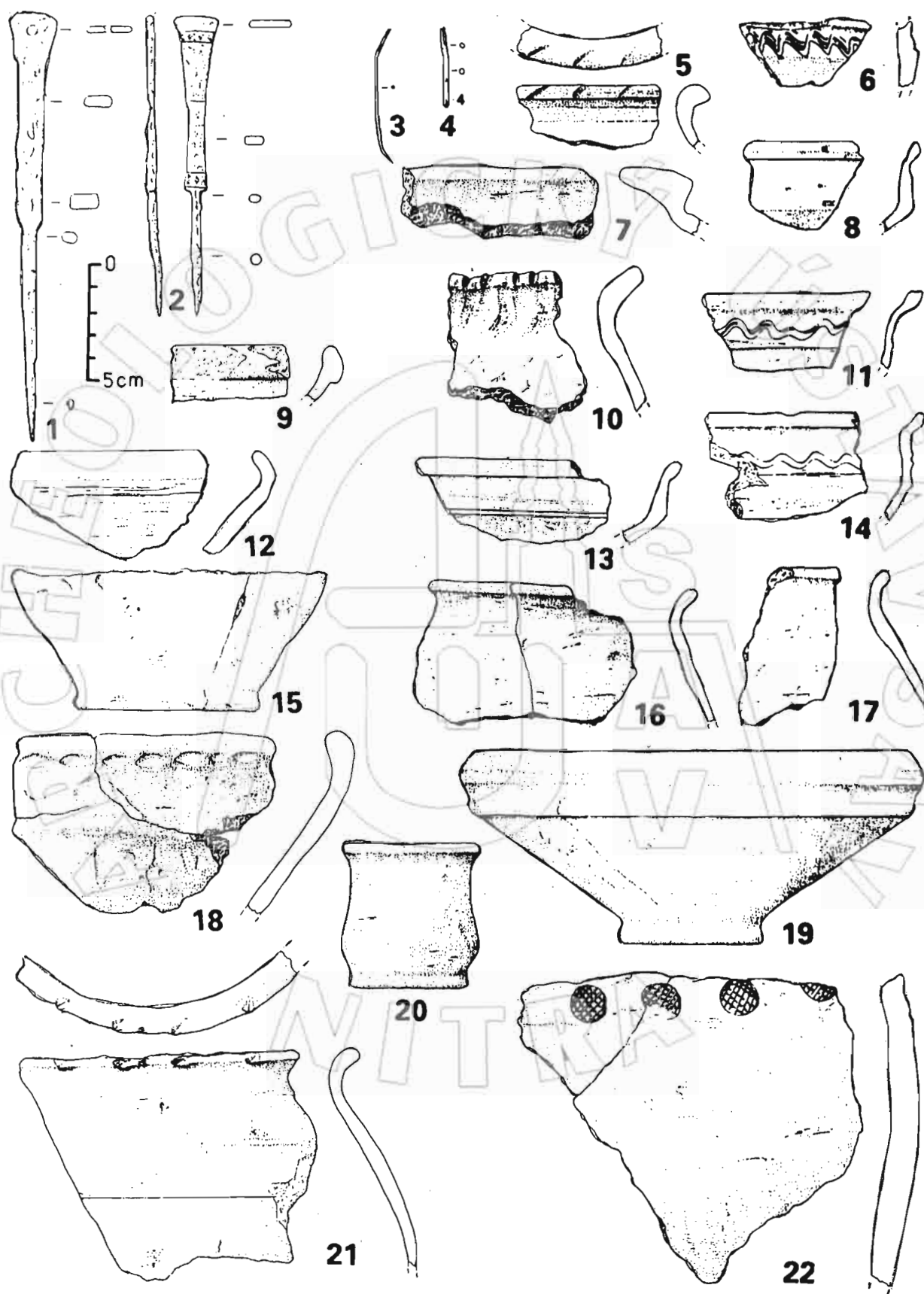
Obr. 119. Malý Lipník (Vrchliesky). 1 - kamená čepielka; 2 - štiepaná kamenná industria. (P. Roth - P. Glos, s. 155)

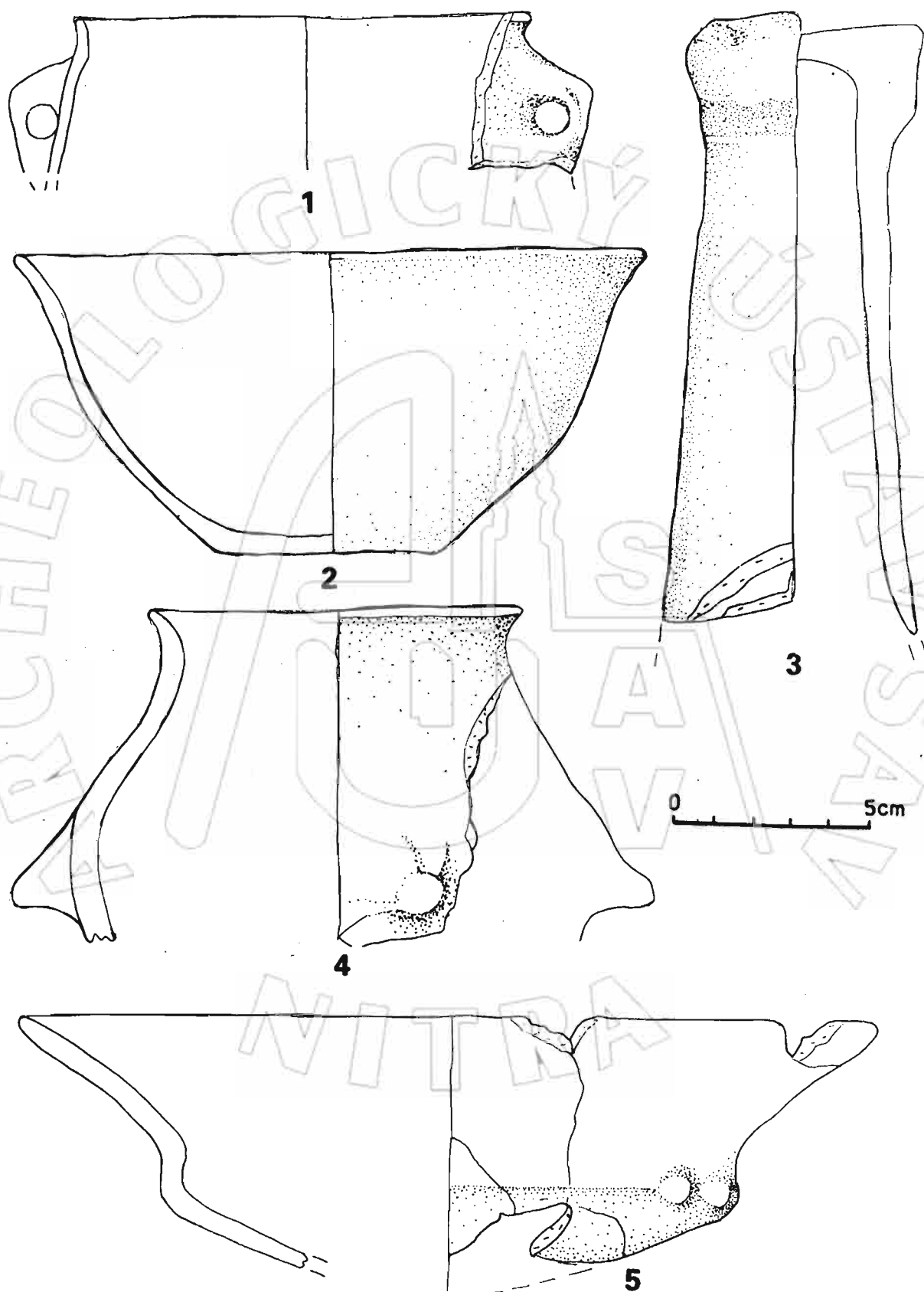
Obr. 120. Jarabina. 1 - rádiolaritový úštep; 2 - črep z polohy Bučok; 3-5 - nálezy z polohy Strážka I. (P. Roth - J. Hunka, s. 157)

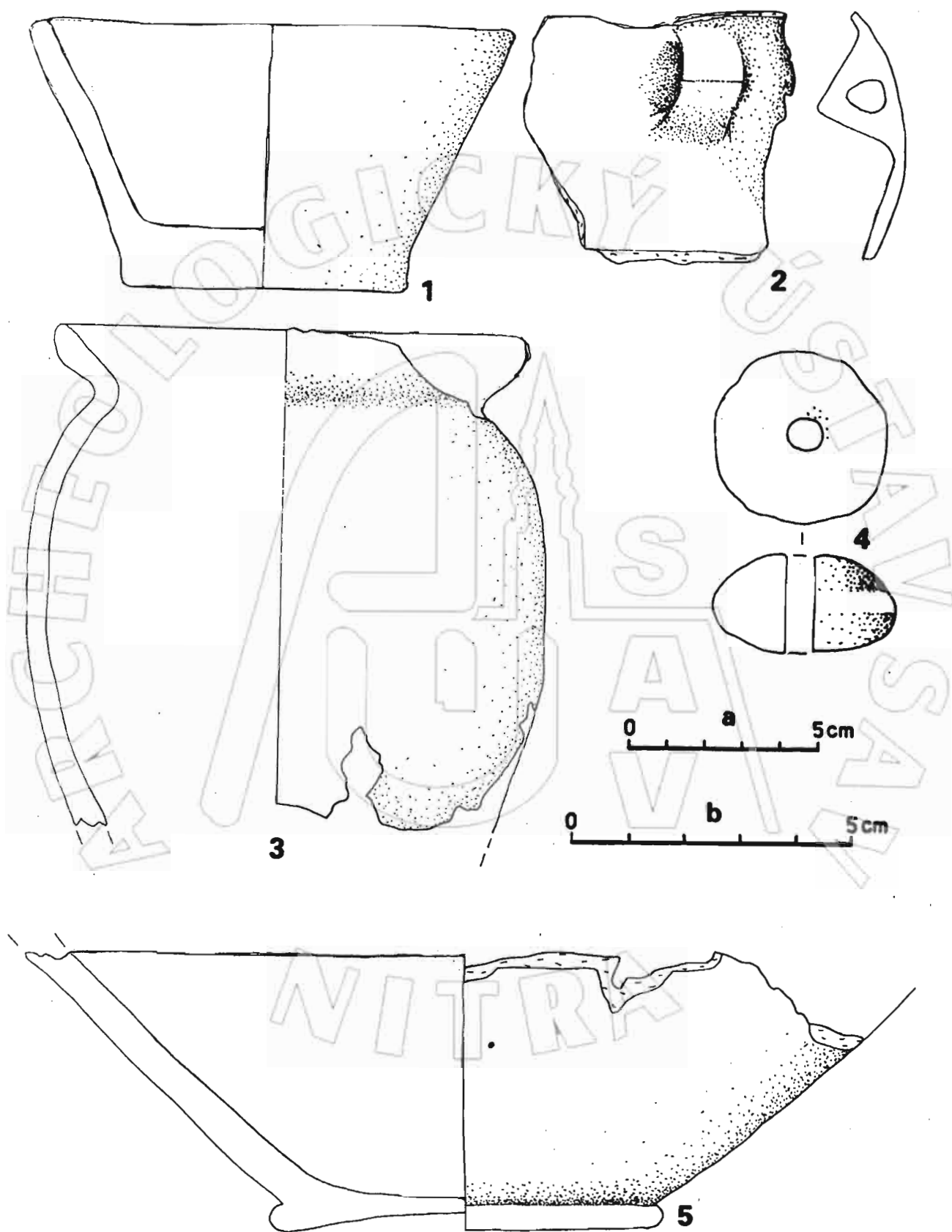
Obr. 121. Nitra, časť Párovské Háje. Plán výskumu z r. 1994-1995. (M. Ruttkay, s. 158)

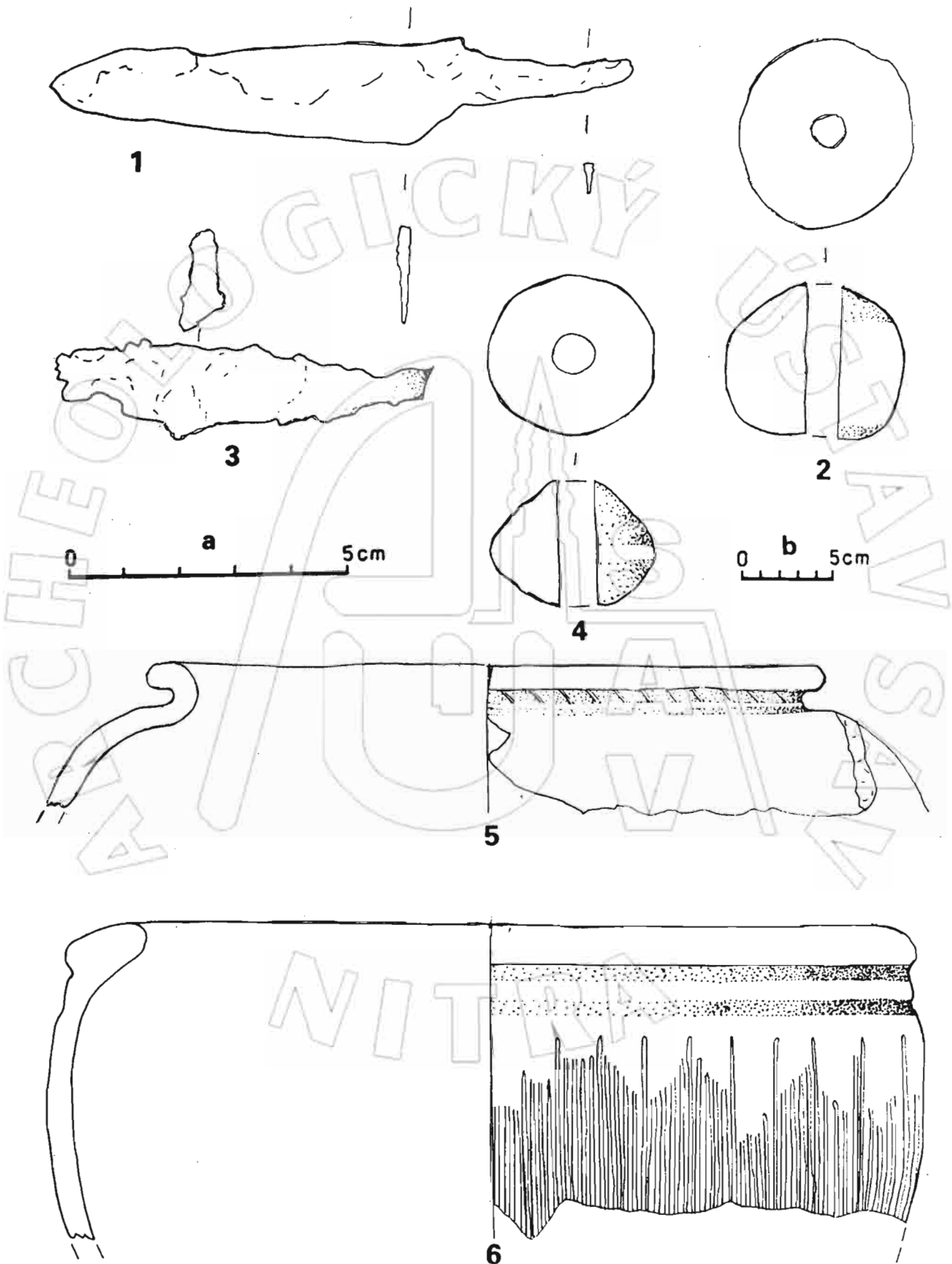
Obr. 122. Nitra, časť Párovské Háje. Výber nálezov z objektov z mladšej doby rímskej a doby sťahovania národov. (M. Ruttkay, s. 158)

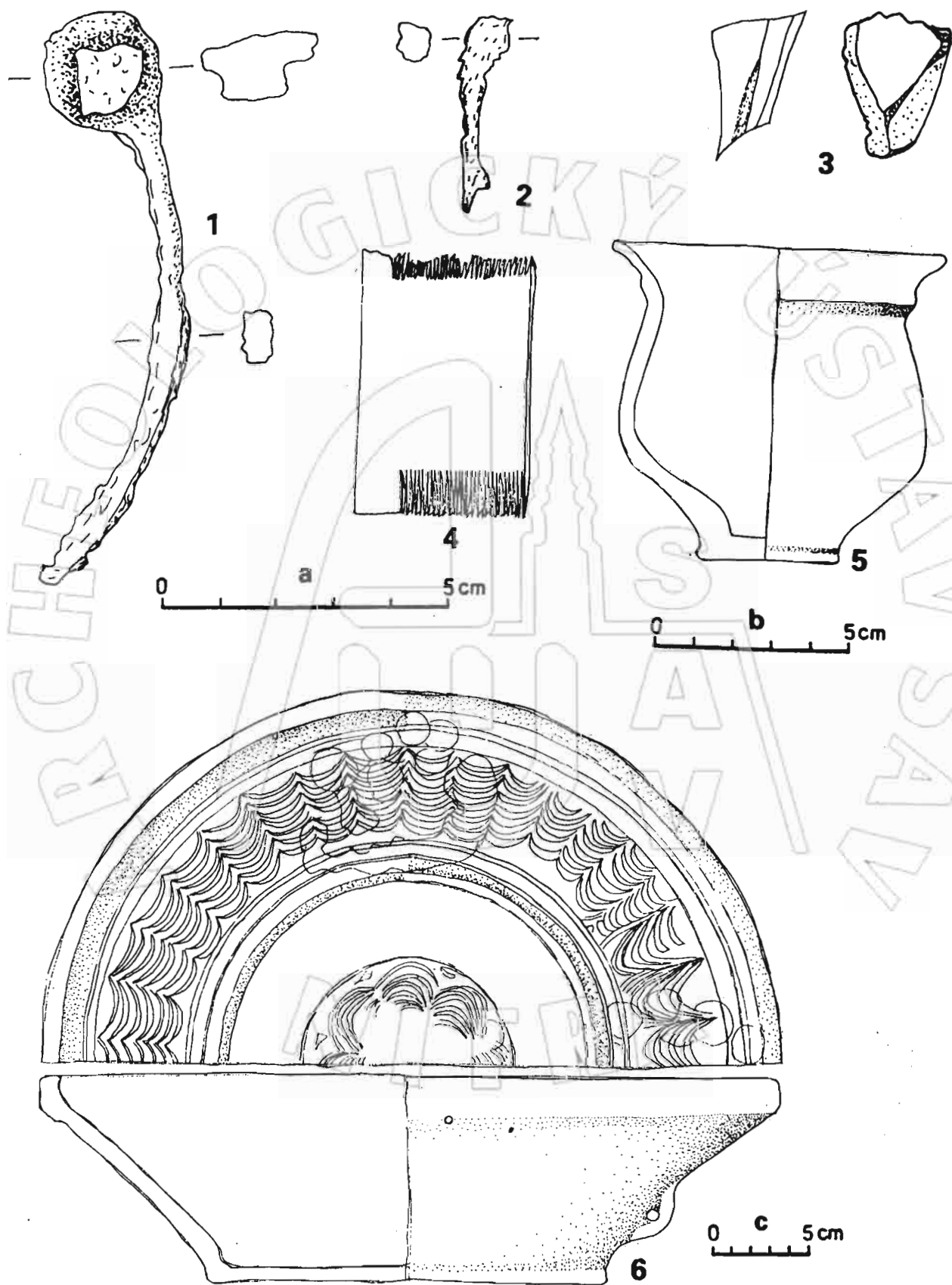
Obr. 123. Ivanka pri Nitre. 1, 3-5 - výber eneolitickej keramiky z obj. 11; 2 - misa zo žiarového hrobu 2. (J. Ruttkayová, s. 162)

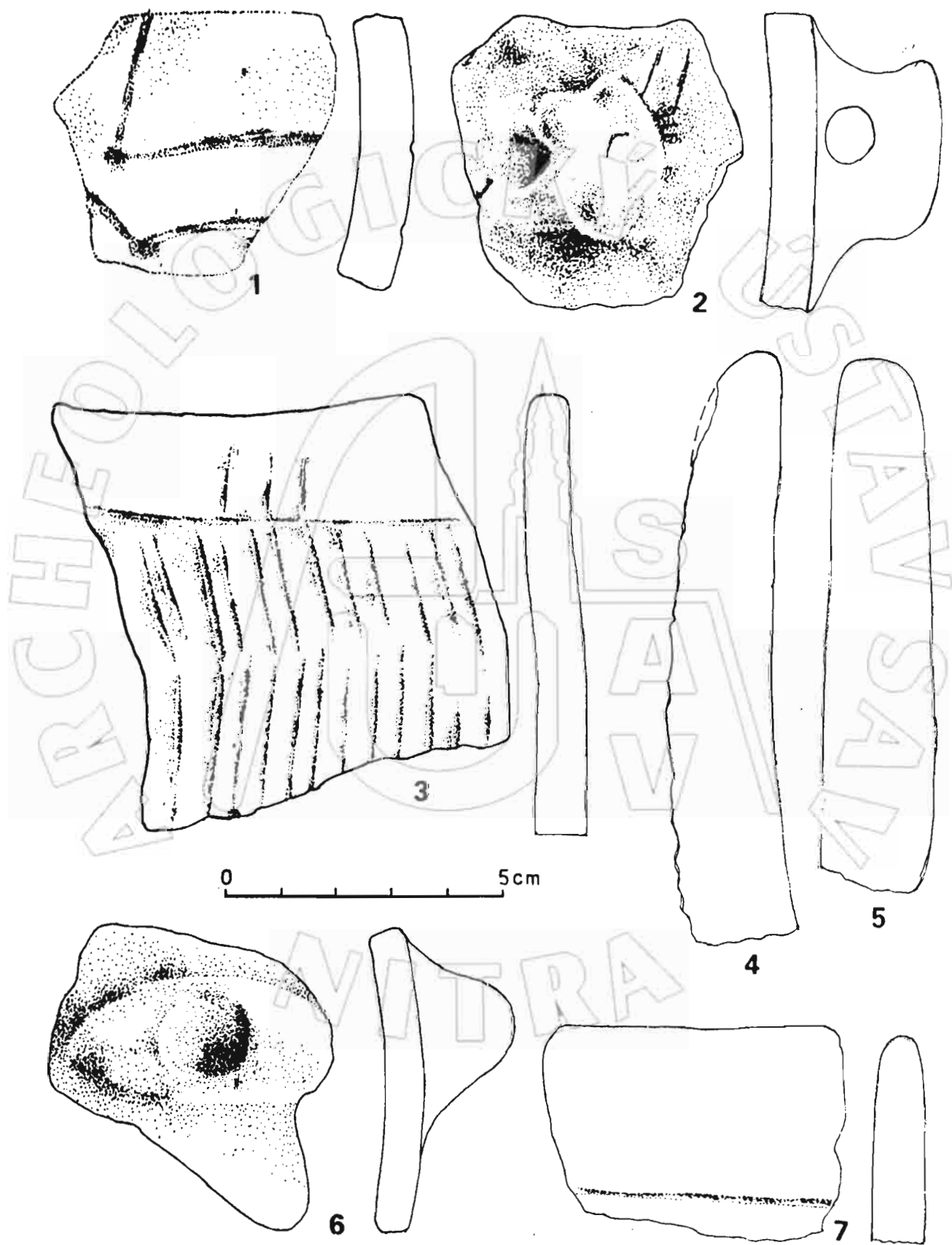
Obr. 124. Ivanka pri Nitre. 1, 3, 5 - keramika z germánskych objektov; 2, 4 - črep a praslen z eneolitického objektu. Mierka a: 1, 3, 5; b: 2, 4. (J. Ruttkayová, s. 162)

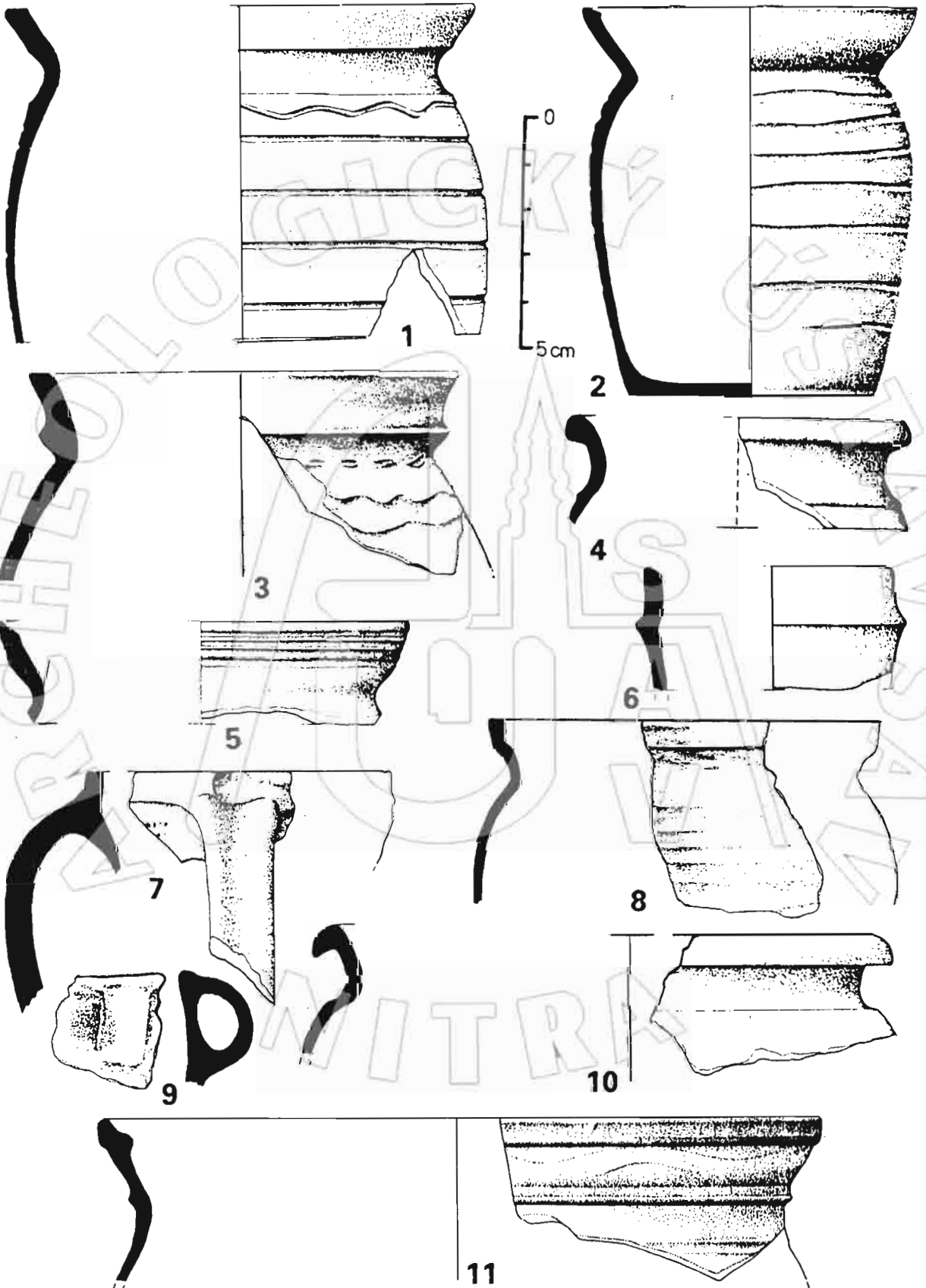
Obr. 125. Ivanka pri Nitre. 1-3 - drobné nálezy z germánskych objektov; 4 - praslen z objektu z doby halštatskej; 5, 6 - laténska keramika z obj. 19. Mierka a: 1: 4; b: 5, 6. (J. Ruttkayová, s. 162)

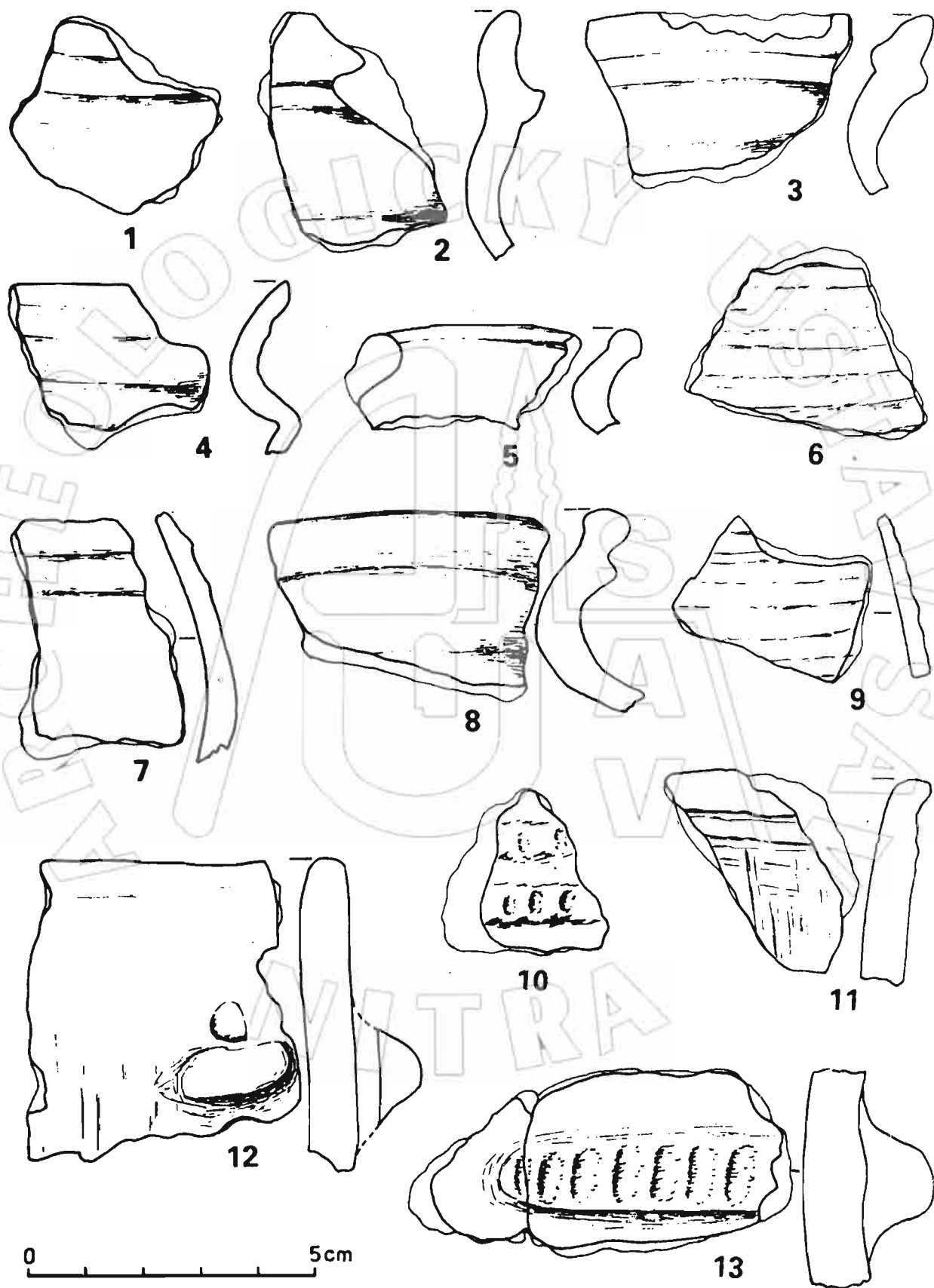
Obr. 126. Ivanka pri Nitre. 1-6 - výber nálezov z novovekých objektov. Mierka a: 1-4; b: 5; c: 6. (J. Ruttkayová, s. 162)

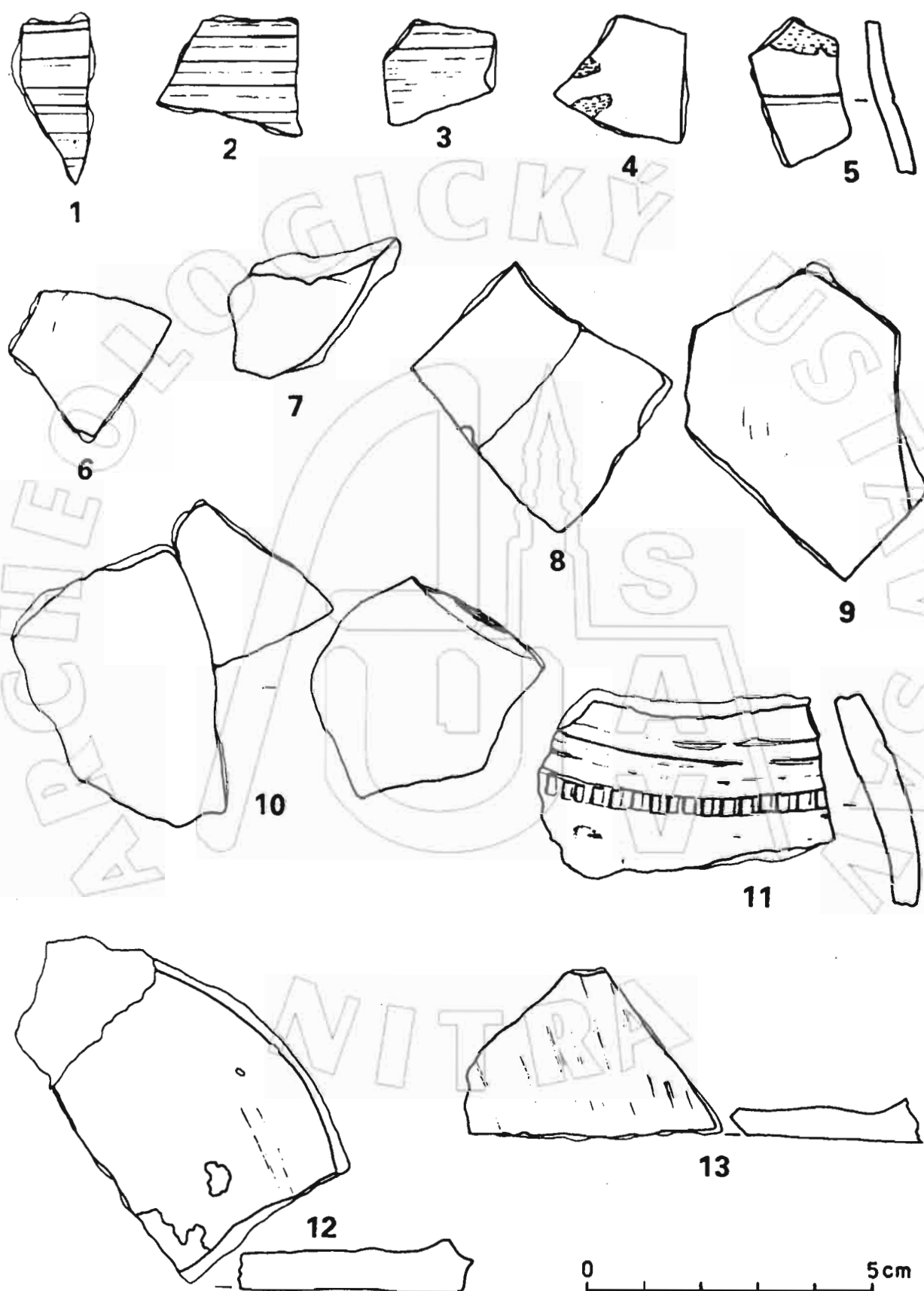
Obr. 127. Velký Cetín. 1 - kultura s mladou lineárnou keramikou; 2, 3, 7 - železovská skupina; 4, 5 - neolitické čepy; 6 - kultura so starou lineárnou keramikou. (M. Samuel, s. 163)

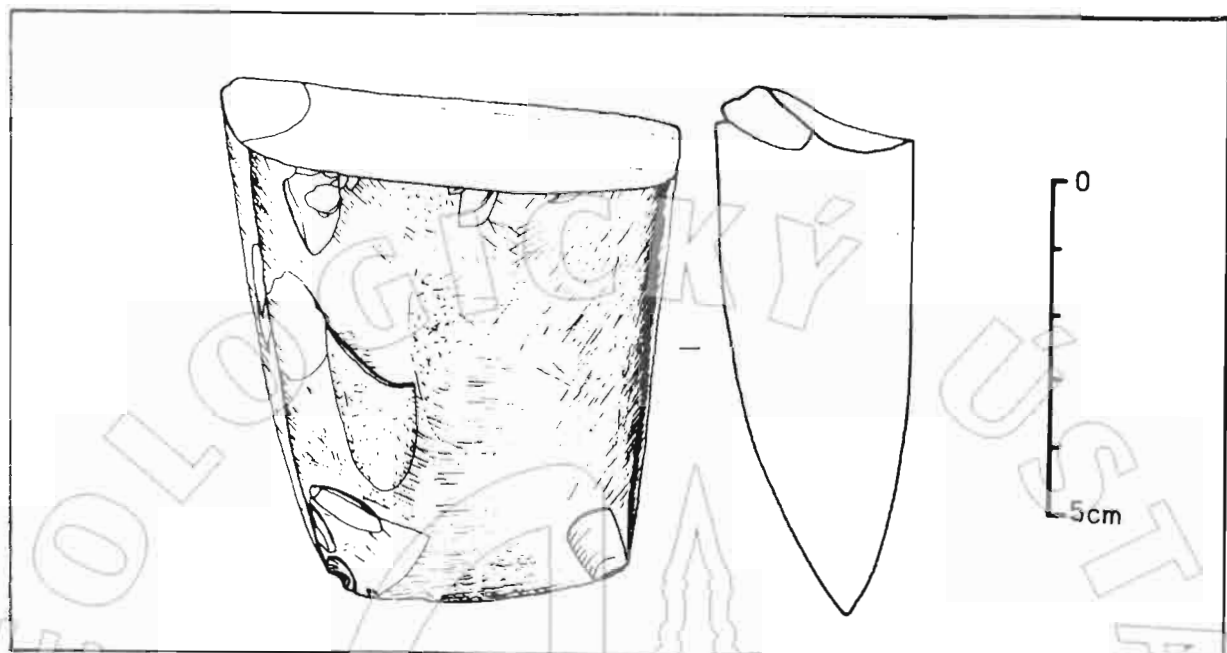
Obr. 128. Velké Kostořany. Výber keramiky. 1-8, 10, 11 - 12.-16. stor.; 9 - kultúra maďarovská. (M. Samuel, s. 164)

Obr. 129. Hrabušice. Výber črepov z eneolitu a doby bronzovej (10-13), stredoveku (1-8) a novoveku (9) z jaskyne Tunel (Dufart). (M. Soják, s. 164)

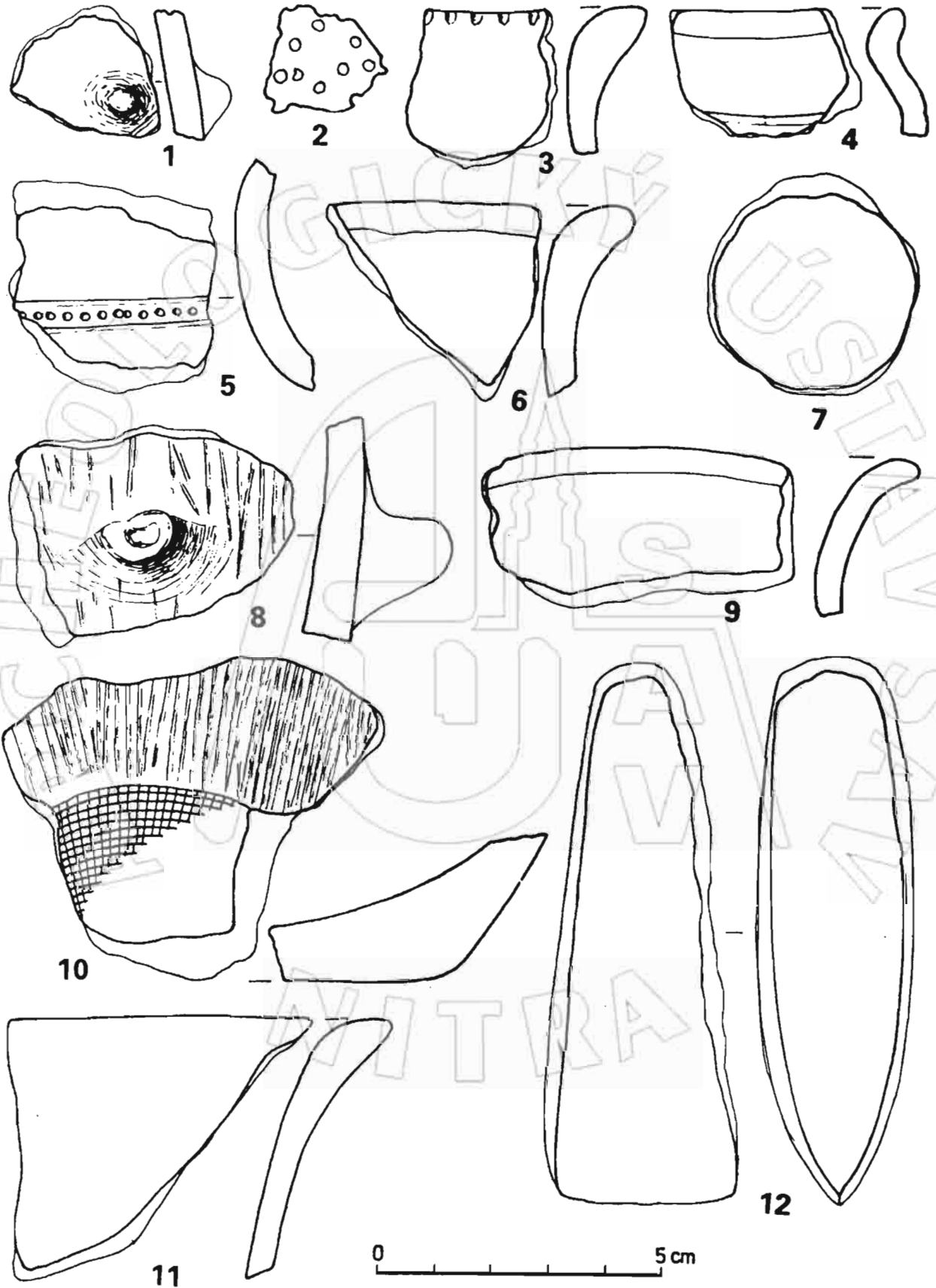
Obr. 130. Letanovce (Kláštorná jaskyňa). Nálezy středověkých (11) a novověkých črepov (1-10, 12, 13). (M. Soják, s. 164)

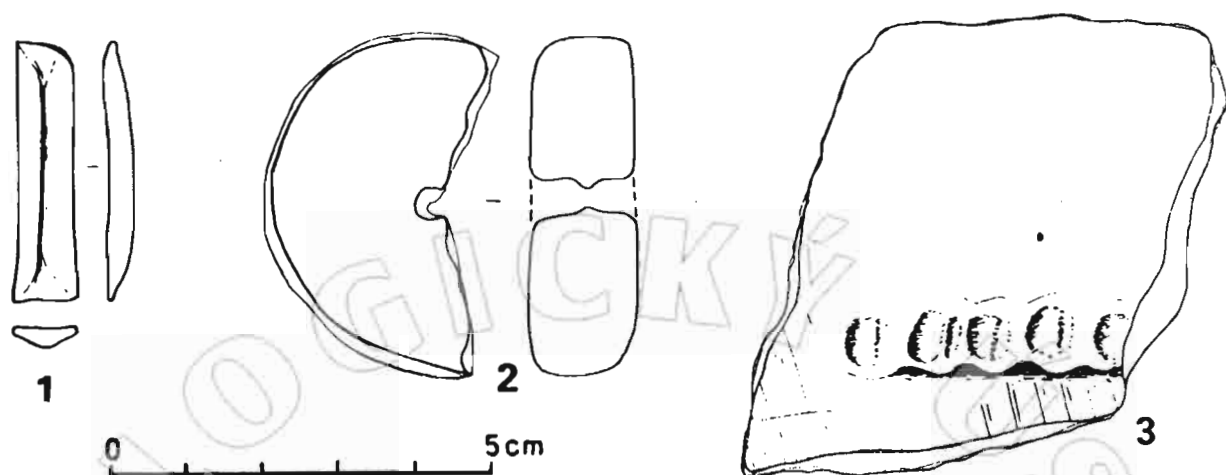
Obr. 131. Letanovce (Biela jaskyňa). Kamenná sekera s zlomeným tylom (badenská kultúra). (M. Soják, s. 164)

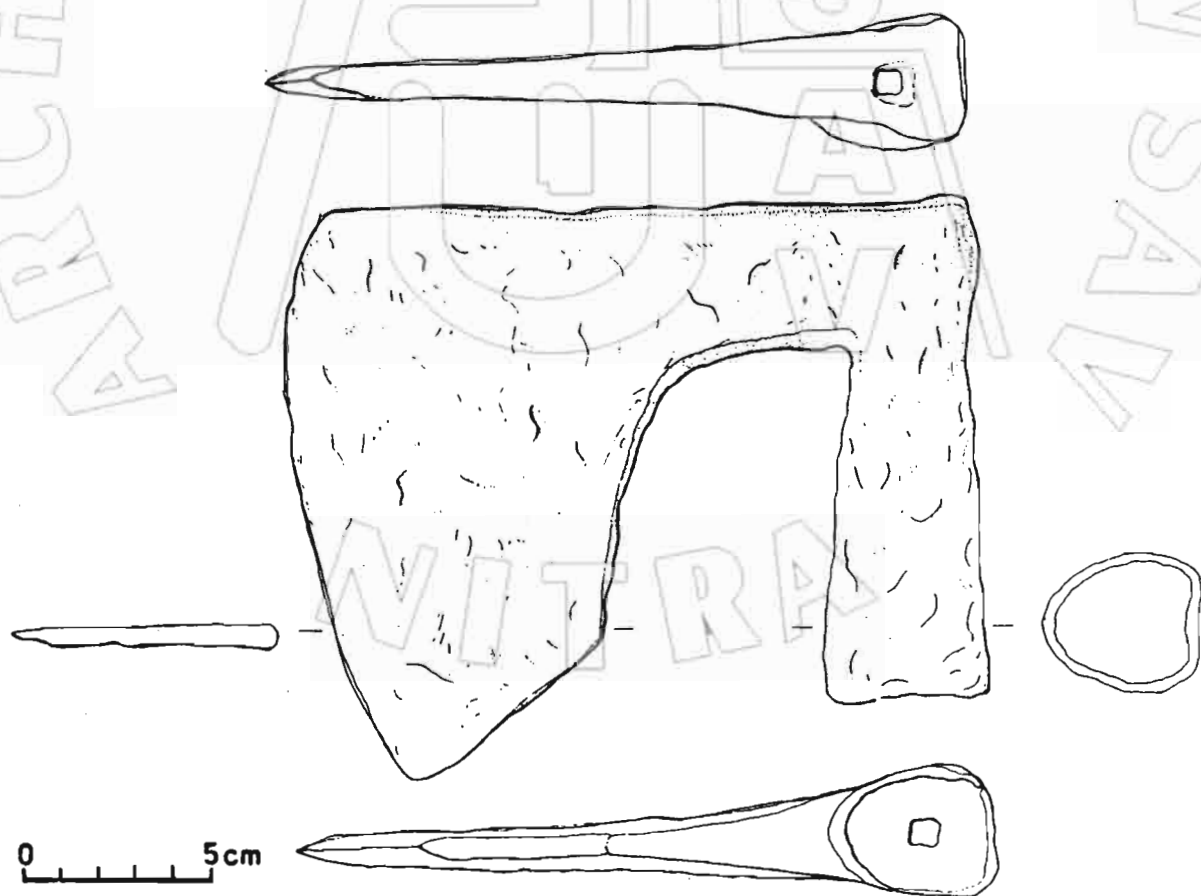
Obr. 132. Gánovce (Za stodolami). Pohľad od juhovýchodu na zničenú časť lokality. Foto M. Baranová. (M. Soják, s. 165)

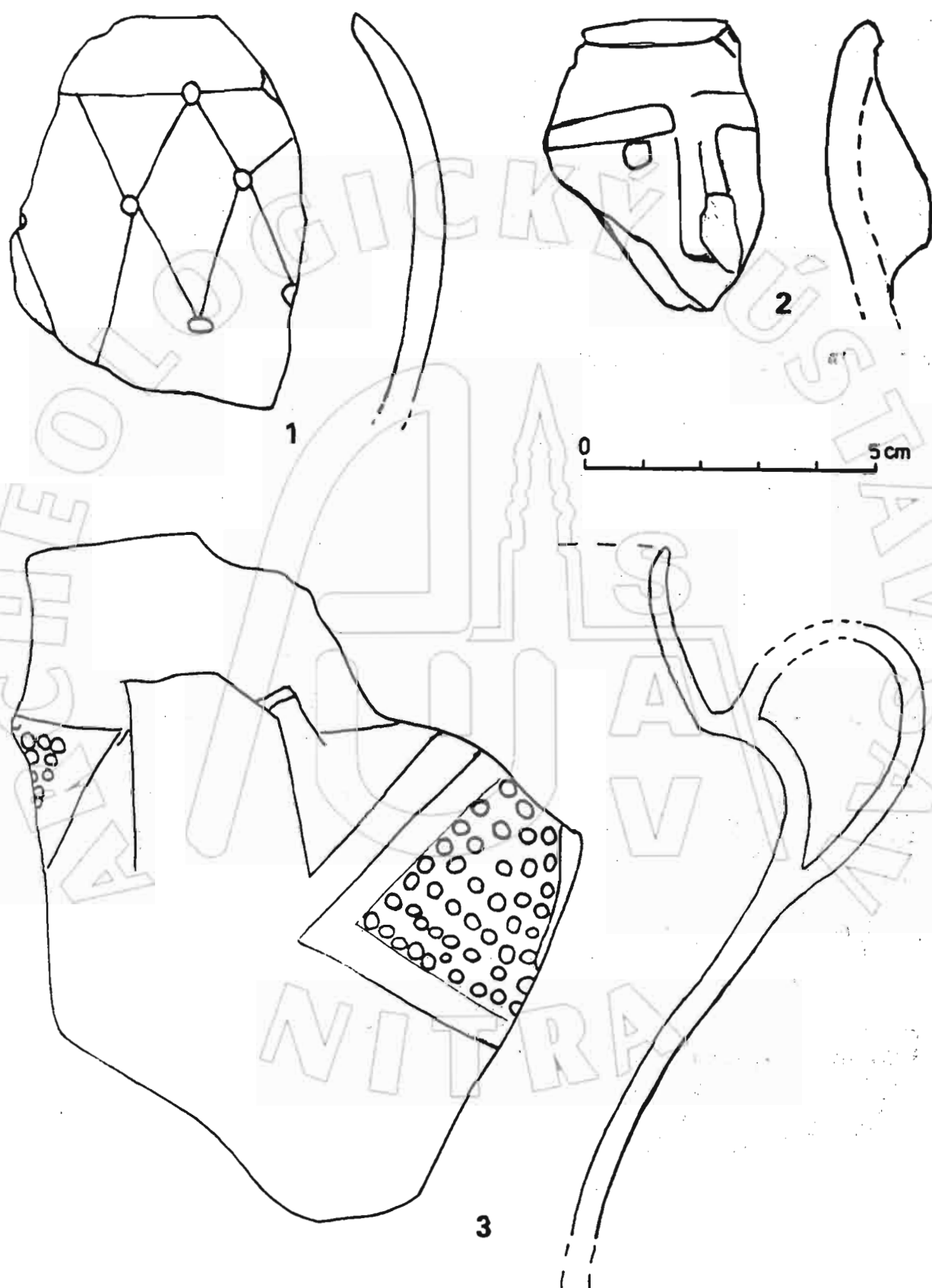
Obr. 133. Gánovce (Za stodolami). Výber nálezov zo zničenej časti sídliska (M. Soják, s. 165)

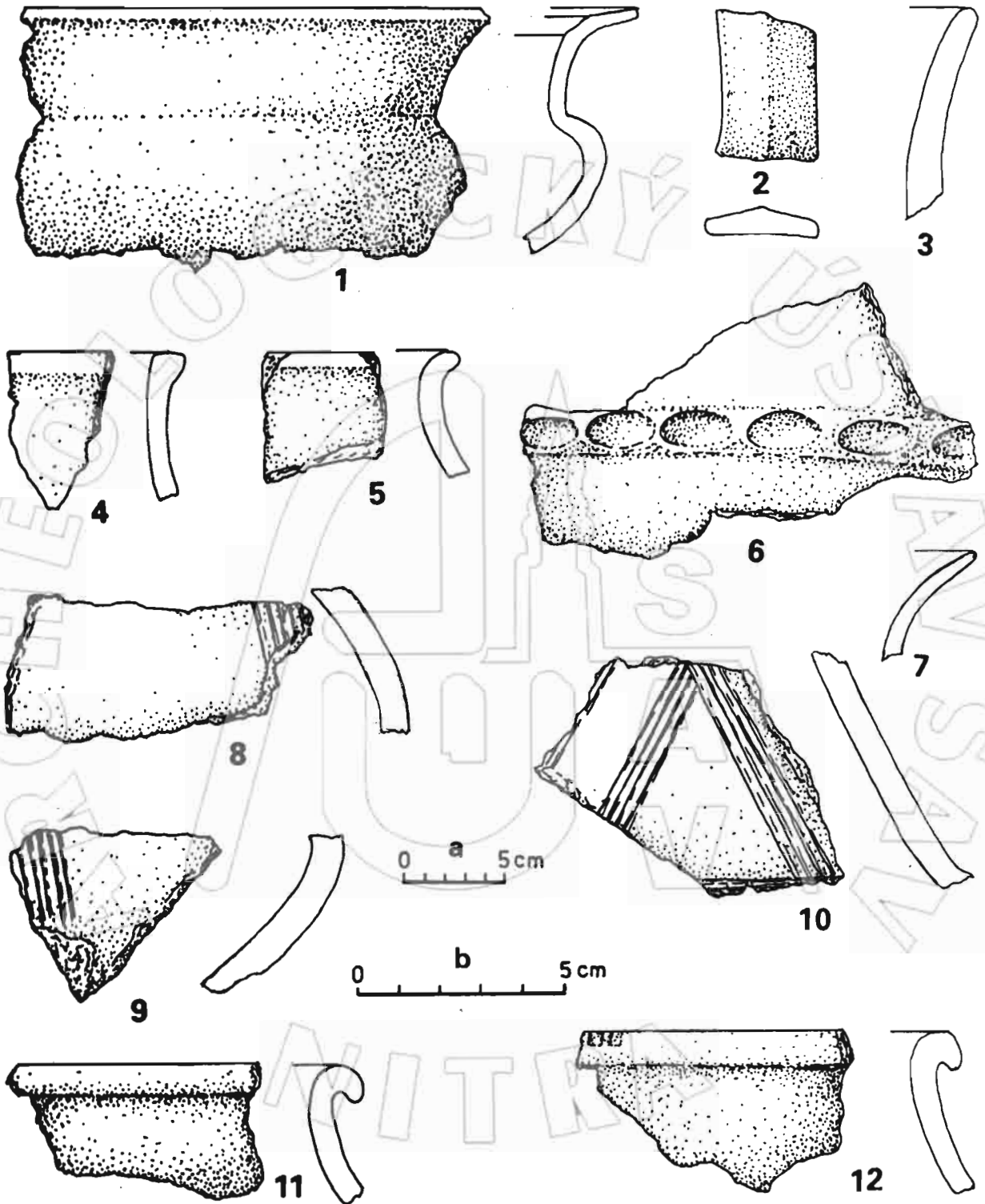
Obr. 134. Gánovce (Za stodolami). 1 - zlomok medeného predmetu; 2 - fragment kolieska z pieskovca; 3 - črep z doby bronzovej. (M. Soják, s. 165)

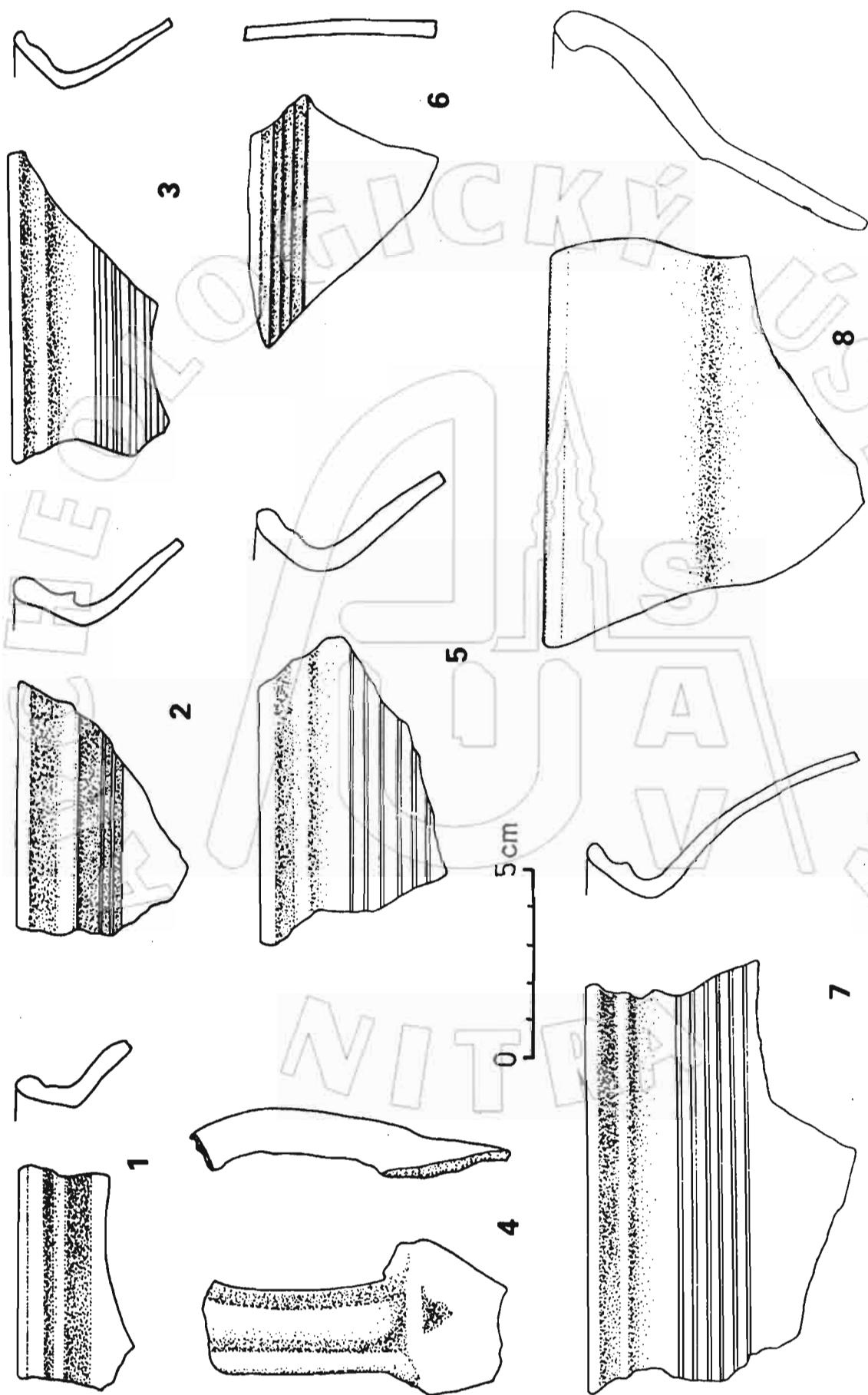
Obr. 135. Velké Kostoľany. Železná sekera z 15. storočia. Kreslila J. Meszárošová. (D. Staššíková-Štukovská, s. 168)

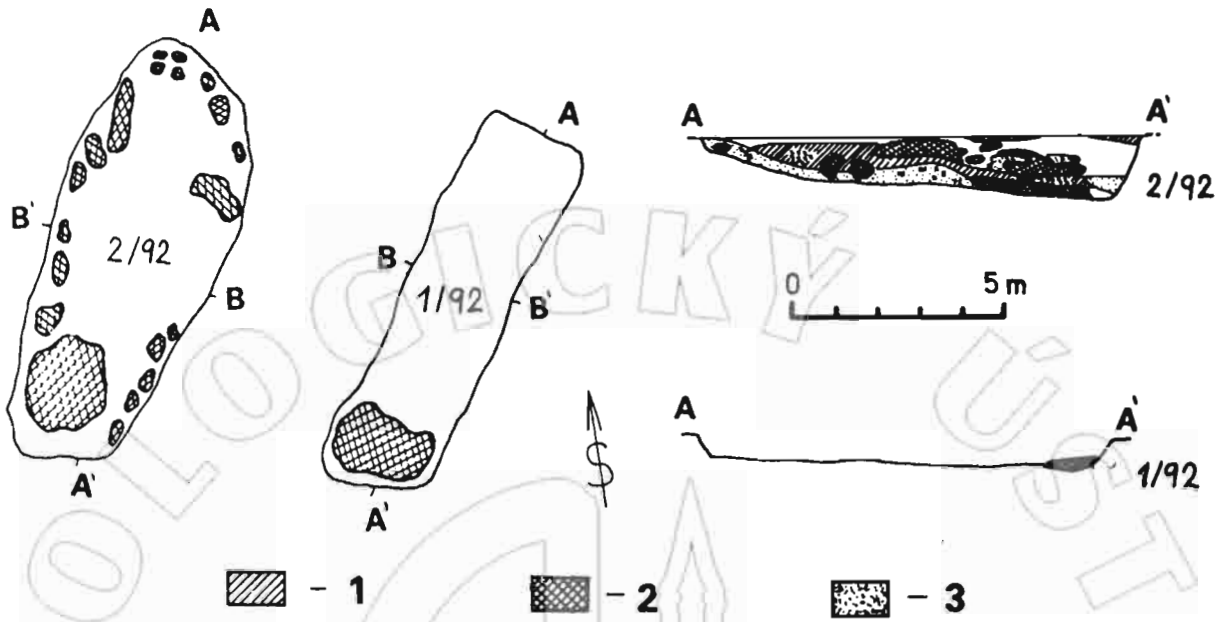
Obr. 136. Dubovany. Výber črepov kultúry s lineárnou keramikou (1, 2); a z doby halštatskej (3). Kreslila R. Kustár. (D. Staššíková-Štukovská - R. Kustár, s. 171)

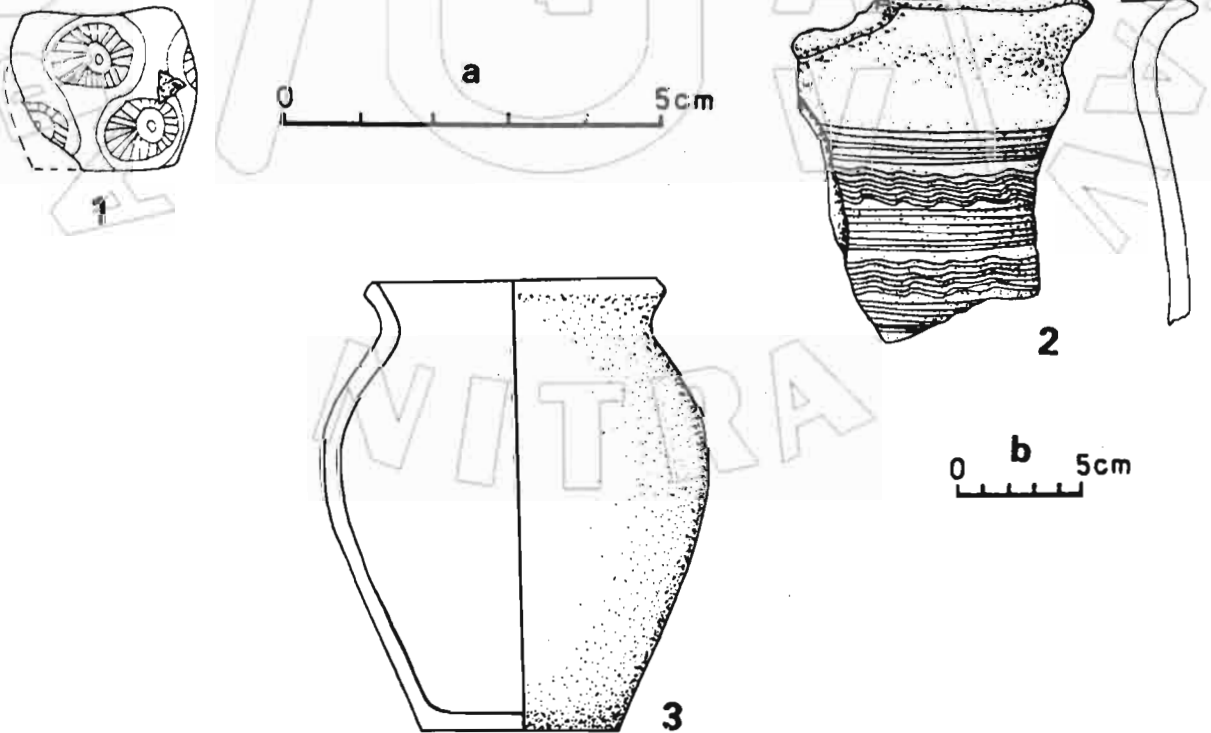
Obr. 137. Janíky. Výber črepov z mladšej doby bronzovej (1-3, 6, 7), z doby halštatskej (8-10) a stredoveku (11, 12). 1-3, 6, 7, 11, 12 - časť Dolné Janíky; 8-10 - časť Horné Janíky. Mierka a: 1, 6; b: 2-5; 8-12. (E. Studeníková, s. 172)

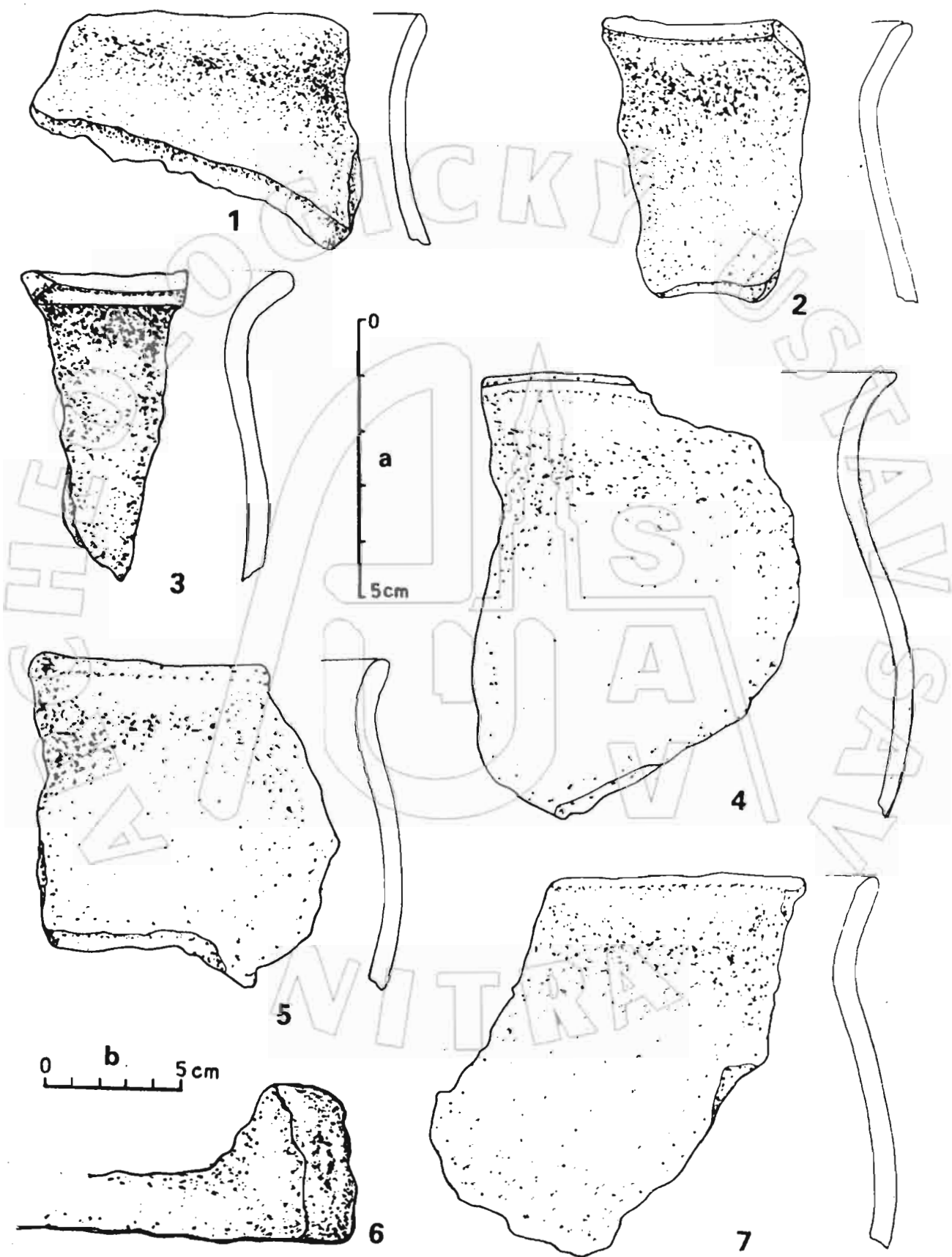
Obr. 138. Kochanovce (intravilán). Keramika zo 17. stor. (S. Šiška, s. 174)

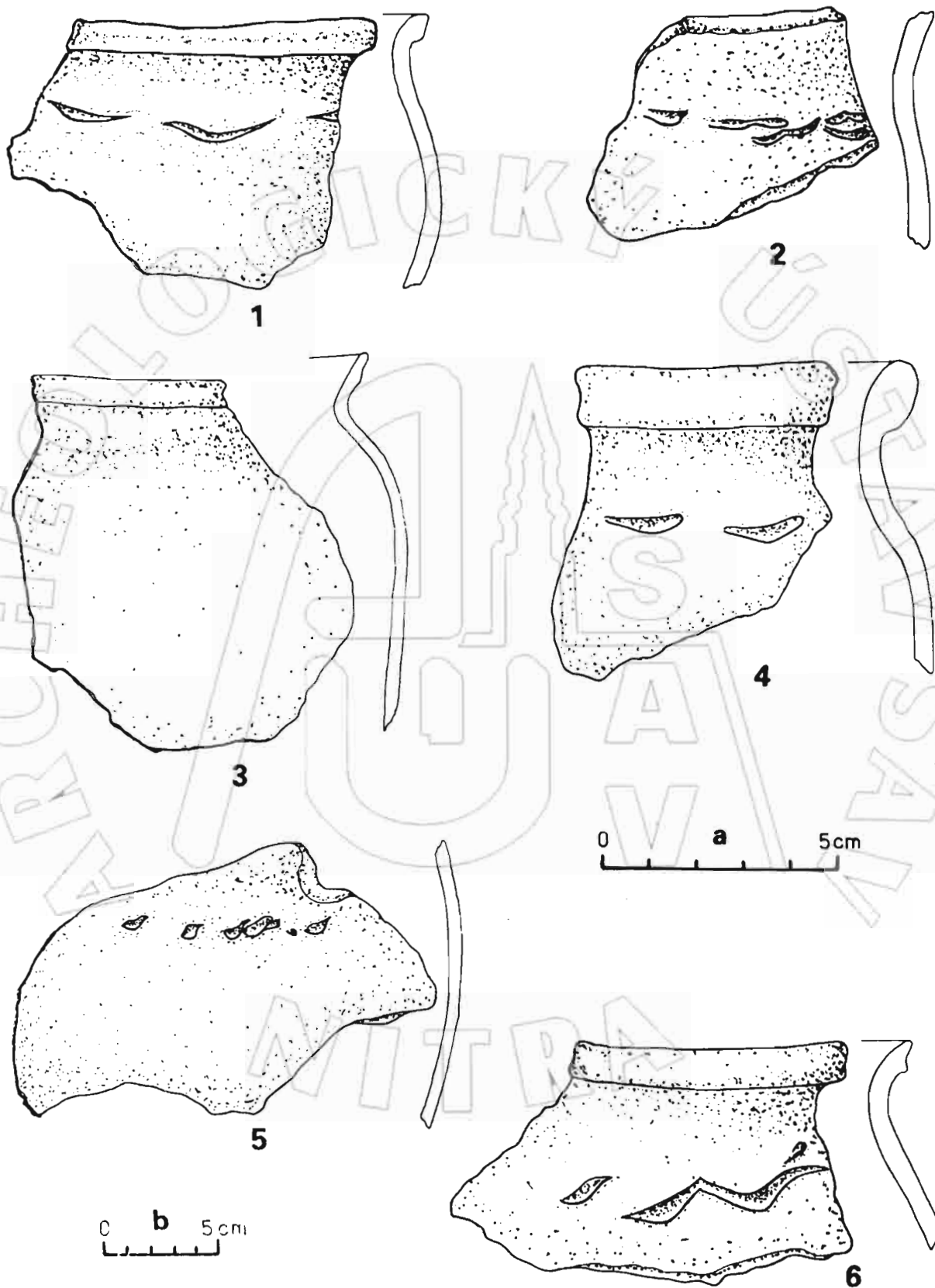
Obr. 139. Prešov (Kráľova hora). Objekt č. 1 a 2 - výrobné (?) jamy zo včasnოსlovanského obdobia. (B. Tomášová, s. 175)

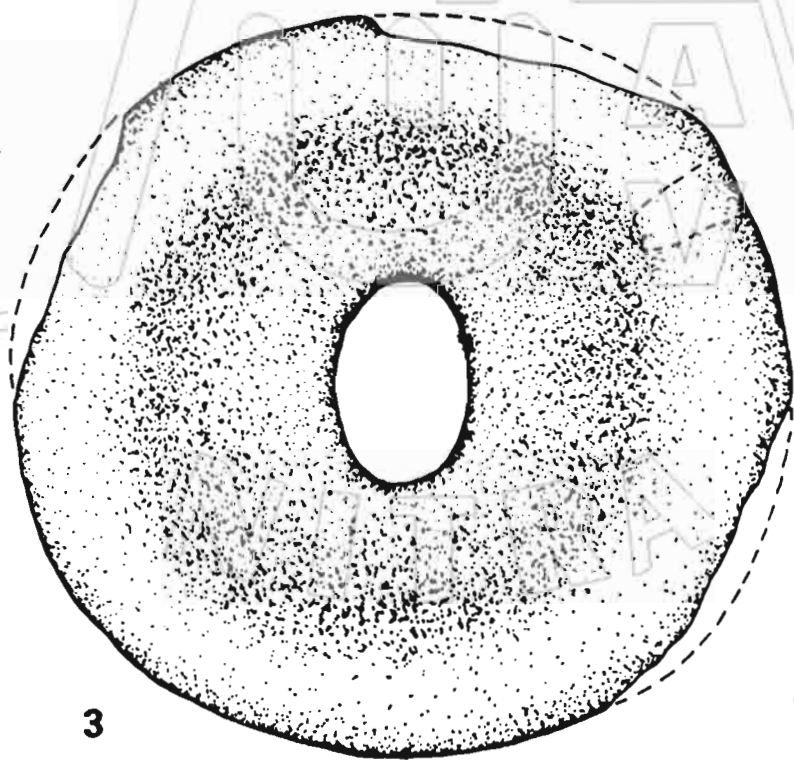
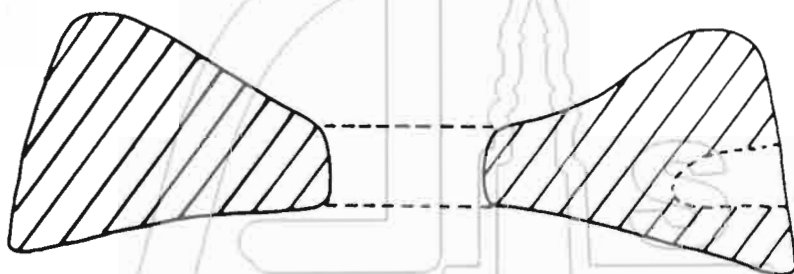
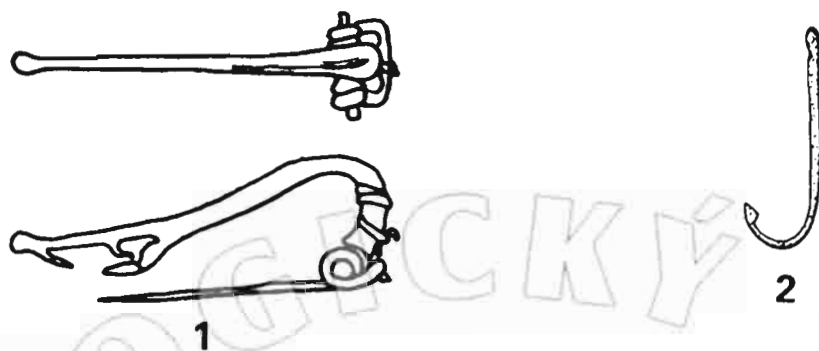
Obr. 140. Prešov (Kráľova hora). Výber nálezov zo včasnოსlovanského obdobia (6.-7. stor.). 2 - črep z chlebovej (?) pece; 3 - hrniec z polozemnice. Mierka a: 1; b: 2, 3. (B. Tomášová, s. 175)

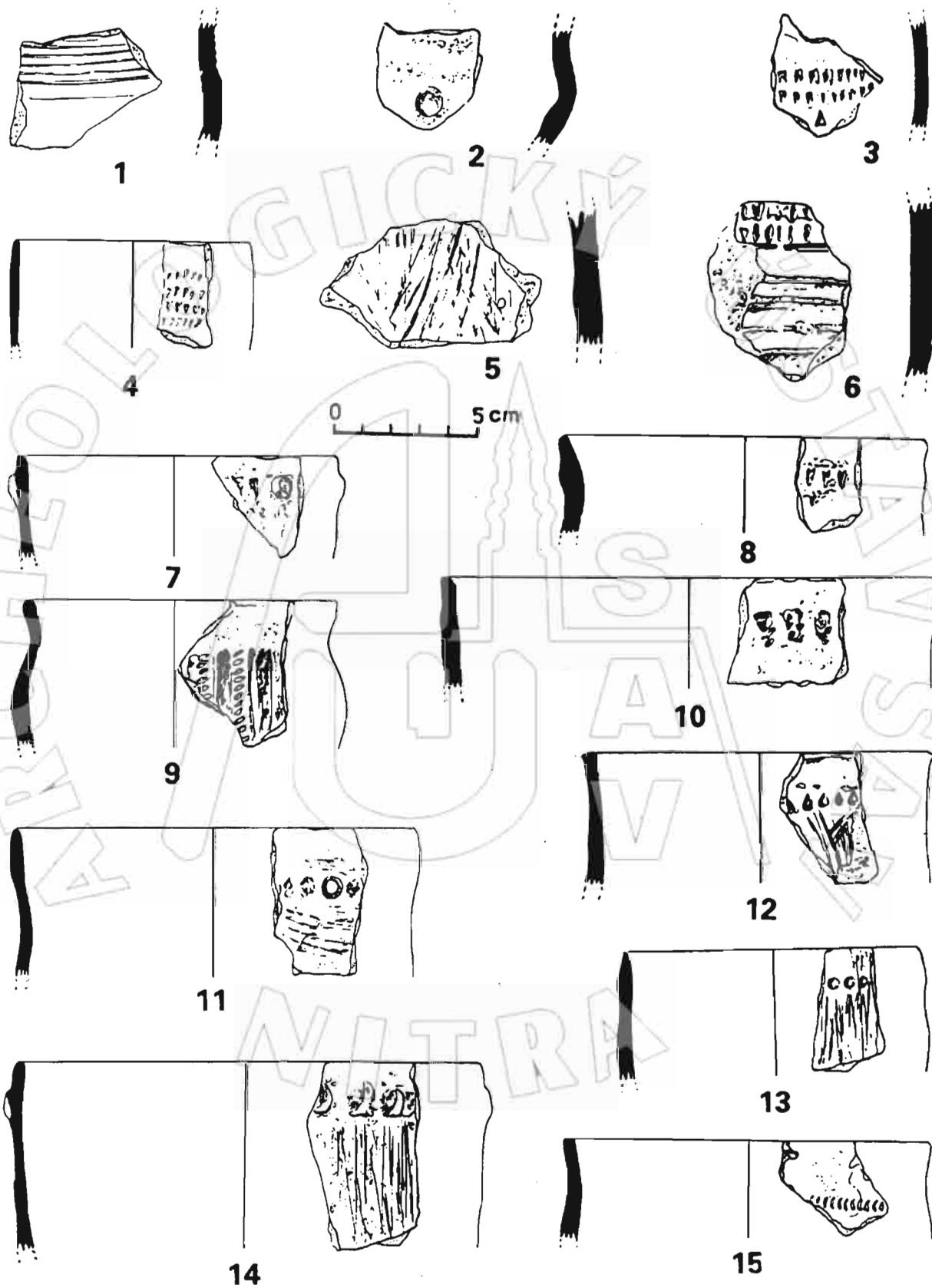
Obr. 141. Prešov (Kráľova hora). Výber črepov z polozemníc zo 6.-7. stor. (obj. 10, 12, 13). Mierka a: 1-5, 7. (B. Tomášová, s. 175)

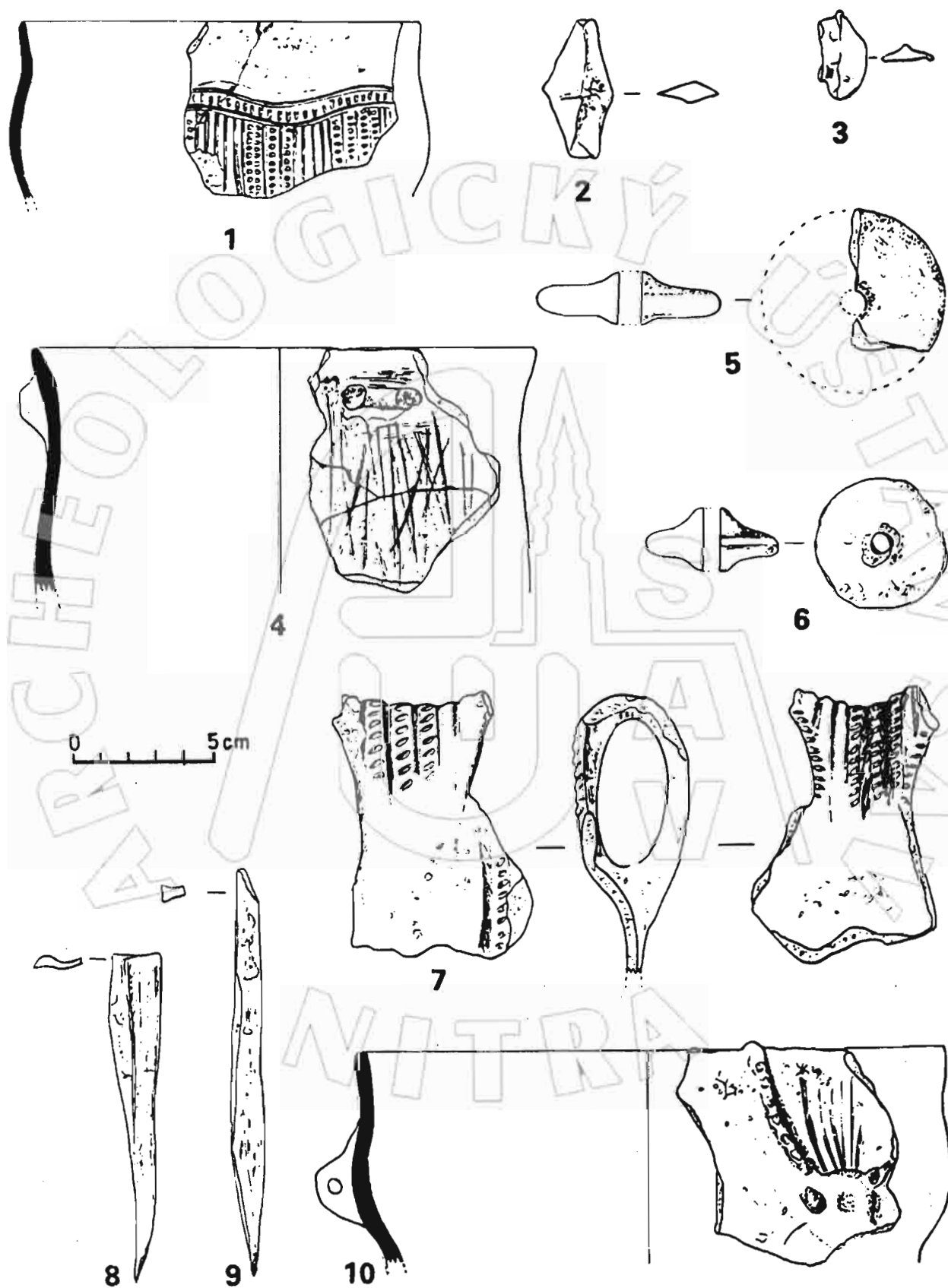
Obr. 142. Prešov (Kráľova hora). Výber nálezov z objektu 7 z 12.-13. stor. Mierka a: 5; b: 1-4, 6. (B. Tomášová, s. 175)

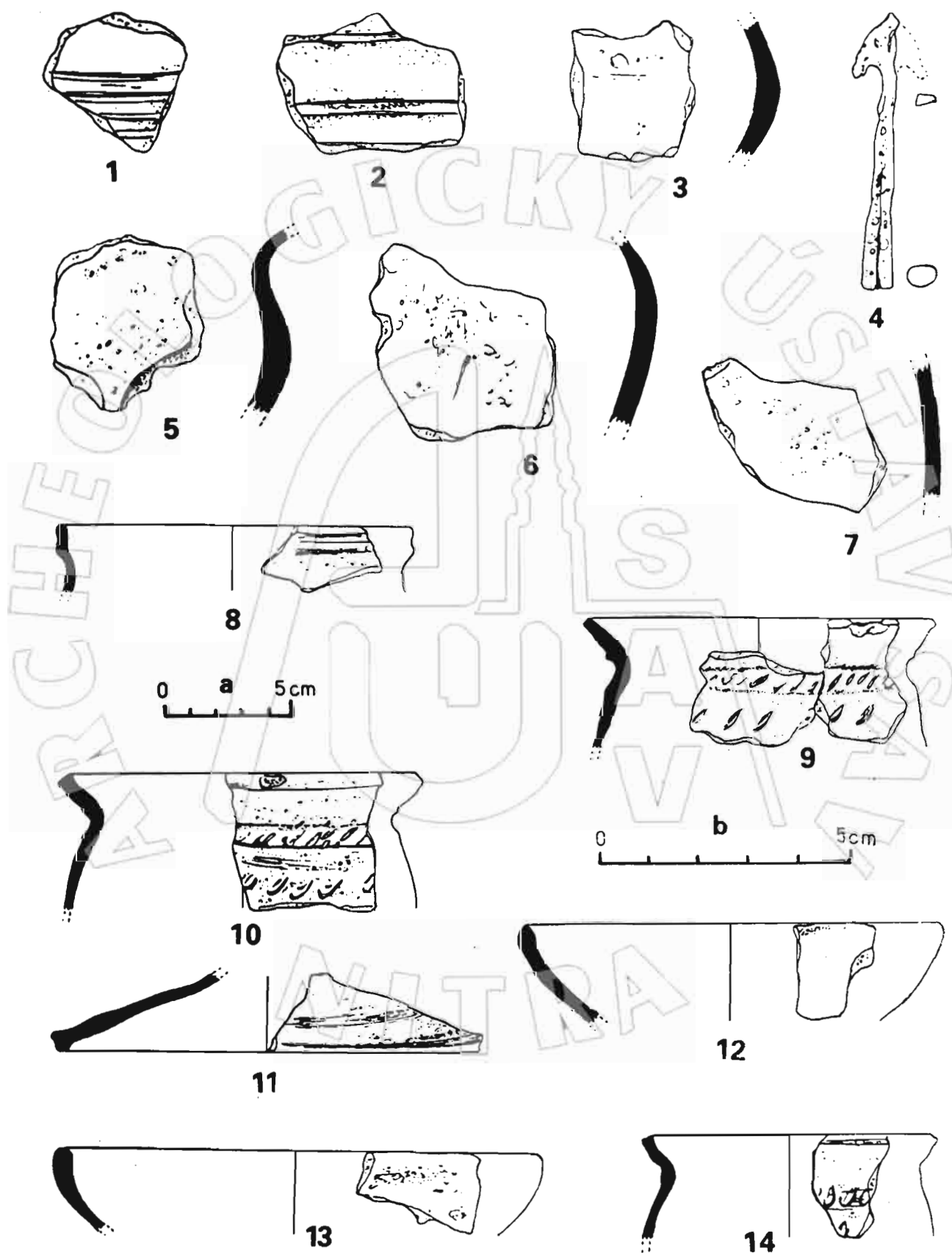
Obr. 143. Dvorníky, časť Posádka. 1 - bronzová spona neskorolátenskeho typu; 2 - bronzový rybársky háčik; 3 - rotačný kotúč laténskeho žarnova. Mierka a: 1, 2; b: 3. (J. Urminský, s. 178)

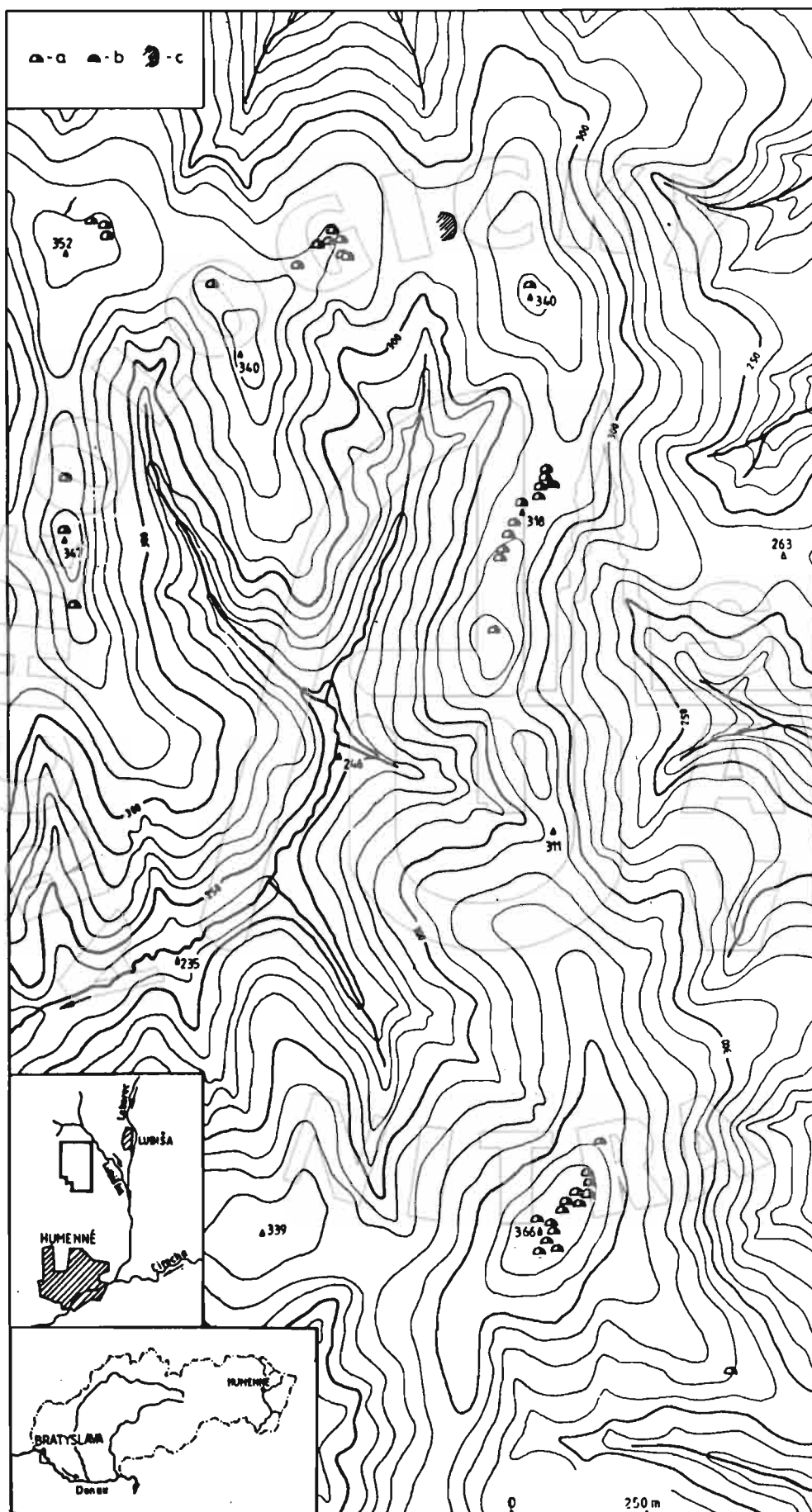
Obr. 144. Nemce. Výber črepov z eneolitu (3, 4, 8-12, 14) a doby bronzovej (1) z jaskyne Kaplnka. (P. Ušiak, s. 179)

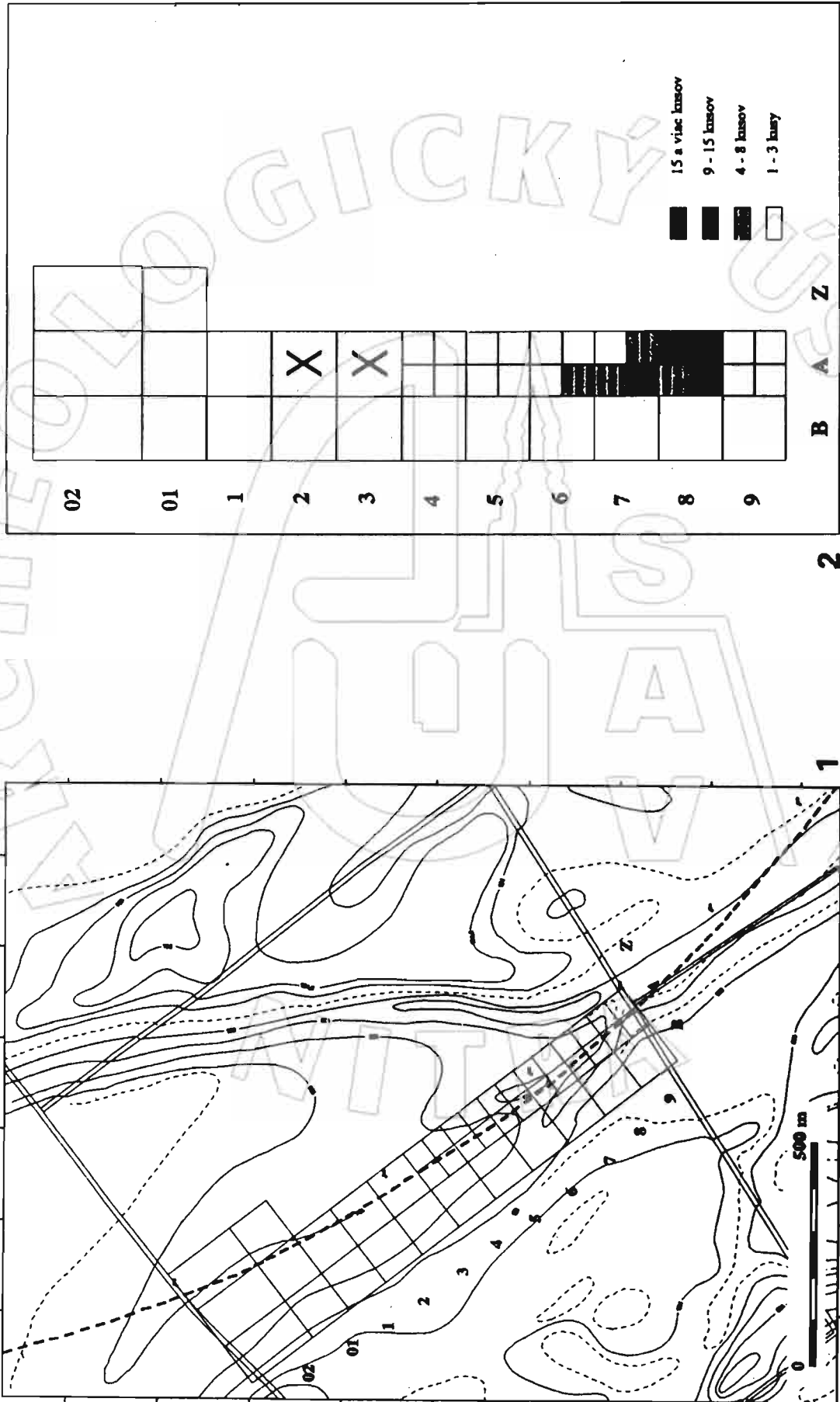
Obr. 145. Nemce. Výber eneolitických nálezov z jaskyne Kaplnka. (P. Ušiak, s. 179)

Obr. 146. Nemce. Výber nálezov z mladšej doby rímskej (3, 5-7, 12, 13) a z vrcholného stredoveku (1, 2, 4, 8-11, 14) z jaskyne Kaplnka. Mierka a: 1, 2; b: 3-14. (P. Ušiak, s. 179)

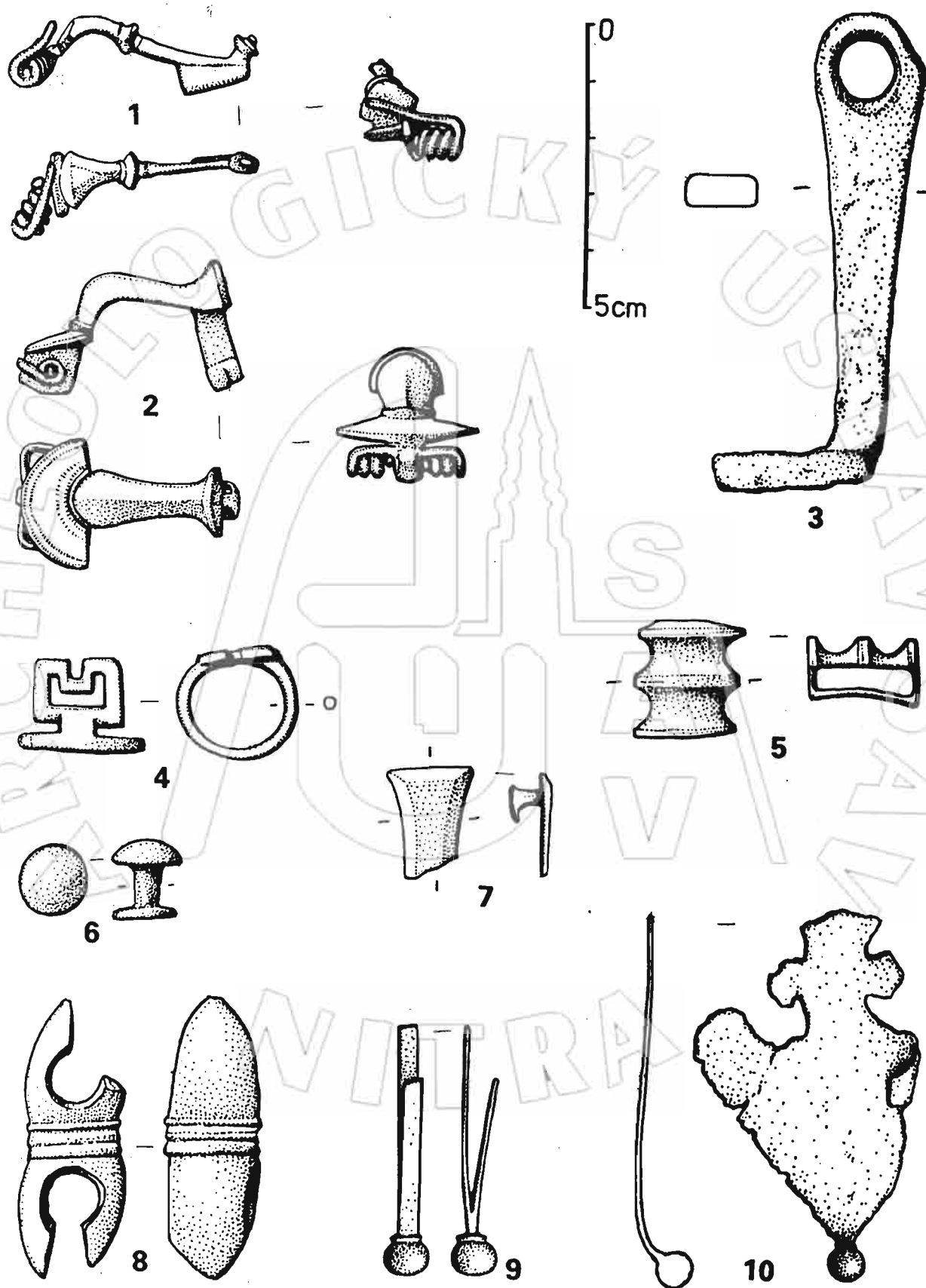
Obr. 147. Brestov. Nálezisko v polohe Delnia (c) v rámci zoskupenia mladoneolitických mohýl (a), vrđtane mohýl (b) preskúmanej v r. 1992. (P. Walde-Nouak - I. Strakošová, s. 180)

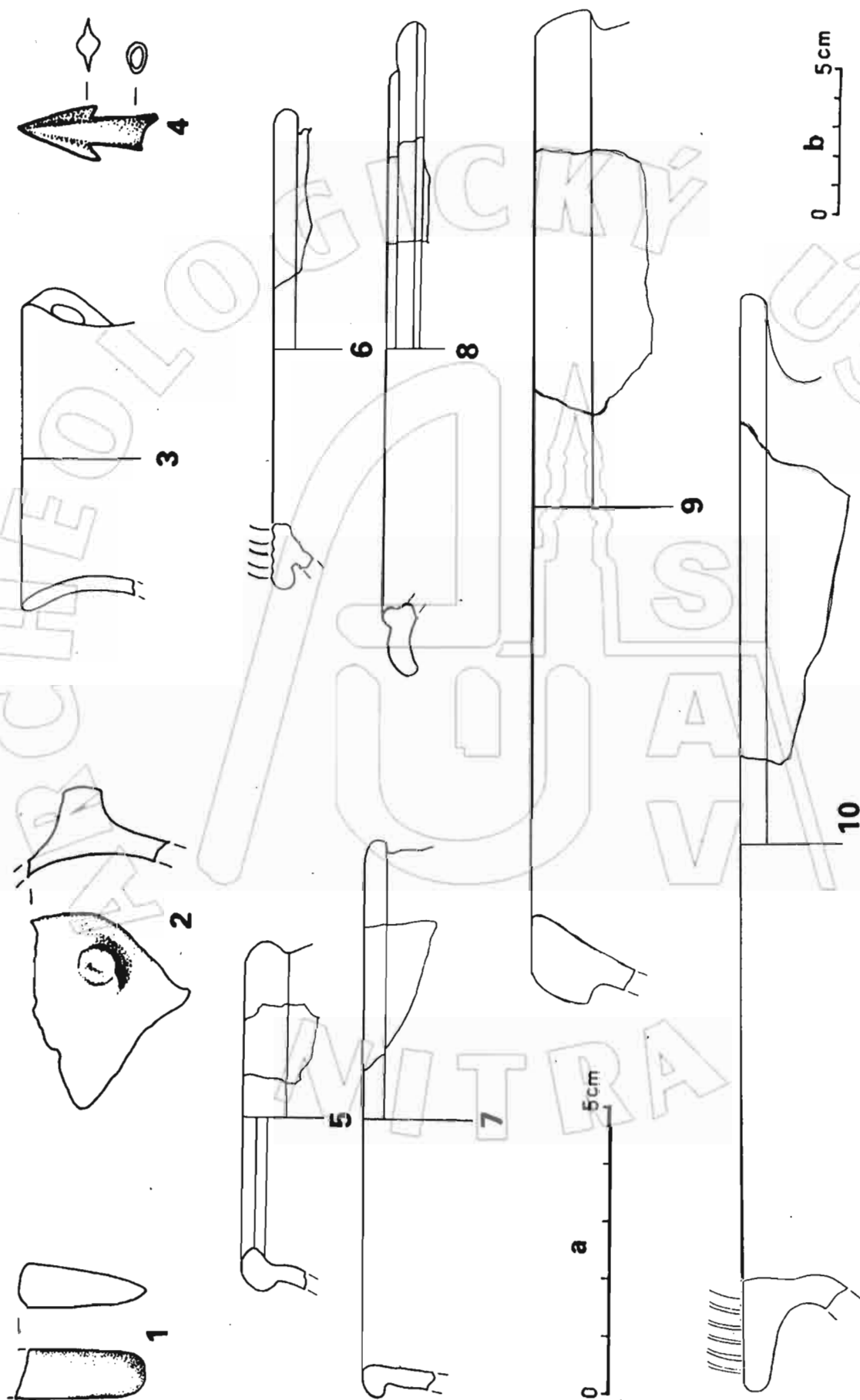
Obr. 148. Rusovce (Horné pole). 1 - sieť kvadrantov pre systematický prieskum koridoru stavby diaľnice D2. Prerušovanou čiarou je vyznačená stredová línia budúcej cesty; 2 - grafické znázornenie výsledkov prieskumu s počtami nájdených zlomkov rímskej keramiky v jednotlivých kvadrantoch. Legenda: X - kvadranty nepreskúvané v r. 1995. (V. Varsík, s. 182)

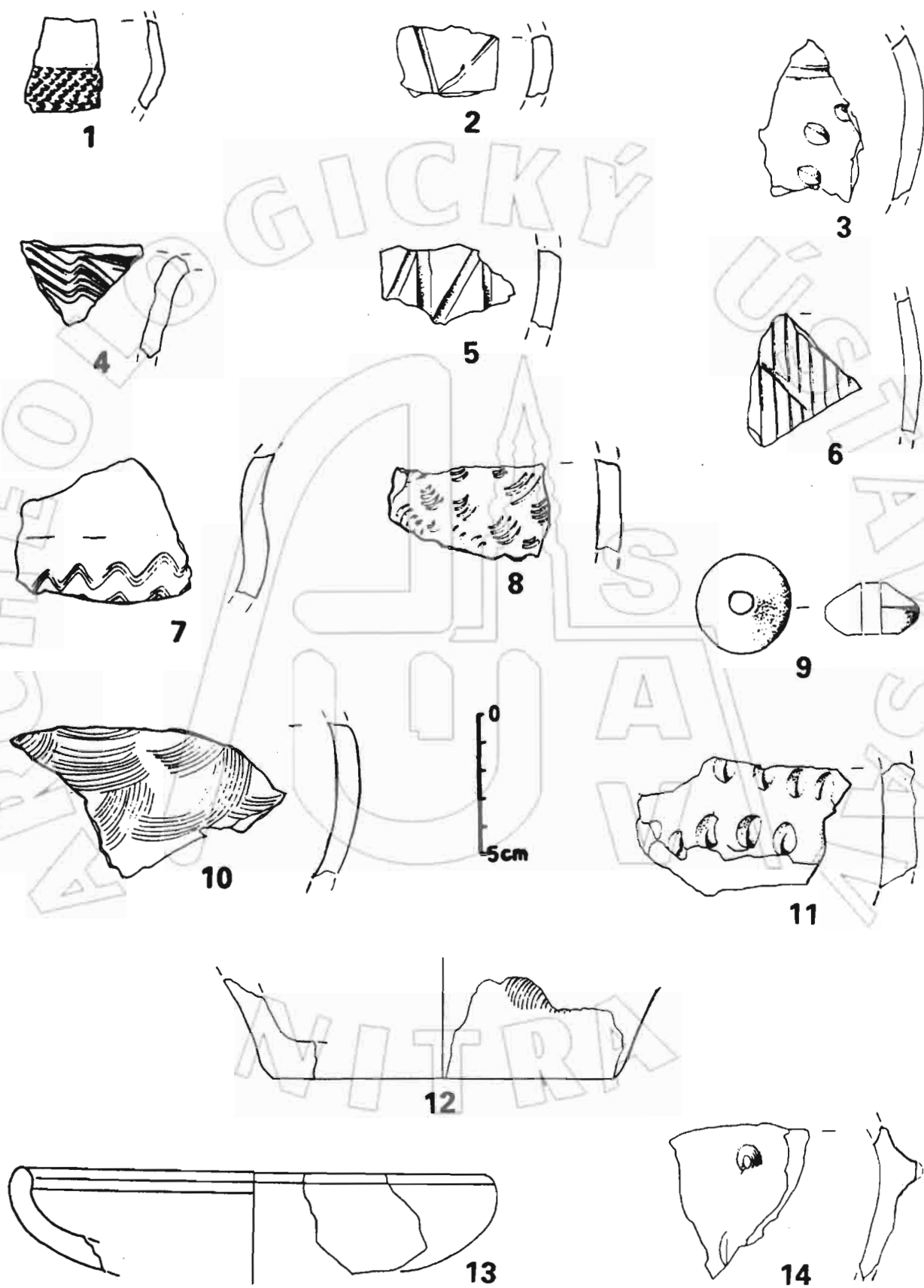
Obr. 149. Rusovce (Horné pole). Schematický plán výskumu v r. 1995 - zisťovacie rezy v koadrante A7d. V pláne sú zakreslené aj výsledky geofyzikálneho prieskumu J. Tírpáka v koadrantoch A7d, A8a a A8b. (V. Varsík, s. 182)

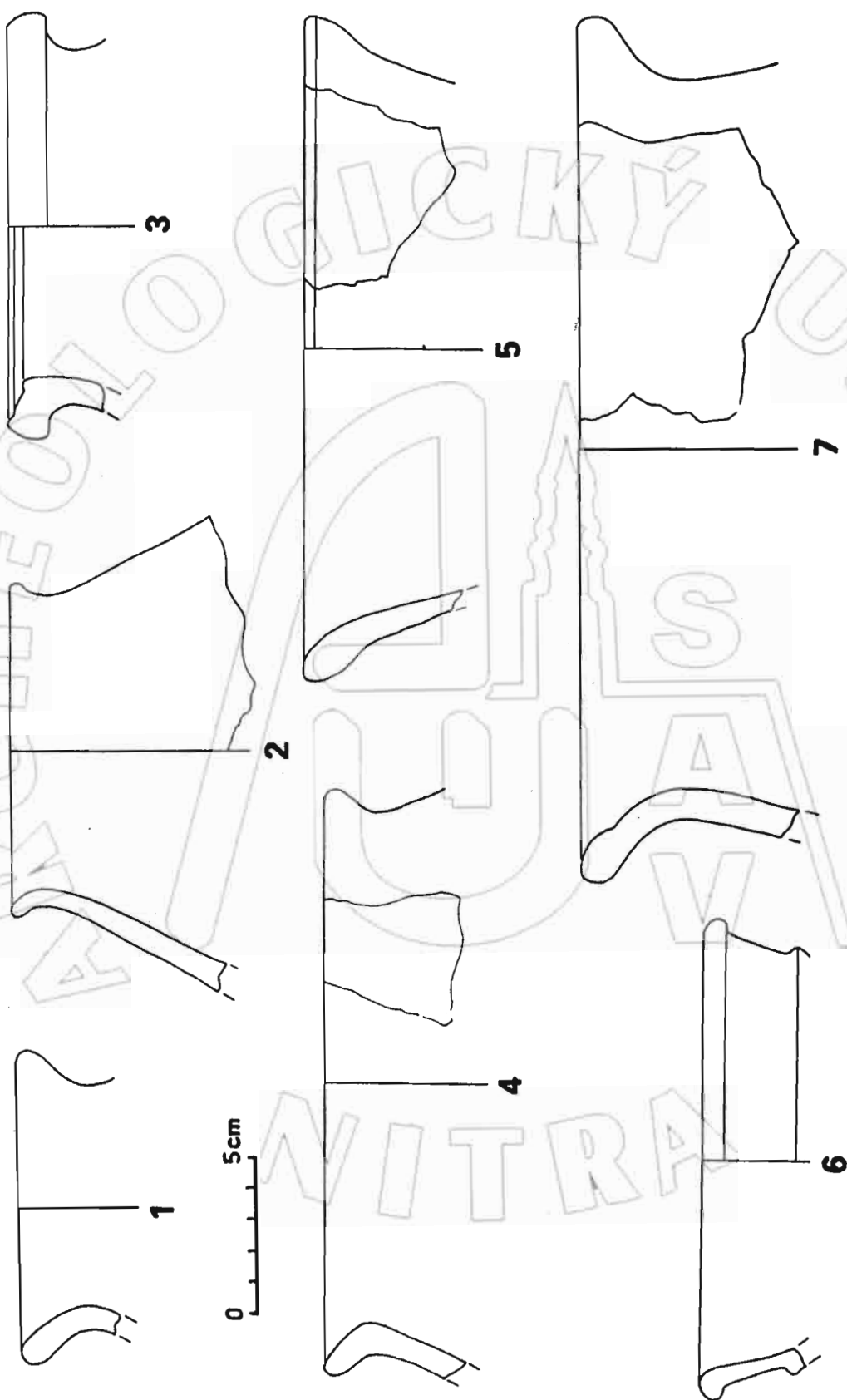
Obr. 150. Rusovce (Horné pole). Výber drobných nálezov z prieskumu a výskumu. 1, 2, 4-10 - bronz; 3 - železo. (V. Varsík, s. 182)

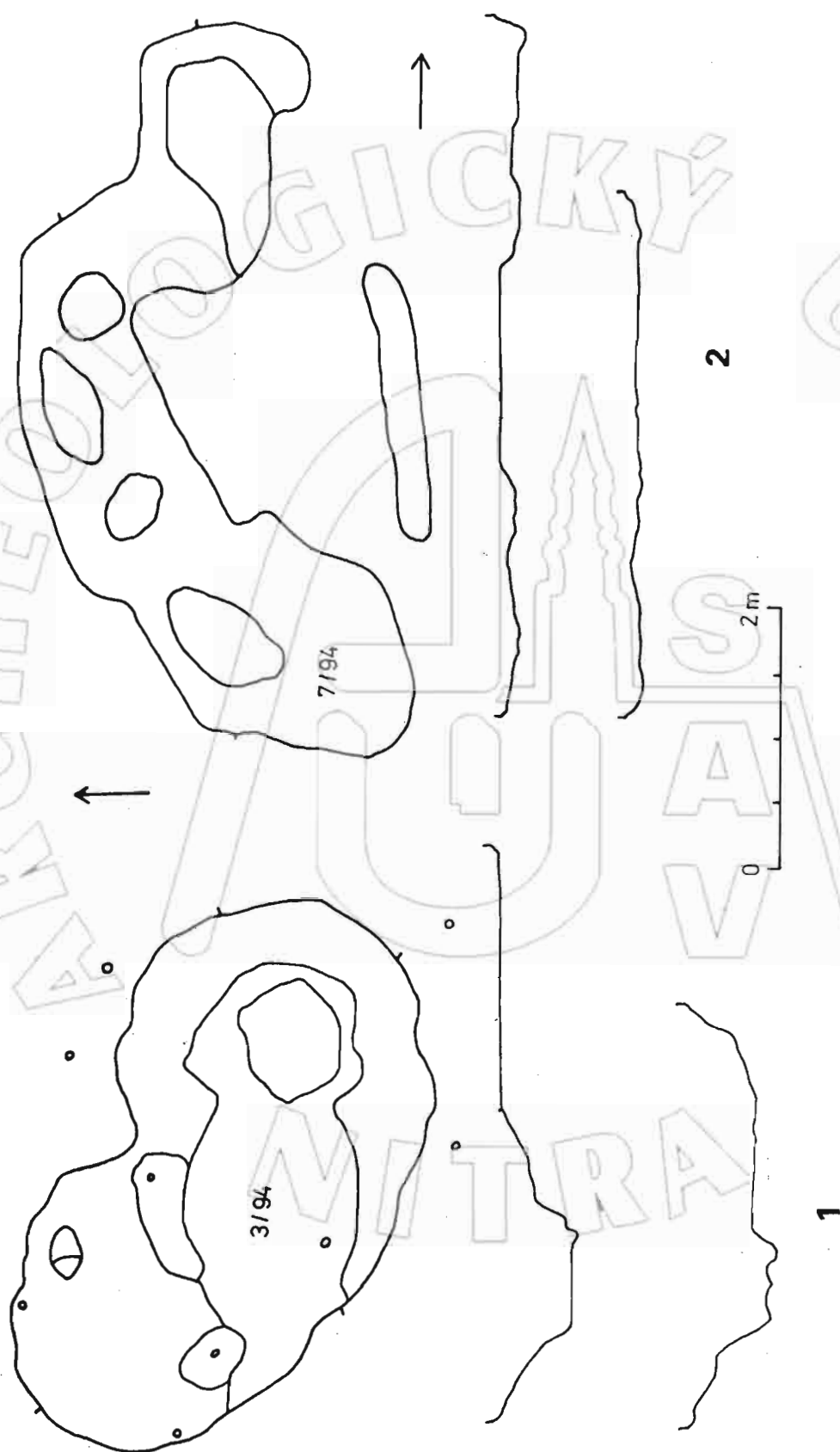
Obr. 151. Abrahám. 4 - strelka šípu z polohy Plešovice; 1-3, 5-7, 8-10 - nálezy z severozápadního okraje obce. 1-3 - eneolit; 5, 7, 9 - doba laténska; 6, 8, 10 - doba římska. Mierka a: 4; b: ostatné. (V. Varsík - J. Kovačiková, s. 185)

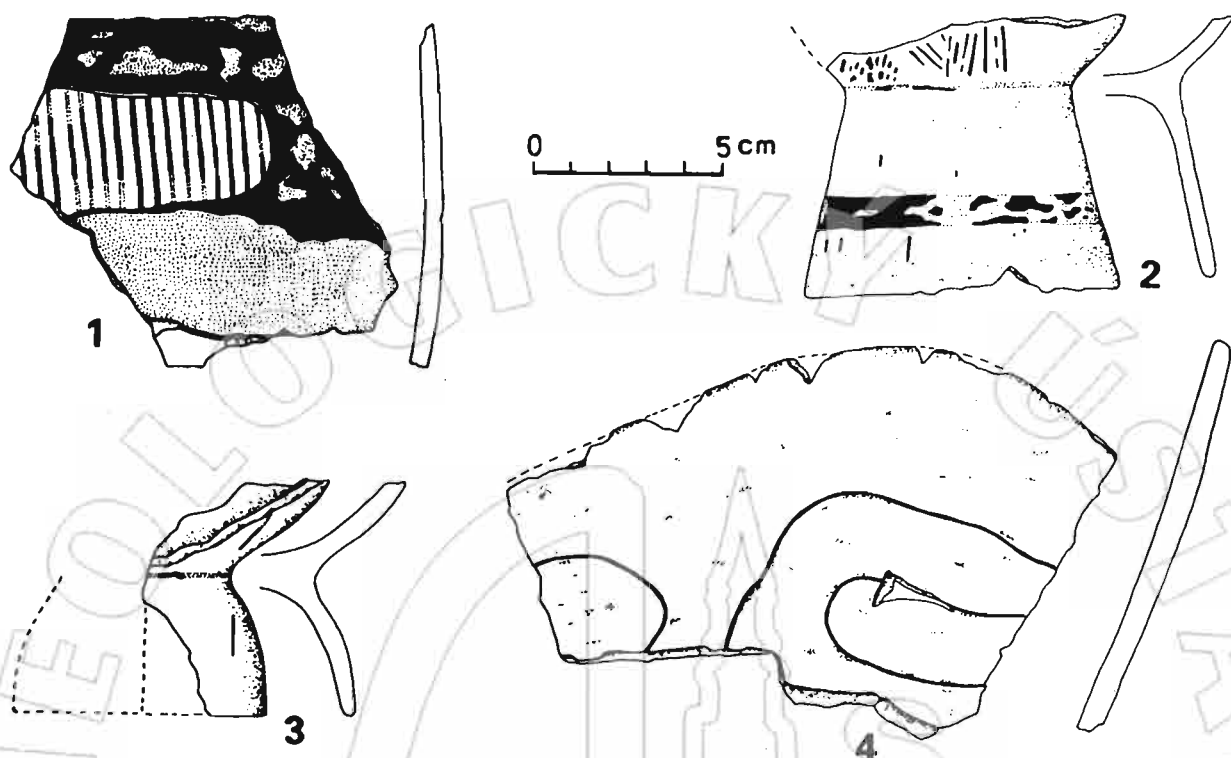
Obr. 152. Abrahám. Nálezy z doby římské. (V. Varsík - J. Kovačiková, s. 185)

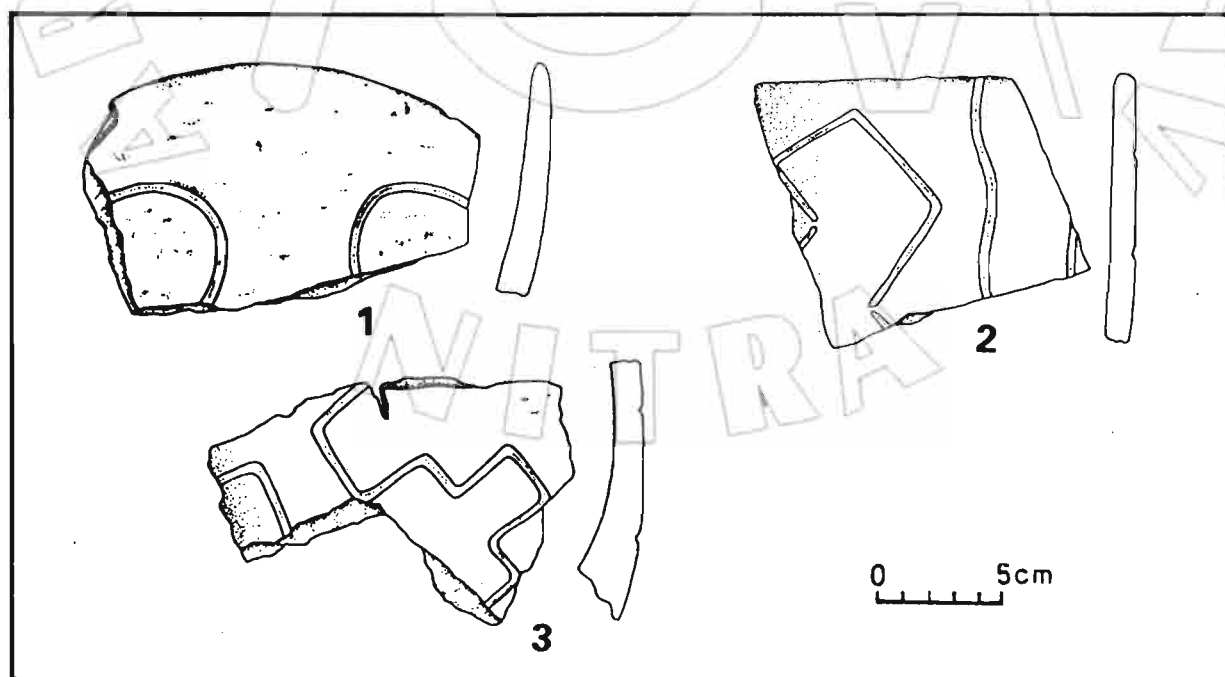
Obr. 153. Abrahám. Nálezy z doby římskéj. (V. Varsík - J. Kouvačková, s. 185)

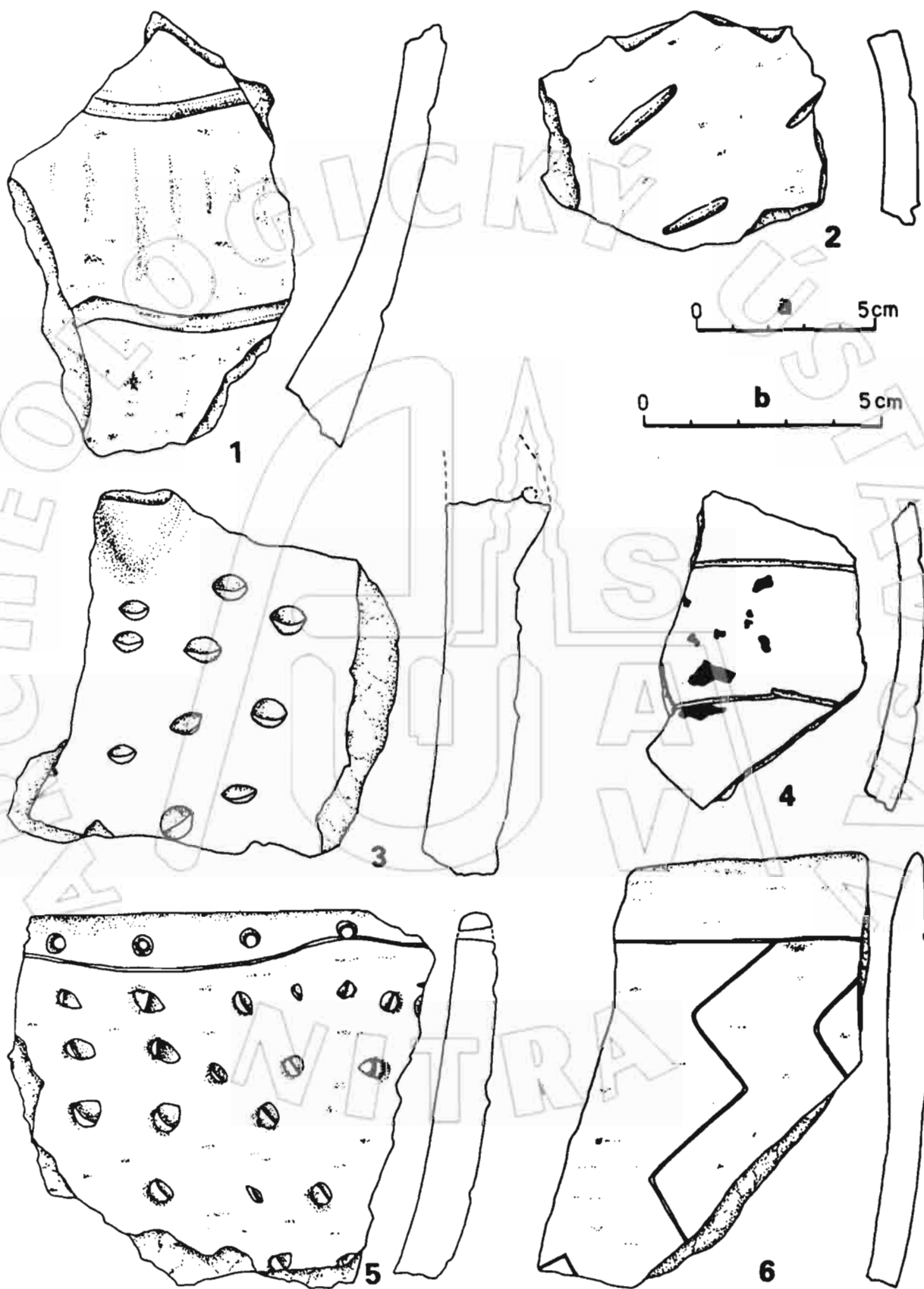
Obr. 154. Zálužice, časť Malé Zálužice. Objekty 3/94 (1) a 7/94 (2) zo sídliska staršieho stupňa kultúry s východnou lineárnou keramikou. (M. Vizdal, s. 186)

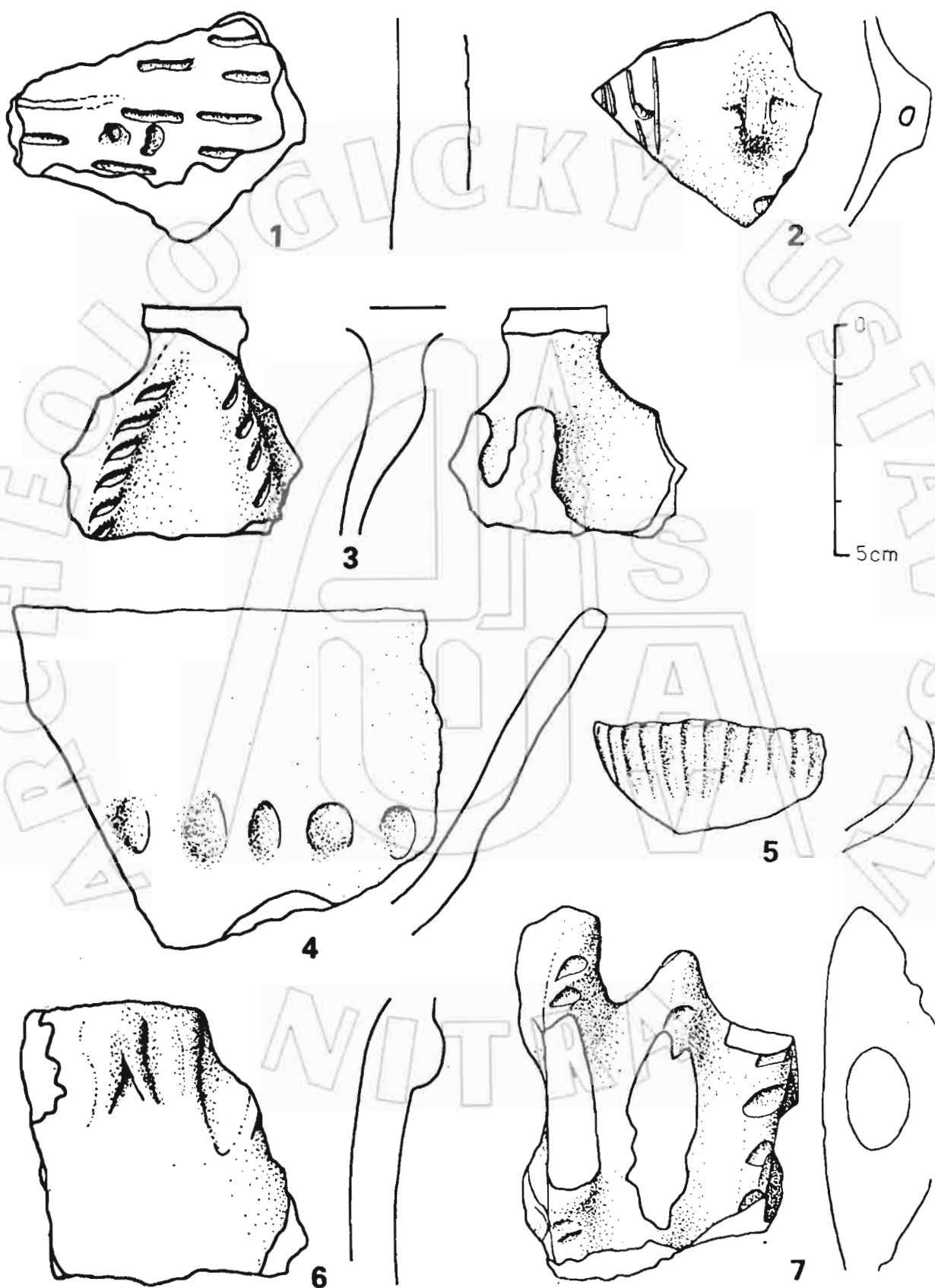
Obr. 155. Zalužice, část Malé Zalužice. Výber črepov zo starého stupňa kultúry s východnou lineárnou keramikou. (M. Vizdal, s. 186)

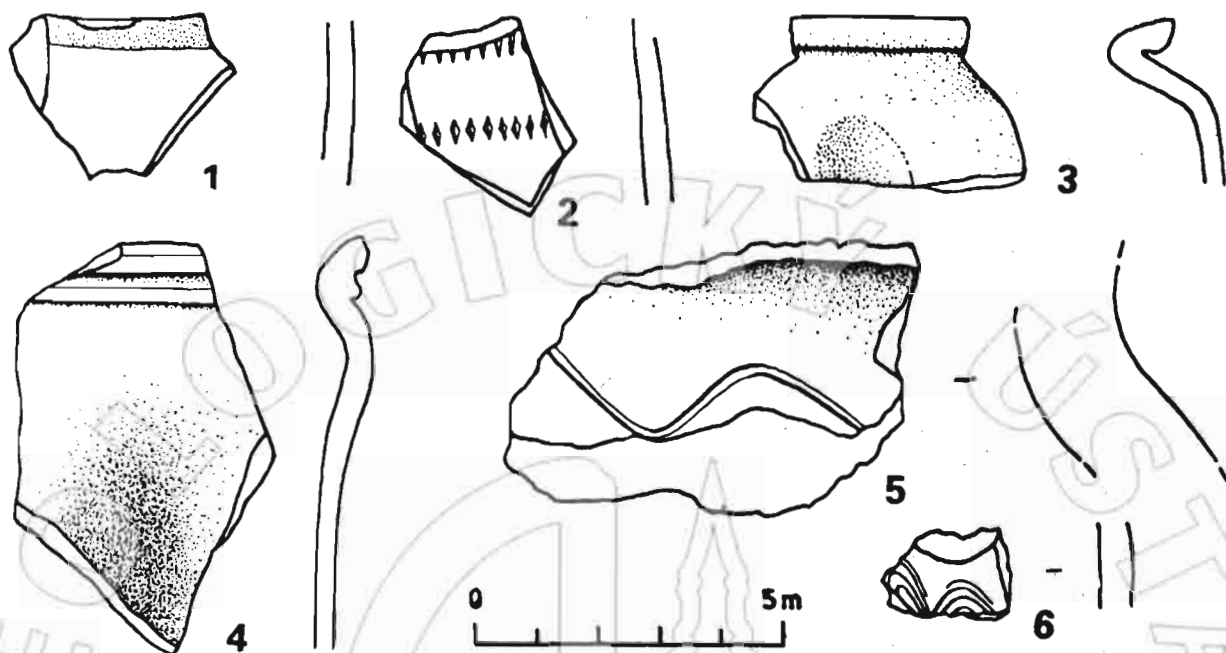
Obr. 156. Slavkovce. Výber sídliskových nálezov zo starého stupňa kultúry s východnou lineárnou keramikou. (M. Vizdal, s. 187)

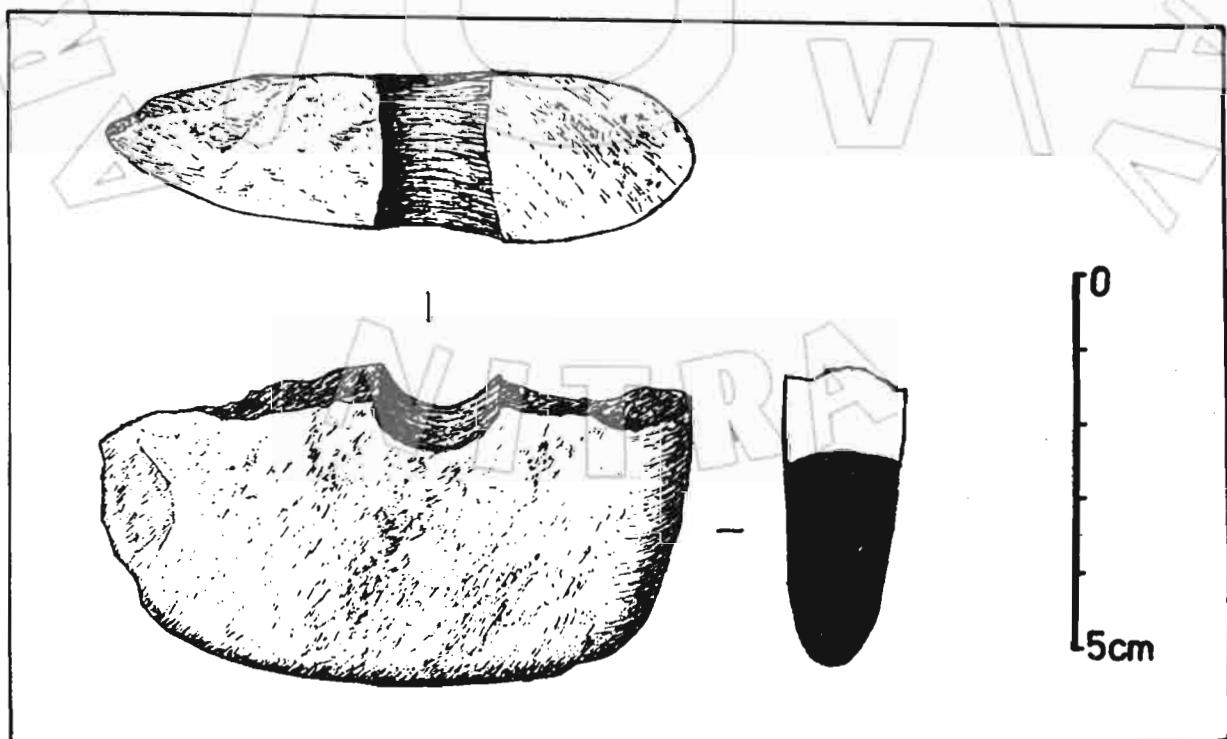
Obr. 157. Slavkovce. Nálezy zo starého stupňa kultúry s východnou lineárnou keramikou. (M. Vizdal, s. 187)

Obr. 158. Dolná Seč. Výber nálezov. 1 - kultúra so starou lineárnou keramikou; 2 - kultúra s mladou lineárnou keramikou; 3-7 - kultúra badenská. (H. Vlašičová, s. 188)

Obr. 159. Dolná Seč. Výber nálezov. 1-4 - doba rímska, 5, 6 - včasný stredovek. (H. Vlašičová, s. 188)

Obr. 160. Kozárovce (Ďateľiniská). Ojedinelý nález sekeromlatu. (K. Vozár, s. 192)

TEXT UNTER DIE ABBILDUNGEN

Abb. 1. Ducové. 1- Eisenpfeilspitze aus großmährischer Zeit; 2 - Armbrustbolzen aus dem 15. Jh. (R. Bača - V. Krupa, S. 21)

Abb. 2. Makov (Ansiedlung Greguši?). Bronzene Nackenscheibenaxt. (J. Bartík - Z. Farkaš, S. 24)

Abb. 3. Vištuk. Gefäß aus der Latènezeit (4) und Funde aus römischer Zeit (1, 2); Sládkovičovo, Teil Malá Mača (Druhá trieda). Krug aus der mittleren Bronzezeit (3). Maßstab a: 3, 4; b: 1, 2. (J. Bartík - J. Štrbík, S. 25)

Abb. 4. Dvory nad Žitavou. Gefäß aus der älteren Bronzezeit. (J. Batora, S. 26)

Abb. 5. Ludanice, Teil Mýtna Nová Ves. Keramikauswahl der Čaka-Kultur aus einem Siedlungsbjekt. (J. Batora - M. Fabiš, S. 27)

Abb. 6. Ludanice, Teil Mýtna Nová Ves. Siedlungskeramik der Čaka-Kultur aus einem Objekt. (J. Batora - M. Fabiš, S. 27)

Abb. 7. Nitra (Burg). Situierung der Schnitte am Westhang des Burgberges. (P. Bednár, S. 29)

Abb. 8. Nitra (Burg). Südprofil im Schnitt 3/95 am Westhang des Burgberges. (P. Bednár, S. 29)

Abb. 9. Nitra (Burg). Südprofil im Schnitt 1/95 am Westhang des Burgberges. (P. Bednár, S. 29)

Abb. 10. Nitra (Nitraer Staatliche Galerie). Grundriß des Souterrains des nordwestlichen Gebäudeteiles mit freigelegten Architekturesten. (P. Bednár - M. Bóna, S. 31)

Abb. 11. Zemianske Kostolany, Teil Dolné Lelovce. Bauphasen der röm.-kath. Kirche Maria Geburt. Grundriß. Legende: 1 - Romanik; 2 - Gotik; 3 - Renaissance; 4 - Barock; 5. - 19. Jh.; 6. - 20. Jh.; 7 - archäologischer Schnitt. (M. Bóna - S. Katkin - R. Kollárová, S. 33)

Abb. 12. Kamenín. Siedlungsfunde aus der Latènezeit. Randscherbe eines Gefäßes (1) und ein tönerner anthropomorpher Henkel. Maßstab a: 1; b: 2. (A. Csatlós - K. Prášek, S. 36)

Abb. 13. Gbely. 1-3, 5 - Funde aus jüngerer römischer Zeit in der Lage Konopníská; 4, 6 - Grabbeigaben aus der Lehmgrube. Maßstab a: 4, 5; b: 1-3, 6. (V. Drahošová, S. 37)

Abb. 14. Buzica. Grundrißteil des Sakralbaues. (M. Ďurišová, S. 39)

Abb. 15. Zohor. Fundauswahl. 1-3 - Bronzezeit; 4-7 - Latènezeit; 1-3, 5, 7 - Bronze; 4 - Eisen; 6 - Glas. (K. Elschek, S. 40)

Abb. 16. Zohor. Funde aus römischer Zeit. 1-9, 13 - Bronze; 10 - Bronze und Eisen; 11, 12 - Bronze mit Email. (K. Elschek, S. 40)

Abb. 17. Zohor. Funde aus römischer Zeit. 1-6 - Auswahl von Bronzegefäßfragmenten aus dem Hortfund. 1-6 - Bronze; 7, 8 - Eisen. (K. Elschek, S. 40)

Abb. 18. Zohor. Funde aus römischer Zeit. Materialauswahl aus Objekt 32. 1, 3, 6, 7 - Ton; 2 - Bronze mit Email; 4 - Bronze; 5 - Silber. Maßstab a: 1, 3, 6, 7; b: 2, 4, 5. (K. Elschek, S. 40)

Abb. 19. Zohor. Materialauswahl. 1, 2 - Völkerwanderungszeit; 3-12 - slawo-awarische Zeit. Objekt 77 (3-9). 1, 2, 10-12 - Bronze; 3-9 - Ton. Maßstab a: 3, 9; b: 1, 2, 10-12. (K. Elschek, S. 40)

Abb. 20. Bratislava, Teil Devínska Nová Ves. Fundauswahl einer Geländebegehung. 1-7, 9 - Bronze; 8 - Weißmetall. (K. Elschek, S. 43)

Abb. 21. Borinka (Dračí hrádok). Fundauswahl. (Z. Farkaš, S. 45)

Abb. 22. Veľké Kostolany. Gefäße aus einem Grab (?) der Hallstattzeit. Maßstab a: 1; b: 2. (Z. Farkaš - K. Prášek - E. Studeníková, S. 46)

Abb. 23. Stará Bašta (Pohanský hrad). Plan des Areals der Fundstelle. Legende: + - Situierung der Höhle Črepová jaskyňa. (V. Furmánek, S. 47)

Abb. 24. Stará Bašta (Pohanský hrad). Keramik aus der Pseudokarsthöhle. Maßstab a: 2, 4; b: 1, 3, 5. (V. Furmánek, 47)

Abb. 25. Horné Plachtince (Pohanský vrch). Situationsplan des Burgwalls der Kyjatice-Kultur im Kataster der Gemeinde. (V. Furmánek - O. Ožďáni, S. 48)

Abb. 26. Horné Plachtince (Pohanský vrch). Keramikauswahl der Kyjatice-Kultur aus dem Areal des Burgwalls. (V. Furmánek - O. Ožďáni, S. 48)

Abb. 27. Belina. Schematischer Plan der Pseudokarsthöhlen. (Vermessen von L. Gaál und Kollektiv. (V. Furmánek - O. Ožďáni, S. 50)

Abb. 28. Belina. Auswahl von Keramikscherben aus der Höhle Jaskyňa kanelovaných črepov (Höhle kannelierter Scherben). (V. Furmánek - O. Ožďáni, S. 50)

Abb. 29. Belina. Keramikscherben aus der Höhle kannelierter Scherben. (V. Furmánek - O. Ožďáni, S. 50)

Abb. 30. Belina. Situationsplan der Pseudokarsthöhlen im Massiv der Belinská hora. (V. Furmánek - O. Ožďáni, S. 50)

Abb. 31. Pastuchov. Bronzeaxt (1) und Armring (2). 1 - Fundstelle 10; 2 - Fundstelle 12. (G. Fusek, S. 54)

Abb. 32. Fundauswahl. 1-7 - Lukáčovce. 1, 2 - Fundstelle 21; 3 - Fundstelle 4; 4-7 - Fundstelle 3. 8-19 - Pastuchov. 8-15 - Fundstelle 6; 16-18 - Fundstelle 7; 19 - Fundstelle 8 (G. Fusek, S. 54)

Abb. 33. Nitra, Teil Zobor (Šindolka). Gesamtplan der Grabungsfläche G. Legende: a - Terra Sigillata-Scherbe. (G. Fusek, S. 56)

Abb. 34. Zvolen (Haputka). Scherbenauswahl aus dem Objekt des 9.-10. Jh. Gezeichnet von V. Hanuliaková. (V. Hanuliak, S. 75)

Abb. 35. Zvolen (Pustý hrad). Konservierte Fundamente des Wohnturmes der Komitatsburg. (V. Hanuliak - M. Šimkovic, S. 76)

Abb. 36. Zvolen (Pustý hrad). Ummauerter Teil der Südostwand des Wehrgrabens. (V. Hanuliak - M. Šimkovic, S. 76)

Abb. 37. Zvolen (Pustý hrad). Grundriß des Wohnturmes II. Legende: 1 - Mörtel (Schicht I und II); 2 - gebrannter roter Lehm; 3 - dunkelbrauner Lehm mit Steinen; 4 - hellbrauner Lehm mit Mörtel; 5 - brauner Lehm; 6 - Gemäuer der 1. Bauetappe; 7 - Gemäuer der 2. Bauetappe. Vermessen von M. Šimkovic. (V. Hanuliak - M. Šimkovic, S. 76)

Abb. 38. Zvolen (Pustý hrad). Abdeckung des Interieurs des Wohnturmes II. (V. Hanuliak - M. Šimkovic, S. 76)

Abb. 39. Zvolen (Pustý hrad). Konservierte Fundamente des Wohnturmes II. (V. Hanuliak - M. Šimkovic, S. 76)

Abb. 40. Karte mit eingetragenen photographierten Fundstellen. (E. Hanzelyová - I. Kuzma - R. Rajtár, S. 77)

Abb. 41. Komárno. Palatínska lúnia (E. Hanzelyová - I. Kuzma - J. Rajtár, S. 77)

Abb. 42. Komárno. Bastei 6. (E. Hanzelyová - I. Kuzma - J. Rajtár, S. 77)

Abb. 43. Dolné Trhovište. Kreisgrabenanlage. (E. Hanzelyová - I. Kuzma - E. Rajtár, S. 77)

Abb. 44. Hurbanovo. Befestigte Siedlung. (E. Hanzelyová - I. Kuzma - E. Rajtár, S. 77)

Abb. 45. Jatov. Grabenbefestigung. (E. Hanzelyová - I. Kuzma - E. Rajtár, S. 77)

Abb. 46. Palárikovo. Kreisgebilde und Grabenbefestigung. (E. Hanzelyová - I. Kuzma - E. Rajtár, S. 77)

Abb. 47. Branovo. 1 - Situationsplan der Fundstelle; 2-4 - Keramik und ein Silex der Kultur mit junger Linearkeramik; 5-14 - Keramik aus jüngerer römischer Zeit. (I. Cheben, S. 88)

Abb. 48. Kostolany po Tribečom (Veľký Lysec). Steinunterlage vom Burgwall der Lausitzer Kultur. (E. Illášová - L. Veliačik, S. 89)

Abb. 49. Dvorníky, Teil Posádka. Scherbenauswahl der Maďarovce-Kultur. (P. Ištók - J. Ižóf - R. Kujovský, S. 89)

Abb. 50. Sered. Materialauswahl aus der Siedlung (4, 5) und aus einem Körpergrab (1-3) in der Lage Gazdovské pole. (P. Ištók - J. Ižóf - R. Kujovský, S. 89)

Abb. 51. Ivanka pri Nitre. Frauenschädel aus Grab 1 im Alter Adultus II. (J. Jakab, S. 90)

Abb. 52. Ivanka pri Nitre. Anthropologisches Material aus Grab 1. 1, 3-5 - Rippenbruchstücke mit Frakturen aus perimortaler Zeit; 2 - Wirbelkörper mit einem Einrieb. (J. Jakab, S. 90)

Abb. 53. Bešeňov (Paškom). 1 - Teil eines Frauenschädels aus Grab 3; 2 - Teil eines Frauenschädels aus Grab 4. (J. Jakab, S. 92)

Abb. 54. Bešeňov (Paškom). 1-3 - Indirekte Frakturen auf dem Unterkiefer und Jochbein eines Kindes aus Grab 1; 4 - dunkelgraue bis schwarze Flecke auf dem Frauenschädel aus Grab 3; 5-12 - dunkelgraue bis schwarze Flecke auf dem Frauenschädel, auf Unterkieferbruchstücken und Knochen des postkranialen Skelettes aus Grab 4. Maßstab a: 1-3; b: 4-12. (J. Jakab, S. 92)

Abb. 55. Mužla, Teil Jurský Chlm. 1 - Kinderschädel aus Grab 1; 2 - Frauenschädel aus Grab 2; 3 - Kinderschädel aus Grab 3. (J. Jakab, S. 94)

Abb. 56. Mužla, Teil Jurský Chlm. 1, 2 - künstliches Loch auf dem Scheitel- und Hinterhauptbein des Kindes aus Grab 1; 3, 4 - Parodontose, Lager einer Zyste bei M_2 , Wurzelzyste bei P_1 in der rechten Oberkieferhälfte und Karies M_1 und Wurzelzyste bei M_1 links im Unterkiefer der Frau aus Grab 2; 5 - Cibra cranii (Kind aus Grab 3); 6 - vollständige Spaltung des 1. Kreuzwirbelbogens des Kindes aus Grab 3. Maßstab a: 1-3; b: 4; c: 5, 6. (J. Jakab, S. 94)

Abb. 57. Iža (Leányvár). 1 - Defekt nach intentionalem Eingriff auf das linke Schläfenbein der Frau aus Grab 1/87; 2 - Spur eines Eingriffs wahrscheinlich aus perimortaler Zeit auf dem Beckenknochen; 3-9 - arthrotische Veränderungen auf Gelenkflächen der Rippenhöcker des Frauenskelettes aus Grab 1/87. (J. Jakab, S. 97)

Abb. 58. Iža (Leányvár). Frauenschädel aus Grab 1/87. (J. Jakab, S. 97)

Abb. 59. Nové Zámky. Kalvarium eines Mannes (?) im Alter Adultus II. (J. Jakab, S. 99)

Abb. 60. Smižany (Tri skalky). Fundauswahl aus dem Neolithikum und der älteren Bronzezeit. (F. Javorský, S. 100)

Abb. 61. Nové Zámky. 1 - Spur einer Hiebwunde auf dem Hinterhauptbein; 2 - Hiebspur auf dem Schläfenbein; 3 - Unterkiefer eines Mannes (?) mit der Mutilation der Schneidezähne; 4 - Mutilation der Schneidezähne des Unterkiefers; 5, 6 - unverheilte Frakturen der Mandibuläste (J. Jakab, S. 99)

Abb. 62. Smižany - Spišské Tomášovce (Burgwall I). Fundauswahl aus dem Neolithikum und Äneolithikum (1, 2, 4-8), aus der Bronzezeit (3, 9) und aus dem 8.-11. Jh. (10-15). (F. Javorský, S. 101)

Abb. 63. Smižany - Spišské Tomášovce (Burgwall I). 1 - Planierung hinter dem Fundament des slawischen Walles; 2 - Lager für Querpfeiler im Wall. (F. Javorský, S. 101)

Abb. 64. Smižany - Spišské Tomášovce (Burgwall I). 1 - Planierung der Walldestruktion der Púchov-Kultur; 2 - Mauer des slawischen Walles mit Lagern für die Querbalken. (F. Javorský, S. 101)

Abb. 65. Smižany - Spišské Tomášovce (Burgwall I). 1 - Fußboden eines bronzezeitlichen Objektes; 2 - Wallmauer der Púchov-Kultur; 3 - nördlicher Torflügel der Púchov-Befestigung; 4 - Graben der Púchov-Fortifikation; 5 - Mauer des slawischen Walles. (F. Javorský, S. 101)

Abb. 66. Smižany - Spišské Tomášovce (Burgwall I). 1 - Planierung über dem bronzezeitlichen Objekt; 2 - Mauer des slawischen Walles über dem Weg zum Tor. (F. Javorský, S. 101)

Abb. 67. Slavkovce (Pri Slavkovskom kanáli; Panská pažiť). Lokalisierung der Sondage-Schnitte A/95 und B/95. (M. Kaczanowska et alii, S. 104)

Abb. 68. Slavkovce (Pri Slavkovskom kanáli). Situationsplan der Fundstelle mit dem Schnitt A/95 mit den untersuchten Profilen P1 und P2. (M. Kaczanowska et alii, S. 104)

Abb. 69. Slavkovce (Pri Slavkovskom kanáli). Nordprofil des Schnittes A/95. Legende: 1 - graubraune Lehmschicht; 2 - denkelgelbe Schicht; 3 - hellbraune Schicht; 4 - graue bis hellbraune Schicht; 5 - lehmige oder lehmig-mergelige Schicht, oben ausgeprägt schwarz, unten grauschwarz; 6 - graugelbe Lehmschicht mit Spuren von Sumpfvegetation; 7 - Lehmverputz. (M. Kaczanowska et alii, S. 104)

Abb. 70. Timoradza. Grundriß der röm.-kath. Kirche des Apostels Andreas und das Körpergrab 1/95. (S. Katkin, S. 108)

Abb. 71. Nitra (Štefániková trieda). Funde von Grab- (2, 3) und Siedlungskeramik (1). (S. Katkin - J. Katkonová, S. 110)

Abb. 72. Krakovany (Dolné dielce). Inventar aus einem Brandgrab der Lausitzer Kultur. (M. Klčo - V. Krupa, S. 113)

Abb. 73. Nitra, Teil Mlynárce. Funde der Lengyel-Kultur aus dem Nitra-Flußbett. (R. Kujovský, S. 114)

Abb. 74. Trenčín, Teil Istebník (Orechové). Fundauswahl aus dem Neolithikum (1), Äneolithikum (2) und aus der jüngeren Bronzezeit (3). (R. Kujovský, S. 115)

Abb. 75. Štúrovo, Teil Obid (Bánov I). 1 - Situationsplan der Fundstelle; 2 - freigelegte Fläche mit Gräbern; 3 - Bronzefingerring aus Grab 1; 4 - Grab 1; 5 - Grab 2. Maßstab a: 2; b: 3; c: 4, 5. (I. Kuzma, S. 115)

Abb. 76. Štúrovo, Teil Obid (Bánov I). 1 - Luftbildaufnahme des Gräberfeldes; 2 - Grabgrube (?); 3 - Grab 1 vor der Bergung; 4 - Grab 1; 5 - Grab 2; 6 - Profil der Rinne in der Wand des Schnittes. (I. Kuzma, S. 115)

Abb. 77. Mužla, Teil Jurský Chlm. 1 - Grab 3; 2 - Plan des Schnittes 2 mit Gräbern; 3 - Grab 1; 4 - Grab 2. Maßstab a: 2; b: 1, 3, 4. (I. Kuzma, S. 117)

Abb. 78. Mužla, Teil Jurský Chlm. 1 - Situationsplan der Fundstelle, 2, 3, 5-7 - Gefäß, Schnalle, Spinnwirtel und Knochenröhrchen aus Grab 3; 4 - Gefäß aus Grab 2. (I. Kuzma, S. 117)

Abb. 79. Mužla, Teil Jurský Chlm. 1 - Luftbildaufnahme des Gräberfeldes; 2 - Grab 1 vor der Bergung; 3 - Grab 1; 4 - Grab 2; 5 - Grab 3 vor der Bergung; 6 - Grab 3. (I. Kuzma, S. 117)

Abb. 80. Mužla, Teil Jurský Chlm. Materialauswahl aus Objekt 1. (I. Kuzma, S. 117)

Abb. 81. Mužla, Teil Jurský Chlm. Materialauswahl aus Objekt 2. (I. Kuzma, S. 117)

Abb. 82. Bratislava (Uršulínska ul.). Funde aus der Hallstattzeit aus Obj. 21/95 (1, 2) und aus der Latènezeit aus den Objekten 27/95 (3, 4) und 22/95 (5). (B. Lesák - M. Musilová - J. Hoššo, S. 124)

Abb. 83. Bratislava (Uršulínska ul.). Funde aus den Gräbern 4/95 (1-4, 8), 6/95 (5, 6) und 11/95 (7) aus dem 9.-10. Jh. (B. Lesák - M. Musilová - J. Hoššo, S. 124)

Abb. 84. Bratislava (Námestie SNP). St. Jakobskapelle. Grundriß und Seitenansicht, auf das freigelegte Mauerwerk mit dem Souterrain des romanischen Karners. Legende: 1 - Rotunde; 2 - romanischer Karner; 3 - I. gotischer Bau; 4 - II. gotischer Bau. (B. Lesák - M. Musilová - J. Hoššo, S. 124)

Abb. 85. Banská Bystrica, Teil Sásová. 1. - Bruchstück einer Bronzenadel; 2 - Scherbe aus der Hallstatt-Schicht. (M. Mácelová, S. 128)

Abb. 86. Banská Bystrica (Städtische Burg). Auswahl von Kacheln aus der Destruktion eines Ofens aus dem 15. Jh. (M. Mácelová, S. 128)

Abb. 87. Banská Bystrica (Námestie SNP). Auswahl von keramischem Material aus der zweiten Hälfte des 15. Jh. 1 - Kachelfragment; 2 - Graphittontiegel; 3 - Bodenzeichen; 4 - gotischer Becher; 5 - glasierter Topf. (M. Mácelová, S. 128)

Abb. 88. Nemecká (Hradisko). Blick auf den Burgwall. (M. Mácelová - P. Mosný - K. Pieta, S. 130)

Abb. 89. Nemecká (Hradisko). 1 - Situationsplan der Fundstelle; 2, 3 - Armbrustbolzen. (M. Mácelová - P. Mosný - K. Pieta, S. 130)

Abb. 90. Nemecká (Hradisko). Fundauswahl von der Fundstelle. 2, 5-7 - Spätbronzezeit. 1, 3, 4 - Púchov-Kultur. (M. Mácelová - P. Mosný - K. Pieta, S. 130)

Abb. 91. Hankovce. Plan des äneolithischen Hügelgräberfeldes. Die Hügelgräber Nr. 2. und 34 wurden in den J. 1994 und 1995 untersucht. (J. Machník - P. Mačala, S. 131)

Abb. 92. Lieskovec (Hrádok). Auswahl jungäneolithischer Scherben aus der Höhensiedlung. (R. Malček, S. 133)

Abb. 93. Lieskovec (Hrádok). Auswahl von Spaltindustrie (1-9) und Keramikbruchstücke aus dem Jungäneolithikum (9-11, 17, 21) und Scherben aus römischer Zeit (12, 13, 18, 19, 22-24) aus der Höhensiedlung. (R. Malček, S. 133)

Abb. 94. Levice, Teil Kalinčiakovo. Amphorenfragment aus der mittleren Bronzezeit. (K. Marková, S. 133)

Abb. 95. Zvolen (Pustý hrad). Bronzespeerspitze vom Burgwall. (P. Mosný, S. 135)

Abb. 96. Hurbanovo, Teil Bohatá. Situationsskizze der Fundstelle (1), Grab 1/71 (2) und Funde vom Gräberfeld aus dem 10. Jh. (3-6). Maßstab a: 2; b: 3-6: (G. Nevizánsky, S. 136)

Abb. 97. Imeľ (Sasúľô). Funde aus einem altmagyarischen Grab. (G. Nevizánsky, S. 137)

Abb. 98. Veľký Lapáš. Situlabruchstück aus der Mittellatènezeit. (G. Nevizánsky, S. 138)

Abb. 99. Ipeľský Sokolec. Eisenspitze einer mittelalterlichen Lanze. (G. Nevizánsky, S. 138)

Abb. 100. Madunice. Bronzener Tüllenmeißel. (P. Novosedlík, S. 139)

Abb. 101. Poprad, Teil Matejovce (Nad kopčekom). Fundauswahl aus der Ackerkrume (1-5, 7-11) und Scherben der Lausitzer Kultur aus den Gruben 10 (6) und 20 (12). (M. Novotná - M. Soják, S. 139)

Abb. 102. Poprad, Teil Matejovce (Nad kopčekom). Blick von Südosten auf die untersuchte bronzezeitliche Siedlung. Arbeiten am Schnitt VI/95. (M. Novotná - M. Soják, S. 139)

Abb. 103. Unbekannte Fundstelle (Slowakei). Aus einem Schwert geschmiedete Lanzenspitze. (B. Novotný, S. 141)

Abb. 104. Sucháň (Polomská). Situationsskizze der Fundstelle der spätbronzezeitlichen Siedlung (schrägschraffierte Fläche). (O. Ožďáni - V. Furmánek, S. 141)

Abb. 105. Malé Zlievce (Várhegy). Situationsskizze der Fundstelle im Gemeindekataster (Kote 228). (O. Ožďáni - V. Furmánek, S. 143)

Abb. 106. Malé Zlievce (Várhegy). Auswahl von mittelalterlicher Keramik (1, 3-5, 7, 8) und Eisengegenständen (2, 6, 9, 10). (O. Ožďáni - V. Furmánek, S. 143)

Abb. 107. Likavka. Lesefundauswahl von der Siedlungsfläche. 1-5, 9 - Bronze; 6-8, 10-17, 19 - Eisen; 18, 20 - Ton, 21 - Graphit, 22 - Stein. (K. Pieta, S. 146)

Abb. 108. Likavka. Auswahl von Lesefundmaterial von der Siedlungsfläche. 1-23 - Keramik der Púchov-Kultur, 24 - Eisenware. (K. Pieta, S. 146)

Abb. 109. Liptovská Sielnica (Liptovská Mara II). Reste eines Holzpfeilers. Mittlere Latènezeit. (K. Pieta, S. 148)

Abb. 110. Liptovská Sielnica (Liptovská Mara II). Teil einer freigelegten Holzkonstruktion. (K. Pieta, S. 148)

Abb. 111. Liptovská Sielnica (Liptovská Mara II). Auswahl von Holzgegenständen aus mittel-latènezeitlichen Moorschichten. 1 - Teil eines Axtschafes aus Knieholz; 2 - ein Haken; 3 - ein Rührlöffel; 4 - Türangel; 5 - Keil; 6 - Becherscherbe; 7 - Griff eines Werkzeuges (Stichels) mit eingesetztem Bronzebruchstück Maßstab a: 1-3, 5; b: 4; c: 6, 7. (K. Pieta, S. 148)

Abb. 112. Bratislava, Teil Devín. Inventar einer latènezeitlichen Hütte: 1 - Eisenklammer; 2 - Arm-ringfragment; 3, 4 - Astragal; 5 - Fragment einer Glasscheibe; 6 - Armringbruchstück; 7-10 - Keramik. Gezeichnet von J. Görföl. (V. Plachá, S. 150)

Abb. 113. Bratislava, Teil Devín. Inventar einer Hütte aus dem 9. Jh. 1-5 - Keramik; 6 - Wetzsteinfragment; 7 - knöcherner Nadelbehälter. Gezeichnet von J. Görföl. (V. Plachá, S. 150)

Abb. 114. Bratislava, Teil Devín. Inventar einer Hütte aus dem 10. Jh. 1 - Spinnwirtel aus Stein; 2 - Gefäß; 3 - Scherbe aus einem Objekt der Siedlung aus dem 11.-12. Jh.; 4 - Eimerbeschlag. Gezeichnet von J. Görföl. (V. Plachá, S. 150)

Abb. 115. Kamenec pod Vtáčnikom. Blick auf den Eingang in die entdeckte Höhle. (M. Remiašová, S. 153)

Abb. 116. Jatov. 1 - Luftbildaufnahme einer quadratischen Grabenbefestigung; 2 - schematische Skizze der Befestigung nach den Äußerungen des Bewuchses auf der Luftbildaufnahme; 3 - Westprofil des Schnittes durch die Grabenbefestigung. Legende: 1 - Ackerkrume; 2 - schwarzbraunes humoses, sandiges Erdreich; 3 - Erdreich mit gelben sandig-lehmigen Schollen; 4 - braunes humoses, sandiges Erdreich; 5 - Schicht mit eingeschwemmten gelben lehmigen Einlagerungen; 6 - Schicht mit starkem Zusatz gelben Sandes; 7 - braunes sandiges Erdreich mit gelbem Sand; 8 - brauner humoser, lehmiger Boden mit Mergel- und Sandzusatz; 9 - gelber sandiger Lehm des Liegenden. (J. Rajtár, S. 152)

Abb. 117. Bříňa. Bronzefibel aus der älteren römischen Zeit. (K. Prášek, S. 151)

Abb. 118. Kamienka (Dolinky). Radiolaritabschlag. (P. Roth, S. 154)

Abb. 119. Malý Lipník (Vrchliesky). 1 - Silexklinge; 2 - Spaltindustrie. (P. Roth - P. Glos, S. 155)

Abb. 120. Jarabina. 1 - Radiolaritabschlag; 2 - Scherbe aus der Lage Bučok; 3-5 - Funde aus der Lage Strážka I. (P. Roth - J. Hunka, S. 157)

Abb. 121. Nitra, Teil Párovské Háje. Grabungsplan aus den J. 1994-1995. (M. Ruttkay, S. 158)

Abb. 122. Nitra, Teil Párovské Háje. Fundauswahl aus Objekten der jüngeren römischen und der Völkerwanderungszeit. (M. Ruttkay, S. 158)

Abb. 123. Ivanka pri Nitre. 1, 3-5 - Auswahl äneolithischer Keramik aus Objekt 11; 2 - Schüssel aus dem Brandgrab 2. (J. Ruttkayová, S. 162)

Abb. 124. Ivanka pri Nitre. 1, 3, 5 - Keramik aus germanischen Objekten; 2, 4 - Scherbe und Spinnwirtel aus einem äneolithischen Objekt. Maßstab a: 1, 3, 5; b: 2, 4. (J. Ruttkayová, S. 162)

Abb. 125. Ivanka pri Nitre. 1-3 - Kleinfunde aus germanischen Objekten; 4 - Spinnwirtel aus einem hallstattzeitlichen Objekt; 4, 6 - latènezeitliche Keramik aus Objekt 19. Maßstab a: 1-4; b: 5, 6. (J. Ruttkayová, S. 162)

Abb. 126. Ivanka pri Nitre. 1-6 - Fundauswahl aus neuzeitlichen Objekten. Maßstab a: 1-4; b: 5; c: 6. (J. Ruttkayová, S. 162)

Abb. 127. Veľký Cetín. 1 - Kultur mit junger Linearkeramik; 2, 3, 7 - Želiezovce-Gruppe; 4, 5 - neolithische Scherben; 6 - Kultur mit alter Linearkeramik. (M. Samuel, S. 163)

Abb. 128. Veľké Kostolany. Keramikauswahl. 1-8, 10, 11 - 12.-16. Jh.; 9 - Maďarovce-Kultur. (M. Samuel, S. 164)

Abb. 129. Hrabušice. Scherbenauswahl aus Äneolithikum und Bronzezeit (10-13), Mittelalter (1-8) und Neuzeit (9) aus der Höhle Tunel (Dufart). (M. Soják, S. 164)

Abb. 130. Letanovce (Höhle Klášťorná jaskyňa). Funde mittelalterlicher (11) und neuzeitlicher Scherben (1-10, 12, 13). (M. Soják, S. 164)

Abb. 131. Letanovce (Höhle Biela jaskyňa). Steinbeil mit abgebrochenem Nacken (Badener Kultur). (M. Soják, S. 167)

Abb. 132. Gánovce (Za stodolami). Blick von Südosten auf dem vernichteten Teil der Fundstelle. Photo M. Baranová. (M. Soják, S. 165)

Abb. 133. Gánovce (Za stodolami). Fundauswahl aus dem vernichteten Teil der Siedlung. (M. Soják, S. 165)

Abb. 134. Gánovce (Za stodolami). 1 - Bruchstück eines Kupfergegenstandes; 2 - Rädchenfragment aus Sandstein; 3 - Scherbe aus der Bronzezeit. (M. Soják, S. 165)

Abb. 135. Veľké Kostolany. Eisenaxt aus dem 15. Jh. Gezeichnet von J. Mészárošová. (D. Staššíková-Štukovská, S. 168)

Abb. 136. Dubovany. Scherbenauswahl der Kultur mit Linearkeramik (1, 2) und aus der Hallstattzeit (3). Gezeichnet von R. Kustár. (D. Staššíková-Štukovská - R. Kustár, S. 171)

Abb. 137. Janíky. Scherbenauswahl aus der jüngeren Bronzezeit (1-3, 6, 7), aus der Hallstattzeit (8-10) und aus dem Mittelalter (11-12). 1, 3, 6, 7, 11, 12 - Teil Dolné Janíky; 8-10 - Teil Horné Janíky. Maßstab a: 1, 6; b: 2-5; 8-12. (E. Studeníková, S. 172)

Abb. 138. Kochanovce (Intravillán). Keramik aus dem 17. Jh. (S. Šiška, S. 174)

Abb. 139. Prešov (Kráľová hora). Objekte Nr. 1 und 2 - Produktions-(?)gruben aus dem frühslawischen Zeitabschnitt. (B. Tomášová, S. 175)

Abb. 140. Prešov (Kráľová hora). Fundauswahl aus frühslawischer Zeit (6.-7. Jh.). 2 - Scherbe eines Ofens zum Brotbacken (?); 3 - Topf aus einer Halbgrubenhütte. Maßstab a: 1; b: 2, 3. (B. Tomášová, S. 175)

Abb. 141. Prešov (Kráľová hora). Scherbenauswahl aus Halbgrubenhütten des 6.-7. Jh. (Obj. 10, 12, 13). Maßstab a: 6; b: 1-5, 7. (B. Tomášová, S. 175)

Abb. 142. Prešov (Kráľová hora). Fundauswahl aus Objekt 7 des 12.-13. Jh. Maßstab a: 5; b: 1-4, 6. (B. Tomášová, S. 175)

Abb. 143. Dvorníky, Teil Posádka. 1 - Bronzefibel des Spätlatène-Typs; 2 - bronzene Fischangel; 3 - Rotationsscheibe eines latènezeitlichen Mahlsteins. Maßstab a: 1, 2; b: 3. (J. Urminský, S. 178)

Abb. 144. Nemce. Scherbenauswahl aus dem Äneolithikum (3, 4, 8-12, 14) und der Bronzezeit (1) aus der Höhle Kaplnka. (P. Ušiak, S. 179)

Abb. 145. Nemce. Auswahl äneolithischer Funde aus der Höhle Kaplnka. (P. Ušiak, S. 179)

Abb. 146. Nemce. Fundauswahl aus der jüngeren römischen Zeit (3, 5-7, 12, 13) und aus dem Hochmittelalter (1, 2, 4, 8-11, 14) aus der Höhle Kaplnka. Maßstab a: 1, 2; b: 3-14. (P. Ušiak, S. 179)

Abb. 147. Brestov. Fundstelle in der Lage Delnia (c) im Rahmen einer Gruppe jungäneolithischer Hügelgräber (a), einbezogen eines Hügelgrabes (b), das im J. 1992 untersucht wurde. (P. Walde-Nowak - I. Strakošová, S. 180)

Abb. 148. Rusovce (Horné pole). 1 - Quadrantenetz für die systematische Untersuchung des Baukorridors der Fernstraße D2. Mit unterbrochener Linie eingetragen ist die zentrale Linie der künftigen Straße; 2 - graphische Darstellung der Geländeerkundungsergebnisse mit den Zahlen der gefundenen römischen Keramikbruchstücke in den einzelnen Quadranten. Legende: X - Quadranten, die nicht im J. 1995 untersucht wurden. (V. Varsík, S. 182)

Abb. 149. Rusovce (Horné pole). Schematischer Grabungsplan vom J. 1995 - Probeschnitte im Quadranten A7d. Im Plan eingetragen sind auch die Ergebnisse der geophysikalischen Untersuchung J. Tírpáks in den Quadranten A7d, A8a und A8b. (V. Varsík, S. 182)

Abb. 150. Rusovce (Horné pole). Auswahl von Kleinfunden der Geländebegehung und Grabung. 1, 2, 4-10 - Bronze; 3 - Eisen. (V. Varsík, S. 182)

Abb. 151. Abrahám. 4 - Pfeilspitze aus der Lage Pleva; 1-3, 5-7, 8-10 - Funde vom nordwestlichen Gemeinderand. 1-3 - Äneolithikum; 5, 7, 9 - Latènezeit; 6, 8, 10 - römische Zeit. Maßstab a: 4; b: der Rest. (V. Varsík - J. Kovačiková, S. 185)

Abb. 152. Abrahám. Funde aus römischer Zeit. (V. Varsík - J. Kovačiková, S. 185)

Abb. 153. Abrahám. Funde aus römischer Zeit. (V. Varsík - J. Kovačiková, S. 185)

Abb. 154. Zalužice, Teil Malé Zalužice. Objekte 3/94 (1) und 7/94 (2) aus der Siedlung der Frühstufe der Kultur mit östlicher Linearkeramik. (M. Vizdal, S. 186)

Abb. 155. Zalužice, Teil Malé Zalužice. Scherbenauswahl aus der Frühstufe der Kultur mit östlicher Linearkeramik. (M. Vizdal, S. 186)

Abb. 156. Slavkovce. Auswahl von Siedlungsfunden aus der Frühstufe der Kultur mit östlicher Linearkeramik. (M. Vizdal, S. 187)

Abb. 157. Slavkovce. Funde aus der Frühstufe der Kultur mit östlicher Linearkeramik. (M. Vizdal, S. 187)

Abb. 158. Dolná Seč. Fundauswahl. 1 - Kultur mit früher Linearkeramik; 2 - Kultur mit junger Linearkeramik; 3-7 - Badener Kultur. (H. Vlašičová, S. 188)

Abb. 159. Dolná Seč. Fundauswahl. 1-4 - römische Zeit; 5, 6 - Frühmittelalter. (H. Vlašičová, S. 188)

Abb. 160. Kozárovce (Ďateliniská). Einzelfund einer Hammeraxt. (K. Vozár, S. 192)

ARCHEOLOGICKÉ VÝSKUMY A NÁLEZY NA SLOVENSKU V ROKU 1995

Hlavný redaktor PhDr. Ondrej Ožďáni, CSc.

Výkonný redaktor publikácie PhDr. Ondrej Ožďáni, CSc.

Počítačová sadzba Zuzana Turzová

Polygrafická príprava Elena Vargová

Nemecký preklad Berta Nieburová

Anglický preklad Mária Hajnalová

Vydavateľ Archeologický ústav Slovenskej akadémie vied v Nitre

Rok vydania 1997

Náklad 450 výtlačkov

326 strán, 160 obr., 1 mapa

Vytlačilo Reprografické stredisko AÚ SAV v Nitre ako svoju 101 publikáciu

ISBN 80 - 88709 - 33 - 4

